

શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર કોન્ફરન્સ હેરૅલ્ડ.

પુસ્તક ૧૨.

જાન્યુઆરી, ૧૯૧૬.

ખંડ ૧.

વીરાત ૨૪૪૨.

વિષયાનુક્રં સિદ્ધાંત.

વીરભાજની વિનતિ-કાવ્ય (તંત્રી)	૧
શુ સાધુ સધ ઉપાસવા યોગ્ય છે ? નહિંજ (તંત્રી)	૨
બંને ધાર્મિક પ્રગણનાં સવાલ પત્રો	૬
એકમ ક્યારે કેરીશું ? હમણાંજ (તંત્રી.)	૨૫
મદમદ પાતશાહનુ વર્ણન (પ્રાચીન.)	૨૬
પાટણના જૈન ભંડારો (તંત્રી.)	૨૭

આનરરી તત્રી.

મોહનલાલ દલીઅંદ દેશાહ.

બી. એ. એચ. એચ. બી.

પરીલ હાઇકોર્ટ-પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ

अभिधानराजेन्द्र.

(प्राकृत ६ भागधी) भाषा का वृद्धकोश)

प्रथम द्वितीय, और तृतीय भाग छपकर तैयार है !

दीर्घदर्शी विद्वान लोग सर्वदर्शस्थ सदेसम्प्रन्तव्य विषयके अन्वेषणमें दत्तचित्त होते हैं इस लिये हो क्या ? उसी जिज्ञासारूप चिंता विरसनदी को आनन्दसुर-सनदी बनाने के लिये और आर्यावर्तमें अज्ञात-अदृष्ट-अश्रुत-अर्द्ध भागधी(प्राकृत) भाषाका संस्कृतभाषाके समान प्रचार करने के लिये, तथा प्राकृत-भाषामय अप-रिचित जैनधर्मके गृह तत्त्वों को सरल रीतिसे प्रचार कर सर्व साधारणोंको उपकार पहुचानेके लिये परम कारुणिक कलिकालसर्वज्ञकल्प, श्री सौधर्मवृद्धतपागच्छीय, भट्टारक श्री श्री १००८ 'श्रीमद विजयरजेन्द्रसूरीश्वरजी महाराजने अपने जीवन महीरुहके अमर-फलवी तरह अंदाजन चार लक्ष श्लोक प्रमाणका प्राकृतभाषा प्रवर्तक अपर्वजन्मा अकारादि वर्णानुक्रमसे उक्त कोश निर्माण किया है ॥

इस महाकोष सार्वज्ञीय पञ्चाङ्गीकृतथा प्रामाणिक पूर्वाचार्योंके निमित्त प्रकी-र्णादि ग्रन्थोंके सानुवाद प्राकृत मूल शब्द, तदनन्तर उनके लिङ्ग, धातु, प्रत्यय, समास, व्युत्पत्ति, अर्थ, आदि दिखाकर तत्त्वशब्द संवन्धि विशेष व्याख्याओंके पाठ जिन २ सूत्रों, प्रकीर्णों, और ऐतिहासिक ग्रन्थों में है, वे ग्रन्थ अध्ययन, उद्देश दर्श आदिकों के साथ रखे गये हैं, जिन को देखकर वाचकवर्ग एक विषयको अनेक शास्त्रों से समझाण सिद्ध करने को अनिवार्य शक्तिमान होगा. इस चमत्कृतिकारक अपूर्वापूर्वशास्त्र संयुक्त उपमातीत शब्द संदर्भ कोषका विवेचन जितना लिखा जाय उतना ही कम है, इत्यादि पूर्ण संक्षिप्त तत्त्व, मली मोल्लिसे लिखा गई सविस्तृत रुमिका के वाचनेसे ही ज्ञात होगा । कोश निर्माता महानुभावका जीवन परिचय भी बहुत सुन्दरतासे दिखलाया गया है । यह कोष चार भागोंमें पूर्ण होगा।

इस लिये जिन विद्वानों, श्रीमानों, या राजा महाराजाओं को इस ग्रन्थ के मधुररस को लेने की इच्छा हो, अथवा सम्भार जैनधर्म के तत्त्वोंको जानने की इच्छा हो, तो शीघ्र ही इसके प्रत्येक भाग को संग्रह कर अवलोचन करे । मूल प्रत्येक भाग का केवल २५) रुपया खर्च किया गया है जो कि-पुस्तक के बंद में बहुत ही कम है । मिलनेका पता—

मु० रत्नराम (मालवा) | अभिधानराजेन्द्र-कार्यालय.

सर्व दानात् परं दानं अन्नदानं विशिष्यते ।

હિમારાજ લાખના

એક અમૂલ્ય સૂચના

शास्त्राज्ञानं पावनम्

हिन्दु मात्रनो परम धर्म છે.

भवन्ति नरकाः पापात् पापं दारिद्र्यसंभवम् ॥

दारिद्र્યમપદાનેન તસ્માત્ દાનપરો ભવેત્ ॥

-દાન નહિ આપવાથી દારિદ્ર્ય આવે છે, દારિદ્ર્યથી પાપ પાપ છે અને પાપને પરિણામે નર્ક મળે છે. માટે

असौ इषिआमां अन्नदान साथे अमर नाम !

૩. ૨૦૦ આપી અન્નદાન ખાને એક દિવસ રોજી આરસની તપ્તીમાં નામ દાનરાત્રી માદગિરી અમર કરે ।

ગરીબ દિદુ અનાથોની ક્યા લાગતી અને ત્યેમને સારે માટે પ્રમગે જાણણોની માનક યાદ કરી દાન આપતુ એ દરેક દિદુનુ કર્તવ્ય છે. કારણ કે, આરા નિરાધાર અનાથોને દાન કરવાથીજ પગેકની વાટ ખગ્ગી પ્રાપ્ત થાય છે. દાનમાં મોના આશરે અનાથો દિદુ વર્ણઅવસ્થાનુસાર આશ્રમમાં મળે છે.

માટે તમારા દાનના મની-ઓર્ડરે વગ્ન નીચેને સરનામે મોકલનારી આપો

૩. ૨૫) દાન આપવાથી એક " મોદાન " ગણાય છે. તેના વ્યાજમાંથી અનાથોને દુધ અપાય છે અને દાનાના નામનું અમારક બોર્ડ કુપર રખાય છે

એક દેખીઆ કુંધીનાં દાન વાર્ષિક રીપોર્ટમાં અપાય છે તે રીપોર્ટ મરન મળે છે, તે મગાવવા દાન મોખી સખો.

મંત્રી-હિન્દુ અનાથાશ્રમ, નડીઆદ.

જનસમાજને ફાયદાકારક ચેતવણી.

હજારો ગ્રાહકોની ખાત્રીવાળો ૮૦ વર્ગસથી સંપૂર્ણ માન પામેલી અને
ભરોસાદાર ચોખ્ખા ચાંદીના દાગીના વેચવાની જુનામાં જુની પેઢી.

ગ્રાહકોને ખાસ અગત્યની સૂચના.

અમદાવાદના બજારમાં આજ રાત્રી

ચાંદીના દાગીના વેચનાર અનેક વેપા
રીઓ છે છતાં અમારી દુકાનમાં દરેક
જાતના દાગીના ખાસ જરૂરીથી અગેલી
તથા ધુધરીઓ બાધવાનો વાળો તે પણ
ચોખ્ખી ચાંદીનો પાકી ગેરટીધીજ આ
પવામાં આવે છે ભાવમાં ઠગાવાની
ખંલકુલ ધાસ્તી રહેતી નથી માટે એક
વાર પધારવા વિનંતિ છે

ચોખ્ખી ચાંદીના દાગીના-

બનાવનાર તથા વેચનાર.

પંચાલ ભૂલાભાઈ હીરાચંદ

૬. માંડવીની પોળમાં લાલાભાઈની પોળમાં ઘર નં. ૨૨૧૪.

અમદાવાદ.

શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર કોન્ફરન્સ હેરૉલ્ડ.

Jaina Shvetambarn Conference Herald.

All the Buddhas are wonderful and glorious.
 There is not Their equal upon earth.
 They reveal to us the path of life.
 And we hail their appearance with pious reverence.
 All the Buddhas teach the same truth.
 The truth points out the way to those who have
 gone wrong.
 The Truth is our hope and comfort
 We gratefully accept its illimitable light.
 All the Buddhas are one in essence,
 Which is omnipresent in all modes of living,
 Sanctifying the bonds that tie all souls together,
 And we rest in its bliss our final refuge.

—Gospel of Buddha

પુ. ૧૨ અંક ૧. વીરાત ૨૪૪૨. ધોષ ૧૯૭૨. જાન્યુઆરી ૧૯૧૬.

*વીરખાળની વિનતિ.

[આજ શ્યામ મોહલીને બંસરી બળયગે—એ લયમાં.]

વિનવે વીરખાળ આપ કંઈક તો દયા કરો
 જ્ઞાન દાન જોજ શ્રેષ્ઠ, કંઈક તો દયા કરો.   વિનવે
 છે પ્રસિદ્ધ ઇવદયા-પાળ હિંદમાં તમે,
 અમે મનુષ્ય ને રવધર્મી, મદદે ધાઓ વીર નરો.   વિનવે
 જગત વધતું જાય છે, અમે રક્ષાં અજ્ઞાનમાં,
 સૂઝ કંઈ પડે નહિ, જ્ઞાનનો દીવો ધરો.   વિનવે
 જ્ઞાન અર્થે યાચીએ, આવી તમારે આંગણે,
 હે શ્રીમંતો ! દાન દધ, પુણ્ય-પુણ્યને ભરો.   વિનવે
 ૧૪-૭-૧૫.   —ત્રી.

* મુખમાં શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાવ્યસ મુદ્દુ મહાવાના નિમિત્તે થયેલા મેળાવડા અર્થે ગયેલ છે. આ કાલ અન્ય તેવા જૈન મેળાવડા વખતે વાપરી શકાય તેમ છે, તેથી અન્ય સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે.

શું સાધુસંઘ ઉત્થાપવા યોગ્ય છે? નહિંજ.

નાતાલના સમયમાં તા. ૩૦ અને ૩૧ મી ડિસેમ્બરે ભારત જૈન મહામંડળનો વાર્ષિક ઉત્સવ ઉજવવામાં આવ્યો હતો, તે વખતે પ્રમુખ તરીકે સ્થાનકવાસી જન કુળમાં જન્મેલા એક વિદ્વાન અને અર્થશાસ્ત્રના પ્રોફેસર ખુશાલ તલકશી શહે બી. એ. બી. એસ. સી. બાર એટ લૉ બિરાજ્યા હતા. પ્રમુખપદેથી જે બાપણુ આપણું હતું તે ઘણા ઉચ્ચ વિચારવાળું અને વિદ્વાતભરેલું હતું. તેમાં ઘણા અગત્યના મુદ્દાઓ વિચારની કસોટીમાં મૂકવા જેવા હતા કેટલાક કાર્યમાં મૂકી શકાય તેવા હતા, જ્યારે કેટલાક કાર્યક્ષમ કેટલાકને નહિ લાગે. આમાં આપણા સાધુઓના સંબંધમાં જે સંબંધો તે બાપણુમાં જણાય છે નીચે પ્રમાણે છે—

“સાધુ વર્ગને ઉત્થાપો કે સુધારો—(૧) આ સંબંધી મારે એક એવા વિષયપર બોલવું પડશે કે જે કદાચ આપણુ સર્વને સરખી અગત્યનું નહિ જણાય; પણ મારા મત મુજબ જૈન સમાજને અત્યંત જરૂરનું છે. આપણા તત્ત્વજ્ઞાનનાં સત્યો જે આપણે પ્રગટ કરવા ઇચ્છતા હોઈએ, આપણો ઇતિહાસ પુરાણોના ગપ શાસ્ત્રમાં ન ખપે એવી આપણી આકાંક્ષા હોય, આપણા સિદ્ધાંતો કે જે ખરી રીતે આધુનિક તત્ત્વજ્ઞાન અને વિજ્ઞાનને બહુજ મળતા આવે છે તેનું મળતાપણું પ્રદર્શિત કરવા ઇચ્છતા હોઈએ તો આપણને એક એવા ખાસ વર્ગની જરૂર છે કે જેમાંના લોકો આપણા પોતાના તત્ત્વજ્ઞાન, સાહિત્ય અને ઇતિહાસમાં પારંગત હોય, જે અન્ય લોકના ધર્મ અને ઇતિહાસથી સારી રીતે વાકેફ હોય, જે અનેક આધુનિક ભાષામાં પ્રવીણતા ધરાવતા હોય. આવા વર્ગનો જ્યારે ખ્યાલ કરવા બેસીએ ત્યારે પ્રથમ નજરે ધર્મશુદ્ધિ તરફ વળે છે—આપણા સાધુ સંઘને શોધીએ છીએ, દારણુ કે તેઓ આવી બાબતમાં આપણા નેતા હોવાનો દાવો કરે છે, પણ

(૨) “હું” કહેવાને બહુ દિલગીર છું કે આપણો આધુનિક સાધુવૃંદ એ કામ માટે તદ્દન નાલાયક છે. તેને આપણા પોતાના ઇતિહાસ કે તત્ત્વજ્ઞાનનું હું જ્ઞાન નથી, તેને નિરીક્ષણ કે પરીક્ષક કુદિ છેજ નહિ, તેમના ભાષાજ્ઞાનની અવધિ સંસ્કૃત અને પ્રાકૃતમાં, ધર્મ અને તત્ત્વજ્ઞાનની અવધિ બગવતી સૂત્રમાં આવી રહેલી છે જ્યારે તેના શિવાય અન્ય પદ્યો અન્ય ધર્મ સિદ્ધાન્તો કે સૂત્રો તેઓ મૂળ જાણતા જ નથી. (તેમની પાસેથી) આપણે સત્ય મેળવું છે એ કદાચ તેઓ જાણતા હશે પણ તે સત્ય તમે અથવા બીજા કોઈ તેની પાસે માગે ત્યારે તે બતાવવાની તેમની શક્તિ નથી અને સત્યના એકલા માલિક આપણે જ છીએ એવું માની, અજ્ઞાનવૃંદની બંધિ કે ખુશામતમાં ઇવન સાર્થક સમજ અને સાધુ વર્ગના મહાવ્રતના ડોળથી મગેલા મન્યાનપર આધાર રાખી જેઓ તેમની આ સ્થિતિ સામે વાંધો કદાચ તેમને થાય આપણા ગોશાળા કરતાં પણ આજના સાધુઓ વધારે તૈયાર છે અને મોટી દિલગીરી તો એ છે કે આપણું સાધુવૃંદ પેટી દર પેટીનું નહિ પણ કુદિબળ, માનસિકબળ અને વૈરાગ્ય બળની પરીક્ષામાં પમાર ધમેક નગેનું જનેલું છે એવો દાવો કરે છે.

(૩) “અત્યારે તો સાધુનું ઘર અસમર્થ હોકતું” કલ્પવૃક્ષ છે. બીજા ભાગવા માટે એ બહુજ્ઞ માનદાયક બહાતું છે અને ખીમ્મોને ભારરૂપ ધવા માટે બહુ રહેલો માર્ગ છે. એ એક જ માર્ગ છે કે જ્યાં આજસુપણાને શુષ્ક માનવામાં આવે, અજ્ઞાનતાને પુણ્ય મનાય, અને અનીતિને પાપની શિક્ષાથી દૂર રખાય. જીવનની સર્વ ખુખી ચાખતી હોય અને તેની દરેક ભોખમદારીથી દૂર રહેતું હોય તો આજ એક માર્ગ છે.....આપણને એક આખા વર્ગને આજસાધમાં, અહંકારમાં, અજ્ઞાનમાં મસ્ત રહેવા છં પાળવાની શી જરૂર છે ? ”

આ પ્રમાણેનો ઉદ્દેશારો છે કે જે અમે ત્રણ પારામાં મૂકેલા છે. તેમાં પહેલા પારા-માનાં વિચારો સાથે અમે સહમત છીએ. બીજા અને ત્રીજા પારામાં ચિતરેલા વિચાર સાથે અમે તદ્દન સહમત થઈ શકતા નથી અને હાલના સાધુઓની રહેણી કરેણીનું ચિત્ર આખા સાધુ-સમૂહને લાગુ પાડવામાં આવ્યું હોત તો તે ભયંકર છે—અતિથયોક્તિથી મિશ્રિત છે અને તેમાંના ઉદ્દેશારો સામે તો ઘણો ઘણો વાધો લેવા જેવું છે. એક મુશિક્કિત નૈત પોતાના ધર્માધિકારીઓ સંબંધે આટલી બધી Sweeping remarks by way of wholesale denouncement સમગ્ર વર્ગની નિંદા—તિરસ્કારવાળી દીકા કરે તે સ્વાતંત્ર્યની હદ ઓળંગી જવા જેવું જણાય છે.

સાધુઓ સંઘમાં જે તીવ્ર સૂદો ઉપરના ત્રીજા પારામાં લખાયા છે તેના જેવા સૂદો સ્વામી વિવેકાનંદે પણ પોતાના ધાર્મિક પ્રવાસની શરૂઆતમાં લખેલા પત્રમાં આ રીતે જણાવ્યા છે:—

“ સાધુઓ તમારા ઉપદેશકો—મટસિંહુઓ કે જે હમેશાં મુધારણાના કદા રાત્રીઓ છે, તેમને લાત મારો; કારણ કે તેઓ કદી પણ મુધરવાના કે સુધારવાના નથી; તેઓનાં અંતઃકરણો કદી પણ મહાન યદનાં નથી, તેઓ જમાનાઓના વહેમ અને જૂલમની ઓલાદ છે. આવા સાધુવર્ગને પ્રથમથી જ નિર્મૂળ કરો; પછી તમે ખરા મનુષ્ય થઈ શકશો. ”—૩૦ મી જુલાઈ ૧૮૬૩. વળી જણાવે છે કે:—

“ સાધુઓથી યતાં દુઃખોનો નાશ કરવાનો છે સાધુઓના પ્રપંચ માટે તો સર્વ સામાજિક જૂલમ મટે તેમ છે.

“ સાધુઓને દરેક સંસારિક જાળનમાં માથું ઘાલવાનું શું પ્રયોજન હતું?—આથી કરોડો મનુષ્યની દુઃખદ સ્થિતિ આવી છે.

આમ છતાં પણ પ્રેક્ષિતર ખુશાલભાઈ સ્વામી વિવેકાનંદના વાક્યો પોતાના સમર્થનમાં છે એમ જણાવી ગર્વ લઈ શકે તેમ નથી કારણકે અમારે કહેવું જોઈએ કે જે સાધુઓ માટે સ્વામી વિવેકાનંદે કહ્યું છે તે સાધુઓનો પ્રકાર આપણા નૈત સાધુઓના પ્રકારથી જૂદો જ છે. તે સાધુઓએ સમાજના અનેક બંધનો ઉત્પન્ન કરી તેથી પોતાની સત્તાનો દોર જમાવ્યો છે અને આજીવિકાનાં સાધન મેળવ્યાં છે, જ્યારે નિષ્કંચન—નિર્મય નૈત સાધુઓનાં જીવન વ્યવહાર સારવ્યવહારથી તદ્દન અલગ છે. તે સાધુઓએ સમાજના વિષયોમાં પોતાની લાકડી ચલાવી છે તેથી દુઃખમય સ્થિતિ પ્રાપ્ત થઈ છે. આ સંબંધે તેજ સ્વામી વિવેકાનંદના વિચારો જણાવા જેવા છે.

“ સસારિક કામદાઓ ધર્મની સમતિથી, આશયક સંજોગો આવવાથી નિર્મિત થાય છે ધર્મની બચક જૂલ સામાજિક વ્યવહારમા માથુ ધાલવાથી થઇ છે આથી જુઓ તે જૂન કેવી કષ્ટ જળથી કહે છે અને તેજ કથનથી પોતાની વિરૂદ્ધ પોતેજ જાય છે “ સામાજિક સુધારો તે ધર્મનું કર્તવ્ય નથી —અરુ આપણે જેની જરૂર છે તે એજ છે કે ધર્મે સસારસુધારક ન થવું જોઇએ, પણ તેની સાથે આપણે આગ્રહ રાખીએ છીએ કે ધર્મને સસારિક કામદા બાધનાર બનવાનો કશો દંક નથી તેને દૂર રાખો । તમે તમારા પોતાના સ્થાનને વળગી રહો એટલે સર્વે સુધૃષ્ટિ થઇ રહેશે

ધર્મને માત્ર આત્મા સાથે જ સંબંધ છે, અને તેને સસારિક બાબતોમા માથુ ધાલવાનું કંઈ પ્રયોજન નથી આથી જ સ્વામી વિવેક નદે જણાવ્યું છે કે “માધુઓને દરેક સસારિક બાબતમા માથુ ધાલવાનું શું પ્રયોજન હતું?—આથી કરોડો મનુષ્યોની દુષ્કરિયા થીતિ આવી છે ’

વળી ઉક્ત ગ્રેસ ખુશાલબાઈ પાશ્ચાત્ય કેળવણીથી સરકારિત હોઇ પાશ્ચાત્ય સંસ્કારો જૈન સાધુઓમા લાવવા ઇચ્છે છે અને તેને લોકોનું જાળવણીથી અજાણ દૂર કરવાનું, દરદીઓની મારવારમા મદદરૂપ થવાનું અને ખરા શહેરી તરીકે ગર્વ કરવાનું કાર્ય ઉપાડી લેવાનું કહેવામા આવે છે આવું પ્રવૃત્તિમય કાર્ય કરના માટે શ્રમજોપાસક જેવો વર્ગ કે શ્રાવકોમાથી એક વર્ગ ઉભો કરવામા આવે તો યોગ્ય ગણાય, પણ નિવૃત્તિમય જૈન સાધુ એને આવી પ્રવૃત્તિમા નાખવાથી પોતાનું સસારના બંધન રહિતનું નિરપેક્ષ કાર્ય જૂલાડવામા આવશે અને તેથી સસારમા વિશેષ બધાયલા રહેવાથી અનિદ પરિણામ આવશે દરદીને માનસિક ઉપચાર કરવાનું કાર્ય સાધુનું ગણાય પણ તેને દવા આપનાર, માવજત કરવાનું કાર્ય મોપવામા આવે તો હાલના કેટલાક જાતિઓ પૈકી તરીકે ધધો કરી કેવી માયામા સપડાયા છે તે જોઇ તપાસવાનું અમે કહીએ છીએ

“ આપણા આચાર્યો—સતો અને પાશ્ચાત્ય સતોગ અતર છે તે દર્શાવીએ આપણા સતો જિન ભક્તિમા સપૂર્ણ રહી અન્યને તેમ રાખી જિન શાસનનો ઉલોગ કરવા અદિ સા ધમ મે હૃદયમા વજીરેપ મમાન સ્થાપી ઉપદેશ પીધુવન પાન કરાવે છે આપણા પુર્વાચાર્યો તત્ત્વજ્ઞાન, ન્યાય આદિ અદ્ભુત ગ્રંથો રચી પરમમોક્ષદાતા થઇ મગન અને પરબવ અર્થે કલ્યાણમારી નિવડયા છે પરંતુ તે સવ જિન પ્રવચનવાણીને સગત-એકમત રીતીને જ આપણી મતમાનિમમા પાશ્ચાત્ય મતોમા ઘટિગોચર થવું નિવક્ષણ વૈચિત્ર્ય નથી પાશ્ચાત્ય ઉદારથી મદાન મતોએ આત્માનું મમર્ષણ કરી મન-જનોના તેમજ હતક લોકોના દુષ્કરિયા વિદાગવા માટે અનેક પ્રકારના પ્રયત્નો કર્યા છે

‘ તુરંગમાના ટેદીઓની સ્થિતિ સુધારનાર, મદારોગ અમ્ત લોકોમા રસી આશ્વાસન આપી ઔષધ આપનાર અને તેથી કદાચ પોતે પણ મદારોગી થનાર, પોષમદાગમના દોગનું પરિચાલન કરનાર, મમગ્જનિ પર જઈ જળગી સૈનિકાની સુશ્રૂષા કરનાર, અનાથ અર્જમને મદાય મેગની આપનાર—આવા અનેક પ્રકારના સતોની માલિમ પશ્ચિમમા બનાવી ચમીયુ આપણા સાધુઓએ મમાર કે વ્યવહારમાં કાંઈપણ અંદો પડવાનું નથી. તેથી તેઓ ઉપદેશ ભક્તિ જ્ઞાન અને મદાગારનો બોધ આપી મંદયમા સન્નિષ્ઠા, અને ધર્મ ધારી એજ ચલે ચાલ્યા જાય છે વળી પાશ્ચાત્ય સતોનો મુખ્ય

ઉદ્દેશ ઐહિક છે, જ્યારે આપણા સંતોનો ઉદ્દેશ પારગામી, પારલૌકિક છે કારણ કે પશ્ચિમ પ્રવૃત્તિમય છે, પૂર્વ નિવૃત્તિમય છે. પ્રવૃત્તિમાં રહી ઐહિક કલ્યાણ શોધવું તેના કરતાં નિવૃત્તિમાં રહી બીજાઓને પણ નિવૃત્તિ શીખવવી અને નિવૃત્તિમય ખનાવી પારલૌકિક પરમ કલ્યાણ શોધવું એ કાંટાચાવધિ ઉચ્ચતર છે.

—જૈનપતાક દે. માર્ચ ૧૯૦૮.

આ સં. ૧૯૧૩ ના આપાદ માસમાં શ્રીમન્ મોહનલાલજી મુનિમહારાજના સંબંધે લખેલા લેખમાંના અમારા વિચારો અત્યારે અહીં ટાંકવાની જરૂર પડે છે. આ પરથી આપણા સાધુઓનો વિશિષ્ટ પ્રકાર સમજી શકાશે હજારો વર્ષો પયાં, છતાં આપણા સાધુ-પૂર્વના આચાર વચારને ઘણી ચીવટાછથી જોટલા બની શકે તેટલા જાળવી રાખ્યા છે, રેલ્વે સ્ટીમરોદિની સગવડો ધર્મ છતાં તેનો ઉપયોગ ન કરતાં પાદવિહાર કરી એક શહેરથી બીજો શહેર, એક ગામથી બીજો ગામ એમ નાનામાં નાના સ્થલમાં જઈ બોધનો લાભ લોકોને આપે છે, ધન કદી રાખતા નથી સંસારમાં માયું લાલતા નથી અને જ્ઞાન લઈ આપી નવીન પુસ્તકો રચી જૂનાં પ્રગટ કરાવી ધર્મસેવા કરવા ઉત્સુક રહેતા આવે છે એ અન્ય ધર્મના અધિકારીઓ કેવા વૈભવમાં, મોજ શોખમાં રહે છે, પગે ઘૂંટમોજાં રાખી રેલ્વે વિહાર કરી, શુદ્ધરોને ત્યાં રહી કેવી મજા કરે છે તે સાથે તુલના કરી ખાસ વિચારવા જેવું છે.

મનુષ્ય સ્વભાવ કેવો છે તે પર દ્રષ્ટિ ફેંકી વિચાર કરીએ તો આપણા સાધુ-સમૂહમાં નિર્બળતાઓ, દોષો નથી એવું કોઈનું કહેવું છે જ નહિ, કારણ કે તેઓ સર્વજ્ઞ નથી કે જેથી તેઓ સંપૂર્ણ દોષ રહિત હોઈ શકે, તેમજ બધા સાધુઓ નિષ્પરિગ્રહી, ચાની, સુશીલ અને ધર્મ રતબ છે એમ પણ ન હોઈ શકે કારણ કે એક મોટા ટોળામાં કોઈકાઈ એવા હેાય કે જે દોષી જણાય, છતાં એકંદરે સાધુસંઘની સંસ્થા (Institution) ઉપયોગી-આવકાર દાયક, માર્ગદર્શક અને આવશ્યક છે. ખીજી બાબુ હાલના સાધુઓએ, ઉપરના વિચારો દિવસે દિવસે બોલાવાનો સમય આવે છે તો તે પર સહમતાથી વિચાર કરી પોતાના સમસમૂહની એક સંગતતા કરી સમયાનુસાર આચાર વિચાર--રહેણી દરજ્જામાં સુધારા પર આવવું ઘટે છે. પ્રેમ ખુશાલબાઈના ચબ્બેમાં કહીએ "તો ખરા સાધુ તરીકે, ખરા જૈન તરીકે, સત્યુચ્ચ તરીકે તેઓ પોતાની ધરજ આપ કરે, તેઓનું વર્તન નમુનારૂપ થાય, તેઓના જ્ઞાનભંડાર આગળ આપણને સ્વભાવતઃ નમવું પડે, અને અકિંચનતા, ત્યાગને બદલે (ની સાથે) ખરો ભોગ આપે, ધર્મ ખાતર, સમાજખાતર, દેશખાતર (ધર્મ દ્રષ્ટિએ) ભોગ આપે, તો તેઓ આપણા નાયક બનશે, અને આપણને શ્રદ્ધા બેમશે."

—તંત્રી.

ઐક્ય ક્યારે કરીશું ? હમણાંજ.

“It is said that blood is thicker than water but far more subtle and strong are spiritual sympathies.”

—“એમ કહેવામાં આવે છે કે જલ કરતાં રક્ત વિશેષ ઘટ્ટ છે, અર્થાત્ પરસ્પર જોજનાદિ વ્યવહાર કરતા સગપણનો સંબંધ વિશેષ બલવાન છે, પરંતુ તેના કરતાં પણ વિશેષ વિશેષ બલવાન અને સૂક્ષ્મ જોવી એક ધર્મની સમાનતાઓ છે.”

હમણાંનું હિંદુ જે રિયલિટીમાંથી ખસાર થાય છે તે રિયલિટી ખારીકીયા તપાસતાં ઘણી સુખકર અને આવકાગદાયક બાંસે છે. જુઓ ! મોરસેમ બાદજો હિંદુ બાદજો સાથે એક જોડના હાથ જોડી સંયુક્ત રીતે વધવાનો પ્રેમ પૂર્વક પોકાર કરે છે. આના પ્રમાણમાં મોરસેમ લીમ્બી મુખબની બેકંડના માન્યવર પ્રમુખ મજરૂત હુકમે જે ઉત્તેજક, નોસદાર અને તનમનાટ ઉપજાવે તેવું બાપણ આપણું હતું તેમાં નીચેના બાવાર્થના ઉદ્ગાર ખાસ ધ્યાન ખેંચે છે.—

“આ જુલો જવાનું નથી કે શું પારસી કે હિંદુ, શું સુસલમાન કે જૈન સર્વેએ સાથે મળીને કાર્ય કરવાનું છે, અને ત્યારે જ એકત્રતા થશે. જ્યારે તેવી એકત્રતા થશે ત્યારે જ સાચી અને કાયમની પ્રગતિ ઉત્પત્તિ કરી શકીશું. આથી કોમી અલગપણનો વિચાર કદી નાંખવો આવશ્યક છે. આવા કોમી સવાલોને વચ્ચે લાવવાથી એકત્રપણના વિચારો દરવા નષ્ટ પામે છે, અને તેથી અન્યોન્ય કુવિચારોના અંકુરો ફુટવા પામે છે. આ બધા કોમી અભિમાનોને તિલાંજલિ અર્પી સર્વેએ હાથમાં હાથ મેળવવાની જરૂર છે.”

“આપણે ધર્મ બ્રાતૃભાવ ફેલાવવાની આગ્રહ કરે છે અને તે ફાલની યુરોપીઅન ખંડાદરી કરતાં ઉચ્ચ અને વિશાળ છે. આપણા લાંબા ઇતિહાસનું તાત્પર્ય માત્ર બે શબ્દોમાં સમાવી શકીએ તેમ છીએ. તે શબ્દો ‘હિંદી મુસલમાનો’ એ છે. એ બે સૂત્રરૂપ શબ્દ આપણે ધર્મ, આપણું જાતિયત્વ અને ઇતિહાસ દર્શાવે છે. અને તેમાંથી ઉત્પન્ન થતી આપણી ફરજો અને જોખમદારીઓ આપણી સમક્ષ ધ્યાનમાં રાખીશું તો આપણે અવળે માર્ગે નહિ જઈએ.”

“ખુદાની દરબારમાં શીખો, મરાઠાઓ, હિંદુઓ, અથવા એસલામીઓ—બધા માટે જ્યારે એકજ સરખા કાયદા છે એમ આપણે જ્યારે માન્ય છીએ તો પછી શા માટે મતભેદ અને બિજ વિચારો કરી અત્રે નાહકનો દંદસ ઉભો કરવો ? તેને બદલે શા માટે કોમકામો અન્યોઅન્ય વિશ્વાસ મેળવી મિત્રભાવથી પોતાનો નિવેડો ન લાવી શકે ? આથી જ પટેલી દરજ તે સ્વવિશ્વાસની લાગણી છે.”

—સુગ્રામી.

આમાં અંતર્ગત વાક્યો એવાં મળતાં મુક્યાં છે કે જે દરેક માનવી, પછી તે હિંદુ જૈન, શીખ કે પારસી હોય, તેને પ્રભુકીય અને જ્ઞાતીય ઉત્પત્તિ માટે સાંખ્યા વગર પૂટકા નથી.

“When a question concerning the welfare of India and of justice to Indians arises, I am not only an Indian first, but an Indian next, and an Indian to the last, an Indian and Indian alone, favouring no community and no individual, but on the side of those who desire the advancement of India as a whole without prejudice to the rights and interests of any individual, much less of any community, whether my own or another.

“But whenever any question arose on which there was a clear and unmistakable Divine injunction conveyed to me by my God through my Prophet, I could not even consider, let alone accept as correct, any thing conflicting with that injunction, no matter on what mundane authority it was based. With Divine authority as my only guide I will be not only a Muslim first, but a Muslim next, a Muslim to the last and a Muslim and nothing but a Muslim. People may scoff and laugh, but I hold firmly to these convictions.”

—“જ્યારે હિંદનાં કલ્યાણનો અને હિંદુઓના ન્યાયનો પ્રશ્ન ઉપરિચિત થાય છે ત્યારે હું પ્રથમ હાનને એક હિંદી છું એટલું જ નહિ, પણ પછી પણ એક હિંદી છું અને છેવટ સુધી પણ હિંદી છું— હિંદી અને માત્ર હિંદી છું— ત્યાં કોઇ કોમનો અને કોઇ પણ વ્યક્તિનો પક્ષપાત નહિ કરું પરંતુ કોઇપણ વ્યક્તિના—પછી તે મારા કે બીજાના— હક્ક અને લાભને ધક્કો પહોંચાડવા વગર (એટલે કોમના હક્કને ધક્કો પહોંચાડવાનો રહેતો જ નથી) સમગ્ર હિંદની ઉન્નતિ કરવાના જે પ્રયત્ન છે તેમના પક્ષમાં જ રહીશ.

“પરંતુ જ્યારે જ્યારે એવો પ્રશ્ન ઉપરિચિત થયો છે કે જેના ઉપર મારા પયગંબર હારા ઇશ્વરનો દીવ્ય આદેશ સ્પષ્ટ અને અણિશુદ્ધ રીતે મને મળેલો હોય ત્યારે ત્યારે તે આદેશથી વિરુદ્ધ એવું કંઇ પણ ધ્યાનમાં મેં ધર્યું નથી (તો પછી તેને સાચ તરીકે સ્વીકારેલું તો ક્યાંથીજ હોય ?)—એમ કરવામાં પછી તે ગમે તેટલી આ લોકમાં ઉગી સત્તા ઉપર આધાર રાખતું હોય તો પણ તેની મેં ઘટ્ટાર કરી નથી. ઇશ્વરી સત્તાને મારી સર્વથા નિષામત માર્ગને હું પ્રથમ હાનને એક મુસ્લિમ રહીશ એટલું જ નહિ, પરંતુ પછી પણ મુસ્લિમ, છેવટની ધડી સુધી મુસ્લિમ અને મુસ્લિમજ રહીશને બહે લોકો મારી નિંદા કરે કે મારા પર હસે પરંતુ આ પ્રતિતિઓને હું દૃઢતાથી વળગી રહું છું.”

આ રીતે દરેક જૈન સ્વતંત્ર રહી સ્વ સંપ્રદાયોને બલી મહાવીરના આદેશનું અદ્યક્ષ કાંવામાં પોતાનું જૈનત્વ અણિશુદ્ધ સાચી હિંદના ખરા દેશજન ઉપાની બાવના પ્રમાણે જાનશે ત્યારે સ્વ અને પર કલ્યાણ સાધી શકશે.

દરમંજાના નરેશ સનાતન હિંદુ ધર્મનો ઝુડો લઈ હિંદુઓના જૂદા જૂદા મતો સંપ્રદાયો અસ્પર્શ આવીકાર આપતા રહે તે માટે એકત્રિત થવા માટે જે વિચાર જણાવે છે તે પણ બૂલી શકાય તેવા નથી.

“ It is said that blood is thicker than water but far more subtle and strong are spiritual sympathies, and Hindus from whatever part of the country they may hail, to whatever sects or schools of thought they may belong, are bound by the ties of spiritual brotherhood. Intellect separates but the spirit unites, and though intellectually we may be *Advaitas* or *Vishistadvaitas* or *Dvaitas* we drink of the same spiritual fruit, partake of the same communions and sinking all the differences of intellect in this spiritual identity, let us unite with hearts chastened and purified in this national worship of the Supreme Lord. ”

—એમ કહેવામાં આવે છે કે જલ કરતાં લોહી વિશેષ ઘટ્ટ છે એટલે કે સાથે ખાવા પીવા કરતાં લોહીનું સગપણ વધી જાય છે તો પણ તે સગપણ કરતાં અતિ વિશેષ સૂક્ષ્મ અને સખજ ધાર્મિક એકતાઓ-સદાનુભૂતિઓ છે અને હિંદુઓ દેશના ગમે તે પ્રદેશના હોય, યા કોઈ પણ મત કે દર્શનના અનુયાયી હોય છતાં તેઓ ધાર્મિક બ્રાતૃસંધના બંધનથી બંધાયેલા છે, બુદ્ધિવાદ એકને બીજાથી જૂદો પાડે છે, પરંતુ આત્મા એકને બીજા સાથે એકત્રિત કરે છે, અને જોકે બુદ્ધિવાદથી આપણે અદ્વૈત કે વિશિષ્ટાદ્વૈત કે દ્વૈતના અનુયાયી હોઈએ છતાં આપણને ધર્મરૂપી જલ એકજ કુવારામાંથી મળે છે, આપણે એકજ પ્રકારના ધાર્મિક સંવાદોમાં ભાગ લઈએ છીએ અને તેથી બુદ્ધિના બધા ઝગડાઓ દૂર કરીએ ધાર્મિક એકતા સ્વીકારી વધારે પવિત્ર અને નિર્મળ દલિયોથી પરમાત્માની આ પ્રજાકીય પૂજામાં એકત્રિત થઈએ.

આ વાતથી આપણને કેટલો બધો પાઠ આપે છે. પ્રજાની રાજકીય એકતામાં મુસલમાન અને હિંદુઓ એકત્રિત થઈ એકજ પ્લાટફોર્મ ઉપર આવી એક સંપીના ઉદ્ધારો કાઢે છે એટલુંજ નહિ પણ એક સાથે કાર્ય કરે છે, એક પર બીજો ગ્રેમ રાખે છે, આવકાર આપે છે અને ભેટ દે. આનું જ્યારે એક બીજાના ધાર્મિક મંતવ્યોમાં જમીન આસમાન જેટલો ફરક છે, જે એકબીજા વચ્ચે પરાપૂર્વથી અસમાન લાગણી ચાલી આવી છે તેઓ પણ ભાઈઓ માફક ભેટ છે, ત્યારે આપણે પછી ક્યાનકવાસી, દિગંબર, સ્વેતાંબર હોઈએ તે વીર પ્રભુના જ પુત્રો હોવા છતાં-તેવો દાવા કરતા હોવા છતાં એક બીજા વચ્ચે લડી મરીએ છીએ એ શોકજનક નથી ?

હિંદુઓના ધર્મભેદ દ્વૈત, અદ્વૈત કે વિશિષ્ટાદ્વૈત એટલા બધા બુદ્ધિવાદ પર રચાયેલા છે કે તેનો હેડો આવે તેમ નથી, છતાં તેઓ એકઠા યવાને પ્રયત્ન કરે છે અને એકત્રિત થાય છે, તો જાજા બુદ્ધિના વાદ પર નહિ ચણ્યેલા નાના નાના મંતવ્યો-ભેદોથી જૈનના સંપ્રદાયો લડી મરે, તે તેના અનુયાયીઓ કોઈ જાજા દળો રૂપીઆનાં આંધણ મૂઠી તીર્થરક્ષા કરવા જાય, મારા મારીના પ્રમંજી લાવે અને તેથી વિરોધ, દ્વેષભાવ, અભિનિવેશ વીતરાગના અનુયાયીઓમાં રચાં કરે એ આખું શોકજનક છે ?

તીર્થના ઝપટા પતાવવા માટે જવાદ-મંડળ નીમવાની જરૂર છે, પણ રીલગીર

શ્રી જૈન શ્વેતાંવર એજ્યુકેશન વોર્ડ.

શ્રી જૈન શ્વેતાંવર કોન્ફરન્સ ધાર્મિક ઇનામી પરીક્ષા.

સં ૧૯૭૨ ના માગસર વદ ૫ ને રવિવારે દિવસના એક વાઝ્યાથી ચાર વાઝ્યા સુધી.

તા. ૨૬-૧૨-૧૯૧૫.

ધો. ૧ લું. (પંચ પ્રતિક્રમણ.) તપગચ્છ.

(પરીક્ષક—૨૧. રા. ન્યાયચંદ લક્ષ્મચંદ સોની. B. A. LL. B. આદર.)

સવાલ.

માર્ક.

૧. 'નવકાર' મંત્રના પહેલા પદના ત્રણ લુદ્ધ લુદ્ધ પાડ છે તે અર્થ સાથે લખો. ૮
૨. ગુરૂ મહારાજના છત્રીસ શુશ્રુ વિવેચન સાથે સમજાવો. ૧૦
૩. 'ચતુર્વિંશતિ સ્તવ' અને 'શકસ્તવ' એ બંનેની છેલ્લી ગાથા અર્થ સાથે લખો. ૧૦
૪. 'કથાણુકંદ', 'સંસારદાવા' અને 'સ્નાતસ્થા' ની સ્તુતિઓમાં શાસન દેવીઓના સંબંધમાં જે ગાથાઓ છે તે અર્થ સાથે લખો. ૧૨
૫. નીચેનાં પદોના અર્થ લખો અને તે કયા કયા મંત્રોના છે તે બતાવો.

૧. અભયપ્રદાનનિરતે	૨. પરમદુનિદ્ધિ અદ્વા
૩. સાંહતિ સુખ મઝાં	૪. મિત્તી મે સઘ્વ બૂએસુ
૫. તીઆણુ ગય સંપદ્ધિ	૬. નિત્ય સ્વાધ્યાયસંયમરતાનાં
૭. રાજધિપરાજ સન્નિવેશાનાં	૮. કૃતાપરાધે પિ જરને
૯. ચેપામભિવેકકર્મ કૃત્વા	૧૦. સોમ ગુણેદિં પાવર્ધનતં નવ સરય સસી. ૨૦
૬. આયસ્થક કેટલાં અને કયાં કયાં તે બતાવો. ૬
૭. અગ્ન્યંતર તપના બેઠ બરાબર સમજાવો. ૬
૮. દેવસિ પ્રતિક્રમણમાં 'અનય ઉસસિએણુ' સૂત્ર દુલ કેટલી વાર બોલવું પડે છે તે આંકડો ફક્ત લખો. ૧૦
૯. ફક્ત સાધુઓને નમસ્કાર સંબંધનાં જે જે સૂત્રો પંચ પ્રતિક્રમણમાં આવતાં હોય તે લખો. ૧૦
૧૦. આવકનાં ચાર વતનાં નામ ટુંકાણુમાં અર્થ સાથે લખો. ૮

ધો. ૧ હું. (પંચપ્રતિકમણ) વિધિપદી.

(પરીક્ષક—રા. રા. જટાસંકર ચરમાનંદે ચંડ્યા. મુંબઈ.)

સવાલ.	માર્ક.
૧. શંકા, કંપા, વિતિગિહા, પર પાસંદી સંધુક એટલે શું ? તે રપટ રીતે સમજાવો.	૧૫
૨. “ છ કોટિએ સામાયિક કરું ” તે છ કોટી કશ તે લખો.	૧૦
૩. તૃતીય રમરણુ લખો.	૧૫
૪. દેવસિય પ્રતિકમણુ કરતાં પાશ્વિક પ્રતિકમણુમાં કયા કયા સૂત્રો વધારે છે, તેનાં માત્ર નામ આપો.	૧૫
૫. જૃદન્નમરકરનો અર્થ લખો.	૧૦
૬. આવશ્યકનાં નામ તથા તેથી થતાં ફલ લખો.	૧૦
૭. કાપેત્સર્ગ (કાઉસમ્મા) એટલે શું ? તેનો હેતુ તથા તે વખતની શારીરિક સ્થિતિ જણાવો.	૧૫
૮. મિડગમ્હ, પથિપતિત, તેનાહડે, નિખરેણ, પરિમ્હ, કારવેમિ, સાવજ્ઞ, અભિમ્હ, કિત્તિયં, સંદિસહ એ શબ્દોના અર્થ આપો.	૧૦

કુલ માર્ક. ૧૦૦

ધો. ૨ છું અ. (અવિચાર, નયનન્ય, આવક મર્મ સદ્વિતા, ઉપદેશ પ્રાસાદ ભાગ ૧ લો.)

(પરીક્ષક—રા. રા. સુરચંદ પુરોહિતમ બટામી. દહાણુ.)

સવાલ.	માર્ક.
૧. (ક.) જીવ ને જોળખાવના. લક્ષણુ લખો.	
(જ.) જીવચિત્તાર માં શિખેલા જીવ ના ભેદ તથા પેટાભેદ દર્શાવનાર એક વક્ષ આજેખો અને તે દરેક પેટાભેદ આગળ તેનું ઉત્કૃષ્ટ આયુમાન જણાવો, તેમજ તેમાંના કયા જીવોને ચક્ષુદ્વિન્દ્રિય હોય છે તે પણ લખો.	
(ગ.) મિદ્ધજીવ નુ આયુમાન હોય તો કેટલું ? અને ન હોય તો કેમ નહિ ?	૨૦
૨. તત્ત્વ કેટલાં અને કયાં કયાં છે ? તે દરેક તત્ત્વ નો અર્થ તમે સમન્યા હો તે હુંકમાં જણાવો.	૧૦
૩. નીચેના આઠ શબ્દો વિષે તમે જાણુના હો તે લખો. ધિગલ, પાળા, જહ્મમ્મો, અંતરંગત્તુ, સ્વાદ્વાદતેલી, માવના, અસદાચાર, અનર્થવંદ	૧૬
૪. ગૃહસ્થપદ્મ ની યોગ્યતા માટે કેવાં અવ્યવસ્થાની જરૂર છે તે વિષે આસારે ૨૫ લીટીનો એક નિબંધ લખો.	૨૦

૫. ધર્મચિન્દુ ના કર્તા કોણ છે ? તેમને વિષે ઉપદેશ પ્રાસાદ અંથમાં તમારા વાંચવામાં જે હકીકત આવી હોય તે જણાવો.

૧૨

૬. ઉપદેશ પ્રાસાદ નામ એ અંથનું કેમ રાખેલું છે ? એના કર્તા કોણ છે ? એ અંથનો જે ભાગ તમે શિખ્યા છે તેમાં શી બાબતની વ્યાખ્યા છે ?

૧૨

શુદ્ધ અને સંતોષકારક જખાણને માટે.

૧૦

કુલ માર્ક.

૧૦૦

ધો. ૨ જી. વ. (નવતરવ, નવસ્મરણ, ત્રણ ભાષ્ય.)

(પરીક્ષક—રા. રા. સુરચંદ ગુરૂગોત્તમ બેદામી. દહાણું.)

સવાલ.

માર્ક.

૧. ચાર ભાવના નાં નામ દર્શાવનારી ગાથા અર્થ સાથે લખો. નવતરવ પૈકી કયા તરવમાં એનો સમાવેશ થાય છે ?

૧૫

૨. કર્મ કેટલા પ્રકારના છે ? કર્મ વિષે નવતરવમાં તમે જે શિખ્યા હો તે જણાવો.

૧૫

૩. નવસ્મરણ માં પાર્શ્વનાથ પ્રભુનાં કયાં કયાં સ્મરણો છે ? કયા કયા સ્મરણોમાં કર્તાનાં નામ જણાવેલાં છે ? તે પૈકી બે સ્મરણોમાંની કર્તાના નામ વાળી ગાથા કે શ્લોક અર્થ સહિત લખો.

૧૫

૪. યુદ્ધમાં વિજય મળવા સંબંધી ગાથા અને શ્લોક નવસ્મરણમાં તમારા વાંચવામાં હોય તે લખો.

૧૫

૫. વૈભવવંદન માં કેટલા અને કયા કયા વંદક આવે છે ? તે વંદકો માં કેટલા અધિકાર છે ? તે દરેક અધિકારમાં કેને કેને વંદન થાય છે ?

૧૫

૬. વંદનીય કોણ ? અવંદનીય કોણ ? વંદન થી શું શુણ પ્રાપ્ત થાય છે ? આહાર કેને કહેવો ? તેના કેટલા પ્રકાર છે ? અને તે વિષે તમે શું જાણો છો તે સવિસ્તર લખો.

૧૫

શુદ્ધ અને સંતોષકારક જખાણ માટે.

૧૦

કુલ માર્ક.

૧૦૦

, જાગર-ઉજાગર-દશામાં

ધોરણુ ૩ ૮મ્વે કમે ગુણુ શણુ હેષ્ઠ શકે ? (આનંદધનજીની ચાલીશી.)

(૧૧ અર્થ વિવેચન સહિત લખો—

તચંદ શરાફ. સુરત.)

૧૨ અરપણા, અનંત ચતુષ્ક, નોક્યા

સવાલ.

માર્ક.

૧. “ યોગ ”

૨. ગૃહસ્થના

સાથે મુકા

રિતિ થષ શકે તે સ્કુટ રિતિ સમજાવો.

૫

ચક્રતનું સ્વરૂપ, મિથ્યાત્વના સ્વરૂપ

માંથી જૂથણો લખો.

૭

૩. નીચેની બાજતો પર ટુંકે વિવેચન લખો:—

(અ) હિંસા ત્યાગ કરવાનું કારણ શું ?

(બ) હિંસાનો ત્યાગ ન કરવાથી દાનાદિ સર્વ નિષ્ફળ છે.

(ક) છવ્ઠ હિંસાથી પણ ચોરીનો દોષ અધિક છે.

(ડ) મદિરા, માંસ, માખણ, મધ અને રાત્રિ ભોજન સર્વથા વર્જ્ય છે એ ગ્રંથકર્તા તેમજ અન્ય દર્શનકારોના અભિપ્રાય સહિત સમજાવો.

૧૦

૪. મહા શ્રાવકની દિનચર્યા સંક્ષેપમાં લખો.

૭

૫. (અ) પ્રાણુપામનું સ્વરૂપ તથા કૃત્ય સમજાવો.

(બ) પિંડરથ, પદરથ, રૂપરથ અને રુપાતીત ધ્યાનનું સ્વરૂપ લખો.

૧૧

(શ્રી મહાવીર ચરિત્ર.)

૧. ત્રિપણિ શક્ષાકા પુરપમાં ભગવાન મહાવીર સ્વામી ક્રતિહાસના કાલક્રમ અનુસાર કેટલામા શક્ષાકા પુરપ ગણાય ? એમને શક્ષાકા પુરપ કેમ કહેવામાં આવે છે ? ચોપીશ તીર્થંકરોમાં એમનું ચરિત્ર જનસમૂહને વિશેષ બોધદાયક તથા ઉપકારક શામાટે ગણવામાં આવે છે તેના ઉપર નિર્બંધ (૩૦ લીટીનો) લખો.

૭

૨. (અ) સિદ્ધાર્થ (અંતર દેવ), શ્રેણિક, જન્માસિ, એઓ વીર ભગવાનના સંસારીપણાના શું સગા થતા હતા ? અને જન્માસિની વીર ભગવંતથી શું વિપરીત પ્રશ્નજ્ઞા હતી ?

(બ) મજ્જપાણિના મહાવીર ભગવંત પ્રત્યેનાં કૃત્યો (સંશિપ્તમાં) અને ભગવંતની તેની તરફની વર્તણૂકનો ટુંકો ચિતાર તેમાંથી લેના યોગ્ય સાર સહિત આપો.

૬

૩. નીચે જણાવેલા મનુષ્યોમાંથી ગમે તે ચારનાં ટુંકે જ્ઞતાંત લખો:—

૧ ઉત્પલ, ૨ સુદષ્ટ, ૩ ઉદાપિન, ૪ શ્રીદેવચંદ્ર, ૫ ચેમણા, ૬ સુખસા, ૭ રેવતી.

૮

૪. નીચેનાં વાક્યો પર સંબંધ દર્શાવો (Give the context of):—

‘તું (યોગશાસ્ત્ર, મહાવીર ચરિત્ર) કેટલું ? અને ન હોય તો કે.

પરીક્ષક--રા. રા. સુનીલામ છવ્ઠ

૪

(યોગશાસ્ત્ર) હો તે લખો.

એટલે શું ? અને તે મોહનું કારણ શી રીતે સ્વાદ્વદનોદી, માવના, અસદાચાર, અ આર વનરૂપ વિશેષ ધર્મના પાયારૂપ સમજાવવાની જરૂર છે તે વિગત આસરે રૂપ અંગે કરી સમજાવો; અને સમ્યક-વર્તનાં

૫

(આનન્દધનજીની ચોવીશી.)

૧. શ્રી આનન્દધનજી મહારાજનું સંક્ષિપ્ત ચરિત્ર લખ્યો, અને તેમાંથી તેઓ કેવળ બાહ્ય અધ્યાત્મી ન હતા એવું તેમના વચન અને કૃત્યથી સિદ્ધ કરો. ૭
૨. નીચેનાં પદોનો અર્થ તમારી સ્વતંત્ર ટીકા સહિત લખો:—
  - (અ) ચિત્ત પ્રસન્ને રે પૂજન ફલ કહ્યુંરે; પૂજન અખંડિત એહ; કપટ રહિત થઈ આતમ અરપણુરે, આનન્દધનપદ્મરે.
  - (વ) ચરમાવતં હો ચરમ કરણુથીરે, ભવ પરિણુતિ પરિપાક.
  - (ક) તુરિય ભેદ પડિવત્તિ પૂજન, ઉપશમ ક્ષીણ સયોગીરે.
  - (ઙ) નિરાકાર અભેદ સંપ્રાહક, ભેદ પ્રાહક સાકારોરે; દર્શન ગાન કુભેદ ચેતના, વસ્તુથહણુ વ્યાપારોરે.
  - (ચ) જીનવરમાં સધળાં દરશણુ છે, દર્શન જીનવર ભજનારે; સાગરમાં સધળી તટની સહી, તટનીમાં સાગર ભજનારે. ૮
૩. નીચેનાં પદોમાંથી ગમે તે પાંચનો પૂર્વાપર સમ્બંધ (Context) દર્શાવો:—
  - (અ) એ નિજમત ઉન્માદ. (વ) એ સજ લો વિપવાદ.
  - (ક) અતુભવ ગમ્ય વિચાર. (ઙ) ગુરુમુખ આગમ ભાળીરે.
  - (દ) ભાવ અધ્યાતમ નિજગુણુ સાધે. (ક) જ્ઞેહની ભેટ થઇ તુજરે.
  - (ગ) એક હી વાત છે મોટીરે. (ઘ) ક્રિયા અવંચક ભોગેરે. ૫
૪. (અ) સુમતિનાથજીના સ્તવનમાં આત્માના કેટલા ભેદ પાડ્યા છે અને તે સધળાનું સ્વરૂપ તેમાં વર્ણવ્યું છે તે (લક્ષણુ યુક્ત) લખો.
  - (વ) સૂક્ષ્મ નિગોદ અને બાહ્ય નિગોદનું સ્વરૂપ તમે સમજ્યા હો તે પ્રમાણે લખો. સાવો.
  - (ક) નિદ્રા, સુષુપ્ત, જાગર-ઉજાગર, દશામાંથી (અવસ્થામાંથી) જીવને કયી કયી અવસ્થા કયે કયે ગુણુ કાણે હોઈ શકે ? (કયા કયા ગુણુકાણુ સુધી હોઈ શકે ?)
  - (ઙ) નીચેના અર્થ વિવેચન સહિત લખો:—
આતમ અરપણુ, અનંત ચતુષ્ક, નોકપાય એણી, શાંતિ સ્વરૂપ, નિમગ્નતા. ૧૦

ધો. ૪ થું. (આગમસાર, તત્વાર્થાધિગમ સૂત્ર,)

(પરીક્ષક:—રા. રા. કેશવલાલ ગ્રેમયંદ મોદી. B. A. LL B. અમદાવાદ.)

સવાલ.

માર્ક.

૧. બાર વ્રતનું સ્વરૂપ બ્યવહારથી અને નિશ્ચયથી સંક્ષેપમાં સમજાવો અને બાર ભાવનાઓનો સમાવેશ ચાર ધ્યાનમાંથી કયા કયા ધ્યાનમાં થાય છે તે સમજાવો. ૧૧
૨. ૭ દ્રવ્યમાં અસ્તિત્વાદિ (૬) ગુણ કેવી રીતે છે તે સમજાવો અને દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ અને ભાવનું સ્વરૂપ સમજાવો. ૧૪
૩. જીવની સમ્યક્ત્વ પામ્યા પછીની અને પહેલાની નિયતિ કેવી હોય છે તે સમજાવો. ૧૦
૪. આઠ વર્ગજાનું સ્વરૂપ સમજાવો. ૮
૫. પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ પ્રમાણનું સ્વરૂપ સમજાવો. ૭
૬. બંધે કેટલા પ્રકારના છે ? અને બંધનું યથાર્થ સ્વરૂપ ભેદ સાથે સમજાવો. ૧૦
૭. વસ્તુ એકાન્ત નિત્ય અગર અનિત્ય માનવાથી શો દોષ આવે ? સાત નયનું દુર્લભ સ્વરૂપ સમજાવો. ૧૫
૮. ૪ એ દ્રવ્યો જીવ અને પુદ્ગલને શો ઉપકાગ કરે છે તેનું સ્વરૂપ સંવિસ્તર યથાયોગ્ય સમજાવો. ૮
૯. ચારે નિકાયના દેવોનું આયુષ્ય અને શરીર જાળવવાથી તથા ઉત્કૃષ્ટથી લખો. ૧૦
૧૦. અજનાવગ્રહ અને અર્ચાવગ્રહમાં તફાવત જો છે તે સમજાવો. ૭

કુલ માર્ક. ૧૦૦

ધો. ૫ થું અ. (ગ્યાદ્વાદ મંજરી તથા આઠ દષ્ટિની સત્રાપ.)

(પરીક્ષક:—પણિત બહેચરદાસ. ઘાટકોપર.)

સવાલ.

(સ્યાદ્વાદ મંજરી.)

માર્ક.

૧. તમે જે ગ્રંથની પરીક્ષા આપો છો તેનું નામ શું ? અને તે ગ્રંથ કોના કયા ગ્રંથને અનુસારે લખાયો છે ? ' ન તમંદેતુર્વિવેતાઽવિદિતા '—છત્યાદિ અત્યારમા શ્લોકથી જે તમે સમજ્યા હો તે સંવિસ્તર રીતે અનુસારે લખો. વેદોક્ત દિસા કરવામાં પાપ બતાવાય છે અને જૈન શાસ્ત્રોક્ત મંદિરાદિ કરવામાં થતી દિસા પાપરૂપ ન મનાય તેમાં શું હેતુ ? ૧૨
૨. પરિણામ, સ્વતઃપ્રમાણ્ય, પરતઃપ્રમાણ્ય, અપોરોચ્ય, પ્રપંચ, માયા, વાન્ય વાયક, મંદુકજાભારાનુકાર, સંગ્રજન, સામાન્ય, વિગેષ, પ્રકૃતિ, પુરુષ, તન્માત્રા, કાપિય, ઉપચાર, કૃતદેતુભાવ, સૌજન અને વાસના એ મુન્દોને અર્થ સ્પષ્ટ પ્રકારે લખો. ૮

૩. અનિત્ય અને ક્ષણિકમાં શું ભેદ ? 'વસ્તુ અસત છે' એ વાક્યનો જૈન દૃષ્ટિએ શું અર્થ થાય અને વેદાંતની દૃષ્ટિએ શું અર્થ થાય ? આત્મા અનિત્ય છે ? એ વાક્યનો જૈન દૃષ્ટિએ અને ચાર્વાકની દૃષ્ટિએ શું અર્થ થાય ? સંગ્રહવાચને સ્થાને જૈન દર્શન કયો સંબંધ માને છે ? અનુમાન માનવાતું શું કારણ ? ચાર્વાક લોકો અનુમાન સ્વીકારતા નથી તોપણ તેનો વ્યવહાર ચાલે છે કે નહીં ?

૫

૪. 'ન તુલ્યકાલઃ કલહેતુભાવઃ' ધર્ત્યાદિ સ્લોકોની વ્યાખ્યા ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારે દીકાને અનુસારે લખો.

૧૨

૫. શબ્દ, ઇન્દ્રિય, આત્મા, મન, ભુધ્ધિ અને તમ એ છ પદાર્થ સંબંધે જૈન દર્શન તથા અન્ય દર્શનના મતભેદો સ્પષ્ટતાથી લખો. આજીવિકનય, ઔલુક્યમન, વાયક મુખ્ય, સ્વાયંભુવ, વૈશેષિક, બાણ, શ્રીસિદ્ધસેન, હરિભદ્રાચાર્યપાદ, પ્રામાણિક પ્રકાંડ ઉદયન, નૈયાયિક, મીસાંસક, ભટ્ટ, શ્રીદેવસૂરિપાદ, ધૃત્વરકુબ્જ, વાદમહાર્ણવ, આસુરિ, વિધ્યવાસી, ધર્મોત્તર, લોકાયતિક, સ્માર્ત, સમંતભદ્ર અને પ્રાવચનિક; આટલાં નામો સંબંધે તમે જે કાંઈ જાણ્યું હોય તે લખો અને દીકાકારે પોતાની દીકામાં તેઓનું પ્રમાણ કયે કયે પ્રસંગે આપ્યું છે તે જણાવો.

૧૩

(આઠ દૃષ્ટિની સજ્ઞાય)

૬. 'આઠ દૃષ્ટિની સજ્ઞાય' એ સ્વાધ્યાય મૂળ કયા ગ્રંથ ઉપરથી ઉપજેલો છે ? આઠ દૃષ્ટિનાં નામ લખો.

૮

૭. દરેક દૃષ્ટિમાં વર્તતા છ વસ્તુની અવસ્થા લખો.

૫

૮. 'સભા ત્રણ ગ્રાતા ગુણ અવગુણ નંદીસૂત્રે દીસેછ.

એ જાણી એ ગ્રંથ યોગ્યને દેખે સુગુણ જગીસેછ' એ ગાથાનો અર્થ લખો.

૫

૯. 'બાહ્ય ભાવ રેચક ધર્મોછ; પૂરક અંતર ભાવ,

કુંભક ઉચરતા ગુણે કરીછ, પ્રાણાયામ સ્વભાવ.'

એનો અર્થ જણાવો. વેદપદ અને અવેદપદનો ભાવ જણાવો.

૭

૧૦. 'શબ્દ ભેદ ઝગડો કિચોછ પરમારથ જે એક,

કહો ગંગા કહો સુરનદીછ વસ્તુ ફેર નહીં છેક' એનો અર્થ લખો.

'અંશે હોય ધર્મો અવિનાશી પુણ્ય જળ તમાસીરે,

વિદ્યાનંદન સુયશ વિજાસી કેમ હોય જગનો આસીરે.' એવો સ્વભાવ કઈ દૃષ્ટિમાં

હોય છે ?

૧૩

૧૧. યમ, અભિમદ, અવચકયોગ, ચરમાવત, દિટ્ટી; એ શબ્દનો અર્થ લખો અને આઠમી દૃષ્ટિની સંસ્થાનની ત્રણ ગાથાનો અર્થ સ્પષ્ટતાપૂર્વક લખો.

૧૨

ધો પ સુ વ (છ કર્મ અથ.)

(પરીક્ષક — શ્રે: કૃ વરજી આણંદજી. ભાનનગર)

સવાલ	(કર્મ અન્થ ૧ લો.)	માર્ક.
૧. દર્શનાવરણીય કર્મની પત્રી ત્રીજી વેદનીય કર્મ શાખાટે કયું ? તે તેના અર્થ શું ?		૨
૨. મતિનાનના અનગ્રહાદિ ચાર ભેદ છે તેના અર્થ સમજાવો		૩
૩. દીપમાન ને પ્રતિષ્ઠાતી અનધિજ્ઞાનમા ફેર શું ?		૨
૪. વર્ણાદિ ચતુષ્કના ઉત્તર ભેદમા શુભ અશુભ કયા કયા તે લખો		૩
(કર્મ અન્થ ૨ જો)		
૧. પાપમે શુણ્ણાણે ઉદયમા કેટલી પ્રકૃતિ હોય અને તેને અંતે કેટલી પ્રકૃતિ ઉદયમાયા ધટે ?		૪
૨. નવમે શુણ્ણાણે વર્તતા સત્તામા કેટલી કેટલી પ્રકૃતિ હોય ?		૩
૩. સ્વામોસ્વાસ નામ કર્મને આતપ નામ કર્મ સત્તામાથી કયે શુણ્ણાણે વળ્ય ?		૩
(કર્મ અન્થ ૩ જો.)		
૧. જિન નામાદિ ઐકાદશક તે કષ્ઠ કષ્ઠ પ્રકૃતિનુ બને છે ?		૫
૨. આંદારિક મિથ્યને વૈદ્ય મિથ્ય કાય યોમે બધ કટલી ને કર્મ કર્મ પ્રકૃતિનો દાર ?		૩
૩. ઉપશમ સમકિતે વર્તેલા કેટલી ને કર્મ કષ્ઠ પ્રકૃતિઓ બાધે ?		૪
(કર્મ અન્થ ૪ થો)		
૧. અસનિ મનુષ્યને અને અપધીપ્ત દેવતાને કેટલા શુણ્ણાણા હોય ને કયા કયા હોય ?		૩
૨. કેવલી સમુદ્ધાતનુ સ્વરૂપ લખો (વિનિતારથી) તેમા કયે કયે સમયે કયા કયા યોગ દોય ને તેનુ કારણુ નુ ?		૭
૩. શુણ્ણાણા આથી, સમજિત આથી ને દર્શન આથી સંધાતિક ને કર્મઅધિજ્ઞો મત કર્મ કર્મ બામનમા જુદો પડે છે ? તે કારણુ સાથે જણાવો		૫
૩. નવ અન તા શી રીતે થાય ?		૫
(કર્મ અન્થ ૫ થો)		
૧. અધુવ બધી પ્રકૃતિ કટલી, કર્મ કર્મને લાખાટે તે અધુવમ ધી છે ? તે જણાવો		૫
૨. વર્ણાદિ ચતુષ્કની ઉત્તર પ્રકૃતિ ૨૦ ની ઉ ૮૯ રિયતિ કેટલી ને નિરોક કાગ કેટલો ?		૫
૩. રિયતિ બધના ચાર પ્રકાર કયા કયા ? અનુકૂટ ને અજઞ્ઞન્યમા ફેર શું તે સમજાવો		૩
૪. પદ્ધતે ને બીજે શુણ્ણાણે વિરોધે થતા ૪૧ પ્રકૃતિનો ઉકૂટ બંધાતર કેટલો ને શા કારણથી ?		૭
(કર્મ અન્થ ૬ થો.)		
૧. આયુ કર્મના સત્તાધ્યાન કટના ને કયા કયા ?		૫
૨. નિર્વચનિમા નામ કર્મના બંધ સ્થાન, ઉદયસ્થાન ને સત્ત સ્થાન નટના ને કયા કયા ?		૭
૩. મનુષ્યનિર્મા નામ કર્મના ૨૩ ના બધે ઉદયસ્થાન કેટના હોય ને તે ક્યારે ક્યાર હોય ?		૫
૪. રિયતિધાનાદિ પાચ વાના ૮ ને શુણ્ણાણે સમકારે પ્રવર્તે છે તેનુ અવ.પ સમજાવો		૫
૫. કાપકપ્રેણીમા સજ્જગત ચતુષ્ક શી રીતે ખપાવે તે અષ્ટકર્ણકર્ણાધ્યા, કિટિ-કરણાધ્યા ને કિટિવેદનાધ્યાના સ્વરૂપ સાથે સમજાવો		૮

ધો. ૫ મુ. ક. (અધ્યાત્મ કલ્પદ્રુમ, દેવચંદ્રણી ચોવીશી.)

(પરીક્ષક:—૨૧. ૨૮ મોહનલાલ હેમચંદ વજીવ પાદરાકર. પાદરા.)

સવાલ.

(દેવચંદ્રણી ચોવીશી)

માર્ક.

૧. પ્રભુપણે પ્રભુ ઓળખીરે; અમલ વિમલ ગુણુ જેહ છ. ૭
સાધ્ય દષ્ટિ સાધક પણેરે; વંદે ધન્ય નર તેહ છ. ॥
આ ગાથાનો અર્થ વિવેચન સાથે લખો. ૭
૨. કાર્ય કરણુ પણે પ્રણમે તહવી દુવ, કાર્ય બેદ કરે પણ અમેદી,
કર્તા પરણમે નવ્યતા ન ગિરમે , સકળ વેતા થકો પણ અવેદી,
આ ગાથાનો અર્થ વિવેચન સાથે લખો. ૧૦
૩. દરિશણુ શબ્દ નયે કરે રે લાલ, સંત્રદ એવ ભૂતરે, વાં ૭૦ તું
આમાં શબ્દ નયે દર્શન કેવી રીતે થાય ? તે સમજાવે. ૬
૪. સંરક્ષણુ વિણુ નાય છો, દ્રવ્યવિના ધનવન્ત હો છ.
કર્તાપદ કિરિયા વિના, સંત અન્યે અનંત હો ॥ છ ॥ શ્રીં ॥
આ ગાથાનો અર્થ લખો. ૭
૫. આહમા શ્રીચંદ્રપ્રભુછના સ્તવનમાં વણુવેલુ તદ્વ્યતિરિક્ત દ્રવ્યનિષેપ સેવનાનું
સ્વરૂપ લખો. ૧૦
૬. ચારિત્ર ગુણુમાં કરણુ, ક્રિયા અને કાર્ય એ ત્રિભંગી ધટાવો. ૫
૭. સામાન્ય સ્વભાવ તથા વિશેષ સ્વભાવનાં મુખ્ય લક્ષણુ લખો. ૫
૮. ૭ (૬) કારક સાધકપણે કેવી રીતે પરિણમે ? તે લખો. ૫

(અધ્યાત્મ કલ્પદ્રુમ.)

૯. મૈત્ર્યાદિ ચાર ભાવનાનું સ્વરૂપ લખો. ૭
૧૦. આભિમાદિકાદી પાંચ પ્રકારના મિત્ર્યાદત્તનું સ્વરૂપ લખો. ૮
૧૧. નીચેના મ્લોકના અર્થ લખો ને તે દરેક મ્લોકના ૭૬ પણ જણાવો.
(૧) ઘણે કૃતિન્ ! યયપકારેણુ, ક્રોધં તતો ધેહરિપદ્મક યવ ।
અયોપકારિણ્વપિ તદ્ભવાર્તિકૃત્કર્મહૃન્મિથ યદિ દ્વિપણ્સુ ॥
(૨) ધિના કપાયાન્ન મવાર્તિતશિર્મવન્નવેદેવ ચ તેણુ સણ્સુ ।
મૂલં દિ સંસારતરો કપાયા સ્તત્તાન્ વિહાયૈવ સુસી ભવાત્મન્ ॥
(૩) ધિગામૈર્માધોસ રંજયન્ જનાન્ , મોચન્ડસિ પ્રેત્યહિતાય સંયમે ।
દધાસિ કુશિંમરિમાત્રતાં મુને । ક તે ક તદ્ કૈવ ચ તે મવાંતરે ॥

- (૪) સ્વાધ્યાય યોગૈશ્વર્યક્રિયાસુ । વ્યાપારૈર્દ્વાદશ ભાવનાભિઃ ।
 મુખિચ્છિયોગી સદસત્ત્વશ્ચિત્તિ ફલોપયોગૈશ્વર્ય મનો નિરુધ્યાત્ ॥
- (૫) આરાધિતો વા ગુણવાન્ સ્વયં તરન્; ભવાધિધમસ્માનપિ તારયિષ્યતિ ।
 ત્રયન્તિ ચેત્વામિતિ મૂરિભક્તિભિઃ, ફલં તૈવાં ચ કિમસ્તિ નિર્ગુણ ॥

૩૦

કુલ માર્ક. ૧૦૦

ધો. ૫ મું ર. (ઉપદેશ પ્રાસાદ ભાગ પાંચ.)

(પરિક્ષક:—શ્રી: કુંવરજી આણંદજી. ભાવનગર.)

સવાલ.

માર્ક

૧. આભિરિતે ક્ષગાર પશ્ચિકનું દુંડું ઇત્યાંત લખો. તેમાંથી સાર શું લેવા યોગ્ય છે તે જણાવો. ૫
૨. ચોથા વ્રતના પાંચ અતિચાર સમગ્રતઃ તેવી રીતે લખો. ૫
૩. ચાર પ્રકારના અનર્થદંડ સમજાવો. ૫
૪. બાવીશ અભક્ષ્યતાં નામો લખો અને તેના અભક્ષ્યપણાના કારણ દુંડામાં સાથેજ લખો. ૧૦
૫. ધનપાળ પંડિતને શોભનમુનિએ શી રીતે પ્રતિજ્ઞાધ પમાડયો ? ૫
૬. સમ્પલવમ્બરિતે પ્રલવરવામીએ શી રીતે પ્રતિજ્ઞાધ પમાડયો ? ૫
૭. સિંદુ ગુફાવાસી મુનિને વેસ્થાએ શીરિતે પ્રતિજ્ઞાધ પમાડયો ? ૫
૮. જ્ઞાન પંથમાંની આરાધના કોણે કરી ? ક્યારે કરી ? તે શા કારણે કરી ? ૧૦
૯. દુતાશિનીનું પર્વ શાથી થયું ? તે કોનું પર્વ છે ? અને તે પર્વમાં જોનોએ શું શું કરવા યોગ્ય નથી ? ૧૦
૧૦. શ્રાવકનાં વાર્ષિક કૃત્યો ક્યાં ક્યાં છે ? ૧૦
૧૧. દશ ચંદ્રઆ કયે કયે રથજે બાંધવાના છે ? તે પ્રસંગ ઉપર કોનું દૃષ્ટાંત છે ? ૫
૧૨. પ્રતિકમણના આઠ પર્થાય કયા ક્યાં છે ? પ્રતિકમણ એટલે શું ? અને તે શામાટે કરવું ? ૧૦
૧૩. કંઈરિક તે પુંઠરિકના દંટાન પરથી સાર શું લેવા યોગ્ય છે ? ૫
૧૪. જીવની અને તેના નિન્યપણાની સિદ્ધિ તેના પ્રતિપક્ષીના ક્યનને નિરાસ કરવા પૂર્વક કરી બતાવો. ૧૦

કુલ માર્ક. ૧૦૦

ધો. ૫ મું ફ. (ત્રિપદિ શલાકા પુરુષ ચરિત્ર ૫૫૧ થી ૧૦)

સવાલ.	(પરીક્ષક:—શેઠ કુંવરજી આણંદજી. ભાવનગર.)	માર્ક.
૧.	શ્રી રૂપભદ્રેવ ક્યારે થયા ? તેને ને પાર્શ્વનાથને અંતર કેટલું ?	૫
૨.	શ્રી ભરતચક્રી ક્યારે થયા ? તેને ને સગરચક્રીને અંતર કેટલું ?	૫
૩.	આઠમા ને નવમા વાસુદેવ ક્યારે થયા ? તેને આજે કેટલા વર્ષ થયાં ?	૧૦
૪.	ક્યા ક્યા પ્રભુએ રાત્ર્ય નથી કર્યું ? અને ક્યા ક્યા પ્રભુ પરજ્યા નથી ?	૫
૫.	સામાન્ય ચક્રીમાં ને તીર્થંકર ચક્રી થાય તેમાં શું ફેર ? દિગ્વિજય કરવાના પ્રસંગમાં બનેલી પ્રવૃત્તિમાં શું તફાવત છે ?	૧૦
૬.	ચોવિશે પ્રભુએ ખાસ કરીને શું શું ક્રિયાને મુખ્ય કરીને દેશનાઓ આપી છે ? તે ચોવીશેના વિષય લખો.	૧૫
૭.	ક્યા ક્યા પ્રભુને દીક્ષા લીધા પછી ઉપસર્ગ થયા છે ? અને તેવું ક્યા આપનાર કર્મ તેમણે ક્યારે ને શી રીતે ખાંધું હતું ?	૧૦
૮.	નારદો ક્યારે ક્યારે થાય છે ? ને તેની ગતિ શુ થાય છે ?	૫
૯.	મહાવીર સ્વામીના વખતમાં ક્યા ક્યા રાજાઓ જીતી હતા ?	૧૦
૧૦.	અભયકુમાર ચંડપ્રદોતથી શી રીતે છેતરાણો ? ત્યાંથી તે કઈ યુક્તિએ છુટયો અને પછી ચંડપ્રદોતને તેણે શી યુક્તિએ છેતર્યો તેવું કુંકુ જણાવ લખો.	૧૫
૧૧.	તીર્થંકરના આખા જન્મનો અંદર વધારે પુણ્ય પ્રકૃતિના ઉત્પત્તિના વિભાગ કયા છે ? અને બીજા વિભાગ કરતાં તેમાં વિશેષતા શા કારણથી ?	૧૦

કુલ માર્ક.

૧૦૦

શ્રી જૈન શ્વેતાંબર એન્યુકેશન બોર્ડ.

બાઇ રતન-શેઠ ઉત્તમચંદ કેશરીચંદના પત્નિ

શ્રી-જૈન ધાર્મિક હરીકાંઠની પરીક્ષા.

સં. ૧૯૭૨ ના માગશર વદ ૫ ને રવિવારે દિવસના એક વાગ્યા થી ચાર વાગ્યા સુધી.
તા. ૨૬-૧૨-૧૯૧૫.

અવિવાહિત કન્યાઓનું ધોરણ ૧ હું.

વિષય:—સામાયિક, દેવવંદનવિધિનાં સૂત્રો, નવ અંગ પૂજના દોહા.

જીવ વિચારની પચ્ચીસ ગાથાના બોલ અને પુત્રી શિક્ષા.

(પરીક્ષક:—રા. રા. શંકરલાલ ડાહ્યાભાઈ. અમદાવાદ.)

સવાલ.

(પુત્રી શિક્ષા)

માર્ક.

૧. પુત્રીએ જાણવાની શાખાટે જરૂર છે. અને ના જાણે તો તેથી શું ગુસ્સાન છે તે દાખવા સાથે સમજાવો.
૨. અત્રિ કૃપિની પત્ની અનસુયા અને સીતાજી વચ્ચે થયેલી વાતચીત ઉપરથી શો બોધ મળે છે તે લખો.

૮

૮

૩. સામાન્ય રીતે ગૃહવ્યવસ્થાનું વર્ણન લખો.

૮

(જીવ વિચાર)

૧. જીવના મુખ્ય બે ભેદ કયા અને તેની વ્યાખ્યા લખો.

૫

૨. નીચેના જીવો કઈ જાતના અને કેટલી ઇન્દ્રિયવાળા છે તે લખો.

પક્ષેવા, સોપીરંજી, હરિતણ, પિપીલી, ટિકુણ, કચ્છવ, નાગકુમાર, નક્ષત્ર, કિન્નર,
પુષ્પગા (પોરા.)

૧૦

૩. નીચેના શબ્દના અર્થ લખો.

મુક્તગ, અશ્વત્થિય, મુસ્મુર, ઉલ્લામગ, અણુતાણું, જાણુણું.

૬

૪. સાધારણ વનસ્પતિકાય કઈ કઈ અને પ્રત્યેક વનસ્પતિકાય કરતાં તેમાં શાથી અધિક દોષ છે તે જણાવો.

૬

(પ્રતિક્રમણ.)

૧. સામાયિકનો અર્થ લખો.

૮

૨. કદેમીલતે અને પચોદિય સૂત્ર શું સુચવે છે તે લખો.

૮

૩. નીચેની ગાથાનો અર્થ લખો.

ચંદ્રેન્દ્ર નિમ્મલપરા, આઘચ્ચેન્દ્ર અદિયં પયાસપરા
સાગરવર ગલિરા, સિદ્ધા સિદ્ધિં મમ દિસંતુ.

૮

(દેવવંદન વિગેરે.)

૧. પ્રજુનાં નવ અંગે શાથી પૂળને પાત્ર છે ?

૫

૨. નીચેના શબ્દના અર્થ લખો.

વિવર, વરતુલ, સંપૂટ, દાપક, લોકાંતિક, રત્નત્રયી, મુણિંદ, વિશરામ, ભવિ, જાનુ.

૧૦

સ્પષ્ટતા અને સ્વચ્છતા માટે.

૧૦

કુલ માર્ક.

૧૦૦

અવિવાહિત કન્યાઓનું ધોરણ ખીલું.

વિષય:-જીવવિચાર, નવનત્વ, ઉપદેશ પ્રાસાદ ભાગ ૧ લો, દિત સિદ્ધા જીવીશી.

(પરિક્ષક-રા. રા. નંદલાલ લક્ષ્મણાઈ વડીલ. વડોદરા.)

સવાલ.

માર્ક.

૧. જીવો કેટલા પ્રકારના છે એ વિગતવાર જણાવો.

૮

૨. નીચે જાણવેલી વસ્તુનો શોમાં સમાવેશ થાય છે ?

મોનું, અચર્ય, બરફ, મંડોડા.

૪

૩. સાધારણ વનસ્પતિને યોગ્યજવાને તેનાં કયાં કયાં લક્ષણ જીવવિચારમાં જતાવ્યાં છે ?

૮

૪. જીવનું લક્ષણ નવનત્વમાં કેવા પ્રકારનું બતાવ્યું છે ?

૧૦

૫. યુવ્ય કેટલા પ્રકારથી બંધાય છે તે વિગતવાર જણાવો. ૬
૬. સ્ત્રીલિંગે તથા ગૃહસ્થલિંગે કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન કરી મોક્ષમાં જવાય કે નહીં? ને એ વર્ગ પૈકી કોઈ મોક્ષે ગયા હોય તો તેનાં નામ જણાવો. ૪
૭. સમકિત કોને કહેવાય ? તે કેટલા પ્રકારથી પ્રાપ્ત થાય ? ૮
૮. સમકિતના સહસ્રકંદેશમાં અધ્યાના કેટલા પ્રકાર બતાવ્યા છે ? ને તે કયા કયા ? ૮
૯. ક્યાં કાર્ય કરવાથી, અને શું સેવવાથી જીવ નરકે જાય છે ? ૪
૧૦. નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ અનુક્રમવાર લખવાના છે.
- (૧) શીલનુ પાલણુ કરવામાં યુષ્મ કારણ કયું છે ?
- (૨) કુલીન માણસોએ ક'ંટે પ્રાણુ આવે તો પણ શું કરવું નહીં ?
- (૩) સતી સ્ત્રી, પ્રાણુનો નાશ થાય તો પણ શું (ચુકતિ) મુકતી નથી ?
- (૪) સત્ય પુરુષો કેટલાને ગુરૂ માને છે ? ૧૬
૧૧. નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ અનુક્રમવાર લખો.
- (૧) શુભની વાત કોને ન કહેવી ?
- (૨) કાલી જોડે પરગામ જવું નહીં ?
- (૩) પારકે ઘેર ક્યારે ન જવું ?
- (૪) સંસારનું કામ કયું કયું કામ કર્યા પછી કરવાની શરૂઆત કરવી ? ૮
૧૨. કુલવંતી સતીને શિખામણ આપવાને જે ટુકડા કહેલી છે તેમાંથી તમેને યાદ હોય તેવી બે ટુકડા તેના અર્થ અને ભાવાર્થ સાથે લખો. ૧૬

કુલ માર્ક. ૧૦૦

સ્ત્રીઓનું ધોરણ ૧ હું.

વિષય:—જે પ્રતિક્રમણ, જીવવિચાર પ્રકરણનો સાર, ચાર કપાયની સજાય તથા બે ગદુંલીઓ.

(પરીક્ષક—શેઠ કૃતેચંદ્ર ઝવેરભાઈ ભાવનગર.)

સવાલ. ૪૨ પ્રતિક્રમણ. માર્ક.

૧. નીચેના શબ્દોના અર્થ લખો.

નવજલહર, મુસુમરણ, ચતારિ, પસીયંતુ, પિહિણે, પરદારગમણ વિરમ્બો,
વાણી સંદોહદેહે, વિસ્તરો, ભગવર્ધ, ભત્તિ, રસા, ઉસ્મતો, સંદિસદ, સદ્વહણા, મુખાટ,
અણુગાર, અખોલ, અહયંધિ, તિદંડ અને ભારવહો.

૧૫

૨. નીચેની ગાથાઓ લખો અને સમજાવો.

(૧) ધ્વિજામિદામિ કાઉસચં

(૨) યજ્ઞેનં પશ્યતિ સદા,

(૩) સમ્પ્રદિગી હવે.

(૪) હિમાલય મહાવન્યો,

૨૦

૩. નીચેની દ્રષ્ટીએ જણાવ સમજાવો.

જવે ગુણ જાએ જગી, લોલનો લોલ દીવે નદીર,

તો પામ્યા ત્રી વેદરે, જાને હાલ મહિષર યામે તે મરીર.

૧૦

૪. સામાયિક પાદવની વિધિ લખો.

૫

૫. ક્યાલ કાળનો વર્ષ લખો અને શું કરવાથી કાળ જરૂર તે સમજાવ પ્રમાણે લખો.

હવે વિચાર.

૬. પાંચ સૂક્ષ્મ સ્થવરને કેટલી અને ક્ષીણિયો હેતુ છે ? કદાચ કોઈએ શું ?

૭. વિજયી, જયમજ, ચેત, જયકર્ત, ગણે, રસેંદ, મધ, ગ્રાવ, નમ્ર, હસ્ય અને મધર્ષ
એ શાના શાના પ્રકાર છે તે લખો. પંચેકિય કેટલા પ્રકાર છે તે લખો. જાણે
તેમણી ક્યા પ્રકારમાં છીને ?

૨૦

૮. મનુષ્યો કેટલાં ક્ષેત્રમાં રહે છે ? ખેતર, સર્પ, વણકાવ, જૂ અને સર્વ જાતના કંદનું
જાણ્ય વપારમાં વધારે કેટલું ?

૬૫

સ્વભાવ અને સ્વભાવ માટે.

૫

૩૭ માર્ચ ૧૦૦

સીઝાનું ધોરણ ૨ ભૂં.

વિષય (નવરમરણ પંચ પ્રતિભલ)

(પરીક્ષક—૨૧ ૨૨. વંદુલાલ ચોપડાલ હવેરી. B. A. નર્સિંગ)

સવાલ.

માર્ક.

૧. નીચેના કાળોના વર્ષ લખો.

નિષાન્નકાલ, જનર્ષદં, સમિધોલ, સમિધોલ, મંદુલ, ચેત, નિવદ, જનર્ષદ.

અથવા

નીચેના ૭ મંદી સ્તર મિતે લખવા હો તે લખો.

જા: મદાસ, ઉત્તર મદાસ, લગભગ ૧૦૦ માર્ક.

૧૦

૩. નીચેની ગાથાઓ અર્થ સાથે લખો.

સકલાર્હતમાં વર્ણવેલું દેવનું સ્વરૂપ.

“શુભવંદિ અસ્મા” થી શરૂ થતી ગાથા.

“ત્વામન્યમ” થી શરૂ થતી ગાથા.

“સ્વામિન્નનપગરિમાણુમપિ” થી શરૂ થતી ગાથા.

“વિશ્વેશ્વરોઽપિ” થી શરૂ થતી ગાથા.

૧૫

૪. “અભિનંતર્યો તવો હોષ” તે પદવાળી ગાથા હું કે વિવેચન સાથે લખો; તેમાં આચાર્ય બતાવ્યા છે કે અતિચાર તે સમજાવે.

૧૦

૫. પચ્ચખાણુ લેવાનો હેતુ તથા તેના બેદ લખો. અપવાસને શાસ્ત્રમાં “અઉચ્ચ ભત્ત” શા માટે કહે છે તે સમજાવો.

અથવા

“વિષધર સ્ફુલિંગ” નામનો ચિંતામણી મંત્ર લખો અને તે વિશે જે કોઈ ગાથા કે ગાથાઓ તમે જાણતા હો તે અર્થ સાથે લખો.

૧૦

૬. નીચેનાં પદો ક્યાં સૂત્રોમાં આવ્યાં છે અને તે શુ સબધમાં અને અર્થમાં વપરાયાં છે તે લખો:—

મુખ્ય મગ્ગ સંસગ્ગ વિગ્ધ ભૂયાઈ.

પ્રભુ સ્તુત્ય મનોવૃત્તિ

અચિંત્ય માહાત્મ્ય નિધિ.

સદ્વિશાદિ ભય વિનાશી.

ઈચ્છિ સત્તરી સયં જન્તં.

૧૫

૭. સોળ “વિદ્યા દેવીઓ” ના અથવા “મરગય ઘણુ સન્નિહ” વર્ણવાલા જિનેશ્વરોનાં અથવા “શ્રાવકના ચૈદ નિયમોનાં નામ લખો.

૭

૮. બોદ્ધના કુંડુમાં રહેતી સુઆવિકા આ ભવને પરભવ સુધારવાને શી દિન કરણી કરે તે પીરા લીટીમાં લખો.

અથવા.

“સદ્ગુણ કિંચ મેઅં નિચ્ચં સુચરં વચ્ચેસણ” તે પદ વાળી સજાયમાં લખેલી શ્રાવકની કરણી લખો.

૧૫

સ્વચ્છતા તથા શુદ્ધતા વગેરેને માટે ૧૦

કુલ માર્ક. ૧૦૦

સ્ત્રીઓનું ધો. ૩ જી.

વિષય—નનતત્ત્વ, તથા ભાષ્યનો સાર, ઉપદેશ પ્રાસાદ ભાગ ૧ લો, સ્તવનો.
(પરીક્ષક—સ. ગ. ઉમેદચંદ હોલતચંદ જરોડિયા. B. A. મુંબઈ.)

ખ્યાલ.

માર્ક.

૧. પર્વાપ્તિ એટલે શું? તે કેટલી છે? જુદી જુદી પર્વાપ્તિઓ જીવોમાં કેવી રીતે વહેંચાયેલી છે? પ્રાણ અને પર્વાપ્તિમાં કેટલો તફાવત છે?

૮

૨. (અ) અસ્તિકાય એટલે શું ? તે કેટલા છે ? કાળને શામાટે અસ્તિકાય ન કહેવો ?
 (બ) પરમાણુ, પ્રદેશ, દેશસ્તંધ, એ સર્વની વ્યાખ્યાઓ આપો અને એક ખીજા સાથે સરખાવો. ૭
૩. સંવર તત્ત્વનું સંપૂર્ણ સ્વરૂપ, તેના વિભાગો સાથે સમજાવો. ૧૦
૪. (અ) સમકિત એટલે શું ? તેના ત્રણ ભેદનાં નામ આપો અને તે બધાનું સ્વરૂપ દેખાડો.
 (બ) સમકિતના ત્રણ લિંગ ગણાવો ને તે દરેક ઉપર એક એક દૃષ્ટાંત દુકર્તા આપો. ૧૦
૫. સ્થૈર્ય પ્રભાવના અને તીર્ય સેવા સાથે સમકિતનો સંબંધ જણાવો અને તેના ઉપર કોઈ પણ એક દૃષ્ટાંત સંપૂર્ણ રીતે વર્ણવો. ૧૦
૬. કાર્તિક શેઠ, સદાશ પુત્ર, ને કુરંગુ મુનિ વિષે સમકિતના અગે તમે જે જણાવતા હો તે લખો. ૧૦
૭. વાંદણાં દેતી વખતે સાચવવાનાં આવશ્યક વર્ણવો. ૧૦
૮. સંપદાનો અર્થ લખો. તે કેટલી છે ? સાત સૂત્રોને વિષે કેટલી કેટલી છે તે ગણાવો. ૧૦
૯. ઉત્તરગુણ પચ્ચખાણુ એટલે શું ? તેના દશ પ્રકારનું દુંકે વર્ણન કરો. ૧૦
૧૦. 'સ્વામી દર્શન સમે નિમિત્ત લલી નિર્મલો' ત્યાંથી સાર કરી માત્ર બે કડી લખો અને તેના અર્થ સમજાવો. ૧૫

કુલ માર્ક. ૧૦૦

સ્ત્રીઓનું ધોરણ ૪ થું.

વિષય.—આગમસાર, ગુણુસ્થાનક્રમ, શિલોપદેશ માળા અને માને શિખામણુ.

(પરીક્ષક—રા. રા. મનઃસુખશાલ હીરત્વંદ મહેતા. મોરબી.)

માત્ર. (આગમસાર તથા ગુણુસ્થાન ક્રમ.) માર્ક.

૧. ખાર ભાવના કઈ કઈ તે તથા તેનું દુંકે સ્વરૂપ લખો, તથા નિગોદનું સ્વરૂપ સમજાવો. ૨૦

૨. (અ) નીચેનાના અર્થ સમજાવો:—

૧. સમક્રીત, ૨. મિથ્યાત્વ, ૩. અવિરતિ, ૪. સાદીકર્મ, ૫. નિર્લંબન કર્મ,
 ૬. ઇંગાલ કર્મ.

(બ) તથા નીચેનાનાં નામ લખો:—

૧. છ દ્રવ્ય, ૨. ચાર ધ્યાન, ૩. ધ્રુવ ધ્યાનના પાયા, ૪. ચાર નિરોપા,
 ૫. ચાર પ્રમાણુ, ૬. સાન નવ, ૭. પાંચ અનુપ્રેક્ષા, ૮ પાંચ સમવાય. ૧૨

૩. દેશ વિરતિ, ઉપશાંત મોહ અને અયોગિનું દુંકે સ્વરૂપ લખો; અને નિશ્ચય તથા વ્યવહાર એટલે શું ? અને છ દ્રવ્યમાં દરેકમાં શું ગુણુ હોય ? તે જણાવો. ૨૨

(શિલોપદેશમાળા તથા માને શિખામણુ.)

૪. મદનરેખા, નર્મદા સુંદરી કે સુભદ્રા એ ત્રણમાંથી ગમે તે એકની દુંકે વાન લખો, અને રૂપિદત્તા, દમપતિ તથા કળાવતીનાં ચરિત્રમાંથી શું બોધ મળે છે ? તથા શ્રી ગરુડના યજ્ઞ સીપણે કેમ અવનર્થ અને તેણે છ રાગને કેવી રીતે પ્રતિષેધ્યા તે જણાવો. ૨૦

૫. બેથી દશ વરસ સુધીનાં છોકરોને કેમ જાગવવાં તે બાળનમાં જાગુનાં હો તે લખો. ૧૪

૬. આપણા દેશમાં સુવાવકની રીતમાં શું સુધારાની જરૂર છે ? બાળગોળીથી અને બાળ-લગ્નથી શું નુકસાન છે ? અને બાળકને દેહક્રી, આંચકી અને મરડાના વ્યાધિમાં શું ધરગણુ ઉપાય કરી રક્ષાય ? તે લખો. ૧૨

કુલ માર્ક. ૧૦૦

ઐક્ય ક્યારે કરીશું ? હમણાંજ.

[અનુસંધાન આ અંકના ૫-૮ થી.]

છીએ કે નાતાલમાં મળેલા ભારત જૈન મહામંડલમાં તે જરૂર સ્વીકારવાનો ઠરાવ કરવામાં આવ્યો નથી.

હમણા હોમરૂલ—સ્વરાજ્યના બહુમાં ન્યાં ન્યાં ફૂંકાય છે તેના પર જળપરી ઝુએજ ચાલે છે, મોડરેટ અને એક્સ્ટ્રીમિસ્ટ (વિનીત અને ઉદ્દામ) પક્ષવાળા પરિશ્રમ લેતા જાય છે, તેવા સમયમાં આપણા દુર્ભાગ્યે પ્રજાના અંગભૂત તરીકે જૈનો એક ખીજ લડી ના મરે એ શું પ્રબલકીય ઉત્પત્તિમાં મહાન અવરોધ પાડવા જેવું નથી ? એનેજ લક્ષને જૈનોના સામાન્ય તહેવારો પણ એક્સરખા ન બનાવી શકીએ અને તેથી જાહેર તહેવારો તરીકે સરકાર પાસે મંજૂર કરાવી ન શકીએ એ આપણને ઝોણુ ઉતારી પાકનાર છે ?

આ સંબંધે પ્રીફે. પુરાણ તલસ્પર્શી શહે મુખ્યમાં ભારત જૈન મહામંડલનો ગત નાતાલમાં વાર્ષિક ઉત્સવ થયો તે વખતે જે ઉચ્ચ આશયવાળા વિચારો કલા હતા તે નીચે પ્રમાણે છે —

“ ઐક્યની અગત્ય— બાલ્ય દુનિયાના વિદ્વાનો જૈન તત્ત્વોની આધુનિક વિજ્ઞાન સાથે અનન્ય સમાનતા જોઈ વિસ્મિત થયા છે અને ઘણા જૈનો પણ આપણા ધર્મનાં તત્ત્વો અને આધુનિક વિદ્વાનોના વિચારો વચ્ચે સરખાપણું જોઈ અજાણ્ય થયો, પણ સામાજિક ઉત્પત્તિ અને ધર્મ પ્રચારનો ખેવડો હૈદ્રેશ સિદ્ધ કરવાને છુટા છવાયા મનુષ્યોના પ્રયત્નો પ્રેરાતા નથી અને આપણા ભિન્ન ભિન્ન શિરકાઓ ના પ્રયત્નો તો અનિષ્ટજ છે, કારણ કે તેઓ જૈન ધર્મનાં મળતરવોની અનુપમ સુંદરતા અને સત્ત્વતાને બદલે જૈન શિરકાઓના પરસ્પર તક્ષાવત ઉપર વધારે ભાગ મૂકે તે તદ્દન સંભવિત છે. બાલ્ય દુનિયા માટે તો જે કામ જવવા અને પોતાની સંખ્યા વધારવાનો દક્ષ ચાહતી હોય તેણે એકતાજ દર્શાવની જોઈએ. જૂદા જૂદા વિભાગોની છુટક મહેનત કાંઈ સાધી શકતી નથી; દાખલા તરીકે આગળની પૃથક કોન્ફરન્સ ભરાતી અને તેના પરિણામે વિભાગોનું પરસ્પરનું વેર વધતું અને મળ વિભાગમાં પણ કાંઈ સારું પરિણામ નિપજતું નહિ આ વિભાગોમાં એકતાની ખામી ઘણીવાર સરકારને પણ બહાનારૂપ થઈ પડતી; દાખલા તરીકે આપણું મહાપર્વો જાહેર તહેવાર તરીકે પળાય એ માટે સરકારને અરજી કરવામાં આવી ત્યારે સરકારે એવું બહાનું આપ્યું કે આપણે પોતે કંઈ તારીએ આપણું મહાપર્વોને જાહેર તહેવાર મનાવવા તે માટે એકગત થઈ શકતા નહોતા. આ દક્ષ એકજ દર્શાવ છે કે જેથી બાલ્ય જગત પર આપણે કેવી આસર કરીએ છીએ તેનું અનુમાન થઈ શકે અને આવા વિષયમાં સંયુક્ત કામ સત્વર સુધારો કરી શકે.”

“ ઐક્ય સમાજનું બંધારણ—આપણી કોમની જરૂરો કેમ પૂરી પાડવી તેમાટે આપણા ઐક્ય, અને બંધારણની અને પછી દ્રવ્યની અગત્ય છે. બંધારણ સંબંધી એટલુંજ કે જેથી આપણા ત્રણ મુખ્ય શિરકા મટી એક થાય અને તે એકજ નિશ્ચયથી, એકજ પદ્ધતિએ કામ કરે તે બંધારણ આવશ્યક છે, અને તેને માટે એક નાની પણ જૂદા જૂદા

પ્રાંતોના પ્રતિનિધિઓની બનેલી, સદા કાયમની અને અચુક રથે ઠરેલી કારોબારી મંડળી, અને તેની સાથે એક મોટી અને સમાજ સુટેલી વિચારશીલ પુરોષોની સમાજના ધારા ધડનાર સભા આજુ કરીએ તો આપણું કર્તવ્ય સિદ્ધ થાય. આખી કોમની એક જ રથે રહેલી કારોબારી મંડળી નીચે દરેક પ્રાંતમાં, દરેક મધ્યકમાં, તેવીજ જાતની તે પ્રાંત માટે કારોબારી મંડળી કરવી કે જ્યાં કરી કોમનું દરેક ગામ, દરેક મધ્યક, દરેક પ્રાંત પરસ્પર સંબંધમાં રહે. વિચારશીલ સભામાં આપણું ધર્મવિરૂદ્ધ, સમાજ વિભાગને લગતા, આપણા આર્થિક અને શારીરિક જરૂરીઆતને લગતા, આપણા લગ્ન સંબંધી રિવાજોને લગતા, પરદેશગમન અને કેળવણીને લગતા, વિષયો ચર્ચાવા જોઈએ, અને તે માટે એક જ પ્રાપ્તિ, એકજ નિશ્ચય અને એકજ સિદ્ધાંતનું અનુસરણ કરવું જોઈએ. વિચારશીલ સભા જે ઠરાવ પસાર કરે તે કારોબારી મંડળી ગામેગામ પ્રાંતપ્રાંત અમલમાં આણવાની કોશિષ કરે. તે ઉપરાંત કારોબારી મંડળે કોમને લગતા ઉપયોગી વિષયની ખખર અને તેના આંકડાંઓ દરવર્ષે અથવા દર પાંચ વર્ષે તૈયાર કરવા જોઈએ અને તે આંકડા પરથી કોમને દરવર્ષે કેવી જરૂરીઆત છે અને તે કેમ પૂરી પાડવી તે સંબંધી વિગતો અને સૂચનાઓ તૈયાર કરી વિગમશીલ સભામાં રજુ કરી પસાર ઠરાવવી એ છેવટે જે દાઢ વિષયમાં ખાસ કાયદાની અગત્ય જણાય તેની જરૂરીઆત અથવા તે સંબંધી વિચારો સરકાર સમક્ષ રજુ કરવા. ”

આમાં કેટલુંક કોઈ મગજને ખ્યાલી—શેખશહી જેવું કે paropain જેવું લાગશે, પણ તેમાં સદ્ગતિથી ઉતરતાં જણાશે કે તે કલ્પના બલ્ય છે—આકર્ષક છે. વાતનો સાર એ છે કે જે જે રસ્તો જે જે પદ્ધતિ યોગ્ય લાગે તે તે પ્રમાણે સંપ—અર્થ સાધવાની જરૂર છે. જરા ઉંડાણથી વિચાર કરો, મતબેદ નાનાના જૂલી જાઓ અને મહાવીર શાસનના એકત્રિત સંધ તરીકે બહાર પડે તો જોઈએ જાણ કે કેવાં મહાભારત કામે કરી શકે છે ! આપણે પણ ભારત માતાનાં જ સંતાન છીએ, એ ઉપરાંત મહાન પિતા મહાવીરનાં બાલકો છીએ તો મહાવીરના વિશ્વવંધ નામથી તે નામના માન ખાતર એકત્રિત થઈ ભારત માતાના ખરા, શરા અને સાચા સંતાન બની બહાર પડવા આશો આપણે સજ્જ થઈએ અને વિજય-ધ્વનિ કરી દિંદને ગમવીએ !

—તંત્રી

મહામદ પાતશાહનું વર્ણન.

(એક જૂની જૈન પ્રત પરથી અંકરણ : નક્ષ ઉતારી છે તેમાં પ્રતિ વર્ણનના જુદા જુદા પ્રકાર અતિદાસિક દ્રષ્ટિએ ધ્યાન ખેંચે છે તેથી અત્ર પ્રસિદ્ધ કરેલ છે. તંત્રી.)

ગર્ભ સ્તુરંગેષ પદ્મતિલકે-

પદ ત્રિચના ગજકૃત્રિય મેલ્ય : ૧

પાતા પ્રજાનાં વિજયી વિભાતિ

બૂપ. સુરત્રાણ મદમમદ્દુ : ૧ ૧

આ સમુદાંત પૃથ્વી તણુ સ્વામી, મયાંદ મયરહર, શરણાંગત વજ્રપંજર, પરનારી સહોદર, રંદ રાવણ, સત્યપ્રતિજ્ઞા હરિચંદ્ર, ન્યાય શ્રી રામ, દાની મી વિક્રમાદિત્ય, કલિદાસ કર્ણ, ધનુર્વેદિ દ્રોણાચાર્ય, પ્રકટ પ્રતાપ, શ્રી મહમદ પાતશાહ, બદ્રગતી, મૃગગતી, મિશ્ર ગતી મદદલ ગજેન્દ્રધરા, અનર્થ જ્ઞાત્ય થોડા, હરીડા, નીલડા, ગોગડા, કાલૂઆ, કોમેડા, રાતડા, સેરાહા, ખુરાસાણી સીંધવા, પારિસા, કંબોજ, કાબૂજ, દાહેલા, તેજ ગુપ્તાર એવામાદિ તુરંગમ, અનંધ ખાનખોજ, મીર, મલિક, મલાં, મલાલિમ, ખતીખ સિદકાદી, હાખસી, બક્ષોખી, બંગાલી, દક્ષિણી, તિલંગા, કાહડા, અનંધ, પ્રધાન પોતદાર, પરિવરિહ, અનંધ, સૂર્યવંશ, સોમવંશ, વાદવ, કદંબ, હદવાક, ચહુઆણુ, સોલંકી, મોરિયા, સેલાર, હિંદક આહડા, પહિદાર, લુલ્હકાર, રાહડ, શક, કરકક, ગુહિલ, ધાન્યપાલ, રાજપાલ, દાહુબક, રિલ, ડાબી વાગડી, ધર્મટ, વંશ, રાજકુલી, અનંધ અનેરાધ, વાઘેલા, ખાલા, દેવડા, બોડા, જાડે, આચૂડા, સગા, સોદારા, ગડી, ફાઠી જેહની સદા નીપજવર્ધ સેરા અનંધ જે શ્રી મહમદ પાતશાહ તણી દત્ત હાથદ, વિવેક નારાયણ ગૂજરેશા વારણી શ્રી અણુહિલવાડ પાટણી, અહમદવાદિ નગરિ, અનંધ ખંજાદતિ શ્રી ધર્મતણુધ આગરિ, અનેંધ ગામિ નગરિ પાંદણુજે અહમદી જ્ઞાતિ મહાજન નણી સાંભલિ પ્રતિ પત્ર પાલી શ્રી શ્રીમાલી, પ્રકટ પ્રતાપ પોરઆડ, અગડમદલ ઝોસવાલ, બલા દીસદી ડીસાવાલ, ડીડૂ, હરજરા, વધેરવાલા, બાબૂખંડા, અડમેડતવાલ, દાહિજી સરાણા, ખડેરવાલ, કથરિટ્યા, કોરંટાવાલ, જોધસોન, જાહલવાલ, નાગર, નાણાવાલ, ખડાયતા, પલ્લીવાલ, જાહલરા, વાપડા, ચિત્રવાલ, હાંચા, કપોલ, પુષ્કરવાલ, જંખૂસરા, નાગદહા, સુહડવાલ, મુદેરા, કરહિઆ, હડવાલ, ખાંબજી, અરિહતવાલ. શ્રી શુડ, ગૂજર, શ્રીમાલ, મોદ, અડા-સિજ, માંડલિઆ, માંબૂઆ મોદ, લાડૂઆ શ્રીમાલીયા, લાડજગડ, સોરઠિઆ પોરઆડ નયસરતદી, નરસિંધ ઉંગા, હાહર પંગગકાયડરા, વાહમીક કંબો, તિસુરા, તેજુકડા, અષ્ટવત્રી, ખધપુરા, સિરિખડેરા, મેવાડા, લોડિઆડા, કાગજીડા, જેહરાણા, સોહરિઆ, ધાકડા, સુહવરયા, જાડિઆ જૂંગડિઆ, હુંબડ, નીખા, મજહડા, આહણા, વાગડૂ, મીરકડા વીપુ, માધસુનાહિરા, પદ્માવતી, કાહલી, આણુડુરા, મડોર, સાચુરા, ગોલાવાલ, રાજહરા, લાડીસખા, આકિસખા, ચહિસખા, એવમાદિ સાદી બાર જ્ઞાતિ શાખા પ્રશાખા અનંધ વલી જેહ શ્રી મહમદ પાતશાહ તણી, સોમ્ય દ્રષ્ટિ હજ દર્શન, આપણા ૨ ધર્મ શાઅ વાંચધ, શ્રી દેવશર તત્ત્વ રાખઈ, વિદ્યા બલિમાચઈ, કિસિઆં કહીઈ તે હજ દર્શન, સાંભલિ, જિમ સરોવર માદિ મનસસર, જિમ દાતાર માંદિ જલધર, જિમ સમુદ્ર માંદિ રવયજૂ રમણ, જિમ ધનમહિ વેથમણ, જિમ તેજવંતમાહિ સર, જિમ વાજિત્ર માદિ તુર, જિમ સૂર્વ દર્શન માદિ ધર્મ વિદ્યા મહિમા કરી પ્રધાન શ્રી જૈન દર્શન જાણિવુ, જિહાં નિરતીયાર ચારિત્રપાત્ર, મહમસિન ગાત્ર, તપોધન તપોધન, શ્ર. વધર રવામિતજી શાખાઈ હજી જીવનકાય રાખઈ, દયા મૂલ ધર્મ ખાખઈ, સર્વ આરંભ પાખઈ મોદમાર્ગ દાખઈ, જિહા શ્રાવક શ્રાવિકા શ્રી વીતરાગ દેવ પૂજઈ, તિહાં દવડા, ગંગાજલનિર્મલ, જ્ઞાનક્રિયાનિધાન સર્વ ગચ્છ પ્રધાન, અગુચ્છ શ્રી તપા ગચ્છ વિવેચિઈ દીપધ, અનેરાધ ચહદસિઆ, પૂનિમિઆ, વડગચ્છ, ખરતર, મલધાર, આંચલિઆ, આગમિઆ, આશુરિઆ, પંપલીઆ, ગડાહડા, દેહરાતી, આહણા, વિદ્યાધર, ચિરાદા, નાયલા, નાણાવાલ, ચિત્રાવાલ, કોરંટાવાલ, ઝોસવાલ, એવમાદિક ધણા ગચ્છ

મિથ્યાત્વ ઉઘાપઈ, શ્રી જિનધર્મ થાપઈ, તથા બીજઈ દર્શનિ, નૈમ્યામક, કપાલી, ઘંટાલા, પાદુ, કેદાર પુત્ર, આયરિઆ, મડવી, પતીઆણા એવમાદિ, ત્રીજઈ દર્શનિ, સાંખ્ય ભરડા, ભગવંત, ત્રિદડિઆ, ચૂની, કવિ કૂડા, એવમાદિ ભેદ, ચક્રધર્મ દર્શનિ, બોદ, સાતધડિઆ, દગડા, ડાંચુરા, ભાંડ, પાવયા, ગરોડા, વાસભેડિઆ, એવમાદિ ભેદ, પાંચમઈ દર્શનિ, વૈશેષિક, દાહણુ, આચરિતઆ, આશિહોત્રિઆ, દીક્ષિત, જની, કુવે, ત્રિવાડી, વ્યાસ, જોસી, પડિત, બૂઝા, એવમાદિ ભેદ, છઠઈ દર્શનિ, નાસ્તિક, યોગી, હરમેખલિઆ, ઇંદ્રજિઆ, નાગમતિઆ, રોતલમતિઆ, ધનંતરિઆ, તોરસિઆ, ધાતુવાદિઆ, એવમાદિ ભેદ પ્રભેદ બહુલ, છઠ દર્શનિ કહિઈ, અનંધ વલી, શ્રી મહમ્મદ પાતસાહ તણુમ ગાજિ, ચારિ વર્ણુ, નવ નાદ, પાચ દાડ, એ અદાર પ્રકૃતિ સદા સુખિત, મદ્યુદિત, વસઈ, તિસિહ ગળધિરાજ, સર્વવધરી ટપતુ, સર્વની પઠિઈ તેજિઈ દીપતુ, તુરચકુલ મંડન, સોમતણી પરિ સોમદર્શન, પ્રજાપીઠર, સેવક સદાશલ, રુત્રાણુ, શ્રી મહમ્મદ પાતસાહ, તણુ પુત્ર તૂ વીરાધિવીર, શ્રી મહમ્મદ પાતસાહ વર્ણુવીરુ શોભઈ ॥

પાટણના જૈન ભંડારો ❀

શ્રીમંત મહારાજ શ્રી ગાયકવાડ સરકારના હુકમથી પાટણના જૈનભંડારોમાં ઇતિહાસ અને સાહિત્યના ક્યાં પુસ્તકો ઉપયોગી છે તે જોઈ તપાસી નક્કી કરવાનું કામ વડોદરાની સેવક લાક્ષ્મીના રા. ગ. ચીમનલાલ ડાહ્યાભાઈ દલાલ એમ. એ. ને સને ૧૯૧૪ ના સપ્ટેમ્બરમાં સોંપવામાં આવ્યું હતું. તે કાર્ય તેમણે બાર અઠવાડીયા જેટલી નાની મુદતમાં દિનરાત પરીશ્રમ લઈ સચ્ચત ભંડારોનાં ૬૫૮ તાડપત્રો અને લગભગ ૧૩૦૦૦ કાગળની પ્રતો બારીકાઈથી તપાસી ઉત્તમ રીતે પૂર્ણ કર્યું છે એ માટે તેમને ધન્યવાદ ધરે છે.

આ કાર્ય કરવામાં ઘણા સાનુકૂળ સંજોગો એકઠા થયા હતા. (૧) રા. દલાલ પોતે જૈન વિદ્વાન્ હોવાથી જૈન સાહિત્ય પ્રત્યે તેમનો પ્રેમ ઉપરાંત તેનો સાચો અભ્યાસ, (૨) શ્રેતાંજર તપાગચ્છના વિદ્વાન્ મુનિમહાગજ પ્રવ્રજાક શ્રી કાન્તિવિજય અને તેના શિષ્ય મુનિમહાગજશ્રી ચતુરવિજયની પ્રતો જોવા તપાસવામાં પૂરેપૂરી સદાય, (૩) રા. દલાલની સરામરી યોદ કલાક ઉપગની મહેનત, (૪) અને તેમનો હસ્તલિખિત પ્રતોની જુની લીધિ તથા બાપા વાંચી સમજવાનો લાભો અનુભવ તેમજ (૫) ભંડારોના વ્યવસ્થાપકોની મદદ વગેરે મર્ચ અનુકૂળતા એકઠી લવાથી આ મહાભારત કાર્ય અડધથી સુંદર રીતે પૂર કરવામાં આવ્યું હતું. તેની મદદ તથા તેની વિશાળતા શ્રીમન ગાયકવાડ સરકાર તરફથી તેમજ કુરેલો આખો રીપોર્ટ છ મહીના પછી બહાર પડશે ત્યારે જાણશે. તે રીપોર્ટમાં ૬૧૦ તાડપત્રો તથા તેટલીજ કાગળની ઉપયોગી હસ્તપ્રતોનું મૂલ્યાંકન આવશે.

• આ લેખ મુબઈ સમાચારના ૨૮ દિવાળી પ્રસંગના ખાસ અંક માટે લખાયેલો હતો કે જે તેમાં તા. ૮ મી નવેમ્બર ૧૫ના અંકમાં પ્રગટ થયો છે. અહીં તે ઉપયોગી ટોવાથી પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે.

૨૧. દલાલ શ્રી કાન્તિવિજયજી પાર્સે પાટણના સાગરના ઉપાશ્રમમાં ખેસીને પુસ્તકો જોઇ તપાસી તેનું નામ, અંધકાર, વસ્તુ, ગંગલાચરણ અને છેલ્લી પ્રશસ્તિઓ વગેરેનું ઉપ-યોગી ટાંચણ કરી લેતા, અને આથી સર્વ બંડારોની યાદીઓ પણ તેમણે સાથે સાથે તૈયાર કરી છે. વાડી પાર્શ્વનાથ બંડારના માલેક શેઠ વાડીદાલ હીરાચંદ્રે પોતાનાં સર્વ પુસ્તકોને સંપૂર્ણ રીતે હવાલે કરી તેના પૂર્ણ છુટપટી ઉપયોગ કરવાની વ્યવસ્થા કરી આપી હતી. આ બંડારમાં અતી પ્રાચીન અને ઉ.યોગી પુસ્તકો હોવાથી તે ઘણા મદદરૂપ યર્ધ પડ્યાં હતાં. વળી તે શેઠે સંઘવીના પાડાના બંડારમાંના તાડપત્રો પણ મેળવી આપવામાં મદદ કરી હતી. પાટણના ડોક્ટર એ. ડી. કોઠારીએ પણ ઘણી રીતે સહાય કરી હતી. પાટણની ખ્યાતિ.

મધ્યકાલીન સમયના ૧૧-૧૨ અને ૧૩ મા સૈકામાં ઉદાર રાજ્યાશ્રયથી પાટણ ખ રેખર જૈનોનું કેન્દ્રસ્થાન હતું. જૈન આચાર્યોએ ઇતિહાસ, ધર્મ, નીતિ, તત્ત્વજ્ઞાન, સાહિત્ય વગેરે સંબંધી અનેક ગ્રંથો લખી ગુજરાતમાં જે સાહિત્ય ઉત્પન્ન કર્યું છે તે અતિશય વિશાળ છે. જૈનેતર વિદ્વાનોને તેના ખ્યાલ હળુસુધી આવ્યો નથી એટલુંજ નહીં પરંતુ તેના પ્રત્યે સમભાવવાળી સત્ય રચિ પણ ઉત્પન્ન યર્ધ નથી. ૨૦ દલાલના શબ્દોમાં કહીએ તો પાટણના ગુર્જર રાજ્યની સ્થાપના જૈનોથી થયેલી છે, અને વનરાજના સમયથી પાટણ જૈનોના મધ્યબિંદુ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયેલ છે. જૈન ધર્મ તથા તેના આચાર્યોને મળતા રાજ્યાશ્રમથી ૧૦ થી ૧૩ મા સતક સુધીમાં જૈન આચાર્યોએ ગુજરાતના પાટનગરમાં તથા અન્ય સ્થળોએ રહીને ઘણા અગ્રમના ગ્રંથો રચીને ગુજરાતનું સાહિત્ય ઉત્પન્ન કરેલું છે. જૈન આચાર્યોએ રચેલું સાહિત્ય ખાદ કરીએ તો ગુજરાતનું સાહિત્ય અત્યંત હુદ્દ દેખાશે. સાહિત્યની પ્રવૃત્તિ પુસ્તકોના સંગ્રહ વગર અશક્ય છે અને તેથી જૈનોએ પોતાના ધાર્મિક સાહિત્ય ઉપરાંત યૌદ્ધ તથા વ્યાસણ ગ્રંથો પાટણ, ખંભાત વગેરેના સ્થળોના બંડારોમાં સંગ્રહેલા હતા અને આ બંડારોના લીધેજ યૌદ્ધ તથા વ્યાસણોના પ્રાચીન ગ્રંથો જે કોઇ પણ દેહાણેથી મળે નહીં તેવા અહીંઆ ઉપલબ્ધ થયેલા છે.

પ્રાચીન બંડારો.

છ.

ગુજરાતના મહારાજા કુમારપાલે સિદ્ધરાજના સમય પહેલાં જૈન બંડારો હતા કે નહીં, હતા તો ક્યાં હતા તેની માહિતી મળી શકતી નથી, છતાં જૈન ગ્રંથો તો વિક્રમની છઠી સદીમાં લખાયા હતા એ નિર્વિવાદ છે અને તે હિંદુપર અનેક વિદેશી હુમલાઓ થયા હતા તેથી, છઠા સાતમા આઠમા સૈકામાં યૌદ્ધોનું જોર, કુમારીલ ભદ્ર અને ત્યારપછી શંકરાચાર્યનો ઉદ્ભવ, આરખોનું સને ૭૧૨ માં સીંધ દેશનું જતી લેવું વગેરે અનેક કારણોથી અગ્નિ, જલ અને જંતુઓને વશ થઇ ઘણે ભાગે નાશ પામ્યા હતા. -

ત્યારપછી “ કુમારપાલે ૨૧ બંડારો અને રાજા વીરધવલના પ્રસિદ્ધ મંત્રી વસ્તુપાલે ૧૮ કોડના ખર્ચે મોટા ત્રણ બંડારો સ્થાપેલા હતા, પરંતુ અત્યંત દીલગીરીની વાત છે કે આ મહત્વના બંડારોનું એક પણ પુસ્તક પાટણના બંડારોમાં જોવામાં આવતું નથી. આના કારણમાં ઉતરતાં જણાય છે કે કુમારપાલની ગાદીએ આવનાર અન્નયપાલ જૈનો અને જૈન ધર્મનો એટલો ખર્ષો દેખી બળ્યો હતો, કે જૈન સાહિત્યનો નાશ કરવામાં તેણે

પોતાની બધી કાશ્ય કરી હતી. આથી ઉદયન નામના જૈન મંત્રી તથા બીજાઓ તે સમયે પાટણથી બંડાર ખસેડી જેસલમીર લઈ ગયા હતા. જેસલમીરમાં તાડપત્રોની નકલો મુખ્ય કરીને પાટણમાંની છે. વસ્તુપાલના રથાપેલા બંડારોનો નાશ સુસલમાનોના હાથે થયો જણાય છે શેઠ હાલાભટ્ટના તાડપત્રના સંબંધમાં શ્રી ચંદ્રસુરિની બનાવેલી છત કલ્પ વર્તિ સંવત ૧૨૮૪ માં ઉતારેલી પ્રત મળી આવે છે તેને છેવટે વસ્તુપાલની સ્તુતિમાં બનાવેલા શ્લોકો મળી આવે છે. આ વસ્તુપાલના બંડારમાંની એક પ્રત હોય એમ ધારી શકાય છે.

હાલના ભંડારો.

(૧) સંઘવીના પાડામાં આવેલો ભંડાર—આ પ્રાચીન અને પ્રધાન તાડપત્રની પ્રતોના સંગ્રહવાળો ઉપયોગી ભંડાર છે તે તપગચ્છની લઘુ પોશાલીય શાખાનો છે. એમ સ્પષ્ટ જણાય છે કે મુનિશ્વર સોમના સમયમાં પ્રથમ તેને વ્યવસ્થિત કરવામાં આવ્યો હતો અને પાછળથી સં. ૧૯૧૪ માં ઋદ્ધિસાગર દીપ બનાવી યથાર્થિયત કર્યો હતો. આની દીપ મળી આવી છે, પણ તે ૪૩૪ પોથીના ૩ દાખાના અંધનાં માત્ર નામ જણાવતી અધુરી અને અશુદ્ધ છે. આમાંથી પંદરેક પ્રતો સુરત ગઈ છે બ્યારે ન્યામની એક પ્રત ચોરાઈ ગઈ છે. પાટણમાં ડાક્ટર છુદ્ધર આવ્યો ત્યારે તેને આ ભંડાર જોવા દેવામાં આવ્યો ન હતો, પણ તે સુરતના નારાયણ શાસ્ત્રી પાસે એક દીપ કરાવી મેળવી શક્યો હતો. આ દીપ શુદ્ધ ન હતી એવું ડાક્ટર ફીલ્ડોર્નના રીપોર્ટ ઉપરથી જણાય છે. ડાક્ટર પીટર્સને પણ આ ભંડાર જોવા ઘણી મહેનત કરી છતાં તે શયો ન હતો. જૈન ચેતાંબર ફાન્ડરન્સ પાસે આ ભંડારની દીપ છે પણ તે તદ્દન અવિશ્વસનીય છે, તેમાં ૩૯૭ પોથીનો સમાવેશ કર્યો છે.

આ ઉપરથી રા. ૬લાસે સર્વ તાડપત્રોની પ્રતોનું વિગતવાર વર્ણન સાચેનું કેટલોગ તૈયાર કરવાનો નિશ્ચય કર્યો કારણ કે તેમને લાગ્યું કે આ ભંડારમાં ખરી રીતે જે અમૂલ્ય ખજાનો છે તે સમસ્ત જગત પાસે મુકવાય અતિથય લાભ થવાનો સંભવ છે. જૈન અને બ્રાહ્મણના સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત જોડે અનન્યપ્રકારે આમાંથી મળી આવ્યા એટલું જ નહીં; પરંતુ તદ્દન નવું જે જોવા મળ્યું તે બાપામાંનું સાહિત્ય મળી આવ્યું કે જે પ્રસિદ્ધ યથાથી તે બાપાનું વ્યાકરણ લખવાના સદાય મળશે અને અપભ્રંશ બાપા કે જે મુનિશ્વરની એટલી નહીં. પણ ખીજ બાપા નામે-મરાઠી, હિંદી અને ખીજ ઘણી હિંદી દેશીબાપાનું તરતનું મળે છે તે સાબિત થયે તે તે બાપાનું રૂપાંતર સમજાશે.

આ ભંડારની સ્થિતિ ઘણી ખરાબ હતી. પણ પ્રવર્તક મુનિમહાશય શ્રી ઠાન્તિ-વિનયજીએ જુનાં પુર્ક વગેરે કાઢી નાંખી નવાં મુકી તેને વ્યવસ્થિત કરેલો છે તેથી તેથી ઘણી સગવડતા થઈ છે, તેમાં ૪૬૩ પોથીઓ છે. કેટલીકમાં એક કરતાં વધુ અંચો લખાયા છે. આની દીપ કરી આપી છે કે જેમાં અંધકર્તાની હકીકત, રચનાનો કાલ અને પ્રતનો સમય જણાવેલ છે.

(૨) વખતજીની ઘેરીમાં ફોર્ડલીઆ વાડમાંનો ભંડાર.

આ ભંડાર શ્રી સંઘનો છે અને તેમાં ૨૬૮૬ કાગળની પ્રતો અને ૧૩૭ તાડ

પત્રની પ્રતો હોવાથી તે મોટામાં મોટા છે. કાગળની પ્રતો સારી રીતે ગોઠવેલી છે: પરંતુ ૮૧ તાડપત્રની નાની પ્રતો લાકડાંનાં પાટીઆં અને લુગડાનાં પુકાં વગર લુગડાના કટકામાં મુકેલી હતી; હમણા પ્રવર્તક કાન્તિવિનયજીએ લાકડાનાં પાટીઆ વચ્ચે મુકાવી તેની સારી સંભાળ રહે તેવી વ્યવસ્થા કરાવેલી છે.

ડાક્ટર પીટર્સને પોતાના પાંચમા રીપોર્ટમાં ૭૬ તાડપત્રની પ્રતો વર્ણવી છે. આ બંદારમાં નીચેના બીજા ત્રણ બંદારોનાં પુસ્તકો પણ મુકેલાં છે.

(અ) લીખડીના પાડાનો બંદાર આમાં ૪૨૫ કાગળની પ્રતો છે કે જેમાંની કેટલીક બાગ્યેજ મળે તેવી અને પ્રાચીન છે. તેમાં સંવત ૧૩૫૬-૫૭માં લખાયેલા જુનામાં જુના કાગળનો અંશ છે.

(બ) પાટણ અને બીજાં સ્થળે બાગ્યે જ મળે એવાં કેટલાંક પુસ્તકોની નવી પ્રતોનો સંગ્રહ છે કે જેની સંખ્યા ૩૬૬ છે.

(ક) વસ્તા માણેકની માણેકીના અંશોમાંના કેટલાંક આમાં મુકવામાં આવ્યાં છે.

(૩) વાડી પાર્શ્વનાથનો લંદાર.

આમાં ૪ તાડપત્ર ઉપરની પ્રતો છે, પણ આ બંદારની ખરી ઉપયોગિતા એમ ૨-હેલી છે કે તેમાં પ્રાચીન તાડપત્રો ઉપર લખેલા અંશોમાંથી સંવત ૧૪૮૦-૧૪૯૦ માં તે સમયના ખરતર ગચ્છના પાટધર આચાર્યની આગાધી ઉતારેલા કાગળ ઉપરના હસ્ત લિખિત અંશોનો સંગ્રહ છે. આમાં ન મળે તેવા અને વિશ્વાસનીય જૈન સાહિત્યના અંશો છે એટલું જ નહિ; પરંતુ શાહજો અને બોદ્ધાના સાહિત્ય વિષયક અને તત્ત્વજ્ઞાન સંબંધીના અંશોની સારી હસ્તલિખિત પ્રતો છે, ઘણા સમય થયે છતાં તેમાંના ઘણાં ખરા અંશો ઘણી સારી સ્થિતિમાં છે, જ્યારે તેજ કાગળમાં લખાયેલા કેટલાક અંશો જીર્ણ અવસ્થામાં છે કે માત્ર અડધા કે તેનો બરબર જુકો થઈ જાય છે. આનું કારણ જ્યાં તે મૂળ રાખવામાં આવ્યા હતા તે જગ્યામા રહેલ બીનાશચાળી હવા છે; હાલમાં આ બંદારને સારી રીતે રાખવામાં આવે છે. પ્રતની સંખ્યા ૭૪૪.

(૪) આગલી શેરીનો ફેફ્ફલીઆવાડાનો લંદાર.

તેમાં કાગળ ઉપર ૩૦૩૫, તાડપત્ર ઉપર લખેલાં ૨૨, અને લુગડાં ઉપર લખેલ ૧ અંશ છે, આમાં ખાસ કરી જૈનોનાં આગમો અને તે ઉપર થયેલ ટીકાઓનો સંગ્રહ સંગ્રહ છે. આમાં કેટલાક વિક્રમ સંવત ૧૬ માં સૈકાની શરૂઆતમાં પાટણના કરોડપતિ છર્ફુશાએ લખાવેલા અંશો છે- આ ઉપરાંત જુની ગુજરાતીમા લખેલા રાસાઓનો સંગ્રહ આમાં સારો છે. આખો બંદાર સારી સ્થિતિમાં રાખવામાં આવ્યો છે.

(૫) તપાગચ્છની વિમલ શાખાનો લંદાર.

આમાં બે સંગ્રહ છે. એકમાં ૫૨૨ અને બીજામાં ૧૮૧૪ કાગળ ઉપર લખેલી પ્રતો છે. બનેલી યાદી ઘણીજ અશુદ્ધ છે. ઘણી ખરી પ્રતો બહુ જુની નથી પણ સામાન્ય છે. યોડી ઘણી જુની છે. બંદાર સારી સ્થિતિમાં છે.

(૬) સાગરના ઉપાધ્યયનો લંદાર.

આમાં ૧૩૦૯ કાગળ ઉપર લખેલી પ્રતો છે. તેમાંની ઘણી ખરી સામાન્ય અને થોડા પાનાની છે. આ ઉપરાંત ભાવસાગરના ૧૦૮ હસ્ત લિખિત ગ્રંથો છે. આ બધાંની સારી સ્થિતિ છે.

(૭) મહા મોદીનો ભંડાર.

તેમાં ૨૩૦ કાગળ ઉપર લખેલ અને ૨ તાડપત્રની પ્રતો છે. કાગળ ઉપર લખેલાં પુસ્તકો સામાન્ય રીતે જીનાં છે. ડાકટર ડીલ્હોર્ને મુબઈ સરકાર માટે સને ૧૮૮૦-૮૧ માં પાટણમાં જે ૭૯ તાડપત્ર ઉપર લખેલાં પુસ્તકો ખરીદ કર્યા હતાં તે આ ભંડારમાંથી હતાં. હાલ આ ભંડાર સાગરના ઉપાશ્રયમાં રાખવામાં આવેલો છે.

(૮) વસ્ત્રા મારુકનો ભંડાર.

આ ભંડાર માણ વકીલ લેહરભાઈ ડાભાભાઈને આપવામાં આવ્યો હતો અને હાલ સાગરના ઉપાશ્રયમાં રાખવામાં આવ્યો છે. તેમાં ૫૨૨ હસ્તલિખિત પ્રતો છે કે જેમાંની ઘણી ખરી ૩૦૦ થી ૪૦૦ વર્ષ સુધીની જીની છે.

(૯) ખેતરવસીનો ભંડાર.

આ ભંડાર ૭૧ તાડપત્ર ઉપર લખેલા ગયેને લઈને ઘણો અગત્યનો છે. આમાંથીજ કલ્હીનરના રાજા પરમર્ષી દેવના મંત્રી વત્સરાજનાં છ નાટકો મળી આવ્યાં છે. તે ઉપરાંત જૈનોનાં કૃતલાંક નહીં મળી શકે તેવાં પુસ્તકો આમાં છે, એટલુંજ નહીં; પરંતુ આમાં ગોડવહો રાવણવહો અને કાદંબરીનો પુલીદે પુરો કરેલો ભાગ પણ મળી આવે છે. ઘણા વખતની જીની પ્રતો હોવા છતાં ઘણી સારી સ્થિતિમાં છે પરંતુ કેટલીક ખેદરકારીને લઈને લાકડાંના પાટીઆં વગર કપડામાં તેને બાંધી રાખવામાં આવી હતી. પછી ગે. કલાથે તેના રખેવાળોનું આ ઉપર ધ્યાન ખેંચતાં તેણે તેને લાકડાના પાટીઆમાં નાખવા વચન આપ્યું હતું.

(૧૦) મહાલક્ષ્મીના પાડાનો ભંડાર.

આમાં ૮ તાડપત્ર ઉપર લખેલાં અને થોડાં અધુરાં કાગળ ઉપર લખેલાં પુસ્તકો છે. તાડપત્ર ઉપર લખેલાં પુસ્તકો લક્ષ્મીકૃતિકા તરીકે પોતાને ઓળખાવતા લક્ષ્મણ નામના કવિનો સૂક્તિ ઉપર થયે છે.

(૧૧) અદવસીના પાડાનો ભંડાર.

આમાં જે તાડપત્ર ઉપર લખેલી પ્રતો છે કે જેમાંની એક તાડપત્ર ઉપર લખવાના સમય પછી ઉતારેલી છે. આ સીવાય ખીજ થોડાં કાગળ ઉપર લખેલાં પુસ્તકો છે.

(૧૨) દ્વિમતવિજયનો ભંડાર.

આ ખાનગી ભંડાર છે અને તે મુખ્યપણે ચિદ્વિજયનાં પુસ્તકો છે. દ્વિમતવિજયને તેનો ખાસ કથો છે.

(૧૩) ભાવશ્યવિજયનો ભંડાર.

આમાં સામાન્ય કાગળ ઉપર લખેલાં પુસ્તકો છે કે જેનો મોટો ભાગ રાધાનુપુર રાખવામાં આવેલ છે. પાટણમાં આટલા વિગ્રહાન ભંડારો છે. (અપૂર્ણ.)

श्री जैन धर्म काँग्रेस हरद्वारो वधारी.

* वन्दे जितवस्म *

हितैषी औषधालय-इटावाका.

वीर संवत् २४४२

वीक्रम संवत् १९७२

का

जैन पंचांग.

विनामूल्य वितरित.

दवा मंगाववानुं स्पष्टः—

चन्द्रसेन जैन वैद्य.

चन्द्राश्रम-इटावा.

ETAWAH. U. P.

भावना—आनन्द प्रिन्टिंग प्रेसनां द्वारा युवापकन्द संस्करणे दायुं.

ॐ हितैषी औषधालय—इटावाकी ७७

॥ पवित्र सस्ती दवाइयां ॥

॥ धातु सजीवन सत. ॥

इस दवा के सेवन करने से स्वप्न में तथा बिना कारण धातु का गिरना, किसी बातका याद न रहना, नेत्रों के आगे अन्धकार, सिरमें दर्द, हाथ पैरों में जलन, भोजन में अरुचि, खफ़ीफ़ बुखार का रहना, कब्ज़ी सुस्ती आदि सम्पूर्ण विकार दूर होकर वदन में तारुत आती तथा दिमाग में तरावट नेत्रों की ज्योति बढाती और शरीर हृष्ट शुष्ट हो जाता है । की० फी वक्स १) तीन वक्स २॥॥ छः वक्स ५॥) बारह १०) द्वा० अ०

नपुंसकत्वारि तैल ॥

इस को इन्द्री पर लगाने से इन्द्री की नपुंसकता सुस्ती टेढापन द्यरस का दोष और सुहवतका न होना या हो कर जल्द मिट जाना धातुक्षीण आदि इन्द्री सम्बन्धी सर्व रोग फौरन दूर होजाते हैं । हजारों दफा आजमाया हुआ है कीमत १) द्वा० खर्च अ०

स्तम्भन वटी ॥

ता३५२ यथा नाम तथा गुणः ये दवा हमने उडे परिश्रम से अधिक खर्च कर धरिने १) की० ।) शी० दर्जन २॥)

दन्त कुसुमाकर.

अभय पछी

(१२) हि मंजन से दातका झिलना, मन्डों का फूटना, कीड़े का लगना, टीम के सर्व रोग दूर होजाते हैं और दांत बच्च समान मजबूत रहते तथा चमकते लगते हैं. रोग लगाने से मुँहासेमें रोई तरुलीफ नहीं होती-
(१३) लावण साभन नहीं गिरने हैं और दांतों की बीमारी पास नहीं आति है की राभराभा आवेस छे १)

કાર્તિક.

વીર સંવત્ ૨૪૪૨ વિક્રમ સંવત્ ૧૯૭૨ (પ્રભવ)

તિથિ.	વાર.	તારીખ.	પર્વો.
મુ. ૧	સોમ	ન. ૮	ગૌતમસ્વામીને કેવલજ્ઞાન, સુધર્માસ્વામી પાઠ વેઠા.
૨	મંગલ	૯	ભાઈવીજ, સુવિધિનાથને કેવલજ્ઞાન.
૪	બુધ	૧૦	
૫	ગુરુ	૧૧	જ્ઞાનપંચમી.
૬	શુક્ર	૧૨	
૭	શનિ	૧૩	અઠાઈ વેઠી. (કલ્પાદિ)
૮	રવિ	૧૪	મોતીશા શેઠે મુંગડમાં પાંજરાપોઝ વંધાવી,
૯	સોમ	૧૫	પંચક ઘ. ૧૬-૧૯ પઢી વેઠાં.
૧૦	મંગલ	૧૬	
૧૧	બુધ	૧૭	પંચક ઘ. ૪૭-૪૭ સુધી છે, હાં. દેવદીવાળી.
૧૨	ગુરુ	૧૮	ઘરનાથપ્રભુને કેવલજ્ઞાન, મુ. તાલુત ઠંઠા.
૧૩	શુક્ર	૧૯	
૧૪	શનિ	૨૦	ચોમાસી ચૌદશ, ચોમાસી પ્રતિક્રમણ, મુનિ વિહાર શરુ.
૧૫	રવિ	૨૧	કાર્તિકી પુનમ, સિદ્ધાચર યાત્રા, દ્રાવિડ અને વારીલી-
ન. ૧	સોમ	૨૨	લ્પનો દશકોટી પરિવાર સાથે મોક્ષ, શ્રી હે-
૨	મંગલ	૨૩	રોહિણી. ૧ મચંદ્રાચાર્યનો ધંધુકામાં ૧૧૪૫ માં જન્મ.
૩	બુધ	૨૪	હિરવિજયસૂરિ ૧૫૯૬ માં દિક્ષા લીધી.
૪	ગુરુ	૨૫	
૫	શુક્ર	૨૬	સિદ્ધિયોગ.
૬	શનિ	૨૭	સુવિધિનાથનો જન્મ દિવસ.
૭	રવિ	૨૮	સુવિધિનાથનું દિક્ષા કલ્યાણક.
૮	સોમ	૨૯	મોતીશા શેઠે ૧૮૮૭ માં પાલીતાણામાં ધર્મશાળા વંધાવી.
૯	મંગલ	૩૦	
૧૦	બુધ	દી. ૧	દીસેવર માસ વેઠો સને ૧૯૧૫.
૧૧	ગુરુ	૨	મહાવીરસ્વામીનું દિક્ષા કલ્યાણક.
૧૨	શુક્ર	૩	પદ્મમંત્ર મોક્ષે ગયા.
૧૩	શનિ	૪	
૧૪	રવિ	૫	
૦) ૧	સોમ	૬	

भागशर.

तिथि.	वार.	तारीख.	पर्व.
सु१	मंगळ	बो. ७	
२	बुध	८	शेठ हेमाभाइए अमदावादमां धर्मशाळा बंधावी १९१२.
३	गुरु	९	
४	शुक्र	१०	
५	शनी	११	पंचक घ. ३५-४३ पछी वेठां.
६	रवी	१२	मुंबई भायखाळा देरासर मोतीशा शेठे १८८५ मां बंधाव्युं.
७	सोम	१३	
८	मंगळ	१४	सिद्धियोग. दिल्ली यायतस्त १९११?
९	बुध	१५	श्री हिरवीजयसूगिनो १५८३ मां जन्म. [६-९ सुधी.
१०	गुरु	१६	अरनाथ प्रभुनुं जन्म तथा मोक्ष कल्याणक, पंचक घ.
११	शुक्र	१७	मौन एकादशी अरनाथ प्रभुने दिक्षा, मल्लिनाथ प्रभुनुं
१२	शनी	१८	च्यवन, जन्म, दिक्षा तथा केवळज्ञान, नेमीनाथ
१३	रवी	१९	प्रभुने केवळज्ञान.
१४	सोम	२०	रोहिणी, संभवनाथनुं जन्म कल्याणक.
१५	मंगळ	२१	संभवनाथनुं दिक्षा कल्याणक, हीं. अंवाजीनी यात्रा.
१६	बुध	२२	
१७	गुरु	२३	
१८	शुक्र	२४	क्रि. नातालना तहेवारनी शरुआत.
१९	शनि	२५	
२०	रवि	२६	
२१	सोम	२७	
२२	मंगळ	२८	
२३	बुध	२९	
२४	गुरु	३०	
२५	शुक्र	३१	[तिथ्यनो जीर्णोद्धार १९६३ मां थयो.
२६	शनि	जा. १	पोश दशम, पार्श्वनाथनो जन्म दिवस, दखण-कुलपाक
२७	रवि	२	श्री पार्श्वनाथनुं दिक्षा क. श्री अजीतनाथने केवळज्ञान.
२८	सोम	३	चंद्रप्रभुनुं जन्म कल्याणक. [सने १९१६ नुं नवुं वर्ष.
२९	मंगळ	४	चंद्रप्रभुनुं दिक्षा कल्याणक.
३०	बुध	५	श्री शीतलनाथने केवळ तथा श्री अभीनंदनने केवळज्ञान.

पोष.

तिथि	वार.	सारांश	पर्व.
सु. २	गुरु	जा. ६	
३	शुक्र	७	पंचक घ. ५५-३० पडी घेठां
४	शनी	८	
५	रवी	९	
६	सोम	१०	श्री विमलनाथने केवळज्ञान.
७	मंगळ	११	
८	बुध	१२	पंचक २४-४७ सुयी.
९	गुरु	१३	श्री शांतिनाथने केवळज्ञान.
१०	शुक्र	१४	मकर सक्रांत.
११	शनी	१५	श्री अजीतनाथने केवळज्ञान.
१२	रवी	१६	रोहिणी.
१२	सोम	१७	
१३	मंगळ	१८	
१४	बुध	१९	श्री अभिनंदन स्वामीने केवळज्ञान.
१५	गुरु	२०	श्री धर्मनाथने केवळज्ञान. पाटण पंचासरा पार्श्वनाथनी
व१	शुक्र	२१	वर्षगांठ. (सिद्धियोग)
२	शनी	२२	
३	रवी	२३	श्री श्रेयांसनाथने केवळज्ञान.
४	सोम	२४	
५	मंगळ	२५	
६	बुध	२६	श्री पद्मप्रभुतुं ज्यवन कल्याणक.
७	गुरु	२७	
८	शुक्र	२८	रत्नशेखरसुरीनो १५१७ मां देहोत्सर्ग.
९	शनी	२९	श्री अजीतनाथतुं दिक्षा कल्याणक.
११	रवी	३०	
१२	सोम	३१	श्री शीतलनाथना जन्म तथा दिक्षा कल्याणक.
१३	मंगळ	फे. १	मेरु तेरश, आदिश्वर निर्वाण. फेब्रुवारी मास घेठो.
१४	बुध	२	
०॥	गुरु	३	श्री श्रेयांस प्रभुने केवळज्ञान. सिद्धियोग.

माहा.

तिथि.	वार.	तारीख.	पर्व.
सु. १	शुक्र	फे. ४	पंचक घ. १५-४४ पछी वेठां, (वळ्ळान.
२	शनी	५	श्री अभिनंदन स्वामीनो जन्म, श्रीवासुपुज्य स्वामीने के-
३	रवी	६	श्री वीमळनाथ तथा श्री धर्मनाथनो जन्म दिवस.
४	सोम	७	श्री वीमळनाथनुं दीक्षाकल्याणक.
५	मंगळ	८	वसंतपंचमी, करांचीमां श्रीसहस्रफणा पार्श्वनाथनी वर्षगांठ
६	बुध	९	पंचक ४३-सुधी
७	गुरु	१०	
८	शुक्र	११	श्री अजितनाथनो जन्म दिवस.
९	शनी	१२	श्री अजीतनाथनुं दीक्षाकल्याणक.
१०	रवी	१३	रोहिणी. भोयणीमां मल्लीनाथनी वर्षगांठ. मेळो.
११	सोम	१४	
१२	मंगळ	१५	श्री अभिनंदन प्रभुनुं दीक्षाकल्याणक.
१३	बुध	१६	श्री धर्मनाथनुं दीक्षा क. मुंबई पायधुनीपर. श्रीशांतिना-
१४	गुरु	१७	श्री संभवनाथनो जन्मदिवस. [थना देरासरनी वर्षगांठ.
१५	शुक्र	१८	
व. १	शनी	१९	
१	रवी	२०	
२	सोम	२१	
४	मंगळ	२२	
५	बुध	२३	मुंबई कोटना शांतिनाथना देरासरनी वर्षगांठ.
६	गुरु	२४	श्री सुपार्श्वनाथने केवळज्ञान.
७	शुक्र	२५	श्री चंद्रप्रभुने केवळज्ञान तथा श्रीसुपार्श्वनाथनुं मोक्ष-
८	शनी	२६	कल्याणक.
९	रवी	२७	श्री सुविधिनाथनुं च्यवन कल्याणक.
१०	सोम	२८	
११	मंगळ	२९	श्री आदिश्वर प्रभुने केवळज्ञान. [मार्च मास घेठां.
१२	बुध	मा. १	श्रीश्रेयांस प्रभुनो जन्म, श्रीशुनिमृत्रतस्वामीने केवळज्ञान
१३	गुरु	२	श्री श्रेयांसनाथने दीक्षाक. पंचक घ. ३६-१२ पछी वेठां.
१४	शुक्र	३	श्री वासुपुज्यनुं जन्मकल्याणक. [दृंगर उपर यात्रा.
०))	शनी	४	श्री वासुपुज्यस्वामीनुं दीक्षाक. घारापुरी तथा कहेनेरीना

ફાગણ.

તિથિ.	વાર.	તારીખ.	પવો.
મુ. ૨	રવી	મા. ૫	શ્રી અરનાથનું ચ્યવન ક. અમદાવાદ શાંતિનાથના દેરાની
૩	સોમ	૬	મુંવડ માંડવી આદિશ્વરના દેરાની વર્ષગાંઠ. [વર્ષગાંઠ,
૪	મંગલ	૭	પંચક ઘ-૩-૧૮ સુધી છે.
૪	બુધ	૮	મહીનાથ સ્વામીનું ચ્યવનકલ્યાણક.
૫	ગુરુ	૯	મારવાડ-શીવગંજ આદેશ્વરના દેરાની વર્ષગાંઠ.
૬	શુક્ર	૧૦	
૭	શની	૧૧	રોહિણી, અઘાડે વેડી.
૮	રવી	૧૨	સિદ્ધાચઠની યાત્રા, શ્રી સંભવનાથનું ચ્યવન ક.
૯	સોમ	૧૩	
૧૦	મંગલ	૧૪	નમિવિનમિ સિદ્ધાચઠ ઉપર વે કોડી મુનિ સાથે મોક્ષે ગયા
૧૧	બુધ	૧૫	શ્રી મહીનાથનો જન્મ દિવસ. [મીનું મોક્ષ ક.
૧૨	ગુરુ	૧૬	શ્રી મુનિ મુરતસ્વામીનું દિક્ષા ક૦ તથા મહીનાથ સ્વા-
૧૩	શુક્ર	૧૭	સિદ્ધાચઠની છ ગાડની પ્રદક્ષિણાનો દિવસ.
૧૪	શની	૧૮	ચોમાસી ચૌદશ.
૧૫	રવી	૧૯	હુતાશની, શ્રી વાસુપુજ્યનું દિક્ષા ક૦
વ. ૧	સોમ	૨૦	શ્રી વાસુપુજ્યસ્વામીનું દિક્ષા ક૦ ધુઝી પઢવો.
૨	મંગલ	૨૧	
૩	બુધ	૨૨	
૪	ગુરુ	૨૩	શ્રી પાર્શ્વનાથનું ચ્યવન તથા કેવલ કલ્યાણક.
૫	શુક્ર	૨૪	શ્રી ચંદ્રમુનું ચ્યવન ક૦ તથા શ્રી કુંબુનાથનું દિક્ષા ક૦
૬	શની	૨૫	
૭	રવિ	૨૬	સિદ્ધિયોગ.
૮	સોમ	૨૭	કેશરીયાજીમાં મહોત્સવ, આદિશ્વર જન્મ, તથા દિક્ષા ક૦
૧૦	મંગલ	૨૮	વર્ષોત્તમનો મારંભ દિવસ.
૧૧	બુધ	૨૯	પંચક ઘ. ૫૬-૪૯ પછી વેઠાં.
૧૨	ગુરુ	૩૦	
૧૩	શુક્ર	૩૧	
૧૪	શની	૧. ૧	૧૫૦ માસ વેઠો, નેમિરાજાની ૬૪ પુત્રીઓ શ્રી સિદ્ધા-
૦))	રવી	૨	ચક્રે ૧૮૩૭ નું વર્ષ સંપૂર્ણ. [ચઠ ઉપર સિદ્ધિ વર્ષો.

ચૈત્ર.

ત્રિથિ.	વાર.	તારીખ.	પર્વો.
સુ. ૧	સોમ	૧. ૩	શાલીવાહન અનલ નામે શક ૧૮૩૮ શક પંચક ઘ.
૨	મંગલ	૪	૨૨-૫૯ સુધી છે.
૩	બુધ	૫	શ્રી કુંયુનાથને ગજપુરમાં કેવલજ્ઞાન.
૪	ગુરુ	૬	
૫	શુક્ર	૭	રોહિણી. શ્રી અંજીતનાથ, શ્રી સંભવનાથ તથા શ્રી અ-
૬	શની	૮	નંતનાથનું મોક્ષ કળ
૭	રવિ	૯	
૭	સોમ	૧૦	આયંવીલની ઓઢી વેઠી (નવપદ આરાધન.)
૮	મંગલ	૧૧	અષ્ટાપદની ઓઢી (ચાર વર્ષ થાય છે.)
૯	બુધ	૧૨	શ્રી સુમતિનાથનું મોક્ષ કલ્યાણક.
૧૦	ગુરુ	૧૩	
૧૧	શુક્ર	૧૪	શ્રી સુમતિનાથને અપોધ્યામાં કેવલજ્ઞાન.
૧૨	શની	૧૫	
૧૩	રવિ	૧૬	શ્રી મહાવીરસ્વામીનો જન્મ દિવસ. (જયંતિ પર્વ)
૧૪	સોમ	૧૭	[શ્રી પદ્મપ્રભુને કેવલજ્ઞાન, ઓઢી સંપૂર્ણ.
૧૫	મંગલ	૧૮	ચૈત્રી પુનમ, સિદ્ધાચલ યાત્રા, પુંડરીક ગણધર મુક્તિ વર્ષો.
૧૫	બુધ	૧૯	શ્રી કુંયુનાથ મોક્ષકલ્યાણક. જૈનપત્રનો જન્મ સં.
૧૬	ગુરુ	૨૦	શ્રી શિતલનાથનું મોક્ષકલ્યાણક. [૧૯૫૯ માં
૧૭	શુક્ર	૨૧	
૧૮	શની	૨૨	શ્રી કુંયુનાથનું દિક્ષા કલ્યાણક.
૧૯	રવિ	૨૩	શ્રી શિતલનાથનું ચ્યવન કલ્યાણક.
૨૦	સોમ	૨૪	
૨૧	મંગલ	૨૫	શ્રી વાપહડીની સૂરિપટે આગ્યા. સં. ૧૧૯
૨૨	બુધ	૨૬	પંચક ઘ. ૧૭-૩૮ પઝી વેઠાં.
૨૩	ગુરુ	૨૭	શ્રી નમિનાથનું મોક્ષકલ્યાણક.
૨૪	શુક્ર	૨૮	
૨૫	શની	૨૯	[૪૨-૪૦ સુધી છે.
૨૬	રવિ	૩૦	શ્રી અનંતનાથનો અપોધ્યામાં જન્મ દિવસ. પંચક ઘડી
૨૭	સોમ	૩૧	મે માસ વેઠો, શ્રી અનંતનાથનું દિક્ષા અને કેવલ કળ
૨૮	મંગલ	૨	તથા શ્રી કુંયુનાથનો જન્મ દિવસ.

વૈશાખ.

તિથિ.	વાર.	સારાંશ.	પત્રો.
સુ. ૧	બુધ	મે. ૩	
૨	શુક્ર	૪	રોહિણી. [પાર્શ્વનાથના દેરાની વર્ષગાંઠ.
૩	શુક્ર	૫	અક્ષયત્રોજ (અભાત્રીજ) વર્ષિતપના વારણાં, માણસામાં
૪	શની	૬	શ્રી અભિનંદનસ્વામીનું ચ્યવન કલ્યાણક.
૫	રવી	૭	
૬	સોમ	૮	યાળામાં આદિનાથ મથુના દેરાની વર્ષગાંઠ.
૭	મંગલ	૯	શ્રી ધર્મનાથસ્વામીનું ચ્યવન કલ્યાણક.
૮	બુધ	૧૦	શ્રી સુમતિનાથનો જન્મદિવસ, શ્રી અભિનંદનસ્વામીનું
૯	શુક્ર	૧૧	શ્રી સુમતિનાથનું દિક્ષા કલ્યાણક. { મોક્ષ કલ્યાણ-
૧૦	શુક્ર	૧૨	શ્રી મહાવીરપ્રભુને કેવલજ્ઞાન. { ક તથા વૃદ્ધિ-
૧૧	શની	૧૩	મુંબદ ગોડીજીના દેરાની વર્ષગાંઠ. { ચંદ્રજી મહારા-
૧૨	રવી	૧૪	શ્રી વિમલનાથનું ચ્યવન ક. { જની દેહોત્સર્ગ
૧૩	સોમ	૧૫	શ્રી અજીતનાથનું ચ્યવન કલ્યાણક તિથિ.
૧૪	મંગલ	૧૬	તથા ક્ષમા મુનિજીનશતક ઉપર ટીકા લખી.
૧૫	બુધ	૧૭	
વ. ૧	શુક્ર	૧૮	
૨	શુક્ર	૧૯	ભાવનગર દાદાસાહેબના દેરે શ્રી વીરમથુની વર્ષગાંઠ.
૩	શની	૨૦	
૪	રવી	૨૧	
૫	સોમ	૨૨	[પંચક વ. ૩૮-૨૪ પછી વેળાં.]
૬	મંગલ	૨૩	સિદ્ધાચરની વર્ષગાંઠ, શ્રી શ્રેયાંસપ્રભુનું ચ્યવન ક.
૮	બુધ	૨૪	શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામીનો જન્મદિવસ.
૯	શુક્ર	૨૫	શ્રી મુનિ સુવ્રતનું મોક્ષ કલ્યાણક.
૧૦	શુક્ર	૨૬	
૧૧	શની	૨૭	
૧૨	રવી	૨૮	પંચક વ. ૨-૪૪ સુધી છે.
૧૩	સોમ	૨૯	શ્રી શાંતિનાથનો જન્મ તથા મોક્ષ ક.
૧૪	મંગલ	૩૦	શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુનું દિક્ષા કલ્યાણક.
૦))	બુધ	૩૧	]

જેઠ.

તિથિ.	વાર.	તારીખ.	વર્ષો.
સુ. ૧	ગુરુ	જુ. ૧	જુન માસ વેઠો ૧૯૧૬, રોહિણી.
૨	શુક્ર	૨	
૩	શની	૩	
૪	રવી	૪	
૫	સોમ	૫	
૬	મંગલ	૬	શ્રી ધર્મનાથનું મોક્ષકલ્યાણક, મુંબઈ પાયધુની ચિંતામ- ળીના દેરાની વર્ષગાંઠ.
૭	બુધ	૭	
૮	ગુરુ	૮	
૯	શુક્ર	૯	શ્રી આત્મારામજી મહારાજનો ગુજરાનવાલામાં દેહોત્સર્ગ. શ્રી વાસુપુજ્ય ચ્યવન કલ્યાણક. [૧૯૫૩]
૧૦	શની	૧૦	મુંબઈ શ્રી ઋષભદેવના દેરાની વર્ષગાંઠ.
૧૧	રવી	૧૧	
૧૨	સોમ	૧૨	
૧૩	મંગલ	૧૩	શ્રી સુપાર્શ્વનાથનો જન્મદિવસ તથા શ્રી સુપાર્શ્વનાથનું દિક્ષાકલ્યાણક શુદ્ધ ૧૩
૧૪	બુધ	૧૪	
૧૫	ગુરુ	૧૫	
વ. ૧	શુક્ર	૧૬	
૨	શની	૧૭	
૩	રવી	૧૮	
૪	સોમ	૧૯	પંચક ઘ. ૫૯-૨ પઝીવેઠાં. શ્રી આદીનાથનું ચ્યવન ક.
૫	મંગલ	૨૦	
૬	બુધ	૨૧	આર્દ્રા વેઠાં, કેરી ત્યાગ.
૭	ગુરુ	૨૨	શ્રી વિમલનાથનું મોક્ષકલ્યાણક.
૮	શુક્ર	૨૩	
૯	શની	૨૪	પંચક ઘ. ૨૨-૨ મુધી છે. શ્રી નમીનાથનું દિક્ષાકલ્યા.
૧૦	રવી	૨૫	
૧૧	સોમ	૨૬	
૧૨	મંગલ	૨૭	
૧૩	બુધ	૨૮	રોહિણી.
૧૪	ગુરુ	૨૯	
૧૫	શુક્ર	૩૦	

અષાઢ.

તિથિ	વાર.	તારીખ	પર્વો
સુ.૧	સની	જુ. ૧	જુલાઈ માસ વેળો સને ૧૯૧૬
૨	રવી	૨	
૩	સોમ	૩	
૪	મંગલ	૪	
૫	બુધ	૫	
૬	શુક્ર	૬	શ્રી મહાવીર પ્રભુનું ચ્યવનકલ્યાણક.
૭	શુક્ર	૭	અઠાઈ વેળી.
૮	શની	૮	શ્રી નેમનાથ પ્રભુનું મોક્ષકલ્યાણક.
૯	રવી	૯	
૧૦	સોમ	૧૦	
૧૧	મંગલ	૧૧	
૧૨	બુધ	૧૨	
૧૩	શુક્ર	૧૩	
૧૪	શુક્ર	૧૪	ચૌમાશી ચૌદશ, વાસુપુજ્ય સ્વામીનું મોક્ષકલ્યાણક.
૧૫	શની	૧૫	
વ.૨	રવી	૧૬	
૩	સોમ	૧૭	શ્રી શ્રેયાંતનાયનું મોક્ષક૦ પંચક ઘ. ૧૯-૨૪ પત્રી છે.
૪	મંગલ	૧૮	
૫	બુધ	૧૯	દોઢમાસનું ધર.
૬	શુક્ર	૨૦	
૭	શુક્ર	૨૧	શ્રી અનંતનાયનું ચ્યવનક૦ પંચક ઘ. ૪૧-૨૨ સુધી છે.
૮	શની	૨૨	શ્રી તમીનાયનો જન્મદિવસ.
૯	રવી	૨૩	શ્રી કુંયુનાયનું ચ્યવન કલ્યાણક.
૧૦	સોમ	૨૪	
૧૧	મંગલ	૨૫	રોહિણી.
૧૨	બુધ	૨૬	
૧૩	શુક્ર	૨૭	
૧૩	શુક્ર	૨૮	
૧૪	શની	૨૯	
૦))	રવી	૩૦	

श्रावण.

तिथि.	वर.	तारीख.	पर्व.
सु१	सोम	३१	कच्छी महीलासमाजनी स्थापना. (कल्याणक.
२	मंगळ	अ. १	ओगष्ट मास वेढो स. १९१६ श्री सुमतिनाथनुं च्यवन
३	बुध	२	
४	गुरु	३	महीनानुं घर.
५	शुक्र	४	श्री नेमनाथ प्रभुनो जन्म दिवस.
६	शनी	५	श्री नेमनाथ प्रभुनुं दिक्षा कल्याणक.
७	रवी	६	
८	सोम	७	श्री पार्श्वनाथ प्रभुनुं मोक्ष कल्याणक.
९	मंगळ	८	वीरपसली. मुंबई मांडवी अनंतनाथना देरांसरनी. वर्ष- ^{१३}
११	बुध	९	(गांठ. शुद्ध १०)
१२	गुरु	१०	
१३	शुक्र	११	
१४	शनी	१२	(घ. ३९-२५ पछी वेढा.
१५	रवी	१३	श्री मुनिमुदृतस्वामीनुं च्यवन कल्याणक, पंचक
१६	सोम	१४	
१७	मंगळ	१५	
१८	बुध	१६	(पंचक घ. ०-३१ सुधीं छे.
१९	गुरु	१७	(भोयवाडा चिंतामणी पार्श्वनाथना देरानी वर्षगांठ.
२०	शुक्र	१८	पंदरनुं घर, श्री मुनि मुदृतस्वामीनुं च्यवन क०, मुंबई
२१	शनी	१९	
२२	रवि	२०	श्री शांतिनाथनुं च्यवन क० तथा चंद्रमशुनुं मोक्ष क०
२३	सोम	२१	श्री सुपार्श्वनाथनुं च्यवन कल्याणक.
२४	मंगळ	२२	रोहिणी.
२५	बुध	२३	अमदावाद खेतरपाळ पोळमां संभवनाथना देरानी वर्षगांठ
२६	गुरु	२४	
२७	शुक्र	२५	अष्टादशर, पुरुषपण पर्व वेढां.
२८	शनी	२६	
२९	रवि	२७	पात्नी पर्व.
३०	सोम	२८	कल्पघर.

भादरवो.

तिथि	वर.	तारीख.	पर्व.
सु. १	मंगळ	२९	महावीर जन्मोत्सव.
२	बुध	३०	तेलाहर.
३	गुरु	३१	
४	शुक्र	स. १	सप्टेम्बर मास वेडो. स. १९१६ संवत्सरी वार्षिक पर्व
५	शनि	२	पर्युपणनो छेलो दिवस, समायाचना.
६	रवि	३	
७	सोम	४	
८	मंगळ	५	दुवळी माठम.
९	बुध	६	श्रीसुविधिनाथनुं मोक्ष कल्याणक.
१०	गुरु	७	श्रीहिरछरिनो देहोत्सर्ग १६५२
११	शुक्र	८	
१२	शनि	९	पंचक घ. ५९-२१ पडी वेडां.
१४	रवि	१०	
१५	सोम	११	
व. १	मंगळ	१२	
२	बुध	१३	
३	गुरु	१४.	पंचक घ. १९-३२ सुजी छे.
४	शुक्र	१५	
५	शनि	१६	
६	रवि	१७	
७	सोम	१८	रोहिणी.
८	मंगळ	१९	
९	बुध	२०	
१०	गुरु	२१	
१०	शुक्र	२२	वस्तुपाळ शेडनो स्वर्गवास १२९८
११	शनि	२३	
१२	रवि	२४	
१३	सोम	२५	
१४	मंगळ	२६	
०१)	बुध	२७	श्री नेमनाथ प्रभुने केवळज्ञान.

આસો.

તિથિ.	વર	તારીખ.	વર્ણ.
સુ. ૧	ગુરુ	૨૮	
૨	શુક્ર	૨૯	
૩	શની	૩૦	
૪	રવી	અ. ૧	ઓકટોબર માસ વેઠો ૧૯૧૬
૫	સોમ	૨	
૬	મંગલ	૩	આયંવીલની ઓઝી વેઠી.
૮	બુધ	૪	અષ્ટાપદજીની ઓઝી વેઠી.
૯	ગુરુ	૫	
૧૦	શુક્ર	૬	માંગરોઝ જૈન સભાની વાર્ષિક તિથિ, વિજયાદશમી.
૧૧	શની	૭	પંચક ઘ. ૧૯-૩ પઝી વેઠાં.
૧૨	રવી	૮	
૧૨	સોમ	૯	
૧૪	મંગલ	૧૦	
૧૫	બુધ	૧૧	ઓઝી સંપૂર્ણ, પંચક ઘ. ૩૮-૧૮ સુધી છે, શ્રી નમો-
વ. ૧	ગુરુ	૧૨	[નાય મધુનું જ્યવન કલ્યાણક.
૨	શુક્ર	૧૩	
૩	શની	૧૪	
૪	રવી	૧૫	રોહિની.
૫	સોમ	૧૬	શ્રી સંભવનાથ મધુનું કેવલ કલ્યાણક.
૬	મંગલ	૧૭	
૭	બુધ	૧૮	
૮	ગુરુ	૧૯	
૯	શુક્ર	૨૦	
૧૦	શની	૨૧	
૧૧	રવી	૨૨	
૧૨	સોમ	૨૩	શ્રી પદ્મમધુનો જન્મદિવસ તથા નેમનાથ મધુનું ચ્ય. ક.
૧૨	મંગલ	૨૪	ધનતેરસ, લક્ષ્મીપૂજન, શ્રી પદ્મમધુનું દિક્ષા કલ્યાણક.
૧૪	બુધ	૨૫	સ્વપ્તદશ.
૦))	ગુરુ	૨૬	દીવાળી મહાવીર નીર્વાણ (પાવાપુરીમાં મોત ક૦) ગૌતમ સ્વામીને કેવલજ્ઞાન. શ્રી સ. ૨૪૪૨ નું વર્ષ સંપૂર્ણ.

खुश जाहेरात.

कर्ण रोग नाशक तैल ।

इस दवा से कानों का बहरापन, पीव का घटना, जलन होना, सनसनाहट, खुद २ होना सब दूर होते हैं । की० ॥) एरुदर्जन २॥) डा० अ०

खांसी का क्षार ।

इस से खुश्क या तर खांसी स्वांस रुफ आदिसय दूर होते हैं । १ शी० ॥)

गोली दस्त बन्द करने की ।

इस से सब प्रकार का अतीसार दस्तों का होना बन्द होता है । की० ॥)
द० ५) रु०

दवा तिजारी की ।

यह तिजारी की तो शर्तिया दवा है ही पर इस से चौधिया इकतरा जादे का ज्वर भी जाता रहता है. की० ॥) डा० ॥)

ससत्तिक घटिकी ।

इस से फसली ज्वर आदि सय ज्वर यकत् तिछी रोग समूल नष्ट होते हैं और ज्वर की ससार में इस से बढ़ कर दवा नहीं है. की० ॥) डा० ॥) दर्जन ५)

गंधकघटी बालकों की ॥

इस गोली को रोजीना बालकों को खिलाते रहने से बालक के पास कोई भी रोग नहीं आता है । हाजमा बढ़ाती है और भूख खूब खुल कर लगती है तथा बालक दृष्ट पुष्ट होजाता है. और खूब दूध पीने लगता है. प्रत्येक गृहस्थ को एक शीशी अवश्य पास रखना चाहिये । फी० ॥) डा० ॥)

दवा सफेद दागों की ।

शरीर में जो सफेद चकत्ते होते हैं, वह एक तरह का मोढ़ होता है हमारी दवा से यह समूल नष्ट होजाता है. की० फी सी १) डा० ॥)

प्रदरान्तक चूर्ण ।

इस दवा से मियों का श्वेन तथा लाल प्रदर फौरन दूर हो जाता है, और

शरीर खटपट होकर मन में प्रसन्नता रहती है । की ३० रोज के वास्ते ?) डां० ख० ।)

चूर्ण हाजमा दस्तावर ।

चार मासे शामको खालेने से सवेरे दस्त खुलकर होता है शरीर हलका हो जाता है और भूख खुलकर लगती है । की ०॥) डिब्बा डां० ।)

अमृतवल्ली कपाय ।

(अर्थात् दवां खून खराब की)

इससे खून खराबी से उत्पन्न हुए शरीर में घाव लाल काले चकते सुई सी छिदना देहका रंग विगड़ना और आतश आदि से विगड़े हुए खून को शुद्धकर शरीर को कान्तिमान् बना देता है । कुष्ठ और खुजली को भी दूर करता है । यह अमृत के समान गुणदायक स्वदेशी सालसा है, फी डिब्बा ?) डां० ।)

दवा वालकों के ज्वर खांसीकी ।

इससे वालकों के ज्वर खांसी आदि रोग फौरन दूर होते हैं । यह वालकों के लिये सैंकड़ों बार को आजमूदा रामबाण सम लाभदायक हुक्मी दवा है । फी शी० ।) डां० अ०

खुजली नाशक तैल ।

इस तैलके लगाने से खाज और खुजली आदि चमड़ी के रोग फौरन दूर होते हैं । फी शीशी ।)

नई ईजाद ! नई ईजाद !!!

घाल उड़ाने का साबुन ।

इस साबुन को घालों पर लगाने से बगैर तकलीफ के दो तीन मिनट में घाल साफ उड़कर चमड़ी साफ चिकनी और कोमल होजाती है । की० फो टिकिया का बक्स ।) तीन टिकिया ॥८ छः टिकिया १।) बारह टि० २॥)

भोजन सुधार ।

यह एक अनोखी ही वस्तु है । स्वाद का स्वाद है दवा की दवा है । दाल साग आदि में डालकर खाने से बड़ी ही लज्जत आती है और भोजन स्वादिष्ट होजाता है । चूर्णको तरह खाने से पेट की तमाम बीमारियां दूर होती हैं । यशो पानीमें डालकर खाने से चटनी का काम देता है । परदेश में बड़े काम की चीज है । की० फो डिब्बा ।) तीन डिब्बा ॥८

ताम्बूल रंजन ।

यह पवित्र वस्तुओं के योगसे सुगंधित और गुणकारी घनाया है । पान के साथ खानेमें लज्जत आती है । और मुंहको दुर्गन्ध दांतों की कमजोरी दिल दिभाग की कमजोरी को दूर कर चित्त प्रसन्न करता है । कीमत, फी शीशी १) तीन शीशी ॥=)

चन्द्रकला ।

(गौरे और खूबसूरत होनेकी दवा)

इस के लगाने से चेहरे की खूबसूरती बढ़ती है और गुलाबी छटा दमकने लगती है । खूबसूरत निकलने लगती है और चेहरे को स्याही, मुद्गसि, छोप, छुरियां, फोडा फुसी, खुजली, मुंह का फटना दूर हो जाता है । की० फी सीसी ॥) तीन सी० १।)

चन्द्रामृत ।

(अनेक रोगोंकी एक दवा)

यह बादो, बदहजमो, दस्त, कै, खांसो, दमा, सिरदर्द, जुलाम, आंखका दर्द, दांत या डाढ़का दर्द, कर्णरोग, दाद, खुजलो, खाज, हैजा, मृजन, गठियावार्त, लकवा, कमजोरी, अशक्ति, नामर्दी, जहरी डंक, प्लोहा, अण्डवृद्धि, मदररोग, सर्दी, बवासीर, मुंहके छाले, प्रमेह रक्त शुद्ध जलना ताप (बुखार) नहरुआ, हिचको, दुर्गन्धि, खटमल आदि प्रायः सब रोगों का पूरा २ इन्जाज है । ग्रहस्थों को एक शीशी अवश्य पास रखनी चाहिये । कीमत अमोर गरीब सबके लिये कम रखी है । खाने लगाने की तर्कीव दवा के साथ मीलती है की० फी शीशी ॥) तीन सीसी २)

दवा सुजाक की ।

इस से सब तरह का नया या पुराना सुजाक बहुत जल्द आराम हो जाता है । की० १)

दवा आतश की ।

इससे कठीनसे कठीन आतस (गर्मी) आराम हो जाती है, कोई हानि नहीं होती । की० १)

दवा बवासीर की ।

इससे खूनी और बादी दोनों तरह की बवासीर अच्छी हो जाती है । की० १)

दवा तिल्ली की ।

इससे कठिन से कठिन तिल्ली छरक कछुइया अच्छी हो जाती है । की० १)

कल्याण घटिका ।

इससे स्वप्नदोष और सब तरहका धातुविकार अच्छा होजाता है । की० १)

दवा कुष्ठ की ।

यह खाने लगाने की दो दवाइयां हैं कुष्ठ को बहुत जल्दी आराम करती है । की० १)

दवा पीनस की ।

नाकका स्वर विगड़ना खुशबू न आना आदि पीनस की बीमारी इस से अच्छी होती है । की० १)

नयनसुधा अञ्जन ।

इससे आंखका जाला धुन्ध फुली माडा आदि सब अच्छे होते हैं । की० ॥)

ग्रहणी कपाट रस ।

इससे सब तरहकी नई पुरानी संग्रहणी आराम हो जाती है । की० १)

दवा पशुलीके दर्दकी ।

इससे पशुलीका दर्द लगाते ही बहुत जल्दी आराम हो जाता है । की० ॥)

दवा आई आंख की ।

इससे आई हुई आंख का दर्द लाली आदि फौरन आराम होती है । की० ॥)

दवा पेटके दर्द की ।

इससे सब तरहका पेटका दर्द (शूल) फौरन आराम हो जाता है की० ॥)

कृमि नाशक वटी ।

इससे पेटमें जो छोटे २ कीड़े पड जाते हैं वह दूर होकर कृमिरोग नाश होजाता है । की० ॥)

कोकिल कंठ वटिका ।

इससे किसी कारण से बैठ गया हो वह साफ होकर आवाज साफ हो जाती है । की० ।)

दाद का मरहम ।

यों तो बाजार में दाद की दवाइयां कई तरह की हैं पर उन में किसी न किसी तरहका नुक्सान जरूर पाया जाता है, परन्तु हमारी इस दवा से किसी तरह की तकलीफ नहीं होती और न बुरी घु आती है तथा दाद के दादा को तगादा कर भगाती है । की डि० ।)

पवित्र असली २० वर्षका आजमूदा सैकड़ों प्रशंसापत्र प्राप्त.

नमक सुलेमानी ।

फायदा न करे तो दाम वापस.

ये हैजा बद्धजमी पेचिश शूल वायु रोग पेयका दर्द बरबट में रामबाण सम है, गठिया बात खांसी दमा नाभदी व स्त्रियों के मासिकवर्म की खराबी में जादू का असर देता है जिगर व पेट की सब खराबीयों को दूर करके पाचनशक्ति को बढ़ाता है । दाम फी शीशी ॥) डा० ख० ।) तीन शी० १।) डा० ।) छः शी० २।) डा० ॥) बारह शी० ५) डाकखर्च ॥।)

नयनामृत-सुरमा ।

इसके लगाने से आंखों का जाला धुन्ध फुली नेत्रों से पानीका बहना नजल का उतरना आंखों की मुर्खी पंखर आदि नेत्रों के सर्व रोग दूर हो जाते हैं और जलमे का लगाना छूट जाता है और बुढ़ापे तक नेत्रोंकी ज्योति कम नहीं होती और रोज लगाने से आंखों में ठण्डक रहती तथा पढ़ते पढ़ते आंखें नहीं पकती हैं की० फी शीशी १) डा० अ० ॥

असली अर्क कपूर ।

इस महादूर दवा की अधिक प्रशंसा करना व्यर्थ है क्योंकि सर्व साधारण पर चरों से यह असली अर्क कपूर हैजा और संग्रहणी के लिये अत्यन्त मुफीद और परमोत्तम गुणकारी हज़ारों बार क्या लाखों बार प्रतीत हो चुका है मंगाये कीमत फी शीशी ॥) आता

कैशाबिहार तैल ।

हमने यह तैल अपने आयुर्वेदीय ग्रन्थों को मथन कर अत्यन्त सुगन्धित और लाभदायक बनाया है । इसके लगाने से बालों का गिरना, शिर घूमना मस्तककी निर्वलता, हमेशा दर्द, धातु दौर्बल्य, शुक्र दोष कमजोरी, राजयदमा इनको दूर कर बालों की जड़ें मजबूत करता शिर में ठडक पहुंचाता आंखों की ज्योति बढ़ाता और मानसिक रोगों को लाभ पहुंचाता है फी शी० ॥ दर्जन ५) डा० अ०

नारायण तैल ।

इस तैल से गठिया पक्षाघात वात का दर्द व सर्दी से उत्पन्न हुए सब प्रकार के दर्द फौरन आराम होते हैं फी शीशी १) डा० ॥

शिर दर्द नाशक तैल ।

इस तैल को शिर में लगाने से शिर का दर्द चाहे किसी तरह का हो फौरन दूर होजाता है और आघाशीशी कनपटो का दर्द दूर होजाता है कीमत फी शीशी १) एक दर्जन २॥

अद्भुत हुलास ।

इससे शिर दर्द जुकाम आदि बहुत जल्द आराम हो जाता है । की० ॥

दवा मुंह के छालों की ।

इससे सब तरह के जाले आराम हो जाते हैं । की० ॥

भरहम ।

इस से सग तरह के घाव (जखम) आराम हो जाते हैं । की० ॥

कीमलक ।

इस से फटे हुए हाथ पैर आराम होकर मुलायम हो जाते हैं की० ॥

गर्भदाता रसायन ।

यह गर्भधारण कराने के लिये अक्सीर दवा है । कीमत १)

स्मरस्वती चूर्ण ।

इससे मृगी आदि दूर होकर बुद्धि बढ़ती है और स्मरणशक्ति तेज होती है । की० १)

मीलनेका पत्ता—

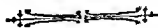
चंद्रसेन जैन वैद्य.

चंद्राश्रम—इटावह. U. P.

શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધાર ફંડનો સંવત :

૧૯૭૧ ની સાલનો સામાન્ય રીપોર્ટ-હિસાબ.

આ ફંડ શ્રીમાન આનંદસાગરજી પંચામણના ઉપદેશથી, શા. સુલાખચંદ દેવચંદ ઝવેરીની સમ્મતિથી અને શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ ઝવેરીએ ધર્મથી શહેલી રકમમાંથી, તેમના ત્રસ્ટીઓ શા નગીનભાઈ ઘેઝાભાઈ, શા. છાવણચંદ સાકરચંદ, શા. કેશરીચંદ રૂપચંદ, અને બાઇ વીજકેરે સન ૧૯૦૬ માં સ્થાપ્યું છે શા. સુલાખચંદ દેવચંદ તત્કાલી મહુમના પુન્યાથે આવેલી રકમોથી તથા મહુમ બાઈ વીજકેરે તે શા મૂલચંદ નગીનદામની વિધવાની મિત્રકતથી વધીને આજે આનું બકોલ રૂ ૧૦૦૦૦૦) અંકે એક લાખના આશરતું થયું છે, આ સાથે જેનો સ. ૧૯૭૧ ની માલનો ટુંકા રીપોર્ટ-હિસાબ વર્ષ ૧ નો પ્રસિદ્ધ કરવામા આવે છે જલાવતાં ખુશાલી થાય છે કે મવન ૧૯૭૦ ના સાલ સુધી અમારા તરફથી પુસ્તકોના ૧૬ નંબર છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યા હતા, જે સં. ૧૯૭૧ ની માલમા વધીને ૨૭ નંબરો સુધી છપાયા છે એટલે આ વર્ષમાં અમે નવા ૮ નંબરો અમારી સાલુ સીરીઝમા વધારે છપાવી ગયા છીએ છતાં પણ અમે છાપખાનાવાલાઓની જેટલી કાચ પદ્ધતિની ખામી છે તેટલી ખામીજો અમે હિંદુસ્થાનમાં ન હોતે તો અમે એ કરતા પણ વધારે પુસ્તકો છપાવી બહાર પાડી શકે. છેલ્લાં વર્ષથી ફેટલાક આગમના પુસ્તકો છપાવવાનું અમે ઘણું સારા ઉંચા કાગલો પર હાથ ધર્યું છે. તેથી આશા રહે છે કે બ્યાજની ઉપજતી, તથા વેચાણની ઉપજતી રકમો હવેથી બ્યાજ ખાને દેવી બાકી રહેશે નહીં અર્થાત બ્યાજ અને પુસ્તકોના વેચાણની પૂરેપૂરી રકમો સાલ દરમ્યાન ખરચાવા સલામ રહે છે. અમારા ઘણાં પુસ્તકો ઓછી કિંમતના લીધે જલદીથી ખપી જાય છે અને તેથી પાછલથી બીજા ઘણા ઘરાકોને તે માટે નિરાશ થવું પડે છે પણ તે માટે અમે વધુ શું કરી શકીએ ? છતાં પણ હવેથી અમે ૫૦૦ નકલના બદલે ૭૫૦ અને ફેટલાકોની ૧૦૦૦ નકલો છપાવવાનો પ્રયત્ન આદર્યો છે. અમેને મદદ કરનાર મુખ્યત્વે સાધુ મુનિરાજે અને દાવકો, તથા પુસ્તક ભંડાર અને લાયબ્રેરીના કાર્યવાહકો વગેરેનો, તેમજ અમારા રીપોર્ટ છાપવા તથા ફ્રી વેંચવા બદલ ચેપરો અને માસિકોના અધિષ્ઠિતો વગેરેનો અતિ માન સહિત ઉપકાર માનીએ છીએ અને આશા રાખીએ છીએ કે ભવિષ્યમા પણ તેઓ આજ પ્રમાણે હમેશા સતત મદદ કર્યાં કરશે.

૧ સં. ૧૯૭૦ નો રીપોર્ટ સં. ૧૯૭૧ ના આગસ્ટ મુદ્દિ ૧ ને બુધવારે જૈન ચાચન પત્રમાં છપાયો, તેમજ જૈનધર્મે. કોન્ફરન્સ હેરલ્ડે જાનેવારી ૧૯૭૧ માં, તથા જૈન ધર્મ પ્રકાશ ૧૯૭૧ ના પોપમાસનાં વેહેરોએ તેથી તેના અધિષ્ઠિતોનો ઉપકાર માનીએ છીએ. જૈન પત્રમાં પણ ૨૬ મી નવેમ્બર ૧૯૭૪ ના અંકમા પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે.)

- ૧૪૦૬-૫-૧ શ્રી કુંઠ ખાતે જમા. ગયા ૧૦૫૦૬૬-૧૪-૦ શ્રી ગવર્નમેન્ટ પ્રોમેસરી
વર્ષની બાકી.
૬૬૬૬-૨-૭ શ્રી વ્યાજ ખાતે જમા.
૨૮૭૬-૪-૧૦ ગયા વર્ષ-
ની બાકી. ૧૭૪૬-૧૨-૦ ધી ઇસ્ટર્ન બેંક લિમી-
ટેડને ખાતે બિધાર ચાલુ
કરંટ ખાતામાં
૫૫-૧૨-૩ શા ગુલાબચંદ દેવચંદને
ખાતે બિધાર.
૧૬૬-૦-૬ લાયબેરીયન શા માન-
ચંદ વેલચંદને ખાતે
બિધાર પુસ્તકોના વેચા-
ણના આવેલમાંથી બાકી.
૧૦૦-૦-૦ ધી ગુજરાતી પ્રિન્ટીંગ
પ્રેસને ખાતે બિધાર ગયા
વર્ષના બાકી.
૫૭-૩-૬ ધી પ્રજાવાદીન પ્રિં પ્રેસ
મદ્રાસવાળાને ખાતે ઉ.
૨૫૦-૦-૦ ધી સુરત નૌન પ્રિં
પ્રેસને ખાતે બિધાર.
૧૦૦-૦-૦ ધી નાયમંડ જ્યુબીલી
પ્રિં પ્રેસ અમદાવાદને
ખાતે બિધાર.
૫-૧૫-૩ બુકસેલર ઓટો હેરોઝો
વિટજલીપઝીક (જર્મની-
વાળાને ખાતે બિધાર પુ-
સ્તકો મોકલેલાં તેના
ગયા વર્ષના (લકાઈને
લીધે) બાકી.
૫૮-૮-૩ શ્રી અમદાવાદના હરે-
લાના ઉપામચને ખાતે
બિધાર બા પ્રતો મંગા-
વવા માટે ડીપોઝીટ.
૫૦-૦-૦ ધી બોમ્બે વેમચ પ્રિં
પ્રેસને ખાતે બિધાર.
૩૬-૨-૦ ધી હુડાણા મિત્ર સ્ટીમ
પ્રિં પ્રેસ વડોદરાવા-
ળાને ખાતે બિધાર.
- ૧૮૮૧-૪-૦ ચોષ વહિ ૩
સોમવાર નોટ
રૂ. ૧૦૭૫૦૦)
ના માસ છ
ના વ્યાજના
ટકા ૩૫ પ્ર-
માણે તા. ૩૦-૬-૧૪
ચા તા. ૩૦
૧૨-૧૪-સુ-
ધીના.
:-૧૫-૦ ચોષ વહિ
૬ ગુરુવાર
ધી ઇસ્ટર્ન
બેંકના ચા-
લુ ખાતાના
વ્યાજના
માસ છના
તા. ૩૧-
૧૨-૧૪ સુ-
ધીના.
૧૮-૬-૬ (જેઠ વદ ૦))
સોમવારે
ધી ઇસ્ટર્ન
બેંકના ચા-
લુ ખાતાના
વ્યાજના
માસ છના
તા. ૩૦-
૬-૧૫ સુ-
ધીના.
૧૮૮૧-૪-૦ આગેા શુદ્ધિ
૧૪ને ગું

નોટ રૂ.
૧૦૭૫૦૦)
ના માસ છ
ના વ્યાજ
ના ટકા ડા.
પ્રમાણે તા.
૩૧-૧૨-
૧૪ થી તા.
૨૯-૧૫
મુધીના.

૬૬૬૬-૨-૭

૬-૧૧-૦ ચા. મગનલાલ વેલચં-
દને ખાતે જમા.

૬૮-૫-૩ ધી નીર્ણયસાગર પ્રેસને
ખાતે જમા.

૪૧-૧૦-૬ શ્રી બનારસ યશોવિજ-
યજી જૈન ગ્રંથમાલાને
ખાતે જમા. ગયા વર્ષની
બાકી.

૧૧૧૧૯૨-૨-૫

૩૦૬૧-૭-૬ શ્રી ખરચ ખાતે જમા.
બા. આખા વર્ષમાં પુ-
સ્તકોના વેચાણના, કાગ-
ળોના વેચાણના વધી
પડવાથી, તથા બેખાં-
ઓના પેકીંગ ચાર્જના
અને પરચુરણ રેલ્વે તુર
ના રીફંડ વગેરેના જમે
થયા તે.

૧૧૪૨૫૩-૬-૧૧

શ્રી વ્યાજખાતાની તારીખ.

૬૬૬૬-૨-૭ વ્યાજ ખાતે બાકી આસો
વરિ ૦)) રેલ્વે.

૩૦૬૧-૭-૬ શ્રી ખર્ચ ખાતાની રકમ
જમે.

૬૭૨૭-૧૦-૧

૬-૧૪-૩ શ્રી આગમેદય સમિ-
તિને ખાતે ઉધાર.

૪-૧૩-૯ શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક
સભા સાવનગરને ખાતે
ઉધાર.

૧૩૭૬-૬-૮ શ્રી ખરચ ખાતે ઉધાર
બા. આખા વર્ષમાં પુસ્ત-
કોની છપાઈ, લખાઈ,
કાગળો, બંધાઈ, પાટ-
લીઓ, સ્ટેશનરી, લાય-
બ્રેરીના પુસ્તકો, લાયબ્રે-
રીયન તથા કલાકર્ને
પગાર, લાયબ્રેરી માટે
કબાટો, રેલ્વેતુર, પાર-
સલ ચાર્જ, મજૂરી પો-
સ્ટેજ, ગાંડીભાડું, ત્રામ-
ભાડું, ચેક બુક, બોણી,
મનીઓર્ડર અને રજી-
ષ્ટરનો પોસ્ટેજ, મુકાદ્દમી
કાગળોની જગાત, ફાટા-
ઓની છપાઈ, પેકીંગ
ચાર્જ, કલેન્ડર બંધારખગર
અને રીપોર્ટની છપાઈ
વગેરે વગેરેના થયા તે
ઉધાર.

૧૧૪૦૮૭-૧-૫

૧૧૬-૩-૬ શ્રી જલુસ બાકી હાથમાં
રોકડા તથા ગવર્નમેન્ટ
પ્રોપ્રિસરી લોન રૂ. એક
લાખ સાડા સાત હજાર-
રની.

૧૧૪૨૫૩-૬-૧૧

૬૩૭૬-૬-૮ શ્રી ખરચ ખાતાની ઉધાર
રકમ વ્યાજ ખાતામાં
ડુબાડવાની હોવાથી વ્યા-
જ ખાતે ઉધાર.

૬૩૦૯

૬૭૨૭-૧૦-૧

હિમાબ તૈયાર કરનાર.

કલાર્ક—મગનલાલ વેલચંદ.

વસ્તીઓની સહી.

૧ નગીનગાંધી ગેલાભાઈ જવેરી.

તા ૨૩-૧૧-૧૫

૨ જીવણચંદ નાકરચંદ જવેરી.

૩ ગુલાબચંદ દેવચંદ.

સંવત્ ૧૬૭૨ ના કારતક વહિ ૨ ને વાર લોમે તા. ૨૩ નવેંબર ૧૯૧૫.

કેં ૪૮૬ જવેરી બાજર, મુંબાઈ.

સંવત્ ૧૯૭૧ ની સાત સુધીમાં ૨૭ ગ્રંથો છપાયા છે અને એજ સાલમાં નીચે પ્રમાણે સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા, લાયજેરી, ભંડારો પાઠ-શાળા, મંડળો અને અન્ય વ્યક્તિઓને ભેટ આપવામાં આવ્યા છે.

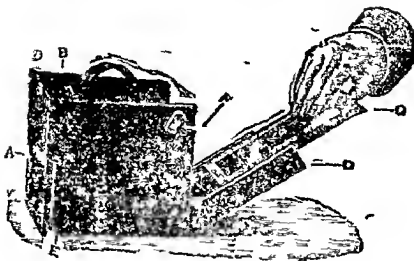
ક્ર	નામ.	ભેટ સંખ્યા.	અંક	નામ.	ભેટ સંખ્યા.
૧	શ્રી ચીતંગમ સ્ત્રોત.	૩	૧૯	પંચપ્રતિકમણસૂત્ર.	૬૫
૨	શ્રમણ પ્રતિકમણવૃત્તિ.	૩	૨૦	આનંદકાવ્ય મહોદધિ	
૩	સ્વાદ્યાદલાવા.	૩		માતિક ૨ જુ.	૧૭૧
૪	પાશ્વિકસૂત્ર.	૫	૨૧	શ્રી ઉપદેશ રતનાકર.	૧૦૧
૫	અધ્યાત્મમત પરિણા.	૮	૨૨	આનંદકાવ્ય મહોદધિ	
૬	શ્રીયોગશક પ્રકરણ.	૩		મા ૩ જુ.	૧૭૪
૭	કટપસ્ત્ર સુમેધિકા.	૦	૨૩	અનુવિંશતિજ્ઞાનનંદ, સ્તુતિ.	૬૮
૮	વંદાકૃત્તિ.	૬	૨૪	પદ્ પુરૂષ ચરિત્ર.	૮૫
૯	દાનકંઠપદ્મ.	૪	૨૫	સ્તુતિભદ્રચરિત્ર.	૭૬
૧૦	ધી યોગશ્રીઓશ્રી.	૨૩	૨૬	ધર્મસંગ્રહ પૂર્વાર્ધ.	૭૩
૧૧	શ્રીજીવકંઠપલતા.	૮	૨૭	સંગ્રહજી વૃત્તિ.	૮૩
૧૨	ધી યોગદૃષ્ટિ સમુચ્ચય.	૯		નવાં અંગે (સં ૧૬૭૨) કિમ્મત.	
૧૩	ધી કમર્શિયોસોશ્રી.	૧૬	૨૮	શ્રી ઉપદેશચતક સમ્યક્ત્વ પરિણામ-૨-૦	
૧૪	આનંદકાવ્ય મહોદધિ મૌ. ૧જુ.	૩૮	૨૯	શ્રી લલિતવિસ્તાર પંચિકા.	૦-૮-૦
૧૫	ધર્મ પરિણા.	૧૨	૩૦	આનંદકાવ્ય મહોદધિ મૌ. ૪જુ.	૦-૧૨-૦
૧૬	શ સ્વપાર્તા સમુચ્ચય.	૧૧	૩૧	શ્રી અનુયોગદાસસૂત્ર ૧લોભાગ	૦-૧૦-૦
૧૭	કમ્મપયધી.	૩	૩૨	આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌ. ૫મું.	૦-૮-૦
૧૮	શ્રીકંઠપસૂત્ર બારસો.	૨૫			

પ્રસિદ્ધ કર્તા,

ફંડના ટ્રસ્ટીઓ—મુંબાઈ.

કાંઈ સાધક કીમત માત્ર રૂ. ૪)
ફોટોગ્રાફ પાડવાના ન્યુ.

છુપા કેમેરા.

ફોટોગ્રાફ પાડતા શીખવાને લગે સંપૂર્ણ તૈયાર હોએ દરેકે દરેક મસને ફોટો
પાડતો શીખીએ છીએ નાનામાં નાનું બચ્ચું દોષ તે તેને પણ હમે શીખી શકીએ
છીએ ફોટો ગ્રાફી ઉડતા ચાલતા પક્ષી, બેકા દબા દશ વીસ માણસ વીગેરેનો સહેલાઈથી
ફોટો પાડી શકાય છે કેમેરા સાથે કાચ, દવા, ગ્લેસ ગ્લાસ, બુશાઇનર, લેન્સ, શીખવાની
સંપૂર્ણ માહિતી માથે કીમત માત્ર રૂ. ૪) થી બાદ
સી. ડી. મહાજન એન્ડ કંપની.

વગર હતીએ વાળ કાઢવા માટે

બાદશાહી સાબુ.

બાદશાહી સાબુ—સમઠી વાળ દુર કરવા માટેનું છે
બાદશાહી સાબુ—ચામડીને સ્વચ્છ રાખે છે કાળી
પત્તી નથી
બાદશાહી સાબુ—દીકુસ્થાનમાં દબાવે દુધનો ઉપર મળે છે
બાદશાહી સાબુ—વાપરનારો અત્યંત પામ્યા છે
બાદશાહી સાબુ—ચામડીના તમામ રોગ નાશ કરે છે
બાદશાહી સાબુ—૬૨ દર્દો વાપરવા માટે જુદા જુદા રંગ નથી
બાદશાહી સાબુ—ફક્ત બામોના વાળ મારી રીતે કાઢે છે
બાદશાહી સાબુ—વધુ સફળતા બાદશાહી એવો ૧ ૧) થી
માત્ર રૂ. ૪
દીકુસ્થાનમાં જમે જમે વેચવા માટે ફોટોગ્રાફી એન્ડ છીએ

સી. ડી. મહાજન એન્ડ કંપની

૩૩૫૧-૩-૫ બાકી દેવા આસો વહિ ૦))
રવેઉ.

૯૭૨૭-૧૦-૧

હિમાળ તૈયાર કરનાર.

કલાઈ—મગનલાલ વેલચંદ.

નસ્ટીઓની સહી.

- ૧ નગીનભાઈ ગેલાભાઈ જવેરી. ૪ પુત્રચંદ કસ્તુરચંદ. તા. ૧૪-૧૨-૧૫
તા ૨૩-૧૧-૧૫
૨ જીવણચંદ સાકરચંદ જવેરી. ૫ દેશરીચંદ રૂપચંદ.
૩ ગુલાબચંદ દેવચંદ. ૬ મંજુભાઈ સાકરચંદ.
સંવત્ ૧૯૭૨ ના કારતક વહિ ૨ ને વાર લોમે તા. ૨૩ નવેમ્બર ૧૯૧૫.
૬૦ ૪૨૬ જવેરી બાબર, મુંબાઈ.

સંવત્ ૧૯૭૧ ની સાત સુધીમાં ૨૭ ગ્રંથો છપાયા છે અને એજ સાલમાં
નીચે પ્રમાણે સાધુ, સાધ્વી, આવક, શ્રાવિકા, લાયબ્રેરી, બંડારો પાઠ-
શાળા, મંડળો અને અન્ય વ્યક્તિઓને ભેટ આપવામાં આવ્યા છે.

ક્રમ	નામ.	ભેટ સંખ્યા.	અંક.	નામ.	ભેટ સંખ્યા.
૧	શ્રી વીતરાગ સ્તોત્ર.	૩	૧૯ પંચપ્રતિકમણસૂત્ર.	૬૫	
૨	શ્રમણ પ્રતિકમણવૃત્તિ	૩	૨૦ આનંદકાવ્ય મહોદધિ		
૩	સ્વાદ્વાદભાષા.	૩	માતિક ૨ જી.	૧૭૧	
૪	પાશ્વિકસૂત્ર.	૫	૨૧ શ્રી ઉપદેશ રતનાકર.	૧૦૧	
૫	અધ્યાત્મમત પરિક્ષા.	૮	૨૨ આનંદકાવ્ય મહોદધિ		
૬	શ્રીચોડશક પ્રકરણ.	૩	મા ૩ જી.	૧૭૪	
૭	કદમસૂત્ર સુમેધિકા.	૦	૨૩ ચતુર્વિંશતિજ્ઞાનનંદ, સ્તુતિ.	૯૮	
૮	વંદાકૃત્તિ.	૬	૨૪ પદ્ પુરૂષ ચરિત્ર.	૮૫	
૯	જ્ઞાનકલ્પદ્રુમ.	૪	૨૫ સ્તુતિભદ્રચરિત્ર.	૭૬	
૧૦	ધી યોગશ્રીલોમોદી.	૨૩	૨૬ ધર્મસંગ્રહ પૂર્વાર્દ.	૭૩	
૧૧	શ્રીજ્ઞપકલ્પલતા.	૮	૨૭ સંગ્રહશ્રી વૃત્તિ.	૮૩	
૧૨	શ્રી યોનદષ્ટિ સમુચ્ચય.	૯	નવાં અ કો (સં ૧૯૭૨) કિમ્મત.		
૧૩	ધી કમશ્રીલોમોદી.	૧૬	૨૮ શ્રી જિપદેશચતક સમ્યક્ત્વ પરિક્ષા ૦-૨-૦		
૧૪	આનંદકાવ્ય મહોદધિ મો. ૧જી.	૩૮	૨૯ શ્રી લક્ષિતવિસ્તાર પાનિકા. ૦-૮-૦		
૧૫	ધર્મ પરિક્ષા.	૧૨	૩૦ આનંદકાવ્ય મહોદધિ મો. ૪થું ૦-૧૨-૦		
૧૬	શ અવાર્તા સમુચ્ચય.	૧૧	૩૧ શ્રી અનુયોગદ્રારસૂત્ર ૧લોભાગ ૦-૧૦-૦		
૧૭	કર્મપથડી.	૩	૩૨ આનંદકાવ્ય મહોદધિ મો. ૫મું. ૦-૮-૦		
૧૮	શ્રીકલ્પસૂત્ર બારસો.	૨૫			

પ્રસિદ્ધ કર્તા,

ફંડના નસ્ટીઓ—મુંબાઈ.

ધિ વિધા વિજય પ્રેસમાં શા. પુરુષોત્તમદાસ ગીમલાદએ છાપ્યો

કાઈ સાઈઝ કીંગલ ગાય રૂ. ૪)
ફોટોગ્રાફ પાડવાના ન્યુ.
છુપા કેમેરા.

ફોટોગ્રાફ પાડતાં શીખવવાને હમો સંપૂર્ણ તૈયાર છીએ દરેકે દરેક મસને ફોટો
પાડતાં શીખીએ છીએ નાનામાં નાનું બચ્ચું હોય તો તેને પણ હમે શીખી શકીએ
છીએ. ફોટોગ્રાફી હવેનાં ચાલતાં પછી, ખેડાં ટોળા દરેક વીસ માણસ વીગેરેનો સહેલાઈથી
ફોટો પાડી શકાય છે. કેમેરા સાથે કાચ, દવા, ગ્લેસ ગ્લાસ, બ્લેન્ડર, લેન્સ, શીખવાની
સંપૂર્ણ માહિતી સાથે કીંગલ માત્ર રૂ. ૬) થો. જાહેર

સી. સી. મહાજન એન્ડ કંપની.

વગર ઈલિંગો વાળ કાઢવા માટે

બાદશાહી સાબુ.

- બાદશાહી સાબુ—સાઈઝથી વાળ દૂર કરવા માટેનું છે
- બાદશાહી સાબુ—ચામડીનો અસલી રંગ સાથે છે. કાળી
પડતી નથી
- બાદશાહી સાબુ—દી દુસ્વાતમાં હલતો દુકાનો ઉપર મળે છે
- બાદશાહી સાબુ—વાપરનારાના મનોરથ પાળવા છે
- બાદશાહી સાબુ—ચામડીના તમામ રોગો નાશ કરે છે
- બાદશાહી સાબુ—દર દરેકે ચામડાવાળું મુસાફર પુરું જ નથી
- બાદશાહી સાબુ—કૃષ્ણ બાગીના વાળ મારી દીને છાંટે છે.
- બાદશાહી સાબુ—તમા સાબુના બાદસ એકનો ૧ ૧) થો
ચાર રૂ. ૧૧
- દી દુસ્વાતમાં મળે લગ્ન લેવા માટે એન્ડો લે છે છીએ

૧૧૧ એન્ડ

સી. સી. મહાજન એન્ડ કંપની

૬૫ મેગા-સ્ટ્રીટ મુંબઈ.

લોહી સુધારવા માટે સૌથી સરસ

ડૉ. વામન ગોપાલનું

જગપ્રસિદ્ધ અને લોકપ્રીય

આયોડાઈઝડ

સાસાપરિલા

જેનો લાખો દરદીઓએ ઉપયોગ કરી પોતાની નિરાશા દૂર કીધી છે.

આ સાસાપરિલા ખગડેલા લોહીથી થતા દરદો માટે એક

ફતેહમંદ અકસીર ઇલાજ છે.

અને આજ ૬૦ વરસથી એક સરખી રીતે માન પામેલું છે અને જુદા જુદા પ્રદર્શન

સોના અને રૂપાના ચાંદો મેળવવા

આ એક જ સાસાપરિલા ભાગ્યશાળી નિવડયું છે.

લોહી એ મનુષ્યનું જીવન છે તે ખગડયું હોય તો અનેક રોગ ઉત્પન્ન થ
છે. માટે તે સુધારવા દરેક માણસે કાળજી લેવી જોઈએ, તેને માટે આ સાસાપરિલ
વિના બીજી એક પણ દવા લેવાની જરૂર નથી. વળી આ દવા પીવાથી ઉપદંશ ચોટ
ગરમી અને તેના વડે થતા ફાગો-તેમજ હકવા, સંધીવા, ચામડી પરનાં કાળા
પડવા, અંતઃક્રિયાઓ આપણું, શરીરમાં બળતરા થવી, શરીર ઉપર દેવી મરખા જે
થઈ આવવા વિગેરે વિકારો ઉપર આ દવા અકમીર થઈ ચુકી છે.

શીટી ૧ નો ૬ ૧૧, ચાર શીટી પીવાથી સારો ગુણ આવે છે પોસ્ટ ખર્ચ જુદું.

ચાર એકદમ મંગાવનારને રૂ. ૬૫૦. પોસ્ટેજ મ.થે.

ડૉ. ગણિતમરામ કેશવ-ઠાકુરદ્વાર-મુંબઈ.

આમલવાદના એન્ટ-૨૫૦. પ્રકાશન મોનીટર ૭ પામીની પોત-આમલવાદ

શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર કોન્ફરન્સ હેરલ્ડ.

પુસ્તક-૧૨ અંક-૬. ગાંધી-માસ. ફેબ્રુ ૧૯૨૬.

અમો તો તું અમે નહિ. તો નહિ તું બાણજે નિશ્ચય,
નહિ નો બીજા ક્યાંથી વૃક્ષ કળા કોના ઉપર કળાશે
અમારી હસ્તીમાં હસ્તિ રહી તારી અજબ રીતે,
અમો પર ઘાવ કરતાં, ઘાવ આવી તમ ઉપર પડશે.

શ્રી વાંચન અંક.

ક ક ક ક ક ક ક

શ્રીવાંચન વિભાગ.

સંપાદિકા—નિર્ભક્ષા બહેન.

મારો વ્હાવો—કાવ્ય (રા. વીરભક્તિ બી. એ. એલ્. એલ્. બી.) ...	૩૩
સેવિકાએને વિનતિ—કાવ્ય (" ") ...	૩૪
સમર્થ બહેનને—કાવ્ય (" ") ...	૨૪
રાજકુમારી પ્રથે સખીઓ !—કાવ્ય (" ") ...	૨૫
દેવ અને શુરની સ્તુતિ—કાવ્ય (સંપાદિકા) ...	૩૫
બાંધવ પ્રત્યે—કાવ્ય (" ") ...	૩૬
હાલના સ્ત્રી ચિંતણીની દશા. (સંપાદિકા—ચિત્રમય જગત) ...	૩૭
સ્ત્રીઓની હાલની સ્થિતિ (સમર્થ બહેન) ...	૪૩
જૈનોમાંથી ગરીબાઈ અને લાચારી દૂર કરવાની જરૂર. (તંત્રી) ...	૪૭
ધાર્મિક પરીક્ષાના પરીણામ ...	૫૦
પાટણના જૈન બંધારા (તંત્રી) ...	૫૬
આમય પ્રકાશન અને આગમોદય સમિતિ (તંત્રી.) ...	૬૦

ઓનરરી તંત્રી.

મોહનલાલ દલીપ્ત દેસાઈ.

બી. એ. એલ્. એલ્. બી.

વકીલ હાઈકોર્ટ—મિ. રોસાન્ડરી, સુબર્ષ.

अभिधानराजेन्द्र.

(प्राकृत (मागधी) भाषा का बृहत्कोश)

प्रथम द्वितीय, और तृतीय भाग छपकर तैयार है !

दीर्घदर्शी विद्वान लोग सर्वदर्शस्थ सदसम्पन्नव्य विषयके अन्वेषणमें दत्त होते हैं इस लिये हो क्या ? उसी जिज्ञासारूप चिंता विरसनदी को सनदी बनाने के लिये और आर्यावर्तमें अज्ञात-अदृष्ट-अश्रुत-अर्द्ध भाषाका संस्कृतभाषाके समान प्रचार करने के लिये, तथा प्राकृत-भाषामय रिचित जैनधर्मके गूढ़ तत्त्वों को सरल रीतिसे प्रचार कर सर्व साधारणोंको पहुचानेके लिये परम कारुणिक कलिकालसर्वज्ञकल्प, श्री सौवर्मपूरा भट्टारक श्री श्री १००८ श्रीमद विजयराजेन्द्रसूरीश्वरजी महाराजने अपने महीरुहके अमर फलकी तरह अंदाजन चार लक्ष श्लोक प्रमाणका प्राकृत प्रवर्तक अर्पवजन्मा अकारादि वर्णानुक्रमसे उक्त कोश निर्माण किया है ॥

इस महाकोष सार्वभौम पञ्चाङ्गीकृतथा प्रामाणिक पूर्वाचार्योंके निर्णयोंके सानुवाद प्राकृत मूल शब्द, तदनन्तर उनके लिङ्ग, धातु, समास, व्युत्पत्ति, अर्थ, आदि दिखाकर तत्तत्तत्त्व संघान्ध विशेष व्यापाठ जिन २ सूत्रों, प्रकीर्णों, और ऐतिहासिक ग्रन्थों में है, वे ग्रन्थ अर्द्धदेश वर्ग आदिकों के साथ रखे गये हैं, जिन को देखकर वाचक विषयको अनेक शास्त्रों से सम्प्रमाण सिद्ध करने को अनिवार्य शक्तिमान इस चमत्कारिक अपूर्वापूर्वशास्त्र संगृहीत उपमातीत शब्द संदर्भ कोषका विजितना लिखा जाय उतना ही कम है, इतना पूर्ण संक्षिप्त तत्त्व, भली भाँतिसे गढ़े सविरचित भूमिका के वाँचनेसे ही प्राप्त होगा । कोश निर्माता महाभाषाका परिषय भी बहुत सुन्दरतासे दिखलाया गया है । यह कोष चार भागोंमें पूर्ण हो

इस लिये जिन विद्वानों, श्रीमानों, या राजा महाराजाओं को इस ग्रन्थ मधुररस को लेने की इच्छा हो, अथवा गम्भीर जैनधर्म के तत्त्वोंको जानने की इच्छा हो, तो शीघ्र ही इसके प्रत्येक भाग को मंगाकर अवलोकन करें । प्रत्येक भाग का केवल २५) रुपये रक्कम गया है जो कि-पुस्तक के बलवद् बहुत ही कम है । मिलनेका पता—

मु० रतलाम (मालवा) अभिधानराजेन्द्र-कार्यालय.

રાજકુમારી પ્રત્યે સખીઓ !

[ભૈરવી—ભેળનવાદીછી . ... ..]

સર્વ સખીઓ—

પૂછી ને સખી ! તું હૃદયને, મહિ વિરાજે બહાલા મોહન.

એક સખી—

હૃદયભાવ છૂપે ન છૂપાવ્યા, પ્રિતમ પર વારે તન મન ધન—મહિં.

બીજી સખી—

મોહન વિષ્ણુ વ્યાકુળ થઈ જાતી, ઘડી ઘડી ઈચ્છે પ્રિય દર્શન—મહિં

સખી—

દર્શન કરીને નહિં ધરાતા, મન તાઝે ધન ગન ધન ગન—મહિં.

મારી—(એકસખીને) તું શુભાની,

(બીજીસખીને) તું દીવાની,

(સર્વસખીને) બોલો શાને એવા વચન—

પીત રોગી સૌ પીણું દેજે, દેખાડ ક્યાં છે ? મારા મોહન—

સખીઓ—મહિ વિરાજે તારા મોહન.

પૂછી ને સખી ! તું હૃદયને, મહિ વિરાજે બહાલા મોહન.

૧૫-૯-૧૫

—વીરભક્તિ.

દેવ અને ગુરૂનો સ્તુતિ.

ચોપાઈ—કર્ત્ત્વ સ્તુતિ પ્રથમ હું (જનેશ, યવા ધર્મોચરણી વિશેષ;

કરજો દીનદયાળુ સહાય, સુજ કાર્ય સફળ તો થાય.

દર્શન જ્ઞાન ચાવિત્ર જેહ, મનમા ધારે આણી નેહ,

વિમલ ભાવે પાળે જેહ, સહુમા દીપે સરસ તેહ.

સુનિવર એવા વંદું પાય, ભવ ભવ સંકટ જેથી ભાય,

મરણ જનમના ફેરા ટાળ, નિત્યે માણું એવું કૃપાળ !

મહેર આવે ને લવલેશ, મને ઉગારો કર્ત્ત્વેશ !

કર જેથી કરું અરદાસ, નવ કરજો બાળા ઉદાસ.

—સંપાદિકા.

બાંધવ પ્રત્યે,

દોહરા—વદાલો બાલો કું વાળો, માણ મરી સમિશેષ,
 કાણ નહિ જાણી શકું, જાણે પ્રિય પદ્મિણ.
 ગુજ જેવો તુજ સનેદ છે, દિન દિન વધતો જાય,
 દમણી તો કંઈ જૂનાતા, લાગે ગનની ગાથા.
 ગન શકિત થયું માનકું, નેહ નથી તુજ કોમ,
 તેણું કાણ સમજતી, ગનાય જીવું કેમ ?
 તારાં વેળો નિકળતાં, મધુરો મુખ સમાન,
 સાંવાળતાં તુમિ નહિ, થઈ રહું છતાતાન.
 પ્રિયબાંધુ તું આગ્યે, દેમ કોમ વતન,
 મળીશુ આપણ પ્રેમથી, તે દિન સદેશે મન્ય
 ચિષ્ટ વચન મુખી તારફા, દૂરમ થશે સજિયાત,
 જોમ અલોનિશ પાસલી, ખરેખરી ગુજ બાલ !
 આગળથી નવ જાણીયું, અબોલ છે તુજ ચિત્ત,
 બાવીની ગતિ અમજવા, શુદ્ધ છે ના મિત્ર !

ધાપાઈ—દિત માફ વરીયું તુજ ચિત્ત, મુખથી બોલી બતાવો મોત,
 દિત જો માન્યું અબોલ સદેશી, હું તે સદેશ તમાર મુખેથી.

દોહરા—શુદ્ધ બાવળી બોલાતાં, માય અદિત જે કાલ,
 તો નવ મધુર દીલ થયા, માય દાલ ને દાલ.
 ઉદાસતા બઈ તારફી, મધુરી વદના વાળ,
 થયું કદળ કથમ આવદું, તારું દૂરમ મુખતણ !

ધાપાઈ—મુખી કરવા બદેનને પાર, વદાલા બાંધુ જે આવાર,
 મુખ નવ જીવું માણું લેશ, મીઠી બોલીથી મુજ નિશેષ ?
 મુખ વેળાવાં માણું જોડ, નિત્યે નિર્ગળ નીલો નેહ,
 બાંધુ ! તુજથી અધિકે ન દેડ, તુજપર છેજ અલોચિક સનેદ.

દોહરા—નિર્ગળ પ્રેમ સદેશ જે, બચીની દૂરમે બાલ !
 તો સદુ બાલે લામ વદે, માટી જગતને તાલ.
 મંબંધ વિનન પ્રકારનો, દિમે દહિયાં જેડ,
 શુભ જળ બંધનથી થયો, મદન બંધુવત જોડ.
 દતો નાનપણથી વયો, અધિકે અધિકે સનેદ,
 તારનાં જોડો મુખિયાં, સનેદ ન છટે જોડ.

હાલના શીશિક્ષણની દિશા.

ખાસી — હમણાંની શીશિક્ષણ પદ્ધતિમાં એ ખામી મુખ્ય છે.

(૧) ધાર્મિક શિક્ષણની પ્રાપ્ત યોજના નથી.

(૨) છોકરીઓને સ્વભાષાનું જ્ઞાન સારી રીતે મળતું નથી, જેથી આપણી પૂર્વની સંસ્કૃતિનો પરિચય જેવો જોઈએ તેવો ચતો નથી.

આનાં કારણો:—(૧) સરકારની ધાર્મિક બાબતોમાં તટસ્થ વૃત્તિ. (૨) યોગ્ય શિક્ષક તેમજ પુસ્તકના અભાવે અને કંઈક આપણી અનાગ્યાને લીધે અંગ્રેજી સિવાયના બીજા બધા વિષયો દેશી ભાષા દ્વારા શીખવવાની પદ્ધતિ હજી સુધી અહીં રૂઢ થઈ નથી. તમામ વિષયો અંગ્રેજી દ્વારા શીખવાતા હોવાથી સ્વભાષાના ભોગે કેવળ અંગ્રેજી ભાષા ઉપર જ લક્ષ આપવામાં આવે છે.

ઉપાય:—ખાનગી સંસ્થાઓમાં ધાર્મિક શિક્ષણ તેમજ દેશી ભાષા હાગી શિક્ષણ આપવાનો પ્રયત્ન કરવો. રાષ્ટ્રીય વિષયો દેશી ભાષામાં ન જ શીખવી શકાય એ કહેવું ભૂલ ભરેલું છે. દેશી ભાષાને માટે આપણામાં જોઈતા પ્રમાણમાં માન કે અભિમાન નથી તેથી જ એવું કહી શકાય ખરી રીતે રાષ્ટ્રીય પંચાષા દેશી ભાષામાં ઉત્પન્ન કરી શકાય છે અને તેથી ગમે તેવા રાષ્ટ્રીય વિષયોનાં જોઈ આપી શકાય તેમ છે—જાપાને તે જ પદ્ધતિ અનુસરી કાર્ય કરેલમદીથી ચલાવ્યું છે.

ધર્મશુદ્ધિ શિક્ષણ અને દેશી ભાષામાં શિક્ષણ આપવાની જરૂર:—(૧) ધર્મ એ શિક્ષણનો આત્મા-અંતરાત્મા છે. હિન્દુસ્તાનને તો એ તત્ત્વ વિશેષ લાગુ પડે છે, કારણ કે દેશના વિશેષ શુભ જોવા જતાં હિન્દુ દેશનો વિશેષ શુભ ધર્મશુદ્ધિ જ છે. હિન્દુઓને ધર્મશુદ્ધિ એ ઇશ્વરી બક્ષિસ છે, પરંતુ આ મહત્વના અંગની ખામી હાલના શિક્ષણની પદ્ધતિમાં હોવાને લીધે જ શિક્ષણનું અપેક્ષિત (ઇચ્છેલું) પરિણામ સાધ્ય થતું નથી. આપણી પૂર્વની ધાર્મિક કલ્પનાઓનો લોપ થાય છે ધર્મશાસ્ત્રમાં વર્ણવેલા નૈર્મલિક કાર્યો હમણાં કર્તવ્ય ક્રિયા પાપ પુણ્યની દૃષ્ટિથી ચતાં નથી પણ કેવળ લોકાપચારની દૃષ્ટિથી જ થાય છે. (૨) સ્વભાષાના યોગ્ય અભ્યાસની સાથે અંગ્રેજી શિક્ષણની અનુકૂળતા આપતી માધ્યમિક શિક્ષણ ક્રમની યોજના પણ આપણી પરપરાગત ધાર્મિક કલ્પનાને અધિકારિક શિક્ષણ અને હામમળતી કરવાને વિરોધારો કારણભૂત અને છે, કારણ કે ભાષા એટલે સમાજના આચાર વિચારનું આદર્શ જ. આપણી સંસ્કૃતિના જે કાંઈ આનુવંશિક સંસ્કારો બાહ્યકામાં હોય છે તે સંસ્કારો સ્વધર્મ-સ્વભાષાના વિશેષ જ્ઞાનના અભાવે બહુભૂત યજ્ઞેલા હોતા નથી. હિન્દુ સમાજના આચાર વિચારનો પરિચય થયા અગાઉ સ્વભાષાના મહેન અભ્યાસ પછી તરતજ અંગ્રેજી શિક્ષણ શરૂ કરવાની યોજનાથી પાશ્ચાત્ય આચાર વિચારને જોગે વિધાર્થીઓના હૃદય ઉપર પડવા લાગે છે પશ્ચિમની સંસ્કૃતિના સંસ્કારજ્ઞ હમેશાં પડતા નવિન સંસ્કારો જૂના આનુવંશિક સંસ્કારોનો જડમળથી નાશ કરે છે. આનો અર્થ એ છે કે પશ્ચિમની સંસ્કૃતિ તરફ, પશ્ચિમના રીત રિવાજો તરફ અને પશ્ચિમના, આચાર વિચાર તરફ સ્વાભાવિક રીતે જ બાળકોના મનનું વલણ દોરવાય છે.

કુટુંબમાં (૧) સ્વભાષાનું અપૂર્ણ જ્ઞાન, (૨) અંગ્રેજી ભાષા દ્વારા હંમેશાં મન ઉપર પડતા જતા નવિન સંસ્કાર, અને (૩) ધર્મશિક્ષણનો અભાવ—એટલીજ બાબતો આપણી બાળકીઓને પશ્ચિમના વિદ્યાવતી રીત રિવાજ તરફ દોળી પાડવાને પુરતી છે; સિવાય કે તેમના તરફ શિક્ષિત મનાતા પુરૂષ વર્ગનું સંપૂર્ણ અનુમોદન અને પોતાના કરતાં શ્રેષ્ઠ માની લીધેલા પાશ્ચાત્યોની આંખો વીંચીને પણ અનુકરણ કરવાની તેઓની હોંશ, વગેરે વગેરે અનુકૂળ સંજોગો મળવાથી આપણી બાળકીઓ પોતાનું સ્વત્વ ગુમાવી એસે તો તેમાં આશ્ચર્ય શું ?

હાલના શ્રી શિક્ષણની ખરાબ અસર:—(૧) પહેરવેશ—છોકરીઓના પહેરવેશની નવી નવી તરફ, બોલવા ચાલવાની છટા અને નવિન વિચારોના પ્રવાહના વલણનું સૂક્ષ્મ રીતે અવલોકન કરનારને અમારા ભવેચનની યથાર્થતા જણાઇ આવ્યા સિવાય રહેશે નહિ એમ અમારી ખાતરી છે. શાળામાં-વિશેષ કરીને અંગ્રેજી શાળામાં અભ્યાસ કરવા જતી છોકરીને પોસકું તો જોઇએ જ. છત્રીની પણ આવશ્યકતા ખરીજ ! ખુટ સ્ટોકીંગ વિના તો ચાલેજ નહિ ! સેંયાની ફેશન કંઈ જુદીજ ! સારાંચ પહેરવેશની બાબતમાં આપણી બાળાઓનું જુદાજ પ્રકારનું વલણ દેખાઇ આવે છે. સાડીઓને બદલે આછાં-બુદ્ધ આછાં-છાયલ કિંવા ગવન તરફની ઇચ્છાએ વિશેષ રચાન લીધું છે. ફેટલાક ગૃહસ્થો વિશેષ પ્રસંગે પોતાની સ્ત્રી પુત્રી કે બગિચાઓને પાશ્ચાત્ય જવભાષી વિભૂષિત કરી મેમ સાહેબના સ્વરૂપમાં નિહાળવાની ઇચ્છાની પરિવૃત્તિ કરી આનંદ લોભાવી છવનસાફરની ધન્યધડીનો હાલો લેવાનું ભૂલતા નથી. સૂરેવે આ જબ્બા પહેરવાની સાર્વત્રિક પ્રવૃત્તિ યએલી હમણાં દેખાતી નથી. માત્ર એટલુંજ બાકી છે. અંગ્રેજી શાળાઓમાં જતી છોકરીઓ અને અધ્યાપિકાઓના નવી નવી તરફના પોષાકો શું મચવે છે ? વિચારવાન સોડો મનુષ્યના પોષાક ઉપરથીજ તેની અંતરવૃત્તિની કલ્પના કરી શકે છે. પોષાકની આધુનિક છટા છોકરીઓમાં સાદાઇ અને નમ્રતા આવવાનું ખતાવી આવે છે કે ટાપટીપ ભરી નફરદાઇનું ખુશી રીતે દિગ્દર્શન કરાવે છે ? વળી એ છોકરીઓનું બોલવું ચાલવું આર્થ મર્યાદાની વૃદ્ધિ થવાનું જતાવે છે કે કેવળ શિક્ષિત ઉદ્ભવો અંગીકૃત કર્યાનું લાન કરાવે છે ? ચોપાટીપર ફરવા જતાં ગ્રંથકો નિષ્પક્ષપાત જુદીથી શું કહેશે ?

(૨) વિચાર:—છોકરીઓના વિચારમાં પણ આટલો ફેરફાર થએલો જણાઇ આવે છે. પચીસ વર્ષ અવિવાહિત રહ્યા પછીજ લગ્ન કરવાં એવરકર છે એમ ફેટલાકોની માન્યતા છે; સ્ત્રીઓના વાસ્તવિક હકોનું સંરક્ષણ કરવાની હકત ચક્ષાવનારી સમાજો સ્થાપન કરી તે દ્વારા સ્ત્રીઓના હકોની સંભાળ લેવાવી જોઇએ, એવા મતની પણ કેટલીકો જણાઇ આવે છે; ભારે ફેટલીકોને સ્ત્રીના જન્મ-સ્ત્રી પ્રદર્શનની આવશ્યકતા લાગે છે; ફેટલીકો એવા સિદ્ધાંતનું પ્રતિપાદન કરવાને ઉત્તુક જણાય છે કે પુનર્જન્મ કયાં સિવાય વિધવાઓથી સદાચારયુક્ત રહેવું શક્યજ નથી. વળી હમણાની સમાજ વ્યવસ્થામાં લગ્ન કરવાની સ્ત્રીઓના વાસ્તવિક હકની પાયમાલીજ ચાય છે એવું પ્રતિપાદન કરતી એકાદ છોકરીને જોવાની ઇચ્છા સમાજની ટાઇ એક વ્યક્તિને થઇ આવે : તો તેમાં તે ખચીતજ નિરાશ ન બને એમ અમે ખાતરીપૂર્વક કહેવાનું સાદસ કહાવીએ છીએ. એકંદરે આવી

આવી રીતના અનેક વિચિત્ર વિચારો આધુનિક શિક્ષણ પામેલી છોકરીઓના મગજમાં પ્રવેશ કરવા લાગ્યા છે જે ધણાજ અનિષ્ટ છે.

લગ્ન કરવામાં જ કાંઈ છોકરીઓનો મોક્ષ નથી. જેમ થોડાક પુરૂષો અવિવાહિત રહેવાથી સમાજનું કાંઈ અનિષ્ટ થતું નથી તેમ કેટલીએક સ્ત્રીઓના કોમાર્થથી સમાજનું શું બગડી જવાનું છે? હમણાની સમાજવ્યવસ્થામાં સ્ત્રીઓના વાસ્તવિક હકોની અવગણના કરવામાં આવે છે, એવા પ્રકારના વિચારો પ્રદર્શિત કરી સ્ત્રીઓની પરવશતાની દયા ખાનારા પુરૂષો, સ્ત્રીઓના સમાન હક્કની બાબતમાં વખતે અને કવખતે, જ્યારે પોતાની ઇચ્છા આવે ત્યારે નકામી અર્થ વગરની ચર્ચા કરતા રહે છે. એનું પરિણામ એવું આવે છે કે શિક્ષણ પામેલી છોકરીઓના મગજમાં કાંઈ અનિષ્ટ વિચારોના જૂતનો સંચાર થવા પામે છે. અમારા એક સ્નેહીની અઘાર વર્ષની વયની કુમારીકાએ "મારે તો ખીલકુલ પરણવું જ નથી," એમ પોતાના બાપને ખુલા શબ્દોમાં કહ્યું હતું. આ પ્રૌઢ કુમારીકાના બાપની સુધારા નરક સંપૂર્ણ સહાનુભૂતિ છે, પણ આવી બજાતીજ સુધારણા તેઓને ઇષ્ટ નથી. કારણ ગમે તે કારણથી કાં ન હો, પરંતુ પુખ્ત ઉંમરની છોકરીઓ અવિવાહિત રહેવાથી નીતિ દૃષ્ટિએ તેનું શું પરિણામ આવે એનાથી તેઓ વાકેફ છે.

લગ્નના વયની મર્યાદા વધારતાં વધારતાં આ એક નવોજ પ્રશ્ન ઉપરિચિત ન થયો કે? શિક્ષણ પામેલી બધીજ છોકરીઓ પોતાના બાપને અમર્યાદિત ઉત્તર આપે છે, કિંવા પુનર્વિવાહ કીધા સિવાય નીતિ સંભાળી શકાય નહિ એમ તમામ સુશિક્ષિત વિધવાઓનું માનવું છે એમ અમારું કથન નથી. એવી માન્યતાવાળી છોકરીઓ કે સ્ત્રીઓ સમાજમાં બે ચારજ હશે. પરંતુ એટલા ઉપરથી પવન કંઈ દિશાનો ડુંકાય છે એનો શાંતપણે વિચાર કરી સાવધ થવું જરૂરનું નથી કે?

હાલના સી શિક્ષણના હિમાયતીને ઉત્તર—કાંઈ સમજી પુરૂષ આધુનિક સી શિક્ષણની બાબતમાં આક્ષેપ કરે તો 'ગાર્ગી, આત્રેયી અને મૈત્રેયી બહુલી નહોતી કે? હતીજ. તો પછી સી શિક્ષણને માટે હમણાંજ કાં આક્ષેપો લઈ કોલાહલ મચાવી, સુકોછો?' હતીજ. તે પછી સી શિક્ષણને માટે હમણાંજ કાં આક્ષેપો લઈ કોલાહલ મચાવી, સુકોછો? એવું કહેવાને આધુનિક સી શિક્ષણના હિમાયતીઓ બહાર આવે છે. એમનું કહેવું સરલ છે. તેમ તેનો ઉત્તર આપવો પણ તેટલોજ સરલ છે. ગાર્ગી, આત્રેયી અને મૈત્રેયી શિક્ષણ પામેલી યુવતીઓ હતી. અને તેઓને મળેલું શિક્ષણ પણ તેટલુંજ નિર્દોષ હતું. તે સંબંધે તકરાર કે વાદ છેજ નહિ. હમણાંના સી શિક્ષણની બાબતમાં કોલાહલ મચે છે. આ કોલાહલ શાંત કરવાને માટે આધુનિક સી શિક્ષણ પદ્ધતિમાં જણાઈ આવતા બંને દૂર કરવા સાથે સી શિક્ષણના હિમાયતીઓએ તેનો પુષ્ટ મત ખારીકાઈથી વિચાર બંધો પડે છે; ગાર્ગી બહુ હતી માટે દુર્ગાએ બહુનું જોઈએ. બાળુ અબ્યાસ કરે છે તો ધીકાએ શા સાથે તેમ ન કરવું? આ વિચારોથી નિર્દોષ નથી. ગાર્ગીને શા માટે અને શું યિખવવામાં આવ્યું હતું તેનો વિચાર નહિ થવો જોઈએ કે? અમારા મત પ્રમાણે તો એજ તપાસવું મહત્વનું છે. કારણ કે તે સમયની શિક્ષણ પદ્ધતિથી હમણાંના જેવા વિચિત્ર વિચારો સ્ત્રીઓના મગજમાં પેદા હોય એવું અમારા વાંચકામાં કે સાંભળવામાં નથી. પરંતુ આ મહત્વની બાબત તરફ સી શિક્ષણના પુરસ્કર્તાઓનું લક્ષ્ય એવાનું નથી એજ દુર્દૈવ છે.

પદ્ધતિ સુધારો:--શ્રીશિક્ષણ આ બહુજ મહત્વનો વિષય છે. શ્રીશિક્ષણની જરૂર નથી એમ તો કોઇ કહેતુંજ નથી. શિક્ષણ એજ સમાજોન્નતિનું મૂળ છે, પણ શિક્ષણનો મૂળ હેતુ કે જે સમાજનું શીલ બાંધવાનો છે તે હેતુ અપેક્ષાઅનુસાર સિદ્ધ થએલો ન દેખાતો હોવાથી શ્રીશિક્ષણના કદા અભિમાનીઓ પણ હવે સારાંક થવા લાગ્યા છે. ઘણાં જાને પોતાની છોકરી બણી ગણી હોંશીયાર બને એવી ઉલ્ટટ ઇચ્છા હોય છે, છતાં શિક્ષણ પદ્ધતિમાં ઉપર જણાવેલા રોષો અને વિશેષતઃ સુશિક્ષિત વર્ગના અવળા યત્નથી છોકરી કદાચિત્ત દિન્દુ સમાજના વિશેષત્વને ગુમાવી બેસે એવા ભયથી છોકરીઓને શિક્ષણ આપવાનો વિચારજ માંડી વાળે છે.

પાશ્ચાત્ય સંસ્થા, રીતરિવાજ કિંવા આચારવિચાર વગેરેનું અનુકરણ જન કરવું એવા આચારો આગ્રહ નથી. અનુકરણ કરવું; પણ તે આંધળું કે વિચારશૂન્ય હોવું ન જોઈએ. આપણી પૂર્વપરંપરા, આપણા આચારવિચાર, આપણી મનોવૃત્તિ કાયમ રાખીનેજ પાશ્ચાત્ય સંસ્થાઓ કે રીતરિવાજનું અનુકરણ કરવું જોઈએ. પ્રત્યેક નવી સંસ્થા કિંવા સુધારણા રૂઢ કરતાં પહેલાં આપણું પોતાનું સ્વત્વ નષ્ટ ન થાય એ બાબત ખાસ કરીને લક્ષમાં રાખવી આવશ્યક છે.

પાશ્ચાત્ય સંસ્કૃતિના પ્રખર પ્રકાશમાં સુધારકોની ચેઠે, આપણો તરફ વર્ગ પણ થોડા ઘણા પ્રમાણમાં અન્નદ ગયો છે. આપણી આર્થ સંસ્કૃતિ માટે એ સુધારક ગણાતા સંયોના હૃદયમાં અધાપિ જોઈએ તેવું માન દેખાતું નથી. પરંતુ રામકૃષ્ણ પરમહંસ, સ્વામી, વિવેકાનંદ અને સ્વામી રામતીર્થ જેવી પરમપૂજ્ય વિજ્ઞાતિઓના દિવ્ય ઉપદેશથી તેઓનામાં ફેરલાડોને હવે આપણું ખરું સ્વરૂપ ઓળખાવા લાગ્યું છે, અને મહત્વના પ્રત્યેક સામાજિક પ્રશ્ન તરફ આર્થ સંસ્કૃતિની દ્રષ્ટિથી જોવાની ટેવ પડવા લાગી છે. આ પૂજ્ય વિજ્ઞાતિઓના ઉપદેશનો સમાજમાં જેમ જેમ અધિકાધિક પ્રચાર થશે તેમ તેમ સમાજની દ્રષ્ટિ વિશેષ નિર્ભજ થતી જશે, અને અત્યારે થતી નિરાશ્વ દરીથી ન થતાં સમાજને ખરોજ સરસો દેખાવા લાગશે. આર્થસમાજ દ્વારા સ્થાપન થયેલાં ગુરુકુલો અને કન્યા મહાવિદ્યાલયો, રાષ્ટ્રીય કવિ રસિદ્રનાથ ટાગોરનું સ્થાપેલું ચાંતિનિકેતન અને બાવી દિન્દુ વિશ્વવિદ્યાલય તેનાં ચિત્ર દર્શક.

આર્યસમાજ પાશ્ચાત્ય સંસ્કૃતિમાંથી યોગ્ય અને આવશ્યક બારનો આર્થ સંસ્કૃતિની સાથે મેળાપ કરી આર્યવર્તની પ્રાચીન પદ્ધતિ પ્રમાણે શિક્ષા આપવાની પ્રસંગીય પ્રજ્ઞા-સિકા શરૂ કરી છે. અને સંસ્કૃતિનું યોગ્ય સમિશ્રણ કરી પરિસ્થિત્યનુરૂપ શિક્ષણ પદ્ધતિની નવીન રિચા આપવાનો ગુરુકુલનો દેશદાન વિદ્વાન સંચાલકોએ જે અત્યંત પ્રસંગીય પ્રયત્ન આદર્યો છે તે પ્રયત્ન ફેરફાર પ્રમાણમાં શ્લેષમંદ નીવડે છે એ તરફ સમગ્ર ભારતવર્ષ આશાભરી દૃષ્ટિથી જોઈ રહ્યો છે. છતાં ગુરુકુલની આજ પર્વતની યશસ્વી કારકિર્દી અને શિક્ષણપ્રણાલિકાથી મુગ્ધ થઈ અમે એટલું કહેવાને સાદસ હોવાથી છોએ કે ગુરુકુલનું ભવિષ્ય ઉજ્જવળ અને આશાજનક હોઇ અખિલ ભારતમાં તે એક આદર્શ વિદ્યાલય તરીકેનું પ્રથમ પદ મેળવવાને મંપૂર્ણ હૃતદમ્બ નિવડશે એ નિરસદેહ છે. ચાંતિનિકેતન માત્ર શાંતા સમય પડેલાં નવા રૂપમાં રચનાયું હોવાથી અને દિન્દુ વિશ્વવિદ્યાલય યદપિ

અને એજ માર્ગે આગળ વધવું સમાજને કલ્યાણપ્રદ છે; એવું પૂજ્યપાદ સ્વામી શ્રી (વલ્લેકા-
નદિ આપણા સમાજ સુધારકોને પોતાની અધિકાન્વુક્ત વાણીથી બાબોદાર બહેર કયું છે.
સ્વામીજી કહે છે કે “ જે કાર્યની દિશાએ પરકીય સમાજ પોતાની ઇચ્છાનુસારે નક્કી કરી
આપી હોય તે દિશામાં જવાનો આપણે પ્રયત્ન કરવો એ વ્યર્થ છે. એ પ્રયત્ન અશક્ય છે.
ભલેને આપણે અનેક પ્રકારની અતુલ્યતાઓ આપી રાજી રાખવામાં આવે છતાં આપણને
બીજા રાષ્ટ્રના જેવો આકાર આપી શકાય તેમ નથી. માટેજ આ પ્રયત્ન અશક્ય છે, અને
પરમેશ્વરનો એ મોટો ઉપકાર છે. હું અન્ય સમાજની સંસ્થાઓને હોય આપતો નથી. તેઓને
તે સંસ્થાઓ કલ્યાણકારકજ છે, પણ તે જેઓને અમૃતતુલ્ય હોય છે તે કદાચિત આપણને
વિષરૂપ હોઇ શકે. આપણે શીખવાનો પ્રથમ પાઠ તે આ છે. તેઓની વિદ્યમાન પદ્ધતિ આપણા
કરતાં બિન્ન એવી પરંપરા, તેઓની સંસ્થાઓ અને તેઓની શિક્ષણ પ્રણાલી તેઓનાં
શાસ્ત્રોમાંથી નિર્માણ થયેલી છે. આપણે પરંપરા ભુલી છે. હજારો વર્ષનાં કર્મો આપણી પાછળ
છે એવી સ્થિતિમાં આપણા સ્વાભાવિક અને પૂર્વ પરિચિત માર્ગેજ આપણાથી જઇ શકાય
એ ખુલ્લું છે, અને એમજ કરવું આપણને પ્રાપ્ત છે, તેમજ ઇષ્ટ પણ છે.”

સ્વામીજીના આ ઉપદેશ પ્રમાણે શુ સ્ત્રીશિક્ષણની બાબતમાં સાવચેતી લેવામાં આવે
છે? અમે કહીએ છીએ કે ના, તેવી સાવચેતી રાખવામાં આવતી નથી અને આ બાબ-
તની દિશાબદ્ય ધમ્મ રહે છે. એ બીજા આપણા સમાજની દૃષ્ટિ આગળ લાવવાને માટે
અમે એ આ લેખ લખ્યો નથી. કારણ અમે તમાસો જેનારા તટસ્થ નથી પણ બધા એક
“ટીટનીક બોટ”ના ઉતાર છીએ. સ્ત્રીશિક્ષણના પુરસ્કર્તાઓ આ આગમોટના કર્ણધાર-સુકાની
ઉધ્ધ. ટીટનીક અજસ છે, હેલામાં હેલી ઢળી છે, જલનિરોધક છે એવું સમજીને તેના સુ-
કાનકે એક ખડક વગેરેના બલથી બેકીર નદિ રહેવું જોઇએ એવો ઇસારો આપવાના
કેટલાકોને આ લેખ લખ્યો છે. કર્ણધારની દિશાબલ યદ્ય તે બળતાજ માર્ગમાં આગળ વધે
પ્રથ તરફ આજ ઉતારેઓની ખત્રી થયા પછી એ બાબત તેને સાવધ કરવો એ દૃઢ ઉતા-
વળેશનો સમાજમંદિર અમે માનીએ છીએ. અને આ કર્તવ્ય તરફ નજર રાખીનેજ અમે
નિર્મળ થતી જશે, એ છીએ. કારણ કે જો દૈવવચાત કદાચિત કર્ણધારની નિષ્કાળજીથી
દેખાવા લાગશે. આયસંજ્ઞાપ પડે તો તેમાં માત્ર કર્ણધારનેજ નારા ન થતાં તેની સાથેના
રાષ્ટ્રીય રૂપિ રેલિંદ્રમાય ઇતિહાસનો નાશ થાય તેમ છે. સમાજનું કલ્યાણ થાય એજ અમારી
તેનાં ચિન્તિતરે. માટે અમેને બૂલભરેલા જણાતા વિચારો અને કાર્યો સમાજ

આવિષ્કારને પાશ્વર્ય સંસ્કૃતિએ લોધી છે.

માથે મેગાપ કરી આચારવર્તની પ્રાચીનતા થા ન રહે, પણ અમે કહેવાની જરૂર મારીએ છીએ
સિદ્ધા શરૂ કરી છે. અને સંસ્કૃતિનું રેલિંદ્રમાય થાય છે એમાં શેષ પણ રાંકા નથી.
નવીન દિશા આપવાનો ગુરુકુલનો દેશ મેનન કરવા લાયક હોવાથી તેમજ આપણા હાલના
આદર્શો છે તે પ્રયત્ન કેટલા પ્રમાણમાં શકે તેવો હોવાથી અમે અત્ર કુકમાં મુકાસર પ્રસિદ્ધ
આશાભરી દૃષ્ટિથી જોઇ રહ્યો છે, છતાં જગતના વિદ્વાન તંત્રી મહાસવના લેખમાંથી આ
શિક્ષણપ્રણાલિકાથી મુખ્ય થઇ અમે એ છીએ.] સંપાદિકા.

ભવિષ્ય ઉજવળ અને આશાજનક છે.

કેનું પ્રથમ પદ મેગવવાને અપૂર્ણ રહે

પોતાના સમય પડેલાં નવા રૂપમાં

શ્રીઓની હાલની સ્થિતિ.

સુસ બંધુ !

લેખ લખવાનો આ મારો પહેલોજ પ્રયાસ છે. તેમજ મારું જ્ઞાન પણ અદ્ય છે, જેથી મારો આ લેખ તદ્દન નિર્માલ્ય જણાયો; પરંતુ અમારી અજ્ઞાન દશામાં પણ જે કંઈ અદ્ય જ્ઞાન હોય તે વિદ્વાન બંધુઓ આગળ રજુ કરતાં અને ધર્મ બંધુઓના તરફથી તેમાં કંઈ પણ મુદારો થતાં અમારી અજ્ઞાન દશા દૂર થવા સંભવ છે. બધે એ પ્રવાસથી કોઈ સારી પંક્તિમાં સુકાવાની લાલકાત મેળવી શકાય છે. જે કે અત્યારે મારું જ્ઞાન તદ્દન અપૂર્ણ છે, તેાપણ મારી અસ બાબામાં મારો આ પહેલો લેખ આપ પાસે રજુ કરું છું. તેનું પ્રથમ ખાસ કારણ તો એજ છે, કે આપણા દેશમાં શ્રીઓ કેળવણીમાં અપૂર્ણ છે. તે અપૂર્ણતાને લઈ તે અપૂર્ણતા દૂર કરવાના પ્રયાન કરવાને બદલે તે આવાં કાર્યોમાં સામેલ નહિ થતાં, અટકે છે. તે નહિ અટકતાં મારા જેવી અસ અબજાના અતુ-કરણથી મારી ધર્મ બહેનોમાં નહું બળ આવે, અને અપૂર્ણ જ્ઞાનથી નિરાશ નહિ થતાં આગળ વધવા પ્રયત્ન કરી, ઉત્તમ વિષયો શોધી લેજો મોકલવા તેમજ ખીજાં એવાંજ સારાં કામો કરવા ઉત્સાહી બને. મહાત્મા મનુ ભગવાનનું મહાવાક્ય છે કે,—

यत्र नार्यस्तु पूज्यन्ते रमन्ते तत्र देवताः ।

ઉપરના વાક્યનો પોકાર કરી-કરી પ્રાચીન ઋષીઓ, મહાત્માઓ, અને મુનિરાજો શ્વર્ગવાસી થયા, વર્તમાન કાળે પણ ઘણા વિદ્વાનો-વક્તાઓ-ને લેખકો એ શબ્દને જીગ-રથી માન આપે છે; જાહેર સભા વિષે તેનો ઉદ્ધાર કરી શ્રીતા જનનાં કર્ણ પવિત્ર કરે છે; પરંતુ તે મહાવાક્યનો અર્પુર્ અર્થ યથાર્થ રીતે આપણા આર્થ દેશમાં ક્યારે સમ-જશે ? શ્રીઓ ક્યારે પૂજશે ? પૂજવાનો અર્થ શું ? જ્યારે મારી સર્વ બહેનો ધાર્મિક અને સાંસારિક કેળવણીથી અલંકૃત થઈ ખીજા અસ બહેનોના ઉદ્ધાર માટે સતત પ્રયાસ કરી સરસ્વતી દેવીની સહચરીઓ બનશે ત્યારેજ તે સ્ત્રી નામ કે જે સમાજીને શોભાવે તેવા ઉચ્ચ સમાજમાં ગણાયો; ને ઉચ્ચ પદ ધારણ કરી, અન્ય બહેનોને એ પ્રેરણે દોરી, એમના અમૂલ્ય આશીર્વાદ લેશે. અને ધર્મબંધુઓ કે જેઓ સ્ત્રી ઉન્નતિ માટે પ્રયાસ કરી, સારાં સારાં ખાતાંઓ ધર્મ બહેનોના હિતની ખાતર ખોલવા-ખોલાવવા તન-મન ને ધનથી મદદ કરતા હશે તેઓના તે સતત પ્રયાસની કાંઈ પણ સાર્થકતા કરી તે બંધુઓના સત્કારને પ્રાપ્ત થવું, ઉચ્ચ આવરણથી ઘરમાં-કુટુંબમાં ને સમાજમાં સારી છાપ ખેસાડી, સહુ કોઈને સંતોષી, આનંદ આપી, તેઓના સત્કારને પાત્ર થવું એજ શ્રીઓની પૂજા છે. જે શુદ્ધમાં સુઘણા સુભારી હોય ત્યાં દેવતા સંતુષ્ટ થઈ રમ્યાંજ કરે છે. પણ આપણા દેશમાં એ સુખનો સ્પર્શ અસ્ત થયો જણાય છે; તેનું કારણ શું ? માત્ર કેળવણીનોજ અભાવ, ડીનું બંધન, અજ્ઞાન માવીજાનો એવો વહેમ કે કેળવણીથી લાભ નથી બધે જેરલાભજ છે, ને કેળવણીથીજ છોકરીઓ ઉધરી જાય છે. આવા અનેક વહે-મોથી વહાલાં મા-બાપોજ ઉપર પ્રભાણ દીકરીઓનું હિત માની અજ્ઞાન રાખે

છે; પણ એ વહાલ વખત જતાં શત્રુ જોઈને કામ કરે છે ને એ માનેલું હિત પરિણામે અતિ દુઃખ ઉત્પન્ન કરે છે. જ્યાં સુધી એ અજ્ઞાનતામાં જ મગ્ન રહી, અજ્ઞાની સમુદ્રમાં જંગલી રીવાજોને આધીન થઈ રહેતાં હોય, ત્યાં સુધી તે અજ્ઞાનતાનું દુઃખ જણાતું નથી; પરંતુ જ્યારે કેળવણી દાનતાઓને સુધરેલી સન્નારીઓ દિગ્ગોચર થાય છે; જ્યારે એ બહેનોના સુમધુર શબ્દો કર્ણ પર અથડાય છે, જ્યારે એ બહેનો પોતાના જ્ઞાનનો એકલપેટાની માફક ઉપયોગ નહિ કરતાં તેના તરફથી સદુ કોઈને લાભ આપવા પરમાર્થ વૃત્તિએ સદુને તેઓનાં વચ્ચનાચૂતાનું પાન ફરાવતી જોવામાં આવે છે, સારે જ તે અજ્ઞાન બહેનો પોતાને જોનશીબ સમજે છે, અને તે બહેનોના જ્ઞાનને જોઈ પોતે અજ્ઞાન રૂપી અધકારમાં અથડાતી હોય એમ માલૂમ પડે છે. અત્યાર સુધીના ગુમાવેલા વખત ને ગયેલી જીંદગીના જેર ઉપયોગ માટે પરતાય છે, ને તેમાં કમભાગ્યે જો દુઃખદ દશા-વંધવ્ય જીવન કર્મયોગે પ્રાપ્ત થયું તો તે રંધ બહેનના ઉજળતા અંતઃકરણના ને નિત્યના નિસાસાનાં મહા પાપના ભાગીદાર તેનાં માવીજાળ બને છે. કેળવણીના અમૂલ્ય લાભને નહિ સમજનાર યાતો સમજવા છતાં તેનો અમલ નહિ કરનાર માન્યાપો પછી જીંદગી પર્યંત પરતાય છે; પરંતુ પાછળનો પરતાવો શું કામનો? પહેલાં જ કેળવણીને કલંકિત ખાતી, કુમળા મનની કન્યાઓના કોમળ મગજ ઉપર કેળવણીનો અભાવ ઉપજ કરાવી પછીથી પરતાવું નકામું છે- આવાં અનેક કારણોને લઈ સ્ત્રીઓ અજ્ઞાન રહી ત્યારે પુરૂષ પ્રયત્ન અતિ છતાં અપૂર્ણ રહે છે; કારણ એક ચક્રી રથ ચાલી રાજે જ્યાંથી? આગળ સ્ત્રીઓ ચોસક કળાતું જ્ઞાન મેળવતી. એમણે આ જગતમાં શું ખરાબ કામ કરેલાં છે? કેળવણી દાનતાઓએ કદી પણ કેળવણીને કલંકિત કરેલી સંજોગી છે? કોઈ પણ સરકાર પામેલી સન્નારીને સ્વતંત્ર મીનજી, ઉછાંછળી કે આડે રસ્તે દોરાયલી જોવામાં આવેલ છે? નહિ જ. આગળની સ્ત્રીઓ કેળવણી લઈ પૂર્ણ જ્ઞાનથી એટલે કે તેને ઉપયોગી થાય તેવા જ્ઞાનનો અમૂલ્ય લાભ મેળવી, અન્યને તેમાંથી ભાગ આપી, ધર્મથી જીવન ગાળવામાં સંતોષ માનતી હતી. તેનામાં સર્વ ગુણાલંકૃત એવા શીલનો ગુણ તો ખાસ વાસ કરીને જ રહેતો; વળી તેઓમાં શાન્તતા, દયા, ક્ષમા, ધૈર્ય, મર્યાદા, સમતા ને સત્યતા વિગેરે ગુણોત્તમ સંઘટ્ટિત રહેતું. એક બાજુ કેળવણી બહેનો વિનય અને વિવેકથી સદુ કોઈને વશ કરે છે, ઘણી જ કુશળતાથી ગૃહ-વ્યવહાર ચલાવી પતિનાં કાર્યમાં મિત્રરૂપે મદદગાર બને છે, વડીલોની નમ્રભાવે સેવા બજાવી તેઓને સંતુષ્ટ કરી, તેમના અંતઃકરણની અનેક ગુમાશીયો મેળવે છે, એટલું જ નહિ પરંતુ પરીપક્ષર પ્રત્યે પ્રેમ હોવાથી તેના તેવા ઉચ્ચ આચરણથી સદુ બહેનોનાં હૃદયમાં છાપ પાડી, ભુદિ પ્રમાણે સર્વોદય આપી, પોતાની ધર્મ બહેનોને પોતાના જીવી જોવા ઈચ્છે છે, બદલે તેમ કરવામાં બનતો પ્રયાસ કરી તે પરમાર્થમાં ખર્ચાલા સમયને જ તે ગુલ કાજુ ગણે છે. આજુબાજુ આપણી હાલની અપૂર્ણ કેળવણીમાં ઉછરતી યાગ્યો સ્વછંદી, સ્વતંત્ર વિચારની, મરજીમાં આવે તેમ વર્તનારી, આગાઓને નહિ સમજનાર, કદાચ સમજે તો પણ તેનું ઉદ્ધવન કરી શકે તેમ દરવા દરવામાં, આજસુ રહી ઉઠોમીને પણ તે માધાકૃત ગણી તેવાં સારાં કામો નહિ કરવાનું દેવવામાં ને નવરાં બેઠાં માત્ર અન્યની જ કર્મકથાઓનું કથન કરવામાં જો પોતાની જીંદગીની સાર્ય-કતા મમજી, માત્ર ઉપરના જ એક આરામથી આનંદ માને છે. છતાં દીલગીર કે કેળવણીના

ઉપરજ દોષ મૂકી પુત્રીઓને અજ્ઞાન રાખવામાંજ માવીત્રા પોતાની શરજથી વિમુખ થાય છે. પુત્રને કેળવણી આપવામાં હજારો રૂપિયાનો વ્યય કરે છે ને શક્તિ ન હોય તો કરજ કરીને પિતા પુત્રને કેળવણી આપાવે છે; ત્યારે મંદબાગ્ય તો માત્ર અમારાંજ કે એજ પિતા અને એજ માતા છતાં અમારા માટે એવી ઉચ્ચ ભાવનાથી કેળવણી આપવાને કૃપાવંત થતાં નથી. જાણે કેમ દીકરા પ્રત્યે માવીત્રાની જેટલી શરજ છે, તેટલી દીકરી પ્રત્યે નજ હોય, અને છે તોપણ અત્યારે તો તેથી હલકુંજ જવાય છે, એ સહુ કોઇ જાણે છે; આતું પરિણામ કંઈ નથીજ. જો કે પુત્રીને સરકારી બનાવવામાં પહેલાં માતાનેજ પુત્રીના જન્મ સાથે વિચારવાતું છે; એ બોલે પિતા કરતાં માતા ઉપર વધુ છે. એ માતાની એક જાતની શરજ માને તેના ઉપર એ એક જાતનું ધમ્મરી શરમાન છે. પુત્રી સારી કે નાંસી નીવડે એની જવાબદારી માતા ઉપરજ છે, પરંતુ દીલગીરી કે અમારામાં હજી એવી લાગણી નથી; માતા થતાં પહેલાં માતામાં જે શુભા નેષ્ટએ તે અમારા હિત-ભાગ્યે અમે પ્રાપ્ત કરી શક્યા નથી. અમારી જીવગીમાં અમારે શું શું કરવાતું છે, શું કર્યું છે, કેટલું અપૂર્ણ છે, વિગેરે સમજવાતું સામર્થ્ય અમારામાં હજી મુધી આવી શક્યું નથી-આણું હશે તોપણ અમારા અજ્ઞાનના આવરણ નીચે દબાઈ ગયું છે, તેથીજ પિતા-ઓને અને ધર્મ બંધુઓને વિનંતિ કરવામાં આવે છે કે શ્રી કેળવણી માટે કાંઈ પણ સારાં ખાતાંઓ જેમકે વનિતા વિશ્રામ, શ્રાવિકા શાળા, કન્યાશાળા વિગેરેની યોગ્ય રીતે સંગવડ કરી તેમાં અગ્ર અબળાઓની અજ્ઞાન દશા દૂર કરી, કેળવાયલી કંતાંઓથી ને જ્ઞાનવિભૂષિત ગૃહદેવીઓથી આ મરૂ ભૂમિ કે જે અજ્ઞાનના અધકારથી છવાઈ ગયેલી છે, તેને જ્ઞાનથી પ્રકાશિત કરી, અમારા અજ્ઞાનથી અમારા ઉકળતા અંતઃકરણને જ્ઞાનરૂપ શીતળ જેવળી સાન્ત કરી, અમારા અંતરની આશીષથી સુખી યાવ અને ઘેર ઘેર કેળવાયલી કંતાંઓ ને સુખી દંપતી આનંદથી સંતુષ્ટ બને, ઘેર-ઘેર વિદુષી વનિતાના વિનાદમાં તેઓનાં સદ્કાર્યમાં ને તેઓનાં વચનામૃતોના પાનથી સુખી યષ્-તૃષ ધર્મ, અન્ય ધર્મ બંધુઓને ને બહેનોને તેવા જ્ઞાનનો લાભ આપી, પરમાર્થ કાર્યમાં જોડાઈ, વખતનો સદુપયોગ કરી, આ માનવ જન્મની સાર્યકતા કરી, તેનો શુભ વારસો સંતાનોને આપી, પોતાના જીવનને કિમતી બનાવી, આભસાધન કરી, અન્ય બહેનોને દર્શાવ રૂપ આપણી ધર્મ બહેનો ક્યારે થાય એજ નમ્ર ભાવના છે. એવા ઉચ્ચ કાટિના જીવનથી શ્રીઓ પૂજ્ય છે ને તેજ ગૃહમાં દેવતા સંતુષ્ટ ધર્મ આનંદમગ્ન બને છે. પ્રાચીન કાળની માર્ક આજે પણ મહાત્મા મનુમહારાજના વાક્યને સરનેહ વધાવી, તેનો યથાર્થ અર્થ સમજી, તેજ પ્રમાણે તેજ વાક્યને સત્ય ઠરાવવાના દર્શાવરૂપ બની આર્થ મહિલાના ઉદ્ધાર અર્થે પ્રયત્ન કરવા મારા ધર્મ બંધુઓમાં નવું બળ આવે તેમજ તન-મન-ધનથી એ શુભ કાર્યમાં સામેલ યષ્ શ્રી સમાજમાં સરસ્વતી દેવીનો વિજય વાવટો શરકાવે એવી સદ્વ્યુદ્ધિ મારા ધર્મ બંધુઓમાં જગૃત યાઓ એજ મારી પ્રજા પ્રત્યે પ્રાર્થના છે. કોઈ ધર્મબંધુ માત્ર ધર્મનાજ વિષયને પસંદ કરનાર ધર્મચુસ્ત હશે તેને એમજ લાગશે કે આ માસિક જૈનો તરફથી બહાર પડતું હોવાથી આમાં ધર્મ વિષયનાજ લેખો 'હોવા જોઈએ, ને તે માનવું અમુક આંશે ખરૂં પણ છે; પરંતુ અમારી શ્રી જાત હજી તદન અગ્ર દશામાં જ દબાયલી હોવાથી ધર્મ રહસ્ય સમજી તેમાંના અપૂર્વ તત્વને મહાજ્ઞ કરી શકે તેવું

સામર્થ્ય હજી સ્વીકૃતમાં નથી, ને તેથીજ પહેલાં કેળવણીની જરૂર છે. કેળવણી કાંતા-
ઓ સાંસારિક-ધાર્મિક ને નૈતિક જ્ઞાન ગ્રહણ કર્યા બાદ ધર્મ રહસ્યને બહુ સહેલાઈથી
સમજી શકશે એટલુંજ નહિ પરંતુ અનુ બહેનોની અજ્ઞાનતા દૂર કરી, તેઓને એક નવી
જીંદગીમાં લાવી મુકશે. એટલે કે જે બહેનને સાધારણ જેવું જ્ઞાન નથી હોતું ને જેઓને
એક શુદ્ધ ઉચ્ચાર ઉચ્ચારવો પણ અશક્ય હોય છે એવી ધણી બહેનો જ્ઞાની જનના સહ-
વાસથી તદ્દન નવસંસ્કારી બને છે, અજ્ઞાન જીવનથી મુક્ત થઈ જ્ઞાનીની પંક્તિમાં મુકાય
છે; ગુમાવેલા વખતના પરતાવાથી પછીના સમય માટે અત્યંત કાળજી રાખી વખતનો
સદુપયોગ કરતાં શીખે છે વિગેરે ધણા ઉત્તમ ગુણો અર્ધા જીંદગી વ્યતીત થયા બાદ પણ
પછીથી સારી સોજતને અગે તેવી બહેનો પ્રાપ્ત કરી શકે છે. તો પછી જેને પહેલેથીજ
એટલે કે બાળપણથીજ ઉત્તમ જ્ઞાનથી બાળાને વિબુધિત કરી હોય, હંચી કોટીની કેળવ-
ણીથી અલંકૃત કરી હોય, તે બાળા પોતાના સદાચારથી સહુ દ્રોષને સતોષી પોતાની
જીંદગીની સાર્થકતા કરે એમાં આશ્ચર્ય શું? માટેજ બધુઓ! મારી એજ વિનંતિ છે કે,
હજી સ્ત્રીઓ અજ્ઞાન હોવાથી પહેલાં બોળાને આપજ દિયકી પહેલાં સ્ત્રીઓને કેળવો અને
તે કાંતાઓ કેળવાયા બાદ તમારા તે કાર્યમાં મદદગાર થઈ અથવા તો પોતે તે બધા
માર પોતાને માથે લઈ પોતાની કન્યાઓને કેળવણી આપવા જાતેજ શક્તિવાન થશે. જે
પિતા તરફથી પુરતી મદદ કેળવણી માટે પુત્રીને મળે તો ખેશક તે બાળા ઉચ્ચ સંસ્કારીજ
બને. પરંતુ દીલગીરી કે આપણા દેશમાં દીકરીની કીમતજ નથી. આવીજાની ફરજ પુત્ર
પુત્રી માટે એકજ સરખી હોવી જોઈએ; આપણે તો દીકરીનો જન્મ થતાંજ નીરાશ,
તો પછીથી તેની પાછળ અર્થ કરી કેળવણી આપવાનું તો ક્યાંથીજ બને? હોંસીલા
માબાપો દીકરીને સાસરે મોકલતાં દાગીના વિગેરેનો ને લગ્નોત્સવમાં ખોટા ઉપરના ડોળ
માટે જે અર્થ કરે છે તે કરતાં જે પોતાની કન્યાને કેળવણી આપવામાં તે પૈસાનો
સદુપયોગ કરતા હોય તો કેવું સાઈ! પણ અફમોસ કે જન્માનો બદલાયો, માણસોના
આચાર વિચાર બદલાયા; ખોરાક, હવા, દવા, શારિરિક સ્થિતિ, પુરોગામી કેળવણી ને તેને
લગતા દરેક રીત રીવાજો-મહાનું બદલાયું; પરંતુ માત્ર અમારાંજ હતબાગ્ય કે સમ-
યની પાછળ અમારે રખડવાનું રહ્યું. માટે ફરી-ફરી એજ વિનંતિ છે કે કન્યાઓને કેળવો
—કન્યાઓને કેળવો ને મદાત્મા અનુ ભગવાનના મદાવાક્યને વધાવો! અસ્તુ!

—સમર્થ બહેન.

[શ્રી વાંચનવિભાગ સમાપ્ત.]

જૈનોમાંથી ગરીબાઈ અને લાચારી દૂર, કરવાની જરૂર.

જૈનોની સંખ્યા દિન પ્રતિદિન ધટતી જાય છે એ સંબંધેના પોષારો ઘણા વખત યથા થતા રહ્યા છે. એનાં કારણોમાં ઉતરતાં ગરીબાઈ અને લાચારી જૈનોની ખુબારી સારી રીતે કરતી રહી છે એ વાત પણ એક કારણ છે. તો તેના સબધમાં શ્રીમંતો તથા સમગ્ર જૈનોએ યોગ્ય ઉપાયો યોજવાની જરૂર છે.

આપણી માતબર ગણતરી કામમાં અનેક કુશળ માણસો રોજ અને નોકરીથી વિહીન છે, કેટલાક અપંગ અને નિરાધાર છે, અને કેટલાક રોગી અને અશક્ત છે તેથી તેઓના કુટુંબો જે હાડમારી બોગવે છે તે જો હડી તપાસવામાં આવે તો હૃદય ખિન્ન થાય તેમ છે. આ સ્થિતિ દૂર કરવા માટે (૧) નિરાશ્રિતાશ્રમે (Destitute Asylums) અને (૨) કાર્ય-ઘરો (work-houses) સ્થાપવાની જરૂર છે.

જૈન ધર્મમાં ધર્મનાં આગળથી જાણવામાં આવે છે તેમાંનું પ્રથમ જ્ઞાન છે. જૈન ધર્મ ગમે તેવો તત્ત્વવાળો, અને આધ્યાત્મિક પ્રગતિ કરાવનારો હોય, જૈન સાહિત્ય ગમે તેવું ઉમદા અને, શાંતિ પોષક હોય છતાં જ્યાં સુધી તે સર્વ એક જૈનની આધ્યાત્મિક જીવિતને વ્યવહાર રીતે પોષી ન શકે ત્યાં સુધી તેની કિંમત આપી શકાય કે કેમ તે સમજી શકાતું નથી. ખરી પ્રગતિના સાધનોમાં ભાવના, સાક્ષાત્કાર અને કૃતિ એ ત્રણ મુખ્ય છે. આ ત્રણમાંથી બીજા દેશો કરતાં આ દેશમાં ભાવના અને સાક્ષાત્કાર અથવા તો હૃદય-પ્રતીતિ પુષ્કળ જોવામાં આવશે, પણ કૃતિની તો ઓછાપણ જણાશે. આનું કારણ તપાસીશું તો જણાશે કે બીજા દેશોએ પોતાના ધર્મની ત્વરિતા પદ્ધતિ પુરતું મૂકી છે, જ્યારે આપણે તે કર્તવ્યથી વિમુખ રહ્યા છીએ તો હવે દરેક ધર્મોપદેશક, સાધુ અને શ્રાવક આપણા ધર્મના આદેશ અને ઉપદેશને યોગ્ય કાર્ય-પ્રણાલીપર મૂકવાની અતિ આવશ્યકતા છે, તેમ નહિ થાય તો જૈન ધર્મના દાલ જે અનુયાયીઓ છે તે અન્ય ધર્મમાં જશે, તેમ બીજી રીતે સંખ્યા ધટતી જશે અને પરિણામે નહિવત્ જોવો જૈન ધર્મ રહેશે.

સરકાર રોજના વધુ સાધનો, નવા હોશિયાર અને નવી જગ્યાઓ ઉઘાડે તો તો કાર્ય ધણું સરમ અને અસરમારક થઈ શકે તેમ છે, તો પણ તે સાથે ખાનગી ગૃહસ્થોએ જાગૃત રહેવાની અને પોતાના વર્ગને ઉપયોગી કાર્યો ઉઘાડી લેવાની જરૂર છે આ દેશ ધર્મ જાવનાવાળો છે, તેથી ત્યાં અનેક જગેર તેમજ ખાનગી સંસ્થાઓ છે કે જે સદાતત આપી લોકોને ખવરાવે છે, ગરીબને અન્ન આપે છે, ૧૨૮ તેમાં જે કહાપણ અને પદ્ધતિ-નો ઉપયોગ થયો જોઈએ તે નથી થતો તેથી હજારો માણસો તેનો લાભ લઈ શકતા નથી અને જુએ મરે છે. કેટલાક સંધને અન્ન પુરૂ પાડવામાં રૂપીઆ અર્થે છે ના વીવ કરી કાઢી જાય છે, કેટલાક નાત જમણા કરે છે એમ જુદી જુદી રીતે અન્ન પુરૂ પાડવા અર્થે ધન વપરાય છે, પણ આથી જે ગરીબને મદદ મળે તે ઓછું છે અને અલ્પ છે, તો એવી યોજના કરવી જોઈએ કે જેથી ગરીબો કાયમ અને મહાન મહામ મેળવી પોતાની સ્થિતિ

એવી ઉચ્ચ કરી શકે કે પછી તેને સહાય લેવાની જરૂર ન રહે. જેમ જીવદયા પાળવા અર્થે અમુક જીવોને તેના ધાતક પાસેથી છોડાવી લાવવા તેના કરતાં તેના ધાતક અને માંસબક્ષીને જીવદયાનો ઉત્તમ સિદ્ધાંત પ્રમાણુદ્વારા સમજાવી તેના જ્ઞાનનો પ્રચાર કરવો—કરાવવો ઉત્તમ છે, તેવીજ રીતે એક વખત અનેકગણું ધન જમણુવારાદિમાં ખર્ચા ગરીબોને તે દ્વારા લાભ આપવા કરતાં ગરીબોને યોગ્ય રસ્તે ચઢાવવા, તેઓને ધંધા રોજગારમાં મદદ કરવી, અને તેઓ ઉદ્યોગાદિ શીખી શકે તે માટે સંસ્થાઓ ખોલવી અનેક રીતે ઉત્તમ છે.

શ્રીમંતોના અણુજીવતા ખર્ચ માટે એક વિચારક બહુ સુંદર રીતે જણાવે છે કે:—

It would be no exaggeration to urge that the ruffings and redundant laces of the vain should go to clothe the naked, and the portion that the costly dinners of the aristocrat cost should be spared to feed the starving; that the useless and hazardous hoards of ornaments of the Indian should be contrasted with the starving, the naked and the homeless brother in the street. Is this no sin against humanity and against God?

—મિત્રા આડંબર બતાવવા વપરાતાં લટકણીઆં, જૂદી જૂદી જાતની નકામી કોરો વાપરવામાં ચતા ધનથી નગ્નને લૂગડાં પૂરાં પાડી શકાય તેમ છે, અને શેડીઆઓનાં કી-મતી બોજનો અને જમણુવારોના ખર્ચ મૂકી દેવામાં આવે તો તેમાંથી બૂખ્યાઓને અલ પુરૂં પાડી શકાય તેમ છે અને હિંદીઓ જે નકામી અને જોખમવાળાં ધરેણીઓ સંઘરી રાખે છે તે સાથે રસ્તે ફરતા, બૂખે ફરતા, નગ્ન રહેતા અને ઘર વગરના આપણા બધુ-ઓની સ્થિતિ સરખાવો તો શું તે મનુષ્ય જાત અને પ્રભુ સામે એક પાપ નથી? આમ કહેવામાં કાંઈ જાતની અતિશયોક્તિ નથી.

આપણામાં જે ઉપયોગી કાર્યો કરે છે તેની યાદગીરીના રત્નો તરીકે તેમની છબીઓ તથા પુતળાં કે આવલાં આપણે કરાવીએ છીએ. આવાં રમારકો મહાનુભવ પગલે સાક્ષવા અને તેઓનાં કાર્યોમાંથી પ્રેરણા મેળવવા માટે આપણી પ્રજા માટે ઉત્તમ સાધનો ગણી શકાય, છતાં અમેને લાગે છે કે તેવી સ્થિતિમાં આવવા માટે આપણે પણ સૈદ્ધાંતો જોઈએ. તેા તેના કરતાં ગરીબોને મદદ કરવામાં કાંઈ પણ ધાય તે અત્યારે વધુ અગત્યનું જણાય છે.

અન્ય ધર્મીનાં મંદિરમાં બરેલાં દ્રવ્યોનો વ્યય જે રીતે થાય છે તેના કરતાં જૂદીજ રીતે જૈન મંદિરોમાં રહેલાં દ્રવ્યોનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે કારણ કે તેને 'દેવ દ્રવ્ય' કહેવામાં આવે છે. છતાં પણ અન્યધર્મી મંદિરોમાં બરેલાં અને આવતાં દ્રવ્ય સંબંધે ઉપરનો જ વિચારક જે વાત કહે છે તે ઉપેક્ષણીય નથી. તે જણાવે છે કે:—

Temple hoards—It is no exaggeration to remark that these hoards serve no very useful purpose as they are at present being used. They only feed the fed. Would it be

સેવે, વગર મેહનતે, અને એકબી બહા કાર્ય વિના બાપીકી કાલત, કાઠાઈ, અને ખાનદાનીના વારસ થયા છે તેઓને ખચીતજ આ મારા શબ્દો ધ્યાનમાં લેવાની હું અંતઃકરણપૂર્વક અરજ કરું છું. મને ઉમેદ છે કે તેઓ પોતાના માન, મોભા, અને ખાનદાનીની ખાતર મારી અરજ સાંભલશે અને જૈન કામ માટે જરૂર કાંઈક કરશે. જૈન કામને મોભાદાર અને માનવંત કામ બનાવવી એ તેમની ફરજ છે કે જેથી પારસી કામની માફક તેઓનો અવાજ અને બોજ સરકાર દરબાર અને બીજી કામોમાં પણ સન્માનનીય ગણાય. ”

- તંત્રી.

શ્રી જૈન શ્વેતાંવર એજ્યુકેશન વોર્ડ.

તા. ૨૬-૧૨-૧૯૨૬ના રોજ

શ્રી જૈન શ્વેતાંવર કોન્ફરન્સના નામે પુરુષ વર્ગની લેવાયેલ જરીસાતું

- પારિણામ.

ધોરણ ૧ હું.

નંબર,	નામ.	સેન્ટર.	માર્ક્સ.	દરજા.
૧	શાહ કાનજી કલ્યાણજી	પાલીતાણા	૬૧	૨૧
૨	,, રામચંદ આલમચંદ	આણંદ	૮૮	૧૭
૩	વહોરા દલીચંદ દરખચંદ	ઝીંજીવાડા	૮૧	૧૫
૪	શાહ ઉમેદ અમથાલાલ	લીંચ	૮૫	૧૧
૫	,, આણંદજી દેવસીંહ	મહેમાણા	૮૩	૭
૬	,, નદાલચંદ દાકરસી	લીંચ	૮૩	૭
૭	વહોરા મણીલાલ પ્રદર્શન મ.	ઝીંજીવાડા	૮૩	૭
૮	શેઠ દાલાલાલ વર	પાલીતાણા	૮૨	૩
૯	શાહ અમૃતલાલ મેઝાં બરે	ધોળાજી	૭૯	૧
૧૦	દોસી મણીલાલ કપુરજી	ઝીંજીવાડા	૭૯	૧
૧૧	દલાલ વાડીલાલ અબોલાલ	મુન્ન	૭૮	૧
૧૨	મેતા પોપટલાલ મગનલાલ	લીંચ	૭૬	
૧૩	શાહ જીવરાજ દમીચંદ	અમદાવાદ	૭૪	
૧૪	મધી વીરચંદ માનચંદ	મહેમાણા	૭૪	
૧૫	મો. ઉખીલનાથ પોપટલાલ	,,	૭૭	

૧૬	શાહ હીમતલાલ કેશવલાલ	સુરત	૭૦
૧૭	મી. સ્વરૂપચંદ ધરમચંદ નાથાવટી.	"	૬૯
૧૮	" રતીલાલ પ્રેમુદાસ	પાલીતાણા	૬૯
૧૯	મોદી મણીલાલ અમૃતલાલ.	ઝીંજુવાડા	૬૪
૨૦	મી. વિઠ્ઠલજી પ્રણજીવન બાબરા.	પાલીતાણા	૬૪
૨૧	મોદી મશલાલ અમૃતલાલ (નાનો)	ઝીંજુવાડા	૬૪
૨૨	શાહ ઉજ્જમશી ત્રીભોવન	સુરત	૬૩
૨૩	મી. જગજીવન મોતીચંદ	ગજડોટ	૬૦
૨૪	" પાનાચંદ જયમલદાસ મરેતા	સુરત	૫૯
૨૫	મહેતા ખીમચંદ મુલચંદ	અમરેલી	૫૬
૨૬	શાહ ધીરજલાલ હીમચંદ	અમદાવાદ	૫૪
૨૭	મી. મણીલાલ જસરાજ	પાલીતાણા	૪૬
૨૮	શાહ પોપટલાલ અમથાદાસ	વડરમા	૪૬
૨૯	" હીરાલાલ બુલાદામ	"	૪૪
૩૦	" જીખાભાઈ રવચંદ	"	૪૨

ધારણ ૨ છું ય.

૧	મી બાહલાલ જગજીવન	ધીજોજ	૬૬	શ. ૨૧
૨	" હીમતલાલ લક્ષ્મીભાઈ	અમદાવાદ	૬૦	૨૫
૩	" વાડીલાલ માણેલાલ ફરીઆ	"	૫૨	૬
૪	શાહ નેમચંદ તારાચંદ	પાલીતાણા	૫૦	૨૧
૫	" બબલદાસ બાહચંદ	વડરમા	૫૦	૨૧
૬	મી નેમચંદ સીમનલાલ	અમદાવાદ	૪૯	
૭	" વાડીલાલ મગનલાલ	"	૪૯	
૮	" હરીજીભાઈ મણીલાલ કપાડીયા	"	૪૭	
૯	" ચંદુલાલ જેઠાલાલ	સુરત	૪૬	
૧૦	" બબલદાસ ગોહડદાસ	ચાણુરમા	૪૪	
૧૧	" નેમચંદ રાઘાભાઈ	અમદાવાદ	૪૨	
૧૨	" બબલદાસ સીકાદાસ	વડરમા	૪૧	
૧૩	" સોમચંદ ગીરધરદાસ	"	૪૦	
૧૪	" વનમાલીદાસ મોહનલાલ	સુરત	૩૭	
૧૫	" પ્રેમચંદ ત્રિકમલાલ	વડરમા	૩૬	
૧૬	" બાહલાલ નાનશા	અમદાવાદ	૩૫	
૧૭	" મંગળદાસ વાડીલાલ	"	૩૫	
૧૮	" મણીલાલ સુખલાલ મુ.	"	૩૪	
૧૯	" રતીલાલ જેસંગભાઈ	"	૩૪	
૨૦	" જોગીલાલ લક્ષ્મીભાઈ	"	૩૪	

૨૧	„ વાડીલાલ નાથજી	„	૩૩
૨૨	„ રતિલાલ ખાલાખાઈ	„	૩૩
૨૩	„ વાડીલાલ ચોમચંદ	મુરત	૩૩

ધોરણ ૩ છું. વ

૧	મી. લક્ષ્મિચંદ જગજીવનદાસ.	વડરમા	૭૫	રૂ. ૨૧
૨	„ રેણીચંદ મયાચંદ	„	૬૦	૧૫
૩	„ કેશવલાલ જીવરામ	„	૫૭	૮

ધોરણ ૩ છું.

૧	મી. પુષ્પોત્તમ જગમલદાસ મહેતા	મુરત	૭૦૧૧	૨૫
૨	„ નગીનચંદ જગજીવનદાસ સાહ.	„	૫૪૧૧	૧૫
૩	„ જગલાલ તારાચંદ મહેતા	અમરેલી	૪૫૧૧	

ધોરણ ૪ છું.

૧	મી. નિમોવન દશીચંદ	આણરમા	૬૬	૩૦
૨	„ શાંતિલાલ માણેકચંદ	ધોળોળ	૫૫	૨૦

ધોરણ ૫ છું. અ

૧	સંઘવી જગજીવન ચોપટલાલ	બનારસ	૭૪	૩૦
---	----------------------	-------	----	----

ધોરણ ૫ છું. વ

૧	મી. મણીલાલ કાનજી	મહેસાણા	૫૬	૨૦
---	------------------	---------	----	----

ધોરણ ૫ છું. ક

૧	મી. કસ્તુરચંદ બીખાચંદ	ધોળોળ	૮૩	૩૦
૨	„ કેશવલાલ જીવણચંદ	બનારસસીટી	૩૪	
૩	„ લાલચંદ ભગવાન	„	૩૪	

ધોરણ ૫ છું. ડ.

૧	મી. પ્રભુદાસ દીપચંદ	બનારસ	૪૭	રૂ. ૨૦
૨	„ દરગોવિંદ નયુમાઈ	ધોળોળ	૬૫	૫
૪	„ સુખલાલ રવજીખાઈ	ઝીંબુવાડા	૬૫	૫

કુલ ૬૯ વિદ્યાર્થીઓ પાસ થયા છે. અને ઈનામ રૂ. ૪૦૬ અપાયા છે.

શ્રી જૈન શ્વેતાંવર એજ્યુકેશન બોર્ડ.

તા. ૨૬-૧૨-૧૯૧૫ ના રોજ લેવાયેલ

વાઈ રતન-શ્રેષ્ઠ ઉત્તમચંદ કેશરીચંદની પત્નિ-જૈન સ્ત્રી ધાર્મિક

ૐસ્ત્રી હરીફાદની પરીક્ષાનું પરિણામ. ૬૦૩૭

અવિવાહિત સ્ત્રીઓનું ધોરણ ૧ લું.

૧	બેન	મંચુ મનસુખ	પાટણ	૭૬	૨. ૧૫
૨	"	કેસર મણીલાલ	"	૭૫	૭
૩	"	મંચુ લક્ષુભાઈ	"	૭૫	૭
૪	"	મંચુ લક્ષુચંદ ગોપાળ	"	૭૫	૭
૫	"	ચંપા કસ્તુરચંદ	"	૭૪	૫
૬	"	દીરા લક્ષ્મીચંદ	"	૭૦	૪
૭	"	મોતી પદમણી	"	૬૯	૨૧
૮	"	રેના પાનાચંદ	ખંભાત	૬૯	૨૧
૯	"	ચંપા ખુશચંદ	"	૬૬	૨
૧૦	"	નારંગી વાલીલાલ	અમદાવાદ	૬૪	૨
૧૧	"	ચંપા રતનચંદ	પાટણ	૬૨	૨
૧૨	"	શ્રીમતી બાઈલાલ	સુરત	૬૧	૨
૧૩	"	વસંતી શ્યામચંદ	પાટણ	૬૦	૨
૧૪	"	ચંપા મંગળાસ	અમદાવાદ	૬૦	૨
૧૫	"	ગાંડી નાથલાલ	ખંભાત	૬૦	૧
૧૬	"	ચંપા ભોગીલાલ	પાટણ	૫૯	૨
૧૭	"	દીરી કેશવલાલ	અમદાવાદ	૫૬	૨
૧૮	"	જસુદ્ધા બીખાચંદ	પાટણ	૫૫	૨
૧૯	"	પાવતી ઉદા	પાલીતાણા	૫૫	૨
૨૦	"	મોતી જગદીશવનદાસ	અમદાવાદ	૫૪	૨
૨૧	"	વિમળા ત્રીકમદાસ	"	૫૨	૨
૨૨	"	ચંપા કુલચંદ	ખંભાત	૫૧	૨
૨૩	"	મોતી દીરાચંદ	સુરત	૫૧	૨
૨૪	"	સીતા બાઈચંદ	પાટણ	૫૦	૨
૨૫	"	મણી કુટીચંદ	ખંભાત	૫૦	૨
૨૬	"	મેન નગીનદાસ	ખંભાત	૫૦	૨

૨૭	કાન્તા વરજીવનદાસ	અમદાવાદ	૫૦	૨
૨૮	જશી નાથાલાલ	અમદાવાદ	૪૭	
૨૯	ચીની નગીનદાસ	"	૪૫	
૩૦	વિમળા મગનલાલ	"	૪૪	
૩૧	જશી મોહનલાલ	"	૪૪	
૩૨	કાન્તા ચકરચંદ	"	૪૩	
૩૩	શાન્તા ત્રીકમલાલ	"	૪૨	
૩૪	ભાણુક જીવાબાપ	"	૪૧	
૩૫	ચંપા ચુનીલાલ	ધીજોજ	૪૧	
૩૬	રમણુ નગીનદાસ	સુરત	૪૧	
૩૭	અજવાળી ત્રીભોવન	પાણીતાણા	૪૦	
૩૮	શક ત્રીભોવનદાસ	ખંભાત	૪૦	
૩૯	સમરત ઉશ	પાણીતાણા	૩૯	
૪૦	લક્ષ્મિતા હીંગભાઈ	ઝીજુવાડા	૩૮	
૪૧	મણિ પાનાચંદ	ખંભાત	૩૮	
૪૨	કંચન નાનચંદ	સુરત	૩૬	
૪૩	વીજી મોતીલાલ	અમદાવાદ	૩૫	
૪૪	અજવાળી રંગનાથ	પાણીતાણા	૩૪	
૪૫	અવેર મનજી	રાજકોટ	૩૩	
૪૬	રૂઢમણી જૈનમચંદ	મુળધ	૩૩	

અવિવાહિત કન્યાઓનું ધોરણ ૨ છું

૧	જેન જસદ જેસીંગભાઈ	અમદાવાદ	૭૮	૧૫
૨	સીતા અમીચંદ	"	૭૩	૭
૩	ચંપા ચુનીલાલ	"	૬૩	૪૧
૪	મણી નયુમાઈ	ધીજોજ	૬૩	૪૧
૫	કંચન કુલચંદ	અમદાવાદ	૬૦	૩
૬	ચંપા ભાણુકલાલ	ઝીજુવાડા	૫૬	૨
૭	અંજુ નંસીદાસ	અમદાવાદ	૫૪	૨
૮	ચંદ્રમણી લાલુભાઈ	"	૫૨	
૯	જયુ વીરચંદ	"	૪૮	
૧૦	સમરત ઝુંઝાભાઈ	ઝીજુવાડા	૪૭	
૧૧	દરી ચમનલાલ	અમદાવાદ	૪૧	

શ્રીજીનું ધોરણ ૧ છું

૧	જેન જસદ જોરાલાલ	અમદાવાદ	૭૭	૨૧
૨	ભાણુક મદામુખભાઈ	"	૭૫	૧૭
૩	મકરી સાંકવચંદ	ધીજોજ	૭૧	૧૫

૪	"	સીવી દલસુખરામ	"	૭૦	૧૧
૫	"	ગમરી આનચંદ	"	૬૮	૪
૬	"	જોષ્ઠી લક્ષ્મીભાઈ	ચાણુસખા	૬૩	૮
૭	"	કેસી ત્રિભોવનદાસ	ધીણેજી	૬૦	૫
૮	"	ચાંતા કૃતેચંદ	અમદાવાદ	૫૪	૩
૯	"	બાબુ કાલીદાસ	"	૫૩	૨
૧૦	"	વીજી પ્રેમચંદ	ચાણુસખા	૪૭	
૧૧	"	ચંચળ આલમચંદ	"	૪૫	
૧૨	"	ચંચળ ભીખાભાઈ	"	૪૦	

શ્રીઓનું ધોરણ ૨ જી

૧	જેન	દરકોરભાઈ વાડીલાલ	મુંબઈ	૭૫	રૂ. ૨૮
૨	"	કીડીજેન નાનચંદ ભાઈચંદ સુરત		૭૫	૨૮
૩	"	રૂખીઆઈ ઉત્તમચંદ	મુંબઈ	૬૦	૧૩૧
૪	"	કુલકોરભાઈ રૂપચંદ	સુરત	૬૦	૧૩૧
૫	"	વીજકોરભાઈ જ્યેષ્ઠ	"	૫૦	૫
૬	"	મંજુભાઈ સાંકેચંદ	અમદાવાદ	૪૫	
૭	"	લીલાવંતી કેશરીચંદ	સુરત	૪૨	
૮	"	નવલજેન ઉત્તમચંદ	"	૪૨	
૯	ભાઈ	સકરીભાઈ મંજારામ	અમદાવાદ	૩૫	
૧૦	"	મણીઆઈ જોડાલાલ	"	૩૪	

શ્રીઓનું ધોરણ ૩ જી

૧	જેન	સમરચ જુમખરામ	લીંચ	૫૬	રૂ. ૨૫
૨	"	ચંચળ હડીસંગ	અમદાવાદ	૫૦	૧૫

શ્રીઓનું ધોરણ ૪ જી

૧	જેન	મણી જગતજાલ	પાટણ	૭૧	રૂ. ૨૫
૨	"	નેમકોર કરતુરચંદ	સુરત	૫૭	૧૫
૩	"	મણી નહાલચંદ	પાટણ	૫૬	૧૦
૪	"	સમરચ કુલચંદ	અમદાવાદ	૪૨	
૫	"	માણેક મહાપ્રભાઈ	"	૩૫	

શ્રીઓનું ધોરણ ૫ જી

૧	જેન	પુરી ઉમેદચંદ	અમદાવાદ	૩૭	૫
૨	"	ચંપા કાલાભાઈ	"	૩૬	૫
૩	"	ચંપા કેશવલાલ	"	૩૪	૫

કેવ. ૮૯ ઉમેદવાર પાસ થયા છે અને હનામના રૂ. ૪૧૧ આપવામાં આવ્યા છે.

પાટણના જૈન ભંડારો.

(અનુસંધાન ગતોક્તી)

(૧૪) હરેવાડાનો પ્રસિદ્ધ ભંડાર.

આ ભંડાર પુનમીઆ ગમ્મના શ્રી પૂજ્યનો હતો તે હાલ જણાતો નથી. હાલના શ્રી પૂજ્ય અને પાટણના જૈન સંઘ વચ્ચે એક મુકદ્દમો થયો હતો તેમાં આ ભંડાર સંબંધી તકરાર હતી. આથી તેને ખસેડી અન્ય સ્થળે લઈ જવામાં આવ્યો છે. થોડી ઘણી આશા રહે છે કે આ પ્રકાશમાં આવશે. એમ કહેવાય છે કે આ ભંડારમાં મુળ ૪૦૦ હામડા હતા. ૨૫૦ સ્વર્ણચંદ્ર યતિના-હામમાં આ ભંડાર હતો, તે કોઇને પણ પ્રત જોવા દેતા નહીં. તેમના મરણ પછી શ્રી પૂજ્યની ગાદી સંબંધી તકરાર હતી અને તેનું હેવટ આવે તે પહેલાં ઉપયોગી કેટલાંક હસ્તલિખિત પુસ્તકોને તેને ખરીદવાને ફરતા બ્રીટિશ અમલદારોના એજન્ટોને વેચી દેવામાં આવ્યાં. પ્રો. અશ્વિલાલ નભુભાઈ દિવેદીને આ ભંડાર જોવા દેવામાં આવ્યો હતો, પણ તેમના મનમાં પણ સંદેહ રહ્યો હતો કે કેટલાંક પુસ્તકો તેની નજરથી દૂર રાખવામાં આવ્યાં હતાં. યુરોપીયન વિદ્વાનો એમ માનતા આવ્યા છે અને હજી પણ માને છે કે આ મહાન હિંમચંદ્રાચાર્યનો ભંડાર હતો, પણ તે ખોટું છે. હિંમચંદ્ર પૂર્ણતક ગમ્મના હતા. હરેવાડામાં પૂર્ણિમા ગમ્મના શ્રીપૂજ્ય નામે મહીંદ્રપ્રભે અંબડાસ રચ્યો છે તેમાં તે વિન્યમુંદરથી ઉતરી આવેલા છે એવું જણાયું છે, નહીં કે શ્રી હિંમચંદ્રથી. આ ગમ્મની બે શાખા હતી એક આણસમામાં અને બીજી લાડાલમાં. આ ભંડારનો વિસ્તાર બહોલો જણાય છે અને તેમાં સંસ્કૃત, પ્રાકૃત અને ગુજરાતી હસ્તલિખિત પુસ્તકોનો મોટો સંગ્રહ હતો એમ લાગે છે. આમાંના ઘણા ખરા તે - ગમ્મના યતિઓએ લખેલાં હોય શુદ્ધ જ હતાં. આમાં તાડપત્ર ઉપર લખેલું એક પણ પુસ્તક હવું નહીં, અને તેમાંનાં કાગળ ઉપર લખેલાં પુસ્તકો પણ ત્રણ સંદેશ કરતાં વધુ પ્રાચીન નહીં હોય એમ માનવાને કારણ રહે છે.

હસ્ત લિખિત પ્રતોની રિચંતિ અને બીજી હકીકત

પાટણના ભંડારોમાંનાં પુસ્તકો ઉપર વિદેશી તેમ જ ખીર્મનો ડોળો કર્નિષ દોડના વખતથી રહ્યો છે. મુળ પાટણના ભંડારે યતિઓના તાખામાં હતા અને તેમની પાસે ખાનગી મીક્કત તરફે ઘણી હસ્તલિખિત પ્રતો રહેતી. ઘણી મોટી નાણાંની રકમોથી લક્ષ્યાદ પ્રતો તે આપી દેતા. ખજર પ્રમાણે મધના વાદળ્ય મુનિએ પણ ઘણી પ્રતો વેચી નાંખી હતી. કેટલાક સ્વાર્થી કેટલીક પ્રતોને ચોરી પણ લઈ ગયા છે આ રીતે કાગળ તેમ જ તાડપત્ર ઉપરની પ્રતો મુગ્ધ, પુના અને રિંગોમાં ગવડી છે. હાલમાં આ ભંડારો જૈન શ્રાવકોના હાથમાં છે તેથી તેમથી પ્રતો વેચાણથી રાહી જવાનો ધર્મો યોછો સંભવ છે.

ભંડારોને કપાખવામાં અથવા તેો આમાન્ય ધરોમાં ગાખવામાં આવ્યા છે. વાડી પાર્શ્વનાથ મંદિરના ભંડારે હાલમાં તે મંદિર નવું બંધાય છે તેના અન્ય મકાનમાં સંપન્નામાં આવશે. પ્રતોને નહીં લાકડાની કે કાગળની પેટીઓ કે જોને શાખા દેવામાં

આવે છે તેમાં રાખવામાં આવે છે અને તે દાસકાને કપાટમાં કે મોટી પેટીઓમાં મુકવામાં આવે છે. જ્યારે નવું મકાન રૂ. ૪૧૦૦૦ નું પાટણમાં તૈયાર થશે ત્યારે તેમાં બધા ભંડારો રાખવામાં આવશે એ જાણી થશે આનંદ પામવા જેવું છે.

પુરી સંભાળની ખામીને લીધે તેમ જ એક તાબામાંથી બીજા તાબામાં જવાને લીધે તાડપત્ર ઉપર લખેલાં પુસ્તકો ઉપર ખરાબ અસર થઈ છે; પરંતુ કહેવું જોઈએ કે સામાન્ય રીતે તેને ઘણો વખત લખાયાં થયો હોવા છતાં ઘણી સારી રીતે સંભાળીને રાખવામાં આવ્યાં છે. કેટલાક ઉપર શાહી જાંબી થઈ છે છતાં એકે તાડપત્રની નકલ ઉધધથી ખવાઈ ગઈ નથી. તેમાં સુગંધી પદાર્થ રાખવામાં આવે છે તેથી જંતુઓથી તેમને રક્ષણ મળે છે. કેટલાંક તાડપત્રનાં પુસ્તકો એવાં છે કે તેને ચોખ્ખી રીતે જળવી રાખવામાં આવે તો હજી બીજાં પાંચસો વર્ષ સુધી ટકી શકે તેવાં છે.

પાટણમાંના તાડપત્ર ઉપરનાં પુસ્તકો દક્ષિણ હિંદનાં તાડપત્રોથી કદમાં, પત્રોની જાતમાં અને લેખન પદ્ધતિમાં ઘણાં ભિન્ન પડે છે. મદ્રાસના તાડપત્રો હમેશાં જડાં અને ઘટ્ટ હોય છે જ્યારે પાટણનાં પાતળાં છે. તેમ છતાં જડાં તાડપત્રો મલખારમાંથી લાવવામાં આવતાં એમ સ્પષ્ટ રીતે અધવીના પાડાના ભંડારની એક પ્રતમાં એક જાગુએ કરેલા ઉદ્દેશ્ય ઉપરથી જણાય છે. દક્ષિણમાં તાડપત્ર ઉપર ખીલાથી લખવામાં આવે છે. જ્યારે શુજરાતની પ્રતોમાં કલમ વડે શાહીથી અક્ષરો લખવામાં આવ્યા છે. દક્ષિણમાંનાં પુસ્તકો શુજરાત જેટલાં પ્રાચીન નથી; કારણ કે કાશ્મીર ખર્નેલના જણાવવા પ્રમાણે દક્ષિણમાં જુનામાં જુનાનું વર્ષ ૧૪૮૮ અને છે. તેની લીધે જુની દેવનાગરી હોય શુજરાતના તાડપત્રના પુસ્તકોની છે અને અક્ષરો તે સમયના શિલાલેખોમા જેવા જણાય છે તેના છે.

હસ્તલિખિત પ્રતો યતિઓ અથવા જેનો લઘીઆ તરીકેના ધર્મો હતો એવા લઘી આગ્રેા કે જે પ્રાયઃ બ્રાહ્મણો, કાયમ્યો અને વાણીઆઓ હતા તેના હાથથી લખાતી હતી. આવી રીતે લખાવવાનો, તાડપત્રો વગેરેનો ખર્ચ ઘણો વધુ આવતો. આની બક્ષીસ કે વેચાણ થતું હતું તેથી પ્રતો એકના તાબામાંથી બીજાના તાબામાં જતી હતી.

મર્વ તાડપત્રો ઉપર લખાયેલી પ્રતોમાં કોતે એક કાણુ રાખવામાં આવતું અગર તો જમણી બાજુએ એક અને ડાબી બાજુએ એક એમ બે કાણું રાખવામાં આવતા કે જેમાં દોરી રાખવામાં આવતી કે જેથી આખું પુસ્તક અખંડ રહે. ઉપર લાકડાનાં પાટીઆં કે ચામડાંનાં પુઠાં રાખવામાં આવતાં અને તેમાંથી દોની પસાર કરવામા આવતી. દોરી સુતગની અગર તો રેશમની હતી અને તે આખી પ્રતને બાધવામા આવતી પછી તે પ્રતને લુગડાંના કે રેશમના કટકામાં બીટાળવામાં આવતી અને ગંજામાં ગોડવી મોટી લાકડાંની પેટીઓમાં મુકવામાં આવતી મોટામા મોટી પ્રતનું કદ ૩૬x૨૩ ઇંચ અને નાનામાં નાનીનું (પુસ્તિકાનું) કદ ૪૬x૧૬ ઇંચનું હોય છે.

એકે જુનામાં જુનાં તારીખવાળા પુસ્તકોની નકલ મને ૧૧૩૫ માં કરવામાં આવી હતી; પરંતુ આશરે ૭ પુસ્તકો તારીખ વગરનાં છે તેની નકલ તેના કરતાં પણ આગળ કરવામાં આવી હોય એમ જણાય છે. દમયન્તી, ચીત્તરી ઉપર ચંદ્ર મહાપત્રની પ્રકૃત ટીકા અને બીજાં પુસ્તકો ઉપરથી જણાય છે કે તેની નકલ મસ્વીસનના દસમાં સદકામાં લખા વેલ છે, ઘણાખરો ભાગ તપાસકરના સુદિ જેવે અને તેમા શિષ્ય સોમચુદરની આગાધી

૧૫મા સૈદ્ધાંત લખાયેલો છે. તાડપત્રનાં પુસ્તકોનો મોડામાં મોડો કાળ ૧૪૯૭ વિક્રમ સંવત્સરો છે.

જે જે સ્થળોએ પુસ્તકો લખાવવામાં આવ્યા હતાં તેના ઉલ્લેખ ઉપરથી પાટણ, ખંભાત, ધોળકા, કણ્વિલી, ડુંગરપુર, વીંછપુર, ચંદ્રાવતિ અને પ્રહલાદનપુર (પાલણપુર) એ સ્થળો મોહમ પડે છે. જે રાજના સમયમાં તે લખાયાં હતાં તેમાં સિદ્ધરાજ, કુમાર પાલ, વીશલદેવ અને સારંગદેવનાં નામ બહુ જણાય છે.

આ તાડપત્ર ઉપર લખાયેલા પુસ્તકોના પૃષ્ઠ નોંધવાની રીત વિલક્ષણ છે. ડાબી બાજુએ સંખ્યા મુકવામાં આવે છે; પરંતુ જમણી બાજુએ જુદા જુદા સાંકેતિક અક્ષરોથી પૃષ્ઠની સંખ્યા જણાવવામાં આવે છે. સ્વ એટલે એક, રતી એટલે બે, ત્રી એટલે ત્રણ, સુ એટલે સો, સૂ એટલે બસો વગેરે. જુનાં કાગળ ઉપર લખેલાં પુસ્તકોની સંખ્યા આંકડાથી મુકવામાં આવે છે. પણ વાડી પાર્શ્વનાથના બંડારમાં લખાં પુસ્તકોમાં ઉપર મુજબ તાડપત્ર ઉપર લખાયેલાં પુસ્તકોની પેઠે પૃષ્ઠ સંખ્યા મુકવામાં આવી છે. આ તાડપત્ર ઉપરથીજ પરબારી નકલ કરવાને લખે છે.

તાડપત્રના પુસ્તકોમાં સમજણ સાધના ચિત્રો પણ રહેતાં, પણ આ બંડારોમાં ફક્ત એકજ તાડપત્રનું પુસ્તક છે કે જેમાં સમજણ સહિત ચિત્રો છે. તે ચિત્રો તીર્થંકરોનાં છે. ચિત્રવાળાં તાડપત્રના પુસ્તકો ઠીક સંખ્યામાં મળી આવે છે. પાટણના બંડારોમાં બાર દરતાં વધુ છે કે જેમાં ચિત્રો છે. કલ્પસૂત્ર અને કલિકાચાર્યની પ્રતોમાં સામાન્ય રીતે ચિત્રો લાયજ છે. ૧૨૯૪ માં ઉતારેલી તાડપત્ર ઉપરની નકલમાં હેમાચાર્ય અને કુમારનાં ચિત્રો હતાં કે જે હમણાના છેલ્લા આ માસિકના ઇતિહાસ--સાહિત્યના ખાસમાં પ્રસિદ્ધ થયાં છે, એક પુસ્તકમાં હેમાચાર્યના વ્યાકરણની રચના અને પ્રકાર સંબંધી વિગત આપતા ચિત્રો છે. આ બધી વાત તાડપત્રના અંગે થઈ.

કપડાં ઉપર લખેલાં એવાં પાટણના બંડારોમાં બે પુસ્તકો છે એક સંં ૧૮ માં લખેલું ૨૫૫૫ નાં કદવાળાં ૯૨ પૃષ્ઠુ છે. તે સારી રીતે રાખવામાં આવ્યું છે. તે ઉપરના અક્ષરો ઘણા સ્પષ્ટ છે સામાન્ય જાડી ખાદીના કપડાંના બે કટકા ભેગા થઈને પૃષ્ઠો કરવામાં આવ્યાં. હમણાં પણ બાંએજ ગયે એવાં પુસ્તકો માટે પાડાંમાં પાનાં પસંદ કરવામાં આવે છે. વડોદરાના જૈન બંડારમાં જમણાજુતનું લખાણ ત્રેહીંગ કથેય ઉપર કરવામાં આવ્યું છે.

કાગળ ઉપર લખેલાં પુસ્તકોનો સંગ્રહ આ બંડારોમાં બધો યઈ આર હબર કરતાં વધુ છે. સદ્યવીના પાડાનો બંડાર છે જેમાંના કાગળ ઉપરનાં પુસ્તકો તાડપત્રનાં પુસ્તકો જેવાં જ કાપેલાં પાનાં ઉપર છે. એમ કરવામાં આવે છે કે જુનારાતમાં પહેલવહેલાં કાગળોનો પ્રવેશ કુમારપાલના સમયમાં થયો; પરંતુ તેના એટલે ૧૩ માં સૈદ્ધાંત લખાયેલાં મુજબ ઉપરનાં પુસ્તકો આ બંડારોમાં નથી માત્ર એક બે તે સમયનાં જેવામાં આવે છે, પણ તેની લીધે ઉપરથી તેના સમય ખેટિ લાગે છે, એકે સંં ૧૩૨૫ તું એક પુસ્તક જેવાં આવે છે હતાં બંડારોમાં જુનામાં જુનાં પુસ્તકો સંં ૧૩૫૬-૫૭ માં લખાયેલાં ૫૮ કાગળ છે આવા કાગળ ઉપરનાં પુસ્તકોમાં ચિત્રો એનેને રંગથી ચીતરવામાં આવે તેવાં ગિવવાળાં પુસ્તકોની સંખ્યા બંડારોમાંથી એકે ૧૫ નીકળે છે.

આ સર્વ હમણાં વિજયાદશમી ઉપર વડોદરા જવાનું થતાં ત્યાં પાંચવા ગળેલા રાં
ચીમનલાલ દલાલના રીપોર્ટ ઉપરથી પ્રાપ્ત થયું છે તે અહીં જણાવવામાં આવે છે.
તેમણે આ ભંડારોમાં કેવાં અને કયાં અલગ્ય ઉપયોગી અને અપૂર્વ ગ્રંથો મળે તેમ છે
તેનું હુંક રેખાદર્શન ઉક્ત રીપોર્ટમાં કરેલું છે અને તેમાંથી ત્રણ સદિપ્ત સૂચના તેમણે
હમણાં ભગવલી પાઠશાળા ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદમાં જોડેલા “પાટણના ભંડારો અને
આમ કરીને તેમાં રહેલું અપ્રકાશ તથા પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્ય” એ નામના નિબંધ-
માં કરેલી છે એટલે તેની અહીં અગત્ય ધારી નથી.

છેવટે સર્વ સાહિત્યગ્રંથો જન જોજ ઇચ્છશે કે શ્રીમત ગાયકવાડ સરકાર તરફથી
આ સંબંધેના વિગતવાર સંપૂર્ણ રીપોર્ટ વહેલી બહાર પડે અને તે પછી તેમના અલગ્ય
પુસ્તકો મૂળ અને બાષાંતર સહિત તે નામદાર મહારાજની તરફથી પ્રસિદ્ધ થાય, કે જેથી
તેમનો ઉપકાર સર્વ જગત ઉપર સ્થાયી તરીકે રહે અને તેમણે રસ લઈ આગંબ કરાવેલું
કાર્ય સિદ્ધિને પ્રાપ્ત થાય. તેમણે લાયબ્રેરીઓ રચી રચી દહાડી જે નામના પ્રાપ્ત કરી
છે તે અવશ્યનીય છે. આ પાટણના ભંડારો પણ સાર્વજનિક લાયબ્રેરી તરીકે થાય એવો
દિન ક્યારે આવશે ? કે જ્યારે તેના સંબંધે એવું કહી શકાય કે —

Behold the doors wide open stand,
The varied throng inviting,
Each comes to seek within these halls,
A book, his mind delighting.

અને તે ભંડારોમાંનાં પુસ્તકોના કર્તાઓ સંબંધે એવું જીનને કહી તેમના આભારી
પદ સંજીએ કે:—

Your thanks pay not to those who searched
To-day each shelf and nook,
But honour him we honour here,
The man behind the book.

—તંત્રી.

૧૫મા સૈદ્ધાન્ત લખાયેલા છે તાડપત્રના પુસ્તકોનો મોડામા મોડો કાળ ૧૪૯૭ વિક્રમ સવતનો છે

જે જે રથજોએ પુસ્તકો લખાવવામા આવ્યા હતા તેના ઉલ્લેખ ઉપરથી પાટણ, ખંભાત, ધોળખ, દર્ણાવળી કુમરપુર, વીઝપુર, ચત્રાવતિ અને પ્રદ્ધાદનપુર (પાલણપુર) એ રથજો માલુમ પડે છે જે રાજ્યના સમયમાં તે લખાયા હતા તેમા સિદ્ધરાજ, કુમાર પાલ, વીરશયેવ અને સારંગદેવના નામ બહુ જણાય છે

આ તાડપત્ર ઉપર લખાયેલા પુસ્તકોના પૃષ્ઠ નોંધવાની રીત નિલક્ષણ છે ડાબી બાજુએ સખ્યા મુકવામા આવે છે, પરંતુ જમણી બાજુએ શુદ્ધ શુદ્ધ સાંકેતિક અક્ષરોથી પૃથ્વીની સખ્યા જણાવવામા આવે છે સ્વ એટલે એક, રતી એટલે બે, શ્રી એટલે ત્રણ, હ એટલે ચો, સુ એટલે બસો વગેરે શુદ્ધ કાગળ ઉપર લખેલા પુસ્તકોની સખ્યા આકાંક્ષી મુકવામા આવે છે પણ વાડી પાર્શ્વનાયના બહારમા ઘણા પુસ્તકોમા ઉપર મુજબ તાડપત્ર ઉપર લખાયેલા પુસ્તકોની પેઠે પૃષ્ઠ સખ્યા મુકવામા આવી છે. આ તાડપત્ર ઉપરથી જ પરખારી નક્કલ કરવાને લઈને છે

તાડપત્રના પુસ્તકોમા સમજણ સાધના ચિત્રો પણ રહેતા, પણ આ બહારોમા ફક્ત એવજ તાડપત્રનું પુસ્તક છે કે જેમા સમજણ સહિત ચિત્રો છે તે ચિત્રો તીર્થ દરોના છે ચિત્રવાળા તાડપત્રના પુસ્તકો ફક્ત સખ્યામા જણાવે છે પાટણના બહારોમા બાર કરતા વધુ છે કે જેમા ચિત્રો છે કલ્પસૂત્ર અને કલિકાચાર્યની પ્રતોમા સામાન્ય રીતે ચિત્રો લાયજ છે ૧૨૮૪ મા ઉતારેલી તાડપત્ર ઉપરની નક્કલમા હેમાચાર્ય અને કુમાર પાળના ચિત્રો હતા કે જે હમણાના હેમા આ માસિમ્ના હતિદાસ--સાહિત્યના ખાસ અફસા ટ્રસ્ટિ થયા છે, એક પુસ્તકમા હેમાચાર્યના વ્યાખ્યાનની રચના અને પ્રસાર સંબંધેની નિગત આપતા ચિત્રો છે આ બધી વાત તાડપત્રના અંગે થઈ.

કપડાં ઉપર લખેલાં એવા પાટણના બહારોમાં બે પુસ્તકો છે એક સં. ૧૪૧૮ મા લખેલ ૨૫૨૫ ના દેવાગી હર પૃથ્વી છે તે સારી રીતે ગળવામા આવ્યું છે અને તે ઉપરના અક્ષરો ઘણા રપટ છે સામાન્ય બહા ખાદીના કપડાના બે પટકા બેગા ચોંટાડીને જોડા કરવામા આવ્યા હમણા પણ બાબેજ મળે એવા પુસ્તકો માટે કપડાના પાના પસંદ કરવામા આવે છે વડોદરાના જૈન બહારમા જયપ્રાજ્ઞનું લખાણ ત્રેષસીગ કતોપ ઉપર કરવામા આવ્યું છે

કાગળ ઉપર લખેલાં પુસ્તકોનો સમય આ બહારોમાં બધો ઘર્ષ બાર હળવર કરતા વધુ છે સઘરીના પાડાનો બહાર છે જેમાના મગજ ઉપરના પુસ્તકો તાડપત્રના પુસ્તકો જેવા જ માપેલા પાના ઉપર છે એમ દેવગામા આવે છે કે શુજરાતમા પહેલવહેલા કાગળોનો પ્રવેશ કુમારપાવના મઘ્યમા થયો. પરંતુ તેના એટલે ૧૩ મા સદમાં લખાયેલા કાગળ ૧૫ તા પુસ્તક આ બહારોમા નથી માત્ર એક બે તે મમવર્ત જેવામા આવે છે, પણ તેની લીપિ ઉપરથી તેનો મમય ખોળી લાગે છે, એકે મં. ૧૩૨૧ નું એ પુસ્તક જેવામા આવે છે તે બહારોમા શુદ્ધામા શુદ્ધા પુસ્તકો સં. ૧૩૫૬-૫૭ મા લખાયેલા નમ્પ કન્યાવા હ ખાવા મગજ ઉપરના પુસ્તકોમા ચિત્રો એનેની ગંગા ચીતરવામા આપના અને તેવા ચિત્રવાળા પુસ્તકોની મજબૂ બહારોમાંથી હમે વધુ નીકળે છે.

આ સર્વ હમણાં વિજયાદશમી ઉપર વડોદરા જવાનું યત્ન ત્યાં વાંચવા મળેલા રા. ઝીમનલાલ દલાલના રીપોર્ટ ઉપરથી પ્રાપ્ત થયું છે તે અહીં જણાવવામાં આવે છે. તેમણે આ બંડારોમાં કેવાં અને કયાં અલગ્ય ઉપયોગી અને અપૂર્વ ગ્રંથો મળે તેમ છે તેનું ટુંક રેખાદર્શન ઉક્ત રીપોર્ટમાં કરેલું છે અને તેમાંથી પણ સક્ષિપ્ત સુચના તેમણે હમણાં બરાયલી પાંચમી ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદમાં મોકલેલા “પાટણના બંડારો અને ખામ કરીને તેમાં રહેલું અપભ્રંશ તથા પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્ય” એ નામના નિબંધમાં કહેલી છે એટલે તેની અહીં અગત્ય ધારી નથી.

છેવટે સર્વ સાહિત્યરસિક જન એજ પ્રચ્છશે કે શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકાર તરફથી આ સંબંધેના વિગતવાર સંપૂર્ણ રીપોર્ટ વહેલો બહાર પડે અને તે પછી તેમાંના અલગ્ય પુસ્તકો મૂળ અને ભાષાંતર સહિત તે નામદાર મહારાજના તરફથી પ્રસિદ્ધ થાય, કે જેથી તેમને ઉપકાર મર્વ જગત ઉપર રચાયેલી તરીકે રહે અને તેમણે રમ લાઇ આરંભ કરાવેલું કાર્ય સિદ્ધિને પ્રાપ્ત થાય. તેમણે લાયબ્રેરીઓ રચશે રચશે દડાડી જે નામના પ્રાપ્ત કરી છે તે અવર્ણનીય છે. આ પાટણના બંડારો પણ સાર્વજનિક લાયબ્રેરી તરીકે થાય એવો દિન ક્યારે આવશે ? કે ક્યારે તેના સંબંધે એવું કહી શકીએ કે—

Behold the doors wide open stand,
The varied throng inviting;
Each comes to seek within these halls,
A book, his mind delighting.

અને તે બંડારોમાંનાં પુસ્તકોના ક્ષતિઓ સંબંધે એવું ખીજને કહી તેમના આભારી થઇ શકીએ કે:—

Your thanks pay not to those who searched
To-day each shelf and nook;
But honour him we honour here,
The man behind the book.

—ત્રી.

જયના હુંહસિ વાગે,
સંશય ભીતિ સૌ ભાગે,

વીર ! પહેરો વિજયની માળ—

પધારો.

હૃદય ઉલ્લાસ.

(રાગ—હોરી,)

આજનો દિન આનંદકારી, સુખકારી રે—આજનો.

સ્થળ સ્થળના સઘો મળિયા છે, કોમતણું હિત ધારી,
જ્યાં ત્યાં છે અધિકાર રહેલો, મૂળથી તેને વિદારી,

કરો જ્યોતિ રાત્ર પ્રસારી—આજનો.

આ પરિપક્વથી લાભ થયા છે, વિશેષ થવાની તૈયારી,
આપ સહુની પુષ્ટ મદદથી, શંકા ઝીક નિવારી,

લઈશું અમે લ્હાવો ભારી—આજનો.

મારું તારું મમતા મૂકી, ઐક્ય હૃદયમાં ધારી,

ધારા સુધારા કરજો સારા, સહુના મત સુવિચારી,

વિનતિ એ નમ્ર અમારી—આજનો.

વિનતિ.

(રાગ સોરઠ.)

કરજો કંઈ કોમ ઉદાર,

તમે વીર ધર્મતણા સરદાર.

નિજ કોમના ઉદારમાં, નિશ્ચય તમારો હાથ છે,
પ્રગતિ થશે જો કોમની, તેમાં તમારો સાથ છે—કરજો.

જેતું ચરણ અમને તમેને, એજ પ્રભુ વીતરાગ છે,
જાગે અને જગવે સદાયે, તે ધારા મહાભાગ છે—કરજો.

શૂરા ! ધરી હિમ્મત કરો કુચ, સાધ્ય તો મળનાર છે,
કરી એક દિલ દુનિ વચનથી, અવન સદ્ગુણ ધનાગ છે—કરજો.

તંત્રી.

કૉન્ફરન્સનું દશમું અધિવેશન.

મુ'અધમાં ચાલુ રહેલી તૈયારી.

[એપ્રિલની તા ૨૧-૨૨-૨૩ ભુલતા નહિ.]

મુખમાં સને ૧૯૧૧ ના એપ્રિલ તા. ૨૧, ૨૨, અને ૨૩, મી શુક્ર, શનિ અને રવિવારે માધ્યમાગમાં કરવાનું નક્કી થયું છે અને તેના પ્રમુખ તરીકે લાયક નર ડાક્ટર બાબાભાઈ મગનભાઈ નાણાવડી L. M. & S. ની પસંદગી કરવામાં આવી છે. સ્વાગત કમીટીના પ્રમુખ તરીકે શેઠ કલ્યાણચંદ શોભાગચંદ ઝવેરી અને વીરુ સેક્રેટરી તરીકે રા. મકનજી જૂઠાભાઈ મહેતા B. A. LL. B. Bar-at-Law અને રા. મોતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડીઆ B. A. LL. B. Solicitor ની નિમણૂક કરવામાં આવી છે. આ બંધી નિમણૂક થોડા સમય ઉપરજ ચર્ચા તેથી ગયા અંકમાં આ સંબંધી એક શબ્દ પણ આબો નથી તેનું કારણ સમજી શકાશે.

એક એન્જ્યુએટ મહાશય કૉન્ફરન્સનું પ્રમુખપદ શોભાવે એ આ પહેલોજ પ્રસંગ છે. પ્રમુખ સાહેબે શ્રીમંત ગામકવાડ સંગઠરના સમાનનીય મેડિકલ ઓફીસર તરીકે પ્રતિષ્ઠિત પદ ભોગવ્યું છે અને તેમની પસંદગી માટે મુખમાં સંધને મુખારકબાદી થતે છે.

સમય ટુંકા હોવાથી કામ ધમધાકાર લેવા માટે કાર્યવાહકોને ધન્યવાદ થતે છે. ડેલીગેટો ચુંટવા માટે દરેક ગામ ને શહેરના સંધ ઉપર આમંત્રણ પત્રિકાઓ મોકલાવી દીધી છે. તેને અનુસરી ડેલીગેટોનાં નામે જૂદા જૂદા સંધો તરફથી આવવા લાગ્યાં છે. અનતી સંભાળ લેવા છતાં પણ બે કોષ્ટક પણ ગામના સંધ ઉપર આમંત્રણ મૂકવાનું વિસરી જવાયું હોય તો તે ટુંક સમયપર નજર નાંખી કાંતવ્ય ગણી દરેક ગામ યા શહેર પોતાના પ્રતિનિધિઓ મોકલી આપવાની મહેરબાની કરશે એમ આથી નમ્રતાપૂર્વક જણાવવામાં આવે છે. દરેક એન્જ્યુએટ સ્વતઃ પ્રતિનિધિ છે તો તેમને પણ જણાવવાનું કે જૂલથી આમંત્રણ આપવાનું રહી જાય તો તે કાંતવ્ય ગણી પધારવું.

ડેલીગેટો માટે ઉતારા અને ભોજનની સગવડ માટે એક કમીટી નીમવામાં આવી છે અને તેમણે ચાર મોટા, ઉતારા માધ્યમાગની પાસેજ નક્કી કરી તેમાં સગવડો બંધી કરવાનું કામ ચાલુ રાખ્યું છે.

પ્રમુખ સાહેબના ઉતારા માટે પણ સારા મકાનની સગવડ કરવામાં આવી છે. મંડપ કરવા માટેની તેની કમીટીએ કામ શરૂ કરી ઓર્ડર આપી દીધા છે. ડેલીગેટ, વિઝિટરો અને રેમેપ્શન કમિટીના મેમ્બરોના માટે ટિફિન બહાર પાડવાની ગોઠવણ થઈ ગઈ છે. ડેલીગેટની ફી રૂ. ત્રણ અને ભોજન સહિત પાંચ, વિઝિટર ની રૂ. બે અને રિસેપ્શન કમિટીના મેમ્બરની રૂ. દશ રાખવામાં આવી છે અને તે ટિફિન શીના રૂપીઆ મોકલી અનેક ઉત્સાહી ભૈત્રે મંગાવતા જાય છે.

કૉન્ફરન્સ સમક્ષ મુકવાના દરબો સંબંધેના તથા કૉન્ફરન્સના બંધારણને કાચો ખરડો ડ્રાફ્ટરો મુશન કમીટી તરફથી નક્કી કરવામાં આવી તેને છપાવી જૂદા જૂદા વિદ્વાને

ને આગેવાનોને તેમના વિચારો તથા સુધારા વધારા માટે મોકલાવી આપવામાં આવ્યા છે. અને તે સૌ આવ્યે વક્તાઓ તથા ઠરાવોને ફરી સભા બોલાવી નક્કી કરી સખજેકટ કમીટીમાં રજુ કરવામાં આવશે. ઠરાવોમાં કેળવણી અને બંધારણ ઉપર મુખ્ય મદાર બાંધવામાં આવ્યો છે.

વૉલંટીઅર માટે પણ એક કમીટી નીમવામાં આવી છે અને સૌ ઉપરાંત નામ આવી ગયાં છે અને વધુ આવતાં જાય છે.

આ સર્વતું હું કે ખ્યાન, ઠરાવો તથા બંધારણનો કાચો ખરડો વગેરે આ અંકમાં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલ છે તે પર ધ્યાન ખેંચવામાં આવે છે.

આમ હું કે સમયમાં એકદમ ઝડપી કામ સૌ બાંધણીની મદદથી કરવામાં આવ્યું છે અને તેમાં જે ઉત્સાહ જોવામાં આવે છે તે ઉપરથી સુપ્રતીત થાય છે કે આ કૉન્ફરન્સ ધણી વિજયી અને બલવાળી નીવડશે.

કૉન્ફરન્સ દેવીએ જૈન સમાજને અનેક લાભો કરી આપ્યા છે અને વધુ કરી આપવા પોતાની શક્તિ ખતાવી છે. આમ થવામાં સકલ જૈન સંઘ અને સર્વ બાંધણી તથા બહેનોની એકત્રતાજ નિમિત્તભૂત છે તો સૌ પ્રત્યે અમારો પ્રાર્થના છે કે તેઓ કૉન્ફરન્સ માં પધારી તન, મન, અને ધનથી સહાય આપી કૉન્ફરન્સને શક્તિવાળી બનાવી પોતાનું કલ્યાણ સાધશે. તથાસ્તુ.

—તંત્રી.

આપણી શિલ્પકળા.

Architecture is a history of National life and Thought.

—HAVELL.

શિલ્પકલા એ પ્રજાની જીવન અને વિચારનો ઇતિહાસ છે.

જ્યારથી શિલ્પશાસ્ત્રોએ સર્વ શિલ્પકાર અને કલાવાનો ખીજભૂત નિયંત્રણ કરી આપ્યા છે ત્યારથી જૂની જૂની શિલ્પ પદ્ધતિઓ યતી આવી છે. દ્રાવિડ, દિંદ-આર્ય, ઇરાની, બૌદ્ધ, જૈન, રાજપુત, મોગલાઈ-આ દરેક પદ્ધતિએ એક યા ખીજ સ્વરૂપમાં પ્રગલ્ભ અને સુંદર સ્મારકો પૂરાં પાડી પોતાનું અસ્તિત્વ કાયમ રાખ્યું છે.

આપણા પૂર્વજોએ આપણી પ્રાચીન જલોજલાલી અને ધર્મ પ્રગલ્ભતાનાં ઇતિહાસો એવા ચિરસ્થાયી કરી મૂકી ગયા છે કે તે જો ન દત્ત તો જૈન ધર્મની પ્રાચીનતાના મજાતાં સખજ ઐતિહાસિક પ્રમાણ વિલુભ યાત અને જૈન ધર્મ દિંદુ ધર્મ યા બીધ ધર્મની શાખા છે એવું જે કેટલાક ઉપગ્રંથોટીઆ અનુમાન ઉપરથી નિર્ણય બાંધનાર પાશ્વત્ય વિદ્વાનોએ આપી દીધું હતું. તે કાયમ ગદેત અને તેનો પ્રભાવ નદિવત્ યાત.

આબુપરના વસ્તુપાલ તેજપાલે બાંધેલાં મંદિરો એટલા બધા અદ્ભુત છે કે તેની કારીગરી અને શિલ્પકળા સંબંધે ઉંચામાં ઉંચો મત પાશ્વત્ય શિલ્પશાસ્ત્રીઓ ધરાવે છે. આ સિવાય અનેક સ્થળોએ મંદિરો, ઉપાશ્રયો ભારવાડ મેવાડમાં જોવામાં આવે છે, પરંતુ અક્ષોસની વાત છે કે તેની બરાબર સારસંભાળ લેવાતી નથી. પૂર્વાચાર્યોએ અયાગ્યપરિશ્રમ કરી જૂદે જૂદે સ્થળે પ્રતિષ્ઠા કરાવેલી એવું શિલાલેખો જોઇ તપાસતાં માલમ પડી આવે છે અને આ સ્થળોની સંખ્યા સંબંધે આખા હિંદમાં પરિશ્રમણુ કરીશું તો મદિસુર, ઉત્તર હિંદુસ્તાન, દક્ષિણ હિંદુસ્તાન વગેરેમાં અનેક અનેક મળી આવશે. તો પૂરી તપાસ આર્કીઓ લોઇલકલ (પુરાતત્ત્વ ખાતા) તરફથી કરાવવાનો પ્રબંધ આપણા ખર્ચે કરાવવો પડે છે.

મૉડર્ન રિવ્યુના સપ્ટેમ્બર ૧૯૧૫ ના અંકમાં મી. ઇ. વૉટસ નામનો વિદ્વાન ગ્વાલીઅરના પર્વતમાંથી કોતરેલ શિલ્પકામ-Rock Sculptures of Gwalior નામનો લેખ લખે છે તેમાં, ઇસોરાની ગુફા સંબંધે લખે છે કે:—

In the famous caves of Ellora, so frequently visited by those interested in this branch of Indian architecture, we find, the Rock Caves were worked out by all three faiths, the earliest by the Buddhist, the next in age by the Brahmans, and the latest by the Jains. Each cave has its own particular style, though in some there are evidences of the strong influence of the preceding type. In Badami a small fort, near Bijapur, there are four very fine caves out of the solid rock in which again we find the three types of religion side by side,..... The Buddhist and the Brahmane seem to have been especially fond of this particular kind of architecture, and it would be difficult to imagine any fine piece of work than the world-famed Kailasa in the Ellora group but the work of the Jains in this direction is worthy of serious attention. It is true their work is limited and as far as one can judge, generally of a later period and indebted to the work of the architects of the other faiths. Yet it has its distinctive features. The Jain caves of Ellora contain some of the finest carvings of the whole series, but little can be said of the one example which is to be seen at Badami. Whatever other features a Jain temple cut out of the rock may possess, there are, always to be a considerable number of Tirthankaras, naked images of the founder of their faith. The Jains have made use of the rocks for the representation of their Gods in another way.

and this is best illustrated by the wonderful carved figures which have been wrought on the rocks of the Gwahor fort, perhaps the finest of their kind to be seen any where in India. They have received considerable attention at the hands of archaeologists and we are indebted to the careful description of Cunningham for much of our information regarding them.

આ લેખમાં ગ્વાલીઅરના કિશ્વામાંની જૈન પ્રતિમા તથા ગુફાઓ વગેરેનું કુંક પશુ ધર્મ સુદર વર્ણન આપેલું છે. કેટલાક પ્રતિમાપરના લેખ તપાસતાં સં. ૧૪૯૭-૧૫૧૦ (ઇ. સ. ૧૪૪૦. ૧૫૫૩ જોવામાં આવે છે) એ પરથી જણાય છે કે તે તુમાર ભતના ગળાઓએ કરાવેલ છે. આમ ૧૦ વર્ષ રહ્યા પછી બાબરે આવી તેને હિનભિન્ન કરેલ છે કે જેનું વર્ણન તેણે પોતેજ પોતાના લેખોમાં આપેલું છે. તીર્થંકરોની મૂર્તિઓનાં ચિત્રો પણ આ લેખમાં આપેલા છે, કે જેમાંની આદિનાથની મૂર્તિ છે કે જે ૫૭ શીટ કરતાં વધારે ઉંચી છે. આ જોઇને કોઇને પણ આતું મહાભારત કાર્ય કેમ થઇ શકે એ વિચારથી તેના કરનારની મહનશીલતા અને કુશલતા માટે અચ્ચો યયા વગર રહે તેમ નથી.

મોડર્ન રિવ્યુના જન્યુઆરી ૧૯૧૧ ના અંકમાં રાજગૃહ (મગધનું પાટનગર) એ પર ગીરીસ મેળલ હોમવુડ નામની એક વિદુષી બાઇએ ઉત્તમ લેખ લખ્યો છે તેમાં છેવટે જોતો સંબંધે જે ઉદગાર કાઢ્યા છે તે આ પ્રમાણે છે:—

The Buddhist day has passed, but dim memories of the great Sage still haunts these hills. It is not to the Muhammadans or the Hindus, though each claim a sacred place in Rajgir, but to the Jains that the heritage of the hills has come. It is their Shrines we see to-day shining white on each crest and spur. To them Rajgir ranks with Parasnath (hills) and Pawapuri. The latter village is not far off on the Banks of Panchana river, south of the town of Bihar. Here Mahavira Vardhamana, their great and last Jina (conqueror saint) died. Large numbers of Jain pilgrims come to all these places from every part of India and their subscriptions keep the Shrines in good repair. These shrines, however, are all comparatively modern and have been built mostly with materials taken from older temples and stupas. Carved fragments and pillars are used freely in this construction, and Buddhist statues are often found in them. Every shrine contains the "Charana Paduka" of a Tirthankara. On Vaibhara there is a Jain Shrine below the Pippal Stone

houso. Above on the hill are six or more temples. One dedicated to the 15th and 16th Tirthankars, Dharmanath and Shantinath, is interesting from the tradition connecting it with that of the Maniyar Nath. Mr. Broadley says it contains two images and charana with an inscription about 200 years old. The Pujari (temple-priest) has corrupted the names Dhanaji and Sathadraji and describes them as two wealthy bankers who lived in the house at the Nirmal Kund, i. e., the house that stood on the mound in the south-east corner of the ancient city. This is identified with the mound on which stands "the Maniyar Math." Mr. Broadly was also told that it was in honour of these two wealthy bankers, Dhanaji and Sathadraji, that the Math was built..... Above the Stupa mound on which the Mahadeva temple stands on a spur of Vipula, are two Jain temples, one of which is dedicated to the Great Mahavira. On the summit of Vipula there is a platform about 130 feet long, 30 wide and 6 feet above the rocks made of the materials from the Buddhist Mounds including 30 pillars. On this stand four modern Jain temples with fine pieces of Buddhistic carvings inset. Udayagiri has also debris of Buddhist buildings and now five Jain temples crown it, each with its Buddha statue engraved with the Buddhist formula "Ye Dharma hetu" &c. Over the ruins of the Vihara on Sonagiri is also a Jain Shrine. So all the hills are claimed for the Buddha's greatest rival, and only the Girdhrakuta is left.

ધરેશ્વરી ગુફા સંબંધે સર જોહન માર્શલ કે જે દિલ્લા ખુશ તરફ વિભાગનો ડાયરેક્ટર બનરસ છે તેણે બૌદ્ધ આદર્શ અને જૈન શિલ્પશાસ્ત્રની સરખામણી કરી છે તે નીચે પ્રમાણે છે:—તે કહે છે અમે જાણીએ છીએ કે તે ભૂતકાળમાં જે નિપુણ હોય તેજ કદી શકે તેમ છે.

બૌદ્ધશ્વર સાથે પ્રાચીન જે છે, તે ઉચ્ચતમ કોટિની છે—it is almost at its zenith. You mark its graceful lines, its rich but restrained decoration, its transparent sincerity, and above all its peace and tranquillity. પણ તે પતિત યાય છે ત્યારે its creative force is stifled, it is becoming stiff, sterile and atrophied, and further you miss the intellectual and spiritual feeling of the earlier

sculptures. There are life-like figures—some solemn and majestic, others hideous and revolting.

પણી કિંદુકલા—તેમાં ઘણા ફેર પડે છે. forms are copied from the Buddhist but their eternal peacefulness is gone. *ethos* has given way to pathos. They have been galvanised into life of action and have become incarnation of the dread forces of nature, of passion and of lust, of suffering and of death. Forms are sombre and relentless, peering from dark recesses. You surrender yourselves involuntarily to the prevailing gloom. Lofty spiritual beauty of Buddhist earlier caves were forsaken for the dread cult of Siva.

જૈનકલા—And so you make your way almost with a sigh of relief to the temples of the Jains, all of them very perfect, all very elaborate, and all very sumptuous, but one and all destitute of creative genius. You admire them for their rich decoration but you cannot help being struck with their narrow nerveless design; and you gaze unmoved at their composed and icy images. It has always been so with the Jains. They have produced wonderful edifices—like the Dilwara Temple of Mount Abu—each a *tour de force* in its own way—but wonderful by reason of its lavish and costly ornamentation rather than any mastery over design. The Jains, as you know followed the Buddhists at an early date in adopting iconism in their religion, but even at the beginning of the Christian era their sculptures displayed the same nerveless character that they do in mediæval and later times. They are stone and nothing more than stone executed with great precision and just as well finished as Buddhist work, but they are flat, schematic and lifeless, and almost at any given stage you will find that they anticipate the decline which subsequently overtook the art of the Buddhists. This fact I may mention, (which has only recently been recognised) renders it dangerous to utilise Buddhist works as a basis for determining on grounds of style the age of Jain Works or *vice versa*.

જ્ઞાન ચર્ચા.

પ્રશ્ન ૧ સો. — સમકિત મોહની એટલે શું ? કર્મ યંત્રમાં એમ લખ્યું છે કે ઝીણી વાતમાં મુઝાવું એનું નામ સમકિત મોહની; તો ઝીણી વાત તે કશું ?

હલકતાથી હિરાચદ શેષકચ્છુનો આ પ્રશ્ન છે.

ઉત્તર — કર્મ યંત્રમાં લખ્યું કે ઝીણી વાતમાં મુઝાવું તેનું નામ સમકિત એ વાત સાવ સાચી છે. ઝીણી વાત તે આત્મજ્ઞાનની વાત. મોટા મોટા સાધુરાજો, વિદ્વાનો, તપસ્વીઓ અને સપ્રદાયના આગ્રહીઓ તથા ભગવળમાં શુદ્ધાઈ ગએલા મુનિઓ પણ જ્યારે શુદ્ધ ચૈતન્ય આત્મસ્વરૂપની વાત આવે છે ત્યારે સંપૂર્ણ સમજી શકતા નથી અને મોહ પામી જાય છે. જગતમાં સાચી ઝીણી એટલે સદૃશ વાત તે આધ્યાત્મવાત છે. જે મુશ્કેલી આત્મજ્ઞાનને સમજીને સમાધ ગયો તે તરી ગયો જાણુવો. આત્મજ્ઞાનની વાતની સાચી સમજણ તો પૂર્વના બળવાન શુભ મસ્કારો હોય તોજ થાય છે. જે આત્મજ્ઞાનની વાતને સમજીને સમાધ ગયો તે કૃતાર્થ છે અને એથી બીજી મોટી પ્રાપ્તિ કોઈ પણ દર્શનકારે બતાવી નથી. સર્વ દર્શનકારો આત્મજ્ઞાનને સંપૂર્ણ સમજવું એનેજ સર્વોત્કૃષ્ટ પ્રાપ્તિ જણાવે છે. જ્યાં સુધી હવે આત્મસ્વરૂપને પ્રજ્ઞ રૂપમાં ઓળખતો નથી ત્યાં સુધી જ તે ભવસાગરમાં ભૂલવણીમાં ગોથાં ખાય છે. ગમે તો આત્માનંદનો અનુભવ હમણાં કરે અથવા તો અનંત જન્મ પછી કરે પણ જ્યારે આત્માનંદની પ્રાપ્તિ થશે ત્યારે જ મોક્ષ મળવાનો છે તે પહેલાં કદિ પણ કોઈનો મોક્ષ થયો નથી, યવાનો નથી અને યશે પણ નહિ આત્મજ્ઞાનને સમજવું જેમ અગત્યનું છે તેમ તે જ્ઞાન શુદ્ધ પણ અત્યંત હોવાથી તેને મોટા મોટા મંત્રદાય-સંઘાડના ગઘાધિપો પણ ધણે ભાગે હાવમાં સમજી શકતા નથી. વસ્તુસ્થિતિ આવી હોવાથી ઝીણી વાતમાં એટલે આત્મજ્ઞાનમાં મુઝાવું એવા આશયવાળું સમકિત મોહનીનું દક્ષણ કર્મ યંત્રમાં આપેલું છે તે પરમ સાચ છે. કર્મ યંત્રની પ્રજ્ઞિ આત્માને પ્રજ્ઞરૂપે ઓળખવા માટે જ યએલી છે તેને માટે યધને હેવટે દેવેન્દ્રસરિ કરમાવે છે કે “આયસરદ્ધા” આત્માને સંભાળવા માટે આ કર્મ યંત્રની પ્રજ્ઞિ છે. આત્માને ઓળખવા માટે જ દેવેન્દ્રસરિએ કર્મ યંત્ર લખ્યો છે. આત્મા એ પ્રજ્ઞ છે, સિદ્ધ છે, અનંતજ્ઞાની છે, અનંત દર્શની છે, અનંત સુખ નિધાન છે, વગેરે વાત જ્યારે યાય છે ત્યારે સપ્રદાયના ઝપાટામાં સપડાઈ ગએલા કિયાજડત્વીઓ તે વાતની પકડ કરી શકતા નથી એવું જ્યારે દેવેન્દ્રસરિના જાણવામાં આવ્યું ત્યારે તેમણે લખ્યું કે ઝીણી વાતમાં મુઝાવું તેનું નામ સમકિત મોહની. મોહની ત્રણ પ્રકાર છે મિથ્યાત્વ મોહની, મિત્ર મોહની અને સમકિત મોહની કેવલ દેહદષ્ટિ કે બહિર્દષ્ટિ અને કેવલ બહિર્દષ્ટિ એ કિયાજડત્વ તે મિથ્યાત્વ મોહની છે, જગતના ધણા જીવોને મિથ્યાત્વ મોહનીનો ઉદય હોવાથી તેઓને આત્મજ્ઞાન સબધી ગમે તેવી પરિત્ર વાત કરવામાં આવે તો પણ તે વાત તેને ગમે હતરેજ નહિ; એ તો પોતાનો કોઈ જ કુટેયા-કરે, પોતાના વાડાને જ સર્વોપરી સમજીને અને તેમાં જ દુરાચક બુદ્ધિ રાખીને બહિર્દષ્ટિએ ભગવળ, કિયાજડત્વ, અગત્યશુદ્ધિ, વગેરેમાં પોતાની અમૂલ્ય જીંદગી પુરી કરે છે અને આખી જીંદગીમાં તે આત્માનંદનો અનુભવ મેળવી શકતો નથી. કેટલાક

તો મિથ્યાત્વ મોહના ઉદયથી પોતાના વાડામાં બતાવેલી ક્રિયામાં-રચ્યા રહેવાનો દંભ રાખવાને-આત્મજ્ઞાન માની લે છે અને તેથી તેઓ ઘણા કાળમાં પણ સત્ય આત્મજ્ઞાનને મેળવી શકતા નથી. આમ યવાતું કારણ મિથ્યાત્વની બહુલતા છે અને તેમને સમર્થ આત્મજ્ઞાની પુરૂષો રચ્યા નથી એ પણ કારણ છે, કેટલાક મિથ્યાત્વ મોહનીના ઉદયવાળા કંઈક સંરંજ હોય છે અને તેમને આત્મજ્ઞાન સંબંધી કાંઈક ઉપદેશ આપવામાં આવે છે ત્યારે તેમને તે વાતની કાંઈક રચિ થાય છે અને પોતે જે વગર સમજ્યે અથવા અંધ પરંપરાએ પોતાના વાડાની જાળમાં ગુંથાઈ ગયો હતો અને કેવલ દેહદષ્ટિ કે બહિર્દષ્ટિએ વર્તતો હતો તેમાં શંકા પડી જાય છે ત્યારે તેમનું વલણ કેવલ બહિર્દષ્ટિએ નહિ જતાં કાંઈક આત્મજ્ઞાન તરફ વળે છે એટલે કે આત્મા એ કાંઈક વસ્તુ છે એને જાણવાની સહેજ ધ્વજા પ્રકટે છે અને તેની સાથે પોતે ઘણું વરસો સુધી બહિર્દષ્ટિએ ક્રિયાજડત્વાદિ રૂપે પ્રવૃત્તિ કરી પણ તેમાં તેને કાંઈ અલૌકિક પ્રાપ્તિ નહિ થવાથી તે દેહદષ્ટિ એટલે બહિર્દષ્ટિમાં શંકા પડી જાય છે. આવા સંયોગોમાં તેવા સાધકોની વૃત્તિ મિશ્રણે વરતે છે એટલે કે પ્રવૃત્તિ મિથ્યાત્વ મોહનીરૂપ બહિર્દષ્ટિમાં કે આત્મવિમુખત્વમાં હોય છે છતાં શંકા પણ પડેલી હોય છે ત્યારે તે મિશ્ર મોહની કહેવાય છે. જ્યારે બહિર્દષ્ટિરૂપ કેવલ ક્રિયાજડત્વમાંથી નિવૃત્તિ પામી આત્મજ્ઞાન તરફ વળે છે પણ તેમાં કાંઈક શંકા રહ્યા કરે કે આત્મા તે પ્રભુ હશે કે નહિ હોય, દેહનો આત્મા સિદ્ધ ભગવાન રૂપ હશે કે નહિ હોય, આત્મામાં અનંત જ્ઞાન છે તો શું જણાતું નથી એવી કાંઈક શંકા જેવું રહે તથાપિ પ્રવૃત્તિ તો આત્મજ્ઞાન તરફ જ અંતર્મુખ ઉપયોગ રાખવામાં જ હોય તે સમકિત મોહની કહેવાય છે. જ્યારે શંકા કંબાદિ વગર આત્મા એ જ પ્રભુ છે, સંવિદ્યાનંદમય છે, વગેરે સમજણ આવે છે ત્યારે સમકિત રચસ્યું કહેવાય છે. આત્માની પ્રતીતિ યથા છતાં પણ આત્મા એ જ શું સિદ્ધ હશે ? એવી જે કાંઈક સંજવણ તે જ સમકિત મોહની. સમકિત મોહની ગઈ એટલે કામ યથું જાણવું. સમકિત મોહનિમાં પણ ઘણા જીવો મુંઝાયા કરે છે. આત્મા એ જ પ્રભુ છે એ વાત સમજાવી એ કાંઈ જેવી તેવી વાત નથી. અંતર્દષ્ટિના ઉપયોગ દ્વારા અને સંત સમાજમયી સમકિત મોહની જાય છે અને આત્મા એ જ સર્વ શક્તિવાન પ્રભુ છે એવો પ્રત્યક્ષ અનુભવ થાય છે. આ અનુભવ કેવલ આનંદમય છે. જેને એનો અનુભવ થયો છે તે પ્રભુત્વ છે. આત્માનંદને પામેલાને અખિંત વિશ્વમાં સર્વત્ર આનંદનો જ અનુભવ થાય છે. તે જ્યાં જુએ ત્યાં આનંદ, આનંદને આનંદ જ. અખંડાનંદનો અનુભવ મેળવવા માટે અંતર્દષ્ટિને મેવવી જોઈએ. સંઘાડામત્ત વધ્યા વગર અને સરજતા આવ્યા વગર મત્ત અનુભવ યવો મુરદેહ છે માટે જે મુશ્કેલીએ આત્માનંદમાં મદાસવાની ધ્વજા ધાય તેમણે સંઘાડા-ગમત્તને તજ દઈ મરણ યજ્ઞને આત્મનિષ્ઠ પુરો પાસેથી વિનયપૂર્વક શિષ્ય ભાવે અંતર્દષ્ટિ ઉપયોગની પ્રક્રિયા શિખી લઈને સાદરપૂર્વક તેનો યત્ન સેવવો. અંતર્દષ્ટિના પ્રયામને વાણી, મન, શરીર, આસ, વગેરેની સ્થિરતા ધરે અને ઉવટે આત્માનંદરૂપ પરમ શાન્તિની પ્રાપ્તિ યશે આત્માને પ્રભુ રૂપે ઓળખવાનો મરણ ઉપાય તો સત્સમાગમ મુખ્યત્વે કરીને ઉત્તમ છે. મત્તમાગમવડે સમકિત મોહનીનો પ્રસય થાય છે અને આત્મા જાને પ્રભુ હશે કે કેમ ? હોય તો કાં નથી જાણતો ? વગેરે વાંકાઓ દૂર થઈ જાય છે એટલું જ નહિ પણ તે અષ્ટક આત્માને ધરે જો જ નેંદ્ર દાનને સંપૂર્ણ આજ્ઞાથી જાને છે.

પ્રશ્ન બીજો:—જેનોમાં સમાધિ ચકાવવાનો માર્ગ બતાવ્યો છે ? બતાવ્યો હોય તો હાલના કોઈ જોન સાધુ અગર શ્રાવક કેમ સમાધિ ચકાવતા નથી ? તમે જે સમાધિયોગ જણો છો તે જોન શૈલી પ્રમાણે છે કે વેદાન્ત શૈલી પ્રમાણે છે ?

આ સ્વામી કેવલાનંદજીનો પ્રશ્ન છે.

ઉત્તર:—જોન માર્ગ એજ સમાધિ માર્ગ છે. જ્યાં અસમાધિ છે એટલે સમાધિ નથી ત્યાં જોન માર્ગ પણ નથી. જોન સૂત્રો પણ સમાધિ માર્ગ ઉપરજ રચાયાં છે. જોન ધર્મના પહેલા તીર્થંકર શ્રી ઋષભદેવજીએ આપ્યા બરતણે-માં સાથી પ્રથમ સમાધિ માર્ગનો ફેલાવો કર્યો હતો. ચરમ તીર્થંકર શ્રી મહાવીર સ્વામીએ તો સંસાર ત્યાગ કરીને લગભગ લાગલાગટ સાડાપ્યાર વર્ષ સુધી જંગલાદિમાં વિચરીને આત્મધ્યાન રૂપ સમાધિ માર્ગનીજ સાધના કરી હતી. જેનોમાં સમાધિ છે તે પણ ધ્યાનરૂપ સમાધિ સાધવા માટેજ કહેલ છે. શુદ્ધ મહાવીર સ્વામી ત્રાટક શુદ્ધ સાધના હતા તેને માટે શ્રી ભગવતી સ્ત્રમાં કથન છે કે જ્યારે ચમરેંદ્ર, શકેંદ્રના ભયથી બાળ્યો અને શ્રી મહાવીર પ્રજુના ચરણમાં નીચે પેરી મયો ત્યારે શ્રી મહાવીર સ્વામી મેયો-મેયરદિત—મટકાં માર્યાં સિવાય એક પુદ્ગલ ઉપર દિટિ સ્થાપીને ઉપવાસો સહિત જલા હતા. જેનોમાં ૭ પ્રકારનાં બાણ તપ અને ૭ પ્રકારનાં અવ્યંતર તપ કહેલાં છે તેમાં બાણ તપ કરતાં અવ્યંતર તપની કીમત ધણીજ વિશેષ છે. અવ્યંતર તપોમાં પણ ધ્યાન અને કાયોત્સર્ગ એટલે સમાધિની કિમત સર્વોત્કૃષ્ઠ છે. એ બતાવી આપે છે કે દરેક જેનોએ ધ્યાન અને કાયોત્સર્ગ—સમાધિ-અવસ્થા જણવાનું જોઈએ. ધ્યાન સિદ્ધ થાય ત્યારેજ દેહદહિતો વિલય અને કેવલ આનંદરૂપ સમાધિ માંપડે છે માટેજ ધ્યાન પછી કાયોત્સર્ગ એટલે કાયોતો ઉત્સર્ગ એટલે દેહજાવના અભાવરૂપ દેહદહિ કે દેહાધ્યાસની વિલયતા કહેલી છે. કાયોત્સર્ગ એટલે દેહજાવના અભાવ રૂપ સમાધિને જોન સૂત્રોમાં સાથી ઉત્તમ કહેલ છે. શ્રી મહાવીરજી તીર્થંકરો પણ કાયોત્સર્ગરૂપ સમાધિ માર્ગને અનુસર્યા હતા. ધ્યાન અને કાયોત્સર્ગ એટલે સમાધિદ્વારા કેવલ આત્માનંદને પામવા રૂપજ જિન સિદ્ધાંત છે માટે શ્રી સમાધિ માર્ગ એજ કેવલ વીતરાગનો અભિમત છે. જેનોમાં જે જે મોક્ષ પામ્યા છે તે તે ધ્યાન અને સમાધિ વડેજ મોક્ષ પામ્યા છે એમ શ્રી વીતરાગજીવે ચોતાના અભેદમાર્ગમાં કહેલું છે તે પરમ મત્ય છે. મર્ચ જોન સૂત્રો અને ગ્રંથોનો સારાસ માત્ર એટલોજ છે કે ધ્યાન અને સમાધિદ્વારા આત્માનંદનો અનુભવ મેળવવો. દિટિ રિયર કરવી, આસન જય કરવો, સ્વાસ જય કરવા, મનોજય કરવા, વિગેરે વિષયો જોન સૂત્રોમાં જોવામાં આવે છે એટલુંજ નહિ પણ પરપરામાં યએલા સમર્થ વિદ્વાનો પૈકી ૧૪૪૪ ગ્રંથના રચનારા હરિભદ્રજી મહારાજે યોગબિંદુ, યોગદહિ, વગેરે ગ્રંથો લખ્યા છે; કલિકાલ સર્વેશ્વરીશ્રીમાન હેમચંદ્રસુરિએ યોગ શાસ્ત્ર બનાવેલ છે; શ્રીમદ્ પરીવિજયજી ઉપાધ્યાયે યોગદહિની સખાય બનાવેલ છે; શ્રીમાન આનંદધનજી મહારાજે પણ સમાધિયોગ ઉપર પેટો બનાવેલાં છે; વર્તમાન સમયમાં કેટલાંક કારણોને લઈને સમાધિ માર્ગ બંધ પડેલો જણાય છે. સાધુ ઉપર ધ્યાન કરવાની મોટી ફરજ છે છતાંપણ હાલમાં ધણે બાંજે સાધુ મોટા તેમ કરતા નથી ત્યારે આવકા તો તે વાત જણેજ કયાંથી !!! આવી રિયતિ હતાં પણ પંચાસજી શ્રી કેશરવિજયજી મહારાજ તથા આત્મનિષ્ઠ શ્રી પદ્મવિજયજી મહારાજ

વગેરે શાન્ત જૈન મુનિઓ સમાધિ માર્ગને શ્રી મહાવીરાદિ-જે પ્રમાણે અનુસર્યા હતા તે પ્રમાણે અનુસરે છે અને તે તેમની શાન્તિ દ્વારા પ્રત્યક્ષ અનુભવાય છે. હાલમાં ઘણે બાજે જૈન સમાજમાંથી ધ્યાન અને સમાધિમાર્ગ વિચ્છેદ ગએલો ઘણાને જણાય છે પણ તેથી જૈન ધર્મમાં સમાધિ માર્ગ નથી એમ કહેવાયજ નહિ. સમાધિ ઉપર તો શ્રી વીતરાગનાં અભેદમાર્ગનો પાયો છે,

હું જે કાંઈ સમાધિયોગ જાણું છું તે સંબંધી વધારે વાતચીત રૂપરૂપમાં થઈ શકે તેમ છે તો પણ અગ્રે જણાવું છું કે હું શ્રી વીતરાગના અભેદ માર્ગમાં બતાવેલ સમાધિયોગને અનુસરું છું કે જે સમાધિયોગ વેદાન્તને પણ પરમ માન્ય છે. શ્રી વીતરાગ દેવે બતાવેલો સમાધિમાર્ગ સર્વ પ્રાણી અને સર્વ દર્શનથી અવિરૂદ્ધ છે. અવીતરાગનાં વચનોમાંજ વિરૂદ્ધતા અને લડાલડી છે પણ શ્રી વીતરાગના અભેદ માર્ગમાં તો અવિરૂદ્ધતા એટલે સમાનતાજ છે. इत्यलम् अं शान्तिः शान्तिः शान्तिः

તા. ૨૭-૩-૧૯૧૬

રાજકોટ-કાઠિયાવાડ.

મોકુલદાસ નાનરુલાલ ગાંધી.

ઈતિહાસ-સાહિત્ય અંકની સમાલોચના.

પર્યુષણ પર્વના ખાસ અંક તરીકે નીચેજ “જૈન ઇતિહાસ-સાહિત્ય અંક” અગ્રે સંવેગ મળેલ હતો, આખો લેખ વાંચવા વિચારવા જેવો છે. જૈન તપગચ્છની પદાવલી, વગેરે મોટા મોટા લેખો તંત્રી તરફથીજ બહાર પડેલા હોઈ તે માટે વિદ્વાન તંત્રી સાહેબ મોહનલાલ આઈને ધન્યવાદ થો છે. શ્રીચુલ નાથુરામ ગ્રેમી તરફથી દિમખતારનામના ઐતિહાસિક લેખો જોઈને આનંદ થાય તેવું છે. આ લેખમાં જ્યેષ્ઠા કથા જૈન સંપ્રદાય, ઉપસંપ્રદાયો ત્યારે ને કોણે દાદ્યા અને તે વાત ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ બરાબર છે કે નહિ? તે સવિસ્તર લખવામાં આવ્યું હોત તો ખામ કરીને જૈન સમાજને ઉપયોગી થાત. જો કે પદાવલીમાં ફેરલીક દહીકંત આવી જાય છે પણ તેથી મંપૂર્ણ સંતોષ તાચક વર્ગને થાય એમ જણાતું નથી. જૈન કોષમાં ઇતિહાસ સાહિત્યની ખાસ ખામી છે. પદાવલી-ઓમાં જે ઇતિહાસિક જેવામાં આવે છે તે પણ સંતોષપાત્રક નથી. દરેક પદાવલીમાં પોતપોતાની પરંપરાની બહાષ અને બીજીની દલમણ જેવામાં આવે છે. ઇતિહાસ લખનારાઓ નિર્ણયપાત્રી હોવા જોઈએ. પદાવલી ઇતિહાસો ફેરલીક વખત બીજાઓને અમાય આપવા જેવું કરે છે. ઇતિહાસાર્થના સંબંધમાં જેનોની દોડી રિપતિ છતાં દેરદના અધિપતિ સાદેજ મોહનલાલ દલીમંદ દેશમી બી. એ. એસ. એસ. બી. તરફથી સચિત્ર જે ખામ અંક બહાર પડેલ છે તે માટે તેમને ધન્યવાદ થો છે.

આ અંકમાં મદાવીર પ્રભુનાં, હેમચંદ્રાચાર્યજીનાં અને તાડપત્રના ચિત્રો જોઈ આનંદ થાય છે. આ ચિત્રો દરેક રીતે મોઢક છે એટલુંજ નહિ પણ કુદરતી ભાવ પણ ધણેજ સારો આવ્યો છે. આ ચિત્રોની આસાતના નહિ કરતાં દરેક જણે તે ચિત્રોને મદાવીને ધરમાં રાખવા લાયક છે. નવન સત્યનું ચિત્ર પણ ખાસ ઉપદેશક છે. સત્યના રૂપમાં સત્ય કહેવાયી અત્યારે આપણી જૈન કોમના દરેક સંધાડા-વાડા વાળાઓ ભડકી ઉઠ્યા વગર રહેતા નથી. સત્યથી નહિ ભડકનાગ વિરલ અને ભડકનારાના ટોળે ટોળાં છે. ૧૧

એકંદરે આ લેખ-અંક ધણે સારો એટલે મારા લેખોથી ભરપૂર અને દળદાર છે. આવો લેખ વાંચી જવાની દરેકને જરૂર છે. હાલમાં જૈનસ્વેતાંબર સંપ્રદાયોમાં જે માસિકો નીકળે છે તેમાં ખામ અંગની દૃષ્ટિએ જોતાં જૈનસ્વેતાંબર કોનરન્સ હેરલ્ડ પહેલે નંબરે આવે છે. જૈનોમાં કેટલાંક માસિકો તો ૩૦ વર્ષ થયાં નીકળ્યાં કરે છે પણ તે જૂની રૂઢિનાં અને નીરસ જેવાં નીકળે છે, એટલુંજ નહિ પણ પરમસત્ય કે જે વડેજ મુક્તિ મળે છે તે પરમસત્યાંશ પણ તેમાં જોવામાં આવતો નથી. બાવાર્થ એવો છે કે જૈનસ્વેતાંબરનાં ખીન્ન માસિકો કરતાં આ માસિક વધારે સાઈ કામ કરે છે. રથાનક વાસી બંધુઓમાં જે ચોપાનીઆ નીકળે છે તેમાં રા. રા. વાડીલાલ મોતીલાલ શાહનું માસિક ત્રિમાસિક ખાસ ધ્યાન ખેંચનાર છે.

જૈનકો. હેરલ્ડમાં પૃષ્ઠો વધારવાની જરૂર છે. પર્યુપણના એક પછી એકાદ વખત ૪૦ પૃષ્ઠ આવ્યાં હતાં તે ઉપરથી એવી આશા કેટલાકે બાંધી હતી કે હવેથી ૪૦૦ પૃષ્ઠજ આવ્યા કરશે પણ પાછાં ૩૨ પૃષ્ઠ સુધી ગયા છે. જો કે હાલમાં કાગળની મોલવણી આલે છે તો પણ ૪૦૦ પૃષ્ઠો દરમાસે બહાર પડશે તો વધારે વાચન જૈનકો મને કોનરન્સ ઓપ્રીસ તરફથી અપાયું ગણાશે.

ડીસેમ્બરના અંકમાં તંત્રીના નિવેદનમાં જણાવવામા આવ્યું છે કે માર મહિના પછી લગભગ હાલના તંત્રી સાહેબ પોતાના તંત્રીપદને છોડશે. આ કોઈ પણ રીતે ઇચ્છવા જોગ નથીજ જ્યારથી આ તંત્રી સાહેબના હાથમાં હેરલ્ડ આવ્યું છે ત્યાંથીજ આ હેરલ્ડ સુધરતું જાય છે. તંત્રી સાહેબે મને તેટલી મુશ્કેલી વેડીને પણ આ કાર્ય છોડવું નહિ જોઈએ તેમજ જૈન કોમના આગેવાનોએ પણ આ ખામતના રા. રા. મોહનલાલ-ભાઈને આગ્રહ કરીને તંત્રી તરીકેનું કામ તેઓજ કર્યા કરે તેવી ગોઠવણ કરવા જરૂર છે.

પર્યુપણનો ખાસ અંક વાંચી જવાથી ધણી નવી ખામતો જણવામાં આવશે.
 इत्यलम् अं शान्तिः शान्तिः शान्तिः

દશમી શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સ, મુંબઈ.

તેનું થયેલું કામકાજ.

સંવત ૧૯૭૧ ના માહા માસમાં મુમ્બઈ ખાતે નવમી કોન્ફરન્સ વખતે માંગણી કર્યા મુજબ આપણી મહાન કોન્ફરન્સનું દશમું અધિવેશન મુંબઈમાં બરવાનું નક્કી કરવા માટે મુમ્બઈના શ્રી મહા જૈન સંઘની બહેર સલા તા. ૨૦-૩-૧૯૭૧ સંવત ૧૯૭૨ ના ફાગણ વદ ૧ સોમવારે રાત્રે શ્રી ગોડીજ મહારાજના ઉપાશ્રયમાં સંઘપતિ શેઠ રતનચંદ ખીમચંદના આમંત્રણથી બોલાવવામાં આવી હતી. તે વખતે ઘણા જૈન બ્રહ્મચારી યોતાના અસુધ્ય રાષ્ટ્રમુને બોગ આપી બાગ લીધા હતા. સર્વાનુમતે દરેક કરવામાં આવ્યો કે 'દશમી શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સનું અધિવેશન મુંબઈ શહેરમાં તા. ૨૧-૨૨-૨૩ એપ્રિલ સને ૧૯૭૧, સંવત ૧૯૭૨ ના ચૈત્ર વદી ૪-૫-૬ શુકર, રવિ, રવી ના દિવસોએ કરવું.' તે પ્રમંચ માટે રીમેન્ડેશન કમીટીની નીમણૂક મેમ્બરો વધારવાની સત્તા સાથે કરી ૪૦ મેમ્બરોને ચુટી કાઢવામાં આવ્યા.

રીસેપ્શન કમીટીના પ્રમુખ તરીકે શેઠ કલ્યાણચંદ શોભાગચંદની નીમણૂક કરવામાં આવી તથા ચીફ સેક્રેટરીઓ તરીકે ગ. રા. મોતીચંદ ગીરધરલાલ કાપડીઆ સોલીસીટર તથા રા. રા. મનજી શુદાભાઈ મહેતા બારિસ્ટર એટ-લોની નીમણૂક કરવામાં આવી હતી. ઉપ. પ્રમુખ તરીકે ૨૦ નામો બીજા નામો વધારવાની સત્તા સાથે ચુટી કાઢવામાં આવ્યા.

કોન્ફરન્સના પ્રમુખ તરીકે શેઠ બાલાભાઈ મનલાલ નાણાવટી એલ, એમ એન્ડ એસ ની પસંદગી કરવામાં આવી. આમંત્રણ કરવા માટે નીચેના ગૃહસ્થોનું ડેપુટીશન વડોદરા મોકલવાનું નક્કી કર્યું.

ગૃહ મોતીલાલ મુગજી   શેઠ મોહનલાલ હેમચંદ
શેઠ અમરચંદ કલ્યાણચંદ   શેઠ મણીલાલ સુરજભલ.

કોન્ફરન્સના ડેલીગેટોની ક્રી ૩. ૩) રાખવી, બોજન ઉતાગની મગવડ સેનાર પામેથી ૨. ૫ ક્રીના લેવા. વીકીટરની ક્રી ૨. ૪, અને રીસેપ્શન કમીટીના મેમ્બરોની ક્રી ઝાઝામાં ઝાઝી ૨. ૧૦ લેવા નક્કી કર્યું.

બોલ્ડીઅર કમીટીના પ્રમુખ તરીકે શેઠ નરોત્તમ બાણજી અને સેક્રેટરીઓ તરીકે રા. રા. લેકેરભાઈ મુનીલાલ તથા રા. રા. મણીલાલ મહેઠાકમચંદની નીમણૂકમાં આવ્યા. બાદ ગોડીજ મહારાજની જગ્યા બોલાવી સઘ વિસર્જન થયો હતો.

ત્યાર બાદ જ્યાં મેમ્બરોનું ડેપુટીશન વડોદરા પ્રમુખ સાહેબને વિનંતિ કરવા ગયું હતું. તેને પકિજામે ડૉ. બાલાભાઈ મનલાલ નાણાવટીએ વિના સંકોચે ખુશીથી પ્રમુખ પદ સ્વીકાર્યું હતું અને તારથી મંત્રિતિ જણાવી હતી.

રીસેપ્શન કમીટીની એક મીટીંગ તા. ૨૨-૩-૭૧ બુધવારે રાત્રે શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સ ઓફીસમાં મળી હતી તે વખતે આયરે ૪૦ મેમ્બરોએ એકલા થયા હતા. પ્રમુખ રક્ષાને શેઠ કલ્યાણચંદ શોભાગચંદ બીરાજ્યા હતા. સરખાતમાં આમણી મીટીંગનું કામ

વંચાયા બાદ નૈવાર કરેલો આમંત્રણ પત્રિકાનો ખરડો રજુ કરવામાં આવ્યો તે સર્વાનુમતે પસાર કર્યો. અને બીજા ૫૦ મેમ્બરોનાં નામ રીસેપ્શન કમીટીમાં દાખલ કરવામાં આવ્યા તેમજ શેઠ ખીમજી ડાયાણીનું નામ ઉપપ્રમુખ તરીકે દાખલ કરવામાં આવ્યું. ત્યાર બાદ મેમ્બરો વધારવાની સત્તા સાથે કમીટીઓ નક્કી કરી.

વોલન્ટીઅર કમીટીના મેમ્બરોનાં નામ નીચે પ્રમાણે:—

પ્રમુખ—શેઠ, નરોત્તમ બાણજી

સેક્રેટરી—રા. રા. લેહેરભાઈ યુનીલાલ અને મણીલાલ મહોકમચંદ

મેમ્બરો—રા. રા. ભગવાનજી હેમચંદ, રા. રા. કરશનદાસ ગોવીંદજી

„ દેવચંદ ભગવાનદાસ „ વીરજી ચત્રજી

„ કેશવલાલ લલ્લુભાઈ „ જ્ઞાનાભાઈ આણંદજી

„ કાનજી કરમશી ખાસ્તર „ વાડીલાલ દોસતચંદ-ખારેડીયા

„ શીવજી ચત્રજી

ત્યાર બાદ હિતારા તથા બોજન કમીટીની નીમણૂક મેમ્બરો વધારવાની સત્તા સાથે કરવામાં આવી:—

પ્રમુખ—શેઠ ગુલાબચંદ દેવચંદ

મેક્રેટરી—શેઠ હીરાચંદ વસનજી અને શેઠ મુળચંદ હીરજી

મેમ્બરો શેઠ બાણભાઈ મોતીચંદ હરખચંદ

„ વાડીલાલ સાંજીચંદ શેઠ અમૃતલાલ કેવળદાસ

„ હાથીભાઈ કલ્યાણજી „ ડુલચંદ ખુશાલ

„ હેમચંદ સ્વરૂપચંદ „ યુનીલાલ વીરચંદ

„ લલ્લુભાઈ કરમચંદ „ મણીલાલ કેશરીમગ

„ વીરચંદ કેવળ „ નાનચંદ સામજી

„ સવચંદ કચરાભાઈ „ પરશોત્તમ ઝવેરચંદ

„ હગનલાલ સવચંદ „ મણીલાલ સુરજમલ

„ મણીલાલ લહેરચંદ „ હરીભાઈ અમીચંદ

„ હીરાલાલ ખંડેરલાલ „ નવલાલ કુંભાજી

„ નાનચંદ ગુલાબચંદ „ હીરજી કાનજી મણીશી

„ શીવજી લલા „ દામજી કેશવજી

હેલ્થ ઓફીસર તરીકે ડૉ. નાનચંદ કસ્તુરચંદ મોદી તથા ડૉ. પુનશી હીરજી મૈથરીને નીમવામાં આવ્યા.

ત્યાર બાદ મંડપ તથા ટીકટ કમીટીના મેમ્બરો બીજા મેમ્બરો વધારવાની સત્તા સાથે નીમવામાં આવ્યા.

પ્રમુખ—શેઠ દેવકરજી મુળજી

સેક્રેટરી—રા. ગ. મારાભાઈ મગનલાલ મોદી

„ યુનીલાલ મુળચંદ કાણડીયા

મેઘ્વરો	શેઠ હોટાલાલ વી. સરાશ	
	„ રત્નચંદ તલકચંદ	શેઠ વીરજી ચત્રજી
	„ મગનલાલ વાઘજી	રા. રા. નરોત્તમ ભગવાનદાસ શાહ
	„ કાનજી કરમશી આસ્તર	શેઠ હાથીભાઈ કલ્યાણજી
	„ વીરજી ગાંગજી	„ દલસુખભાઈ વાડીલાલ વીરચંદ

ત્યાર બાદ રેઝોલ્યુશન તૈયાર કરનાર કમીટી મેઘ્વરો વધારવાની સત્તા સાથે નીમવામાં આવી. તેના મેઘ્વરો નીચે પ્રમાણે:—

પ્રમુખ—રા. રા. લખમશીભાઈ હીન્જી મૈશરી

સેક્રેટરી—રા. રા. મકનજી જુઠાભાઈ મહેતા ખારીસ્તર

„ મોતીચંદ ગીરધરલાલ કાપડીઆ સોલીસીટર

મેઘ્વરો—રા. રા. હીરાચંદ લીલાધર જવેરી

„ સાકરચંદ મણિકચંદ ધડીઆળી

„ મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઈ

„ નરોત્તમદાસ ભગવાનદાસ

શેઠ અમરચંદ ઘેલાભાઈ

„ હાથીભાઈ કલ્યાણજી

„ જીવરાજ ભીખાભાઈ

„ જોડાભાઈ આણંદજી

રા. રા. ખીમજી હીરજી કાવાણી

„ કલ્લભાઈ જુદરભાઈ

„ ધીરજલાલ પી. મરાઈ

શેઠ સુલાબચંદ દેવચંદ

ગ. રા. ચંદુલાલ નાણાવટી

રા. રા. લક્ષુભાઈ કરમચંદ

„ સારાભાઈ મગનલાલ મોદી

„ ડો. નાનચંદ કરતુરચંદ મોદી

„ સુનીલાલ મુળચંદ કાપડીઆ

„ ઉમેદચંદ દોલતચંદ ખરોડીયા

„ વેલજી આણંદજી મૈશરી

„ પુનશી હીરજી મૈશરી

„ ડો. ત્રીભોવનદાસ લેહેરચંદ

„ રામચંદ દયાચંદ જવેરી ખારીસ્તર

„ ધનજી ચત્રજી

રેઝોલ્યુશન કમીટીની એક મીટીંગ તા. ૨૪-૩-૧૬ શુકરવારે રાત્રે રા.રા. મકનજી જુઠા. ભાઈ મહેતાને ત્યાં રાત્રીના ૭ાઁ વાગે મળી હતી. તે વખતે ડો. ત્રીભોવનદાસ લેહેરચંદ શાહે પ્રમુખ સ્થાન લીધું હતું. સેક્રેટરી તરીકે કામ કરવાની રા. રા. મકનજીભાઈ તથા રા. રા. મોતીચંદભાઈએ સૌંદર્ય સેક્રેટરીનાં કામોના દબાણને લીધે પોતે રાજીનામાં આપવાથી તેમની બદલીમાં સેક્રેટરીઓ તરીકે રા. રા. મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઈ તથા રા. રા. ઉમેદચંદ દોલતચંદ ખરોડીઆને નીમવામાં આવ્યા. ત્યાર બાદ ૩૧૨૮ રેઝોલ્યુશનનો અરડો સુધારા વધારા સાથે પસાર કરવામાં આવ્યો. અને તેની ૫૦૦ નકલો છપાવી જાહેર પેપરો તથા જૈન વિદ્વાનો તરફ મોકલવાનું નક્કી કર્યું.

વોલંટીઅર કમીટીની એક મીટીંગ તા. ૨૮-૩-૧૬ ની રાત્રે મળી હતી તે વખતે નીચે મુજબ કામ કામ કાનૂ કરવામાં આવ્યું:—વોલંટીઅરો મેળવવા માટે વર્તમાન પત્રોમાં જાહેર ખબર આપતી, વોલંટીઅરોની આવેલી અરજીઓના જવાબ જાહેર ખબર મુજબ આપવા. રૂસ-ફેસરી ફેરો, ફેસરી ઉત્તમમજૂ અથવા પ્રસ, સોટી, મોદ કોટ, પાટલુન અથવા પોલીકું રાખવું.

હિતારા તથા ભોજન કમીટીની એક મીટીંગ તા. ૨૮-૩-૧૬ ની રાત્રે મળી હતી તે વખતે પ્રમુખ ગાંધે એક મકાન તથા જુદા જુદા હિતારા માટે ૪ મકાનની સમત્વ કરવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું.

મંડપ કમીટીના સભાસદોની એક સભા સર્વત્ર ૧૯૭૨ ના શામળ વદ ૮ ને સોમવાર તા. ૨૭ મી માર્ચ ૧૯૧૬ ને રોજ રાત્રીના સાડા સાત વાગે મળી હતી તે વખતે સાત સભાસદો હાજર હતા.

મંડપના સંબંધમાં જુદી જુદી ચેતનાઓ રજુ કરવામાં આવી હતી જેવટે માધવ બાગમાં મંડપ બાંધવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું. મંડપ કમીટી અને ટીકીટ કમીટીના કામની વહેંચણી કરવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું. વળી મી. નરોત્તમ બી. શાહ (૨) શેઠ નેમચંદ હકમચંદ (૩) શેઠ દયાળજી હુલમજી (૪) શેઠ નરોત્તમદાસ હરજીવનદાસ (૫) શેઠ વનમાલીદાસ રાયચંદ અને (૬) શેઠ વાડીલાલ રાયચંદને મંડપ તથા ટીકીટ કમીટીમાં સભાસદ તરીકે દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા જેવટે પ્રમુખને ઉપકાર માની સભા પિસર્જન થઇ હતી.

મંડપ કમીટીના સભાસદોની એક સભા સં. ૧૯૭૨ ના શામળ વદ ૧૧ તા ૨૯ મી માર્ચ ૧૯૧૬ શુક્રવારને-રોજ રાત્રીના જા વાગે શ્રી જૈન ચેતાંખર ઠાન્દ્ર-સ ઓફીસમાં મંડપ કમીટી તથા ટીકીટ કમીટીના પ્રેમજી નીમવા તથા કામની વહેંચણી કરવા માટે બોલાવવામાં આવી હતી. સભામાં સત્તર ગૃહસ્થો હાજર હતા.

પ્રમુખસ્થાને શેઠ દેવકરજીબાઇ મુળજી ખીરાજીવા હતા. શરૂઆતમાં આગલી મીનિટ વાંચી મંજૂર કરવામાં આવી બાદ નીચે મુજબ કામકામ સર્વાનુમતે થયું હતું.

ટીકીટ કમીટીનું કામ નીચેના ગૃહસ્થોને સોંપવામાં આવ્યું.

- (૧) શેઠ દેવકરજીબાઇ મુળજી ટૂંકર
- (૨) શેઠ જીવરાજ. બી. શાહ
- (૩) શેઠ નેમચંદ હકમચંદ
- (૪) શેઠ દયાળજી હુલમજી
- (૫) શેઠ વાડીલાલ હેમચંદ
- (૬) શેઠ વનમાલી રાયચંદ
- (૭) શેઠ નરોત્તમદાસ હરજીવનદાસ
- (૮) શેઠ સારાબાઇ મગનલાલ મોદી.

ડેકોરેશન, રીસેપ્શન કમીટીના પ્રેમજી તથા વીકીટરો વિગેરે માટેના બેજીઝ સીટ સેક્રેટરીઓ તરફથી પુરા પાડવામાં આવે તે વહેંચવાનું તથા ટીકીટો વેચવાનું કામ સદરજુ કમીટીએ કર્યું અને તેના ચોખ્ખા દિમાખ રાખેલાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું.

મંડપને લગતું સમગ્ર કામ પાર હિતારવા માટે નીચેના ગૃહસ્થોની કમીટી નીમવામાં આવી હતી.

૧ શેઠ દેવકરજીબાઇ મુળજી	૨ રા. રા. નરોત્તમ બી. શાહ
૩ શેઠ હાટાલાલ બી. શાહ	૪ શેઠ નરોત્તમદાસ બપાન શાહ
૫ શેઠ રતનચંદ તલચંદ માસ્તર	૬ શેઠ મગનલાલ માધજી
૭ શેઠ જગનનાથ જગલાલ	૮ શેઠ સુનીલાલ મુળચંદ કાપડીઆ સેક્રેટરી.

મંડપ કમીટીને મંડપ બાંધાવવા સંબંધી મધ્યમાં ગોઠવણ કરવાનું એટલે કે તેને લગતા કંટ્રાક્ટ આપવાનું તેમજ પ્લેટફોર્મ ઉભો કરવા અને ખુરશી, કોચ તથા કીટસન લાઇટ ડેકોરેમન્સ વિગેરે મંડપને લગતી સઘણી ગોઠવણ કરવાનું કામ સોંપવામાં આવ્યું હતું. કંટ્રાક્ટરને પોતાને ખર્ચે વીંચો ઉતરાવવાનું સૂચવવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું.

દશમી શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર કોન્ફરન્સ, મુંબઈ.

The Tenth Jaina Shvetambara Conference BOMBAY,

પાયધુની પોસ્ટ નં. ૩

મુંબઈ તા. ૨૭ માર્ચ ૧૯૧૬

સુશ મહાશય,

આ સાથે દરાવોનો કાચો ખરડો છપાવીને આપ પ્રત્યે મોકલવામાં આવ્યો છે તો આપને વિનંતિ કે આપ સાર્વજનિક હિત ધ્યાનમાં લઇ તેમાં જે દર્ષ સુધારો વધારો કરવાનું યોગ્ય લાગે તે આ પત્ર મળે ત્યારથી પાંચ દિવસની અંદર સૂચવવાની મહેરબાની કરશો, કે જ્યાં તેની યોગ્યતાપર અવશ્ય ધ્યાન આપવામાં આવે.

વિશેષમાં આપ કોઇ પણ દરાવ પર કોન્ફરન્સના અધિવેશન પ્રસંગે બોલવા માંગતા હો તો સાથે સાથે જણાવવા કૃપા કરશો, તે વચ્ચેની સુઠણી કરવામાં ઘણી મગ વડ પડશે.

આપ જે વિષય ઉપર બોલવા માંગતા હો તે બાબતનો લેખ પહોં તૈયાર કરી મોકલી આપવા કૃપા કરશો.

આપના કૃપાકાંક્ષી.

મોહનલાલ દલીપચંદ દેશાઈ.

ઉમેદચંદ દોલતચંદ બરોડીઆ.

સેક્રેટરીઆ.

ફાક્ટ રેજીસ્ટ્રેશન કમીટી.

દશમી શ્રી જૈન શ્વેતાંમ્બાર કૉન્ફરન્સ, મુંબઈ.

(DRAFT RESOLUTIONS.)

૧ રાજનિષ્ઠા (Loyalty)

હિંદના નામદાર શહેનશાહ પાંચમા જ્યોજ્ પ્રત્યે આ જૈન શ્વેતાંમ્બાર કૉન્ફરન્સ પોતાની અતઃકરણ પૂર્વકે ભક્તિ અને ગજનિષ્ઠા જાહેર કરે છે અને હાલની મહાન લડાઈમાં બલપર નીતિનો વિજય થઈ સર્વત્ર શાંતિ સુખ પ્રસંગે અને હિંદને હિંમ્મતુ પદ મળે એમ ઇચ્છે છે.

૨ જૈન તહેવારો (Jain Holidays)

અન્ય ક્રેમોની સાથે જૈન ક્રોમને સરખાવતા તેની સમ્મા હિંદના વેપારમાં તેનો મોટો ફાળો અને તેની ઉપયોગિતા ધ્યાનમાં લઈ મુંબઈ સરકાર તથા ખીજા ઇલાકાની સરકાર તેમજ મોટા દેશી રાજ્યો જૈનોનાં ઝાણામાં ઝાણો ખે પર્વો (શ્રી મહાવીરને જન્મદિવસ અને સંવત્સરી) જાહેર તહેવારો તરીકે પાળવાનું જાહેર કરશે એમ તેમને આ કૉન્ફરન્સ નમ્ર અને આમ્રહ પૂર્વકે અજ્ઞ કરે છે.

૩ ધાર્મિક શિક્ષણ (Religious Education)

ધાર્મિક મંસ્કાર વગરની કોઈ પણ જાતની ફજવણી નકામી છે અને હાલ જડવાદનો નિરંકુશ પવન જોસભેર ફેલાય છે તેવા સમયમાં દરેક જૈને ધર્મનું તત્વગાન જાણવાની જરૂર છે તેમજ પોતાના કુટુંબમાં અને સમાજમાં ધાર્મિક શિક્ષણનો પ્રસાર કરવાની જરૂર છે તે માટે,

- (૧) દરેક મધ્યે પોતાના ગામ યા શહેરમાં જૈન બાળકો અને બાળાઓ ધાર્મિક શિક્ષણ સહેલાઈથી અને સગીન રીતે લે તે માટે સુવ્યવસ્થિત જૈનશાળા-કન્યાશાળા સ્થાપવાની અને વિદ્યમાન શાળાઓને સગીન પાયાપર મૂકવાની જરૂર છે.
- (૨) આવી સર્વ જૈન શાળાઓમાં વ્યવસ્થિત શિક્ષણ માટે તેમાં ચલાવવાનાં પુસ્તકો (ટેક્ટબુકો) અને વચનમાળા સહેલી ભાષા સ્પષ્ટ અર્થ સાથે ઝાણી મહેનતે લિખવી શકાય તેવી હાવની શિક્ષણ પદ્ધતિએ રચી તૈયાર કરવાની અને તેમાં એક જાતનો (Uniform) અભ્યાસક્રમ મૂકી તૈયાર કરવાની જરૂર છે તો તેવો પ્રયત્ન કરવાની જૈન એજ્યુકેશન બોર્ડને બલામણ કમ્વામાં આવે છે.
- (૩) દરેક જૈન શાળામાં તથા વિદ્યાલયમાં અને ત્યાં સુધી સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત ભાષાનું જ્ઞાન આપવાનું અને ધાર્મિક પુસ્તકાલય સ્થાપવાનું આવશ્યક છે એ પર તેના કાર્યવાહકોનું લક્ષ્ય ખેચવામાં આવે છે.
- (૪) ધાર્મિક શિક્ષકો અને શિક્ષિકાઓ તૈયાર થાય તે માટે ઉચ્ચ સંસ્કૃત-પ્રાકૃત ભાષાનું તથા ધાર્મિક જ્ઞાન જૈન યુવકો અને સ્ત્રીઓને આપવાની જરૂર આ કૉન્ફરન્સ રચીકારે છે.

૪ જૈન એજ્યુકેશન બોર્ડનું કાર્ય (Function of Jaina Education Board)

કેળવણી સંબંધી સર્વ કાર્ય કરવા માટે પુના કોન્ફરન્સ વખતે નિર્માયેલી જૈન એજ્યુકેશન બોર્ડે જ કાર્ય આજ દિવસ સુધી કર્યું છે તે માટે આ કોન્ફરન્સ પોતાનો સંતોષ જાહેર કરે છે અને એવી જ બોર્ડ તેના બંધારણ સહિત નીચેના ગૃહસ્થોની (તેની સંખ્યામાં વધારો કરવાની સત્તા સાથે) નીમે છે અને તે બોર્ડને આ કાર્યમાં જણાવેલ કાર્યો કરવા સત્તા આપે છે.

(અહીં એજ્યુકેશન સિસ્ટમ મૂકાયેલી.)

કાર્યો-(૧) જૈનોમાં દરતી ધરાવતી ધાર્મિક તેમજ વ્યવહારિક કેળવણીની સંસ્થાઓ સંબંધે વિગતવાર દષ્ટીકૃત એજવવી અને તે સારા પાયાપર મૂકાય તેવાં પ્રયાસો કરવા.

(૨) દરેક ધાર્મિક પાઠશાળામાં એકજાતના અભ્યાસક્રમ ચલાવવામાં આવે તેવી ગોઠવણી કરવી.

(૩) જૈન વાંચનમાળા તૈયાર કરવી.

(૪) હવેલિયાર, નવતત્વ, દંડક, ક્ષેત્રમ્ભામ, સંમહીણી, કર્મમંથ તેમજ પ્રતિક્રમાદિ પુસ્તકો સરલ અર્થ સહિત હાલની શિક્ષણ પદ્ધતિપર તૈયાર કરવાં થા કારાવવાં.

(૫) ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે એકજાતના અભ્યાસક્રમ જે જે રાજામાં આવે તે તેની વાર્ષિક પરીક્ષા એકી વખતે લેવી.

(૬) તેની વાર્ષિક પરીક્ષામાં પાસ થનાર વિદ્યાર્થીઓને પ્રમાણપત્ર (સર્ટીફિકેટ) મનામો વગેરે આપવાં.

(૭) ગરીબ તથા સામાન્ય કિંમતિના વિદ્યાર્થીઓને વ્યવહારિક શિક્ષણ સેવા માટે સ્કોલરશિપો તથા પુસ્તક શી વગેરેની મદદ આપવી.

(૮) આવા વિદ્યાર્થીઓને જે જે સ્થળે જૈન મોડિંગ હોય તેમાં હાજર કરાવવા પ્રયત્ન કરવો.

૫ જૈન સાહિત્ય પ્રસાર (Spread of Jaina Literature)

(૧) જૈન આગમ પ્રસિદ્ધ કરાવવા તથા જૈન સાહિત્યનો ફેલાવો કરવા આપણા જે જે પૂજ્ય મુનિ મહારાજો પ્રયત્ન કરે છે તેને માટે આ કોન્ફરન્સ તેઓશ્રીના આભાર માને છે અને તેનો પ્રયત્ન ચાલુ રાખવા વિનંતિ કરે છે.

(૨) જૈન સાહિત્યના પ્રચાર માટે જે જે પુસ્તક પ્રકાશક સંસ્થાઓ અને ગૃહસ્થો પ્રયાસ કરે છે તેનાં કાર્યની આ કોન્ફરન્સ દર દરે છે અને તેમને ધન્યવાદ આપે છે.

(૩) પાટણ, જેમલમીર, ખબાત, અમદાવાદ, કોંબડી વગેરે સ્થળે આવેલાં પ્રાચીન જૈન બંદારોમાંથી અલભ્ય અને ઉપયોગી પુસ્તકોની નવી પ્રત લખાવવાની તથા તેને પ્રકાશ કરાવવાની આવશ્યકતા આ કોન્ફરન્સ સ્વીકારે છે અને નામદાર શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકારને પારખમાં આવેલા આખા અમૂલ્ય બંદારોમાંનાં પુસ્તકોનો તેમની આગામી પ્રસાર

કરવામાં આવેલા રિપોર્ટ તથા તેમાંનાં જીર્ણ અવગચ્છાઓ, છપાવી ખેદાર પાડવા અથવા તેનાં અથોની નકલ કરાવી લેવા આ કોન્ફરન્સ નમ્રતાપૂર્વક વિનંતિ કરે છે અને જૈન સાહિત્યના પ્રચાર અર્થે તે નામદારશ્રીઓ જે ઉમદા કામ આપવા સુધીમાં કરેલું છે તેને માટે તેઓશ્રીઓ આ કોન્ફરન્સ અંતઃકળ્પપૂર્વક આભાર માને છે.

૬ માગંધી ભાષાનો ઉદ્ધાર (Resuscitation of Magadhi Language)

આપણાં શાસ્ત્રોની ભાષા માગંધી (પ્રાકૃત) હોવાથી તે યથાર્થ સમજી શકાય તે માટે તેને સજીવન રાખવાની અતિ આવશ્યકતા છે માટે

(૧) માગંધી ભાષાનો સરવ અભ્યાસ થઈ શકે તેને માટે માગંધી (પ્રાકૃત) ભાષાનો કોય તૈયાર કરાવવા તમામ જૈનોનું લક્ષ આ કોન્ફરન્સ ખેચે છે, તથા

(૨) માગંધી ભાષાનું મંપૂર્ણ વ્યાકરણ મરલ પદ્ધતિથી તૈયાર કરવાની અતિ જરૂર આ કોન્ફરન્સ સ્વીકારે છે અને આ બાબતમાં જે પ્રયાસ આપવા સુધીમાં થયો છે તેને માટે ધન્યવાદ આપી તે દિશામાં વધારે પ્રયાસ કરવા ખાસ ભલામણ કરે છે.

(૩) જૈનો દ્વન્નક સાલતી મંરૂત પાઠશાળાઓમાં તેમજ ઉંચી જૈન ધાર્મિક શા-શાળાઓમાં માગંધી ભાષાનું ખાસ શિક્ષણ આપવું જોઈએ એવો આ કોન્ફરન્સ આમંત્ર કરે છે.

(૪) હિંદુસ્તાનની જુદી જુદી યુનિવર્સિટીઓમાં માગંધી ભાષા ખીજી ભાષાં તરીકે જૈન વિદ્યાર્થીઓ લઈ શકે તેને માટે પ્રયાસ કરવા જૈન માફરો તથા સંસ્થા-ઓને આ કોન્ફરન્સ આમંત્રપૂર્વક ભલામણ કરે છે

૭ જૈનો અને હિંદુ યુનિવર્સિટી (Jainas and the Hindu University)

આપણાં ત્રીયમાં તીર્થંકર શ્રી પાર્શ્વનાથની જન્મભૂમિ તરીકે પવિત્ર ગણાતી કાશી નગરીમાં હિંદુ યુનિવર્સિટી સ્થાપિત થવાથી આ કોન્ફરન્સ પોતાનો આનંદ પ્રદર્શિત કરે છે અને તેના કાર્યવાહકોને તે માટે ધન્યવાદ આપે છે.

આપણા જૈન વિદ્યાર્થીઓ ઉક્ત યુનિવર્સિટીમાં મારી સંખ્યામાં જોડાશે તેવી આશા આ કોન્ફરન્સ રાખે છે અને જૈન ધર્મનું ઉચ્ચ તત્વજ્ઞાન મેળવી શકાય તે માટે એક પ્રોફેસરશિપ-ચેઅર (Chair) સ્થાપવા તે વિશ્વવિદ્યાલયના કાર્યવાહકોને વિનંતિ કરે છે.

૮ યુનિવર્સિટીઓ અને જૈન સાહિત્ય (The Universities and Jain Literature)

(૧) મુખ્ય, કલકત્તા તથા મદ્રાસ યુનિવર્સિટીમાં જૈન સાહિત્ય દાખલ થયેલું છે તે ઉપર સમસ્ત જૈન કોમનુ લક્ષ કોન્ફરન્સ ખેચે છે અને તે તે યુનિવર્સિટીમાં અભ્યાસ કરનાર જૈન વિદ્યાર્થીઓ જૈન સાહિત્ય લે તે માટે તે વિદ્યાર્થી-ઓને તથા તેમના વાલીઓને ભાર મૂકી આમંત્ર કરવામાં આવે છે.

(૨) ઉપલી યુનિવર્સિટીઓમાં જે જે જૈન પુસ્તકો દાખલ કરવામાં આવે છે તે પુસ્તકો ટીકા તથા વિવેચન સહિત છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવા જૈન મંરથાઓ તથા શ્રીમતોનું લક્ષ ખેચવામાં આવે છે.

(૩) મુખ્ય યુનિવર્સિટીમાં જૈન સાહિત્ય માટે ખાસ સ્કોલરશીપ સ્વ. શેઠ અમરે-ચંદ તત્ત્વચંદ તરફથી સ્થાપવામાં આવી છે તેવી રીતે બીજી યુનિવર્સિટીમાં પણ સ્કોલરશીપો સ્થાપવા જૈન શ્રીમતોને બલામથ કરવામાં આવે છે.

(૪) નવીન સ્થાપિત થયેલ હિંદુ યુનિવર્સિટીમાં જૈન સાહિત્ય દાખલ થાય તે માટે ૧૩ વગેરેની સગવડ કરી આપવાની અને સ્કોલરશીપ સ્થાપવાની આ-પણી ૧૨૦૦ છે એમ આ કૉન્ફરન્સ માને છે અને તે પ્રમાણે ૧૩ સ્કોલરશીપ વગેરેના પ્રયત્ન કરવા જૈન શ્રીમતો તથા સંસ્થાને આગ્રહપૂર્વક વિનંતિ કરે છે.

(૫) જૈન સાહિત્યનાં પુસ્તકો અનેક છે તેમાંથી માગમાં સારાં પુસ્તકોની યુનિ-વર્સિટીના અભ્યાસક્રમમાં ચુટણી થાય તે માટે ઉત્તમ પુસ્તકો જૈન જાહેર સંસ્થાઓએ તેમજ શ્રીમતોએ જૂદી જૂદી યુનિવર્સિટીને ભેટ આપવાં એવી આ કૉન્ફરન્સ બલામથ કરે છે.

૯ સામાન્ય શિક્ષણ (General Education.)

જૈન સમાજમાં એક પણ જૈન કેળવણીથી બેનસીબ રહે નહિ એવી રિયતિ લાવવાની ખાસ અગત્યતા છે તો તે માટે આ કૉન્ફરન્સ બલામથ કરે છે કે—

(૧) પ્રત્યેક જૈને પોતાની પુત્રી અને પુત્રોને વ્યાવકાશિક શિક્ષણ અવશ્ય આપવું.

(૨) દરેક સ્થળના આગેવાન જૈનોએ પોતાના સ્થાનિક જૈન વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણ લેવા માટેનાં દરેક સાધનો જેવાં કે ફ્રી ચોપડીઓ વગેરે પૂર્ણ પાડવા પ્રયત્ન કરવો.

(૩) હિંદનાં મુખ્ય મુખ્ય શહેરો કે જ્યાં કેળવણી લેવાનાં મારાં સાધનો હોય ત્યાં જૈન વિદ્યાર્થીઓને માટે જૈન શ્રીમતો તથા નેતાઓએ બોર્ડિંગો સ્થાપવી.

(૪) ઉચ્ચ શિક્ષણ લેવા ઉત્સુક જૈન વિદ્યાર્થીઓને અને ખાસ કરીને ગ્રેજ્યુએટ થયા પછી દેશપરેશ અભ્યાસ આગળ કરવા ઇચ્છનાર વિદ્યાર્થીને મોટી સ્કોલરશીપ જૈન શ્રીમતો તથા જાહેર સંસ્થાઓએ આપવી.

૧૦ વ્યાપારી શિક્ષણ (Commercial Education)

પૂર્વકાલથી જૈન કામ વેપારી કામ તરીકે સુપ્રસિદ્ધ છે અને તે એટલે મુધીકે હાલના વખતમાં દિંદની અર્ધા દોલત જૈનોના હાથમાંથી પસાર થાય છે એવું કહેવામાં આવે છે, તો પણ હાલના જર્જરી હરીશમના જમાનામાં જૈન કામનો પોતાનો અસલી દરજ્જો જાળવી રાખવા માટે નીચેના ઉપાયોની જરૂર છે, તો તેપર આ કૉન્ફરન્સ સર્વ-જૈનોનું લક્ષ્ય ખેંચે છે.

(૧) જૈનોના હસ્તક હાલમાં જે જે રોજગાર છે તેને કાયમ રાખી આગ્રહ કરવા માટે તે તે ધંધાના અગ્રેસરોએ પ્રયત્ન કરવા.

(૨) જૈન વેપારીએ પોતાના પુત્રાદિ કુટુંબી જનોને બીજી કેવળી આપવા સાથે પોતાના ખાસ રોજગારની તાલીમ આપવામાં લક્ષ આપવું ઘટે છે.

(૩) પ્રત્યેક જૈન વેપારીએ પોતાના પુત્રાદિ કુટુંબી જનોને બીજી કેળવણી આપવા સાથે પોતાના ખાસ રોજગારની તાલીમ આપવામાં લક્ષ આપવું ઘટે છે.

(૪) પાશ્ચિમાત્ય વ્યાપારીઓ પોતાના વેપારને વ્યાપ્ત અને વિસ્તારવાળો જે જે રીતે બનાવે છે તે તે રીતે જાણી તેનું અનુકરણ હિંદના વેપારના સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખી કરવું એ જૈન વેપારીઓનું કર્તવ્ય છે.

(૫) ઉંચા વેપારી શિક્ષણ પ્રત્યે જૈન વિદ્યાર્થીઓનું લક્ષ્ય એ થવું અને વેપારી કાર્યજમાન તેઓ અભ્યાસ કરે તે માટે ખાસ સ્કોલરશીપો આપવી.

(૬) ઉંચું શિક્ષણ લઈને મોટું હોવાથી સામાન્ય સ્થિતિના જૈનો સામાન્ય શિક્ષણ લઈને પોતાની આર્થિક આબરૂસર ચલાવી શકે તે માટે તેઓ સારૂ દેશી નામાના વર્ગ એટલે સ્વદેશી હિસાબ પદ્ધતિનું શિક્ષણ આપનારા ક્લાસ જૈન થીમતો અને જૈન-જાહેર સંસ્થાઓએ ખોલવા.

૧૨ સ્ત્રી શિક્ષણ (Female Education)

જૈન સમાજમાં સ્ત્રી શિક્ષણનો સર્વત્ર પ્રચાર કરવા માટે કોન્ફરન્સ નીચેની જરૂરી આતો સ્વીકારે છે.—

(૧) દરેક જૈને પોતાની પુત્રીને ઓછામાં ઓછું લખતા અને વાંચતા આવડે તેટલું તેમજ સામાન્ય ગણિતનું જ્ઞાન આપવાને અવશ્ય પ્રયત્ન કરવો.

(૨) જેનાથી બની શકે તે દરેક જૈને પોતાની પુત્રીને માધ્યમિક (Secondary) અને ઉચ્ચ (Higher) શિક્ષણ આપવું અને તેનું શિક્ષણ પોતાની પુત્રી, લઈ શકે તે માટે તેનાં લગ્ન તેની નાની ઉંમરમાં નહિ કરવાં.

(૩) જે જે સ્થળોએ જૈનોની સારી સંખ્યા છે તે તે સ્થળે જૈન સાર્વજનિક કન્યા-શાળા ન હોય તો ત્યાં પોતાના તરફથી કન્યાશાળા સ્થાનિક અગ્રેસરોએ ખોલવાવા ગોઠવણ કરવી, તેમજ

(૪) મોટી ઉંમરની શ્રાવિકાઓને જોયારના યુગ્મકના વખતમાં ધ્યવહારોપયોગી સામાન્ય જ્ઞાન આપવા માટે સ્થલે સ્થલે ખાસ વર્ગ ખોલવાની જરૂર છે કે જે ખાસ વર્ગોમાં આરોમ્ય વિદ્યાનાં મૂળતત્ત્વો, દરદીની સારવાર અને અકસ્માત વખતે લેવા જોઈતા નાટકોલિક ઇલાજ પ્રત્યાદિનું શિક્ષણ મળે તેમ કરવું.

(૫) જૈન કન્યાશાળા તેમજ શ્રાવિકાશાળા માટે સ્ત્રી શિક્ષિકા મેળવવા માટે એ ખાસ જરૂરી છે કે શ્રાવિકાઓ અને ખાસ કરી નિધવાઓએ કિમેલ ટ્રેઈનિંગ કોલેજમાં મોટા પ્રમાણમાં દાખલ થઈ અભ્યાસ કરવો અને તેવી અભ્યાસ કરતી સ્ત્રીઓને જે જે પ્રકારની સગવડો જોઈએ તે તે સ્કોલરશિપ વગેરેથી પૂરી પાડવી.

૧૨ જૈનો માટે છુદ્દા ખાતાં (Separate Columns for Jains)

મુખ્ય ઇલાકાના કેળવણી ખાતાના ઉપરી અધિકારીએ મુખ્ય ઇલાકાની કોલેજો, કાલેજી, પ્રાથમિક શાળાઓ અને ખામ મંદિરોમાં બસતા જૈન વિદ્યાર્થીઓને લગતા અવગ આંકડા પોતાના રિપોર્ટમાં જાહેર પાડવા કમ્પલ્સ કર્યું છે તે માટે આ કોન્ફરન્સ પોતાનો મતોપ જાહેર કરે છે અને તેવી જ રીતે જૈન વિદ્યાર્થીઓને માટે અલગ આંકડા પોતાના રિપોર્ટમાં જાહેર પાડવા ખાનગી શિક્ષકોના કેળવણી ખાતાંઓની ઉપરી અધિકારી

રિઆને આ કોન્ફરન્સ વિનંતિ કરે છે તેમજ જૈન વિદ્યાર્થીઓને માટે પોતાના કોર્મોમાં ખાસ બુક્ડ કોલમ રાખવા હિંદી સરકારને આ કોન્ફરન્સ અરજ કરે છે.

૧૩ જૈન પુરાતત્વ વિભાગ. (Archaeology)

જૈન પ્રાચીન મકાનો, શિલ્પકલા અને ખંડિયો સારી રીતે મરામત પામી ચિરકાલ સુર્યિતિમાં નભી સકે અને તેનો પ્રાચીન ઇતિહાસ જળવાઈ રહે તે માટે મરકારી આર્કિઓલૉજીકલ ખાતા-પ્રાચીન શોધ જોળ ખાતા-(પુરાતત્વ ખાતા) ને જોડતી મદદ આપવાની બંન્ને કોન્ફરન્સ સ્વીકારે છે અને નામદાર સરકાર તે માટે આવશ્યક લક્ષ આપવા માટે પોતાના તે આર્કિઓલૉજીકલ ખાતાને ખાસ સૂચના કરે એવી આ કોન્ફરન્સ તેમને વિનંતિ કરે છે.

૧૪ સુકૃત ભંડાર ફંડ (Sukrita Bhandar Fund)

આ કોન્ફરન્સ દલતાથી આગ્રહ કરે છે કે દરેક વર્ષે દરેક આવક આવિકાએ ઝાણમાં ઝાણ ચાર આના શ્રી સુકૃત ભંડાર ફંડમાં દેવાજી જોડાવે કે જે ફંડની આવક ફેલવણી અને કોન્ફરન્સના નિભાવમાં વપરાય છે અને જે ફંડની ઉપર કોન્ફરન્સની હુમતી તથા કોન્ફરન્સે ઉપાડેલા કાર્યોનો આધાર રહેલો છે.

(૧) આ ફંડમાં અત્યાર સુધી જે જે મદારાણોએ પૈમા ભરી પોતાની સદાનુશ્રુતિ દર્શાવી છે તેને આ કોન્ફરન્સ ધન્યવાદ આપે છે.

(૨) જે જે ગ્રંથના સંધોએ આ ફંડ એકઠું કરી કોન્ફરન્સ ઓફીસ પર મોકલાવવાનો પરિશ્રમ ઉઠાવ્યો છે તે સવેનો આ આ કોન્ફરન્સ આભાર માને છે.

(૩) પોત પોતાના ગામમાંથી સવત્ર ૧૯૭૨ નું સુકૃત ભંડાર ફંડ એકઠું કરીને જોમ અને તેમ જલદી કોન્ફરન્સ ઓફીસ પર મોકલાવી આપે એવી પ્રત્યેક ગામ અને શહેરના સંઘને આ કોન્ફરન્સ આગ્રહપૂર્વક વિનંતિ કરે છે.

૧૫ જૈનોની સંખ્યામાં વૃદ્ધિ કરવાનાં સાધન (Means to increase and enlarge Jaina Community.

જૈનોમાં બીજી કોમો કરતાં વધુ મૃત્યુ પ્રમાણ રહે છે તેા તેને ઝાણું કરવા માટે અને જૈનોની સંખ્યામાં વૃદ્ધિ કરવા માટે આ કોન્ફરન્સ એવું ઇચ્છે છે કે —

(૧) જે શેઠોએ પોતાનો અસલી ધર્મ છોડી અન્ય ધર્મ સ્વીકાર્યો હોય તેને પુનઃ જૈન ધર્મમાં લાવવાના પ્રયત્ન કરવા.

(૨) જૈન ધર્મમાં રૂચિ રાખનારા કૌચ વર્ણના આયોગે આપણા, પૂજ્ય મુનિ મદારાજનેની મમતિ :લઈને જૈન ધર્મમાં લાખવ કરવા માટે પ્રયામ કરવા.

(૩) આરોગ્ય વિદ્યાના નિયમોનું જ્ઞાન જૈન મગાનમાં સર્વત્ર ફેલાવવું.

(૪) ગીચ વસ્તીવાળા મોટાં શહેરોમાં ગરીબ અને મધ્યમ વર્ણના જૈનોને માટે ખાસ સગતા બાંધતી ચાલીઓ થા મકાનો બાંધાવવાની જૈન સીમતેનિ પ્રેરણા કરવામાં છે.

(૫) જૈનોનું મત્સ્ય પ્રમાણુ વધારે હોવાથી તે અટકાવવા માટે ઉપાય સૂચવવા સુ જનગદ ખાતે ભરાયેલી કોન્ફરન્સ વખતે જે કમીટી નીમાણી હતી તેના રિપોર્ટ આ કોન્ફરન્સ બહાલ રાખે છે. અને તે રિપોર્ટમાં દર્શાવેલી સૂચનાઓ ઉપર જૈન કોમનુ' લક્ષ બેચે છે.

૧૬ કોન્ફરન્સનું બધારણ (Constitution of the Conference)

(કોન્ફરન્સનું બધારણ સંગીન અને સરલ પાયાપર રચવા અર્થે જુદા જુદા પ્રશ્નો કાઢી આગેવાનોનાં મતોં માંગ્યા હતા. તે સર્વે પર લક્ષ રાખી તેના કાચો ખરડો તૈયાર કરી આ નીચે મુકવામાં આવ્યો છે.)

૧૭ અગાઉના ઠરાવોની પુષ્ટિ (Confirmation of the previous resolutions)

હાનિકારક રિવાજો દૂર કરવા, નિરાશ્રિતોને આશ્રય આપવો, જીવદયા, સંપૃષ્ઠિ ઇત્યાદિ આગલી કોન્ફરન્સોએ પસાર કરેલા ઠરાવોને પુષ્ટિ આપવા સાથે આ કોન્ફરન્સ તે ઠરાવોનો અમલ કરવાની સર્વ જૈનોને બલામણુ કરે છે.

બંધારણનો ખરડો. (જુઓ ઠરાવ ૧૬ મો)

DRAFT CONSTITUTION.

૧ ઉદ્દેશ:-આ કોન્ફરન્સ કે જેનું નામ શ્રી જૈન ચેતાંબર કોન્ફરન્સ રાખવામાં આવ્યું છે તેના ઉદ્દેશ જૈન કોમ અને જૈનને લગતા કેળવણીના પ્રશ્નો સંબંધમાં તેમજ ધાર્મિક, સામાજિક, આર્થિક અને બીજા જૈન કોમ અને ધર્મ સંબંધી સવાલો ઉપર વિચાર ચલાવી યોગ્ય ઠરાવો કરવાનો અને તે ઠરાવોને અમલમાં મુકવા માટે યોગ્ય ઉપાયો યોજવાનો છે.

૨ કાર્ય વિસ્તાર:-સમસ્ત જન કોમને લાગુ પડતા સવાલોજ કોન્ફરન્સ હાથ ધરશે.

૩ અધિવેશન:-કોન્ફરન્સની આગલી બેઠક વેળાએ ઠરાવવામાં આવેલ વખતે અને રથળે આ કોન્ફરન્સ સાધારણ રીતે દર બે વરસે એક વખત ભેગી મળશે. જો એવો કોઇ પણ ઠરાવ આગલી બેઠક વેળાએ કરવામાં આવેલો નહિ હશે તો કોન્ફરન્સની સ્ટેન્ડીંગ કમીટીએ બાબત નક્કી કરશે. તેમજ જ્યારે સ્ટેન્ડીંગ કમીટીને ફેરફાર કરવો જરૂરી અથવા ઇચ્છવાજોગ જણાય ત્યારે કોન્ફરન્સ ભરવાનો વખત તથા જગ્યા તે બદલી શકશે.

૪ પ્રતિનિધિ:—આ કૉન્ફરન્સ પ્રતિનિધિઓથી બનશે. પ્રતિનિધિઓ નીચેના યદ્ય શકશે.

(૧) કોઈપણ શહેર કે ગામનો સઘ યા સભા કે મંડળ જે યોગ્ય ગૃહસ્થ કે બાનુને પ્રતિનિધિ તરીકે નીમી મોકલે તે. (૨) ગ્રેજ્યુએટો જેની અંદર કોઈપણ યુનિવર્સિટીના ગ્રેજ્યુએટો તેમજ બારિસ્ટર, હાઈકોર્ટ જ્જીડર, ડિસ્ટ્રીક્ટ જ્જીડર અને સબ આસિસ્ટન્ટ સર્જનનો સમાવેશ થાય છે (૩) જૈન પેપર અને માસિકોના અધિપતિઓ.

નોટ:—પ્રતિનિધિની ઉંમર ૧૮ વર્ષથી ઓછી હોવી ન જોઈએ.

૫ પ્રતિનિધિ પ્રમાણ:—દરેક શહેર કે ગામના સઘે યા સભા કે મંડળે પ્રતિનિધિ-ઓની નીમણૂક કરતી વખતે નીચેના પ્રમાણ ધ્યાનમાં રાખવું.

(૧) જે શહેર કે ગામમાં જૈન ઘરની સખ્યા સોથી વધારે ન હોય ત્યાંના સઘે પાંચ પ્રતિનિધિથી વધારે ન ચુલવા.

(૨) જે શહેર કે ગામની અંદર જૈનોના સોથી વધારે ઘર હોય ત્યાંના સઘે દર સો ઘર દીઠ પાંચના પ્રમાણમાં પ્રતિનિધિ ચુલવા.

(૩) દરેક રથળની સભા કે મંડળ ઓછામાં ઓછા છૂક અને વધારેમાં વધારે પાંચ પ્રતિનિધિઓ ચુટી શકશે.

૬ પ્રતિનિધિની ફી:—પ્રતિનિધિની ફી રૂ. ૩ અને બોજન સહિત રૂ. ૫) રાખવી.

૭ સપ્લોકટ કમિટી:—કૉન્ફરન્સના અધિવેશનમાં રજુ કરવાના હરાવો ધડી કા-લવા, વક્તાઓની ચુલણી કરવા, અને સ્ટેન્ડીંગ કમિટીના મેમ્બરોનાં નામો નક્કી કરવા માટે કૉન્ફરન્સની બેઠકના પહેલા દિવસે સપ્લોકટ કમિટી નીમવામાં આવશે. સપ્લોકટસ કમિટીની ચુલણીમાં દરેક પ્રાતનું પ્રતિનિધિતત્વ આવી શકે તે માટે નીચેના નિયમો ધ્યાનમાં રાખવા.

રીસેપ્શન (સ્વાગત) કમીટીમાંથી ૨૫ મેમ્બરો, ગ્રેજ્યુએટોમાંથી ૧૦, અધિષ્ઠાત-ઓમાંથી ૨, અને નીચે લખેલા વિભાગો પૈકી દરેક દીઠ પાંચ એ રીતે પ્રતિનિ-ધિઓમાંથી ૧૧૦ લેવા; તેમજ કૉન્ફરન્સના અગાઉના પ્રયુષો અને હોદ્દાઓના સમાવેશ થશે.

૧ મુખ્ય, ૨ અમદાવાદ, ૩ પૂર્વ કાઠીઆવાડ, ૪ પશ્ચિમ કાઠીઆવાડ. ૫ કચ્છ, ૬ ઉત્તર ગુજરાત, ૭ મહીકાંડા, ૮ દક્ષિણ ગુજરાત. ૯ સુરત, ૧૦ મારવાડ, ૧૧ મદા-રાપૂર, ૧૨ દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર, ૧૩ બંગાલ, ૧૪ માળવા, ૧૫ મેવાડ, ૧૬ બિરાજ, ૧૭ સેન્ટ્રલ ઇન્ડિયા, ૧૮ પંજાબ, ૧૯ મદ્રાસ, ૨૦ સંયુક્ત પ્રાંતો ૨૧ સિંધ, ૨૨ બર્મા.

સપ્તેકટ કમિટીમાં પ્રમુખ તરીકે કોન્ફરન્સના પ્રમુખ કાર્ય કરશે. અને તેની ગેરહાજરીમાં રિસેપ્શન કમિટીના પ્રમુખ કાર્ય કરશે.

રીસેપ્શન કમિટીએ, ગ્રેજ્યુએટોએ અને ઉપલા દરેક વિભાગના પ્રતિનિધિઓએ કોન્ફરન્સના પહેલા દિવસે સપ્તેકટ કમિટીમાં પોતા તરફથી જે સમાસદ નિમવા માંગતા હોય તેનાં નામો રીસેપ્શન કમિટીના સેક્રેટરીને લખી મોકલવાં.

૮ કયા ઠરાવો કોન્ફરન્સમાં રજુ થઈ શકે?—ઉપર જણાવેલી રીતે બનેલી સપ્તેકટ કમિટીમાં હાજર થયેલ મેમ્બરોનો પોણા ભાગ જેની તરફેણમાં હોય તે જ ઠરાવો કોન્ફરન્સમાં રજુ થશે.

૯ સ્ટેન્ડીંગ કમિટીનું કાર્ય:—નીચે જણાવેલાં કાર્યો માટે કોન્ફરન્સની બેઠક વેળાએ એક સ્ટેન્ડીંગ કમિટી નીમવામાં આવશે.

(૧) કોન્ફરન્સે પોતાની બેઠક વેળાએ જે ઠરાવો પસાર કર્યા હોય તે અમલમાં મૂકવા.

(૨) કોન્ફરન્સની આવતી બેઠક બરવા માટે ગોઠવણ કરવા.

(૩) આખી કોમિતે લગતા અગમના સવાલ કે જે કોન્ફરન્સની આવતી બેઠક સુધી મુલતવી ન રહી શકે તેવા સવાલોનો ફકરો કરવા.

(૪) કોન્ફરન્સમાં જોઈતાં નાણાં ભેગાં કરવા તથા ખર્ચ કરવા.

(૫) કોન્ફરન્સને સંબંધિત નાણાં તથા સખાવતોનો વહીવટ કરવા.

(૬) અને સામાન્ય રીતે કોન્ફરન્સના ઉદ્દેશ અનુસાર દરેક કાર્ય કરવાં.

૧૦ સ્ટેન્ડીંગ કમિટીની નિમજીક:—

દર કોન્ફરન્સની બેઠક વખતે સપ્તેકટ કમિટી જેઓનાં નામો સચવે તે શુદ્ધચોની વધાત્તની સત્તા સાથે, લગભગ સોની સંખ્યા સુધીની એક સ્ટેન્ડીંગ કમિટી બનશે, અને તે નામો કોન્ફરન્સની બહારી માટે રજુ કરવામાં આવશે.

સ્ટેન્ડીંગ કમિટીમાં દરેક પ્રાંતનું પ્રતિનિધિત્વ આવી શકે તે માટે નીચેનું પ્રમાણ ધ્યાનમાં રાખવું;

મુંબઈના ૨૦ સભ્યો હોવા, તેમજ અમદાવાદના ૧૦, પૂર્વ કાઠિયાવાડ ૫, પશ્ચિમ કાઠિયાવાડ ૫, કચ્છ ૫, ઉત્તર ગુજરાત ૫, મહીકાંઠા ૫, દક્ષિણ ગુજરાત ૫, સુરત ૫, મારવાડ ૫, મહારાષ્ટ્ર ૫, દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર ૫, બંગાલ ૫, માળવા ૩, મેવાડ ૩, ખીરાડ ૩ સેન્ટ્રલ ઇન્ડિયા ૩, પંજાબ ૩, મદ્રાસ ૩, સંયુક્ત પ્રાંત ૩, બર્મા ૨, સિંધ ૧ન્કલ મળી ૧૧૦.

આ કમિટીનું મુખ્ય સ્થળ મુંબઈ રાખવું. જરૂરી પ્રસંગે તેની અંદરના બહારગામના સભ્યોને પત્રદ્વારા અભિપ્રાય પૂછવો અથવા આમંત્રણ કરીને કોષપણ એક સ્થળે બોલાવવા, તથા આ કમિટીનું કામ સરળતાથી યાપ તે માટે પેટા નિમમો કરવા તે કમિટીને સત્તા આપવી;

૧૧. જનરલ સેક્રેટરીઓ:—નિમાયેલ સ્ટેન્ડીંગ કમિટીમાંથી કોન્ફરન્સની બેઠક વખતે ચાર જનરલ સેક્રેટરીઓની નીમણૂક કરવામાં આવશે, જેમાંથી એક મુંબઈના

રહેવાસી હોવા જોઇએ મુ'બધમાં રહેતા જનરલ સેક્રેટરી રેસીડંટ જનરલ સેક્રેટરીના નામથી ઓળખાશે.

૧૨. આસિસ્ટન્ટ જનરલ સેક્રેટરીઓ:—જનરલ સેક્રેટરીને જરૂર જણાય તો તેમના હાથ નીચે અકેક આસિસ્ટન્ટ જનરલ સેક્રેટરી નીમવાની તેમને સત્તા આપવી;

૧૩ પ્રાંતિક કમીટીઓ:—રેન્ડીંગ કમીટીના મે'બરો પોતપોતાના પ્રાંત માટે એક કમીટી રૂપ ગણાશે અને તેવી કમીટી મારફત જનરલ સેક્રેટરીઓએ કૉન્ફરન્સને લગતાં કાર્યો કરવા તથા દરાવો અમલમાં મકવા પ્રયત્નો કરવા. જરૂર પડતાં આવી કમીટીઓ બીજી પેઢા-કમીટીઓ નીમી શકશે.

૧૪ કૉન્ફરન્સના પ્રમુખની નિમણૂક:—જ્યાં કૉન્ફરન્સનું અધિવેશન થવાનું હોય ત્યાંની રીસેપ્શન કમીટી રેસીડંટ જનરલ સેક્રેટરીની સંમતિ લઇ તે અધિવેશનના પ્રમુખ નીમી શકશે.

૧૫ કૉન્ફરન્સ હેડ ઓફિસ:—કૉન્ફરન્સની હેડ ઓફિસ મુ'બધમાં રેસીડંટ જનરલ સેક્રેટરીની દેખરેખ નીચે રહેશે અને રેન્ડીંગ કમીટીના મુ'બધના મે'બરોની સલાહ લઈ પોતાનું કાર્ય કરશે, અને તેની મીટીંગમાં બહાર ગામના રેન્ડીંગ કમીટીના મે'બર મુ'બધમાં હોય ત્યારે બાગ લઇ શકશે.

૧૬ સંખ્યાવતો:—કૉન્ફરન્સની બેઠક વખતે કોઇ પણ ખાનગી કે સ્થાનિક સંખ્યાવતો જાહેર કરવા કેવામાં આવશે નહીં. કૉન્ફરન્સના ઉદ્દેશ અને કાર્યોને અંગે જ જ સંખ્યાવતો જાહેર કરવામાં આવશે તેનો વહીવટ રેન્ડીંગ કમીટી કરશે.

૧૭ રિપોર્ટ તથા હિસાબ:—રેસીડંટ જનરલ સેક્રેટરી કૉન્ફરન્સને લગતા દરેક કામકાજનો રિપોર્ટ દરેક જનરલ સેક્રેટરી તથા પ્રાંતિક કમિટીઓ પાસેથી વિગતો મંગાવી તૈયાર કરશે અને તેનો હિસાબ આડિટ કરાવશે. અને તે રિપોર્ટ તથા હિસાબપર રેન્ડીંગ કમીટીની બહાલી મેળવી, તેને ઊપાવી બહાર પાડી કૉન્ફરન્સ અધિવેશન વખતે રજૂ કરશે.

કૉન્ફરન્સની બેઠક વેલાએ કામકાજ ચલાવવાના કાનુનો.

૧ કૉન્ફરન્સની દરેક બેઠક સ્વાગત કમીટીએ જાહેર કરેલા વખતે અને જગ્યાએ મળશે.

૨ કૉન્ફરન્સના પહેલા દિવસનું કામકાજ બનતાં સુધી નીચે મુજબ રહેશે.

(ક) સ્વાગત કમીટીના પ્રમુખ તરફનું પ્રતિનિધિઓને આવકાર આપનાર બાવણું

(ખ) કૉન્ફરન્સના પ્રમુખની સુટબુટી અને નેમનું બાવણું.

(ગ) કૉન્ફરન્સના કામકાજનો રીપોર્ટ.

(ઘ) સન્જેક્ટસ કમીટીની સુટબુટી.

- ૩ કોન્ફરન્સની દરેક બેઠક શરૂ થાય તે આગમજ બની શકે ત્યાં સુધી તે દિવસના કામકાજના કાર્યક્રમની છાપેલી નકલ સેક્રેટરીઓ વહેંચશે.
- ૪ કોન્ફરન્સ સન્મુખ જે ભાષણો થાય તે ઉપર અથવા તેમાં દર્શાવેલા વિચારો ઉપર કોઈ પણ જાતનો વાદવિવાદ ચલાવવા દેવામાં આવશે નહીં.
- ૫ કાનુનને લગતા અને કામકાજ ચલાવવાની રીતોને લગતા સધળા સવાલોનો પ્રમુખ પોતે વગર દીક્ષે નિર્ણય કરશે, અને તેમનો નિર્ણય સધળા દાખલાઓમાં છેવટનો અને બંધનકર્તા ગણાશે.
- ૬ કોઈ ગંભીર ગડબડને લીધે અથવા ખીજ કોઈ ચોક્કસ કારણસર, ચોક્કસ વખત સુધી અથવા કોઈ પણ દિવસ નક્કી કર્યા વિના કોન્ફરન્સ મુલતવી રાખવાની સત્તા પ્રમુખને રહેશે.
- ૭ કાર્યક્રમમાં જે અનુક્રમ રાખ્યો હોય તે અનુક્રમમાં ફેરફાર કરવાની પ્રમુખને સત્તા છે.
- ૮ કોઈ પણ ઠરાવ રજુ કરવા માટે તેની દરખાસ્ત મુકનાર, તેને ટેકા આપનાર અને તેને તેના વધુ સમર્થન માટે અનુમોદન આપનાર સંબંધિત કમીટીએ સુઠી કાઢેલા પ્રતિનિધિઓ હોવા જોઈએ. તે સિવાય કોઈ ખીજને બોલવા દેવાની રજા આપવી કે ન આપવી એ પ્રમુખની મુનસફી ઉપર છે.
- ૯ સંબંધિત કમીટીએ દરખાસ્ત અને ટેકા આપનારનાં નામ સાથે મુકરર કરેલા ઠરાવ પણ પ્રમુખને ચોખ્ખ જણાય તો તે પોતા તરફથી રજુ કરી શકશે અને તેમાં કોઈ પણ વાધો લઈ શકશે નહીં.
- ૧૦ સધળા બોલનારાઓને અમુક વખત સુધીજ બોલવા દેવાની, તેમજ વળી કોઈ પણ બોલનારને કાનુનસર વર્તવા કહેવાની તથા જે કોઈ બોલનાર પ્રમુખની તરફની ચેતવણી છતાં ચર્ચાના નિયમોનું ચાલુ ઉલ્લંઘન કરે તો તેને ઠરાવેલા વખતની હદ પુરી થાય તે અગાઉ પણ વધુ બોલતા અટકાવવાની કોન્ફરન્સના પ્રમુખને સત્તા રહેશે.
- ૧૧ કોન્ફરન્સના કાર્યમાં વિધન કરનાર યા કાનુનનો ભંગ કરનાર કોઈ પણ પ્રતિનિધિ કે પ્રેક્ષકને કારણ જણાવ્યા કે શી પાછી આપ્યા વગર મંડપ છોડી જવાનું શરમાન પ્રમુખને કરવાની સત્તા છે.
- ૧૨ સ્વાગત કમીટી તરફથી નક્કી કરવામાં આવે તે કરારો અને સરતો મુજબ પ્રેક્ષકોને કોન્ફરન્સની બેઠકો વેળાએ તેઓ માટે રાખવામાં આવેલા એલાયેદા ભાગમાં હાજર રહેવા દેવામાં આવશે. તેઓની ફી આપ્યા સિવાય સભા છોડી જવાને કોન્ફરન્સના પ્રમુખ કોઈ પણ વખતે શરમાવી શકશે.

કોન્ફરન્સ મિશન.

૧ શ્રી સુકૃત મંદાર ફંડ.

(સંવત ૧૯૭૨ના કારતક વ. ૯થી ફાગણ વ. ૧૩, તા. ૧ ૧૨-૧૫ થી
તા. ૩૧-૩-૧૬ સુધી.)

વસુલ આપ્યા રૂ. ૭૪૧-૫-૦

ગયા માસ આ ૧૨ના બાકી રૂ. ૨૮૬-૧૨-૦

૧ ઉપદેશક મી. વાહીલાલ સાંકળચંદ-ઉત્તર ગુજરાત.

સોનારડા ૫, ગલુદણ ૦૧, જલંદરા ૪૧, કડાદરા વેહેલાલ ૬૧૧, કુબડવલ
૪૧, પસુંજ ૪, કુહા ૧૦, બાવડા ૧૧, હીરાપર ૩૧, યાંતીઆ ૧૪૮, કસનપર
૩, હાલીસા ૨૧, મડકણ ૪, ખાનપર ૧૩, સાંપા ૧૧, લીહોડા ૨૧, સામેત્રી ૭૧, રખી-
આળ ૪, જળીઆનો મઠ ૪૧, ધારીસણા ૫, સલકી ૩, વરધાજીનુંમુવાડુ ૨, રામપર
૭૧, પરાંતીજ ૨૩, વાગપુર ૧૦, મહુડી ૧૦, વડોદરા [ડમોડા] ૧૬૧, હરસોલ ૮૧,
આત્રસુઆ ૫. કુલ રૂ. ૧૯૧-૧૪-૦.

૨ ઉપદેશક મી. અમૃતલાલ વાહીલાલ-સુરત જિલ્લો.

વાંકાનેર ૧૩૧, અલ્લુ ૨૧૧, બુહારી ૩૦, સેજવાડ ૩૧, વાલોડ ૮, ભરૂચ ૧૧,
માંડવી ૧૧૧, દોડાદ ૧૬, બહુધાન ૧૫૭, વરીઆવ ૫, ઉબરા ૧, દેલાડ ૦૧,
કુડસદ ૪૧. કુલ રૂ. ૧૧૨-૧૧-૦

૩ ઉપદેશક મી. પુંજલાલ ત્રેમચંદ-મારવાડ.

હુંગરપુર ૩, પુનાલી ૬૧, યનકોરા ૪૫, પુંજપુર ૧૬, કાવજા ૫૧૧,
ચહોદા ૩૦૧. મમરાણા ૧૯, સેલુંમ્પર ૩૨, આશપુર ૨૫, પુજપુર ૫,
વેઢાદા ૧૦, યનકોરા ૨૦, આશપુર ૫૩, મોટાગામ ૬, સાવઢા ૧૧,
જોર્ગીવાઢા ૬, માલ ૬૧, મોટાવોઢોગામ ૩૧, છોટા વોઢી ગામ ૪૧,
વેઢોલી ૨, કરીયાળા ૧૧.

કુલ રૂ. ૩૪૦-૪-૦

આગેવાનોએ પોતાની મેલે મોકલેલા.

પ્રતાપગઢ-શેઠ લક્ષ્મીચંદજી ઘીયા રૂ. ૧૪૧, મુંબઈ, ભારતર અમૃતલાલ
ત્રિભોવત ભારતર રૂ. ૫૧૧, પ્રતાપગઢ રૂ. ૩ ૧૧ ૨૨૫૦-શેઠ મનમુખલાલ સુરજભલ ૫૧૧,
કલકત્તા શેઠ રાવતમલત્રી સોપાળી રૂ. ૧૧

કુલ રૂ. ૭૬-૮-૦

એકદર કુલ રૂ. ૧૦૨૮-૧-૦

ઉપદેશક પ્રવાસ.

(દરેક ઠાગળનો ટુંક સાર.)

૧ મી. વાડીલાલ સાંકળચઢ

હરસોલ—જૂદા જૂદા વિષયો ઉપર ભાષણો આપતાં જૈન તથા બીજા કામોમાં સારી અસર થઈ છે. કન્યા-વિક્રમના સંબંધમાં અમુક પ્રતિબંધ જૈનેતર કામમાં કર્યો છે. કેટલાક બાલણોએ હોળી પર્વ નહીં કરવા પ્રતિજ્ઞા કરી હતી. રડવા કુટવાની આબતમાં પણ સારી અસર થઈ છે.

વલાદ—ભાષણની અસરથી ઘણી બાલણોએ ફટાણાં ન ગાવાં, બંગડીઓ ન પહેરી વગેરે પ્રતિજ્ઞાઓ કરી હતી.

ખાનપુર—જીવ દયા વગેરે ઉપર ભાષણો આપતાં સારી અસર થવાથી અત્રેના જૈન બંધુઓની સાથે પાસેના ગામ “નાગજીનું મુવાડું” તથા “મહોદાનું મુવાડું” અને ગામ જવું થયું. ત્યાંના ઠાકરડાઓએ પાપ ન કરવા પ્રતિજ્ઞાઓ લઈ લેખીત ઠાગળો આપ્યા. તે કૉન્ફરન્સ ઓરીસમાં છે.

ધડકજી—કોઈ બેરાએ છાણ લેવા જવું નહિ, ફટાણાં ગાવાં નહીં. તેમજ ઘણા આવકોએ અને આવિકાઓએ રાત્રિભોજન ન કરવા પ્રતિજ્ઞા કરી હતી. પટેલીઆમાં પણ એક જણે ઓદશને દિવસે રાત્રિએ ભોજન ન કરવા બાંધા કરી હતી.

કુંહો—સંપ, કન્યાવિક્રય, વ્યસન, સ્ત્રી ફળવણી વગેરે વિષયો ઉપર ભાષણો આપતાં ઘણી અસર થઈ. કેટલાકોએ તમાકુ, બીડી બંધ કરી. પાટીદાર ભોકો તરફથી હોળી પ્રગટ ન કરવાની પ્રતિજ્ઞાઓ લેવામાં આવી. બીજા કુરિવાળે ઉપર પણ ભાષણો આપતાં તમામ શ્રોતાઓને ઘણો આનંદ પ્રાપ્ત થયો.

ડોહોડો—ઠાકરડા ભોકોએ પાપ નહિ કરવા યાજ્ઞદાર સાહેબ તથા ડોહર સાહેબ રૂબરૂ પ્રતિજ્ઞાઓ કરી હતી.

વડોદરા—[ડોહોડો] જીવ-હિંસા ન કરવા ઘણા ઠાકરડાઓએ બાંધા લીધી છે તેમજ જૈન બંધુઓએ હોકો, બીડી ન પીવાનું નકી કયું. તેમજ ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા બેસાડી છે.

પ્રાંતીઆ—ગામની તમામ કોમને એકઠી કરી ભાષણો આપતાં ઘણા બંધુઓએ બીડી હોકો ન પીવા બાંધા લીધી. તેમ રાત્રિ ભોજન ન કરવા ઘણા જૈન બંધુઓએ પ્રતિજ્ઞા કરી.

ઉપદેશક મી. પુંજાલાલ મેમચંદ—મારવાડ.

સાબઝા—જૈન મંદિરની આગલ જાહેર સભા મરી સંપ, કન્યાવિક્રય તથા શિષ્યલઘ્વ ઉપર ભાષણો આપતાં ઘણી સારી અસર થતાં આનંદ થયો છે. આશપુર, વરોદા, પુજપુર, મમરાણા, કાવજા, વનકોરા—ઉપરનાં ગામોએ ભાષણો આપતાં જુદી જુદી શાક્તોના ઠરાવો થયા હતા. ભાષણોથી સારી અસર થઈ છે.

અમારો આવતો અંક.

આ હેરૅલ્ડ પત્રના આવતા અંકમા મુળધની કૉન્ફરન્સની દશમી બેઠકમા પ્રમુખ માહેબ અને સ્વાગત કમિટીના પ્રમુખ સરહેબના બાપણો તેમના ફોટા સહિત આપવામા આવશે, તે ઉપરાંત તેમા યથેલા કરાવો ને કામકાજને લગતો અહેવાલ આપવામા આવશે.

આ માસિક કૉન્ફરન્સ અને જૈન સમાજ સમરતની સેવા કરવા માટે હમેશા તત્પર રહ્યું છે અને તેના ધરાકોની સદાનુશ્રુતિથી ખોતાની હયાતીની ઉપયોગિતા બહુ સારી રીતે મિદ્ધ કરી શક્યું છે એટલે વિશેષ કહેવાની જરૂર નથી જે જે આાક પોતે કરી છે તે બધી વાચકોને વધુ વાચન આપવા માટે ખર્ચા નાખ્યું છે, તો સર્વેને અમારી નમ્ર વિનંતિ છે કે આ માસિકના ધરાક થઇ બીજા ધરાકો કરાવી આપી કૉન્ફરન્સની હિલચાલને મદદ કરશે એટલું જ નહિ પરંતુ તેના લાભો અનેક પ્રાપ્ત કરી શકશે દરેક વર્ષે ખાસ અંક પર્યુષણના પવિત્ર દિવસોમા ષળદાર પ્રકાશન કરી આપવામા આવે છે તે પર વિચાર કરશો તો તમોને જરૂર લાગશે કે વાર્ષિક મૂલ્ય દોઢ રૂપીયા કોઇ ખિસાતમા નથી.

મનુષ્ય તરીકે મનુષ્ય જીવન સાર્થક કરવાના અનેક માર્ગ છે તેમના એક માર્ગ શુભ પ્રયાસોનું અનુમોદન, ઉત્તેજન, પોષણ અને વિવર્ધન છે, તે સાથે સત વસ્તુનું જોળખાણ કરવા માટે વાચન પણ આવશ્યક છે.

“જળ તુમ આયો જાતમે, જગત હમે તુમ રાય
અખતો અવસી કર ચતો, પીછે હસે ન કોય”

આ વાક્યપર વિચાર પુન કરી જે યોગ્ય લાગે તે કરવા અમારી નમ્ર પ્રાર્થના છે. કૉન્ફરન્સ દેવીએ અત્યાર સુધી જૈનસમાજને જે અગણિત લાભ કરી આપ્યા છે તે ગણાવવા માગતા નથી પણ તે પ્રત્યે લક્ષ તોર અવશ્ય ખેંચીએ છીએ સમાજનું બહુ કરવા તમે બધાથેલા છો. કાનણ કે સમાજની હયાતીમા જ તમારી હયાતી છે, તેમ જ કૉન્ફરન્સની હયાતી અને પ્રગતિમા તમારી અમારી હયાતી અને પ્રગતિ છે. અમે તેટલા જ વારંતે આ કૉન્ફરન્સના માસિકના મુખ પૃષ્ઠ પર અનેક વખત ‘અમારી હરતીમા હરતી મ્હી તારી અજળ રીતે’ જે ગઝલ મળી ગયા છીએ તે પરથી અમારો હેતુ મમજી રાકશે.

ઉપર અમે ઇચ્છીએ છીએ કે—

‘મક્લ જીવ સુખમા રહે મર્વ નિરામય થાય
સર્વ બદ્ધ બાળે સદા, દુખ દૂર યઇ જાય’

જૈન સ્વેતાનર કૉન્ફરન્સ આદિસ

પાલધુતી, મુંબાઈ.

—વ્યવસ્થાપક,

‘જૈન સ્વેં ડો ૨૦૬૬’

आजकल करते २ भरसा २० सालसे जें कुछ घेसी दवाकी खोजमें था जो जगत्को आशीर्वाद रूप हो जाय, एक ही छोटी सासी अपने ऊपरमें रखनेसे सारा दुख खाना निवृत्त हो जाय-यानी अपने ज कीटके जेयमें एक छोटीसी सीसीके अंदर सारा दवाखाना आजाय। परद्वारेमें, रेलमें, जहाजमें, जंगलमें छोटे मोटे गांवमें जहांजिस एक कोई बीमारी उमड़ आई उसीदम उसका इलाज अपने जेयमेंसे निकाल पड़े। कई आशा निराशाके झोके खाते खाइ २० वर्षके बड़े पश्चिमके बाद मैंने यह चन्द्रामृत पाया है।

इसमें घादी, बदहजमी, दस्त, कै, खाँसी, दमा, क्षीरद्व, जुआम, आँखका दर्द, दाँत या डाढ़का दर्द, वर्षा रोग, दाढ़, खुजली, खाज, हैजा, सूजम गठिया, घात, टकवा, फमजोरी, अशक्ति, मामदी, जहरी डंक, प्लीहा, अण्डवृद्धि, प्रसू रोग, सरदी, दवासीर मुँह के छाले, प्रमेह, रक्त छुट्टि, जलमा, ताप (बुखार) आदिआ हिचकी, दुर्गन्धि, अटमल आदि प्रायः सर्व रोगोंका पुरा २ इलाज है। इन्हेंकों को एक दोशी अवश्य पास रखना चाहिये। कीमत अमीर गरीब सब के लिये मोड़ी रखी है सोने लगानेकी सरस्वी दवा के साथ मिलती है। की० की दोशी ॥१॥ तीन दोशी २) २० डा० सर्व भलगा।

दवा संग्रहयानु रचय —

चन्द्रसेन जैन वैद्य, चन्द्राश्रम-इटावाह. U. P.

લોહી સુધારવા માટે સૌથી સર

ડૉ. વામન ગોપાલનું

જગપ્રસિદ્ધ અને લોકપ્રીય

આયોડાઈઝડ

સાસાપરિલા

(જેનો લાખો દરદીઓએ ઉપયોગ કરી પોતાની નિરાશા દૂર કરી છે.)

આ સાસાપરિલા ખગરેલા લોહીથી થતા દરદો માટે એક
ફતેહમંદ અકસીર ઇલાજ છે.

અને આજ ૬૦ વરસથી એક સરખી રીતે માન પામેલું છે અને લુધા લુધા પ્રદર્શનોમાં

સોના અને રૂપાના ચાંદો મેળવવા

આ એક જ સાસાપરિલા ભાગ્યશાળી નિવડ્યું છે.

લોહી એ મનુષ્યનું જીવન છે તે જગડ્યું હોય તો અનેક નોગ ઉત્પન્ન થાય
છે. માટે તે સુધારવા દરેક માણસે કાળજી લેવી જોઈએ, તેને માટે આ સાસાપરિલા
વિના બીજું એક પણ દવા લેવાની જરૂર નથી. વળી આ દવા પીવાથી ઉપદ્રવ એટલે
ગરમી અને તેના વડે થતા રોગો-તેમજ લકવા, મંધીવા, ચામડી પરના કાળા ડાપ
પડવા, અંત્રનુમુલ આપવું, શરીરમાં બળતરા થવી, શરીર ઉપર ઢેલી સરખા ફાદલા
થઈ આવવા વિગેરે વિકારો ઉપર આ દવા અકસીર યર્થ સુદી છે.

શીશી ૧ નો ૩ ૧૧, ચાર શીશી પીવાથી સાન ગુણ આવે છે. પોસ્ટ ખર્ચ લુધ
ચાર એકદમ મંગાવનારને રૂ. ૬૫૦. પોસ્ટેજ માથે.

ડૉ. ગણિતમંત્રમ કેશવ-ઠાકુરદ્વાર-મુંબઈ.

અમદાવાદના એન્ટ-ગા. નોકળતમ મોનીટર ડૉ. ધર્મીની પોળ-અમદાવાદ.

શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર કોન્ફરન્સ હેરૅલ્ડ.

પુસ્તક ૧૨૦ અંક ૪ પ.

ચેત્ર, વેશાખ.

એપ્રિલ-મે, ૧૯૧૧.

અમો તો તું અમે નહિ તો નહિ-તું બાણને નિષ્ણ,
 નહિ નો બીજા [ ] સુદેખ કોના ઉપર ફળશે ?
 અમારી હસ્તીમાં રત રહી તારી અજળ થીતે,
 અમે પર ધાવ કરતાં ધાવ, આવી તમ ઉપર પડશે.

વિષયાનુક્રમ.

Plain-Speaking to Jaina [Bombay Chronicle].	97
Indiscriminate Charity.	98
દશગી કોન્ફરન્સની પૂર્ણાકૃતિ. (તંત્રી) ...	૯૮
દશગી જૈન મ્લે. કોન્ફરન્સ, મુંબઈ. ...	...
મંગલાચરણ. સરકૃત ગ્રંથ શ્લોક. ...	૧૦૩
ઓનહોત્સવ—કવિતા [સાચી નર્મદાસ કરે]. ...	૧૦૪
અધુઓને પ્રોત્સાહન. ...	૧૦૪
સ્વાગત કમિટીના પ્રમુખ શેઠ કલ્યાણચંદ્ર બાપણ ...	૧૦૫
પ્રમુખ સાહેબ ડૉક્ટર બાલાભાઈ બાપણ. ...	૧૧૩
હરિષો. ...	૧૨૬
ડૉ. બાલાભાઈ મગનલાલ નાણાવટીનું મક્ષિત જીવન ચરિત્ર. ...	૧૪૪
જૈનધર્મના બીજા ધર્મોમાં દલેખ. (ડૉ. ગોકુળભાઈ ના. ગોધી) ...	૧૪૫
ચિંતામેષો અને જૈનોએ એ ચું જોઈતું ધ્યાન. (રમણીલાલ મગનલાલ મોદી) ...	૧૧૫
દશગી કોન્ફરન્સ વખતે ભરેલી રકમની ટીપ ...	૧૧૬
કોન્ફરન્સ મિશન-૧ સ્મૃત બહાર ૪૩, ૨ ઉપરેણક પ્રવાસ. ...	૧૦૨

ઓનરરી તંત્રી.

મોહનલાલ દલીપચંદ દેસાઈ.

બી. એ. એવૂ એવૂ બી.

વડીલ હાઈકોર્ટ-પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ.

શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સ.

શ્રી સુકૃત ભંડાર ફંડ.

આ ફંડમાં કંઈ આપી સુકૃત કરો.

પ્રિય બંધુઓ અને ખેડેતો ! યાદ રાખજો કે આ ફંડમાંથી અર્ધો ભાગ કૉન્ફરન્સના નિભાવ ખાતે અને અર્ધો ભાગ કેલવણીના પ્રચાર અર્થે ખર્ચાય છે.

કૉન્ફરન્સ દેવીએ આત્માર સુધી જૈન સમાજના ઉદ્ધાર અર્થે જે કાર્ય છે તે કોઈ પણ કરી શક્યું નથી. તો તેના કાર્યને હમેશાં નિભાવો. કેલવણી કે જેના પર સમગ્ર દેશ, માતિ, કોમ અને વ્યક્તિના અભ્યુદયનો આધાર છે, તેને પ્રુષ્ટ બનાવો. આવી રીતે કૉન્ફરન્સ અને કેલવણીને સ્થાપી પાપા પર મૂકવા માટે આ ફંડમાં વધારાકિત મદદ કરો. મદદ કરી અનેક બાધઓના શુભ આશીર્વાદો મેળવો અને આત્માતું દયાણુ કરો. શ્રીમતી કૉન્ફરન્સની દશમી બેઠક સુબાઈમાં હાલ થઈ ગઈ છે. આ પ્રસંગે નીચે સુળબનો ૧૩ મો દરાવ થયો છે —

દરાવ ૧૩ મો સુકૃત ભંડાર ફંડ (Sukrita Bhandar Fund).

આ કૉન્ફરન્સ દરતાથી આગ્રહ કરે છે કે દરેક વર્ષે દરેક શ્રાવક શ્રાવિકાએ જોછામાં જોછા ચાર આના શ્રી સુકૃત ભંડાર ફંડમાં દેવાજ નોંધાવે કે જે ફંડની આવક કેલવણી અને કૉન્ફરન્સના નિભાવમાં વપરાય છે અને જે ફંડની ઉપર કૉન્ફરન્સની હયાતી તથા કૉન્ફરન્સે ઉપાડેલા કાર્યનો આધાર રહેલો છે.

(૧) આ ફંડમાં અભાર સુધી જે જે મહાશયોએ પૈસા ભરી પોતાની સહાનુભૂતી દર્શાવી છે તેને આ કૉન્ફરન્સ ધન્યવાદ આપે છે. (૨) જે જે સ્વયંજની સધોએ આ ફંડ એકઠું કરી કૉન્ફરન્સ ઔશીસપર મોકલાવવાનો પરિશ્રમ ઉઠાવ્યો તે સર્વેનો આ કૉન્ફરન્સ આભાર માને છે. (૩) પોતપોતાના ગામમાંથી સંવત ૧૯૭૨ નું સુકૃતભંડાર ફંડ એકઠું કરીને જેમ અને તેમ જલદી કૉન્ફરન્સ ઔશીસપર મોકલાવી આપે એવી પ્રત્યેક ગામ અને શહેરના સંઘને આ કૉન્ફરન્સ આગ્રહપૂર્વક વિનંતિ કરે છે.”

શ્રી સુકૃત ભંડાર ફંડમાં દરેક સ્ત્રી પુરોએ એક વર્ષમાં જોછામાં જોછા ચાર આના આપવાના છે. ચાર આના જેવી રકમથી કોઈને કશો ખાર પડવાનો નથી. ચાર આના જેવી રકમ વરસ દિવસે આપવી તે કાંઈ વિમાતમ નથી. દરેક માણસ પાતાની સુકમાધમાશી અઠવાડીઆમાં એક પાઈથી સુકૃત ભંડાર ફંડ માટે જુદી કાદે તો એક વર્ષે રકમ-સ-વાચાર આનાની થાય. આવી જૂજ રકમ દરેક જૈન બંધુઓ પોતાના ઉમંગથી મોકલી આપે તો આપણી શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સ તરફથી કેળવણી ખાતામાં-પાઠશાળાઓ વગેરેમાં આપતી મદદમાં વધી આવે નહિ. તેમજ આપણી મહાન સરયા (કૉન્ફરન્સ) ને નિભાવવામાં કરી અડચણ આવે નહિ.

પાયધુની, પોષ્ટ નં. ૩
સુબાઈ.
સ. ૧૯૭૨. સને ૧૯૧૬

શ્રી મી સધના મેવડો,
દયાળુચંદ શાલાગચંદ ઝવેરી.
સુલાખચંદ દડો.

જનરલ મેનેજરીઓ. શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કૉન્ફરન્સ.

બે બહર ચેલેન્જે

અમો અમારા પ્રખ્યાત
સેન્ટના રાજ્ય મોહીની જેના
માત્ર ચારજ ટીપા રૂમાલપર
નાખવાથી ચેલેન્જીના પુલોની
ચાર દિવસ સુધી ખુશબો
નથી આપતું તેણે સાબીત
કરનારને રૂ. ૧૦૦)નું ઇનામ
તેમજ વળી અમારા પ્રખ્યાત

પુષ્પાકર હેચર ઓઇલ
(રજીસ્ટર્ડ)

જે તેલ આયામાં નાખ-
વાથી ખીલતા ફુલોની તાજી ખુશબો આવે છે તેમજ મા-
યાના દરેક દરદો માટે ધલુજ ફાયદાકારક છે વળી જના-
રમાં વેચાતા સુગંધીદાર તેલો જેમ ધારલેટ [વાઈટ
ઓઇલ] નાખવામાં આવે છે તે જે કેાઇ સાબીત કરી
આપે કે અમારા પુષ્પાકર તેલ ધારલેટ તેલથી જનાવવામાં
આવે છે તેને અમો રૂ. ૫૦૦) ઇનામ આપવાને બધા
હજી છીએ તો શા માટે જાને ઇનામો મેગવતાર નથી.

એકલા માત્રેક.

ધી ઓરીએન્ટલ ડ્રૂગ એન્ડ કેમીકલ કું.

આડયા:—

મોહીની એજન્સી.

નુમા મસજીદ—મુબઇ.

જનસમાજને ફાયદાકારક ચેતવણી.

હમરો ગ્રાહકોની ખાત્રીવાળી ૮૦ વરસથી સંપૂર્ણ માન પામેલી અને
ભરોસાદાર ચોખ્ખા ચાંદીના દાગીના વેચવાની જીનામાં જીની પેઢી.

ગ્રાહકોને ખાસ અગત્યની સૂચના

અમદાવાદના બજારમાં આજકાલ

ચાંદીના દાગીના વેચનાર અનેક વેપા-
રીઓ છે. છતાં અમારી દુકાનમાં દરેક
જાતના દાગીના ખાસ જરૂરીથી આગેલી
તથા છુદ્ધરીઓ બાધવાને વાળે તે પણ
ચોખ્ખી ચાંદીનો પાકી ગેરંટીધીજ આ
પવામાં આવે છે ભાવમાં ઠગાવાની
ખીલકુલ ધારતી રહેતી નથી માટે એક
વાર પધારવા વિનંતિ છે

ચોખ્ખી ચાંદીના દાગીના-
બનાવનાર તથા વેચનાર.

પંચાલ ભૂલાભાઈ હીરાચંદ

૬. માંડવીની પોળમાં લાલાભાઈની પોળમાં ઘર નં. ૨૨૧૪.

અમદાવાદ.

श्री जैन श्वेताम्बर कॉन्फरन्स हेरॉल्ड.

Jain Shwetambara Conference Herald.

पु. १२ अंक ४-५. वीरात् २४४२. चैत्र-वैशाख. स. १९७२. अप्रिल-मे. १९१६.

Plainspeaking to Jains.

Dr. Nanavati's presidential address at the Jain Shwetambara Conference which held its sittings in Bombay last week was characterised by a good deal of wholesome plainspeaking. After analysing the different factors making for progress or reaction and suggesting the future hue of progress,—in which education received its due emphasis,—he laid great stress on the Shwetambara Jain community working in common with all other communities for the good of the Indian nation. As a necessary step towards this he denounced what he characterised as the canker in the social structure slowly destroying its solidarity, namely, the growth of sections and sub-sections which renders any corporate effort impossible. The leaders, he said, ought to discountenance all such forces of disintegration,—especially as he pointed out, the whole caste edifice was entirely opposed to the spirit of Jainism.

Indiscriminate Charity.

Another matter to which he drew attention is one which may well be considered by other communities besides the Jains namely, the manner in which charity is allowed to drift in this country. Dr. Nanavati reminded his co-religionists that in this twentieth century they might continue their characteristic charities like the Pinjrapoles,—and the philanthropic activities of the Jain community are, we must add, very beneficent,—but the need of hospitals, sanitariums, orphanages, obstetric, home and educational institu-

tions was as great or greater. They had to be more, not less charitable than in the past, but, he added, the point of view should be centred in the greatest good of the greatest number. This leads to Dr. Nanavati's final exhortation to his co-religionists which we trust will be laid to heart by them. Seeking his inspiration from the new life that is pulsating in the country, he asked his hearers 'to be behind no other community in doing their civic and national duties and not only to forge ahead in self-improvement, but also to contribute a substantial share to the work of the Motherland. On the good of the whole depend the best interests of the parts. This truth needs to be often repeated in India where the spectre of sectarianism is ever seen stalking throughout of its length and breadth.

—*Bombay Chronicle.*

દશમી કોન્ફરન્સની પૂર્ણાહુતિ.

[Long Live the Conference]

કોન્ફરન્સ દેવી ! વિજયી તું થઇ,
 ગર્ભજન્મ ચાતાં ચલી ને બધી પીડાઓ,
 મમૂળી તે સર્વદા ગઇ—કોન્ફરન્સ. ૧

કસાકસી ને ધ્રમ વગર આનંદ તો નથી,
 મનની મનમાં કોઇની રહી—કોન્ફરન્સ. ૨

એક જેએ ગામ બહી, બીજે જેએ ઓમ બહી,
 વાતમાં દતો ન માલ કંઈ—કોન્ફરન્સ. ૩

આચારી ને લોકિકની જેવતાવુમાં,
 ડોહાટી તો વગબર થઈ—કોન્ફરન્સ. ૪

‘જય જય જય શ્રી મહાવીર સ્વામી !’ એ સષ્ટોથી મંગલાચરણ કરી કોન્ફરન્સના સમારંભનો આરંભ થયો, અને આખર જય જયજય થયો. સ્વાગતકારિણી સભાના પ્રમુખ શેઠ કલ્યાણચંદ સોભાગચંદ જવેરી કે જેઓ ઘડ, દરેલ, શાંત અને આગેવાનોમાંના એક છે તેમણે બાપણુ આદિથી અંત સુધી પોતેજ વાંચી સંભળાવ્યું હતું અને સભા-જનોના મનમાં અપૂર્વ વિશ્વાસ અને હિંમત ઉત્પન્ન કર્યા હતાં. શેઠ કલ્યાણચંદે કોન્ફરન્સના જનરલ સેક્રેટરી તરીકે જે એવા બન્યા તે મથકુર છે. અત્યાર સુધી અનેક યુરોપીઓ આવી છે, અનેક ખાતામાં મદદની ખામી વર્તાણી છે. અને અનેક જાતની યોજનાઓ ઉભી થઈ છે, અને તેમાં અડગ રહી જે કાર્ય કરેલું છે તે પ્રશંસનીય છે. અત્યારે થોડી ખીના અગાઉથી રજુ કરીશું. કચ્છી બંધુઓ સુબધમાં ધણી સારી સંખ્યા ધરાવે છે અને તેથી તેઓના તરફથી મોટો ભાગ-દાણો અને સહાય આપવાનું થવું જોઈએ. અત્યાર સુધીમાં તેઓમાંના કેટલાએક પ્રતિષ્ઠિત સજ્જનોને કોન્ફરન્સની દરેક હિલચાલમાં સારેલ સંખ્યા હતા અને તેમની અલાદની દરેક પ્રસંગે અપેક્ષા રાખી હતી, પરંતુ તે સલાહ જોઈએ તેટલા પ્રમાણમાં મળી સકી હતી નહિ કારણ કે તે સજ્જનોને જોઈએ તેટલો અવકાશ નહોતો મળતો તેથી ભાગ લઈ ગયા નહોતા. સુભાગ્યે, પછી તે સ્વતઃ પ્રેરણાથી હોય કે કાર્ષ ગુજરાતીની પ્રેરણાથી હોય પણ અમે તો કહીએ છીએ કે સુભાગ્યે તેઓ—દશા અને વીસા એકસવાળ જાતોના સ્વેતાંબર ભૂતિપૂજક ભાઈઓમાંના આગેવાનોએ પોતાના તરફથી પૂર્ણ ભાગ આપવા માટે ઉલટ દર્શાવી એટલે તેને પૂર્ણ રીતે આદર આપવામાં આવ્યો. સ્વાગતકારિણી મજામાં તેમણે પૂરા પાડેલા યોગ્ય નામો દાખલ કરવામાં આવ્યાં અને તેઓનું સંગ્રહન પણ સારું થયું.

સુભાગ્યે આ અધિવેશનમાં પ્રમુખ સાર્વજનિક એક ગ્રેન્ડ્યુએટ મહારામ નામે ડાક્ટર બાલાભાઈ મગનલાલ નાણાવરી L. M. S. સંપંડયા અને ચીફ સેક્રેટરીઓ તરીકે પણ ગ્રેન્ડ્યુએટ અને સુશિક્ષિત શ્રી મકનજી જૂદાભાઈ મહેતા B. A. LL B. બારી-રટર અને શ્રી મોતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડિયા B. A. LL B. સોનીસીટર મળ્યા. ટુંક સમયમાં—એક મહિનાની અંદરના સમયમાં કાર્યવાહી રાહ થઈ. જૂદી જૂદી કમિટીઓ કરી તેમાં કાર્યવાહક તરીકે યોગ્ય ગૃહસ્થોની નિમણૂક કરી કામ ધમધામર ચલાવવા માંડ્યું. કરાવેના ખરડો એકદમ ઘડી બધારણનો ખરડો તૈયાર કરી—અને ખરડા જૂદા જૂદા વિદ્વાનો અને આગેવાનો પર મોઢલી આપવામાં આવ્યા અને આવેલા અભિપ્રાયો પર પૂરવું વળત રાખી તેમાં સુધારા વધારા કરી સજ્જેક્ટસ કમિટી પર તેનો છેલ્લો નિર્ણય કરવા માટે રજુ કરવાનું રાખ્યું.

અર્થ માટે સ્વાશ્રયી બનવા પરજી લક્ષ રાખ્યું અને તેથી દરેક જાતના વર્ગ પાડી જૂદી જૂદી ટિકિટો રાખી કે જેના લગભગ સાત હજાર રૂપિયા ઉત્પન્ન થયા. મંડપમાં જેમ અને તેમ સરતી રીતે કાર્ય લઈ કંટાળેટ આપી તેને તૈયાર કરાવવામાં આવ્યો અને પ્રતિનિધિઓ (ડેલીગેટ) માટે જૂદા જૂદા હોટલો રાખી બોજનની સગવડ કરવામાં આવી અને બોજન માટે થોડી ધી તેમની પાસેથી યોગ્ય રીતે વધુ લેવામાં આવી. વૉલંટીયરોની સેંકડો અરજીઓ આવી અને તેમાંથી અઢીસો રાખવામાં આવ્યા. સમય શહેરમાં ઉત્સાહ,

એકદીક્ષી, ઉમંગ અને પ્રેમભાવ પ્રસરી રલાં. પ્રમુખસાહેબની એક દિવસ અગાઉથી પધરા-મણી યધ અને તે વખતે જે આવકાર લોકોએ આપ્યો છે તે પરથી કોઇ પણ ખુબ ખર્ચ કર્યા વગર રહેવાનું નથી કે કૌન્દરન્સ તરફ મમતા, દૃઢ વિશ્વાસ અને હેતુ લોકોનાં પૂરાં છે. વળી મુળકમાં પ્લેગ ચાલતો હોવા છતાં ઉલોગિટોની સખ્યા ઘણી હતી તે પર્યું કૌન્દરન્સ પ્રત્યેની શ્રદ્ધાની અવિચળતા પુરવાર કરે છે.

શેઠ કલ્યાણચંદ શેઠે સ્પષ્ટ રીતે જણાવ્યું કે ૧—“જેમ કૌન્દરન્સથી ઘણા લાભ થવાનો સંભવ છે અને અત્યાર મુઘીમાં તેનાથી ઘણા સ્પષ્ટ લાભો થયા છે, તેમ તેના કાર્યને વ્યવહારમાં મૂકતાં એક બાબતની ખાસ સંભાળ રાખવાની જરૂર છે. કૌન્દરન્સ દેવીને પોતાના ખાનગી સ્વાર્થ કે નહીં ખરપટનું સાધન બનાવી દેવાથી તેનામાં જે કાર્ય કરવાની શક્તિ છે તેનો ધ્વંસ થાય છે. કૌન્દરન્સનું મુખ્ય કાર્ય યોગ્ય સૂચના દ્વારા વિચાર વાતાવરણમાં ફેરફાર કરાવવાનું છે. તેનો ઉદ્દેશ પૂર્વ પશ્ચિમના સંક્રાંતિ કાળમાં પૂર્વના પ્રાચીન ઇતિહાસનું ગોરવ વધારે તેવી રીતે પશ્ચિમના નવીન પ્રવાહનું સમેલન કરાવવાનું છે; તેનું સાધન લોકમત કેળવવામાં અને કર્તવ્યદેશ બતાવવામાં છે; અને તેની ફલાવામિ આપણી કર્તવ્ય પરાયણતામાં છે. આ ઉદ્દેશ વિસરી જઇ જો તેને એક-દેશીય બનાવવાનો અથવા એકતરફી કંવાનો કેમ પણ પ્રયાસ કરવામાં આવશે તો તેના મળ ઉદ્દેશને ક્ષતિ પહોંચશે; અને તેટલે અંશે આપણે જે મહાન સંદેશો જગતને દહેવો છે, વીર પરમાત્માનો ઝુકો જગતમાં સર્વત્ર ફેલાવી વિજય પ્રાપ્ત કરવો છે તેમાં ક્ષતિ પહોંચશે.”

૨—“કૌન્દરન્સની વધારે ગંભીર ફરજે વિચારતાં આપણને હવે ખાલ શોભાપર દર્શક આપવાનો વખત આવી પહોંચ્યો છે. મુળકમાં તેની આ રીતે સાચાત કરી છે તેનો ઉદ્દેશ એ છે કે ગમે તેટલી નાની વસ્તીવાળું શહેર કે ગામ બલિષ્ઠમાં કૌન્દરન્સને બોલાવી શકે એવી યોજના કરી દેવી. આ વખતની કૌન્દરન્સમાં કોઇ પણ વિવાદમય કે તકરારી પ્રશ્ન ન ચર્ચાય તે જરૂરી લાગવાથી અમે હરાવોના ખરડામાં એવો કોઇ પ્રશ્ન લીધો નથી. અમારી બીજી મજબૂત ઇચ્છા એ હતી કે કૌન્દરન્સનું અધારણ જેમ અને તેમ સંગીન થાય અને તેપર પૂરતો વિચાર થાય તે માટે આ વખતે ખાસ લક્ષ્ય આપવું અને કેળવણીના મુખ્ય સલાહને પ્રથમ સ્થાન આપવું. આ ધારણ પર અમે કામ લીધું છે.”

ત્યાર પછી પ્રમુખ માટેએ પોતાનું સુબાધિત આપણું વાંચી મંબળાવ્યું. તેમાં સર્વ રજુ કરવાના હરવોપર વિવેચન કરી જેન કામની સામાજિક માર્ગિક અને કેળવણી વિષયક અગત્યની બાબતોપર જે વિચાર રજુ કર્યા છે તે દરેક જીને વિચારવા યોગ્ય છે. આ ઉપરાંત તેમણે ત્રીજે પ્રમાણે આપણા મુનિ મહાત્માઓમાટે પણ જે નમ અને મદદની સૂચનાઓ કરી છે તે અને જ્યાં જ્યાં તરો, ગાતો, સપ્તરથો વગેરે એક સંપ કરવા માટે નો આગ્રહ બતાવ્યો છે તે ખાસ લક્ષ્ય બેઝે છે અને તે ઉપર કાળજીથી વિચાર કરવામાં આવશે તો કામનું એક પછી અસરકારક રીતે સમાધાન એમ અમારું માનવું છે.

“સાધુઓના અભ્યાસ માટે ઉપાય યોજવાની જરૂર—હાલમાં આપણા સાધુ-ઓમાં પણ કેટલાક સમર્થ વિદ્વાનો છે અને તેઓ પણ ધર્મ અને કામની સેવા યથાશક્તિ બેનવી રહ્યાં છે, છતાં પણ કેટલાકની કેળવણીમાં કેટલીક ન્યુનતા નજરે આવે છે. આપણા બંધાના અનુભવમાં આવ્યું હશે કે પૂજ્ય સુનિ મહારાજેમાં બુદ્ધિ, શક્તિ અને શ્રદ્ધાની ખામી નથી, જે તેમને જૈન કોમ તરફથી ધાર્મિક, સામાજિક અને વૈજ્ઞાનિક (Scientific) અભ્યાસને માટે પૂરતી સરળતા અને જોડતાં સાધનોની જોગવાઈ કરી આપવામાં આવે તો તેઓ ધણા સારા વિદ્વાન નીવડી કોમને અને દુનિયાને સારો ફાયદો કરી શકે. આપણા જૈન સાધુઓમાંથી સર્વદેશી જાહેર વ્યાખ્યાનો આપનાર, જાહેર લેખો લખનાર અને જાહેર સેવાઓ કરનાર નીકળવાની ખાસ જરૂર છે. આ જમાનામાં કેટલાક શ્રદ્ધાળુ જૈનોને ઉપાશ્રયમાં માત્ર વ્યાખ્યાન આપી તથા ધાર્મિક ક્રિયાઓ કરાવી તેમજે ખેસી રહેવાનું નથી; હવે તો ખુશ મેદાનોમાં અને જાહેર મુકામોમાં સમાજ સમક્ષ ઉત્તમ વિચારોથી ભરપૂર જાહેર વ્યાખ્યાનો આપવાનો સમય આવી પહોંચ્યો છે. હાલમાં તેમના પૈકી ઘણાને જે કેળવણી મળે છે તે ઘણીજ સંકુચિત અને સાધારણ જૈન શાસ્ત્રના સિદ્ધાંતની અને ક્રિયાકાંડ કરવા પૂરતીજ હોય છે બીજા ધર્મની અગર તો પાશ્ચાત્ય ફીલસુફી (તત્ત્વજ્ઞાન) અને વિજ્ઞાન કે જે હાલ દુનિયાના બધા વિચારોને ઢાલે છે તેમની તેઓને બિલકુલ માહિતી હોતી નથી, અને શોધ-ખોળની અર્થશક્તિ પદ્ધતિથી તો તેઓ બિલકુલ જાણીતા હોતા નથી. અતિશય શ્રદ્ધાથી શ્રી મહાવીર સ્વામિના લેખ પ્રત્યેની ચાલતી આવેલી પૂજ્યબુદ્ધિ હાલના આગળ વધતા જમાનામાં કાયમ રહેશે કે કેમ, એ માટે ઉંડો વિચાર કરવો જોઈએ. જૈન કોમને સાધુઓની ખાસ જરૂર છે, માટે તેમને આપણા ધર્મની યથાર્થ કેળવણી મળે તેમજ ધાર્મિક અભ્યાસ ઉપરાંત નવી પદ્ધતિની કેળવણી મળે એ માટે ઉપાયો યોજવા જોઈએ.

“સામાજિક બંધારણને વિસ્તૃત પાયાપર મૂકવાની જરૂર.

આપણું હાલનું સામાજિક બંધારણ એવું છે કે આપણે ધાર્મિક અને આર્થિક ઉન્નતિને માટે ગમે તેટલા પ્રયત્નો કરીએ તોપણ સારી સ્થિતિમાં આવી શકાય નહિ, કારણ કે આપણા ધર્મના સિદ્ધાંતો અને બંધારણ વિરુદ્ધ નાની નાની ગતિઓ અને પેટા ગતિઓમાં બેઝાયા ગયેલા છીએ અને આપણે તેથી એક સાથે કામ કરવાની શક્તિ ધરતી જાય છે, તેમજ કેટલીક બાબતોમાં આપણા વિચારો પણ સંકુચિત થતા જાય છે, અને સમજાવણ કરી યાય છે. આથી કરીને કોમ સમસ્તના સવાસો હાય ધરવા જઈએ છીએ, ત્યારે આપણી ઉન્નતિ યાય તેવા પ્રકારની કામ કરવાની ઇચ્છા અગર પ્રવૃત્તિમાં અનેક જાતની અડચણો આપણને નડે છે. છેલ્લા પચાસ વર્ષના ઇતિહાસ ઉપરથી માત્રુમ પડશે કે આપણામાં જુદી જુદી જાતિઓ ભેગી થવાને બદલે નવીન પેટાજાતિઓ વધતી જાય છે. ગોળો બંધાતા જાય છે, તડ વધતાં જાય છે, જૈન કોમ સિવાયની અન્ય કોમો સાથેનો સંબંધ ઓછો થતો જાય છે, અને જૈન ધર્મ પાળનાર ઓકળ કોમની પેટાજાતિઓ સાથેનો

લોકોનો પરસ્પર સંબંધ ઘટતો જાય છે; અર્થાત્ એકજ સતિના જુદા જુદા પ્રદેશોમાં રહેનાર લોકોનો સંબંધ હાલના પોરટ, રેલ્વે અને ટેલીગ્રાફના સુધારા રૂપ સાધનો મળ્યાં છે છતાં વધવાને બદલે સંકુચિત થતો જાય છે. આમ વ્યવહાર દુર્લભ થવાને લીધે કન્યાવિક્રય, વરવિક્રય, બાળલગ્ન તથા વૃદ્ધવિવાહ વગેરે હાનિકારક રિવાજોને હોતોજન મળ્યું છે; જેના પરિણામે કોમની સામાજિક અને શારીરિક સ્થિતિ બગડતી જાય છે, તેમજ બંધુભાવનું કાર્યક્ષેત્ર દુર્લભ થઈ જવાને બદલે કુસંપ ધર કરતો જાય છે. આપણે સમજવું જોઈએ કે હાલનું જ્ઞાતિબંધારણ આપણા ધર્મ તેમજ સમાજ શાસ્ત્રના નિયમથી વિરુદ્ધ છે, માટે આ પ્રગ્ન કોમના હિતને માટે અને ખરૂં પુછાવો તો દેશ સમસ્તના હિતને માટે મુખ્ય અને મહત્વનો હોવાથી તે તરફ આપ સર્વનું લક્ષ યોગ્યવા હું રજા લઉં છું.”

આમ પ્રમુખ સાહેબ આપણા પૂજ્ય મુનિમહારાજનો આપણા પરેખરા કલ્યાણકારક અને ઉપકારી યથ શકે તે માટે તેમના માટે ખરી હકીકત જણાવે છે અને આપણું સામાજિક બંધારણ, ધર્મ તેમજ સમાજશાસ્ત્રના નિયમથી વિરુદ્ધ દર્શાવી આપે છે: તે માટેના શું માર્ગ છે એ સંબંધે પ્રમુખ સાધુઓ માટે એક ખાસ શિક્ષણ સંસ્થા બોલવી એમ સ્પષ્ટ કહે છે. સામાજિક બંધારણ માટે શું કરવું એ જો કે સ્પષ્ટ કહ્યું નથી તો પણ તેમના દૃઢનપરથી એ ફલિત યાય છે કે પેટાગતિઓની હદ યથા છે! તેથી કુસંપ, કલેશ જગ્યાં છે. તેને દૂર કરો-સંધાય તેટલી સંધિ પણ શાંત પાડી નવી ઉમી ન કરો. તરફને તિલાંજલિ આપો, પેટા ગતિઓમાં પેટા એ શબ્દને પેટામાં પૂરી દો, અને નવીન ગતિઓને ઉગતીજ ડાંગો-બાળા તાંગો. જૈન તરીકે જૈન ધર્મ પાળનાર સર્વેને એકજ જાતનો સમાન હક્ક છે-નવકાર બોલનાર દરેકને નવકારશીમાં જન્મવાનો આવવાનો આમંત્રણ મેળવવાનો અને આપવાનો મરજો હક્ક છે. બોલો બોલો આખો! હવે ક્યાં સુધી નિદ્રસ્થ રહેવું છે?

આ બંને બાબતો આ અંકમાં આપ્યાં છે તે સર્વ જૈને વાંચી જયા અમારી આ-મદપૂર્વક બલામજુ છે. આ પછી પટેલા દિવસનું કાર્ય સમાપ્ત થયું તે બંધારણના કાર્યા ખરડામાંના કાનુન આજ અધિવેશનમાં સ્વીકારવા કે તેથી દાખલો બેમે તે માટે સંપ્રત્યક્ષ કમિટી (ચિપ્પ નિર્ણીત કરનારી સભા) માટેના સભ્યો (ગેબરો) પ્રતિનિધિ તત્વ સચવાય તે રીતે નિર્ણીત કરવા માટે સૌ સૌને જણાવતાં તે પ્રમાણે ત્યાંને ત્યાંજ અમલ કરવામાં આવ્યો હતો અને ઘણી સરજતાથી અને સાથે ઉત્સાહપૂર્વક તે કાર્ય પૂરું કર્યું હતું. તે કમિટી રાત્રે બરવામાં આવી અને બીજા દિવસેના દ-રાત્રે રજુ કરતાં થોડા ફેરફાર સહિત નક્કી કરવામાં આજ્ઞા અને ત્રણ ટકાકમાં તેનું કામ આટોપાયું. બીજા દિવસની રાત્રે તે કમિટી મળી કે જે મવાર સુધી આખ બપ ક્યાં વગરની જગતી અને તકરારમે નિર્ભય કરતી રહી હતી. આખર સર્વ દરાત્રે નિર્ણીત ક્યાં પછી અમુકને બોલવા દેવાથી લોકમાં ખગમખગાર હમી તો શું ઉપાય મેળવવા એ બાબત નક્કી ક્યાં વગરની રહી. ત્રીજે દિવસે તે બાબત બપોરે એક વાગે નહીં યથા અને પછીથી સમાધાનથી કામ ચાલ્યું અને ૬૩૬ પણ પાંચકે હજારનું થયું. આ દરાત્રે આ અ-

કર્માં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યા છે તે પરથી જણાશે કે કુળવણી અને કોન્કર-સનું બંધારણ એ બે બાબત પર ખાસ લક્ષ આપવામાં આવ્યું છે. આ કારણે અને તેને લગતા વિષયો પર અમારો આ હેતુકે માસિક સાયેનો ઝાણાનુબધ અમારી દુરસદ અને વ્યવસાય પ્રવૃત્તિમાં શાન્તિ મળે રહેશે તેા કંઇક જણાવીશું.

તંત્રી.

પ્રથમ દિવસ.

સંઘભક્તિ-સંધને સ્વાગત.

યદ્વક્તેઃ ફલમર્હદાદિપદર્વીં મુખ્યં ક્રુપેઃ સસ્યવત્ ।
ચક્રિત્વં ત્રિદશે દ્રતાદિતૃણવત્ પ્રાસંગિકં ગીયતે ॥
શાર્કિં યન્મહિમસ્તુતૌ ન દધતે વાચોઽપિ વાચસ્પતેઃ ।
સંઘઃ સોઽવહરઃ પુનાતુ ચરણન્યાસેઃ સતાં મન્દિરમ્ ॥

દ્વિતીય દિવસ.

સંઘ સેવા.

લક્ષ્મીસ્તં સ્વયમભ્યુપૈતિ રમસા કીર્તિસ્તમાલિંગતિ ।
પ્રીતિસ્તં ભજતે મતિઃ પ્રયતતે ત લઘુમુત્કંઠયા ॥
સ્વઃ શ્રીસ્તં પરિરન્મિચ્છતિ મુદ્ધુર્મુક્તિસ્તમાલોકતે ।
યઃ સંઘં ગુણરાશિકેલિસદનં શ્રેયોરુચિઃ સેવતે ॥

ત્રીતીય દિવસ.

સંઘ અર્ચા.

યઃ સંસારનિરાસલાલસપતિર્મુત્તયર્યમુત્તિષ્ઠતે ।
યં તીર્થં કથયન્તિ પાવનતયા યેનાઽસ્તિ નાઞ્ચયઃ સમઃ ॥
યસ્મૈ તીર્થપતિર્નમસ્યાતિ સતાં યસ્મા લ્લુપ્તં જાયતે ।
સ્ફૂર્તિર્યસ્ય પરાવસન્તિ ચ ગુણાં યસ્મિન્સ સંઘોઽર્ચ્યતામ્ ॥
—સોમપ્રભસૂરિઃ ॥

આનંદોત્સવ.

[રાગ-બિભાસ. ઝૂલણા છંદની ચાલ.]

વિજય આળે થયો વીર શાસન તણો, ગગન જય નાદથી ગજવો;
સંઘ ભારત તણા ધર્મવીરોઃ મળ્યા, કુસુમ કરમાં ધરીને લધાવો. વિજય ૦ ૧
તિલક કુમકુમ કરો કેશરી લાલમાં, વિજયમાલા ધરો કંઠ આળે;
રમણુ રનેહે કરો પંચ પરિમેષ્ટિનું, થાય શુભ પ્રેરણા આ સમાળે. વિજય ૦ ૨

વીરના બાળની હૃદય આશાલતા, આજ પલ્લવ ધરી પૂર્ણ ફૂલશે;
 ભાગ્યના ભાતુનો ઉદય આજે થશે, જ્ઞાનનાં સાધનો. સર્વ મલશે. વિનય ૦ ૩
 ઉર્મિઓ ઉઠશે આજ અંધાર્યની, ઝળકશે જૈનની જ્યોત પૂરી;
 સહાય સાધર્મિઓ પૂર્ણ સૌ પામશે, અવર આશા રહે નહિ અધૂરી. વિનય ૦ ૪
 વિશ્વ વિદ્યાલયે વીરનાં બાલકો, વિપુલતાથી વધે વેગ પામી;
 પૂર્ણ વ્યાપાર ઉદ્યોગ ખીલે અતિ, આજ એ ભાવના પૂર્ણ જામી વિનય ૦ ૫
 કુરિવાળે તણું ઘોર વાદળ ચડ્યું, દોષ આવી પડી અધકારે;
 સમિર આજે સુધારા તણા છૂટશે, અધિક ઉદ્યોતને જે પ્રસારે. વિનય ૦ ૬
 —શાસ્ત્રી નર્મદાશંકર.

બાંધુઓને પ્રેરસાહન.

(“દીનના દયાળ પ્રભુ” એ રાહ.)

ઉઠો વીર ધર્મ વીર સમય આ મળતો,
 જ્ઞાન કલા ભગવતિ તણોજ આ જમાનો—ઉઠો (એ ટેક)
 સ્મરણ કરો પૂર્વ કાલ પ્રેમથી તમારો,
 વીર્ય ક્યાં ગયું તમારું વીર એ વિચારો— ઉઠો. ૧
 ભારતે હતી તમારી ભવ્યતાજ સારી,
 કેવી ધર્મ કીર્તિ જૈન મંડલે પ્રસારી.— ઉઠો. ૨
 પાટણે પ્રભાવ જૈન ધર્મનો વધાર્યો,
 ગુર્જરાધિપોએ વીર ધર્મને ઉધાર્યો.— ઉઠો. ૩
 સૂરીશ હેમચંદ્ર તણાં કાર્યને વિચારી,
 કરે પ્રવૃત્તિ નૌ મુનિ એ પ્રાર્થના અમારી.— ઉઠો. ૪
 અભયદાન જૈનનું ગણાય નિત્ય ભારી,
 સમય આજ જૈન ફરે, ભાજ રી તમારી ?— ઉઠો. ૫
 પ્રતાપી પશ્ચિમે તણા પ્રભાવ નૌ વિચારો,
 સ્વદેશ ને સ્વકોમ તણું પ્રેમ તત્ત્વ ધારો,— ઉઠો. ૬
 શું પ્રમાદ પાશમાં પડ્યા રહો પ્રતાપી,
 એકથી કરો સહાય બાંધુ-કપટ કાપી— ઉઠો. ૭
 ભારતે ગણાય જૈન દોષ મર્વ આતી,
 કીર્તિ ભાજવો તમારી રીમને ઉગારી — ઉઠો. ૮
 સંપ કલ્પવૃક્ષ તણી છાંય નિત્ય સેવો,
 ફર તે કુમંપને જ રેગવટો દેવો.— ઉઠો. ૯

—શાસ્ત્રી નર્મદાશંકર.

શ્રી જૈન સ્વેતામ્બર કોન્ફરન્સ હોટેલ,
એપ્રિલ ૧૯૧૬.

શેઠ કલ્યાણચંદ શેલામચંદ અવેરી, ચેન્નેન, રિસેપ્શન કમિટી
દશમી શ્રી જૈન સ્વેતામ્બર કોન્ફરન્સ, મુંબઈ.

શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સ.

દશમું અધિવેશન, મુંબઈ.

તા. ૨૧ એપ્રિલ ૧૯૧૬.

રિસેપ્શન કમિટીના ચેરમેન શેઠ કલ્યાણચંદ્ર સોલાગચંદ્રનું

સ્વાગત આપવાનું ભાષણ.

સુજ્ઞ બંધુઓ અને બહેનો,

અનેક પ્રકારની અગવડો વેઠી અત્રે પધારેલા કર્તવ્યનિષ્ઠ મારા ડેલીગેટ બંધુઓ! તમને સર્વેને અત્રેની રિસેપ્શન કમિટી તરફથી અંતઃકરણપૂર્વક સ્વાગત આપતાં મને અત્યંત આનંદ થાય છે. જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સના દશમા અધિવેશનના માંગલિક પ્રસંગ ઉપર આપ સર્વેએ અનેક પ્રકારની અગવડો વેઠી તથા પોતાના કિમતી વખતનો ભોગ આપી અમારા આમંત્રણને માન આપી અહીં પધારવાની જે તરદી લીધી છે તેને માટે અત્રેના શ્રી સંઘ તરફથી હું તમારો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનવાની રજા લઉં છું. આખા હિંદુસ્તાનના દૂર દૂર દેશમાં વસતા અમારા બંધુઓનો આદરસત્કાર કરવાની આવી તક અત્રેના શ્રી સંઘને અને તે દ્વારા અમારી કમિટીને મળી તે માટે હું તથા અમારી કમિટીના સભાસદો અહોભાગ્ય સમજીએ છીએ, શ્રી સંઘને યોગ્ય રીતે મહારાજ પણ નમસ્કાર કરતા આવ્યા છે, અને સંઘભક્તિ એ આપણા જીવનનું મહત્ત્વનું અંગ છે, એવી અનુપમ તક મળતાં મારા અંતઃકરણમાં પ્રગટ થતી ઊર્મિઓ હું આ પ્રસંગે છુપાવી શકતો નથી.

મને આ પ્રસંગે જણાવવું વખતસરનું જણાય છે કે મુંબઈ શહેર આવી રીતે આપ સર્વેનું સ્વાગત કરે એ સર્વ રીતે યોગ્ય છે. આપણી કોન્ફરન્સ અને મુંબઈ શહેરનો જોડો ઇતિહાસ નહિ બૂલી શકાય તેવી રીતે જોડાઈ રહેલાં છે એ આપ સર્વને સુવિદિત જ હોવું જોઈએ. આપણા પ્રાચીન તીર્થ શ્રી કલોધિમાં આ વિજયી મહાદેવીનું સ્થાપન થયા પછી બીજાજ વર્ષ સંવત્ ૧૯૫૯ માં આપ સર્વને અત્રેજ સ્વાગત કરવાનો લાભ અત્રેના શ્રી સંઘને મળ્યો હતો. તે વખતે આ સ્થાને જે ઉદારચરિત્ર સ્વા-

શ્રી નરરત્ન શેઠ શ્રી વીરચંદ દ્વીપચંદ સી. આઈ. ઈ. બિરાગ્યા હતા, તેમની ટ્રાન્ડ્રન્સ પ્રત્યેની જ્વલંત લાગણીઓ અને તમે સર્વને આદર કરવાનો અંતઃકરણ-પૂર્વકનો પ્રેમ હું યાદ કરું છું ત્યારે મારા મનમાં તેમના પ્રત્યે અનેક પ્રકારની શુભ લાગણીઓ સ્ફુરે છે. એ પ્રસંગે ભગીરથ પ્રયત્ન કરનાર અનેક કાર્યવાહકોના મોખરે શેઠ કૃષ્ણચંદ પ્રેમચંદનું નામ પણ તુરતજ લક્ષ્ય પર આવે છે. તેમના પ્રયાસથી ટ્રાન્ડ્રન્સ નવપદલવિત થઈ, તેને જળસિંચન કરવામાં આવ્યું અને ત્યારપછી તેણે જ ભગીરથ કાર્ય કર્યું છે તે વિષે હું આગળ સહજ બોલીશ.

આખા હિંદુસ્તાનના વ્યાપારના મધ્યબિંદુ સમાન અને પૂર્વ તથા પશ્ચિમના મુલકોનો સંયોગ કરાવનાર આ મુંબઈ શહેરમાં આપણી વ્યાપારી કોમ સારી અગત્ય ધરાવે છે. અનેક પ્રકારની માનસિક તથા હાર્દિક શક્તિઓને ગર્ભમાં રાખવા ઉપરાંત બહારથી આકર્ષણ કરી ખેંચી લાવવાની અજબ શક્તિ ધરાવનાર આ હિંદુસ્તાનનું પ્રથમ શહેર જૈન કોમમાં પણ તેજ દરજ્જે ધરાવે છે. આપણી જૈન કોમમાં શેઠ પ્રેમચંદ રાયચંદ જેવા પ્રથમ દરજ્જાના વ્યાપારી આ શહેરમાં ઉત્પન્ન થયા હતા. દાનવીર, કાર્યકુશળ અને ગમે તેવી અવસ્થાંતરમાં પણ મન ઉપર અસાધારણ કાણુ રાખનાર આ નરરત્નના નામથી આપણી કોમમાં તો શું, પરંતુ ભારતવર્ષમાં ભાગ્યેજ કોઈ એવી વ્યક્તિ હોય કે તેને તેમના નામનો પરિચય થયો ન હોય. તેઓની જૈન કોમની મોટી સખાવતો ઉપરાંત મુંબઈ, કલકત્તા યુનિવર્સિટીની અનેક બાદશાહી, સાર્વજનિક સખાવતોનો ઉચ્ચ અવાજ અને વિજયવાવટો રાજબાઈ ટાવર નિરંતર ઉઠાવી રહેલ છે. આ શહેરે બીજા અનેક વ્યાપારીઓ અને વિદ્વાનોને અવકાશ આપ્યો છે. આ શહેરમાં મોટી રકમનો વ્યય કરીને શેઠ મોતીચંદ અમીચંદે ભાય-ખળામાં દેવાલય, ઉપાધ્યય તથા સુલેશ્વર ઉપર પાંજરાપોળ, લાલબાગ વિગેરે બંધાવી આપેલ છે. જૈન એસોસીએશનનું સ્થાપન કરનાર મર્દુમ શેઠ તલકચંદ માણેકચંદ જેવાં નરરત્નો અર્ધી થઈ ગયાં છે. આવી રીતે આ મુંબઈ શહેરને આપનો સત્કાર કરવાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થયો છે અને મને સંપૂર્ણ આશા છે કે જીવી રીતે સને ૧૯૦૩ માં આ શહેરમાં મળેલા અધિવેશનને પ્રસંગે અંક્ય અને દૃઢથી ઉદારતા આપ તરફથી ખતાવવામાં આવ્યાં હતાં તેવી રીતે આ વખતે પણ ટ્રાન્ડ્રન્સના પાયા સુદૃઢ કરવા યોગ્ય પ્રયત્ન કરશે અને તેજ આશયથી આપ સર્વને સ્વાગત કરતાં અમારા અંતઃકરણમાં આનંદ થાય છે.

મુંબઈમાં આપણી અનેક જાદેર સંસ્થાઓ આપનું ધ્યાન ખેંચે તેવી છે. અર્ધી મર્દુમ શેઠ ગોકળભાઈ મુળચંદની ઇચ્છાને અનુસરીને તેમના મુપુત્ર શેઠ મણી-ભાઈએ મોટા ખર્ચથી જૈન હોસ્ટેલ બોલ્યું છે. અર્ધી બા'મુ પન્નાલાલની ઇચ્છાને અનુસરીને તેમના મુપુત્રાએ જૈન હાઈસ્કૂલ અને હોરિપટલ સ્થાપન કર્યાં છે. અર્ધી

મુનિ મહારાજ શ્રી મોહનલાલજી મહારાજના નામથી એક સેન્ટ્રલ લાયબ્રેરી અને પાઠશાળા સ્થાપવામાં આવ્યાં છે. થોડાજ વખત ઉપર અનેક શુભ ઇચ્છાઓ સાથે શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય નામની સંસ્થા ખોલવામાં આવી છે. તેમજ શ્રી મુંબઈ માંગરોલ જૈન સભા, જૈન એસોસીએશન ઓફ ઇન્ડિયા વિગેરે અનેક ખાતાંઓ અહીં ઢામનું અને ધર્મનું જુદી જુદી દિશાએ કામ કરી રહ્યાં છે. આ સર્વ સંસ્થાઓનો આપને અભ્યાસ કરવાનો, નિરીક્ષણ કરવાનો અને તેમાં સૂચનાઓ કરવાનો પ્રસંગ મળશે અને તેથી સીધી રીતે અને આઠકતરી રીતે આ શહેરને ધણો લાભ મળશે. બહાર ગામથી વ્યાપાર તેમજ અભ્યાસ માટે આવતા મોટી સંખ્યાના માણસોને આ શહેરમાં અનેક જુદા જુદા પ્રકારની સંસ્થાઓની જરૂર છે અને અતિ પ્રવૃત્તિવાળા શહેરમાં એવા જુદી જુદી દિશાના પ્રયત્નોની ધણી આવશ્યકતા છે એ બાબતમાં બે મત પડવાનો સંભવ નથી.

કાન્દર-સના કાર્ય સાથે હું ડેટલાક વખતથી જોડાયેલ છું, તેથી તેના સંબંધમાં મારે આ પ્રસંગે કાંઈક વિવેચન સાથે કહેવું જોઈએ એમ મને લાગે છે. મુંબઈમાં કાન્દર-સ થઈ ત્યારથી તેની કાર્યપ્રણાલિકા હું જોતો આવ્યો છું તે ઉપરથી મારી ખાતરી થઈ છે કે આ સંસ્થાની ધણી જરૂરીઆત છે. આખી ઢામના વિચારશીલ આગેવાનો એકત્ર થઈ પોતાની ઉત્તરિના વિચારો કરે, તેમને અમલમાં મૂકવાના માર્ગો પર લોકમત ટૂંકવે અને યોજનાઓ ધડે, એ કાંઈ જવું તેવી બાબત નથી. આપણી ઢામને આખા હિંદુસ્તાનને અંગે ઉપસ્થિત થતા પ્રશ્નો પર વિચાર કરવાનું હોવા ઉપરાંત ઘણા અંગત સવાલો વિચારવાના છે. આપણી જવાબદારીઓ ધણી મોટી છે અને આપણી વસ્તી એટલી ઘટતી જાય છે કે જો આ મુસંબદ સંસ્થામાં એકત્ર થઈ યોગ્ય નિર્ણય નહિ કરીએ તો ભવિષ્યમાં બહુ શોચનીય સ્થિતિમાં આવી પડવાનો ભય રહે છે. આપણાં અનેક તીર્થક્ષેત્રો પર વિચાર કરતાં, અનેક મંદિરોની સ્થિતિ વિચારતાં, આપણું વિશાળ શાસ્ત્ર-કથા અને ચરણકરણાનુયોગનું સાહિત્ય જોતાં, તેમજ જીવદયા, નિરાશ્રિત અને સાંસારિક રીતરિવાજોની સ્થિતિ વિચારતાં અને સાથે રાજ્યદરબારમાં આપણી લાગવગ જોતાં કાર્યક્ષેત્ર ધણું વિશાળ અને એકદમ ધ્યાન પહોંચાડવાની જરૂરીઆતવાળું લાગે છે. ટૂંકવણીના સવાલને અંગે આપણે ડેટલું કરવાનું છે તે માટે આ વખતે ઘડેલા ડ્રાફ્ટ રેઝોલ્યુશનો આપણા કર્તવ્યનું ખાસ ભાન કરાવે છે. આવાં અનેક કાર્યો કરવાનાં હોય અને સાથે આપણી ઢામની વસ્તી ઘટતી જતી હોય, આપણામાં સંપત્તિ સ્થાને કુસંપ જણાતો હોય તો અત્યંત ખેદપ્રદ સ્થિતિમાં આપણે આવી પડીએ એવું મારા અત્યાર સુધીના અનુભવ પરથી મને લાગ્યું છે. આવાં અનેક કાર્યો એક વ્યક્તિ કે એક શહેરથી કદિ પણ બની શકે નહિ. એને માટે પદ્ધતિસરની વ્યવસ્થા યોગ્ય શાસન નીચે રહી યોજનાપૂર્વક અને આખા જૈન ભારતવર્ષના પ્રત્યાઘોષ સાથે કરવામાં આવે

તોજ વિશાળ કર્તવ્ય કાર્યોને પહોંચી વળવાનો સંભવ ગણી શકાય. વિચારશીળ મનુષ્યો સ્પષ્ટ રીતે આપણને ચેતવણી આપે છે કે હવે અંદર અંદરના નકામા અને અર્થ પરિણામ વગરના કલેશો છોડી દઈ, એકત્ર પ્રયાસ કરી, સર્વ કાર્યો હાથ ધરવાની બહુજ જરૂર છે; તેમાં પ્રમાદ કરવામાં આવશે અને ગફલતી રાખવામાં આવશે તો મોટા વારસો ગુમાવવાના કારણભૂત આપણે થઈશું.

ક્રાન્દરન્સે અત્યાર સુધી શું કર્યું? એવો ધણી જગાએથી પ્રશ્ન થાય છે. જવાબમાં એણે કરેલા માનસિક પરિવર્તનના કાર્યોનો સરવાળો આપી શકાય તેમ નથી. એણે વિચારવાતાવરણમાં જખરજસ્ત ફેરફાર કર્યો છે; અને તે સ્પષ્ટ રીતે આપણે જોઈ શકીએ છીએ. બાકી તેણે સ્થૂળ કાર્યો ક્યાં ક્યાં કર્યાં તે જોવું હોય તો તમારી પાસે બાજુ એક સિંહાવલોકન અને રિપોર્ટ રજુ કરેલ છે તે જરા તપાસી જશો, વાંચી જશો તો તમને સ્પષ્ટ રીતે જણાશે કે વર્ષોના પ્રયાસમાં કાર્ય ધણું થયું છે. ક્રાન્દરન્સનો હું એક સેવક હોવાથી તે સંબંધી મારે વધારે કહેવું તે અનુચિત ધારું છું; પરંતુ અત્રેના કાર્યને ગણાવવા ખાતર નહિ, પણ ક્રાન્દરન્સની હયાતી અત્યંત આવશ્યક છે તે બતાવવા ખાતર અત્રે તેની ગણના કરવામાં આવેલ છે. તેણે કેળવણી માટે ખર્ચેલા અને ખર્ચવિદ્યા હજારો રૂપિયા તરફ આપનું ધ્યાન ખેંચીશ. કેળવણીની પાછળ ખર્ચાયેલી બાદશાહી રકમથી અનેક જૈનોએ શિક્ષણ લીધું છે, તેઓ રસ્તે ચઢ્યા છે અને કામની સેવામાં પોતાનો ફાળો આપતા થયા છે. ક્રાન્દરન્સની હયાતી પહેલાં યુનિવર્સિટીમાં જૈન સાહિત્ય તરફ ઉપેક્ષા હતી તે તેણે દાખલ કરાવ્યું છે. ક્રાન્દરન્સને અંગે હયાતીમાં આવેલ ગ્રેન્યુએટ્સ એસોસિએશને તે કાર્ય બખબંધું છે. તે ઉપરાંત જૈનોના તહેવારોને દિવસે રજા મેળવવાનું કાર્ય પણ તેજ સંસ્થાએ કર્યું છે. પાછળથી તે કામમાં ફેરફાર થયો છે તે આપણા એકત્ર અવાજથી સુધરાવવાનો છે. ક્રાન્દરન્સે અત્યાર સુધીમાં આપણાં અનેક તીર્થોના હડોના સંબંધમાં જુદી જુદી બહુ દિશાએ કામ કરી બતાવ્યું છે; તથા સીધી અને આડકતરી સહાય આપી હડો જળવી રાખ્યા છે. પૂર્વ અને મારવાડ તેમજ અન્ય સ્થળોનાં અનેક દેરાસરોનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવવામાં મદદ આપવા ઉપરાંત એક મંદિરાવળીનું પુસ્તક બહાર પાડવામાં આવ્યું છે. પુસ્તક-લંકારોની ટીપ કરાવી જૈન ગ્રન્થાવળી તૈયાર કરાવી છે. આપણા આજુ પર્વત પર આવેલા કીર્તિસ્થંભોમાં જે દુદ્યમેદક આશાતના થતી હતી તે આ મહાદેવીના પ્રયાસથી અટકી છે અને તેથી આપણાં પચાસ વર્ષનાં દુઃખ અને દુરિયાદ દૂર થયાં છે. આપણી મહાદેવીએ એક ગ્રેન્યુએટશન બોર્ડ સ્થાપન કર્યું છે. તે પ્રૃથ્વ અને સ્ત્રી તેમજ કન્યાની ધાર્મિક શિક્ષણને અંગે દર વરસે પરીક્ષા લઈ ઇનામો આપાવે છે અથવા આપે છે. જીવદયાના મહાન્ કાર્યને વિજ્ઞાનની પદ્ધતિ પર મૂકી પરીક્ષાઓ દ્વારા, ઇનામ દ્વારા અને અહિંસાનું જ્ઞાન ફેલાવનારાં પુસ્તકો, પત્રો તથા જાહેર ખબરો છપાવી

અહિંસાના કાર્યને અર્વાચીન નવીન રીતિ પર ચૂકવાની શરૂઆત આ સંસ્થાએજ કરી હતી. દશેરા વખતે પત્રો લખી, માન આપી રાજરજવાડામાં થતો પશુવધ અટકાવવાનો પ્રયાસ પણ આ સંસ્થાએજ આદર્યો હતો. તે સર્વમાં કેટલેક અંશે તેણે વિજય પ્રાપ્ત કર્યો હતો. આ ઉપરાંત અનેક બાબતોમાં ચળવળ ઉત્પન્ન કરી લોકમત ફળવી લગભગ દરેક ઉપયોગી જૈન બાબત આ સંસ્થાએ અસાર સુધીમાં ઉપાડી લીધી છે. આ પ્રમાણે ઠાન્દ્રન્સે અનેક કાર્યો અસાર સુધી કર્યા છે.

કેટલીક વખત ધારેલ કામ ન થાય તો તેનું કારણ આપણેજ છીએ. આપણે સર્વ કાર્ય કરીએ તો ઠાન્દ્રન્સે કાર્ય કરે; તેને ગતિમાં ચૂકનાર તો આપણેજ છીએ. એથી મને તો એક રીતે એમ લાગે છે કે ઠાન્દ્રન્સના કાર્ય પર આક્ષેપ કરવો એ આપણા પોતા ઉપર આક્ષેપ કરવા જેવું છે. ઠાન્દ્રન્સે ધણું કર્યું છે અને તેથી ધણું વધારે કરી શકે તેવી તેનામાં આંતરગત શક્તિઓ છે, તેનું બંધારણ એવા વિશાળ પાયા પર છે, માત્ર તેને કાર્ય કરનારાઓનો ખપ છે. તે માટેની સર્વ જવાબદારી આપણા સર્વ ઉપરજ છે.

મારે આ પ્રસંગે એક બાબત જરા સ્પષ્ટ કરીને કહેવાની જરૂર છે. જેમ ઠાન્દ્રન્સથી ઘણા લાભ થવાનો સંભવ છે અને અસાર સુધીમાં તેનાથી ઘણા સ્પષ્ટ લાભો થયા છે તેમ તેના કાર્યને વ્યવહારમાં ચૂકતાં એક બાબતની ખાસ સંભાળ રાખવાની જરૂર છે. ઠાન્દ્રન્સ દેવીને પોતાના ખાનગી સ્વાર્થ કે નજીવી ખટપટનું સાધન બનાવી દેવાથી તેનામાં જે કાર્ય કરવાની શક્તિ છે તેનો ક્વંસ થાય છે. ઠાન્દ્રન્સનું મુખ્ય કાર્ય યોગ્ય સૂચના દ્વારા વિચારવાતાવરણમાં ફેરફાર કરાવવાનું છે; તેનો ઉદ્દેશ પૂર્વ પશ્ચિમના સંદાન્ટિકાળમાં પૂર્વના પ્રાચીન ઇતિહાસનું ગૌરવ વધારે તેવી રીતે પશ્ચિમના નવીન પ્રવાહનું સંમેલન કરાવવાનો છે; તેનું સાધન લોકમત ફળવવામાં અને કર્તવ્યવિદ્યા બતાવવામાં છે; અને તેની ફલાવાપ્તિ આપણી કર્તવ્યપરાયણતામાં છે. આઉદ્દેશ વિસરી જઈ જો તેને એકદેશીય બનાવવાનો અથવા એકતરફી કરવાનો ઠાઈ પણ પ્રયાસ કરવામાં આવશે તો તેના મૂળ ઉદ્દેશને ક્ષતિ પહોંચશે; અને તેટલે અંશે આપણે જે મહાન્ સંદેશો જગતને કહેવો છે, વીર પરમાત્માનો ઝુંડો જગતમાં સર્વેન ફેલાવી વિજય પ્રાપ્ત કરવો છે તેમાં હાનિ પહોંચશે. આ બાબત ખાસ લક્ષ્યમાં રાખવા હું આપને પુનઃ પુનઃ પ્રાર્થના કરું છું. ઠાઈ પણ ખટપટી સલાહો અને વૈમનસ્ય ઉત્પન્ન કરે તેવા તકરારી પ્રશ્નોમાંથી આ સંસ્થાને ખાસ દૂર રાખવાની એટલા માટે જરૂર છે કે એવા કાર્યમાં ઉતરવું એ એનો ઉદ્દેશ નથી. એની કાર્યપ્રણાલિકામાં અમલકાર્યનો બહુધા અભાવ છે. એવી દિશાએ કામ લેવાથી જે મહાન્ હેતુથી તેને સ્થાપન કરવામાં આવી છે તે પાર પડવાનો સંભવ જરાપણ નથી. આ બાબત આપના મન ઉપર વારંવાર ઠસાવવાની મને

બહુ જરૂર જણાય છે. એ મૂળ ધ્યાનમાં રાખવાથી આપણે થોડા વખતમાં ધણુ કાર્ય કરી ડામને અને ધર્મને વધારે ગતિમાન કરી શકશું, અનેક ઉપયોગી સવાલો પર ધ્યાન પહોંચાડી શકશું અને વિશુદ્ધ દિશા પર પ્રયત્ન કરી સીધા રસ્તે આગળ વધતાં આપણને ખાડા ખરાબાનો જરાપણુ ભય રહેશે નહિ. આ આપણી મહાન સંસ્થાનો ઉદ્દેશ છે અને એને લક્ષ્યમાં રાખવાની અત્યારે આપણને ખાસ જરૂર છે.

આપણી ડામમાં અત્યારે જે બે મુખ્ય પ્રશ્ન પર ધ્યાન આપવાનું છે તે આપણી આગળ આ સંસ્થા લાવે છે અને આ અધિવેશનમાં પણ લાવશે. પ્રથમ અગત્યનો પ્રશ્ન ઢળવણીનો છે. ઢળવણીના વધારા સાથે આપણી પ્રગતિનો ખાસ સંબંધ છે અને તેને માટે અનેક પ્રયત્નો કરી મોટા પાયા ઉપર કાર્યો કરવાની જરૂર છે. આ પ્રશ્ન પર આ અધિવેશનમાં મુખ્યત્વે કરીને વિચાર કરવાનો હોવાથી માત્ર તેનો નામનિર્દેશ કરી બીજી તેટલીજ અગત્યની બાબત પર આપનું ધ્યાન ખેંચીશ. તે બીજી બાબત તે આપણી ધટતી જતી વસ્તીની છે. આપણે મંદિર, શાસ્ત્રો કે ઢળવણીને અંગે ગમે તેટલા નિર્ણયે, કરીએ, પણ બ્યાસુધી આપણને કાય રોગ લાગુ પડ્યો હોય, આપણી સંખ્યા દર વર્ષે નિયમિત ટકાઓમાં ધટતી હોય ત્યાંસુધી આપણે જરાપણુ વધી શકીએ એ અસંભવિત છે. વસ્તીપત્રક જોતાં જણાય છે કે આપણે સમૂહબળમાં દર વર્ષે ધટતા જઘએ છીએ, આપણી ડામમાં ગમે તે કારણોથી મરણપ્રમાણ બહુ વધારે આવે છે અને આપણી સ્ત્રીઓ અને બાળકો નાની વયમાં આઠ્યા જાય છે. આ સંબંધમાં વસ્તીના વધારા માટે આપણે અનેક દિશાએ કાર્ય કરી શકીએ. આવા જ્ઞાનના જમાનામાં આપણે ધણા માણસોને વીર પ્રજાના સંદેશા કહી સંભળાવીએ, તેઓની સ્વાદ્વાદ, નયનિક્ષેપગર્ભિત વાણીને વિસ્તારી શકીએ, અને અરૂપ પ્રયાસે અનેકને જૈન બનાવી શકીએ તેવા મંજોગો છે, રાજ્યની અનુકૂળતા છે, તત્ત્વજ્ઞાન નવીન તર્કપદ્ધતિને બંધ બેસતું છે, સર્વ મંજોગો અનુરૂપ છે, તેથી આ વખતનો ખરેખરો લાભ લેવાની આપણને જરૂર છે. અર્થ વગરના ઝગડાઓમાં નકામો શક્તિ અને ધનનો દુર્અપયોગ કરવાને બદલે આ કાર્ય ઉપાડી લેવાની જરૂર છે. આ બે અગત્યની બાબત માત્ર અચવીને હુ દરે માગ વિષયના હેવટના ભાગ પર આવીશ.

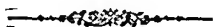
જે અન્ય કાર્ય આ મંન્યા દ્વારા બની ગયું છે તેટલાથી મંતોપ માની બેસી રહેવાનું નથી હવે ધણુ કરવાનું બાકી છે. તે માટે સર્વેએ એકમંપ થઈ કામ હાથ ધરવાની ખામ અગત્ય છે. આપણે એકત્ર બળથી ધણુ કામ કરી શકશું, આપણો એકત્ર અવાજ બહુ દૂર સુધી સંભળાશે, આપણો મુનંબદ્ધ ધ્વનિ દિગંતમાં ગાનશે, આપણો એકત્ર પ્રયામ બહુ સુદૃઢ કળો નીપજવી શકશે, માટે દરે પ્રમાદ છોડી કર્તવ્યનિષ્ઠ બનવાની ખામ જરૂર છે. થોડા મમયમાં જે કાંઈ પરિણામ આપણે નીપજવી ગયા છીએ તે ભવિષ્યને માટે માઠી આશાઓ આપનાર છે.

આ વખતની ડાન્ડરન્સ જમ અને તેમ ઓછા દબદબા સાથે કરવી એવો પ્રથમથી આપણા અગાઉના ઠરાવ પ્રમાણે નિર્ણય હતો. સને ૧૯૦૩ માં મુંબઈમાં ડાન્ડરન્સ મોટા દબદબા સાથે ભર્યા પછી તેનો ખર્ચ ઉત્તરોત્તર વધતો ગયો અને વડોદરા, પાટણ, અમદાવાદ, ભાવનગર તથા પુના ખર્ચની બાબતમાં ટેટલા વધતા ગયા તે આપે જોયું હશે. શરૂઆતમાં હિંદુચાલને લોકપ્રિય બનાવવા માટે એવા ખર્ચની જરૂરી-આત હતી. હવે આપણે વધારે ગંભીરપણે કામ હાથ લેવામાં ખર્ચને જમ અને તેમ ઓછી હદમાં રાખવાની જરૂર સ્વીકારાયલી હતી. બીજા શહેર કરતાં મુંબઈજ તે બાબતમાં દાખલો બેસાડે તે વધારે યોગ્ય ગણાય, કારણ કે જે શહેરથી ખર્ચ વધવાની શરૂઆત થઈ હતી ત્યાંથીજ ખર્ચ ઓછો થવાની શરૂઆત થવી જોઈએ; માટે આપ સાદાઈ તેના સંપૂર્ણ સ્વરૂપમાં સર્વ વ્યવસ્થામાં જોશો. ડાન્ડરન્સની વધારે ગંભીર દ્રવ્ય વિચારતાં આપણને હવે ખાલ શોભા પર દુર્લેક્ષ આપવાનો વખત આવી પહોંચ્યો છે. આ શરૂઆત કરી છે તેનો ઉદ્દેશ એ છે કે ગમે તેટલી નાની વસ્તીવાળું શહેર કે ગામ ભવિષ્યમાં ડાન્ડરન્સને બોલાવી શકે એવી યોજના કરી દેવી. મુંબઈ શહેરના પ્રમાણમાં સાદાઈ રાખી શકાય તેટલી રાખવા યત્ન કર્યો છે. આ વખતની ડાન્ડરન્સમાં કોઈ પણ વિવાદગ્રસ્ત કે તકરારી પ્રશ્ન ન ચર્ચાય તે જરૂરી લાગવાથી અમે ઠરાવોના ખરડામાં એવો કોઈ પ્રશ્ન લીધો નથી. કયા અને કેવા પ્રશ્નો લેવા તે સખજેદ્દસ કમિટી નિર્ણય કરશે. અમારી બીજી મજબુત ઇચ્છા એ હતી કે ડાન્ડરન્સનું બંધારણ જમ અને તેમ સંગીન થાય અને તે પર પૂરતો વિચાર થાય તે માટે આ વખતે ખાસ લક્ષ્ય આપવું અને ડળવણીના મુખ્ય સવાલને પ્રથમ સ્થાન આપવું. આ ધોરણ પર અમે કામ લીધું છે, તેથી કોઈ જગોએ આપનું સ્વાગત જેવું જોઈએ તેવું ન થયું હોય, આપની સગવડ પૂરતી જળવાઈ ન હોય તો અમને દામા કરશો.

ધણું થોડું બોલવાનો વિચાર હતો છતાં વધારે બોલાઈ ગયું છે. હવે આપની અને આપણા શ્રીમાન્ પ્રમુખ સાહેબ જેઓનું સુંદર સુભાષિત શ્રવણ કરવા આપ ઉત્સુક થઈ રહ્યા હશે તેની વચ્ચે હું વધારે આવવા ઇચ્છતો નથી. આપનું ફરીવાર સ્વાગત કરતાં મને અત્યંત આનંદ થાય છે. બહુ થોડા વખતમાં કાર્ય કરવાનું હોવાથી તેમજ ઘણા ઓછા ખર્ચમાં કાર્ય પાર ઉતારવાની ઇચ્છાથી અમારી અનેક ભૂલો થઈ જવાનો સંભવ છે. અમારી અનેક સખલનાઓને કાંતવ્ય ગણી આપ અમારો અંતરનો ભાવ સ્વીકારશો અને આપે અન્ને પધારી અત્રસ્થ શ્રી સંધને જે માન આપ્યું છે તે વાસ્તે તેના તરફનો મારો ધન્યવાદ વધાવી લેશો.

રા. રા. બાલાભાઈ મગનલાલ નાણાવટી સાથે આપને વિશેષ પરિચય કરાવવાની જરૂર નથી. તેઓ આપણા ઉપર અનેક પ્રકારનો સીધી અને આડકતરી રીતે ઉપકાર કરનાર, રાજ્યના જૈન લંડારોને પ્રસિદ્ધિમાં લાવનાર લોકપ્રિય નામદાર ગાયકવાડ

સર સચાચરાવના માનીતા વૈદિકીય સલાહકાર અને વિદ્વદ્રત્ન છે. તેઓએ અત્યાર સુધી અનેક શુભ કાર્યોમાં સીધી અને આઠકતરી રીતે ધ્યાન આપ્યું છે અને કામ-સેવા કરવા ઉદ્ધુક્ત થયા છે. એવા લાયક નરને આપ પ્રમુખ તરીકે મેળવવા લાગ્ય-શાળી થયા છે એ અત્યંત આનંદની વાત છે. આપ સર્વને રિસેપ્શન કમિટી તરફથી દ્રીવાર આદર આપતાં મને ધણે આનંદ થાય છે. હવે આપ પ્રમુખ સાહેબની રીત-સરની ચુંટણી કરવાનું કાર્ય હાથ ધરશે એટલી વિજ્ઞાપ્તિ કરી આપ સાહેબ પાસે સ્વાગતને અંગે થયેલી અથવા થઈ જાય તેવી સ્પષ્ટનાઓ માટે ક્ષમા આહી માંડ વક્તવ્ય પૂર્ણ કરીશ.

શ્રી દશમી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સના

પ્રમુખ સાહેબનું ભાષણ.

મંગલં ભગવાંતે વોરો, મંગલં ગૌતમ પ્રભુઃ ।

મંગલં સ્થૂલિમદ્રાદ્યા, જૈન ધર્મોઽસ્તુ મંગલં॥

જૈન બંધુઓ, લાગિનીઓ અને શુદ્ધસ્થો

આ કોન્ફરન્સમાં ભાગ લેવા માટે દૂર દૂર પ્રદેશોમાંથી આપ સર્વેને આટલી મોટી સંખ્યામાં અત્રે પધારેલા જોઈ, મને અત્યાનંદ થાય છે. આજની શ્રી દશમી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સનું પ્રમુખપદ મને આપવા માટે હું જૈન કોમનો અને ખાસ કરીને મુંબાઈના શ્રી સંઘનો ખરા અંતઃકરણથી આભાર માનું છું. આ કોન્ફરન્સનું પ્રમુખસ્થાન લેવા માટે ત્યારે મને કહેવામાં આવ્યું ત્યારે મારા મનમાં કેટલીક આનાકાની થઈ હતી; કારણ કે કોન્ફરન્સ કેટલાક વર્ષની વિત્રાંતિ પછી ગયે વર્ષે મળી હતી, છતાં આ વર્ષે તે ફરીથી મળી શકશે કે કેમ, તે ખાતર ઘણા તરફથી સંકેત બતાવવામાં આવતી હતી; પણ મુંબાઈના કેટલાક આગેવાનો અને તેમાં ખાસ કરીને યુવાન વર્ગનો દૃઢનિશ્ચય અને ઉત્સાહ જોવામાં આવ્યો ત્યારે તેમના આમંત્રણનો અસ્વિકાર કરવો એ આ ઉત્તમ સંસ્થાનો તેમજ તેના ઉત્તમ કાર્ય વાહકોનો અનાદર કરવા જેવું મને લાગ્યું, અને કેટલાક પ્રતિકુળ સંજોગો છતાં, તેમજ આવા મહાનકાર્ય માટે પૂરતી રીતે હું લાયક નહિ હોવા છતાં મારી સક્તિ મુજબ તેમાં ભાગ લેવો એ મારી યરજ સમજી આપતું આમંત્રણ મેં સ્વીકાર્યું. અને મને સંપૂર્ણ આશા છે કે આપ સર્વેની મદદથી આપણે હાથમાં લીધેલું આ શુભ કાર્ય નિર્વિઘ્ને પાર પડી અવસ્ય ફળદાયી નીવડશે.

લઢાઈ.

૨. ગાંધી સાહબની માફક આ વર્ષે પણ આપણે યુદ્ધપમાં આવતા મહા યુદ્ધના સમયમાંજ મજ્યા છીએ; અને દિલ્હિગિરીની સાથે કહેવું પડે છે કે એ લઢાઈનો અંત આવતો નથી તેમજ હજી કંઈ છેડો પણ દેખાતો નથી. આવા મહાન વિમ્મદમાં આપણા રાજકર્તા અને તેમનાં મિત્રરાજ્યો દુસ્મનોના જોરને તેમજ તોરને દાબી દેવાને પ્રયત્નો કરી રહ્યા છે, તેમાં તેમની સંપૂર્ણ ફતેહ ઇચ્છીએ છીએ અને આશા છે કે આપણે ફરીથી મળીશું તે પહેલાં આ મહા-સંહારનો અંત આપણા બ્રિટિશ સામ્રાજ્યને અનુકૂળ આવશેજ.

કૉન્ફરન્સને મુઆઇની મદદ.

૩. આપણી આ કૉન્ફરન્સની શરૂઆત મારવાડમાં ઇ. સ. ૧૯૦૨ માં શ્રીયુક્ત યુલાબચંદ્રજી દહાના પ્રયાસથી નોંધા પાયા ઉપર કરવામાં આવી તી, અને તેને દદ બનાવી આગળ ચલાવવાનું માન મુઆઇના શ્રી સંધને હતું. તે પછી આઠ વર્ષ જુદે જુદે ટેકાણે મળ્યા પછી એકા વર્ષના ગાળા બાદ, ગયે વર્ષે મારવાડમાં તેનો પુનરાદાર થયો હતો. તે પછી સુરતના મુઆઇમાં ફરીથી આ કૉન્ફરન્સ મળી છે. પ્રથમ તેને જેમ મુઆઇ તરફથી સંપૂર્ણ મદદ મળી હતી, તેમજ આ વર્ષે પણ મળી છે, એ ઘણા સંતોષની વાત છે. આ કૉન્ફરન્સનું ધણુંખણ કામ મુઆઇમાં જ થાય છે એટલે મુઆઇ નગર એ તેનું પોષક છે એમ કહી શકાય તો ચાલે, અને તે હમેશાં આવા માનને પાત્ર રહેશે એવી આપણે ઇચ્છા રાખીશું.

આ કૉન્ફરન્સની જરૂરીયાત.

૪. હાલના જમાનાની પ્રવૃત્તિ જોતાં આપણી કામને કૉન્ફરન્સ વગર ચાલે તેમ નથી. કૉન્ફરન્સથી જૈન કોમની છુટીછવાઇ નાની નાની ન્યાતો, તેનાં મંડળો, અને સંધોનો સમૂહ મજબુતાઇથી એક થયેલો જોઇ શકાય છે, અને આગળ વધીને એટલે સુધી પણ કહી શકાશે કે કૉન્ફરન્સ એ જૈન કોમનું જીવનભૂજ છે. કોમની અંદર જે અનહદ શક્તિ, ગૌરવ, સામાજિક બળ અને પ્રગતિનો જુસ્સો આવી રહેલાં છે, તે દર્શાવનારી સંસ્થા છે. તે જૈન કોમના ઉત્તમ વિચારો, ઉત્તમ દેખવણી, સામાજિક મુદારો અને અનહદ ધર્મજ્ઞાન પ્રવર્તાવનાર મંડળ છે. જે કોમ આગળ વધવાનો દાવો કરે, અગર તે આગળ વધવાના પ્રયત્નો કરે તેને આવી સંસ્થાની ખાસ જરૂર છે. સમાજની ઉન્નતિના કામમાં તીવ્ર લાગણી અને ઉત્તમ આસયોચાળા યોગ્ય માણસો છુટાછવાયા પ્રયત્નો કરી શકે ખરા, પણ તેમના કામમાં સરળતા કરી આપવા સમસ્ત કોમનું બધારણ અને મદદ ન હોય તો આવા પ્રયત્નો ધણીવાર નિષ્ફળ જાય છે; અને તેમનું કામ ચિરસ્થાયી થઇ શકતું નથી, માટે સમસ્ત જૈન કોમની ઉન્નતિના ઉત્તમ વિચારો આમળ સાધી તેને વ્યવહાર રૂપમાં આણનાર આ સંસ્થાની ફેટલી બધી જરૂર છે તે હરકાઇ વચારં-વંત માણસ સમજી શકશે. ફેટલાક માણસો આ કૉન્ફરન્સની જરૂરીયાત બાબત શંકા બતાવતા જોવામાં આવ્યા છે, પણ જો તેમણે કૉન્ફરન્સ ઓછીસ તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલા રીપોર્ટો વાંચ્યા હોત, અને કૉન્ફરન્સની છેલ્લી નવ બેઠકામાં પસાર થયેલા હસવો એક સાથે જોયા હોત, તો તેમને કૉન્ફરન્સ પર અવિશ્વાસ અગર અજાણ્યા હાવવાનું કારણ રહેત નહિ: યંણીજૈન કૉન્ફરન્સ દિલ્હીસ્તાનમાં મળતી બીજી બધી ખરી કૉન્ફરન્સોની આજુકાલ ત્રણ દિવસ મળી હસવો કરી વિખેરાઇ જનારી સંસ્થા નથી. આ સંસ્થા કોમના હિતાર્થે દરદમેશ કામ કર્યાં કરે છે. તેની મુખ્ય ઓછીસ તરફથી કોમની પ્રગતિના વિચારો સતત થયા કરે છે અને તેને અમલમાં મૂકવામાં આવે છે, અને તેના પરિણામે જે સંખ્યાબંધ કાર્યો કરવામાં આવ્યાં છે, તે હાલથી તેનું કાર્યક્ષેત્ર ફેટનું વિશાળ થયું છે તે જોઇ શકાય છે. તેના કાર્યવાહકો દ્વં નિયમવાળા હોઇ સતત કામ કર્યાં જાય છે, છતાં તેમના કામમાં કાંઇ ન્યૂનતા જણાતી હોય તો તે તેમની કાર્યશક્તિને અજાત, ઉચ્ચાસયોની ખામી, અગર એવાં બીજાં કારણોને

લીધે નહિ, પણ નાણાની તંગી અને કામની સંપૂર્ણ સહાયબૂતિ (moral support) ના અભાવને લીધેજ છે.

૫. કૉન્ફરન્સ ઓફિસ તરફથી કામના ઉદ્યતા ધણા સવાલો હાથ ધરવામાં આવ્યા છે. તેના ભગીરથ પ્રયત્નને લીધેજ નૈન સાહિત્ય, નૈન તહેવારો, દેરાસરની પવિત્રતા, વાંચનમાળામાં દાખલ થયેલા નૈન પાઠો વગેરે બાબતો ઉપર સરલતો (concessious) મેળવાઇ સરકાર તરફથી તેમજ યુનિવર્સિટી તરફથી કામનો મરતમો (status) સ્વીકારવામાં આવ્યો છે, તેમજ કામની ધાર્મિક, આર્થિક અને સામાજિક ઉન્નતિ માટે ધણા ઉપયોગી કામો થયાં છે. કામનાં ધાર્મિક અને કેળવણીના ક્ષેત્રો ઉપર ટ્રેનર-રાખવાનાં, નૈન ચૈત્ય અને પ્રાચીન સાહિત્યોદ્ધારના તથા કેળવણીનો પ્રસાર કરવાના તથા લાપણોદ્ધાર લોકમત કેળવવાનાં, ધણા પ્રયત્નો તેના તરફથી કરવામાં આવ્યા છે. કામની ડિરેક્ટરી, મંદિરાવળી તથા ગ્રંથાવળી ધણા પરિશ્રમે તૈયાર કરવામાં આવી છે, અને તેને અંગે ઉપયોગી માહિતીનો સંગ્રહ થઈ શક્યો છે.

૬. આ પ્રસંગે કૉન્ફરન્સ તરફથી કરવામાં આવેલાં દરેક કામની ગણના કરવાનો અવકાશ નથી, પણ જોને આ સંબંધમાં વધુ માહિતી મેળવવાની ઇચ્છા હોય તેને માટે કૉન્ફરન્સ ઓફિસ તરફથી ધણા પરિશ્રમે અને ઉત્તમ રીતે તૈયાર કરેલા રીપોર્ટો મેળવુદ છે. જુદા જુદા ગામના સંઘ અને સંસ્થાઓ તરફથી આજ સુધીમાં આ બાબતોને લગતું ધણું સંગીન કામ કરવામાં આવ્યું છે, પણ તે કામ સંકુચિત ક્ષેત્રવાળું અથવા તો અમુક વિષયને લગતું હોવાથી તે જોઈએ તેટલું વિશાળ ગણાય તેવું થયું નથી. કામના હિતના કેટલાક સવાલો એવા હોય છે કે, કામ સમસ્તેજ તે હાથ ધરવા જોઈએ, અને વ્યક્તિ, ગામ, સ્થાનિક સભા અગર તો સંઘના પ્રયત્નો કૉન્ફરન્સની પ્રવૃત્તિને પોષક હોવા જોઈએ. અલગત અત્યાર સુધીમાં કૉન્ફરન્સ તરફથી જે કામ થયું છે તે જરૂરીઆતના પ્રમાણમાં થોડું દહેરાય, કારણ કે તે ગરૂઆતનું છે. કામની ઉન્નતિ માટે ધણા અગત્યના સવાલો હાથ ધરવાના હજી બાકી છે. (૧) આપણા પ્રાચીન ધર્મનાં ઉત્તમ સિધ્ધાંતો કામનાં દરેક સ્ત્રી પુરુષને સીખવવાના છે, એટલુંજ નહિ પણ દુનિયાના બીજા ધર્મના લોકોની જાણમાં પણ લાવવાના છે. (૨) નૈન કામ વેપારી અને સાહસિક છે તેથી તે હુન્નર, ઉદ્યોગ અને વેપારમાં જમાનાને અનુસરી આગળ વધે, તેમજ (૩) સમાજના રીત રિવાજોમાં અને જ્ઞાતિયધારણોમાં સુધારો કરી તે બધાં કામની ધાર્મિક, આર્થિક અને શારીરિક ઉન્નતિમાં સહાયકારક થાય તેવા ઉપાયો યોજવાના છે. (૪) આપણી કામમાં શિક્ષણ હજી ઉચ્ચ સ્થિતિમાં લાવવાનું છે. આપણી ઉન્નતિ કેવી રીતે કરવી અને કાર્ય કેવી રીતે આગળ વધારવું તે માટે આપણામાં ઉચ્ચ આશયોની ન્યૂનતા નથી. આપણા પ્રાચીન જ્ઞાનભંડાર, આપણો સુઠ યુનિગણ અને આપણો કેળવણીનો વર્ગ આપણને ઉત્તમ વિચારો અને માર્ગો બતાવી શકે તેમ છે. ખામી માત્ર એટલીજ છે કે તે વિચારો હજી આપણને સંપૂર્ણ રીતે આત્મભાષ્ય થયા નથી, અને તેથી કામના હિતના મહત્વના સવાલો ઉપર જોઈએ તેવું હજી અપાતું નથી, અને તેથીજ લોકોમાં

નજની બાબતોમાં પણ કુસંપ અને કૃત્રિયા જોવામાં આવે છે. એ કારણને લીધેજ સમગ્ર બળથી થઇ શકે તેવા એકત્ર વિચારના અને વ્યવસ્થિત (concerted & well organised) પ્રયત્નો આપણામાં જોવામાં આવતા નથી. માટે ઉચ્ચ આશયોનું વાસ્તવિક જ્ઞાન કરાવવું અને કામના હિતનાં જરૂરનાં કામો માટે સમાજનાં સંપ કરાવવો. એ એ કૉન્ક્રેટ કરવાનાં કામોમાં મુખ્ય ગણવા જેવાં છે. આ કામ કરવામાં કૉન્ક્રેટ ફેલોશીપ નીવડે તો તેણે પોતાનો હેતુ સાધ્ય કર્યો છે એમ સમજવાને તથા માનવાને કાંઈ દરકત જેવું જણાતું નથી.

ધાર્મિક જીવન.

૭. આપણે આપણા ધાર્મિક જીવનની બાબતનો વિચાર કરીએ:-

(ક) પુસ્તકોદ્ધાર:-આપણા પૂર્વાચાર્યોએ જીવનના દરેક વિષય ઉપર ઉત્તમ પ્રયોગ રચ્યા છે, તે પૈકી કેટલાક આપણી બેદરકારીને લીધે નષ્ટપ્રાય થયા છે, ન્યારે બીજા હજી ભંડારમાં ઉધાઇ ખાપ છે, અને લોકોની જાણમાં આવવા પામ્યાજ નથી, અને જે આવ્યા છે તે પૈકી ઘણાંખણના દેશી ભાષામાં ભાષાંતરો થયાં નથી. નાહક કૃત્રિયા લઘુવાર્મા, જૈન શાસનની ખોટી મદત્તા બતાવવામાં, અને અર્ચાગ ન્યાતિ રિવાજોની તાબેદારી ઉઠાવવામાં જૈન દ્વંદ્વ પ્રતિ વર્ષ લાખો રૂપિયા ખર્ચો નાંખે છે, પણ જે જ્ઞાનને માટે આપણે મગરૂર થઈએ છીએ જે ધર્મને લીધે આપણે પોતે આ બધાં કૃતાર્થ માનીએ છીએ, અને ગ્રીમ્ મહાવીરસ્વામીના પુત્રો કહેવરાવવા માટે આપણે આપણને ભાગ્યશાળી ગણીએ છીએ, તે જ્ઞાન અને ધર્મનાં પુસ્તકો અંધારામાં નાખી મૂકવામાં આપણને કોઈ જાતનો આંચકો આવતો નથી, કે આપણાં અંતઃકરણ દુઃખાતાં નથી, એ બધું રોકજનક છે. પુસ્તકો મુસલિમ રાખી તેનો ઉપયોગ બહેજો થાય તેવા ઉપાયો યોજવામાં આપણને પૂરતાં નાણાં મળતાં નથી. પણ જો ન્યાતવર કરવા હોય, ગાય જમારવું હોય, વરોડા કાઢવા હોય અગર નિર્રર્થક ધાર્મિક કૃત્રિયા બદલા હોય તો આપણને નાણાંની ખોટ કદો પણ પડતી નથી. માટે પ્રયોગદારની ધૂરી મદત્તની જાગત ઉપર આપણે ખાસ લક્ષ આપવાનું છે, અને તે માટે બનતા પ્રયત્નો કરવાના છે.

(ખ) ધર્મ તત્ત્વોનું યથાર્થ જ્ઞાન.

૮. પુસ્તકોદ્ધાર સિવાય જૈન ધર્મનું પ્રાચીન તત્ત્વજ્ઞાન સંપૂર્ણ પ્રકારમાં આવી શક્યો નહિ. આ તત્ત્વજ્ઞાન સંદેશાધીપી સમજી શકાય તે માટે તેનાં ગ્રંથરસી, ઇંગ્રેજી તથા બીજી ભાષાઓમાં સરળ ભાષાંતર કરાવી નાનાં નાનાં પુસ્તકો છુટકા ફેલાવવાનો ખાસ જરૂર છે. આપણા મંમૂન અને માગંધી બાણામાં સમાપ્ત થયેલ મૂલસિદ્ધાંતો યથાર્થ સમજવાને લાગતા સંયોગોમાં દશ-પંદર પુસ્તકોનો અભ્યાસ કરવા જેટલો સમય દરેક જાણુને ન મળી શકે એ સ્વાભાવિક છે, આતુ જમનામાં દરેક માણુમને ઉદર નિર્વાહાર્યે પછો અભ્યાસ તથા પરિશ્રમ કરવો પડે છે. એવા વખતમાં તેમને મંમૂન અથવા માગંધી પુસ્તકોનો અભ્યાસ કરવો એ સંભ-

વિત નથી. આ ઉપરથી કહેવાનો આશય એવા નથી કેદામ્બરે સંસ્કૃત અગર માગધી ભાષાનો અભ્યાસ ન કરવો કે કરવાની જરૂર નથી, પણ સાધારણ અભ્યાસનો બોલો વધતો જાય છે, શારીરિક સ્થિતિ બગડતી જાય છે, તેમજ જનતામાં ચાલતી દરેક જાતની પ્રવૃત્તિઓ દરેક માણસ ઉપર જુદી જુદી રીતે અસર કર્યા કરે છે, એવા વખતમાં ઉત્તમ પણ અતિ પરિશ્રમે સમગ્ર શકાય એવાં પુસ્તકોનું અધ્યયન કરવાનું ઘણું થોડાંથી જ બની શકે. જૈન કોમ કેવળ નિરક્ષર નથી, તોપણ હાલના જમાનાના જીવનનું ધોરણ (standard) બોલતાં તે શિક્ષિત છે એમ પણ કહી શકાય નહિ. તે સાથે તેના ઉપર પાશ્ચાત્ય વિજ્ઞાન અને તત્ત્વજ્ઞાનની ઘણી અસર થયેલી નથી. તેથી હજી ધાર્મિક ક્રિયા અને પૌરાણિક દેવકથાઓ (mythology) ઉપર ઘણાની શ્રદ્ધા રહેલી છે, જેથી કરીને સિદ્ધાંતોનું જ્ઞાન મુશ્કેલી નથી તે એકદમ જણાઈ આવતું નથી; પણ જેમ જેમ નવા જમાનાની કેળવણી વધતી જશે તેમ તેમ ક્રિયાઓ, ઉપર અણુગમે આવતો જવાનોજ. તેવે વખતે સદેવાધારી સમગ્ર શકાય એવા સ્વરૂપમાં ધાર્મિક સિદ્ધાંતો મૂકવામાં નાહ આવે તો હવેનો ઉછરતો વર્ગ ધર્મના રહસ્યથી વિમુખ થતો જશે. એ સ્થિતિ અટકાવવાને માટે બધા વર્ગનાં સ્ત્રી, પુરૂષ અને બાળક માટે ધાર્મિક સાહિત્ય તૈયાર કરાવવું જોઈએ. તેમ થયે જૈન ધર્મનું તેમજ કોમનું ગૌરવ હાલના કરતાં પણ વધુ સમજાશે અને સચવાશે.

પ્રાચીન પુસ્તકો શોધી કાઢી જાવવાનું તેમજ તેમાંથી ઉપયોગી જણાય તેનાં ભાષાંતરો કરાવવાનું કામ કેટલીક સંસ્થાઓ તરફથી અને ખાસ કરીને શ્રીમંત મુરકાર મહારાજ ગાયકવાડ એઓ તરફથી ઉપાડી લેવામાં આવ્યું છે તે પ્રશંસનીય છે. આ બાબતમાં હજી ઘણું જ કામ કરવાનું બાકી છે અને તે મોટા પાયા ઉપર ચાલે તેમ કોન્ફરન્સે કરવું જોઈએ. પ્રાચીન અને અમૂલ્ય ગ્રંથોના જ્ઞાન ભંડારો ઘણા દેશી રાજ્યોમાં આવેલા છે, તેથી શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકારના સ્તુત્ય પગલાંને અનુસરીને બીજા રાજ્ય મહારાજાઓ પણ પોતાના રાજ્યમાં આવેલા ભંડારોનું પ્રાચીન જૈન સાહિત્ય પ્રકાશમાં લાવવા બનતી મદદ કરે એવી વિનંતિ કોન્ફરન્સે તેમને કરવી જોઈએ.

(ગ) પ્રાચીન શોધખોળ :—

૯. આપણી કોમનો ધાર્મિક : ઇતિહાસ, ઐતિહાસિક રીતે શોધખોળ કરી, તૈયાર કરાવવાની જરૂર છે. પૂર્વે થઈ ગયેલા આપણા મહાન આચાર્યો, ઉત્તમ વિચારકો, જૈન રાજાઓ તથા તત્ત્વજ્ઞાનિઓનાં નામજ માત્ર આપણે જાણીએ છીએ. જૈનધર્મ કેટલો પ્રાચીન છે અને બીજા ધર્મનાં સિદ્ધાંતો સાથે તેનો કેટલો સંબંધ છે, તે જૈનદ્રષ્ટિએ ખાત્રાભરેલી રીતે શોધી કાઢવાની તથા બહાર પાડવાની જરૂર છે. પ્રાચીન શિક્ષાલેખો, જુના ચૈત્યા, પ્રાચીન પુસ્તકો તેમજ બીજાં દેવાલયો ઉપરથી તથા બીજા કોમોના લેખો ઉપરથી આપણે આપણા ઇતિહાસ તૈયાર કરાવીએ તો આપણે આપણી કોમને તેમજ દુનિયાને સારો ફાયદો કરી શકીએ. તે ઉપરાંત આપણે જે સિદ્ધાંતો સત્ય માનીએ છીએ, તેની ખાત્રી પણ દુનિયાને કરી આપવાની છે. દાખલા તરીકે આપણે વનસ્પતિ, અગ્નિ, વાયુ વિગેરેમાં જીવ છે એવું

માનીયે છીએ. પણ આ વાત વિદેશીય લોકોના હૃદયમાં ઉતરતી નહોતી, છતાં તેની સામિતી આપણા તરફથી વ્યવહારિક શાસ્ત્ર મુજબ આપી શકાય નહોતી. હાલમાંજ કલકત્તાના ડૉ. બોએ આ બાબત લાંબી મુદત શોધખોળ અને પ્રયાસ કરી આપણી માન્યતાનું ખરાપણું પુરવાર કરી આપ્યું છે; તેવીજ રીતે આપણા જંતુશાસ્ત્રની અને વચન વર્ગણનાં પુદ્ગલો (Vibratory atoms) ની સામિતી અર્વાચીન જંતુ વિદ્યાશાસ્ત્ર (Bacteriology) અને ફોનોગ્રાફ (Phonograph) ની શોધખોળ દ્વારા યથા રાખી છે. આવી સામિતીઓ કરી આપવાના પ્રયત્નો આપણી કોમ તરફથી થવા જોઈતા હતા, અને હજી પણ એવા ઘણા સિધ્ધાંતો હશે કે, જેની તપાસ યથા હાથના જમાનાને અનુસરતી શોધખોળ કરી દુનિયામાં નવું અજવાળું પાડી શકાય.

૧૦. હિંદુસ્તાનમાં ઐતિહાસિક વિષયોમાં જૈન કામે જેટલું કંઈું છે તેટલું બીજા કાષ્ટકામે બાળેજ કંઈું હશે. આપણા ઐતિહાસિક રાસા, પ્રબંધો, ચરિત્રો તેમજ શિક્ષાલેખો અને ગ્રંથોને અતે અપાતી વંશાવળીઓ હિંદના ઇતિહાસ ઉપર ઘણો પ્રકાશ પાડે એમ છે. હમણાંજ દેવકુલ પાઠકના શિક્ષાલેખો પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યા છે તે ઇતિહાસના સંબંધમાં અગત્યના છે કુમારપાળ ચરિત્ર, વસ્તુપાળ રામો, અગરુશા રામો, વિમળ પ્રબંધ (જે અર્થ સાથે છપાઈ ગયા છે) વગેરે કાઠીઅથ ગ્રંથો ઇતિહાસ ઉપર અજવાળું પાડે એવા છે,

(ઘ) પ્રાચીન ઐત્યોહાર.

૧૧. પ્રાચીન પુસ્તકો સાચવી રાખવા, સિદ્ધાંતો સરળ ભાષામાં લખાવવાં અને જૈન ઇતિહાસ તૈયાર કરાવવો એ જેટલું અગત્યનું છે, તેટલુંજ જરૂરનું મંદીરો સારી સ્થિતિ માં રાખવાનું અને જુના શિક્ષાલેખો સંગ્રહી રાખવાનું પણ છે. નાનાં જુનાં જૈન વસ્તિવાળા ગામોમાં મોટાં મંદિરો બાંધી અને ઘણાં મંદિરવાળાં મોટાં ગામોમાં નવાં દેરાસર બંધાવી લાખે રૂપિયા અર્થ કરવા કરતાં જુનાં મંદિરો સમગ્રથી સુરક્ષિત રાખી, તેમને લગતાં ઉપર બતાવેલાં વિશેષ ઉપયોગી કાર્યોમાં નાણાં ખર્ચવામાં આવે તો ઘણું સંગીન કામ થયેલું ગણી શકાય. સંઘન દેરાસરોના દ્રવ્યોનો ઉપયોગ આ ખાતે કરવામાં આવે એ ઇચ્છના જેવું છે. નવાં દેરાસરો બાંધવા કરતાં જુનાંનો જીર્ણોદ્ધાર કરવામાં આપણાં શાસ્ત્રો વિશેષ પુણ્ય માને છે.

(ઙ) સાધુઓના અભ્યાસ માટે સવક.

૧૨. આપણા પરમ પવિત્ર વિદ્વાન પૂર્વાચાર્યો શ્રીમદ્ યશોવિજયજી, હસ્તિશ્વરજી, દેવચંદ્રજી, આનંદધનજી, હિરવિજયજી, દેવચંદ્રાચાર્યજી, તથા વિજયભક્ષિ મુરૂજી વિદેશના ગ્રંથો આપણે વાંચીયે છીએ ત્યારે આપણને તેમની અગાધ શુદ્ધિ-શક્તિ ઉપરાંત દરેક વિષયમાં નિપુણતા માટે માન અને પૂન્યભાવ ઉત્પન્ન થયા વગર રહેતાં નથી. તેઓ જૈન ધર્મનાં સિદ્ધાંતોથી સંપૂર્ણ વાકેફ હતા, એટલુંજ નાહ પણ અન્ય વિષયો જેવા કે આય, તંત્ર, સાહિત્ય, વિજ્ઞાન, વૈદક, ન્યોનિર તથા ખગોળ વિદ્યા વિગેરે ટાસ્કોની મારી મારફતની ધરાવતા હતા, અને એ વિષયો ઉપર શોધખોળ કરી તેની ખોટવખી કરી શકતા

હતા. ત્રિશ્લેષમાં જૈનાચાર્યો તેમના સમયમાં પ્રચલિત એવી જુદી જુદી ભાષાઓનો અભ્યાસ પણ કરતા હતા, અને ઔષ્ધ અને જૈનધર્મોચાર્યોએ જેમ પોતાના ગ્રંથો પ્રાકૃતમાં લખવાની પહેલ કરી તેમ જૈન સાધુઓએ ગુજરાતી ભાષામાં પુષ્કળ ગ્રંથો લખી દેશ ઉપર મોટા ઉપકાર કર્યો છે. જૈન રાસાઓ, કથાઓ તથા અનેક વિષયોને લગતું જૈન સાહિત્ય એક્ટી જૈન કોમમાંજ નહિ, પરંતુ બીજા કોમોમાં પણ જાણીતું છે. હાલમાં આપણા સાધુઓમાં પણ કેટલાક સમર્થ વિદ્વાનો છે અને તેઓ પણ ધર્મ અને કોમની સેવા યથાશક્તિ બજાવી રહ્યા છે, છતાં પણ કેટલાકની કેળવણીમાં કેટલીક ન્યૂનતા નજરે આવે છે. આપણા બધાના અનુભવમાં આવ્યું હશે કે, પૂજ્ય મુનિ મદારાજેમાં બુદ્ધિ, શક્તિ અને શ્રદ્ધાની ખામી નથી. જો તેમને જૈન કોમ તરફથી ધાર્મિક, સામાજિક અને વૈજ્ઞાનિક (Scientific) અભ્યાસને માટે પૂરતી સરજતા અને જોઈતાં સાધનોની જોગવાઈ કરી આપવામાં આવે તો તેઓ ધણા સારા વિદ્વાન નીવડી કોમને અને દુનિયાને સારો ફાયદો કરી શકે. આપણા જૈન સાધુઓમાંથી સર્વદર્શી જાહેર આખ્યાનો આપનાર, જાહેર લેખો લખનાર અને જાહેર સેવાઓ કરનાર નીકળવાની ખાસ જરૂર છે. આ જમાનામાં કેટલાક અધ્યાત્મ જૈનોને ઉપાશ્રયમાં માત્ર આખ્યાન આપી તથા ધાર્મિક ક્રિયાઓ કરાવી તેમણે બેસી રહેવાનું નથી. હવે તો ખુણાં મેદાનોમાં અને જાહેર મકાનોમાં સમાજ સમક્ષ કૃત્તમ વિચારોથી ભરપૂર જાહેરઆખ્યાનો આપનારો સમય આવી પહોંચ્યો છે. હાલમાં તેમના પૈરી ધણાને જે કેળવણી મળે છે તે ધણીજ સંકુચિત અને સાધારણ જૈન શાસ્ત્રના સિદ્ધાંતોની અને ક્રિયાકાંડ કરવા પૂરતીજ હોય છે. બીજા ધર્મની અગર તો પાશ્ચાત્ય શીક્ષણી (તત્વજ્ઞાન) અને વિજ્ઞાન કે જે હાલ દુનિયાના બધા વિચારોને દોરે છે, તેમની તેઓને નિલકુલ માહિતી હોતી નથી. અને શૌધબોજાની અર્ચાની પદ્ધતિથી તો તેઓ બિન્નકુલ જાણીતા હોતા નથી. અતિશય શ્રદ્ધાથી શ્રીમદ્વાતીરસ્વામિના બેષ પ્રત્યેની ચાલતી આવડી પૂજ્યબુદ્ધિ હાલના આગળ વધતા જમાનામાં કાયમ રહેશે કેમ, એ માટે ઉંડો વિચાર કરવો જોઈએ, જૈન કોમને સાધુઓની ખાસ જરૂર છે. એવાદ્રષ્ટિએ આવા દેશોપકારક, અને ધર્મોપદેશક બીજા કોઈપણ રીતે કોમને મળી શકે તેમ નથી. સંસાર ત્યાગ કરી જનસેવા અને આત્મ સાધનને માટે તેમણે આશ્રિત અંગીકાર કરેલું છે. એ સત્કાર્ય તેઓ સારી રીતે બજાવે તે માટે તેમને જાનોપાર્જનમાં દરેક જાતની મદદ અને સહકાર કરી આપવી એ આપણી પ્રથમ ફરજ છે. એ ફરજ અદા કરવામાં આપણે કોઈપણ જાતની ન્યૂનતા બતાવીએ તો આપણે કૃતધ્વી છીએ એમ કહેવાને કોઈ પણ જાતનો વાંધો નથી; માટે તેમને આપણા ધર્મની યથાર્થ કેળવણી મળે તેમજ ધાર્મિક અભ્યાસ ઉપરાંત નવી પદ્ધતિની કેળવણી મળે એ માટે ઉપાયો યોજવા જોઈએ.

૧૩. સાધુઓના અભ્યાસ માટે એક સ્વતંત્ર પાઠશાળા (academy or seminary) જૈન કોમ તરફથી સ્થાપન થવી જોઈએ અને તેમાં જૈન ધર્મનાં સિદ્ધાંતો અને ક્રિયાના શિક્ષણ ઉપરાંત જુદા જુદા દેશ પરદેશની ભાષા તેમજ વિજ્ઞાન શાસ્ત્ર (science) અને ફિલસૂફીના શિક્ષણ માટે ગોઠવણ કરી આપવી જોઈએ. તેમાં

શીખવનાર જુદી જુદી બાબાઓના તેમજ જુદા જુદા વિષયના નિષ્ણાત આચાર્યો અને અધ્યાપકો નીમવા જોઈએ. વળી દરરોજ માણસ દિક્ષા લે તે પેઠેનાં તેણે આ પાઠશાળામાં અમુક અભ્યાસ કરેલા હોવો જોઈએ; તેમજ તેને સમાજ શાસ્ત્રનો, જન સમાજની સેવાના વિવિધ માર્ગોનો, તત્વજ્ઞાનનો અને ધર્મશાસ્ત્રનો સંપૂર્ણ જોશ થયેલો હોવો જોઈએ; અને સાધુ થયા પછી પણ કોઈ વિષયનો વધુ અભ્યાસ કરવો હોય તો તેમને માટે પણ તેમાં સવડ ગખવી જોઈએ. તે ઉપરાંત તેમાં એક ઉત્તમ લાયબ્રેરી હોવી જોઈએ કે જેમાં તે પાઠશાળાને ઉપયોગી દરેક પુસ્તકનો સંગ્રહ રાખવામાં આવે. આવી રીતે દાસના જમાનાને અતુલ્ય દરેક પ્રકારનું શિક્ષણ મળી શકે એવી ગોઠવણ કરવી જોઈએ. આવી સંસ્થાને અંગે કેટલીક શોધખોળ માટેની શિષ્યવૃત્તિઓ (Research scholarships & fellowships.) રાખી જૈન વિદ્વાનોને દેશપરદેશ મોકલી તૈયાર કરાવી શોધખોળને માટે સવડ અને સરળતા કરી આપવી જોઈએ. આવી પાઠશાળામાં કેળવણી ઉપરાંત ઉપર અતાવેલાં બીજાં શોધખોળનાં કામો (original research) પણ થઈ શકે.

૧૪. દાસ તુર્ત આપણે પોતે આવી મોટી મંસ્થા કદાચ ન કાઢી શકીએ તોપણ એકાદ ચાલુ પાઠશાળા અગર તો નવીન સ્થાપન થયેલી હિંદુ યુનિવર્સિટી દ્વારા આપણે કામ ચાલુ કરી શકીએ. પાશ્ચાત્ય દેશોમાં ખ્રિસ્તિ પાદરીઓને આવી કેળવણી આપવા માટે ઘણા પ્રયત્નો કરવામાં આવે છે, અને તેને લીધેજ શેમન કેથોલીક જેવા જુનો ધર્મ પણ પોતાનું અસ્તિત્વ અને સત્તા જાળવી રહ્યો છે.

આપણા દેશના શ્રી રામકૃષ્ણ, વિવેકાનંદ અને દયાનંદ સરસ્વતી જેવા મહાપુરોએ તેમના ધર્મના સંન્યાસીઓ માટે નવી પધ્ધતિની કેળવણીની કેટલીક સવડ કરી આપેલી હોવાથી તે સંન્યાસીઓ દેશ પરદેશમાં ધાર્મિક, નૈતિક, અને સામાજિક સુધારા સંબંધી કેટલું સારું કામ કરી રહ્યા છે તે જ્ઞાની જાણમાં છે.

ત્યાં સુધી આવી કેળવણીની તેમજ શોધખોળની મરડો કરી આપવામાં નહિ આવે ત્યાં સુધી જૈન ધર્મના તત્વજ્ઞાનનું યથાર્થ રદ્ધત્વ આપણને તેમજ હિન્દુઓના દેશોને સમજાવી શકાશે નહિ. એવી તજવીજ થશે ત્યારેજ જૈન ધર્મ ખરો અને પ્રગતિમાન ધર્મ (Living & Progressive Religion.) તરીકે ગણાશે. આપણા ધર્મ સંબંધી દાસ જે કોઈ બીજા લોકોને યત્કિર્તિયંત જોષ થાય છે તે પાશ્ચાત્ય વિદ્વાનોનેજ આભારી છે. માટે આપણા આચાર્યો અને વિદ્વાનો દેરદેશ જઈને આપણા ધર્મનું રદ્ધત્વ મમળવે, અને આપણા ધર્મ માનનામની સંખ્યા જે દિન પ્રતિદિન ઘટતી જાય છે તે અટકાવી અન્ય ધર્મોમાં આપણા ધર્મમાં આણે એવી તજવીજ ચલાવી જરૂર છે.

(૫) શાળીઓને અભ્યાસમાં મદદ.

૧૫. રાષ્ટ્રોની માફક આખીઆના અભ્યાસને માટે પણ જોગવાઈ કરી આપવાની જરૂર જરૂર મને લાગે છે. દારજી કોલેજોમાં પોતાના નિત્યકર્મમાં જોઈએ તે

શિવાયનું બીજું સામાજિક અને ધાર્મિક જ્ઞાન ઘણું ભાગે હોતું નથી, અને તેમને પોતાનું જ્ઞાન વધારવું હોય તો સાધન પણ હોતાં નથી. તેમના સ્વાર્થ ત્યાગ, સંસાર ત્યાગ અને વૈરાગ્યશીલવૃત્તિઓ માટે દરેકને માન છે, અને તે માન હરહમેશ કાયમ રહેશે પણ એ નિર્દોષ અને શાંત સાધુ મુર્તિઓને ધાર્મિક, નૈતિક અને સામાજિક જ્ઞાનથી વધુ સંસ્કારી બનાવવાની જરૂર છે. આપણા સ્ત્રી સમાજ કેળવણીમાં અને સાંસારિક રીતરિવાજોમાં ઘણું પછાત છે. તેમને ધાર્મિક કેળવણી આપી તેમના હૃદયોને ધર્મ સંસ્કારોથી સંસ્કૃત કરનાર આપણા સાધ્વી વર્ગ અતિ ઉપયોગી બની શકે તેમ છે, અને તે માટે તેમને અનેક ઉત્તમ સાધનો આપી કેળવવામાં આવે તો, જેવી રીતે પાશ્ચાત્ય દેશોમાં દયાળુવૃત્તિથી લોકસેવામાં જીવન ગાળનાર પરિત્રાજ્ઞાઓ (sisters of mercy) ગરીબ અને પછાત વર્ગોમાં તેમજ બીજા જનસમાજમાં સેવાધર્મના કામ કરી અનહદ લાભ આપે છે, તેવીજ રીતે આ સાધ્વીઓ આપણા પાછળ પડેલા અને અજ્ઞાન સ્ત્રી સમાજને અનેક પ્રકારનો લાભ આપી શકે આ હેતુ પાર પાડવા માટે સાધ્વીઓને આવશ્યક કેળવણી માટે તેવી કોઈ સંસ્થા ઉઘાડવી જોઈએ કે જેમાં ધાર્મિક વિષયોના જ્ઞાન ઉપરાંત બીજા ઉપયોગી વિષયોનું જ્ઞાન પણ તેમને આપી શકાય. આપણા સ્ત્રીસમાજમાં શી શી ખામીઓ છે તથા તે દૂર કરવા માટે શા શા ઉપાયો યોજવા જોઈએ, તે જાણવા જેવું જ્ઞાન પણ તેમને અહીંજ મળવું જોઈએ.

૧૬. આ કૉન્ફરન્સ તરફથી એક કેળવણી મંડળ (Educational Board) ખાસ નીમવામાં આવેલું છે, જે આપણી કામમાં ધાર્મિક અને વ્યવહારિક કેળવણીનો પ્રચાર કરવા માટે પ્રયત્ન કરે છે, તેણે આ સાધુ અને સાધ્વીઓની કેળવણીના સવાલો પણ ઉપાડી લેવા જોઈએ, અને આ વિષય કૉન્ફરન્સને જરૂરનો લાગતો હોય તો તેને માટે શા શા ઉપાયો યોજવા જોઈએ તેની તપાસ કરી રીપોર્ટ તૈયાર કરી આવતી કૉન્ફરન્સની બેઠક વખતે રજુ કરે એવી આ બોર્ડમાંથી એક કમિટી નીમવા મારી સૂચના છે. આપણા મુનિ મહારાજને લખીને આ બાબતમાં તેમનો પણ અભિપ્રાય લેવો જોઈએ. તેમની સહાનુભૂતિથી આપણું કામ ઘણું સહેલું થશે. આ સલાહ ઘણો મહત્વનો છે, અને તે સંબંધમાં કુશળતા (tact) અને દૃઢતાથી (firmness) કામ કરવામાં આવે તોજ કંઈ સાફ પરિણામ આવી શકે. હવે એવો વખત આવ્યો છે કે જૈન કામે આ વિષે ચોક્કસ વિચાર પર આવી તે અમલમાં મુકવા જોઈએ.

૧૭ આપણા સાધુ સાધ્વી અને શ્રાવક શ્રાવિકાઓના ધાર્મિક, સામાજિક અને નૈતિક શિક્ષણ માટે એક સારી ધાર્મિક મધ્યસ્થ પુસ્તકાલયની (Central Library) જરૂર છે, કે જેમાંથી દરેક વિષયનાં ઉપયોગી પુસ્તકો જરૂર વખતે ગમેગમે તેમને મળી શકે. સાધુ સાધ્વીઓને પર્યાટન કરવાનું હોવાથી, તેમના વિહારમાં કેટલેક ટેકાણે જોઈતાં પુસ્તકોનો લાભ તેમને મળી શકતો નથી; તેમજ તેઓને પગે વિહાર કરવાનો હોવાથી પુસ્તકોનો જયો સાથે પણ ગંભી શકતો નથી, માટે તેમને જગ્યા જોઈએ ત્યારે અને જ્યાં જોઈએ ત્યાં ઉપયોગી પુસ્તકો મોકલી આપવાની ગોઠવણ હોવી જોઈએ. આવી પ્રબંધ ચલાવી દાહમાં કેટલાક સાધુઓને લઈત્યા પામે એટલા ખર્ચે નિરનિરાશાં પુસ્તકો લખાવી

અને સંઘરી રાખી પોતાની ખાનગી મિલકતની માફક ફેટલોક વ્યવહાર કરવો પડે છે તે કર-
વો પડશે નહીં. આ યોજના માટે વડોદરા ખાતે શ્રીમંત મહારાજ સાહેબ સયાશરાવ
ગાયકવાડ એમના તરફથી મોટા પરિશ્રમે અને અર્થે જોડવામાં આવેલી સેન્ટ્રલ લાયબ્રેરીની
યોજના અને કામ કરવાની પદ્ધતિ અનુકરણ કરવા જેવી છે.

કેળવણી.

૧૮. કોન્ફરન્સની બેઠકોમાં શરૂઆતથીજ જૈન કોમની કેળવણી માટે ધ્યાન વિશે-
સ કરવામાં આવ્યું છે. દરેક પ્રમુખે, સ્વાગત કમિટીના ચેરમેને, તેમજ અનેક વક્તાઓએ
કેળવણીની જરૂરીઆત સંબંધી ભાષણો કર્યાં છે. કેળવણી વધારે પ્રમાણમાં પ્રસારે, લોકો
તેનો વધારે લાભ લે તે માટે દર બેઠકે દરોવો પસાર કરવામાં આવ્યા છે. ઉપરાંત
કોન્ફરન્સના ઉપદેશકોએ ગામે ગામે ફરી કેળવણીના ફાયદા સ્ત્રી પુરૂષોને સમજાવવા
અનેક પ્રયત્નો કર્યાં છે. આ વિચારોને વિશેષ વ્યવહારે બનાવવાને સન ૧૯૦૬-૧૦માં
કોન્ફરન્સ તરફથી એક કેળવણી બોર્ડની નિમણૂક કરવામાં આવી છે, અને અત્યાર સુધીમાં
તેના તરફથી જે કાંઈ કામ કરવામાં આવ્યું છે તેનો રિપોર્ટ આ વર્ષે આપણી સમક્ષ
રજુ કરવામાં આવ્યો છે, એટલે હવે પછી વધારે સંગીન કામ કરવાને માટે શરૂઆત થઈ
છે. આ કારણોને લીધે હવે મારે આ વિષય ઉપર વધારે કહેવાતું રહેતું નથી. મેં ઉપર
કહ્યું તેમ જૈન કોમ કેવળ નિરક્ષર નથી, પણ હજી હાલની દેશકાલની સ્થિતિ અનુસાર
સામાન્ય અને વપાર ઉદ્યોગની ઉંચી કેળવણી લેવાની જરૂર સંપૂર્ણ રીતે
સ્વીકારાઈ હોય તેમ લાગતું નથી. યુનિવર્સિટીમાંથી પ્રતિવર્ષ બહાર પડતા સંખ્યામાં
એન્જીનેરો પૈકી પાસી અગર ખીજી કોમની સંખ્યા સાથે સરખાવતાં આપણી કોમના
એન્જીનેરોની સંખ્યા માત્ર નામનીજ દેખાય છે. ગુજરાત દેશમાં ૫૭૦૦૦ જૈન પુરૂષોની
વસ્તીમાં અત્યાર સુધીમાં માત્ર સો સવાસો એન્જીનેરો થયા હોય તેમ લાગે છે. દર
પાંચસે માણસે એક એન્જીનેર એ શા હિસાબમાં ? આ આંકડા ઉપરથી આપણી કોમ
હજી કેળવણીમાં કેટલી પછાત છે એ સહજ સમજાતું છે. વળી મારે જણાવવું જોઈએ કે
જે કેળવણીથી આપણે પોતાની દુરજ સમજતા થઈએ, ઉચ્ચ જીવન ગાળી શકીએ, અને
ધાર્મિક, સામાજિક, શારીરિક અને આર્થિક દિશામાં દન પ્રતિદિન સુધારો વધારો
કરતા જઈએ તેવી કેળવણીની આ પછુને ખાસ જરૂર છે. કેળવણી માત્ર ગરીબોનેજ માટે છે
એમ સમજવાતું નથી. ગરીબ અને તવંગર એ સર્વેએ તેનો એકસરખો લાભ લેવાનો છે.
ખીન કેળવાઈલો શ્રીમંત વર્ગ દેશને અને કોમને મંગીન લાભ કરી શકતો નથી. આર્થિક
સ્થિતિ મારી પોતાની સાથે જોનામાં ધાર્મિક જીતિ અને મંદમરી જીવન હોય, તેજ તેનો સંદુષ
યોગ કરી સમાજને ઉપયોગી થઈ પડે છે. આ પ્રમાણે શ્રીમંત વર્ગને નાણાંની અનુજ્ઞા
દેવાથી ઉંચી કેળવણી લેવાની વિશેષ જરૂર છે.

શ્રી કેળવણી.

૧૯ આ ઉપરાંત શ્રી કેળવણીની ખાજનામાં તો આપણે છેજન પછાત વક્તા
જણાવેલા છીએ. આપણી કોમની ગુજરાતની ઓએની ૧૫૧૬૪ની વરિતમાંથી માત્ર ૪૫૬૩

નેજ લખતાં વાંચતાં આવડે છે, એવું કામના વસ્તિપત્રક ઉપરથી જણાય છે. સ્ત્રી કેળવણીના અનેક ફાયદા હાલના જમાનામાં વધુ વિસ્તારથી જણાવવાની જરૂર મને જણાતી નથી; છતાં પણ ખાસ એટલું તો જણાવવાની જરૂર લાગે છે કે આપણા મંસારને પાથો અને ઉન્નતિને આધાર સ્ત્રીઓ ઉપરજ મુખ્યત્વે રહેલો છે, અને તેઓ ત્યાં સુધી અજ્ઞાન અને વહેમી રહેશે ત્યાં સુધી આપણામાં ધર ધાલી બેઠેલા હાનિકારક રિવાજો કદી પણ દૂર થઈ શકવાના નથી, અને કામની માનસિક, શારીરિક અને ધાર્મિક સ્થિતિ મુઢરાની આશા પણ થોડી રહે છે. આ ઉપરાંત સ્ત્રીઓને ધાર્મિક અને નૈતિક કેળવણીની જરૂર, વ્યવહારિક કેળવણી કરતાં પણ વધારે છે. તેમના હૃદયના ધાર્મિક સરકારો આપણી લવિષ્યની પ્રજાના કુમળા મગજ પર પડવાના છે અને તે સંસ્કારો સાથેજ ઉછરી તેઓ જૈન તરીકે પોતાનું જીવન ગાળવાના છે; માટે કામની સર્વદર્શિય ઉન્નતિ માટે સ્ત્રી કેળવણી એ મહત્ત્વનો વિષય છે, અને તે કોન્ફરન્સે ઉપાડી લઈ સંપૂર્ણ વ્યવહાર રીતે અમલમાં મુકવાની જરૂર છે, એ સંતોષની વાત છે કે આ કોન્ફરન્સની બેઠક પછી જૈન મહિલા પરિષદની બેઠક લાગવાની છે. સ્ત્રી કેળવણીનો સવાલ સ્ત્રીઓ પોતેજ ધધને ઉપાડી લે તો પુરૂષો કરતાં તેઓ વધારે સારું કામ કરી શકે એ નિર્વિવાદ છે.

વેપારી કેળવણી.

૨૦. આપણી જૈન કામ મોટે ભાગે વેપારમાં મુલાકાતી છે, અને તેવું શ્રેય પણ વેપારથીજ થયું છે, અને યામ તેવું છે. દરેક ઇસમે પોતાના ધંધાનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન મેળવેલું હોવું જોઈએ, એ નિર્વિવાદ અને સર્વમાન્ય બાબત છે, છતાં પણ આપણાં બાળકોને વેપાર ધંધાની કેળવણી આપવામાં આપણે પછાત ગઈએ એ ધણું શોચનિય છે. હાલના જમાનામાં અજ્ઞાન વેપારીથી લાભો વેપાર અને મોટા હુન્નર થઈ શકવાના નથી. તે માટે દેશપરદેશની માહિતી અને ધંધાને લગતું સાત્ત્વીય જ્ઞાન દરેક વેપારીને ખાસ જરૂરું છે. આવા જ્ઞાનને લીધેજ યુરોપના વેપારીઓ પોતાના ધંધા દુનિયામાં આગળ વધારતા જાય છે, અને આપણે અહીં પણ તેઓ આપણા પોતાના ધંધાઓમાં આગળ પડતો ભાગ લેતા જાય છે, અને તેને પરિણામે આપણને ધીમે ધીમે હાલથી પછી ભોગવવી પડે છે. હુંકામાં વેપારી કેળવણીના સંબંધમાં માથે આપ સર્વને આમહૂરૂંક વિનંતિ કરવાની કે ઉપર જણાવ્યા મુજબ આપણા સમાજમાં જન્મ સ્ત્રી કેળવણી અને ઉંચી કેળવણીનો વધુ ફેલાવા થાય તેમ તેનો સાથે વેપારી કેળવણી પણ વધુ ફેલાય એવાં પગલાં લેવાની ખાસ યોજનાઓ કન્ગ્રેસ દેશ વિદેશમાં ફરીને ત્યાંની વેપારી રીતઘટતો જોયા વગર, સાત્ત્વીય જ્ઞાન સંપાદન કર્યા વગર, વિદેશ સાથે વેપાર સંબંધ બાંધ્યા વગર આપણી ઉન્નતિ થતાર નથી.

સામાજિક જંધારણ.

૨૧. આપણું હાલનું સામાજિક જંધારણ એવું છે કે આપણે ધાર્મિક અને આર્થિક ઉન્નતિને માટે ગમે તેટલા પ્રયત્નો કરીએ તોપણ સારી

સ્થિતિમાં આવી શકાય નહિ, કારણકે આપણે આપણા ધર્મના સિદ્ધાંતો અને બંધારણ વિરૂદ્ધ નાની નાની જાતિઓ અને પેટાજાતિઓમાં વહેંચાઈ ગયેલા છીએ, અને તેથી એક સાથે કામ કરવાની શક્તિ ઘટી જાય છે, તેમજ કેટલીક બાંધતોમાં આપણા વિચારો પણ સંકુચિત થતા જાય છે, અને સમાજબળ કમી થાય છે. આથી કરીને કામ સમસ્તતા સ્વાલો હાથ ધર્યા જઈએ છીએ, ત્યારે આપણી હિન્નતિ થાય તેવા પ્રકારની કામ કરવાની ધ્વજા અગર પ્રવૃત્તિમાં અનેક જાતની અડચણો આપણને નડે છે. છેલ્લા પચાસ વર્ષના ઇતિહાસ ઉપરથી માલુમ પડશે કે આપણામાં ભુદી ભુદી જાતિઓ બેગી થવાને બદલે નવીન પેટાજાતિઓ વધતી જાય છે, ગોળો બંધાતા જાય છે, તડ વધતાં જાય છે, જૈન કામ સિવાયની અન્ય કામો સાથેના સંબંધ ઓછા થતા જાય છે, અને જૈન ધર્મ પાળનાર એકજ કામની પેટાજાતિઓ સાથેના લોકોના પરસ્પર સંબંધ ઘટતા જાય છે; અર્થાત એકજ જાતિના ભુદા ભુદા પ્રદેશોમાં રહેનાર લોકોના સંબંધ હાલના પોરટ, રેલ્વે અને ટ્રેકીઆફના મુધારા રૂપ માધનો મળ્યા છે જનાં વધવાને બદલે સંકુચિત થતા જાય છે. આમ વ્યવહાર કુંડા થવાને લીધે કન્યાવિક્રય, પરવિક્રય, આળસજન તથા વૃદ્ધ વિવાહ વગેરે દાનિકારક રિવાજોને ઉત્તેજન મળ્યું છે. જેના પરિણામે કામની સામાજિક અને શારીરિક સ્થિતિ બગાડતી જાય છે, તેમજ બંધુભાવનું કાર્યક્ષેત્ર કુંડું થઈ સંપ થવાને બદલે કુસંપ ધર કરતો જાય છે. આપણે સમજવું જોઈએ કે હાલનું જાતિબંધારણ આપણા ધર્મ તેમજ સમાજ શાંતના નિયમથી વિરૂદ્ધ છે, માટે આ પ્રશ્ન કામના હિતને માટે અને ખર્ચ પુલકો તો દેશ સમજના હિતને માટે મુખ્ય અને મહત્વનો હોવાથી તે તરફ આપ સર્વનું લક્ષ બંધવા દે તેમ લઉં છું.

કૉન્ફરન્સનું બંધારણ.

૨૨ આ કૉન્ફરન્સની શરૂઆત સને ૧૯૦૨ માં થઈ ત્યારથી સાધારણ કામચલાઉ કાર્યપદ્ધતિ નક્કી કરી કૉન્ફરન્સનું કામ કરવામાં આવતું હતું; પણ આ સંસ્થાને લાંબક સારું બંધારણ બાંધવાની જરૂર પ્રથમથીજ સ્વીકારવામાં આવી હતી, અને કૉન્ફરન્સનો પાયો જેમ જેમ દૃઢ થતો ગયો તેમ તેમ તેની જરૂર વધારે લાગતી ગઈ, પણ કેટલોક વખત અનુભવ થવાની ખાતર કૉન્ફરન્સનું બંધારણ નક્કી કરવાનું કામ મુજબની રાખવામાં આવ્યું હતું. ગઈ સાતની એક વખતે તેનું બંધારણ નક્કી કરવા સારું ખરડો તૈયાર કરવાને એક ખાસ કમિટી નીમવામાં આવી હતી. આ કમિટીએ કામના લોકોના મત મંગાવ્યા હતા, તે ઉપર વિચાર કરી એક ખરડો આપણી સમક્ષ રીમેપ્શન કમિટીની પેટા કમિટીએ રજૂ કર્યો છે, જેનો નકલ આપ સૌને આપવામાં આવી છે. અત્યારે મુદ્દીનાં કામકાજ ગોરેના અનુભવ ઉપરથી આ મુદ્દો તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે અને આશા છે કે આપ સૌ તે ઉપર પૂરું લક્ષ આપશો.

૨૩. કૉન્ફરન્સનું બંધારણ સારી રીતનું અને કામ કરવામાં અનુકૂળ પડે એવું હોવાની જરૂર છે, એ ખાતર એ મત રોજ શરૂ નહિ જેમ જેમ કૉન્ફરન્સનું કામ આગળ વધતું જવાનું તેમ તેમ તે વધારે વ્યવહાર થવું જોઈ, શરૂઆતમાં આપણને લોકમત કેળવવાને

માટે અને કૉન્ફરન્સ ઉપર આસ્થા બેસાડવાને માટે પ્રયત્નો કરવા પડતા હતા; હવે વ્યવહાર-રૂપેયોગી કામ કરવા ઉપર ધ્યાન આપવાનું છે. તે માટે દરેક ગામના સંઘ સાથે આપણે નિકટ સંબંધમાં આવવાની જરૂર છે. આપણી કાર્યસિદ્ધિ માટે બીજી કોમો કરતાં આપણને કેટલીક વધુ અનુકૂળતા તેમજ પ્રતિકૂળતા પણ છે. આપણી કોમમાં નાની નાની અનેક પેટા-જાતિઓ છે જે સંસાર વ્યવહારમાં એક બીજાથી અલગ રહે છે; તેમજ કેટલીક ન્યાતોમાં તડો હોય છે; તેમ છતાં દરેક ગામની ન્યાતોના ઇસમ સ્થાનિક સંઘમાં આવી જાય છે, અને સંઘની સત્તા કેટલાક અપવાદ સિવાય ન્યાતો ઉપર સર્વોપરી ગણાય છે. સાધારણ રીતે ન્યાતોનું બંધારણ સંઘના તાબાનું ગણાય છે, અને સંઘ તરફથી કોમના સામાન્ય હિતનું કામ થાય છે. ત્યાં સંઘના આગેવાનો ન્યાયી, મોહાવાળા તેમજ કોમહિતની લાગણીવાળા હોય છે ત્યાં તેઓ ન્યાતના કટ્ટર આ પતાવવામાં અને ન્યાતિલાઘવોને સારે માર્ગે દોરવામાં ઉત્તમ સાધનરૂપ થઈ પડે છે. વેપાર રોજગારને માટે યુગરતમાં જેમ મહાજનનું બંધારણ હોય છે તેમ જૈન કોમના ધાર્મિક અને મામાજીક કાર્યો માટે સંઘનું બંધારણ છે. આ બંધારણ લુપ્ત છે અને તેની સત્તા શ્રાવક શ્રાવિકા અને સાધુ સાધ્વિ ઉપર હોય છે. હાલમાં આપણી સમક્ષ બંધારણનો જે ખરડો રજુ કરવામાં આવ્યો છે તેમાં કૉન્ફરન્સના હેતુ પાર પાડવાના સાધનરૂપ સંસ્થા (Working Unit) તરીકે મુખ્યત્વે સંઘનેજ સ્વીકારવામાં આવ્યો છે; એટલે આ કૉન્ફરન્સનું સ્થાનિક કામ જે તે સ્થળના સંઘની મારફતેજ કરવાનું રાખેલું છે. આ ધોરણ આપ સ્વીકારશો તો મને આશા છે કે આ કૉન્ફરન્સને જૈન શ્વેતાંબર કોમના સંઘોના સંઘ “ Parliament of Sanghas ” ની સ્થિતિ ઉપર લાવી શકીશું. સંઘના કાયદેસરનાં ધાર્મિક અને સામાજિક બાબતોનો સમાવેશ થાય છે, અને આ મહાન મંડળ પણ એ ઉદ્દેશથી સ્થાપવામાં આવ્યું છે; એટલે બંને સંસ્થાઓનો ઉદ્દેશ એકસરખો હોવાને લીધે યોગ મળી રહે છે. જેમ જેમ કેળવણીનો પ્રસાર વધતો જશે, ખોટા કટ્ટર કંકાશ ઘટતા જશે અને કોમના માણસો બહોળા વિચારના યજ્ઞ સામાન્ય હિતનાં કાર્યો કરવા માટે વધુ ઉત્સુક થતા જશે, તેમ તેમ જુદી જુદી જગ્યાઓના સંઘો એક બીજાને સદાયજુત થઈ તેમનો અને કૉન્ફરન્સનો સંબંધ ઘાટો થતો જશે, અને તે દ્વારા કોમના ઉદ્ભવનું ઉપયોગી કાર્ય આ સંસ્થાઓ મરફતે વધારે વધારે સારું થતું જશે. આ કારણોને લીધે મને લાગે છે કે રજુ કરેલા ખરડામાં દર્શાવ્યા પ્રમાણેનું બંધારણ બાંધવાની જરૂર છે અને આપ સર્વે તે સ્વીકારી ને મંજૂર કરશો એની ઉમેદ રાખું છું.

કાર્ય પદ્ધતિ અને નાણાં.

૨૪. અંગ્રેજમાં કહેવન છે કે “ It is not the guns that fight, but it is the men behind them. ” તોપો લડતી નથી પણ તોપની પાછળનાં માણસો લડે છે, તેવીજ રીતે બંધારણ ધણું સારું હોવા છતાં પણ કૉન્ફરન્સના હેતુ અને તેની સફળતા તેમજ ફત્તેહને આધાર તેના કાર્યવાહકો ઉપરજ રહે છે. આપણી કોમના હિતને માટે કરવા જેવાં જરૂરનાં કાર્યો ઉપર દર્શાવ્યા પ્રમાણે ધણું છે. સારા નસીબે આપણને સાગ વિધાન, ઉત્સાહી, લાગણીવાળા

અને નિસ્વાર્થશુદ્ધિથી કામ કરનાર યુવાનો મળ્યા છે, અને તેમને કેટલાક પુખ્ત વયના અને ધનાઢ્ય કામદિતચિંતકોની મદદ પણ છે. તેઓ બધા પોતાના તનમન અને ધનનો ભોગ આપી એક નિષ્ઠાથી નિરૂપણે કામના બીજા આગેવાનો તરફથી મહાય મળે અગર ન મળે તોપણ કામ ક્યાં જાય એવા છે, અને કરે છે. કામનું દિત શેમાં મમાયણ છે તે તેઓ સારી પેઠે મમજે છે. તેટલા માટે હું ખાતરીથી માનું છું કે જૈનશ્રેતાંમર કામ સમસ્ત તરફથી તેમને તેમના કામમાં પૂરતી સહાય મળે તો હાલના કરતાં પણ વધારે કામ તેઓ કરી શકશે. મારા જણવા અને સમજવા પ્રમાણે જૈન કામમાં નાણાંની તંગી નથી જુના જમાનાની જરૂરીઆતો કરતાં હાલના જમાનાની ધાર્મિક અને સામાજિક ફરજો અદા કરવાની રીતો ઓછી અગત્યની નથી એમ તેઓની ખાતરી કરી આપવામાં આવે તો જોષ્ટતા નાણાં સહજ મળી આવે. પાંજરાપોશની સાથે દવાખાનાં, મેનિટરીયમ, અનાયાશ્રમ અને પ્રસૂતગૃહોની જરૂરીઆત અત્યવામાં આવે, ઉજમજીની જોડે જ્ઞાનમંદિર, શ નોત્સવ, પાડશાળા અને રફોલરશીપની અગત્ય સમજાવવામાં આવે અને તે સાથે ઝાતિવરા, વરઘોડા અને એવાં બીજાં કામોમાં ચતાગંભવર ખર્ચની નિરૂપયોગીતા અથવા કમી જરૂરીઆતની સમજૂત આપવામાં આવે તો આવાં કામો માટે નાણાં સહજ મળી આવવામાં વાધો આવે તેમ નથી, એવું હું ખાતરીપૂર્વક માનું છું. હિંદુસ્તાનનો ઇતિહાસ તપાસીશું તો આપણી ખાતરી થશે કે પોતાના ધાર્મિક આશયો ફળીશ્રૂત કરવાને માટે જૈનોએ અને હિંદુઓએ લાખો અને કરોડો રૂપિયા ખર્ચ્યા છે અને હજી તેઓ ખર્ચ્યા જાય છે. મતલબ કે ઉત્તમ કાર્યવાહકો માટે નાણાંની ઓટ કદી પડી નથી અને પડવાની પણ નથી. માત્ર જૈનસમાજની સ્થિતિનો ધારીકાઈથી અભ્યાસ કરી તેની ઉન્નતિ માટે જે ઉપાયો યોજવા જોઈએ તેની ખાતરી કરી આપવામાં આવે તો હું ધારું છું કે તેમને નાણાં અભ્યાંજ જશે.

અન્ય કામો સાથે આપણે સંબંધ અને હિંદવાસી તરીકે આપણી ફરજ.

૨૫. મારે લાંબા પૃક કરતાં પહેલાં માટે હવે એકજ વાત આપને જણાવવાની છે. કૉન્ફરન્સમાં આપણે આપણી કોમના દિતના અને ઉદયના વિચારો કરીએ છીએ. પરંતુ, તે વિચારો કરતી વખતે આપણે એ પણ ભૂલવું નહિ જોઈએ કે, આપણે જૈન કોમના બીજા પંથોની સાથે દળીમળીને રહેવાનું છે, તેમજ હિંદુસ્તાનના વતની તરીકે આપણે અનેક જગતે જન્મવવાની છે, તેમ અનેક હક્કો મેળવવાના છે. જૈન કોમ મમસ્તાના દિત માટે કામ કરનાર જૈન એમોસિએશન ઓફ ઇન્ડિયા, સ્પાર્ટ જૈન મહામંડળ વિગેરે મંથાઓ આપણે અહીં રથપાએવી છે. એ સંસ્થાઓની માથે રીતે પણ આપણે કામ કરવાનું છે, અને તેમના કામમાં મદદ કરવાની છે. આપણે ભૂલવું નહિ જોઈએ કે આપણે સુધમા જગવાન મહાવીરસ્વામિના પુત્રો છીએ, અને કેટલાક મતમતાંનેજો ન ગણીએ તો આપણાં બધાની ગામનના એકજ છે. મોક્ષપ્રાપ્તિ એજ સાનો અંતિમ સાધ્ય હતું છે. માટે અધુભાવની વિચાર જાવના સાથે, આપણે એએ માથે મળીને જૈન કોમનું દિત કરવાના પ્રયત્નો એવવા જોઈએ.

૨૬. હિંદુસ્તાનમાં ઉદ્યાં દર પંદર વર્ષથી મદાન ફેરફારો થતાં જાય છે, અને એએ જોઈએ કે આપણે આપોવન નવા વિચારો વિચારે છે, નવા પ્રવાદમાં આગળ વધે,

છે, અને નવું જીવન ગાળે છે. દરેક દિશામાં પ્રગતિ વધતી જતી માણુમ પડે છે. સામાજિક બાબતમાં, તેમજ રાજકીય બાબતમાં પણ આપણે આગળ વધતા જઈએ છીએ, અને જુના નિરૂપયોગી અને અડચણ કરતાં સામાજિક બંધારણો તુટતાં જાય છે. વેપાર ઉદ્યોગ વધતો જાય છે, અને દેશનું નૈતિક અને શારીરિક બળ ખીંચતું જાય છે, દેશસેવા અને જનસેવાને માટે વધારે ને વધારે માણસે આમળ આવનાં જાય છે, દેશોદ્ધવા વિવિધ કાર્યો કરવામાં જુદા જુદા રાષ્ટ્રિય તેમજ સ્થાનિક મંડળો મંડળો રહે છે. આવી આ દેશની સર્વે દર્શીય પ્રવૃત્તિઓના મમયમાં આપણે પણ તેમની સાથે સામેજ રહેવાનું છે. આવી પરિસ્થિતિમાં આપણે કાર્યક્રમ તે પ્રવા ને સંકલનશુભ થાય એવે ધોરણે રચાવો જોઈએ; તેમ કરવામાં જો સુકારું તો આપણે પછાત રહીશું, અને આવી ટોટકટીના વખતમાં પછાત પડવાનું પરિણામ કીમને તથા દેશને હરહમેશ માટે સોસલુ પડશે.

ઉપસંહાર.

૨૭. છેવટે આપ સૌને એકજ વિનંતિ કરવાની રહે છે કે આ કૉન્ફરન્સના હેતુ અને ઉદ્દેશ પાર પાડવા માટે આપણે ધણુંજ કરવાનું છે. સેંકડો વર્ષથી આપણે કળ્યાકાંકાર કરીએ છીએ, અને અતે આપણે નબળા પડતા જઈએ છીએ. હવે આપણે આપણા વિચાર અને દ્રષ્ટિ વિશાળ કરવાં જોઈએ, અને નાની નાની બાબતો તરફ દુર્લક્ષ કરીને મુળ સિધ્ધાંત અને ખાસ ઉપયોગી બાબતો ઉપરજ લક્ષ રાખી કામ કર્યાં જવું જોઈએ. સંપ અને સમૂહબળના અભાવે કામ આગળ વધી શકતી નથી; તેની શારીરિક સ્થિતિ સુધરી શકતી નથી, તેનો વેપારવણજ આગળ વધી શકતો નથી, આપણા ધર્મનાં અમૂલ્ય સિધ્ધ તે ચારે દિશાએ પ્રવર્તતી શક્તાતાં નથી, અને કોમતી ઉન્નતિમાં દરેક વખતે આડે આવતા દાનિકારક રવાને દૂર કરી શકાતા નથી. માટે હવે આપણું ઐય શામાં રહેલું છે, તે આપણે બરાબર સમજવું જોઈએ, અને નજીવી બાબતોમાં મતભેદ પડતાં, ઉત્તમ વસ્તુઓનો નાશ કરવા તૈયાર થઈએ છીએ. તેમ ન કરતાં મોટું મન રાખી એકજ ઉદ્દેશથી કામ કરવું જોઈએ.

આપણે સામાજિક, સામાજિક, આર્થિક અને શારીરિક બાબતોમાં આગળ વધે, તે ઉચ્ચ જીવન ગાળતો અને સંપીડો થાય, તેવી દરેક વ્યક્તિ પ્રથમમાણસ તરીકે અને પછી જૈન તરીકેની રૂબે બરાબર સમજીને અદા કરવા શક્તિવાન થાય, અને અંતમાં આ ભવ અને પરભવ સુધારવા સમજપૂર્વક તત્પર થાય, એ સ્થિતિએ પહોંચે એ આંતરિક અભિપ્રાયો પરિપૂર્ણ થાયો એવી મારી પ્રાર્થના છે.

બાંધુઓ ! દ્રઢતા અને સંપથી ક્રમ કરવામાં આવે તો ગમેતેવી મુશીબતો છતાં આપણે આપણું ધારેલું કાર્ય સિધ્ધ કરી શકીએ. મને ખાતરી છે કે આપણે આદર્ભેલું કાર્ય કામ અને દેશહિતનું હોષ મક્કમપણે કર્યા જવાથી તે જરૂર ફળીશુત કરી શકીશું. વિશ્વજ્ઞ ભાગે તો હરકત નાહ. પ્રયત્ન કરો અને આખરે વિજય મળશે. તથાસ્તુ.

દશમી શ્રી જૈન સ્વેતાંબર કોન્ફરન્સ, મુંબઈ.

દ્વિતીય દિવસ, વીરાત ૨૪૪૨, ચૈત્ર વદિ ૫, ૨૨ મી એપ્રિલ, ૧૯૧૬, સનિવાર.
કરાવો (Resolutions)

૧ રાજનિષ્ઠા (Loyalty)

હિંદના નામદાર રાહેનસાહ પાંચમા જ્યોર્જ પ્રત્યે આ જૈન સ્વેતાંબર કોન્ફરન્સ પોતાની અંતઃકરણ પૂર્વક ભક્તિ અને રાજનિષ્ઠા જાહેર કરે છે અને હાલની 'મહાન લડાઈમાં બલપર નીતીનો વિજય થઈ સર્વત્ર શુભ શાંતિ પ્રસરે અને હિંદને ઉચ્ચ પદ મળે એમ ઇચ્છે છે. આ દગવની નક્કલ મુંબઈ મરદાર દ્વારા મોકલવાની પ્રમુખ સાહેબને સત્તા આપવામાં આવે છે.

(પ્રમુખ તરફથી)

૨ ધાર્મિક શિક્ષણ (Religious Education)

ધાર્મિક સંસ્કાર વગરની કોઈપણ જાતની કેવલશ્રી નકામી છે અને હાલ જડવાદનો નિરંકુશ પવન જોયેર ફેલાય છે તેવા સમયમાં દરેક જૈને ધર્મનું તત્વગાન જાણવાની જરૂર છે તેમજ પોતાના કુટુંબમાં અને સમાજમાં ધાર્મિક શિક્ષણનો પ્રસાર કરવાની પણ જરૂર છે તે માટે:

- (૧) દરેક મઘે પોતાના ગ્રામ યા શહેરમાં બાળકો અને બાળાઓ ધાર્મિક શિક્ષણ સહેલાઈથી અને સર્ગીન રીતે લે તે માટે સુવ્યવસ્થિત જૈનશાળા-કન્યાશાળા આપવાની અને વિદ્યમાન શાળાઓને સર્ગીન પાયાપર મુકવાની જરૂર છે.
- (૨) આવી સર્વ જૈન શાળાઓમાં વ્યવસ્થિત શિક્ષણ માટે તેમાં ચલાવવાનાં પુસ્તકો (ટેક્ટબુક્સ) અને વાંચનમાળા સહેલી ભાષામાં અષ્ટ અર્થ સાથે ઓછી મહેનતે શિખવી સકાય તેવી હાલની શિક્ષણ પદ્ધતિએ રચી તૈયાર કરાવવાની અને તેમાં એક જાતનો (Uniform) અભ્યાસક્રમ ધરી તૈયાર કરાવવાની જરૂર છે તો તેવો પ્રયત્ન કરવાની જૈન એજ્યુકેશન બોર્ડને બલામણું કરવામાં આવે છે.
- (૩) દરેક જૈન શાળામાં તથા વિદ્યાલયમાં જને ત્યાં સુધી સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત ભાષાનું ગાન આપવાનું અને ધાર્મિક પુસ્તકાલય રાખવાનું આવશ્યક છે એપર તેના કાર્યવાહકોનું લક્ષ્ય એ ચલાવવામાં આવે છે.
- (૪) ધાર્મિક શિક્ષકો અને શિક્ષિકાઓ તૈયાર પાય તે માટે ઉચ્ચ સંસ્કૃત-પ્રાકૃત ભાષાનું તથા ધાર્મિક ગાન જૈન યુવકો અને ઓછાને આપવાની જરૂર આ કોન્ફરન્સ સ્વીકારે છે.

દરબાર મકનાર—શેઠ કુંવરજી આણંદજી (ભાવનગર)

ટેકા આપનાર—વડિલ વજલાલજી (અમૃતસર)

વિશેષ અનુમોદન—રા. વીરજી ગંગાનર (મુંબઈ)

૩ જૈન એજ્યુકેશન બોર્ડનું કાર્ય (Function of Jaina Education Board)

કેળવણી સંબંધી સર્વ કાર્ય કરવા માટે પુના કોન્ફરન્સ વખતે નિમાયેલી જૈન એજ્યુકેશન બોર્ડ ને કાર્ય આજીવન સુધી કર્યું છે તે માટે આ કોન્ફરન્સ પોતાના સતીય જાહેર કરે છે અને એવીજ બોર્ડ તેના બધારણ સહિત નીચેના ગૃહરયોની (તેની સંખ્યામાં વધારો કરવાની સત્તા સાથે) નીમે છે અને તે બોર્ડને આ કાર્યમાં જણાવેલ કાર્યો કરવા સત્તા આપે છે.

સ્થાનિક મેમ્બરો.

- ૧ શેઠ કલ્યાણચંદ શેખાગચંદ
- ૨ રા. રા. શુભાચંદ મોતીચંદ દમણીઆ, સોલીસીટર.
- ૩ „ મકનજી જુહાભાઈ મેતા, બારીસ્ટર
- ૪ „ મોતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડીઆ, સોલીસીટર,
- ૫ „ મોહનલાલ દલીચંદ દેયાઈ, બી. એ. એલ. એલ. બી. વકીલ.
- ૬ ગ. રા. લખશી હીરજી મેસરી બી. એ. એલ. એલ. બી. વકીલ.

શેઠ શુભાચંદ દેવચંદ
 „ મોહનલાલ દેવચંદ.
 „ નરોત્તમદાસ ખાણજી.
 „ રા. રા. વેલજી આણંદજી મેસરી બી. એ.
 એલ, એલ બી.
 „ ઉમેશ્વરદોશતચંદ બેરોડીઆ બી. એ.
 „ પુનઘી હીરજી મેસરી એલ. એમ.
 એન્ડ એલ

શેઠ લક્ષ્મીભાઈ કમ્બચંદ દલાલ.
 „ ગતનચંદ તલપચંદ માગનર.
 „ દેવકરજી મુનજી
 „ મોતીલાલ મુનજી

શેઠ દલસુખભાઈ વાડીવાલ.
 „ સુનીલાલ નંદાનચંદ.
 „ સુનીલાલ વીરચંદ.
 „ મુગચંદ હીરજી.
 „ હીરાચંદ વસનજી,
 „ હીરજી પેલાભાઈ દેવરાજ.
 „ સામજી લખા.
 „ દાનજી રવજી.
 „ મણીલાલ નુરજીભાઈ
 „ રવજી સોનપાગ.
 „ અમરચંદ પેલાભાઈ

બહાર ગામના મેમબરો.

ડૉ. બાલાભાઈ મગનલાલ નાણાવટી-વડોદરા.

ઝવેરી લાલભાઈ કલ્યાણભાઈ-વડોદરા.

રા. રા. ગુલાબચંદ્ર દડો એમ. એ. જમપુર.

„ મનસુખલાલ હીરતચંદ મહેતા-મેરખી,

„ કેશવલાલ પ્રેમચંદ મોદી બી. એ. એલ. એલ. બી.-અમદાવાદ,

શેઠ વેણીચંદ મુરચંદ-મહેસાણા.

„ જગાભાઈ દલપતભાઈ બી. એ. અમદાવાદ,

રા. ગ. મણીલાલ નયુભાઈ દોશી બી. એ.-અમદાવાદ,

રા. સા. ટોકટર પોપટલાલ લલુભાઈ-અમદાવાદ

„ દામોદર બાપુશા-મેવડા.

વહીલ મોહનલાલ મગનલાલ સરખંદ. અમદાવાદ.

રા. મણિલાલ મોહનલાલ સાલ. ડી. પી. (અમદાવાદ)

રા. મગનલાલ પરસોતમ બદામી ડી-પી (સુરત)

શેઠ કુંવરજી આણંદજી-ભાવનગર.

બાણુ રામકુમારસિંહજી-કનકવા.

„ પુરુષોત્તમજી નાહર-આણંદમગજ,

રા. રા. ડાહ્યાભાઈ લક્ષ્મચંદ-ધંધુકા,

„ ગુલાબચંદ વાધજી-વડવાણ,

„ જગજીવન મુળજી બનીયા બી. એ. બી. એસ-રી-જનમનગર,

„ સાકરચંદ નારણજી રાહ બી. એ. એલ. એલ. બી.-જનમનગર.

રા. રા. દેવચંદ જિતમચંદ પારેખ એમ. એ.-જૂનાગઢ,

શેઠ સોમાભાઈ બાઈલાલ ડી. પી.-ખેડા.

રા. રા. છોટાલાલ ત્રીકમલાલ પારેખ ડી. પી.-ખેડા,

„ ન્યાયચંદ લક્ષ્મીચંદ સોની બી. એ. એલ. એલ. બી.-સાદરા.

શેઠ પુનમચંદ કરમચંદ કોટાવાળા-પાટણ,

„ મનસુખલાલ દોલતચંદ ઝવેરી-રંચુન.

„ સુનીલાલ હમનચંદ શ્રોફ-સુરત.

„ બાલચંદ હીરાચંદ-ભાલેગામ.

„ હમનલાલ ગણપત-પુના,

„ જીવીભાઈ વાડીલાલ-પાટણ,

રા. રા. સુરચંદ પરસોતમ બદામી, જજ, વલમાડ,

શેઠ ધરમચંદ ચેત્તજીભાઈ કોઠારી-પાલણપુર.

„ દરજીવનદાસ દીપચંદ-રાધનપુર,

„ ગુલાબચંદ આણંદજી-ભાવનગર.

„ પ્રેમચંદ રતનજી-ભાવનગર,
 શેઠ પતેચંદજી સંઘી-સુભનગર.
 „ પુત્રમચંદજી સાવનસુખા-ખીકાનેર,
 „ હીરાચંદજી સચેતી-અજમેર.
 „ ધનરાજજી કાંમટીઆ-અજમેર,
 „ રતનલાલજી દગ્ગા-ખીકાનેર.
 „ દલેસસીંધજી જોહરી-દીલ્હી.
 „ જવાહરલાલજી જૈની-સીકંદરગાદ,
 રા. રા. ગોપીચંદજી ખી. એ. એલ. એલ.
 ખી.-અંબાલા

રા. વલ્લભદાસ ઉત્તમચંદ પારેખ એમ. એ.
 જુનાગઢ
 રા. વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસ ગાંધી
 (ભાવનગર)
 રા. કૃત્યંદ ઝવેરચંદ (ભાવનગર)
 શેઠ ગંગારામ બનારસીદાસ ભાવડા-અંબાલા.
 „ દયાલચંદજી જોહરી-આમ્રા.
 „ ચુનીલાલજી ભાવડા-અમૃતસર.
 „ દોલતરામ જૈની-હોશીઆરપુર.
 „ કલુસા કનૈયાલાલ-ચુજરાનવાલા.
 „ જોલીરામ બલદેવદાસ-મુલતાન.

- કાર્યો-(૧) જૈનોમાં હસ્તી ધરાવતી ધાર્મિક તેમજ વ્યાવહારિક કેળવણીની સંસ્થાઓ સંખ્યા વિગતવાર હકીકત મેળવવી અને તે સારા પાયાપર મુકાય તેવા પ્રયાસો કરવા.
- (૨) દરેક ધાર્મિક પાઠશાળામાં એકજ જાતનો અભ્યાસક્રમ અદ્યાવવામાં આવે તેવી ગોઠવણ કરવી.
- (૩) જૈન વાંચનશાલા તૈયાર કરવી.
- (૪) છવવિચાર, નવતત્ત્વ, દંડક, ક્ષેત્રસમાસ, સંગ્રહિણી, કર્મગ્રંથ તેમજ પ્રતિક-મણાદિ પુસ્તકો સરલ અર્થ સહિત હાલની શિક્ષણ પદ્ધતિપર તૈયાર કરવાં થા કરાવવાં.
- (૫) ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે એકજ જાતનો અભ્યાસક્રમ જે જે શાળામાં ગણે તે તેની વાર્ષિક પરીક્ષા એકી વખતે લેવી,
- (૬) તેવી વાર્ષિક પરીક્ષામાં પાસ થનાર વિદ્યાર્થીઓને પ્રમાણપત્ર (સર્ટીફિકેટ) ધનામો વગેરે આપવાં,
- (૭) ગરીબ તથા સામાન્ય સ્થિતિના વિદ્યાર્થીઓને વ્યવહારિક શિક્ષણ લેવા માટે સ્કોલરશીપો તથા પુસ્તક વી વગેરેની મદદ આપવી.
- (૮) આવા વિદ્યાર્થીઓને જે જે સ્થળે જૈન બોર્ડિંગ હોય તેમાં દાખલ કરાવવા પ્રયત્ન કરવો,
- (૯) જૈન તીર્થ સ્થલો વગેરેમાંથી જૈનોને આપવાની પદોચની જુકમાં જૈન કેલવણી માર્ગનું એક બુક કોલમ રાખવા માટે પ્રયત્ન કરવો તેમજ ખીજ અનેક રીતે કેલવણીનું દંડ એકતું કરવા પ્રયાસ કરવા.
- દરખાસ્ત મુકનાર-વહીવટ મોહનલાલ દલીચંદ દેસાઈ ખી. એ. એલ. એલ. ખી (મુખર્જી)
 રોડ આપનાર-ગા. રા. બાલચંદ હીરાચંદ (ગાયેગામ)
 વિશેષ અનુમોદન „-ગા. ગા. લદેશભાઈ ચુનીલાલ (ખટણ)
૪. જૈન સાહિત્ય પ્રસાર (Spread of Jaina Literature)
- (૧) જૈન આત્મો પ્રમિદ હાનવવા તથા જૈન માહિત્યનો ફેલાવો કરવા આપજા

જે જે પૂજ્ય મુનિ મહારાજો પ્રયત્ન કરે છે તેને માટે આ કૉન્ફરન્સ તેઓશ્રીનો આભાર માને છે અને તેઓ પ્રયત્ન ચાલુ રાખવા વિનંતિ કરે છે.

(૨) જૈન સાહિત્યના પ્રચાર માટે જે જે પુસ્તકપ્રકાશક સંસ્થાઓ અને ગૃહસ્થો પ્રયાસ કરે છે તેનાં કાર્યની આ કૉન્ફરન્સ કદર કરે છે અને તેમને ધન્યવાદ આપે છે.

(૩) પાટણ, જેસલમીર, ખંભાત, અમદાવાદ, લોંબડી વગેરે સ્થલે આવેલાં ગ્રામીણ જૈન બંદારોમાંથી અલભ્ય અને ઉપયોગી પુસ્તકોની નવી પ્રત લખાવવાની તથા તેને મુદ્રિત કરાવવાની આવશ્યકતા આ કૉન્ફરન્સ સ્વીકારે છે અને નામદાર શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકારને પાટણમાં આવેલા આપણા અમુલ્ય બંદારોમાંનાં પુસ્તકોનો તેમની આજ્ઞાનુસાર કરવામાં આવેલો રિપોર્ટ તથા તેમાંના જીર્ણ અલભ્ય ગ્રંથો છપાવી બહાર પાડવા અથવા તેના ગ્રંથોની નકલ કરાવી લેવા આ કૉન્ફરન્સ નમ્રતાપૂર્વક વિનંતિ કરે છે અને જૈન સાહિત્યના પ્રચાર અર્થે તે નામદારશ્રીએ જે ઉમદા કામ અત્યાર સુધીમાં કરેલું છે તેને માટે તેઓશ્રીનો આ કૉન્ફરન્સ અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માને છે.

દરબાર મુકનાર—રા. સુનીલાલ જગનચંદ શેઠ (સુરત.)

ટોકો આપનાર—રા. ઉમેશચંદ દોલતચંદ બરોડિયા ખી. એ. (મુબમ.)

વિશેષ અનુમોદન,—પંડિત હંસરાજજી (અમૃતસર.)

૫ માગધી ભાષાનો ઉદ્ધાર (Resuscitation of Magadhi Language.)

આપણાં શાસ્ત્રોની ભાષા માગધી (પ્રાકૃત) હોવાથી તે યથાર્થ સમજી શકાય તે માટે તેને સજીવન રાખવાની અતિ આવશ્યકતા છે માટે

(૧) માગધી ભાષાનો સરલ અભ્યાસ થઈ શકે તેને માટે માગધી (પ્રાકૃત) ભાષાનો કોષ તૈયાર કરાવવા તમામ જૈનોનું લક્ષ આ કૉન્ફરન્સ ખેંચે છે, તથા

(૨) માગધી ભાષાનું સંપૂર્ણ વ્યાકરણ સરલ પદ્ધતિએ તૈયાર કરવાની અતિ જરૂર આ કૉન્ફરન્સ સ્વીકારે છે અને આ બાબતમાં જે પ્રયાસ અત્યાર સુધીમાં થયો છે તેને માટે ધન્યવાદ આપી તે દિશામાં વધારે પ્રયાસ કરવા ખાસ બલામણુ કરે છે.

(૩) જૈનો હસ્તક ચાલતી સરકૂત પાઠશાળાઓમાં તેમજ ઉંચી જૈન ધાર્મિક શાળાઓમાં માગધી ભાષાનું ખાસ શિક્ષણ આપવું જોઈએ એવો આ કૉન્ફરન્સ આગ્રહ કરે છે.

(૪) હિંદુસ્તાનની જુદી જુદી સુનીવર્સિટીઓમાં માગધી ભાષા ખીજી ભાષા તરીકે જૈન વિદ્યાર્થીઓ લઈ શકે તેને માટે પ્રયાસ કરવા જૈન સાક્ષરો તથા સંસ્થાઓને આ કૉન્ફરન્સ આગ્રહપૂર્વક બલામણુ કરે છે.

દરબાર મુકનાર—પંડિત બગવાનદાસ દરબચંદ (વળા-કાઠિયાવાડ.)

ટોકો આપનાર—રા. સુનીલાલ મુળચંદ કાપડીયા એમ. એ. ખી. એસ. સી. એલ. એલ. ખી. (ખંભાત.)

વિશેષ અનુમોદન,—પંડિત સુખલાલજી (પંજાબ.)

૬ યુનિવર્સિટી અને જૈન સાહિત્ય (The Universities and Jaina Literature)

- (૧) મુંબઈ, કલકત્તા તથા મદ્રાસ યુનિવર્સિટીમાં જૈન સાહિત્ય દાખલ થયેલું છે તે ઉપર સમસ્ત જૈન કોમનું લક્ષ આ કૉન્ફરન્સ ખેંચે છે અને તે તે યુનિવર્સિટી-માં અભ્યાસ કરનાર જૈન વિદ્યાર્થીઓ જૈન સાહિત્ય લે તે માટે તે વિદ્યાર્થીઓને તથા તેમના વાલીઓને બાર મૂકી આગ્રહ કરવામાં આવે છે.
- (૨) ઉપલી યુનિવર્સિટીઓમાં જે જે જૈન પુસ્તકો દાખલ કરવામાં આવ્યાં છે અને આવે તે પુસ્તકો ટીકા તથા વિવેચન સહિત તૈયાર કરવા જૈન વિદ્વાનોનું અને તેને છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવા જૈન સંસ્થાઓ તથા શ્રીમંતોનું લક્ષ ખેંચવામાં આવે છે.
- (૩) મુંબઈ યુનિવર્સિટીમાં જૈન સાહિત્ય માટે ખાસ સ્કોલરશીપ સ્વ. શેઠ અમરચંદ તલકચંદ તરફથી સ્થાપવામાં આવી છે તેવી રીતે ખીજી યુનિવર્સિટીમાં પણ સ્કોલરશીપો સ્થાપવા જૈન શ્રીમંતોને બલામણુ કરવામાં આવે છે.
- (૪) નવીન સ્થાપિત થયેલ હિંદુ યુનિવર્સિટીમાં જૈન સાહિત્ય દાખલ થાય તે માટે ફંડ વગેરેની સગવડ કરી આપવાની અને સ્કોલરશીપ સ્થાપવાની આપણી ફરજ છે એમ આ કૉન્ફરન્સ માને છે અને તે પ્રભાણે ફંડ સ્કોલરશીપ વગેરેનો પ્રબંધ કરવા જૈન શ્રીમંતો તથા સંસ્થાઓને આગ્રહપૂર્વક વિનંતિ કરે છે.
- (૫) જૈન સાહિત્યનાં પુસ્તકો અનેક છે તેમાંથી સારામાં સારાં પુસ્તકોની યુનિવર્સિટીના અભ્યાસ ક્રમમાં યુટીલિ ધાય તે માટે ઉત્તમ પુસ્તકો જૈન જાહેર સંસ્થાઓએ તેમજ શ્રીમંતોએ જૂદી જૂદી યુનિવર્સિટીને બેટ આપવાં એવી આ કૉન્ફરન્સ બલામણુ કરે છે.

દરખાસ્ત કરનાર—વકીલ લખમચી હીરજી મૈશરી બી. એ. એલ. એલ. બી. (મુંબઈ)

ટોકો આપનાર—વકીલ નાથચંદ લક્ષ્મીચંદ સોની. બી. એ. એલ. એલ. બી. (સાદરા.)

૭ સામાન્ય શિક્ષણ (General Education).

જૈન સમાજમાં એકપણ જૈન કેળવણીથી બેનસીમ રહે નહિ એવી રિયલિ લાવવાની ખાસ અગત્ય છે તો તે માટે આ કૉન્ફરન્સ બલામણુ કરે છે કે:—

- (૧) પ્રત્યેક જૈને પોતાની પુત્રી અને પુત્રોને બ્યાવકારિક શિક્ષણ અવસ્ય કરવું.
- (૨) દરેક સ્થળના આગેવાન જૈનોએ પોતાના સ્થાનિક જૈન વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણ સેવા માટેનાં દરેક સાધનો જેવાં કે શ્રી ચોપડીઓ વગેરે પૂરા પાડવા પ્રબંધ કરવો.
- (૩) દિંદેનાં મુખ્ય મુખ્ય સદરો કે જ્યાં કેળવણી લેવાનાં સારાં સાધનો હોય ત્યાં જૈન વિદ્યાર્થીઓને માટે જૈન શ્રીમંતો તથા નેતાઓએ બોર્ડિંગ સ્થાપવી.
- (૪) હવે શિક્ષણ સેવા હતુક જૈન વિદ્યાર્થીઓને અને ખાસ કરીને ઝિન્નુએટ થવા પછી રેસપરેસ અભ્યાસ આગળ કરવા હવેનાર વિદ્યાર્થીને મોટી સ્કોલરશીપ જૈન શ્રીમંતો તથા જાહેર સંસ્થાઓએ આપવી.

દરખાસ્ત મુકનાર—વકીલ નરસાય લલુભાઈ (વડોદરા.)

ટેકા આપનાર—રા. ભોગીલાલ નગીનદાસ (ખંભાત.)

વિશેષ અનુમોદન,—રા. વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસ ગાંધી (ખાવનગર.)

„ —રા. વેલચંદ ઉમેદચંદ મહેતા (પાલઘુપુર.)

„ —રા. શામજી લધા. (મુંબઈ)

„ —રા. નગીનચંદ પુનમચંદ નાણાવટી (પેથાપુર)

૮ વ્યાપારી શિક્ષણ (Commercial Education)

હાલના જર્જરી હરીદાઈના જમાનામાં જૈન કોમનો અસલી દરજ્જો જાળવી રાખવા માટે નીચેના ઉપાયોની જરૂર છે, તો તે પર આ કૉન્ફરન્સ સર્વ જૈનોનું લક્ષ ખેંચે છે.

(૧) જૈનોના હસ્તક હાલમાં જે જે રોજગાર છે તેને કાયમ રાખી આપાદ કરવા માટે તે તે ધંધાના અગ્રેસરોએ પ્રયત્ન કરવા.

(૨) જૈન વેપારીઓએ પોતાના વેપારમાં સ્વધર્મી સુશિક્ષિત યુવાનોને દાખલ કરી તેમાં કુશળ બનાવી સામેલ કરવા જરૂર છે.

(૩) પાશ્ચિમાત્ય વ્યાપારીઓ પોતાના વેપારને આપાદ અને વિસ્તારવાળો જે જે રીતે બનાવે છે તે તે રીતોએ જાણી તેનું અનુકરણ દિવંદના વેપારના સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખી કરવું એ જૈન વેપારીઓનું કર્તવ્ય છે.

(૪) હંથા વેપારી શિક્ષણ પ્રત્યે જૈન વિદ્યાર્થીઓનું લક્ષ ખેંચવું અને વેપારી કૉલેજોમાં તેઓ અભ્યાસ કરે તે માટે ખાસ સ્કૉલરશીપ આપવી.

(૫) ઉંચું શિક્ષણ ધણું મોંઘું હોવાથી સામાન્ય સ્થિતિના જૈનો સામાન્ય શિક્ષણ લઈને પોતાની આજીવિકા આખરસર ચલાવી શકે તે માટે તેઓ સારૂ, દેશી નામાના વર્ગો એટલે સ્પેશીલ દિસાખ પદ્ધતિનું શિક્ષણ આપનાર ક્લાસ જૈન ધીમતો અને જૈન જાહેર સંસ્થાઓએ ખોલવા.

દરખાસ્ત મુકનાર—રા. મણીલાલ બાલાભાઈ નાણાવટી એમ. એ. એલ. એલ. બી.(વડોદરા)

ટેકા આપનાર—રા. હીરાચંદ લીલાધર ઝવેરી [જામનગર]

વિશેષ અનુમોદન,—રા. દયાલજી ગંગાજી ભજુશાલી બી. એ. [પોરબંદર]

„ રા. હાથીભાઈ કલ્યાણજી [કચ્છ—માંડવી]

„ રા. વીરજી રાજપાળ ખાસ્તર [મુંબઈ]

તૃતીય દિવસ, વીરાત ૨૪૪૨, ચૈત્ર વદિ ૬, ૨૩ મી એપ્રિલ, ૧૯૧૬, રવિવાર.

૯ જૈનો માટે કેળવણી સંખ ધી લુદાં કોલમ (Separate Column for Jaines.)

મુંબઈ ઇલાકાના કેળવણી ખાતાના ઉપરી અધિકારીએ મુંબઈ ઇલાકાની કોલેજોમાં, હાઈસ્કુલોમાં, પ્રાયમિક શાળાઓમાં અને ખાસ (Special) સ્કુલોમાં ભણતા જૈન વિદ્યાર્થીઓને લગતા અલગ આંકડા પોતાના રિપોર્ટમાં બહાર પાડવા કબુલ કર્યું છે તે માટે આ કૉન્ફરન્સ પોતાનો સતોપ જાહેર કરે છે અને તેવીજ રીતે જૈન વિદ્યાર્થીઓને માટે અલગ આંકડા પોતાના રિપોર્ટમાં બહાર પાડવા બીજા ઇલાકાઓના કેળવણી ખાતાના

ઉપરી અધિકારીઓને આ કોન્ફરન્સ વિનંતિ કરે છે તેમજ જૈન વિદ્યાર્થીઓને માટે પોતાના ફાર્મમાં ખાસ જીડું કોલમ રાખવા હાંદી સરકારને આ કોન્ફરન્સ અરજ કરે છે.

(પ્રમુખ તરફથી.)

૧૦ જૈન પ્રાચીન શોધ ખોળ ખાતું (Archaeology)

જૈન પ્રાચીન મકાનો અને શિલાલેખો, વિગેરે સારી રીતે મરામત પામી ચિરકાલ સુરક્ષિતમાં રહે અને તેના પ્રાચીન ઇતિહાસ જળવાઈ રહે તે માટેની જરૂર આ કોન્ફરન્સ સ્વીકારે છે અને એવા પ્રાચીન શિલાલેખો વિગેરે ઉતારાવીને તેનો સંગ્રહ કરવાની અને તે સાથે આપણે પ્રાચીન ઇતિહાસ શૃંગ્લાબદ્ધ મેળવી શકવા માટે તેવો સંગ્રહ છપાવીને પ્રગટ કરવાનો હરાવ કરે છે.

(પ્રમુખ તરફથી)

૧૧ કોન્ફરન્સનું બંધારણ (Constitution of the Conference.)

૧ ઉદ્દેશ:— આ કોન્ફરન્સ કે જેનું નામ શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સ રાખવામાં આવ્યું છે તેનો ઉદ્દેશ જૈન કોમ અને જૈનને લગતા કેળવણીના પ્રશ્નો સંબંધમાં તેમજ ધાર્મિક, સામાજિક, આર્થિક અને બીજા જૈન કોમ અને ધર્મ સંબંધી સવાલો ઉપર વિચાર ચલાવી યોગ્ય હરાવો કરવાનો અને તે હરાવો અમલમાં મુકવા માટે યોગ્ય ઉપાયો યોજવાનો છે.

૨ કાર્ય વિસ્તાર:— સમસ્ત જૈન કોમને લાગુ પડતા સવાલોજ કોન્ફરન્સ હાથ ધરશે.

૩ અધિવેશન:— કોન્ફરન્સની આગલી બેઠક વેળાએ હરાવવામાં આવેલ વખતે અને સ્થળે આ કોન્ફરન્સ સાધારણ રીતે દર બે વરસે એક વખત ભેગી મળશે. જો એવો કોઇપણ હરાવ આગલી બેઠક વેળાએ કરવામાં આવેલો નહિ હશે તો કોન્ફરન્સની સ્ટેન્ડીંગ કમિટી એ આગત નક્કી કરશે. તેમજ જ્યારે સ્ટેન્ડીંગ કમિટીને ફેરફાર કરવો જરૂરી અથવા ઇચ્છવા જેગ જણાય ત્યારે કોન્ફરન્સ બરવાનો વખત તથા જગ્યા તે બદલી શકશે.

૪ પ્રતિનિધિ:— આ કોન્ફરન્સ પ્રતિનિધિઓથી બનશે, પ્રતિનિધિઓ નીચેના યથા શકશે.

(૧) કોઇપણ સ્ટેટ કે ગામનો સંધિયા સભા કે મંડળ જે યોગ્ય શુદ્ધરથને પ્રતિનિધિ તરીકે નીમી થોડકો તે, (૨) ગ્રેન્ડુએટા જેની અંદર કોઇ પણ યુનિવર્સિટીના ગ્રેન્ડુએટા તેમજ બેરીસ્ટર, લાઇકાર્ટ પ્લીડર, ડિસ્ટ્રીક્ટ પ્લીડર, એંજીનિયર, અને સબ આસિસ્ટન્ટ સર્જનનો સમાવેસ થાય છે. (૩) જૈન પેપર અને મામિકાના અધિપતિઓ.

નોટ:— પ્રતિનિધિની ઉંમર ૧૮ વર્ષથી ઓછી હોવી ન જોઇએ તથા મત્રા કે મંડળ ઓળખમાં ઓછું એક વર્ષ જીવું હોવું જોઇએ.

૫ પ્રતિનિધિ પ્રમાણ:— દરેક સ્ટેટ કે ગામના સંધિયા સભા કે મંડળે પ્રતિનિધિઓની નિમણૂક કરતી વખતે નીચેનું પ્રમાણ ખ્યાનમાં રાખવું.

(૧) જે સ્ટેટ કે ગામમાં જૈન ધર્મની મંજૂર મોટી વધારે ન હોય ત્યાંના મુખે પાંચ પ્રતિનિધિથી વધારે ન મુકવું.

(૨) જે શહેર કે ગામની અંદર જોનાના સોથી વધારે ઘર હોય ત્યાંના સંધે દર સો ઘર દીઠ પાંચના પ્રમાણમાં પ્રતિનિધિ ચુંટવા.

(૩) દરેક રચણની સભા કે મંડળ ઝોજામાં ઝોજો એક અને વધારેમાં વધારે પાંચ પ્રતિનિધિઓ ચુંટી શકશે.

૬ પ્રતિનિધિની ક્ષી:—પ્રતિનિધિની ક્ષી, ૩. ૩) અને બોજન સહીત ૩. ૫) રાખવી.

૭ સપ્તજેકટસ કમીટી:—કૉન્ફરન્સના અધિવેશનમાં રજુ કરવાના હરાવો ધડી કાઢવા, વક્તાઓની ચુંટણી કરવા, અને રેન્ડિંગ કમિટીના મેમ્બરોનાં નામો નક્કી કરવા માટે કૉન્ફરન્સની બેઠકના પહેલા દિવસે સપ્તજેકટસ કમિટી નિમવામાં આવશે.

સપ્તજેકટસ કમિટીની ચુંટણીમાં દરેક પ્રાન્તનું પ્રતિનિધિતત્વ આવી શકે તે માટે નીચેના નિયમો ધ્યાનમાં રાખવા. રિસેપ્શન (સ્વાગત) કમિટીમાંથી ૨૫ મેમ્બરો, જે પ્રાંતમાં કૉન્ફરન્સ બરાચ તે પ્રાંતમાંથી ૨૦ વધારે મેમ્બરો, ઐજ્યુએટોમાંથી ૧૫, અધિપતિઓમાંથી ૪, કૉન્ફરન્સના અગાઉના પ્રમુખો અને ચાલુ જનરલ સેક્રેટરીઓ અને આસિસ્ટન્ટ જનરલ સેક્રેટરીઓ. પ્રતિનિધિઓમાંથી વિભાગવાર નીચે પ્રમાણે મેમ્બરો હોવા. ૧ બંગાળ ૫, ૨ બીહાર ઓરીસા ૨, ૩ સમુક્ત પ્રાંતો ૫, ૪ પંજાબ (ઉત્તર પશ્ચિમ સરહદના પ્રાંતો સાથે) ૭, ૫ સિંધ ૨, ૬ કચ્છ ૧૨, ૭ પૂર્વ કાઠીઆવાડ ૧૫, ૮ પશ્ચિમ કાઠીઆવાડ ૧૫, ૯ ઉત્તર ગુજરાત ૨૫, ૧૦ દક્ષિણ ગુજરાત ૨૦, ૧૧ મુંબઈ ૨૦, ૧૨ મહારાષ્ટ્ર ૫, ૧૩ દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર ૫, ૧૪ મદ્રાસ છલાકો (મહીસર સાથે) ૩, ૧૫ નિઝામ રાજ્ય ૨, ૧૬ મધ્યપ્રાંત (બીરાર સાથે) ૭, ૧૭ મધ્ય હિંદ-પૂર્વ વિભાગ ૩, ૧૮ મધ્ય હિંદ-માળવા ૭, ૧૯ મારવાડ ૭, ૨૦ મેવાડ ૫, ૨૧ પૂર્વ રજપૂતાનાનાં રાજ્યો ૫, ૨૨ અજમેર મેરવાડા ૪, ૨૩ બર્મા ૫, ૨૪ એડન ૧, અને ૨૫ આફ્રિકા ૨, ૨૬ દિલ્હી ૫. સપ્તજેકટસ કમિટીમાં પ્રમુખ તરીકે કૉન્ફરન્સના પ્રમુખ કાર્ય કરશે. અને તેની ગેરહાજરીમાં રિસેપ્શન કમિટીના પ્રમુખ કાર્ય કરશે.

રિસેપ્શન કમિટીએ, ઐજ્યુએટોએ અને અધિપતિઓએ અને ઉપલા દરેક વિભાગના પ્રતિનિધિઓએ કૉન્ફરન્સના પહેલા દિવસે સપ્તજેકટસ કમિટીમાં પોતા તરફથી જે સભાસદ નિમવા માંગતા હોય તેનાં નામો રિસેપ્શન કમિટીના સેક્રેટરીને લખી મોકલવાં.

સપ્તજેકટસ કમિટી માટે જે તેવાં નામો નિમાધને સિખિતવાર ન આવે તો હાજર રહેલો પ્રતિનિધિઓમાંથી જનરલ સેક્રેટરીઓ તેવી ચુંટણી કરશે.

જરૂર પડતાં પ્રમુખ સાહેબ પોતા તરફથી ૫ સુધી સભાસદ સપ્તજેકટસ કમિટીમાં નીમી શકશે.

૮ કયા હરાવો કૉન્ફરન્સમાં રજુ થઈ શકે !—ઉપર જણાવેલી રીતે બનેલી સપ્તજેકટસ કમિટીમાં હાજર થયેલ મેમ્બરોનો ફેલાગ જેની તરફેણમાં હોય તેજ હરાવો કૉન્ફરન્સમાં રજુ થશે.

૯. રેન્ડિંગ કમિટીનું કાર્ય:—નીચે જણાવેલાં કાર્યો માટે કૉન્ફરન્સની બેઠક વેળાએ એક રેન્ડિંગ કમિટી નિમવામાં આવશે.

(૧) કૉન્ફરન્સે પોતાની બેઠક વેળાએ જ કરાવે. પસાર કર્યા હોય તે અમલમાં ચૂકવા.

(૨) કૉન્ફરન્સની આવતી બેઠક બરવા માટે ગોઠવણ કરવા.

(૩) કૉન્ફરન્સમાં જોડાતાં નાણાં ભેગા કરવા તથા ખર્ચ કરવા.

(૪) કૉન્ફરન્સને સંબંધમાં નાણા તથા સંખ્યાવતોનો વહીવટ કરવા.

(૫) અતે સામાન્ય રીતે કૉન્ફરન્સના ઉદ્દેશ અનુસાર દરેક કાર્ય કરવાં.

૧૦ સ્ટેન્ડિંગ કમિટીની નિમણૂક:—

દર કૉન્ફરન્સની બેઠક વખતે સળંગેટ કમિટી જોડાનાં નામો મુજબે તે ગૃહસ્થોની તેમની સંખ્યામાં વધારો કરવાની સત્તા સાથે, લગભગ સોની સંખ્યા સુધીની એક સ્ટેન્ડિંગ કમિટી બનશે, અને તે નામો કૉન્ફરન્સની બહાલી માટે રજૂ કરવામાં આવશે.

સ્ટેન્ડિંગ કમિટિમાં દરેક પ્રાંતનું પ્રતિનિધિતત્વ આવી શકે તે માટે નીચેનું પ્રમાણ ધ્યાનમાં રાખવું.

૧. બંગાળા ૪, ૨. બીહાર ઓરીસા ૧, ૩. સંયુક્ત પ્રાંતો ૪, ૪. પંજાબ (ઉત્તર પશ્ચિમ સરહદના પ્રાંતો સાથે) ૪, ૫. સિંધ ૧, ૬. કચ્છ ૭, ૭ પૂર્વ કાશીઆવાડ ૭, ૮. પશ્ચિમ કાશીઆવાડ ૯, ૯. ઉત્તર ગુજરાત ૩, ૧૦. દક્ષિણ ગુજરાત ૧, ૧૧. મુમ્બઈ ૨૫, ૧૨. મહારાષ્ટ્ર ૮, ૧૩. દક્ષિણ મહારાષ્ટ્ર ૨, ૧૪. મદ્રાસ હાલકો (મહીસુર સાથે) ૧, ૧૫. નિઝામ રાજ્ય ૧, ૧૬ મધ્ય પ્રાંત (બીરાર સાથે) ૩. ૧૭ મધ્યદિગ્દ-પૂર્વ વિભાગ ૧. ૧૮. માળવા ૧, ૧૯. મારવાડ ૨, ૨૦. મેવાડ ૨, ૨૧. પૂર્વ રાજપુતાનાનાં રાજ્યો ૧, ૨૨. અજમેર મેરવાડા ૨, ૨૩. બરમા ૨, ૨૪. દિલ્હી ૧,

આ કમિટીનું મુખ્ય રચણ મુમ્બઈ રાખવું. જરૂરી પ્રમુખે તેની અંદરના બહારગામના મંચોને પત્રદ્વારા અભિપ્રાય પૂછતો અથવા આમંત્રણ કરીને કોષપણ એક રચણે બોલાવવા, તથા કમિટીનું કામ સરળતાથી ચાલ તે માટે પેટા નિયમો કરવા તે કમિટીને સત્તા આપવી.

સ્ટેન્ડિંગ કમિટીની મીટીંગ વરસમાં એકાદામાં એકી એકવાર અનુકૂળ રચણે બોલાવવી.

કોઈપણ અગત્યના પ્રશ્નો સંબંધે વિચાર કરવા એકાદામાં એકાદા આ કમિટીના પં-
ચ મેમ્બરોની સહીવાળું રેકિવિઝિયન આવે તો રેમિડેટ જનરલ સેક્રેટરી બનતી તરારે સ્ટેન્ડિંગ કમિટીની મીટીંગ બોલાવશે.

૧૧. જનરલ સેક્રેટરીઓ:—નિમણેય સ્ટેન્ડિંગ કમિટીમાંથી કૉન્ફરન્સની બેઠક વખતે ચાર જનરલ સેક્રેટરીઓની નિમણૂક કરવામાં આવશે, જેમાંથી એક મુખ્યના સ્ટેન્ડિંગ સીટી દોરા જોડાશે. મુખ્યમાં રહેતા જનરલ સેક્રેટરી રેમિડેટ જનરલ સેક્રેટરીના નામથી એકબીજા.

- ૧૨ આસિ. જનરલ સેક્રેટરીઓ:—નીમાણેલ રોન્ડીંગ કમિટીમાંથી કોન્ફરન્સની બેઠક વખતે ચાર આસિસ્ટન્ટ જનરલ સેક્રેટરીઓની નીમણૂક કરવામાં આવશે.
- ૧૩ પ્રાંતિક કમિટીઓ:—રોન્ડીંગ કમિટીના મેંબરો પોતાપોતાના પ્રાંત માટે એક કમિટી રૂપ ગણાશે અને તેવી કમિટી મારફત જનરલ સેક્રેટરીઓએ કોન્ફરન્સને લગતાં કાર્યો કરવા તથા કરાવેા અમલમાં મૂકવા. જરૂર પડતાં આવી કમિટીઓ બીજી પેટા કમિટીઓ નીમી શકશે. પ્રાંતિક કમિટીઓએ પ્રાંતમાં કોન્ફરન્સનું કામકાજ કરવા માટે એક સેક્રેટરી નીમશે. અને જો તેવી નિમણૂક કોન્ફરન્સના અધિવેશન પછી એક મહિનામાં ન થાય તો રેસીડન્ટ જનરલ સેક્રેટરી તેવી નિમણૂક કરશે.
- ૧૪ કોન્ફરન્સના પ્રમુખની નિમણૂક:—જ્યાં કોન્ફરન્સનું અધિવેશન થવાનું હોય ત્યાંની રિસોપ્શન કમિટી જનરલ સેક્રેટરીઓની સલાહ લઈ તે અધિવેશનના પ્રમુખ નીમી શકશે.
- ૧૫ કોન્ફરન્સ હેડ ઓફીસ:—કોન્ફરન્સની હેડ ઓફીસ મુંબઈમાં રેસીડન્ટ જનરલ સેક્રેટરીની દેખરેખ નીચે રહેશે અને રોન્ડીંગ કમિટીના મુખ્યના મેંબરોની સલાહ લઈ પોતાનું કાર્ય કરશે અને તેની મીટીંગમાં બહારગામના રોન્ડીંગ કમિટીના મેંબર મુંબઈમાં હોય ત્યારે ભાગ લઈ શકે.
- ૧૬ સંખ્યાવતો:—કોન્ફરન્સના હેડેશ અને કાર્યોને આંગે જે જે સંખ્યાવતો જાહેર કરવામાં આવશે તેનો વહીવટ જનરલ સેક્રેટરીઓ રોન્ડીંગ કમિટી દ્વારા કરશે. તે સિવાયની બીજી કોઈ પણ સંખ્યાવતો જાહેર કરવા દેવામાં આવશે નહીં.
- ૧૭ રિપોર્ટ તથા હિસાબ:—રેસીડન્ટ જનરલ સેક્રેટરી કોન્ફરન્સને લગતા દરેક કામકાજનો રિપોર્ટ દરેક જનરલ સેક્રેટરી તથા પ્રાંતિક કમિટીના સેક્રેટરીઓ પાસેથી વિગતો મંગાવી તૈયાર કરશે અને તેનો હિસાબ ઓડિટ કરાવશે અને તે રિપોર્ટ તથા હિસાબ છપાવી બહાર પાડી કોન્ફરન્સના અધિવેશન વખતે રજુ કરશે.
- કોન્ફરન્સની બેઠક વેલાએ કામકાજ ચલાવવાના કાનુનો.**
- ૧ કોન્ફરન્સની દરેક સ્વાગત કમિટીએ જાહેર કરેલા વખતે અને જગ્યાએ મળશે.
- ૨ કોન્ફરન્સના પહેલા દિવસનું કામકાજ બનતાં સુધી નીચે મુજબ રહેશે.
- (ક) સ્વાગત કમિટીના પ્રમુખ તરફનું પ્રતિનિધિઓને આવકાર આપનારું બાપણ,
- (ખ) કોન્ફરન્સના નિમાણેલા પ્રમુખનો યથાવિધિ સ્વીકાર અને તેમનું બાપણ
- (ગ) કોન્ફરન્સનાં કામકાજનો રિપોર્ટ.
- (ઘ) સંખ્યોક્તિ કમિટીની ચુટણી.
- ૩ કોન્ફરન્સની દરેક બેઠક શરૂ થાય તે આગમન બની ચકે ત્યાં સુધી તે દિવસના કામકાજમાં કાર્યક્રમની છાપેલી નકલ સેક્રેટરીઓ વહેચશે.
- ૪ કોન્ફરન્સ સંમુખ જે બાપણો થાય તે ઉપર અથવા તેમાં દર્શાવેલા વિચારો ઉપર કોઈ પણ જાતનો વાદવિવાદ ચલાવવા દેવામાં આવશે નહીં.

- ૫ કાનુનને લગતા અને કામકાજ અદાવવાની રીતને લગતા સધળા સવાસોનો પ્રમુખ પોતે વગર દીક્રે નિર્ણય કરશે. અને તેમનો નિર્ણય સધળા દાખલાઓમાં હેવટનો અને બંધનકર્તા ગણાશે.
- ૬ કાંઈ ગંભીર ગણાડને લીધે અથવા બીજા કોઈ ચોક્કસ કારણસર ચોક્કસ વખત સુધી અથવા કોઈ પણ દિવસ નક્કી કર્યા પિના કોન્ફરન્સ મુલતવી રાખવાની સત્તા પ્રમુખને રહેશે.
- ૭ કાર્યક્રમમાં જે અનુક્રમ રાખ્યો હોય તે અનુક્રમમાં ફેરફાર કરવાની પ્રમુખને સત્તા છે.
- ૮ કોઈપણ દરોવ રજુ કરવા માટે તેની દરખાસ્ત મુકનાર, તેને ટેકા આપનાર અને તેને તેના વધુ સમર્થન માટે અનુમોદન આપનાર સમ્પ્રજેક્ટસ કમિટીએ ચુંટી કહેલા પ્રતિનિધિઓ હોવા જોઈએ. તે સિવાય કોઈ બીજાને બોલવા દેવાની રજા આપવી કે ન આપવી તે પ્રમુખની સુનસક્ષી ઉપર છે.
- ૯ સમ્પ્રજેક્ટસ કમિટીએ દરખાસ્ત અને ટેકા આપનારાં નામ સાથે મુકર કરેલા દરોવ પણ પ્રમુખને યોગ્ય જણાય તો તે પોતા તરફથી રજુ કરી શકશે અને તેમાં કોઈ પણ વાંધો લઈ શકશે નહીં.
- ૧૦ સધળા બોલનારાઓને અમુક વખત સુધીજ બોલવા દેવાની તેમજ વળી કોઈ પણ બોલનારને કાનુનસર વર્તવા કહેવાની તથા જો કોઈ બોલનાર પ્રમુખની તરફની ચેતવણી છતાં ચર્ચાના નિયમોનું આણુ ઉલ્લંઘન કરે તો તેને દરોવેલા વખતની હદ પુરી થાય તે આગળ પણ વધુ બોલતા અટકાવવાની કોન્ફરન્સના પ્રમુખને સત્તા રહેશે.
- ૧૧ કોન્ફરન્સના કાર્યમાં વિધન કરનાર યા કાનુનનો બંગ કરનાર કોઈપણ પ્રતિનિધિ કે પ્રેક્ષકને કારણ જણાવ્યા કે શી પાછી આપ્યા વગર મંડપ હોડી જવાનું ફરમાન પ્રમુખને કરવાની સત્તા છે.
- ૧૨ સ્વાગત કમિટી તરફથી નક્કી કરવામાં આવે તે તે કરારો અને સરતો મુજબ પ્રેક્ષકોને કોન્ફરન્સની બેઠકો વેળાએ તેઓ માટે રાખવામાં આવેલા એકાગ્રેષ ભાગમાં દાખર રહેવા દેવામાં આવશે. તેઓને ફરી આપ્યા સિવાય મબા હોડી જવાને કોન્ફરન્સના પ્રમુખ કોઈ પણ વખતે ફરમાવી શકશે.

(પ્રમુખ તરફથી)

૧૨. સ્ત્રી શિક્ષણ (Female Education.)

જૈન મહાત્મામાં સ્ત્રી શિક્ષણનો સર્વત્ર પ્રચાર કરવા માટે આ કોન્ફરન્સ નીચેની જાહેરાતો સ્વીકારે છે:—

- (૧) દરેક જૈને પોતાની પુત્રીને જોખમાં જોખું લખતાં અને વાંચતાં આવડે તેટલું તેમજ સામાન્ય ગણિતનું જ્ઞાન આપવાનો અવસ્ય પ્રયત્ન કરવો.
- (૨) જોનાથી જની હદે તે દરેક જૈને પોતાની પુત્રી માધ્યમિક (Secondary) અને હાઈયર (Higher) શિક્ષણ આપવું અને તેવું શિક્ષણ પોતાની પુત્રી સર્વ શકે તે માટે તેનાં લગ્ન વેળી નાની ઉંમરમાં નહિ કરવાં.

વિશેષ અનુમોદન,,—રા. મણીલાલ મોક્ષમયંદ.

રા. ભગવાનજી હેમચંદ.

૧૪. જૈનો અને હિંદુ યુનિવર્સિટી (Jainas and the Hindu University)

આપણા ત્રેવીસમા તીર્થંકર શ્રી પાર્શ્વનાથની જન્મભૂમિ તરીકે પવિત્ર ગણાતી કાશી નગરીમાં હિંદુ યુનિવર્સિટી સ્થાપિત થવાથી આ કોન્ફરન્સ પોતાનો આનંદ પ્રદર્શિત કરે છે અને તેના કાર્યવાહકોને તે માટે ધન્યવાદ આપે છે.

આપણા જૈન વિદ્યાર્થીઓ ઉક્ત યુનિવર્સિટીમાં સારી સંખ્યામાં નોંધાય તેવી આશા આ કોન્ફરન્સ રાખે છે અને હિંદુ યુનિવર્સિટીના કાર્યવાહકો તે વિશ્વવિદ્યાલયમાં હિંદુ ધર્મના અભ્યાસ આપવાનો પ્રયત્ન કરે એવો આગ્રહ આ કોન્ફરન્સ કરે છે. (આ દશાવની નકલ પ્રમુખ સાહેબની સહી સાથે હિંદુ યુનિવર્સિટીના અધિકારીને મોકલી આપવી.)

દરબારત મુકનાર—બાણુ દયાલચંદજી જોહરી (આગ્રા)

ટકા આપનાર—વકીલ હોટાલાલ ત્રિકમદાસ પારેખ (વિરમગામ)

વિશેષ અનુમોદન,,—પંડિત મજલાલજી. (મુંબઈ)

૧૫ જૈનોની સંખ્યામાં વૃદ્ધિ કરવાનાં સાધન (Means to increase and enlarge Jain Community)

જૈનોમાં ખીજ કોમો કરતાં વધુ મૃત્યુ પ્રમાણ રહે છે તો તેને ઓછું કરવા માટે અને જૈનોની સંખ્યામાં વૃદ્ધિ કરવા માટે આ કોન્ફરન્સ એવું ઇચ્છે છે કે:—

(૧) જે લોકોએ પોતાનો અસલી ધર્મ છોડી અન્ય ધર્મ સ્વીકાર્યો હોય તેને પુનઃ જૈન ધર્મમાં લાવવાના પ્રયત્ન કરવા,

(૨) જૈન ધર્મમાં રુચિ રાખનારા ઉચ્ચ વર્ણના આર્યોને આપણા પૂજ્ય મુનિમહારાજોની સંમતિ લઇને જૈન ધર્મમાં રાખલ કરવા માટે પ્રયાસ કરવા.

(૩) આરોગ્ય વિદ્યાના નિયમોનું જ્ઞાન જૈન સમાજમાં સર્વત્ર ફેલાવવું.

(૪) ગીચ વસ્તીવાળાં મોટાં શહેરમાં ગરીબ અને મધ્યમ વર્ગના જૈનોને માટે ખાસ મસ્જિદ બાંધવાની ચાલીયો યા મકાનો ખાંધવાની જૈન શ્રીમતોને પ્રેરણા કરવામાં આવે છે.

(૫) જૈનોનું મૃત્યુ પ્રમાણ વધારે ઠોવાથી તે અટકાવવા માટે ઉપાય સૂચવવા સ્થાન-નગર ખાતે બરાચેવી કોન્ફરન્સ વખતે જે કમીટી નીમાણી હતી તેનો રીપોર્ટ આ કોન્ફરન્સ બહાલ રાખે છે, અને તે રિપોર્ટમાં દર્શાવેલી સૂચનાઓ ઉપર જૈન કોમનિટી લક્ષ્ય બેઝે છે.

દરબારત મુકનાર—ડૉ. નાનચંદ કસ્તુરચંદ મોદી L. M. & S. (મુંબઈ)

ટકા આપનાર:—રા. મહુમલ બખ્ષીદાસી. (દીલ્લી)

વિશેષ અનુમોદન:—રા. મણીલાલ વાડીલાલ (મુંબઈ)

બાણુ દીર્ઘપ્રસાદ વકીલ બી. એ. એલ. એલ. બી. (મીઝ)

૧૬ જીવદયા (Humanitarianism) પ્રમુખ તરફથી.

આપણને જીવદયાના કાર્યની પદ્ધતિમાં કેટલાક અગત્યના સુધારા વધારા કરવાની આવશ્યકતા રહેતી હોવાથી આ કૉન્ફરન્સ તે તરફ જેન કોમનું લક્ષ્યે છે, અને એવું ઇચ્છે છે કે

(૧) સર્વ જીવોની રક્ષા કરવા તેમજ તેમની હિસા ચતી હોય તે અટકાવવા માટે યોગ્ય પ્રયાસ કરવા તથા

(૨) પોન્ડરાપોળમાં જનિત દેખરેખની ખામીથી પોન્ડરાપોળમાં રાખવામાં આવતાં કમનસીબ સુગા પ્રાણીઓને જે દુઃખ સહન કરવું પડે છે તે ઓછું કરવાનો બંદોબસ્ત કરવા, તથા ;

(૩) મનુષ્યના ખોરાક, તેમજ ધર્મ, શિકાર. ફેશન વિગેરે માટે જીદી જીદી રીતે જનનરો ઉપર ત્રાસદાયક ધાતકોપણું મુજર છે તેમાંથી તેઓને બચાવી લેવા પ્રયત્ન કરવા તથા,

(૪) જનનરોના શરીરના અવયવોમાંથી જનતી વસ્તુઓ જેવી કે હાથીદાંત, કચકડો વગેરેનો બહિષ્કાર કરી તેને બદલે નિર્દોષ વસ્તુઓ ઉપયોગમાં લેવા,

માટેનું જાહેર પ્રગ્રામાં જ્ઞાન આપવા માટે પ્રયાસ કરવાની જરૂર છે અને તેવા પ્રયાસ અત્યાર સુધી જે જે તરફથી થયા છે તેનો આભાર માનવામાં આવે છે અને તેમને તે દિશા તરફ નિરંતર વધુ પ્રયત્ન ચાલુ રાખવા આગ્રહપૂર્વક બલામણુ કરે છે.

૧૭ ધાર્મિક ખાતાના હિસાબોના ચોખવટ (Accounts of Religious Institutions)

(પ્રમુખ તરફથી)

દરેક ધાર્મિક ખાતાના હિસાબો ચોખવા રહે અને તેમાં વહીવટ સબધી ગેરસમ-જીતી થવાનો સંભવ દૂર યથા વિશ્વાસ બેસે, અને તેથી આવક પણ જરૂર પામે તે માટે હિસાબ તૈયાર ગણવાની, સરવૈયા કાઢવાની, તે જોવા માગે ત્યારે બતાવવાની અને દર વર્ષે છપાવી પ્રગટ કરવાની આ કૉન્ફરન્સ જરૂર ધારે છે તેમજ આ ખાતા તરફથી નિમાયેલા હિસાબ તપાસવા આવનારાઓને તે બતાવવાને આ કૉન્ફરન્સ ખાસ આગ્રહ કરે છે અને તે ધર્માદા દ્રવ્યને પૂર્ણ રક્ષણ મળે અને ધારેલા ઉદ્દેશ પાર પડે તે માટે સૌથી પહેલાં દાખલો બેસાડવા શ્રી સંધીને નામે વહીવટ કરતી આપણી ધાર્મિક જાહેર સંસ્થાઓના હિસાબો જેમ બને તેમ છપાવી પ્રગટ કરવા આ કૉન્ફરન્સ તેવી સંસ્થાઓના મહોવટ કર્તાઓ પ્રત્યે આગ્રહપૂર્વક બલામણુ કરે છે.

જે જે ખાતાઓએ રાજી ખુશીથી તુરત પોતાના હિસાબો તપાસાવ્યા છે કે પ્રગટ કર્યા છે તેઓને આ કૉન્ફરન્સ ધન્યવાદ આપે છે.

૧૮ અગાઉના દરામોની પુષ્ટિ (Confirmation of the previous resolutions).

(પ્રમુખ તરફથી)

હાનિકારક રિવાજો દૂર કરવા, નિરાશ્રિતોને આશ્રય આપવો, સપટ્ટિ હત્યાદી આગવી કૉન્ફરન્સોએ પસાગ કરેલા દરામોનો પુષ્ટિ આપવા સાથે આ કૉન્ફરન્સ તે દરામોનો અમલ કરવાની સર્વ જોનોને બલામણુ કરે છે.

દશમી શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સના પ્રમુખ.

ડૉ. ખાલાભાઈ મગનલાલ નાણાવટીનું

સંક્ષિપ્ત જીવન ચરિત્ર.

મહા પુરુષના જીવનથી, જન હૃદયો અંકાય;

સચ્ચારિત્રની છાપની, ઉત્તમ જીવન યાય;

જે પુણ્ય શિક્ષા નગરી પરાપૂર્વથી જૈન પુરી હોવાનો દાવે ધરાવે છે, પુણ્ય જૂનીને અનેક સમય પદવીધર વિદ્વાન આચાર્યોએ પોતાના પુણ્યશાળી જન્મ પદ કમળથી પવિત્ર કરી છે તે જે જૂમિ અનેક શ્રદ્ધાવાન પ્રભાવિક ખાનદાન જૈન કુટુંબો અને ઉત્તમ તીર્થેત્રિ પોતાના ખોળામાં રમાડવા માટે મગફર છે તેવા (રાજ્યનગર અમદાવાદમાં વસતા નગરશેઠ ઑનરેબલ પ્રેમાભાઈ દોમાભાઈની પેરીના મુખ્ય મુનીમ અને દશા પોરવાડ ગણિતા શા. મગનલાલ જેઠાણાના ગૃહરાજ્યના વિશે આપણા ચરિત્ર નાયક ડૉ. ખાલાભાઈને જન્મ થયો હતો. તેમની માતૃશ્રી ખેડાના નગરશેઠ લક્ષ્મીભાઈ અનોપસીનાં ખહેન યાય. તેમનો જન્મ ૧૯૧૦ ના આસો સુદી ૧૦ (વિજયા દશમી) ના રોજ થયો હતો. જે સમય આપણા ચરિત્ર નાયકનો જન્મ વિજય અને ઉત્તતાવસ્થાનું મળથી જ સુચન કરતો હતો.

યોગ્ય ઉમર થતાં ખાલાભાઈને અમદાવાદમાં તે સમયની “ધડીઆ ધુટાવતા મહેતાજી”ની નિયામમાં ભણવા મુકવામાં આવ્યા. ખાલાવસ્થાથી બાળ શિક્ષણ જ આપણા ચરિત્ર નાયકની તીક્ષ્ણ બુદ્ધિથી મહેતાજી તેમના ઉપર પ્રસન્ન રહેતા. શિક્ષણનું ગૌરવ હજી સુધી મહેતાજીની નિયામમાં જળવાઈ રહ્યું હતું. વિનય, ઉદય, દર્શન-તપરતા, નમ્રતા વિગેરે ગુણો તેમને ધડીઆ ધુટાવતા મહેતાજી દતા, અને આ શાળામાં તેમનો અભ્યાસ પૂર્ણ થતાંજ સરકારી ગુજરાતી શાળામાં મુકવામાં આવ્યા હતા. અહીં ગુજરાતી અભ્યાસ સતોપ કારક સંપૂર્ણ થયા બાદ તેમને રાજ્યભાષાના શિક્ષણ માટે અંગ્રેજી શાળામાં મુકવામાં આવ્યા.

તે સમયે અમદાવાદમાં માત્ર એક સરકારી જિન્યરુક, એક સરકારી દાહરુક અને મીસન દાહરુક એટલીજ શાળાઓ અસ્તિત્વમાં હતી. તે પૈકી સર-અંગ્રેજી શિક્ષણ દારી જિન્યરુકમાં ખાલાભાઈનો અભ્યાસ પૂર્ણ થયા પછી તેમને સરકારી દાહરુકમાં દાખલ કરવામાં આવ્યા. અહીં તેમનો અભ્યાસ મેટ્રીક સુધી થયો હતો. દાહરુકમાં જતી તેમની ચપલતા અને અભ્યાસની ખંત વખાણવા યોગ્ય દનાં. ખાલાભાઈએ સંવત ૧૯૨૮ એટલે સને ૧૯૭૨ માં મેટ્રીકની પરીક્ષા પસાર કરી એટલે આગળ અભ્યાસ કરવાનો માર્ગ ખુલ્યો હતો.

શ્રી નેન શ્વેતામ્બર કુંકરન્સ હેરેલ, એપ્રિલ ૧૯૧૬.

ડાક્ટર બાલાસાઈ મગનલાલ નાણુવાટી એલ્, એમ્, એન્ડ એસ.
પ્રમુખ સહિય, દશમી શ્રી નેન શ્વેતામ્બર કુંકરન્સ, એપ્રિલ.

ડૉક્ટરી જ્ઞાન મેળવવાનો શોખ હોવાથી તેમનું લક્ષ્ય ડૉક્ટર થવા તરફ સહજ વળ્યું અને તરતજ તેઓ મુખાધની ગ્રાંટ મેડીકલ કોલેજમાં દાખલ થયા તબીબી અભ્યાસ. અને ત્યાંનો અભ્યાસ શરૂ કર્યો. ધણીવાર એમ બને છે કે બાળકને જે લાઇન તરફ કુદરતી શોખ હોય છે તેને બાળપર મૂકાવી વડીલો ખીજીને લાઇન લેવા તરફ શરૂ પાડે છે, પણ તેથી બાળક પોતાના અભ્યાસમાં સંપૂર્ણ નહિ થતાં મનની સ્વાભાવિક લાગણીઓની અવગણના લીધે કેટલીક બાબત અપૂર્ણ રહી જાય છે. તેમ બાલાભાઈનાં સંબંધમાં બન્યું નહિ. તેમણે પોતાને પ્રિય એવો ડૉક્ટરી લાઇનનો અભ્યાસ પૂર્ણ ફેલેક્ષમંદીથી આગળ ચલાવ્યો. આ કોલેજમાં શીખતી વખતે તેમની સાદાઈ તથા કાળજી પૂર્વક કામ કરવાની ખતીલી ટેવથી તેમના અધ્યાપકો તેમના પર વિશેષ પ્રસન્ન રહેતા. કોલેજમાં થતી વાર્ષિક પરીક્ષામાં ધણું કરીને ઉચ્ચ નંબરે પાસ થવાથી દરેક વર્ષે તેમને સ્કૉલરશીપ મળી હતી. ડૉક્ટરી લાઇનની ત્રણ વર્ષે થતી પહેલી પરીક્ષામાં તેઓ પેલેસેજ વર્ગે પહેલા ક્લાસમાં પાસ થયા, અને બે વર્ષ પછી સંવત ૧૯૩૭ માં એટલે માત્ર ત્રેવીસ વર્ષની યુવાન વયમાં તેમણે એલ. એમ. એન્ડ એસની ઉચ્ચતની વિકટ પરીક્ષા પાસ કરી હતી.

પછી તુરંતજ તેમને કંઈ રાજ્ય તરફથી ટુક મળ્ય માટે ડૉક્ટર તરીકે ખીકાનેર મોડલવામાં આવ્યા હતા. ત્યાંથી પરત આવ્યા પછી વડોદરા

સિવિલ સર્જનનો શોખમાં નોકરી મેળવવા તરફ તેમનું મન વળ્યું અને પરિણામે તેઓ સંવત ૧૯૩૫ માં પાટણ સિવિલ સર્જન તરીકે નીમયા. અહીં આ અરસામાં તાવનો બચકર રોગ ફરી નીકળ્યો હતો. તે વખતે ગરીબ

ગરબાઓને ચેર વગર શીએ જઈ દવા દારૂ કરી, પોતાની શરૂ બજાવતાં તેમણે પ્રજાનો ખારે વખાણ અને માન સાથે, આદ મેળવ્યો. અને એક ફેલેક્ષમંદ ડૉક્ટર તરીકે સારી પ્રસિદ્ધિમાં આવ્યા. પાટણમાં બે વર્ષ નોકરી કર્યા બાદ ત્યાંથી તેમની અતુકમે અમરેલી, દારકા અને કડી બદલી યદ્ય હતી. સંવત ૧૯૪૦ ની સાલમાં તેમની બદલી વડોદરા કરવામાં આવી અને તેમને જમનાબાઈ દોરણીદાસમાં નીમવામાં આવ્યા. અહીં આશરે ૭ વર્ષ રહ્યા બાદ સંવત ૧૯૪૭ માં પુનઃ પાટણ મોડલવામાં આવ્યા.

પાટણમાં તેઓ હતા તે વખતે કમનશીબે આખા ગુજરાતમાં સંવત ૧૯૪૬ નો બચકર દુષ્કાળ પડ્યો હતો, અને હજારો રૂંક માણસો જીવે તરસે મરવા લાગ્યા. દુષ્કાળનું જોર પાટણ અને આજુબાજુના ગામોમાં ધણું બચકર હતું. દુષ્કાળ પિડિત ગરીબ ગાનવ બહુઓનાં દુઃખ આ દયાળુ હૃદયવાળા બાલાભાઈ જોઈ શક્યા નહિ અને તુરંત જ તેમના નિર્વાહ અર્થે "દુષ્કાળ ફંડ" રૂપી જીડો તેમણે ઉપાડ્યો, અને પાટણના ધનાટ્ય નગરોહ પુનઃમચંદ કરમચંદ કોટાવાલાના બાઈ કંબોડીલાલ, શેઠ દાડાભાઈ અને તે વખતના ત્યાંના સરકારી અમલદારો સાથે તે માટે નાણાં ઉઘમવવાનું કાર્ય શરૂ કર્યું. જેમાં પાટણ નિવાસી દયાળુ જૈન તથા દંતર લોડોએ ધણી ઉદારતાથી મદદ કરી હતી. અને ખરેખર અતિશય પ્રયાસ અને આંતરિક લાગણીઓ ધરાવનાર ચંદરચોના પ્રયત્ન કદી રજૂ રજાજૂત થયા વગર રહેતા નથી. પરિણામે એક લાખ રૂપિયા ઉપરાંત ફંડ એકઠું થયું.

આ હંડમાંથી એક સાફ અનાયાશ્રમ ખોલવામાં આવ્યું હતું, જેમાં, દરરોજ આશરે ૫૦૦ માણસોને ખોરાકી વિગેરે મળતું હતું. આ ઉપરાંત એક દુષ્ટાળ દોરપટલ તથા સરતા ભાવે અનાજ વેચવાની દુકાની ખોલાવી હજારો ગરીબ હુદયોના અણખોલ આ શિર્વાદ/મેળવ્યાં. આ સેવાની કદર રાજ્ય તરફથી અને નામદાર બ્રિટીશ સરકાર તરફથી કરવામાં આવી હતી. નામદાર ગાયકવાડ સરકાર તરફથી ખાસ ધન્યવાદ આપનારો પત્ર તેમના ઉપર લખવામાં આવ્યો હતો. તથા ના. બ્રિટીશ સરકાર તરફથી “ઓર્ડર ઓફ મેરીટ”નું સર્ટીફિકેટ તે વખતના રેસીડેન્ટ મે. કર્નલ મીડ સાહેબ આપેલે તેમને મોકલી આપવામાં આવ્યું હતું. આ વખતે પાટણની પ્રજાને આદ તેમણે એટલો બધો મેળવેલો હતો કે પાટણમાં એક કલ્પ જે બાલાબાઈના શ્રમથી ખોલવામાં આવી હતી તેને “શ્રી બાલાબાઈ કલ્પ” એવું નામ આપવામાં આવ્યું, અને આ કલ્પ માટે સાફ ફંડ એકઠું થતાં એક સુશોભિત મકાન બંધાવવામાં આવ્યું છે, જે ખુલ્લું મૂકવાની ક્રિયા શ્રીમંત સરકાર મહારાજ ગાયકવાડ એમના રવહરે કરવામાં આવી હતી. આ ઉપરાંત બાલાબાઈને પાટણના સમગ્ર મહાજન તરફથી માન આપવામાં આવ્યું હતું, જેવું અદ્યપિ કોઈ પણ અમલદારને પાટણના મહાજનને આપ્યું નથી.

બાલાબાઈ માત્ર દુષ્ટાળ જ હોવાથી બેસી રહ્યા નહિ. પાટણમાં પ્રાચીન બંગારો ધણી છે અને તેમાંનું પ્રાચીન જૈન સાહિત્ય પ્રકાશમાં લાવવા માટે પ્રાચીન જૈન સા. મુનિ મહારાજ શ્રી મોહનલાલજી મહારાજના ઉપદેશ, અનુસાર એક દિવ્યોદ્ધારક ફંડ. સાફ ફંડ ભેગું કરવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો હતો. જેમાં બીજા ગૃહસ્થો સાથે બાલાબાઈએ સારો ભાગ લીધો હતો. આ હંડમાંથી જુના જૈન બંગારોમાંનું અપ્રસિદ્ધ પ્રાચીન જૈની સાહિત્ય લઢીઆઓ પાસે લખાવી પ્રસિદ્ધ કરાવવાનું હતું. પાટણથી તેમની બહુ વડોદરા કાઉન્ટેસ ઓફ ડચીન દોરપટલ, કે જે રાજ્યમાં મોટામાં મોટી દોરપટલ છે ત્યાં કરવામાં આવી. અહીં ટુંકા વખત રહ્યા બાદ સન ૧૯૦૩ માં તેમની નીમણૂક જેલ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ તથા મેડીકલ ઓફીસર તરીકે થઈ હતી, અને પછી તેમની લાયકાત તથા બાહોશીથી પ્રસન્ન થઈને શ્રીમંતે તેમને પોતાના ખાસ ડોક્ટરનો માનવતા (પેટેમ ફીઝીશિયનનો) ડોકો આપ્યો હતો. શ્રીમંત મહારાજ માહેજની સ્વારી સાથે ડોક્ટર બાલાબાઈને કારમીર, મહાબલેશ્વર, લાઈલોંગ, યુના, કલકત્તા, હદી વિગેરે સ્થળે સુસાધરી કરવાનો પ્રસંગ મળ્યો હતો.

સંવત્ર ૧૯૬૧ માં શ્રીમંત મહારાજ આદેશ સાથે નેચો તેમના ખાસ ડોક્ટર તરીકે જ વિલાયત ગયા હતા, અને લગભગ ૧૬ મહીના સુધી ઇંગ્લાંડ, ફ્રાન્સ, જર્મની, સ્વીટ્ઝર્લેન્ડ, ઓસ્ટ્રીઆ વિગેરે યુરોપીય દેશોના મુખ્ય સરેરાશ જોવાનો તથા ત્યાંની અનેક જાતની ઉપયોગી મરશ્યાલો જોઈ ધણી અનુભવો મેળવવાનો લાગ મળ્યો હતો.

આ પછી વડોદરા ખાતે મેડીશી શ્રી ત્રીજી જૈન શ્વેતામ્બર કોન્વેન્શનના સેક્રેટરી શ્રી ત્રીજી જૈન મ્વે. તરીકે તેમણે ધણી બાહોશી અને ઉમંગથી કામ કર્યું હતું. અને તાંબર કોન્વેન્શનના કોન્વેન્શન મંપૂર્ણ રીતે જોડાઈને હવે પછી ૫૫, તેમણે કોન્વેન્શન તરીકે રાજ્ય તરફની પોતાની પ્રજા અને વિશ્વાસ જોવાને તેવાં બલવેસ કામ. કામ ગમ્યાં છે

તેઓશ્રીએ વડોદરા રાજ્યના જુદા જુદા સ્થળોએ કામ કર્યા પછી ૧૯૦૮-૦૯ માં તેમને વડોદરા રાજ્યની ચીફ મેડીકલ ઓફિસરના માનવંતા હોદ્દાપરે રાજ્ય સેવા. એક્ટીવ નીમવામાં આવ્યા હતા. જે કામ તેઓએ આશરે દોઢ વર્ષ સુધી સંતોષકારક રીતે, બળબળું હતું. પોતાની નોકરી દરમિયાન વડોદરા શહેરને માટે નીમાયેલા ઇમ્યુનમેન્ટ ટ્રસ્ટમાં તેઓ પ્રથમથીજ મેમ્બર તરીકે કામ કરે છે. ૧૯૧૦-૧૧ માં નીમાયેલી આરોગ્ય (વાઇટેલીટી) કમીશનના મેમ્બર તરીકે તથા જીવરાતી અને દક્ષિણી ઓશિના મરણ પ્રમાણ માટે તપાસ કરવા નીમાયેલી કમીટીના પ્રમુખ તરીકે પણ કામ કર્યું હતું.

કામ સેવા અને રાજ્ય સેવા કરતી વખતે શોક સેવા અને સમાજ સેવા તેમણે કદી પણ વિસાર્યા નથી. ગમે તેવા સામાન્ય મનુષ્યને પણ તેઓ કીમતી શોક સેવા-રાજ્ય સલાહ આપતા આવ્યા છે અને આપે છે. સામાજિક ચળવણી તરફ રાત્નનો સુવર્ણ પણ તેમણે દર્શાવ્યું નથી. જીવ્હા અને કલમથી તેમણે વખતો પસંદ. વખત શોક અને સમાજ સેવા કરી છે. ચર્ચ (charch) કૃત "Food" નામના ઇંગ્લિશ પુસ્તકનો "બોગક" નામના પુસ્તક રૂપે અનુવાદ તેમણે લખ્યો છે જે ઘણો ઉપયોગી છે. તેઓએ જ્યાં જ્યાં (મેડીકલ ઓફિસર) ડોક્ટર તરીકે કામ કર્યું છે, ત્યાં ત્યાં બધે પ્લેગ, કોલેરા અને સીતળા જેવા એથી બચાવ રોગોના દર્દીઓના ઘેરે ઘેર જઈ તેમને વખતો વખત તપાસી દવાની પણ ગદદ કરી છે, અને આ તેમની દયાળુ, નિરૂ અને પરોપકારી શોકસેવા તથા સમાજ સેવાની યોગ્ય કદર કરી શ્રીમંત મહારાજશ્રીએ સને ૧૯૧૨ માં તેમને "રાજ્યરત્ન" નો ખર્ડ માનનો ખેતાળ સુવર્ણ પદક સાથે એનાયત કર્યો છે.

ઘણીવાર જૈન સાધુ સાધ્વીઓ માંદગીના ઇલાજ માટે ખાસ વડોદરા આવી ડૉ. બાલાભાઈની સારવાર નીચે રહે છે અને તેઓ ઘણા બહિતભાવથી તેમની દવા સુશ્રુષા કરતા આવ્યા છે. આ બાબત સુપ્રસિદ્ધ છે, અને એજ તેમની ધર્મ તથા શ્રદ્ધા ખાતાની આપે છે.

હવે તેમના પેન્શન લઈ રીટાયર થવાનો સમય આવ્યો હોવા છતાં પણ તેઓશ્રીપર શ્રીમંત મહારાજ સાહેબનો આદ એટલો બધો છે કે, તેઓશ્રીની શ્રીમંતની કૃપા. નોકરીની મુદતમાં વર્ષોનો મજતોજ રહે છે, અને અઘાપિ તેઓ શ્રીમંતના ખાસ ડોક્ટર તરીકે કામ કરે છે.

ડૉ. બાલાભાઈને ત્રણ પુત્રો અને બે પુત્રીઓ છે. જે પૈકી જ્યેષ્ઠ પુત્ર મણીભાઈ જેઓ બી. એ. એલ. એચ. બી. યર્ષ રાજ્ય તરફથી અમેરિકા ખાતે કુટુંબની હકીકત. જઈ ત્યાં ત્રણ વર્ષ રહી, વેપાર ઉદ્યોગ ખાતાનો અનુભવ લઈ, પેન્સિલ્વેનીઆ યુનીવર્સિટીની એમ. એ. ની પઠી લઈ આવ્યા છે. તેઓશ્રી પણ શ્રીમંતના પૂર્ણ કૃપા પાત્ર હોઈ વડોદરા રાજ્યના વેપાર ઉદ્યોગ ખાતાના તથા સહકારી મંડળોઓના વડા તરીકે બાહોશીથી કામ કરે છે. વળી વડોદરા ખાતે મળેલી શ્રી ત્રીજા જૈન સ્વેતાંબર કોન્ફરન્સના વોલંટીઅર કમીટીના વડા તરીકે તેમણે કોન્ફરન્સની જે અમુલ્ય સેવા બજાવી હતી તે ખરેખર પ્રશંસાપાત્ર હતી. બીજા પુત્ર કેશવલાલભાઈ

એલ. એમ એન્ડ એસની તખીલી પરીક્ષા પાસ કર્યા પછી આગળ વધુ અભ્યાસ માટે વિલાયત ગયા હતા; અને ત્યાં દોઢ વર્ષ સુધી જંગુશાસ્ત્ર વિગેરેનો અભ્યાસ કરી (D. T. M.) ડીપ્લોમા ધન ટ્રોપીકલ મેડીસીન લઈ આવ્યા છે. જેઓ સ્વભાવે મીઠામંસાર તથા બાહોશ હોઈ અમદાવાદમાં એક ક્ષત્રેહમંદ ડૉક્ટર તરીકે કામ કરે છે ત્રીજા પુત્ર ચંદુલાલભાઈ બી. એ. યએલા હોઈ વેપારાયે બીન, જાપાન વિગેરે દેશોમાં મુસાફરી કરી આવ્યા છે અને હાલમાં મુંબાઈ ખાતે એક કુનેહબાજ વેપારી તરીકે પોતાની પેઢી ચલાવે છે.

ન્યારે ગયા માસમાં મુંબાઈ નિવાસીઓ તરફથી તેમને કૉન્ફરન્સનું પ્રમુખસ્થાન સ્વીકારવાની વિનંતિ કરવામાં આવી ત્યારે કૉન્ફરન્સને માત્ર એક જ માસ બાકી હતો. છતાં આવા કટોકટીના મામલા પ્રસંગે ટુંક સમયમાં પ્રમુખ પ્રમુખ તરીકેની તરીકે સંપૂર્ણ ક્ષત્રેહમંદીથી કામ પાર ઉતારવા તેઓ, સેવાભાવે કટિબદ્ધ થયા. એ તેમનું ગૌરવ-શક્તિ અને મનોબળ, બતાવી આપે છે.

તેમના ખાસ ગુણો પૈકી ધણા પ્રશંસનીય ગુણ તે તેમનો હસતો ચહેરો છે. એ હસતો ચહેરો દરદીની નજરે પડતાં જ તેનું અરણું દુઃખ ઓછું કરી ઉપસંહાર શકે છે. આમ ડૉ. બાલાભાઈના જીવનમાંથી તેમની કાર્ય કુશળતા, સાદાઈ, સેવાની દૃઢ બાવના તથા મનજીવત મનોબળ એ ગુણો ખાસ અનુકરણીય છે.

છેવટે તેમની સાદાઈ, સરળ રહેણી કરણી, સમાન બાવ, પરોપકાર વૃત્તિ, અનુભવને અંતે દીર્ઘ દષ્ટિ અને પાકી બુદ્ધિ, નિડરતા, ગંભીરાઈ અને કર્તવ્ય પરાયણતા એ પ્રશંસનીય ગુણો અનુકરણીય છે. તેમને વિશેષ ઉજ્જવલ કાર્યો કરવા અને લોક સેવા તથા દેશ-સેવા માટે દીર્ઘાંત, સુખ અને શાંતિમય જીવન મળે એ શુભ બાવના સાથે વીરમીએ છીએ.

જૈન ધર્મનો અન્ય ધર્મોમાં ઉલ્લેખ.

(લેખક—રા. ગોકુલદાસ નોનજીભાઈ ગાંધી—રાજકોટ.)

(૧)

જૈન ધર્મ માટે અન્ય ધર્મવાળાઓ શુ અભિપ્રાય દર્શાવે છે, તે નીચે આપવામાં આવેલ છે કે જે વાંચવાથી વાચક વર્ગ સ્પષ્ટ સમજ શકશે કે જેવી રીતે જૈન દર્શનવાળાઓ ખીજા દર્શનવાલાને મિથ્યાત્વ કહીને તુચ્છકારી કાઢેલ છે તેવીજ રીતે અન્ય દર્શન વાળાઓ પણ જૈન-ધર્મના શુભ અને અભેદ સિદ્ધાંતોને સપૂર્ણ નહિ સમજ શકવાથી જૈન ધર્મ નેવા પવિત્ર ધર્મને તુચ્છકારી કાઢે છે. “સો શાણા અને અક્ષલ એક” એ કહેવત પ્રમાણે જોઓ આત્મસ્વરૂપમાં વિલીન થએલા છે તેઓનો તો અખિત્ર વિશ્વમાં સમાન ભાવજ છે એટલુંજ નહિ પણ તેમની વાણીમાં અમૃત રહેલું હોવાથી તે વાણી સર્વત્ર પ્રિયજ. થાય છે એટલે કે ગમે તે સપ્રદાયનો માણસ હોય પણ જો તે આત્મસ્વરૂપમાં વિલીન થયો હોય તો તેની વાણી સર્વ માન્યજ હોઈ શકે. તેવા અનુભવીને સર્વત્ર આનંદનો અનુભવ હોય છે. તેવા આત્મગાની પુરૂષની દૃષ્ટિમાં પોતે સર્વોપરિ છે અને ખીજા દલકા છે, એવો આભાસ પણ હોતો નથી. પણ પોતે સર્વોપરિ અને ખીજા દલકા છે, ઉત્તરતા છે કે ભૂલા પડ્યા છે કે અપૂર્ણ છે એવો ભાસ તો અર્ધદમ્ભ નેજ થાય છે. તેવીજ રીતે ધણી ખરી સપ્રદાયોમાં જે જે મૂળ પુરૂષો-યજ ગયા છે તે તો આત્મનિષ્ઠ મહાત્માઓ હતા, તેમનો અખિલ વિશ્વપર સમાન ભાવ હતો પણ તેમની પાછળના મનુષ્યોએ કદાચકથી જે જે પુસ્તકો લખ્યાં તે તે મૂળ પુરૂષના નામથી લખ્યાં અને તેમાં પોનાની મજા પ્રમાણે અન્ય સપ્રદાયોની અને તેમના મૂળ ઉત્પાદકોની નિંદા કરી. આપણે જૈન સપ્રદાયોનોજ દાખલો લઈએ તો સ્પષ્ટ સમજાય છે કે ખતેનો મુખ્ય સિદ્ધાંત એવો છે કે આત્મા કેવલજ્ઞાનમય પ્રભુ છે, અને તે આત્માનો સપૂર્ણ અનુભવ થયે સુક્તિ થશે છતાં પણ એ સિદ્ધાંતને બાળુપર મૂકીને ખતે સપ્રદાય પૈકી દિગ્બરો કહે છે કે શ્વેતાંબરના મુરો વગેરે કલ્પિત છે ત્યારે શ્વેતાંબરો કહે છે કે દિગ્બરો નિર્મલ છે. આટલેથી નહિ ધરાવાથી સ્વસપ્રદાય કદાચકીઓ શાસ્ત્રીય ભાષામાં એકેખીજાને ગાળો બાંડે છે. આ ઉપરથી એમજ સમજાય છે કે માણસો જ્યારે સિદ્ધાંત જ્ઞાનથી ભજ થાય છે ત્યારેજ રાગદેવ વધારનારી વચનોનું ઉચ્ચારણ કરીને નકામી તકારો ઉભી કરે છે. આ પ્રમાણેજ જૈન અને અન્ય સપ્રદાયવાળાઓનું ખતેલું છે. વિવાદ તજ દર્ષ સંવાદ મદદ કરી છેવટે નિજ સ્વરૂપને ઝાળખી લેવું તેમજ કલ્યાણ છે. જે કોષ કલ્યાણનો ઇચ્છક હશે તે દુરાચર, મમત્વ, અમેજ સર્વોપરિ, ખીજા બધા ભૂલા પડ્યા છે, વગેરે મહાનુદ્યોતને તજ દખને કેવલ આત્મનિષ્ઠ અને સત્ત્વ શુરના ઉપદેશદ્વારા સકલ કલિમલરહિત કેવલ આત્મજ્ઞાનનેજ સપ્રાપ્ત કરવા યત્ન એવશે. જગતમાં સૌથી સર્વોપરિ વસ્તુ આત્મજ્ઞાન છે. ગમે તે સપ્રદાયમાં જુઓ પણ આત્મજ્ઞાન વિના કોષએ સુક્તિનો ઉપદેશ કરેલ નથી. આત્મજ્ઞાન સર્વ માન્ય છે. અને સર્વ શાન્તિ નિધાન પણ તેજ છે. આત્મજ્ઞાનને બાળુ ઉપર મૂકી દખને ગમે તે સપ્રદાયમાં જાય, તજ દરે, દુરાચરજ અતિ આસ્થા કે શ્રદ્ધા

માને, નિયમ પાળવાનો દંભ આદરે પણ તેનું પ્રશિષ્ઠામ તો એ જ આવશે, અને એ જ સમજાય થશે કે મારો સંપ્રદાય અને તેમાં પણ મારો ગુરુ અને તેમાં પણ હું જ સર્વોપરિ છું. આ સિવાય આખી જીંદગીમાં પણ વિશેષ પ્રાપ્તિ કરી શકશે નહિ પણ જે આત્મજ્ઞાનની આરાધના કરશે તો આત્મા આનંદમય હોવાથી અનંત આનંદ અને શાંતિનો અનુભવ કરશે એટલું જ નહિ પણ તેવો આત્મનિષ્ઠ પુરુષ જ્યાં જ્યાં જશે ત્યાં ત્યાં પરમ શાન્તિ ફેલાશે. વસ્તુ સ્થિતિ આવી છતાં બહિર્દૃષ્ટિએ જોતાં જોના માટે અન્ય સંપ્રદાયવાળાએ જે કહ્યું છે તે તથા જોનાએ અન્ય સંપ્રદાયવાળાને જે કહ્યું છે તે પૈકી અન્ય સંપ્રદાયવાળાએ જોના માટે જે ઉલ્લેખ કરેલ છે તેનો જ આમાં સમાવેશ થાય છે. આ ઉલ્લેખો વાંચીને ઝેર વરસાવવાનું નથી પણ તારતમ્ય સમજીને પરમ શાન્તિ અદ્વૈત્ય કરવાની છે. ખીજી રીતે કહીએ તો જોના ભવ પરિપાક નજીકમાં છે તેમજ શાન્તિ અદ્વૈત્ય કરશે અને જોના ભવ પરિપાકની આશા અનંતકાળ પછી કદાચ થવાની હશે તેવા પૈકીનાં તો ઝેર અદ્વૈત્ય કરે તો નવાઇ જેવું નથી, સાલસ માથુસ સાલસાઇ જ અદ્વૈત્ય કરે છે. ખરો મુમુક્ષુ તો સર્વ વાત સાંભળીને તેમાંથી આત્મજ્ઞાનની જ વાતને હૃદયમાં ઉતારશે અને પરમ શાન્તિ પામશે. વાચક વર્ગે પણ આત્મજ્ઞાનની વાતને જ લક્ષમાં લઈને પરમ શાન્તિ અદ્વૈત્ય કરવી.

શ્રીમદ્ ભાગવત પુરાણ:—પ્રથમ રકથના છૂંદા અધ્યાયમાં—“યસ્ય કિલાનુચરિત મુપાકર્ણ્ય કોઢ્વેશ્વકુટ્તકાનાં રાજાઙ્ગશ્રામોપશિષ્ય કલાવધર્મ ઉત્કૃષ્ટમાણે મન્વિત્યેન વિમોહિત સ્વધર્મે પથમકુતો મયમપહાય કુપથપાવણ્ડમસમજસં નિજમ શીલયા મન્દ: સંપ્રવર્તયિષ્યતે ॥ ૧ ॥

યેન હવાય કલૌ મનુજાપસદા દેવમાયા મોહિતા: સ્વયધિધિનિયોગશૌચચારિશ્ર વિદ્યાના દેવહેલનામ્પમતાનિ નિજનિજેચ્છયા શૃઙ્ગાના અરનાનાનાચમના શૌચ કેશોહુચ્ચનાદી નિકલિનાઽધર્મચક્રેલેનોપહતધિયો પ્રત્યગ્રાત્મણયશ્વપુટપલોકચિદ્રૂપકા: પ્રાયેણ મધિષ્વાન્તિ ॥ ૧૦ ॥

તે ચ હાર્ષાત્તત્તયા નિજ લોકયાગ્રયા પરંપર્યાંશ્વસ્તાસ્તમસ્વગ્ધે સ્વયમેશ પ્રપતિષ્વાન્તિ ॥ ૧૧ ॥

ભાવાર્થ:—પ્રેર કલિયુગમાં ભગવાન ઋષભદેવજીનું ચરિત સાંભળીને કાંકેકેકેકટનો રાજા અર્હત પોતાની કપના પ્રમાણે કૃપયક્ષ પાખંડ પ્રવર્તાવશે. દેવમાયાવડે મોદ પામેલા શીવ ચારિત્રથી ભ્રષ્ટ, દેવની નિંદા કરવાવાળા અપવિત્ર પોતાના મન કલ્પના પ્રમાણે અદ્વૈત્ય કરશે. સ્નાન નહિ કરશે, આચમન નહિ કરશે, મલિન રહેશે, કેશનો લોચ કરશે, ખજ, ખાજખજ અને યગાદિની નિંદા કરશે અને અપરંપર પ્રમાણે તેમાં મજા દેરવાશે. માર એવો છે કે ઋષભદેવ પ્રેમનું ચરિત સાંભળીને ઋષભદેવજીની દશ સમજ્યા વગર સ્નાન ન કરવું, એચ્છ રહેવું, કેશનો લોચ કરવો, ખજ ખાજખજ અને યગ તથા વેદની નિંદા કરવી વગેરે વિષયોથી ભરપૂર એવો એક પાખંડમન-જૈનમત-કલિયુગમાં ચાલશે અને બધા નહિ પણ કેટલાક માખજો ઋષભદેવજીનું ખરૂં મહાત્મ્ય સમજ્યા વગર દેખાદેખી માધે, જોમની પેઠે એચ્છ રહેવું અને ખજ, ખાજખજ તથા વેદાદિની નિંદા કરવાવાળા સંપ્રદાય અદ્વૈત્ય કરશે. આ પ્રમાણે શ્રીમદ્ ભાગવત પુરાણમાં ૨૫૭ શ્લોકો છે.

શિવ પુરાણ:—ગાન સંહિતા અધ્યાય ૨૧ થી ૨૪ સુધીના સોરંશ—

અમૃતજંઘ મહાતેજાઃ પુરુષં સ્વાત્મસંભવં ॥

માયી માયામયં તેષાં ધર્મે વિદ્યાર્થિમુચ્યત ॥ ૧ ॥

સૂત કહે છે—હે ઋષિઓ, મોટા તેજવાળા, માયાવી, એવા અમૃત વિસ્તૃત એ તે દેવોના ધર્મમાં વિદ્ય કરવા સાર પોતાના અંગમાંથી છે ઉત્પત્તિ જેની એવો માયામય પુરુષ ઉત્પન્ન કર્યો. માયે મુંડવાળો, મલીન વસ્ત્રવાળો, કાષ્ઠમય પાત્રયુક્ત, હાથમાં પુંજણી લઇ તેને વારમવાર હલાવતો, મુદ્દપતિ-મુખવસ્ત્ર-વાળો, ધર્મ ધર્મ એ રીતે ભાષણ કરતો એવો તે તેણે હરિ એવા વિષ્ણુને હાથ જોડી નમસ્કાર કરી આવી રીતે વચન કહ્યું કે, હે અરિહન, શત્રુને હણનાર, હે પૂજ્ય હું શું કહું તે તમે આજ્ઞા કરો. ત્યારે શ્રી વિષ્ણુ બગવાન બોલ્યા કે મારા અંગથી તું ઉત્પન્ન થયો છે, માટે તું મારું કાર્ય કરવા ચોક્કસ છો, તું મારો છે વારતે સદા પૂજ્ય થઇશ, એમાં સંશય નહિ. હે માયિન શ્રીતરભાર્તથી વિરોધ, વર્ણાશ્રમવિવર્જિત, વેદથી ઉલટું, કર્મવાદ ઉપર સોળહજાર મંથાત્મક એવું, એ માયામય શાસ્ત્ર તારે પ્રદણ કરવું એટલે સોડામાં એનો ફેલાવો થશે ને તને પણ તેજા શાસ્ત્ર નિર્માણ કરવાતું સામર્થ્ય આપું છઉં. + + + + એમ કહી આગળ ઉભેલા તે જૈન યતિને અમૃત એવા બગવાને પોતે માયામય શાસ્ત્ર બણાવી કહ્યું કે તારે મારી આજ્ઞાએ કરી આ માયામય શાસ્ત્ર સર્જા દેવોના બણાવી તેમને શ્રીતરભાર્ત ધર્મથી બ્રહ્મ કરવા માટે, તું પુરત્રય-ત્રિપુર-તથા તદ્વાસિ દેવોના નાશવાસ્તે જલદી ત્યાં જઇ માયામય ધર્મનો પ્રકાશ કરી; પુરત્રયનો નાશ કરાવી ત્યાંથી મારે દેશમાં જઇ જ્યાં સુધી કલિયુગ આવે ત્યાં સુધી તારે સ્વધર્મથી ત્યાં રહેવું પછી જ્યારે કલિયુગ પ્રવર્તમાન થાય ત્યારે જૈનધર્મ તારે ત્યાં મારદેશમાં પ્રકાશ કરવો અને શિષ્યપ્રશિષ્ય તથા શિષ્ય વડે તે ધર્મ તારે વધારવો. મારી આજ્ઞાએ કરી તારો ધર્મ અવશ્ય વિસ્તારને પ્રાપ્ત થશે. નિરંતર મારી આજ્ઞામાં તત્પર એવા તમે મારી ગતિને પ્રાપ્ત થશો. એ રીતે અમેાધ એવા વિષ્ણુએ તે મુંડિને આજ્ઞા આપી. x x x x x x એવી રીતે બગવાને કહ્યા પછી પાખંડ ધર્મનો આશ્રય કરેલ, હસ્તવિષે પાત્ર તથા મુખ ઉપર વસ્ત્ર ધરેલ, મલિનવસ્ત્ર ધારણ કરેલ, અલ્પ ભાષણ કરનાર x x x x x x x x x x તમારા શુરતું આદિદેવ એવું નામ થશે. પૂજ્ય હોવાથી પૂજ્ય એ રીતે પણ કહેવાશે તેમજ ઋષિ, યતિ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, એ રીતે એના નામ પ્રસિદ્ધ થશે, x x x x x x તથા અરિહન એવું પાપને નાશ કરે એવું તેનું નામ તમારે ધ્યાન કરવું. x x x x x x શિષ્ય સહિત નજીકનાં વનમાં બેસી માયાવિ પુરોને પણ મોહ કરે એવી માયા પ્રવર્તમાન કરી તે માયા એવી તો રચિ જે જે જે ત્યાં આવે તે તે દીક્ષાજ અદણ કરે અને તેમને જે જે રૂપે તે પણ મોહરૂપ માયામાં પરાયણ થાય.

x x x x x x x x x x

સર્વે ચ દીક્ષિતાસ્ત્ર ચેવં ત્રિપુરવાસિનઃ ।

મુનેઃ શિષ્યૈઃ પ્રશિષ્યૈશ્ચ વ્યાપિતં ત્રિપુરં મહત્ ॥

સ્ત્રી ધર્મ સ્ત્રેંડયામાસ શ્રાદ્ધધર્માસ્તયૈવ ચ ।

શિવપૂજાં તથા વિશ્વેયજ્ઞમાગાનનેકમઃ ॥

એ રીતે દીક્ષિત થએલા રાજને બોધ ત્રિપુરવાસી સર્વ દીક્ષિત થયા । એ પ્રમાણે મુનિના શિષ્યપ્રેરિયા વડે મોટું એવું ત્રિપુર વ્યાપ્ત થઈ ગયું. હે ઋષિઓ તે મુકિએ સ્ત્રીઓના ધર્મ તથા શ્રાદ્ધધર્મ પણ ખડન કર્યો. શિવ તથા વિષ્ણુની પૂજા બંધ કરી અને યજ્ઞોમાં રેવતાઓનો અનેક બાજો પણ બંધ કર્યા તેમજ સર્વકાળમાં સુખ દેનાર એવી સ્નાનાદિક ક્રિયા તથા સર્વ તીર્થ પણ બંધ કર્યા, અને જે વેદિકધર્મ હતો તે પણ દૂર કર્યો. x x x x x એટલામાં મુકિ ચતિઓએ ત્યાં આવી સર્વને પ્રભામ કરી કહ્યું કે જ્યાં સુધી કલિયુગ આવે ત્યાં સુધી તમે મરશ્યદીને સેવન કરો, આ પ્રમાણે શિવપુરાણમાં જૈન-ધર્મના સંબંધમાં હકીકત છે.

ઉત્તર મોર્માંસા:—નૈકરિમ્નસંમવાશ્વ । યવચાત્માકાર્તર્યમ્ । ન ચ પર્યાયાદ-
વ્યવિરોધો વિકારાદિભ્ય । અન્ત્યા ઘદિયનૈશ્વોમિય નિત્યત્વાદ્વિશેષ ॥ ૨ । ૨ ।
૩૧ થી ૩૪ ॥

પંચદશી:—આ મંથ પણા સંજા પૂર્વે સ્વામી શ્રી વિદ્યારમ્યજીએ સ્વેચ્છા છે. ચિત્ર-
દિપના ૨૧૬ માં શ્લોકમાં—

તુણાર્જ્યકાદિ યોગાન્તા ઈશ્વરેર્ચ બ્રાન્તિમાશ્રિતા ।

લોકાયતાદિસાંખ્યાન્તા જીને વિબ્રાન્તિમાશ્રિતા ॥

ન્યાય, વૈજેષિક, યોગ વગેરે દર્શનવાળા ઇશ્વરને વિશે બ્રાંત છે એટલે કે તેઓ ઇશ્વરથી આગળ જન્મ શકતા નથી. લોકાયતથી માંડીને જૈન, બૌદ્ધ, માંખ્ય વગેરે દર્શનવાળા જીવને વિશે બ્રાન્તિનો આશ્રય કરીને બેઠા છે એટલે કે તેઓ જીવનસ્વરૂપમાં બ્રાંત છે અર્થાત્ જીવ અને ઇશ્વર એવા બેદોની પેલીપાર પૂર્ણનદ નામનું અબેદ સત્ય છે તેને એ એ દર્શનવાળાઓ સમજી શકતા નથી, કાચું કે તેઓ ઇશ્વર અને જીવ તરવર્માજ બ્રાંત થએલા છે.

ટીપ:—વેદાન્તમાં જીવ, ઇશ્વર અને બ્રહ્મ કહેલ છે. માયોપાધિક તે ઇશ્વર, અવિ-
દ્યોપાધિક તે જીવ અને અનુપાધિક તે બ્રહ્મ. આ તરવર્તી મરખામણી જૈનો સાથે કરતાં વેદાન્તનો જીવ તેજ જૈનોનો ઇશ્વરય છે, વેદાન્તનો ઇશ્વર તેજ જૈનોની કેવલી છે અને વેદાન્તનો બ્રહ્મ એજ જૈનોનું મહાકર્મ મહારદિત શુદ્ધ ચૈતન્ય આત્મ સિદ્ધ સ્વરૂપ છે. તાત્વિક દૃષ્ટિએ તો વેદાન્ત દર્શન પણ શ્રીવીતરાગના અબેદમાર્ગમાં અંતર્ગત ધાય છે દુરામદી દૃષ્ટિએ તો જૈન અને વેદાન્તને ધણો તારાવત છે મારે દુરામદ તરુને શ્રીવીત-
રાગના અબેદમાર્ગને મમજલો બેઠાએ, ત્યારે મહાદોષ રદિત થી વિતરાગનો અબેદમાર્ગ મમજલો ત્યારેજ-સંપૂર્ણ સાન્તિ ધરો. જ્યાં સુધી બેદદૃષ્ટિ છે ત્યાં સુધીજ અસાન્તિ છે અને જ્યાં સુધી અસાન્તિ છે ત્યાં સુધી ખરો ધર્મ નથી પામ્યા અર્થાત્ શુદ્ધ સમન્નિ નથી સ્પર્ધુ એમ ચોક્કસ મમજવું, ગમે તો વેદાન્તને મિથ્યાત્વી માનવાવાળો જૈન ટોચ અથવા તો જૈનને નાસ્તિક માનવાવાળો વેદાન્ત ટોચ જમ્ તે ત્યારે અબેદમાવને બજરી ત્યારેજ તે ખરા ધર્મને પામ્યો જમ્જો જ્યાં સુધી તે અબેદમાવને નથી પામ્યો ત્યાં સુધી તે જૈનામાસ અથવા શુદ્ધવેદાન્તકે અક્રોધારજ વા ગોરાસામતી છે એમ સમજવું.

વિચારસાગર:—આ ગ્રંથ દાદુપથી શ્રી નિશ્વલદાસજી મહારાજે રચેલ છે. “૪૫૫” નાસ્તિક મત—નાસ્તિક મત ખી ત્યાગને યોગ દે, નાસ્તિક ન કે પદ્ બેદ દે. માધ્યમિક, યોગાચાર, સૌત્રાંતિક, વૈભાષિક, ચાર્વાક, દિગંબર (જૈન) x x x x—દિગંબર મતમે દેહ, આત્મા નહિ; દેહસે આત્મા ભિન્ન દે પરંતુ જિતના દેહકા પરિણામ હોવે ઉતના આત્માકા પરિણામ દે. ઇસ રીતિસે ઇનકા આપસમે મંતકા બેદ દે; ઓર ખી ઇનકી આપસમે મંતકી વિલક્ષણતા બહુત દે પરંતુ સારે વેદકે વિરોધી દે, યાતે નાસ્તિક દે! ઇસ કારણુ તેં તિનકે મતકા ઉપપાદન ઓર ખંડન વિશેષ કારિક લિખ્યા નહોં. x x x x x x—વામનાર્જ ઓ નાસ્તિક મત કે ગ્રંથ યદ્યપિ સંરક્ત વાણી રૂપ દે તથાપિ વેદ બાલ દે.

ચોપાઈ.

કલિમેં વેદ અર્થ વહુ કરિ હૈ ।

શ્રીશંકર શીવ તવ અવતરિ હૈ ।

જૈન ચૌદ્ધમત મૂલ જ્ઞાવૈ ।

ગંગાતેં પ્રમુ મૂર્તિ નિકારૈ ॥ ૨૧૪ ॥

સુંદર વિલાસ:—આ ગ્રંથ કવિત અને સવૈયા રૂપમાં છે અને તે શ્રીદાદુપથી મહાત્મા સુંદરદાસજી રચેલ છે, તેમાં “કેશ હુઆ,” “કોઈ કેશ હુઆત દૈ.” એવા પ્રકારના શબ્દો જોવામાં આવે છે. એમનો બાવાર્થ એવો છે કે આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ ન થાય કે તે તરફ લક્ષ પશુ ન હોય પશુ દેવલ પરંપરા એ કે પરલોકમાં ગયા પછી કાંઈક મળશે એવી આશાપાશવાળી શ્રદ્ધાથી માથાના વાળ ખેંચી કાઢે એટલે કે મસ્તકનો લોચ કરે પશુ મનનો લોચ ન કરે તો તે દેવલ બારરૂપ અને જન્મ મરણ વધારવારૂપ જ છે. બગવાન સત્કાર પશુ એમ જ રૂપાવે છે કે “ન મુનિ રત વાસેણ નાળેણય મુનિહોઈ” માત્ર ક્રિયા કષ્ટનું સેવન જ કરે તેથી કાંઈ મુનિપણું કહેવાનું નથી પશુ સત્યજ્ઞાન એટલે આત્મજ્ઞાનવડે જ મુનિપણું કહેવાય છે. “સમયોયે શ્રમણો હોઈ” સમતા-સમભાવ કે અબેદભાવવડે જ શ્રમણ કહેવાય છે; માત્રા સાક્ષ ક્રિયા કષ્ટ વેઠવાથી જ મુનિત્વ કે શ્રમણત્વ નથી. ખાસ સમજાય છે કે સુંદરદાસજી પશુ શ્રી વીતરાગના અબેદ માર્ગને જ બજાવે.

અખો ભક્તરાજ:—આ એક પરણ્યો સોની હતો. તેને બાળપણથી ધર્મ સમજવાની પ્રબળ ઇચ્છા હતી. તેણે દરેક પંથના સાધુ, આચાર્યો વગેરેનો સમાગમ કર્યો હતો ઉપરાંત તે વસ્ત્રથી સંપ્રદાયના ગોસાંછળ મહારાજ ગોકુલનાથજીના પરિચયમાં ધણો આવેલ હતો. દરેક સ્થળે તેણે લાલચ, અશાન્તિ અને અધરપર પાટી તેથી તે કાશી ગયો ત્યાં પદ્માનંદ નામના જ્ઞાનિષ્ઠ વીતરાગ પુરૂષ જ્યાં તે મહાત્મા પાસેથી અખાને આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થઇ. અખે વેદાન્તને લગતા ધણા છપ્પા લખ્યા છે તથા માણસોને ખૂબ ચાલકા માર્યા છે. ખુદ્દુ કહેનાર તથા આત્મજ્ઞાની તરીકે અખો પ્રસિદ્ધ છે.

શીવ સાંખ્ય મીમાંસક, ચાર્વાક બૌદ્ધ ને જૈન;

એ ઉપદર્શન બેદને જાણે, શરીરે સંજાધાવિનંદ.

જટિલ મુદિત માલાધારી, કરે હુચન કેશ;
 કો વાલાં ગરકાં સિથ વીટે, કટે લીંગ શિવ ઉપદેશ.
 છ દર્શન તે મૂલમાં, બાધ શાસ્ત્ર કરાં નામ;
 તેહના યયાં પાખંડ છતું, તે આત્માં ગામો ગામ.
 પાખંડના બહુ શુદ્ધિઆં, ગણતાં તે નાવે છેક;
 તે મત બાળે જુજવા, પણ આત્મ ન મળે એક.
 એક એક નિદે એ માંહો માંહિ, અને પોતાને કહે સાર;
 એમ ખટદર્શન ખટપટે, પણ ન કરે મૂલ વિચાર.
 બણી બણીને બેદ પાડે, અક્ષર તણી લે ઓટ;
 સિદ્ધાંત નાવે સમજમાં, ખાંધી રહ્યા ખટ કોટ.
 છએ કરે વાદ માંહો માંહિ, ત્યારે સદ્ગુણ પોષે માય;
 સમાય માયા આપે સરખો, હાર્યો કોયે ન જાય.
 કહે અખો સદ્ગુણો મુણો, મત ન હોએ મહાંતને;
 નિરદાવે નારાયણ મલરી, જો એવે હરિગુર મંતને.

ખટ દર્શનના જુજવા મતા, માંહોમાંહો ખાધી છે ખતા;
 એકતું યાપું ખીલે દણે, અન્યથી આપને અધિકો ગણે;
 અખા એજ અંધારો કુવો, ઝગડો ભાંગી કોઇ ન મુવો.

ટીપ્પણ:—અખો મક્તરાજ રાવ, સાંખ્ય, મીમાંસા, ચાર્વાક, જૈન અને બૌદ્ધ એવા છ દર્શન માને છે પછી છ દર્શનના અંદર અંદર તકરાર થવાથી છતુ પાખંડ યયાં અને તે ગચ્છોમાં પણ નાના નાના ધણા શુદ્ધિમાં મંધાડા જેવા યયાં અને તે સર્વ ગામો-ગામમાં ફેલાઈ ગયાં. રીવના પણ ધણા શુદ્ધિમાં તેમજ બીજાનાં પણ ધણાં શુદ્ધિમાં અને જૈનનાં પણ નાનાં નાનાં તકરારી ધણાંજ શુદ્ધિમાં ઘડને ગામો ગામ આવી નીકળ્યા છે. તે દરેક શુદ્ધિવાની એક જ આત્મ એટલે રીતભાત નથી પણ દરેક પોતાને ઉત્તમ માને છે અને ખીજને હલકા માને છે. છ એ મૂલદર્શન પણ માંહોમાંહિ પોતાને ઉત્તમ દરાવવા સાર બીજા સાથે નકામી તકરાર કરે છે પણ મૂલ આત્મજ્ઞાનનો વિચાર કરતાં નથી. પોતપોતાનું દર્શન કે વાડો સિદ્ધ કરવા સાર અધિક અક્ષર કે શબ્દ પકડીને તેના ઉપરથી તકરારો ચલાવે છે. તે દર્શનના દુરામદવાળા જેમ જેમ બળે છે તેમ તેમ વધારે વધારે તકરારો ચલાવે છે. આ બધી તકરારો અમાની છે જન્મ મરણ પ્રક્રિયાને તકરાર દોતી જ નથી. સમુદાયવાળાઓ પોતપોતાને ઉત્તમ દરાવવાનો દાવો કરે તેથી તે કાંઈ ઉત્તમ થઈ શકતા નથી કે તેમને પ્રભુ મળતા નથી એ તો જ્યારે મનુષ્યના દુરામદની જગતમાંથી છૂટીને પોતાની મનુષ્યના ઉચ્ચાત્મના ખોટા દાવો છોડી દેને મહાત્મા પ્રમુખની મેષા કરી ત્યારે જ તેને આત્મજ્ઞાન થશે, આટી તો આખી જગત વાગે વાગે ક્યાં જ કરે તથા વાગતી પગપગમાં લજાવા કરે અને પોતાના વાગાને જનમ અને બીજા વાગાને જનમ

પડ્યા માન્યા જ કરે તેથી કાંઈ પ્રભુ મળવા નથી. પ્રભુ એટલે આત્મા. મહાત્મા પુરૂષો એટલે પ્રસાંત વીતરાગ પુરૂષોના સત્સંગદાર જ આત્માનો આનંદ મેળવી શકાશે. અખા. બકતરાજની વાત પછી શ્રી વીતરાગના અબેદમાર્ગમાં સમાધિ જાય છે. શ્રીમાન્ આનંદનંદ મહારાજનો પણ એવો જ સિદ્ધાંત છે કે “વરતુ વિચારે વાદ પરંપરા, પારન પહોંચે કામ.” વાદવદવાથી આત્મજ્ઞાન મળી શકતું જ નથી વાદ વદવાથી હિલ્ટી અશાન્તિ થાય છે અને ગમરૂપ વધે છે અને સ્વરૂપથી વિશેષ બ્રહ્મ થવાય છે.

શ્રી માધ્વસંપ્રદાય પ્રવર્તક શ્રીમાન્મધ્વાચાર્યજીનો વિચાર:—હિંદમાં ચાર મોટા સંપ્રદાયો છે. ગમાનુજ સંપ્રદાય, નિંબાર્ક સંપ્રદાય, માધ્વસંપ્રદાય અને વિષ્ણુસ્વામીની સંપ્રદાય. આમાં રામાનુજનો વિશિષ્ટાદ્વૈત મત છે. નિંબાર્કનો દ્વૈતાદ્વૈત મત છે. મધ્વનો દ્વૈતમત છે અને વિષ્ણુસ્વામીનો શુદ્ધાદ્વૈત મત છે. આ ચારે સંપ્રદાયો વિષ્ણુસંપ્રદાયનાં જ બેદ ગણાય છે. મધ્વાચાર્યજી દ્વૈતવાદી છે તેમના પૂર્ણપ્રત્યક્ષનિર્માથી—

સદસઙ્ગાદમતં દુષ્યતિ । સત્ સ્યાદસત્ સ્યાત્ સદસત્ સ્યાદન્યોન્યશ્ચસ્યાદિ-
ત્યેતન્નૈકસ્મિન્ યુજ્યતે । અદૃષ્ટત્વેનાસન્મવાત્ । જીવસ્ય શરીર પરિમિતત્વાક્ષીકારે
અશ્વાદિશરીરરૂપસ્ય હસ્ત્યાદિશરીરરૂપકાર્ત્તરન્યં સ્યાત્ । તત્તચ્છરીરરૂપસ્ય તત્તત્પરિમા-
ણત્વમિતિ ન મન્તવ્યં વિકારિત્વાદનિત્યત્વપ્રસક્તે: । પરિમાણાભાવે સ્વરૂપાભાવપ્રાપ્ત્યન્ય
પરિમાણ સ્થિતેસ્તદર્થત્વેન શરીર સ્થિતેરુભયનિઘન્યત્વાદવિશેષણ સર્વશરીરનિત્યત્વસ્યાત્ ॥

શ્રી દ્વૈતાદ્વૈતવાદી નિંબાર્કાચાર્યજીનો વિચાર:—વેદાન્ત પરિણત સોરભમાંથી.
જૈના વસ્તુમાત્રેઽસ્તિત્વાનાદિ વિરદ્ધ ધર્મદ્વયં યોજયન્તિ, તદ્બોપપચતે પર્કસ્મિન્
વસ્તુનિસત્ત્વાસત્ત્વાદેવિરદ્ધ ધર્મસ્ય હ્યાયાતપદ્ધત્તગુણસન્મવાત્ ॥ एवं શરીર પરિમા-
ણત્વેનાકૃતિત્વાત્મનોદૃહદેહપ્રાસાવપુર્ણતાસ્યાથ ઉપચયાપચચાર્હાંડવ્યવાનાત્માડ્તોન
વિરોદ્ધ: इति च न वक्तुं शक्यं विकारित्वाद्वિશેષપ્રસક્તે: । અન્યસ્ય પરિમાણસ્ય
નિયતતામક્ષીકૃત્યાદિ મધ્યયોરપિ નિત્યત્વમસ્તીતિ ચેત્તાર્હસર્વત્રાવિશેષસ્યાઙિનપ્યે
દેહપરિમાણબાદ્: ॥

વિશિષ્ટાદ્વૈત પ્રવર્તક શ્રી રામાનુજ સ્વામી કે જેમણે પ્રસ્થાન ત્રય ઉપર શ્રી
બ્રાહ્મ સૂત્રો છે તેમના વિચારો:—જૈના અપિ પરમાણુકારણત્વાદિકં જગતો વદન્તી
ત્યનન્તરં જૈન પક્ષ: પ્રતિશિષ્યતે । તે કિલ મન્યન્તે-જીવાજીવાત્મકં જગદંતશ્રીશ્રીભરમ્
તથા પદ્ દૃવ્યાત્મકમ્ । તાનિ ચ દ્રવ્યાણિ જીવ ધર્માધર્મ પુદ્ગલકા લાકાશાખ્યાનિ ।
તત્ર જીવા: । જીવ, ધર્મ, અધર્મ, પુદ્ગલજીવ, લક્ષણ આપી કાલજીવ લક્ષણ આપતાં જથ્થાવે
છે કે “મણુરૂપો દૃવ્ય વિશેષ:” કાલ અણુરૂપ છે એમ દિગંથો, જૈનો માને છે x x
x x x x સ્યાદસ્તિ x x x x એતિ સર્વત્ર સત્પ્રમંગી નયાવતારાત્ । સર્વં વસ્તુ-
જાતં દ્રવ્ય પર્યાયાત્મકમિતિ

અત્રામિધાયિતે-નૈકસ્મિન્નસન્મવાત-इति । નૈતદુપપચતે; કૃત: પર્કાસમજસમવાત્
—પર્કસ્મિન્વસ્તુનિ અસ્તિત્વનાસ્તિત્વાદેવિરતદ્ધસ્ય.. ....યુગપદસંમવાત્.....

યથાશ્વત્થમાદિપત્તયોર્યુગપદેક્ષસ્મિન્નસંભવ.....યોડા શબ્દોમાં ખંડન કરીને બા-
બ્યકાર શ્રી રામાનુજ સ્વામી શરમાવે છે કે “યથામપિ સર્વમનૈકાંતિકમિત્ય મ્યુપ ગમ-
ચિરોધઃ અન્યોન્ય તાદાસ્મીમાઘાત્ । ંતોન્ યુક્તમિદં જૈનમતમ્ x x x x x x અથ
સંકોચવિકાસધર્મતયા આત્મનઃ પર્યાયશબ્દાભિધેયાપરયાન્તરાપત્યા ચિરોધઃ પરિહ્રિયંતે
શ્ત્યુચ્યતે ।

અર્થતો મતં ન યુક્તિમત્ પર્કરિમન્ ઘસ્તુનિયુગપત્ સત્ત્વાસત્ત્વેનિત્યત્વાનિત્યત્વા-
નિત્યત્વ મેદામેદાનામ્ અસંભવાત્ x x x x x x x અતઃ અસંગત્ મેવેદુજૈનમતમ્ ।

ટીપ્પણ—શ્રી રામાનુજઆર્યજીએ જૈનેતનું ઉપર પ્રમાણે ખંડન કરેલ છે, શ્રીમાન રામા-
નુજ સ્વામીની આગાઉ શદ્કોષ નામના મહાન પુસ્તક યથા ગયા હતા તે વગેરેના સંબંધમાં
એવી કથા ચાલે છે કે પાંચ રાજ્યમાં કુલદાવતી-કુરકોડ-નમરીમાં શુદ્રને ઘેર જનમ્યા હતા.
તે મહા યોગી હતા. તેમણે બ્રહ્મવૃક્ષ નીચે ધ્યાન કરેલ તેથી તે બ્રહ્માભરણ કહેવાય છે.
એક વખતે જ્યાં શદ્કોષઆર્યજી ધ્યાન કરતા હતા ત્યાંથી બ્રાહ્મણો વેદ બહુતા બહુતા
નીકળ્યા અને જ્યારે શદ્કોષજી પાસે પહોંચ્યા ત્યારે બ્રાહ્મણો, શદ્કોષજીને શુદ્ર જાણીને
એટલે કે વેદવિદ્યાના અનધિકારી જાણીને, વેદ બહુતા બંધ ધડ ગયા આગળ ગયા ત્યાં
વેદ જૂલી ગયા તેથી તે શદ્કોષજી શદ્કોષજી પાસે મારી મારી તેથી તેમનું નામ પુરોક્ષ
પડ્યું. તેમણે વેદ પુરાણાદિના સાર કાઢી દ્રાવિડ ભાષામાં પ્રબંધ લખ્યો પછી તેઓ સહદે
વૈકુંઠ ગયા અને ત્રણ હજાર વર્ષ પછી પાછા આપ્યા અને પોતાના શુદ્ધ વિચારો નાથ
મુનિને આપ્યા; નાથે રામમુનિને, રામે પૂર્ણમુનિને, પૂર્ણે ચામમુનિને અને ચામમુનિએ શ્રીમદ્
રામાનુજ સ્વામીને આપ્યું. રામાનુજ સ્વામી લક્ષ્મણનો અવતાર હતા, તેમણે શ્રી બાબ્બ
સ્થેલ છે. શ્રી રામાનુજ સ્વામીને સ્ત્રી કલ્યાણી મળી હતી. સ્ત્રી સાથે કાંઈ કંકાસ ચવાધી
તેમણે સંસારનો ત્યાગ કર્યો હતો. તે જૂતિપુરમાં પ્રગટ થયા હતા અને યાદવેન્દ્ર સન્નાયરી
પાસે બંધ્યા હતા. તેમણે હાર સમુદ્રના મહારાજા વિષ્ણુવર્ધનને શિષ્ય બનાવી જૈનોને
દક્ષિણમાંથી કાઢી મૂક્યા હતા. આને માટે દત્તિદાસકારોનો એવો મત છે કે દક્ષિણનો રાજા
જૈન હતો તેની દીકરીને જૂત વળગ્યું હતું તે જૂત શીમદ્ રામાનુજ સ્વામીએ કાઢ્યું અને
રાજા જૈનધર્મી મંદીને રામાનુજ સંપ્રદાયમાં બંધ્યો. દાસમાં રામાનુજ સંપ્રદાય દક્ષિણમાં
ધણી ચાલે છે. ખાખી શોકો રામાનુજ હોય છે. આ સંપ્રદાયમાં કરોડો માણસો છે અને
લાખો ખાખી વગેરે બાવાઓ છે.

શ્રી વદ્વલભાઆર્યજી કે જેમણે પુષ્ટિ પંથ ચલાવેલ છે તેમનો વિચાર—
વિષમગમયો નિરાક્રિયતે । તેજન્નનિષ્ઠા પ્રવક્તે ઉદાસીના. ... જૈનેના સમ-
બંગી, નવ તત્ત્વ, વશસ્ત્ર, વગેરેનું ખંડન કરીને છેવટે જમ્યાવે છે કે “અન્યા મંગલક્રમ
મયા નૈસર્ગિકમ્યનૈકાન્તિ ગ્વાયોગાન્ । નાપ્યેયં નૈસર્ગિકમ્ । પરસ્પર ચિરોધ પ્ર-
ક્તેન પ્રાચીન રેષ દૃષ્ટતથાન્ । અતઃ સમાનાં મંગનામિતરતરવિરોધેનામમ્મયાદ યુક્તે
મેયંકચ નિરંદાનમ્ । x x x x x x x અથવા રશીર પરિમાણ આમાએન્ તથા
સર્વદાતોરાનામનુષ્યેત્યાદાત્મનો નવામ્મ્યે ન જ્ઞરતદારીરનુષ્યતમ્

શરીરાણા મેધયેષાં પચયા પચયાનુસારેનાત્મનોડપિ દેવં તિર્યંક મનુષ્યેષુ ભવ-
યથે પચયા પચયાભ્યાંતત્તુલ્યતા ક્યાત્ । તથા સંશ્લિષ્યાર્પણા વિરોધ इति न
वक्तव्यम् । तथा सति विकारापत्तेः । संकोच विकासोऽपि विकारस्य दुष्परिहरत्वात् ।
अन्यावस्थि तिर्मुक्तिसमयावस्थितिस्तस्माद्धेतोः । पुर्वदोष परिहाराय च उभय
नित्यत्वं भवेदणुषं वा, ग्रहत्वं वा । उभयथापि शरीर परिमाणो न भवतीति न
तवार्थसिद्धि । आधुभाष २ । २ । ३३, ४४, ३५ ।

વલ્લભચરિત્ર ગ્રંથ—પ્રકરણ ૧૪ પૃષ્ઠ ૧૯૮ થી—“આચાર્ય શ્રીએ કહ્યું કે
આપણે સવારે પાટણુ-ઘર્જતુ પતન-જતું છે ત્યાં જૈન લોકોનું જોર વધારે છે માટે તમે
બધા સાવધાન રહેજો.

પાટણુ—આચાર્યશ્રીની સવારી ગામ વચ્ચે ધધને ચાલી તે વખતે પાટણુની પ્રજા
અને જૈનોની સ્ત્રીઓને આશ્ચર્યથી જોઈ અને જૈનો તમને (વલ્લભાચાર્યજીને) ઇર્ષ્યાથી
જોવા લાગ્યા. x x x x સાંજની વખતે કેટલાક જૈન વિદ્વાનો એમની પાસે આવ્યા,
જૈન વિદ્વાનોમાં મુખ્ય ધર્મ ધર્મોપાધ્યાય જીનાચાર્ય તથા શ્રી ધનાચાર્ય, સુદરગણી, પ્રતાપ-
સુરી, સોભાઅસુરી, વગેરે હતા, તેઓમાથી જીનાચાર્ય પૂછ્યું કે તમારા મનમાં દયા એ
ધર્મ છે કે નહિ ? ધર્મ એટલે શું ? તમે શાને પ્રમાણુ રૂપ માનો છો? અને ધર્મનો અ-
ધિકારી કોને ગણી છે ? x x x x x x. . તેના ઉત્તર શરુ શિષ્યે આપ્યા. અમારા
મનમાં દયા એ ધર્મ છે x x તમે એ ધર્મને જેટલું પ્રધાન પાણું આપો છો તેટલું પ્રધાન
પાણું અમે આપતા નથી. x x x x દયાની ખાતર અસત્ય બોલવું અપવિત્ર રહેવું, નાના
જીવોના રક્ષણને માટે મોટા જીવોને હાનિ યાચ તેની દરકાર ન કરવી તે અમેને માન્ય
નથી... . ઇશ્વરની ભક્તિ એજ પુરુષનો પરમ ધર્મ છે x x x x જૈન અને ઇતર લોકો
કર્મ અને મતને પુરુષાર્થ માને છે. એ મર્વ લોકોને પોતપોતાના કમથી જે લોક ફલરૂપ
મહે છે તે આદિ અંતવાળા, પરિણામે દુઃખ ભરેલા, તુચ્છ આનંદવાળા અને શોકથી વ્યાપક
હોય છે એ કારણથી ભક્તિ એ સર્વ કરતા ગમ ધર્મ છે. x x x x x x x x.....
એ સાબળી સુંદરગણિએ કહ્યું કે જીવ, અજીવ, આશ્રવ, સંવર, નિર્જરા, બધ અને મોક્ષ
એ સાત પદાર્થોને સમજાવીની રીતિથી તમે કેમ સ્વીકારતા નથી

એ ઉપરથી આચાર્યશ્રીના શિષ્યો અને જૈન વિદ્વાનો વચ્ચે ઘણો વાદ ચાલ્યો તેમાં
આચાર્યશ્રીના શિષ્યોનો જય થયો. આચાર્યશ્રી-વલ્લભાચાર્યજી-બોલ્યા કે.....તમારા
મતમાં મુખ્ય ત્રણ વાત બૂલ ભરેલી છે. ૧ પરમેશ્વર છેજ નહિ, અથવા હોય તો તેનામાં
કામ કરવાની અથવા જગત ચલાવવાની શક્તિ નથી એમ તમે માનો છો. બીજું તમે
સંપિજો અથવા તીર્થંકરોને ઇશ્વર તુલ્ય માનો છો. ૩જી સદિ અનાદિ છે 'આ સિવાય
બીજાં કેટલાએક નાના મોટા તક્ષાવત છે. x x x x એ પ્રમાણે આચાર્યશ્રીએ બાપણુ
ક્યાં પછી જૈન વિદ્વાનો આચાર્યશ્રીને-વલ્લભાચાર્યજીને-પ્રશ્નગ કરીને ત્યાંથી ગયા x x
x x x x x x x x x x x x ત્યાંથી આચાર્યશ્રી-વલ્લભાચાર્યજી-સિદ્ધાચલ
પધાર્યા. x x x x x x x આચાર્યશ્રી- વલ્લભાચાર્યજી-ને સમર્થ પડિત જાણીને જીન
પડિતો એમની સુલાકાત લેવા આવ્યા. x x x x શરુએ ધર્મ સંબંધી એમનો શો
મત છે તે પૂછ્યું ત્યારે રતનવિજયે કહ્યું કે—

સામિ અણાઈ અણતે ચ નુગઈ સંસાર ધોરકાન્તારે ।

મોહાઈ કમ્મ ગુરુઠેઈ ચિવાગવસનુ ભમઈ જીવરો ॥

હે સ્વામી આ અનાદિ અનંત સંસાર રૂપી ધોર વનને વિષે ભારે મોહ વગેરેથી કર્મ વિપાકને વણ થઈ જીવ ભમ્યા કરે છે. X X X X જીનાયાર્યે જવાબ આપ્યો કે એક તો પરમતની એટલે બીજા ધર્મની કદિ સ્તુતિ કરવી નહિ. બીજું એ કે બીજા મતવાળાને નમસ્કાર પણ કરવા નહિ. ત્રીજું અન્ય મતવાળા સાથે યોજું બોલવું. ચોથું અન્ય મતવાળા સાથે વારમવાર ન બોલવું. પાંચમું અન્ય ધર્મવાલાને અનવજાદિ દાન ન આપવું. છઠું અન્ય મતની પ્રતિમા પૂજન માટે ગંધ પુષ્પાદિ પણ ન કરવાં. એ છ મતના છે. X X X X જે જૈન મતમાં નથી તે ગમે તેવો ધાર્મિક હોય કે પંડિત હોય તો પણ તેના જૈનોએ ત્યાગ કરવો જોઈએ. X X X X જૈન ધર્મથી જે ધર્મો વિરુદ્ધ છે તે ગંધા મનુષ્યોને પાષી કરે છે. બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, શિવ, આદિ દેવો કુદેવ છે અને તીર્થંકરો એ માત્ર સુદેવ છે.

આચાર્ય શ્રી બોલ્યા કે X X X X તમારા જેવા આચાર્યોએ લોકોનાં આંતર-ચક્ષુ ઉઘડે એવો બોધ કરવો જોઈએ. મૂલે તો જીવ માયારૂપી પદાર્થો આંધળા જેવો છે તેમ છતાં તમે આવા જીવકૃત પદાર્થો એની આગળ ઉભા કરો એટલે તે બેવડો આંધળો થાય.”

શ્રી વલ્લભાચાર્યજી વિક્રમ સંવત ૧૫૩૫ માં દક્ષિણમાં ઠંકરવાડુ ગામમાં જનમ્યા હતો. તેમના પિતાનું નામ લક્ષ્મણ બદ્દ હતું. શ્રી વલ્લભાચાર્યે ત્રણ વખત ભરતખંડની પરિક્રમા કરી હતી. વલ્લભાચાર્યજીના પુત્ર શ્રી વિઠ્ઠલનાથજી થયા તેમણે એ સપ્રદાયને સપ્રદાયના રૂપમાં વધારે મજબૂત બનાવ્યો હતો; હાલમાં એ સપ્રદાયમાં એટલે પુષ્ટિપંથમાં માલીમ સાખ જેટલાં માણસો જણાય છે.

વેદાન્તાર્ય સાખ્ય—જૈનોના કથન દે કે જીવ તથા અજીવ બેદને જગત્ દો પ્રકારના દે હસકા કર્તા ઇશ્વર કોઈ નહિ. જીવ, ધર્મ અધર્મ, પુરુષ, આકાશ વ્યાર કાલ યદ જો છ પદાર્થ દે દન્દીકા સંઘાત રૂપ સંસાર સ્વતઃ સિદ્ધ અનાદિ દે વ્યાર યદ એકાન્ત સ્વરૂપ નહી કિન્તુ ઇન્દ્રિય સમ્બન્ધીન્યાય દ્વારા જગત્કી અનેકાન્ત રૂપતાથી સિદ્ધ હોતી દે. * * * ક્રીક પદાર્થમે પરસ્પર વિરુદ્ધ ધર્મ ન રદસકતેસે સમ્બન્ધી ન્યાયકી રૂપના ઠીક નહીં * * * મિથ્યા વાદે સમા નહી, જૈનોના યદ કથન દેકીજીવ મધ્યમ પરિભાજ્ય—સરીરકે સમાન પરિભાજ્યવાલા દે ઓર વદો દસ્તી ચીટીઆદિ અનેક ચોતિષોકી પ્રાપ્ત હોતા દે. રક્તલીમે યદ ઠીક નહીંકિ મધ્યમ પરિભાજ્ય વાલા પદાર્થ ઘટાદિ પદાર્થોકી બાંનિ અનિત્ય હોતા દે ઓર એમા દોનેમે જીવબી અનિત્ય દો જાયમા, રક્તરી બાત યદદે કે યદિ જીવકો સરીરકે સમાન પરિભાજ્યવાલા માતા જાય તો દસ્તીકે સરીરકા જીવ ચીટીકે સરીરમે આતા અમંબવ દે. દેખાદિ તરોએ આત્માકી મિદિ ન દોનેકે દારજી ઉક્તમન આદરબીય નહીં.

દીપ શિખાકી ભાંતિ જીવકો સકોચ વિકાશશાલી માનકર ઉક્ત વ્યવસ્થાકો માનના ઇસલીયે ઠીક નહીં. એસા માનનેસે જીવ ધટાદિ પદાર્થોકી ભાંતિ વિકારી હોનેકે કારણ અનિત્ય હો જાયગા ઓર અનિત્ય હોનેસે બધ મોક્ષકી વ્યવસ્થા ન રહેગી. ઇસલીયે ઉસકા સરીરકે બરાબર પરિમાણ માનના ઠીક નહિ. જૈનોના કથન હંકી-મુક્તિસે પૂર્વ સકોચ વિકાશશાલી હોનેકે કારણ જીવકા પરિમાણ એક રસ નહિ રહતા પરંતુ મુક્તિ હોનેપર પુન-જન્મ ન હો સકનેસે' ઉસકા પરિમાણ એકરસ નિત્ય બના રહતા હૈ શિર ઉસમે' કિસી પ્રકારકા પરિવર્તન નહિ હો સકતા ? ઇસકા ઉત્તર યદ પૈકી જો પ્રથમ ન હોકર પછાત હોવે વહ ધટપટાદિ પદાર્થોકી ભાંતિ “ અનિત્ય ” હોતા હૈ ઓર એસેહિં અનિત્ય કો “ અભૂ-ત્વાભાવિ ” કહને હૈ, * * * અભૂત્વાભાવી પદાર્થ કદાપિ એકરસ નહિ રહ સકતા. પૈસાકિ ધટાદિ પદાર્થોમે' દેખા જતા હૈં, * * * * *

સત્યાર્થ પ્રકાશ:—આ ગ્રંથ વેદવિદ્ અને સમર્થ તર્કવાદી પડિત સ્વામીશ્રી દયા નંદ સરસ્વતીએ રચેલ છે તેમાંથી—

ઋષભદેવસે લોકે મહાવીર પર્વતે અપને તીર્થંકરોકી બડી બડી મૂર્તિયાં બનાકર પૂજા કરને લગે અર્થાત પાપાણાદિ મૂર્તિ પૂજકી જડ જૈનિયોસે પ્રચલિત હુધ પરમેશ્વરકા માનના ન્યુન દુઆ પાપાણાદિ મૂર્તિ પૂજમે' લગે એસા તીનસો વર્ષ પર્વત આર્પાવર્તમે જૈનોકો રાજ્ય રહા X X X X X X X ઇસ સરલ પ્રમાણુકો છોકકર કઠિન જાલ રચના કેવલ અજ્ઞાનિયોકે ઇસાનેકે લિયે હોતા હૈં. X X X X X X X જો અનાદિ ઇશ્વર હોતા તો અહીંત દેવકે માતા પિતા આદિકે સરીરકા સાંચા કોન બનાતા ? X X X X X ઇસ-લીયે જીમ્હારા તીર્થંકર પરમેશ્વર કબી નહિ હો સકતા * * * ઇસલીયે જીમ્હારા તીર્થ-કરોકો સમ્યગ્બોધ નહીં યા જો ઉનકો સમ્યગ્જ્ઞાન હોતા તો એસી અસંભવ ક્યોં લિખતે ? * * * ... ૧૬૩૩ કે સાલમે' સ્વેતાંબરોમે'સે ડુંદીઆ ઓર ડુંદીઓમે'સે તેરહપથી આદિ ટાંગી નિકલે હૈં. વિગેરે.

જગત્ શુદ્ધ શ્રી શંકરાચાર્યજી—આ આદિ શંકરાચાર્યજીએ હિંદમાંના પથ્થા ધર્મોનું ખંડન કર્યું હતું તથા બૌદ્ધમતને હિંદની હદયાર કર્યો હતો તેમના વિચારો:—

વિવસન સમય જ્ઞાનોં નિરસ્યતે . . . . . પર્વં જીવાદિષુ પદાર્થેષ્વેકસ્મિન્-ધર્મિણિ સત્ત્વાસત્ત્વયોર્વિદ્વદ્યોર્ધર્મયોરસંમવાત્સર્યેવૈ કસ્મિન્ધર્મેડસત્ત્વસ્ય ધર્મોન્તર-સ્યા સંભવાદ સત્ત્વે ચૈવં સત્ત્વસ્યાસંભવાદસંગત મિદમાર્હતં મતમ્ । एतेनैकानैकानित्या-नित्यं ध्यातिरિક्ताધ्यातिरિક्ताघ्ने कान्ताभ्युपगमा निराहृता मन्तायाः । * * * * * ...યથૈકસ્મિન્ધર્મિણિ ચિરદ્વધર્મો સંભવો દોષઃ સ્વાદ્યાદે પ્રસક્ત ય્વમાત્મનોડપિજવ્ધ્વ સ્વાત્કાત્સ્વમપરો 'દોષ પ્રસજ્યતે... .. ચસ્તુત્ત્વેડપ્યાત્મનો વિકારાદિ દોષ પ્રસંગા દ્વસ્ય પક્ષસ્યાનુપપાત્તિરિતિ... .. અતઃ સૌગત્ય દાર્હતમપિમ-તમસંગતમિત્યુપોક્ષિતવ્યમ્ ॥

ટીપ:—શ્રી આદિ શંકરાચાર્યજી આજથી ૨૩૦૦ વર્ષની પહેલા યજ્ઞ ગયા છે, તેમના પિતાનું નામ શિવશુક અને માતાનું નામ સતી હતું. શંકરસ્વામીનો વર્ણ સફેદીક

જેવો હતો તેપરથી વિકાસો તેમને શંભુ કહેવા લાગ્યા હતા. શ્રી શંકરાચાર્યજીનો કેવલાદૈત એટલે વિવર્તવાદ છે. તેઓથી એક ચૈતન્ય સમ્યક્દાનંદ સત્તાનોજ સ્વીકાર કરે છે અને જગત્ એ બ્રાંતિમાત્ર છે એમ માને છે. સંસ્કૃત બાષામાં જે જે ગ્રંથો લખાયા છે તેમાં શંકરાચાર્યજીના સંસ્કૃત લેખો સૌથી સરળ છે અને તેથીજ સંસ્કૃત લેખના પહેલા નંબરમાં થી શંકરાચાર્યજીના લેખો આવે છે. બીજે નંબરે કાશી નિવાસી પંડિત જગન્નાથના લેખો આવે છે. પછી વ્યાસજી, હરિભદ્ર, હેમચંદ્ર, રામાનુજ વગેરે આવે છે. સંસ્કૃત વ્યાકરણનો ઉત્તમ લેખ તો પાણ્ણિનિનો અને કળીકાળ સર્વજ્ઞ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યજીનો ગણાય છે. શ્રી શંકરાચાર્યજીએ જ્ઞાનમાર્ગતું પ્રતિપાદન વિશેષ કરેલ છે. શંકરાચાર્યજીના હસ્તામલક, પદ્મપાદ, સુરેશ્વર અને તોટક એ ચાર શિષ્યો મુખ્ય ગણાય છે. શ્રી શંકરાચાર્યજીએ આશ્વિક દેશમાં જૈનો સાથે નવતત્ત્વ, સત્તત્ત્વની ન્યાય, વીગેરે બાબતો માટે શાસ્ત્રાર્થ કયો હતો. માત્ર બીસ વર્ષની ઉંમરે તેમણે કેદારનાથમાં દેહ ત્યાગ કર્યો હતો.

શંકર વિજય:—આ ગ્રંથ આનંદગિરિ નામના શંકરાચાર્યજીના શિષ્યના નામથી રચાયેલો છે. આ ગ્રંથના સંબંધમાં કેટલાક એમ માને છે કે તે આનંદગિરિએ રચેલ છે અને કેટલાક એમ માને છે કે આનંદગિરિના નામથી બીજાએ રચેલ છે પણ તેમાં સ્પષ્ટ નાર તરીકે આનંદગિરિ જોવામાં આવે છે માટે તે ગ્રંથ આનંદગિરિ નામના કોઇ વિકાસે રચેલો હોવો જોઇએ. આ ગ્રંથમાં આદિ શંકરાચાર્યજીનું જીવન વર્તમાન આપેલું છે. માધ્વવાચાર્યજીએ જે શંકર દિગ્વિજય લખેલો છે તેમાં અને આ ગ્રંથમાં કેટલીક બાબતોમાં મતભેદ પડે છે; તે મતભેદ દર્શાવવાનું આ સ્થળ નહિ હોવાથી શ્રી આનંદગિરિજીએ જે વિચારો જૈનના સંબંધમાં દર્શાવ્યા છે તે અંગે આપવામાં આવે છે.

તતો જૈન કૌપીન માત્ર ધાર્મ મલલિધ્યાક્ર. સદાડ્ણોર્હત્ત્વમ્મુદુરુષ્ણ-
રુષ્ણરન્નુન્યાક્ર-નુન્યપુણ્ણદ્વૃત્તવિન્દ્યપુણ્ણઃ શિષ્ય સમેતઃ પિશાચયત્ત સર્વજન મયંકર-
સમાગત્ય સકલ લૌકગુરુમિદમુવાચ । મોઃ સ્વામિન્ ! મદીયં મતમત્યન્ત સુગમં શ્ર-
યતામ્ । જિનદેવઃ સર્વેષાં કિલ મુક્તિદઃ જોતિપદ ષાચ્યસ્ય જીવસ્ય નેતિપદેન પુનઃ
ર્મંવ ઇતિ સ યવ દિવ્યેત ઇતિ દેવઃ સર્વ પ્રાણિ દ્વૃપુંડરિકેષુ જીવરુપેણ વ્યવસ્થિત
ઇતિ જ્ઞાનમાત્રેણ દેહપાતાનન્તર મુક્તઃ તસ્ય નિત્યમુક્તિઃ રૂપત્વાત્ તેન કર ચરણાદિ
સાધનદ્વારા યદેત કર્મમૃત્યું તત્ સત્ય તસ્ય તદર્થોન્નતવાત્ । અતો જીવઃ શુચઃ દેહસ્તુ
મલપિણ્ણઃ સ્નાનાદિના તસ્ય શુદ્ધ ભાવાત્ વૃષામયોજનચ્ સ્નાનાદિ કર્મ ન કાર્યમિતિ
પ્રાપ્તે શ્રી પરમગુરુઃ પડતિ । મો । જૈન । કિમુક્તઃ મયતા મૃદતરેણ જીવસ્ય દેહ
નિવૃત્તિરેવ મુક્તિરિતિ નિષ્પ્રયોજન ત્યાજ સ્નાનાદિ કર્મ ન કર્તવ્યમિતિ ચ તદ્વૃત્ત
કર્થ જીવસ્ય દેહત્રયં વિચિતે । સ્મૃત્ સુશ્મ કારણ મેદાત્ । x x x x x.....
...x ધર્માદિરિદમુચ્યતે । જૈન મૃદતર । તત્ત્વં ન શ્રુતયાનસિ.....પ્રયમાત્યન્ત
દુઃસ્વામ્યસ્ય મોક્ષસ્ય ન દિદેહપાતાત્ પ્રાપ્તિ સંમપ્તમિતિ વિદ્યાન્તઃ । પ્રય શ્રીમદ્ધિપ-
સંજેન શિષ્યૈઃ સદ્ સ્વપેયમાણ વિગૃત્તઃ પરમ ગુરુણાં પ્રતિદિનં સંકુલાદિલક્ષ્ણવાક-
ર્થેણશીલઃ યોગમજ્જનોઽમણ

ટીપ્પણ:—આ ગ્રંથમાં જે વર્ણન છે તે શિંગળ જૈન મુનિવાસને જણાય છે. કામ
કે શિંગળોમાં એવડ, ખુસા અને મુનિ એવા ભેદ છે નેમાંથી એક અક્ષિ કૌપીન ધારણ

કરે છે. તે વખતે દિગંબર જૈનોનો પ્રચાર વિશેષ દરે એમ અનુમાન કરી શકાય તેવું છે.

અક્ષરાતીત પ્રકટ પુરુષોત્તમ શ્રી સહેજનંદ સ્વામી:—એમનો વચનામૃત નામે ગ્રંથ પ્રસિદ્ધ છે તેમાંથી તેમના વિચારો:—

“ પછે શ્રીજી મહારાજ—શ્રી સહેજનંદ સ્વામી બોલ્યા જે જે ભગવાનનો ભક્ત હોય તેને નિત્ય પ્રત્યે ભગવાનની પૂજા કરીને તે સ્તુતિ કરીને ભગવાન પાસે એમ માગવું જે હે મહારાજ હે સ્વામિન હે કૃપાસિધ્ધો હે શરણાંગત પ્રતિપાળક કુસંગી થકી મારી રક્ષા કરજો. તે કુસંગી ચાર પ્રકારના છે. એક કુંડા પંથી, બીજા શક્તિ પંથી, ત્રીજા શુદ્ધ વેદાંતી ને ચોથા નાસ્તિક. એ ચાર પ્રકારના કુસંગી છે. તેમાં જો કુંડા પંથીનો સંગ થાય તો વર્તમાનમાંથી ચુકાડીને બ્રહ્મ કરે, અને જો શક્તિ પંથીનો સંગ થાય તો દારૂ માંસ ખવડાવીને સ્વર્ગની થકી બ્રહ્મ કરે, અને જો શુદ્ધ વેદાંતીનો સંગ થાય તો ભગવાનનું ધામ તથા ભગવાનનો જે સદા દિવ્ય આકાર તથા ભગવાનના અવતારની મૂર્તિઓના જે આકાર તે સર્વેને ખોટા કરીને ભગવાનની ભક્તિ ને ઉપાસના તે થકી બ્રહ્મ કરે, અને જો નાસ્તિકનો સંગ થાય તો કર્મને જ સાચાં કરીને પરમેશ્વર એવા જે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તેને ખોટા કરી દેખાડે ને અનાદિ સત્ શાસ્ત્રના માર્ગ થકી બ્રહ્મ કરે માટે ભગવાનની પાસે માગવું જે એ ચારે પ્રકારના માણસનો કોઈ દિવસ સંગ થવા દેશો નહિ. * * * * એવી રીતે નિત્ય ભગવાનની પ્રાર્થના કરવી ને એ કુસંગી થકી ને અંતર શત્રુ થકી નિરંતર ડરતા રહેવું.”

ગદગાના પ્રથમ પ્રકરણનું વચનામૃત ૪૮ મું.

“ શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા જે જેને ભગવાનની મૂર્તિને વિષે નાસ્તિકપણું આવે તે સંતને વિષે નાસ્તિકપણું આવે તેને એટલે જ નહિ રહે. એને તો જેતું બંજન સ્મરણ કરે છે એવા જે પ્રત્યક્ષ ભગવાન તેને વિષે પણ નાસ્તિકપણું આવશે; અને ભગવાનનાં જે ગોલોક ઘણપુર આદિક ધામ છે તેને વિષે પણ નાસ્તિકપણું આવશે અને જગતની જે ઉત્પતિ રિપતિ અને પ્રલય તેને પણ કાળે કરીને ને માયાએ કરીને ને કર્મે કરીને માનશે પણ પરમેશ્વર વતે કરીને નહિ અને એવો પાકો નાસ્તિક થશે. પછે મુક્તાનંદ સ્વામીએ પૂછ્યું જે એ નાસ્તિકપણાનો હેતુ તે કોઈ પૂર્વનું કર્મ છે કે કોઈ કુસંગ છે ? પછે શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા જે નાસ્તિકપણાના હેતુ તો નાસ્તિકના (જૈનના) ગ્રંથ સાંભળવા એ જ છે અને નાસ્તિકના ગ્રંથને વિષે જેને પ્રતીતિ હોય તેનો જે સંગ તેપણુ નાસ્તિકપણાનો હેતુ છે અને વળી કામ, ક્રોધ, લોભ, અદંકાર, માન અને ધર્મા એ પણ નાસ્તિકપણાના હેતુ છે કેમ જે એ માયલો એકે સ્વભાવ વર્તે તો હોય ત્યારે નારદ સનકાદિક જેવા સાધુ વાત કરે તોય પણ મનાય નહિ.”

ગદગાના પ્રથમ પ્રકરણનું વચનામૃત ૫૮ મું.

“ અને નાસ્તિક એવા જે જૈન છે તે તો કેવલ કર્મને જ કર્તા કહે છે પણ પરમેશ્વરને કર્મકળ પ્રદાતા નથી કહેતા. તે નાસ્તિકનો મત ખોટો છે માટે એકલું કાળનું જ બળ કોઈ કહે તે પણ પ્રમાણ નહિ, ને એકલું કર્મનું બળ કોઈ કહે તે પણ પ્રમાણ નહિ, ને એકલું પરમેશ્વરની ઇચ્છાનું બળ કોઈ કહે તે પણ પ્રમાણ નહિ. એ તો જે સમે જેતું પ્રધાનપણું હોય તે સમે શાસ્ત્રમા તેતું જ પ્રધાનપણું કયું હોય પણ સર્વ ટેકણે એતું એ

શેતું નહિ.” “વાર્તાને જાણ્યા વિના નારિતક મતવાળા છે તે કેવળ કર્મને જ સર્વ કર્તા કહે છે પણ એમ નથી જાણતા જે એતો ભગવાનના એકાંતિક જે બક્ષત તેના કર્મનું સામર્થ્ય કહ્યું છે, પણ વિમુખ જીવના કર્મનું સામર્થ્ય નથી કહ્યું.”

વરતાલનું વચનામૃત છઠું.

ટીપ્પણી:—મહારાજ શ્રી સહેજાનંદ સ્વામી કે જેમણે સ્વામીનારાયણના નામનો પંથ અલાવેલ છે તેમનો જન્મ સરવાળા દેશના છપૈયા ગામમાં સંવત ૧૮૩૭ ની સાલમાં થયો હતો. તેમણે શ્રી રામાનુજ સ્વામીની સપ્રદાયને મળતો પોતાનો પથ અલાવીને ‘શુજરાત’ તથા કાદિયાવાડમાં નીતિ, દયા, વગેરેની સારી છાપ પાડી છે. કાઠી, કોળી, વાધરી, બોળ, ગરાશીયા, દેડ વગેરે હલકો જાતોને શિકાર તથા માંસાહાર કરતી અટકાવીને શુજરાત કાદિયાવાડ પર મહાન ઉપકાર કરેલ છે. સંવત ૧૮૮૬ ના જેઠ સુદિ ૧૦ ને દિવસે તેઓ શ્રીનો દેહાંતસર્ગ થયો હતો. મહારાજશ્રીના અનુયાયી પૈકી અક્ષાનંદ, મુક્તાનંદ, દેવાનંદ, મંજુકેશાનંદ, શુણ્ઠાતીતાનંદ, ગોપાલાનંદ, કૃષ્ણાનંદ, વ્યાપકાનંદ, અભિયાનંદ, નિષ્કલાનંદ, પ્રેમાનંદ, વગેરે ઘણા સંજ્ઞોનો અધ્યાત્મ માર્ગમાં આગળ વધ્યા હતા.

પ્રશ્ન ચરિત્ર:—પ્રકરણ ૯ મું ધર્મ પ્રચાર ૨૦. ૨૧. મણીલાલ નથુભાઈ દોશીએ લખેલું છે. તેમાંથી—

“કાશીથી ઉતરે ત્રણ માઇલ ઉપર આવેલા મૃગદાવ તરફ પુલ્ક ભગવાન આત્મા. કાશી તરફ જતાં ઉપક નામના દિગંબર જૈન સાધુ પુલ્ક ભગવાનને મળ્યા. તે પુલ્ક ભગવાનની અપૂર્વ કાંતિ અને આનંદ જોઈ ચકિત થયા અને પૂછવા લાગ્યા તમારા શર કોણ છે? તમે કોને હાથે દીક્ષા લીધી? પુલ્ક ભગવાને જવાબ આપ્યો, મારો કોઈ શર નથી અને સાન્નિત મળી છે. ધર્મનું સામાન્ય સ્થાપન કરવાને હું કાશી તરફ જઈ છું. જેઓ પાપ અને મૃત્યુના અધિકારમાં દટાયલા છે તેમને મારે હું ત્યાં જઈ છું ત્યાં જીવનનો દીપક પ્રકટાવીશ.

ઉપકે પૂછ્યું શું તમે જગતને જીતનારા છો? પુલ્ક ભગવાને જવાબ આપ્યો, જેઓએ આત્મા અને મનોવિકારો ઉપર જય મેળવ્યો છે તેઓ જીતે છે. જેઓ વિકારોને જીતે છે અને પાપથી દૂર રહે છે તેઓ જ ખરા જીતનારા છે. એ અપેક્ષાએ અને જીત રહેતા હો તો હા હું જીત છું.”

ટીપ્પણી:—જૈન મંથોમાં મહાવીરને જાતપુત્ર, વગેરે નામથી કહેલ છે અને મહાન સાધુ. એને નિર્મલ્ય કહેલ છે. બૌદ્ધ મંથોમાં મહાવીરને નિર્મલ્યનાત કહેલ છે જૈન સૂત્રોમાં જેમ બૌદ્ધ સાધુઓને પાસતયા કહેલ છે તેમ બૌદ્ધ મંથોમાં જૈન સાધુઓને પાખડી કહેલ છે પણ તે તકરારની અને સાર વગાડી વાતો છે. એક વખતે આનંદ શ્રાવકે પુલ્ક ભગવાનને પૂછ્યું કે નિર્મલ્યનાતના સંતાનીયા વગેરે સાથે મારે શી રીતે વર્તવું? ત્યારે પુલ્ક ભગવાને જવાબ આપ્યો કે તેમને અમ, વમ, પાણી વગેરે આપવાં પણ તેમનો પ્રતિયમ કરવો નહિ કારણ કે તેઓ પાખડી છે. આવી આવી મામલાએ તકરારી જાળનો જોનો તથા બેદોષને ધણી હમી કરી છે ને નકામી અને અર્થાનિ આપનારી જાળનો દૂર કરીને નિર્વિદાય

બનેનું તત્ત્વજ્ઞાન વિચારીએ તો સંભાવનો લાગે યદ્યપરમ શાન્તિ પ્રાપ્ત થાય છે. અરિહંત શબ્દ કે જોના ઉપર જૈન ધર્મના પાયો છે તે જ અરિહંતને બુદ્ધદેવ પેણુ માને છે, જે અરિહંતિય પ શત્રુને અંતર્દહિના પ્રયાસદ્વારા હણીને કેવલ નિઃસ્વરૂપ અવસ્થા આત્મસ્વરૂપમાં રમી રહ્યો છે તે અરિહંત દેવ છે. અરિહંતની આ વ્યાખ્યા જગત્તા તમામ ધર્મોને માન્ય છે. બુદ્ધ ભગવાન પણ ધમ્મપદ નામના ગ્રંથમાં અરિહંતની પ્રશંસા કરતાં શરમાવે છે કે:—

ગામે यदि वा रज्जे निस्से वा यदि वा धले ॥

यत्थ अरहन्तो विहरति तं भूमि रामणेय्यकं ॥ ૧ ॥

અરહત ધમા.

ગામ કે વન, દરીઓ કે સૂકી જમીન કે હરકોઇ સ્થળે જ્યાં આશાતીત પરમ આત્મજ્ઞાની અરિહંત કે અર્હત વસે છે, વિચરે છે, વિહાર કરે છે તે ભૂમિ અતિ રમણીય બને છે.

ઉપરની અરિહંતની બૌદ્ધ ધર્મની પ્રશંસા જોતાં બંને સપ્રદાય વાળાને દુષપાઠની તકરાર નથી પણ કહીએ અને બળતણ જેવી નકામી તકરાર છે. જૈનમાં જોમ સંધ કહેવાય છે તેમ બૌદ્ધમાં પણ સંધ કહેવાય છે. જૈનમાં અને બૌદ્ધમાં સાસન દેવી પણ છે બંનેના ગ્રંથોની બાપા પણ કાંઈક મળતી આવે છે. તેમ બુદ્ધ ભગવાને ખાસ કરીને હિંદમાં પ્રથમ થતી હિંસા અટકાવી હતી. સમજીને સર્વ સ્થળે અભેદ છે અણસમજીને ક્યાંક અભેદ નથી, બૌદ્ધ ધર્મમાં આજે સાક કરાડ માણે છે અને જૈનધર્મમાં સ્થાનકવાસી, તપગચ્છ, દિગંબર, વગેરે મળીને સાડાખાર લાખ માણસની વસતી છે, આ ઉપરથી સમજાય છે કે બૌદ્ધ ધર્મોના કાણુ હજી પણ જગતમાં સાથી મોટા છે જૈન અને બૌદ્ધના જગતના સારસ્વ શાન્તિના સિદ્ધાંતો સરખા છે માટે શાન્તિના ઇચ્છકો શાન્તિના માર્ગને અદ્ય છે.

સર્વદર્શન સંગ્રહ—શ્રીમન્માધ્વાચાર્ય ઉર્ફે વિદ્યારણ્યસ્વામી કે જેમણે પંચદશી બનાવી છે તેમણે સર્વદર્શનસંગ્રહમાં આ પ્રમાણે વિચાર દર્શાવેલ છે:—તદેતદર્શનમતં પ્રામાણિક ગર્હણમહતિ ન હોકરિમન્વરતુનિ પરમાર્થે સતિ પરમાર્થ સતાં યુગપત્સદસ-સ્વાદિ ધર્મોનાં સમાવેશઃ સંમવસિતિ । ન ચ સદસત્ત્વયોઃ પરસ્પરવિરુદ્ધયોઃ સુમુખ્યા-સંમથે ચિકલ્પઃ કિં નસ્યાદિતિ ઘંદિતસ્ય ક્રિયા દિ ચિકલયતે ન ધરિત્વતિ ન્યાયાય । ચાનેકાન્તે જગત્સર્વે હેરમ્યનરાસિંહવાદિતિ દણ્ડાવણ્મ્ભવેશદિદ્યમ્ । પકરિમન્દેશો ગજત્વં સિંહત્વં વાડપરસ્મિન્પરત્વામિતિ દેશમેદેન વિરોધામાધિન તસ્યૈક સ્મિન્વેશણે સત્ત્વાસત્ત્વાદિનાડનેકાન્તવામિધાને દણ્ડાન્તુપપત્તેઃ । મનુ દ્રવ્યાત્મા સત્ત્વં પર્યાયાત્મા તદ્ભાવ હત્યુ મયમયુપપદ્ધમિતિ જોર્ઝ, કાલમેદેન દિ કર્યચિત્સત્ત્વમસત્ત્વં ચરવ માણતિ ન કશ્ચિદોસઃ । ન ચૈકર્ય-હર્યત્ત્વદર્પીયવપ્તનકાન્તત્વં જગતઃ રયાદિતિ વાચ્ય પ્રતિયોગમેદેન વિરોધામાધાત્ । હરમાત્રમાણામાણાણપસાવાસાસે પરસ્પર-વિરુદ્ધે નૈકરિમન્વરતુનિ વસ્તુયુક્તે । રવમ્ન્યાસાદપિ મંગાનાં મંગોડગત્ત્વયઃ વિશ્વ સર્વત્યાસ્ય મૂલસૂતઃ સત્ત્વમંગીનયઃ સ્વયમેકાંતોડનેકાનો વા, આદ્ય સર્વમનેકાંતમિતિ

પ્રતિજ્ઞાવ્યાઘાતઃ ક્ષિત્તીયે વિવક્ષિતાર્થાસિદ્ધિઃ । અનેકાન્તત્ત્વેનાસાધકત્વાત્ । તથા ચેદ-
મુમયતઃ પાશારજ્જુઃ સ્વાદ્વાદિનઃ દયાત્ । * * * * * પર્વ ધ્યાન-
મણ્નિર્ણયેન ન્યાયેન જીવપદાર્થ દુષણાભિધાનવિજ્ઞાનચત્રાપિદુષણમૂલેક્ષણીયં । તત્રમા-
ન્તિત્યનિર્દોષશ્રુતિચિદ્દત્તવાદિવમૂપાદયં ન મયતિ ।

ખીજડા પંથ:—આ પંથનું ખંભું નામ નિબનંદ સપ્રદાય ઉર્ફ પ્રણામી પંથ છે તેમની શુર ગીતામાં કહ્યું છે કે—

પીર પેગંવર ઓ રિષ્ ઓર તીર્થંકર અવતાર
સવહી શરણે આવહી છોહી આપશુમાન.

આ પંથનું મુખ્ય પુસ્તક કુલજમ સ્વરૂપ કરીને છે કે જે પુસ્તકનીજ તે લોકો ખાસ કરીને પુજા કરે છે તેમાં જૈનોને માટે એવો અભિપ્રાય છે કે “જૈનના તીર્થંકરોનું જ્ઞાન સિદ્ધશિલાની પેલીપાર જમ શક્યું નહિ માટે તેમજે મહાતમને અલોક એટલે અન્યરૂપે દીઠો પણ સિદ્ધશિલાની ઉપર ખીજ ધણી દિવ્ય લોકો છે તેને તીર્થંકરો જોઈ શક્યા નહિ માટે સિદ્ધશિલા એટલે સુક્તિ ચિલામાંજ સુક્તિ ઠરાવી દીધી છે.”

ટીપ:—ખીજડા પંથ જામનગરના ઠક્કર મહેરાજશ્રીએ અને કાયરથ શ્રદ્ધિવચંદ્રશ્રીએ ચલાવેલ છે. આ બંને મહાપુરુષો આરંભજેળ આદ્યાદના સમયમાં હયાત હતા, તેમજે વેદ, બાગવત અને કુરાનનો એક અર્થ કરીને આ પંથ ચલાવેલો છે. તેઓ પુસ્તકનેજ પુજે છે અને તેમના પવિત્ર પુસ્તકો લાયક માણસ સિવાય ખીજને વચાવતા નથી. રૈવા-પન્ના-ઝરણાપન્નામાં પણ તેમની મોટી ગાદી છે. આ સપ્રદાયનું તત્ત્વજ્ઞાન પણ હંચું છે.

જૈન ધર્મનો અન્ય ધર્મોમાં ઉલ્લેખનો આ પહેલો ભાગ સંપૂર્ણ થયો. इत्यलम् ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः

જૈન મેતાંબર કોન્ફરન્સનો સંવત ૧૯૭૧ નો દિસાખી રિપોર્ટ તથા સંવત ૧૯૭૧ સુધીના કોન્ફરન્સ તરફથી ચએલ કમિશનનું સિંહાવલોકન છપાઈ બહાર પડેલ છે. જોઈએ તેમજે મંગાવી લેવું.

પાપપુત્રી,

સુખમ્મ નં. ૩.

}

આસીરદંટ સેક્રેટરી.

શ્રી જૈન મેતાંબર કોન્ફરન્સ.

શિલાલેખો અને નૈનોએ ખેંચવું જોઈતું ધ્યાન

નૈનોની પ્રાચીન ઉજવણી અને જાહેરાતોથી ધણી વિરાજ સ્થાનમાં હતી તેમાં પણ શંકા નથી. તેઓએ શાસનની ઉત્તિના કારણે શોધી કાઢી દેરાસરો બંધાવ્યાં હતાં. અને તિથોના જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યા હતા. આવા ઉત્તમ કાર્યોથી તેમણે પોતાની કીર્તિ અમર કરી છે. તેમાં રચેલે રચેલે ઉપયોગી બાબતોની—તે વખતના રાજ્યોની, પોતાના કુટુંબોની પોતાના રીત રીવાજો વીગેરેની—નોંધો પૃથ્થકમાં કોતરાવી રાખેલી છે. આ સંઘર્ષ તેમના સમય માટે યોગ્ય હતું. તે વખતની ચટ્ટી કળામાં નૈનોએ પોતાનો પૂરો જોસ બતાવ્યો હતો એમ તેમના કાર્યો ઉપરથી આપણને ખાલમ પડે છે. લગભગ ૧૧ મી સદી સુધી પદ્મવતીએ ત્યાં પ્રશસ્તિઓ સિવાય તેમની પાસે કોઈ પ્રમાણતંત્ર અતિહાસિક સાહિત્ય નહોતું એમ જણાય છે. શિલા લેખોના સંબંધમાં General Cunningham જનરલ ક્વીન્ગહામ ઇ. સ. ૯૯ અને ૧૧૭ના મધુરાના લેખોનો ઇસારો કરે છે. ત્યાર પછી ૧૧ મી સદીના અંતે-એટલે સંવત ૧૦૮૮માં આણના વિમલશાહના દેરાસરોના લેખો જોવામાં આવે છે. વચલા વખતની સ્થિતિ કેવી રીતે હતી તેના સંબંધમાં કાંઈ ચોક્કસ ખબર મળતી નથી. ૧૧મી સદી પછીની બે ત્રણ સદીમાં ધણું નૈન દેરાસરો બંધાવાના શિલાલેખો છે. પરમાર્જિત કુમારપાલ રાજાએ શ્રી હેમચંદ્રસૂરિના ઉપદેશથી ધણું દેરાસરો બંધાવ્યાં છે, મીરનાર, શંત્રુજય, અને આણ ઉપર વરતુપાલે અલૌકિક દેરાસરો બંધાવ્યાના લેખો તે તે રચેલે મોજુદ છે. આ અરસામાં કેટલાક અતિહાસિક પ્રબંધો તથા ચરિત્રો લખાયા છે. સોમસુંદરસૂરિ, સુનિસુંદરસૂરિ, જયચંદ્રસૂરિ, લક્ષ્મીસાગરસૂરિ, જનસોમ ગણી, વીગેરે ધણી આચાર્યોએ, પછીના સમયમાં નવા દેરાસરોમાં પ્રતિષ્ઠા કરેલી છે. આ દેરાસરોમાં લગભગ ધણું ફેકાણું શિલાલેખો મળી આવે છે. આવી જાતની નોંધો લગભગ આપણા સમય સુધી ચાલતી આવી છે એમ જણાય છે. વળી વિજય પ્રશસ્તિ મહાકાવ્ય, પ્રબંધ ચિંતામણી, કીર્તિકોમુદી, ચતુર્વિંશતિ પ્રબંધ; દેવ વિમળ ગણીની ટીકાવાળું હીર સૌભાગ્ય વીગેરે અંચો અતિહાસિક સાધનો છે. આ સદીઓનો બારીક અભ્યાસ કરવા માટે જો કે આવી અસ્તવ્યસ્ત બાબતો આપણને મળી આવે છે, તો પણ આમાંથી આચાર્યો તેમજ તેમના શાસનની સ્થિતિનું દિગ્દર્શન થાય છે.

૧૧ મી સદીની નૈનોની શિલ્પકળા સંબંધી James Fergusson History of Indian architecture માં નીચે પ્રમાણે લખે છે—

Architectural style is perfect and complete in all parts when we first practically meet with it in the early part of the 11th century at Abu or at Girnar. From that point it progresses during one or two centuries towards greater richness, but in doing so, it loses its purity and perfection it has attained in the earlier period and from that calminatingpoint its downward progress can be traced through abundant examples to the present day,

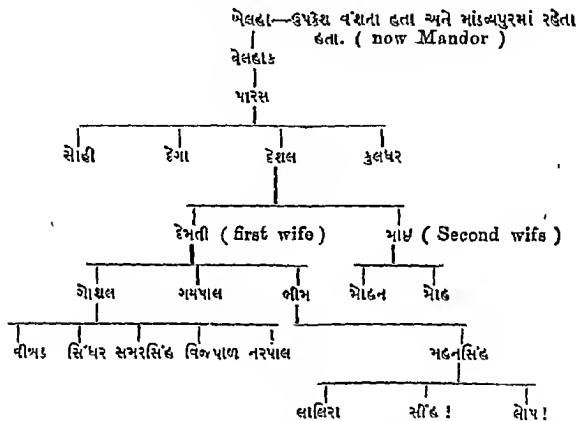
તીર્થંકર મહાવીરનો અને તે સમય પછીનો પ્રાચીન ઇતિહાસ મગધ દેશના, કોસાંથી આપાપા કુંડીલપુર વીગેરે નગરીઓના રાજગૃહ તથા તેની આસપાસના કુડોના ખડેરોમાંથી મળી આવે તેમ છે. જૈનો પૂર્વમાંથી ધીમે ધીમે પશ્ચિમ તથા દક્ષિણમાં કયા સંજોગોમાં આવ્યા તે સંબંધી પૂર્ણ દલીલો મેળવવા બનતો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. દરલીક વખત એવું પણ બન્યું છે કે જૈનોના કીર્તિસ્તંભો તથા સ્તુપો સમાનતા લીધે બોદ્ધોના ગણી કાઢવાનો પ્રસંગ આવ્યો છે અને જૈનોની વાત કપોલ કલ્પિત દરાવવામાં આવી છે. પ્રાચીન આચાર્યો તથા રાજાઓની હયાતી માટે સંકાઓ ઉપરિધત થયેલી છે. જૈન ધર્મની પ્રાચીનતા માટે ખોટી કલ્પનાઓ કરવામાં આવેલી છે. કુમારપાલ રાજા અતિ ધર્માનુયાયી નહોતા એમ પણ કહેવાયું છે. આવા અનેક પ્રકારના તર્કો ઉઠે એ સંભવીત છે. કારણ કે આપણે પોતાની ફરજ ચૂકીએ છીએ અને મળેલી વસ્તુઓ એકઠી કરવાનો જરા પણ પ્રયત્ન કરતા નથી. જ્યાં સુધી ખંતથી તે સંબંધી મહેનત કરવામાં નહિ આવે ત્યાંસુધી તેવા પ્રકારના ધણા આલેખો આપણા ઉપર યથા કરશે. મને એમ સમજાય છે કે શ્રી બદ્ધ આદુ સ્વામિ, શ્રી દેવદિંગણી અમાત્રમણ અને શ્રી હરિભદ્રસુરિ, શ્રી અભયદેવસુરિ, તથા શ્રી હેમચંદ્રસુરિ, શ્રી યશોવિજયજી આ પાંચ સમયોના five great સંકલના બદ્ધ અને પૂર્વાપર સંબંધવાળો ઇતિહાસ મેળવી ચકાવ તોજ ખોટી કલ્પનાઓ દૂર થાય, કોઈ પણ સમયના ખાસ અભ્યાસ કરનાર પુરુષને તે સંબંધી સુગમતા થઈ પડે તથા દરેક સમયે યાસન કેવી રીતિમાં હતું તે પણ આપણને જણાય.

જૈનો પાસે આવા પ્રકારનો ઇતિહાસ લખી ચકાવ તેવા કોઈપણ પ્રકારના સાધનો ઉ કે કેમ એ ક્રમ સહજ ઉત્પલ્લભ્ય છે. તેના જવાબમાં જણાવવાનું કે એ બાબતો નજરે પડે છે એક તો ભંડારો અને જ્વેળ દેરાસરો તથા ખડેરો. ખાસ કરીને દેરાસરોની બાબત આપણું ચિત્ત ખેંચે તેવી છે. પ્રતિમાપર, સિંહાસનપર, પરિકરપર, પ્રતિમાની નીચેની પાટલીઓપર, ધાતુની પ્રતિમાપર, કાતરેલા લેખો આવક આવિકા, સાધુ, દેવી, યક્ષ વીગેરેની મૂર્તિઓ તથા તે પરના લેખો, કીર્તિ સ્તંભો તથા સ્તૂપો, મંદિરોના બંદરના લેખો ઇતિહાસની સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ બાબતો પર અજવાળા પાડે તેમ છે. તેમાં વર્ણવેલી વસ્તુઓમાં રાજાઓની વંશાવળીઓ, મંત્રીઓનાં નામો, દેરાસરના બંધાવનારાઓની પેઢીઓનાં વર્ણન, જીર્ણોદ્ધાર કરાવનારાઓની કુંઠી દહીકતો, પ્રતિમા કરનારા આચાર્યોની પ્રશસ્તિઓ વીગેરેનો સમાવેશ થાય છે. આવક આવિકાઓની મૂર્તિઓ પરથી તેમનો પહેરવેશ, તેમના રીત રીવાજો વીગેરે દહીકતો વિશે આપણે જણકાર થઈએ છીએ. પ્રયાસ કરવામાં આવે તો ૧૧ મી સદીથી અત્યાર સુધીનો ઇતિહાસ બગસર રીતે મળી શકે. તે પહેલાંની સદીઓમાંથી પણ ધણી વિશ્વાસનીય દહીકતો મળી આવે તેમાં જરા પણ સંદેહ નથી.

મને આમ માનવાને સબજ કારણ યાથી મળે છે તેટલું આપને મારા યોડા અનુભવ પરથી કુંઠમાં જણાવીશ, આજુ ઉપર લગભગ નાના મોટા થઇને ૨૭૫-૩૦૦ સિલા લેખો છે. તેમાં એક મોટા લેખની દહીકત આજ મમરા રજુ કરીશ. વિમલલાદના દેરાસરની બાજીમાં ૧૩ મી-૧૪ મી સદીની વચ્ચે ૪૨ શ્લોકનો એક મોટા સિલા લેખ છે, સંવત ૧૩૫૬ નેપ-સુદ ૯ ને દિવસે વિમલલાદના દેરાસરનો લાલીંગ અને વીજડ નામના બે

ભાઇઓએ હર્ષોદ્ધાર કરાવ્યો હતો એમ લેખ પરથી જણાય છે. આખા લેખના ચાર વિભાગ પાડી શકાય છે. પ્રથમના ૧૩ શ્લોકોમાં આણુનું તથા વિમલશાહે સંવત ૧૦૮૮ માં દેરાસરો ખંધાવ્યાં તેનું દુઃક વર્ણન છે. પછીના ૧૦ શ્લોકમાં તે વખતે રાજ્ય કરતા નહુલ શહેરના રાજા તેજસીંહની વંશાવળી આપી છે. પછી ૧૫ શ્લોકોનું લાલીંગ અને વીજડ એ બંને ભાઇઓના વંશનું વર્ણન છે. (તે નીચે પ્રમાણે છે.)

Geneological Table

આ વર્ણન ધણું ઉપયોગી છે, તેમાં લગભગ ૭ પેઢીઓની હકીકત આવે છે. ખીજ દેરીઓ પરથી તેમના કુટુંબીઓનાં નામો તથા કેટલુંક વર્ણન મળી આવે છે. છેવટના પાંચ શ્લોકોમાં મુલપદના આચાર્ય શ્રી ધર્મ ચોસસૂરિના પ્રશિષ્ય શ્રી નાનચંદ્રસૂરિ એ ૧૩૭૯ માં પ્રતિષ્ઠા કરેલી છે તે સંબંધી ઉલ્લેખ છે. વળી સંવત. ૧૦૮૮ પછી ૧૧૧૯, ૧૨૦૨, ૧૨૪૫ અને ૧૩૭૯ લેખો કેટલાક પવાસનોપર, કેટલાક પરિકર પર તથા કેટલાક પ્રતિમાઓ પર છે. મોટા ગબારામાં સંવત ૧૬૬૧ નો આસો સુદ ૧૩ ને દિવસે સ્થાપેલી શ્રી હીરવિજયસૂરિની મૂર્તિ છે. [સંવત ૧૬૬૧ આસો સુદ ૧૧ દિને વાર શુક્રેચોસધાલ જાતોય સા. મુલા સંઘર્ષો રૂપા રાડતકચરા જગમાલ શ્રી શીરોહીવાસ્તવ્યે: શ્રી કર્ણુ-વૈષ્ણવેયુગપ્રધાન મહારક શ્રી શ્રી શ્રી હીરવિજયસૂરિ રણપિત મહોપાધ્યાય શ્રી હામ્બિસાગર (પછી ઉકલતું નથી) વિમલશાહ તથા વરતપાલના દેરાસરોની હસ્તિશાળાઓમાં તેમની તથા તેમના નીકટના કુટુંબીઓની મૂર્તિઓ ખેસાડેલી છે. આપણને તેમના

પહેરવેશ, રીત રીવાજોની ધણી હકીકતો મળે છે. તેમના બન્ધ દેખાવ આપણામાં ધૈર્ય અને શાંતિ ઉત્પન્ન કરે છે તેમનું પ્રભાવપૂર્ણ મુખ આપણા પર હકી અસર કરે છે. વસ્તુપાલના * જેને સલાહનું દેરાસર કહેવામાં આવે છે તેમાંથી સૂક્ષ્મ દૃષ્ટિએ અવલોકન કરતાં ધણી સ્પષ્ટ બાબતો આપણને મળે તેમ છે તેમાં લગભગ ૪૦-૫૦ લેખો છે.

દાદા ચંડપ્રસાદના પિતાશ્રી ચંડપની સાથે શ્રી વિજયસેનસુરિ તથા ઉદયસેનસુરિની મૂર્તિઓ છે. વસ્તુપાલના દેરાસરોના બે મોટા લેખો પ્રેદિ. કાથવટે તરફથી બહાર પડેલી કીર્તિકોમુદીમાં આપેલા છે. એક જાણવા જોગ હકીકત એ છે કે દેરાણી જેઠાણીના નામથી પ્રસિદ્ધ ગોખલા પરના શિલા લેખો પરથી એમ માલમ પડે છે કે બન્ને ગોખલા તેજપાલની પીછા સ્ત્રી નામે સુદહા દેવીના પુણ્યાર્થે કરાવવામાં આવેલા છે તે લેખો નીચે પ્રમાણે—

સંવત્ ૧૨૨૭ વર્ષે વૈશાખ વદિ ૧૪ ગુરૌ પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતીય ચંડપ ચંડપ્રસાદ મહન્થી (આ ભાગ તૂટી જવાથી મળ્યો નથી) — સા સુતાયાઃ ઠકુરાજી સંતોષા કુક્ષી સંમૂતાયા મહન્થી તેજપાલ દ્વિતીય માર્યા મહન્થી સુહણાદેવ્યાઃ શ્રેયોઽર્થે પતત્ વિગદેય પક્તં શ્રીશાંતિનાથ વિંદ્ય ચક્રારિતં । છા.

સંવત્ ૧૨૨૭ વર્ષે વૈશાખ વદિ ૧૪ ગુરૌ પ્રાગ્વાટ જ્ઞાતીય ચંડપ ચંડપ્રસાદ મહં સોમ્યાન્વેયે મહન્થી-આસરાજ સુત મહન્થી. તેજપાલેન શ્રીમત્ પત્તન વારમન્ય મોદજ્ઞાતીય ઠ. શાલહણ સુત ઠ. આસા સુતાયાઃ ઠકુરાજી સંતોષાકુક્ષી સંમૂતાયાણ મહન્થી તેજપાલ દ્વિતીય માર્યા મહન્થી સુહણાદેવ્યાઃ શ્રેયોઽર્થે (પછીનો ભાગ તૂટી જવાથી મળ્યો નથી) આ બન્ને લેખપરથી એક આખો લેખ તૈયાર થાય તેમ છે * વળી એક બાબત આપને જણાવીશ 1907-08 Archeological Reports, બીનપાલમાં પા. રાપદગન્ડાના પુર્ણચંદ્રસુરિને હાથે પ્રતિષ્ઠા થયેલ શ્રી મહાવીરસ્વામીનું દેરાસર છે તેમાં આ. ખિન સુદ ૧૪ ને દિને પુણ્ય માટે ૧૩ દ્રમ્મા અને ૭ વિંશોપકા મૂકેલા છે. લેખ ૧૩૩૪ વી. સંવતનો છે તથા લેખની સરખાતમાં જમવાનું મહાવીરસ્વામી બીનપાલમાં આવ્યા હતાં એમ જણાવેલું છે.

આ ઉપરથી એટલું તો સ્પષ્ટ જણાય છે કે જેનોનું આ ક્ષેત્ર ધણું વિશાળ અને પ્રભાવ પૂર્ણ છે ! સૂક્ષ્મ દ્રષ્ટિએ અવલોકન કરવામાં આવે તો ધણી હકીકતો મળે પણ અત્યારની સ્થિતિ વિચારતાં તીર્થોની તેમજ દેરાસરોની દુર્દશા થતી જાય છે અને આપણે સર્વે તે બાબતોથી વિમુખ થતા જઈએ છીએ. આપણે તે તીર્થોના તથા દેરાસરોના વલિવટ કરનારી મર્યાદાઓને પૂછીશું કે તેમણે શીલા લેખો ઉતારી લેવામાં તથા કોરણીના અને શ્રાવક શ્રાવિકા લીગેરેની મૂર્તિઓના ફોટા લેવામાં સદેજ પણ પ્રયત્ન કર્યો છે. ઉલટું તેમનાથી સુના અને સળિનેટથી લેખો દટાઈ ગયા છે અને તે સંબંધી જરાપણ લક્ષ આપાયું નથી. ફેરોક ટેકાણે કોઠારોમાં લેખવાલી પ્રતિમાઓના કટકા યથા ગયા છે અને તેની યોગ્ય મંદિર પણ લેવામાં આવતી નથી, જેનોને માટે આ ધણું શોખનીય અને ઘરમ બરેલું છે. વિશાળ ક્ષેત્ર દીવસે રીવસે નજર યતું જાય છે. એમ આશા રાખવામાં આવે છે કે શ્રી કોનરસ આ બાબત પર યોનાનું ધ્યાન ખેંચશે અને આ બધું સંમંદ કરવા કોશીસ કરશે, સગર તરફથી બહાર પડેલા-આકર્ષિતોષ ના પુનઃકા ત્યા રીપેર્ડ

પણ આપણી પાસે નથી. આશા છે કે કન્હરન્સ તે ખરીદવા વિલંબ કરશે નહીં. *Graphia Indica*-ના પચ વેલ્યુઓ શ્રી મોહનલાલજી સાધારણીમાં છે; તે સિવાયમા ખાકીના વેલ્યુઓ ભેગા કરી રાખવાની જરૂર છે. ગવર્નમેન્ટ પ્રુક્કળ દ્રવ્ય ખર્ચો પુરાણી વસ્તુઓના સંગ્રહ કરી રાખે છે અને દરવર્ષે રીપોર્ટો દ્વારા નવી નવી જાહેરીકતો બહાર પાડે છે, જૈનો સબધી ઘણી હકીકતો બહાર પડેલી છે, સરકારે તૈયાર કરેલી બાબતોની આપણે તારવણી ન કરીએ અને તેને પોતાતા ઉપયોગમાં ન લઈએ તો ખરેખર આપણે કૃતઘ્ની અને દોષી હરીએ. હજી આપણી ઘણી બાબતો દુર્દશામાં પડેલી છે; જાણે તે વિષે ચેતવાની જરૂર છે. આઈઝોલેશન ડીપાર્ટમેન્ટની સાથે રહીને અથવા તેનાથી જુદા આપણા વિદ્વાન વર્ગ રોકી દરેક હકીકત મેળવવાની આપણી ફરજ છે. પુણ્ય મુનિ મહારાજના આ કામ તરફ પોતાનું લક્ષ ફેરવે તો તેઓ ધણું કરી શકે તેમ છે. તેઓ બાધાના જાણ છે તથા તેમને ગામે ગામે વિહાર કરવાનું હોય છે તેથી તેઓ દરેક દેરાસરોના શિલાલેખોની નોંધ કરતા રહે અને તે સબધી હકીકતો વખતો વખત પ્રજા સન્મુખ મૂકે તો ઘણી બાબતો સરળ થાય. કેટલાક મુનિરાજોનું લક્ષ આ તરફ છે આટે તેમને ધન્યવાદ થયે છે અને તેઓ ખીજાઓને પણ આ માર્ગે દોરશે અને શાસ્ત્રની ઉન્નતીના કાર્યમાં નોંડારી એમ આશા રાખવામાં આવે છે.

—રમણિકલાલ મગનલાલ શાંદી.

દશમી શ્રી જૈન સ્વેતાંખર કૉન્ફરન્સ વખતે બરાએલી રકમની ટીપ.

નંબર	નામ	ગામ	કેળવણીક ડ.	નિભાવક ડ	સુદૃઢ સંગ્રહક ડ.	કુલ ડ.
૧	ડૉ. બાવાજીભાઈ મગનલાલ	વડોદરા	૫૦૦	૫૦૦	૧૦૦	૧૧૦૦
૨	શા. કુપાળદરસીની કુ. હ.					
	શા. સાનજી લલાભાઈ મુબઈ		૨૦૦			૨૦૦
૩	શેક મણીલાલ ગોકળભાઈ	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૪	શેક જીવણચંદ ધરમચંદ	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૫	શેક રતનચંદ તલકચંદ માસ્તર	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૬	શેક સાતિદાસ આરાકરજી	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૭	શેક દલમુખભાઈ વાડીલાલ	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૮	શેક કલ્યાણચંદ શાભાગચંદ	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૯	શેક આણંદજી પરસોતમ બાવનગર	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૧૦	શેક મોતીનાથ મુળજી મુબઈ	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૧૧	શેક મોહનનાથ હેમચંદ	"	૫૧	૫૧		૧૦૨

શેક કેશવજી મેઘજી મુબઈ ૫૧

૧૨.	શોઃ રતનજી જીવજીવાસ	મુંબજ	૫૧	૫૧	૧૦૨
૧૩	વેલોટીઅરો તરુથી હ. મણીલાલ				
	મોહમયંદ	"			૧૦૧ ૧૦૧
૧૪	એક ગૃહરથ	"	૫૦	૫૦	૧૦૦
૧૫	શોઃ જોતમયંદ હીરજી મુંબજ		૫૧	૨૫	૭૬
૧૬	શોઃ જોધાભાઈ નીમજી	"	૫૧	૨૫	૭૬
૧૭	શોઃ લાલભાઈ કલ્યાણભાઈ	"	૩૭૧	૩૭૧	૭૪
૧૮	શોઃ હરખયંદ કપૂરયંદ	"	૫૧	૧૫	૬૬
૧૯	શોઃ ભાઈયંદ અમુલખ	"	૩૧	૨૫	૫ ૬૧
૨૦	શોઃ કસ્તુરયંદ રૂપયંદ	"	૩૧	૨૫	૫૬
૨૧	શોઃ પ્રાગજી ધરમસી	"	૩૧	૨૧	૫૨
૨૨	શોઃ લાલજી દાકરસી	"	૫૧		૫૧
૨૩	શોઃ તેજુભાઈ કાયા	"	૫૧		૫૧
૨૪	શોઃ મણીલાલ સુરજમલ	"	૫૧		૫૧
૨૫	શોઃ મોમયંદ જોતમયંદ	"			૫૧ ૫૧
૨૬	શોઃ મુનીલાલ નહાનયંદ	"	૨૫	૨૫	૫૦
૨૭	શોઃ નાગરસાસ રણજી હ.				
	એમજી	-મંજરોળ	૨૫	૨૫	૫૦
૨૮	શોઃ મણીલાલ મોહમયંદ મુંબજ		૨૫	૨૫	૫૦
૨૯	શોઃ નાગજીભાઈ મોતીયંદ	"	૨૫	૨૫	૫૦
૩૦	ગોઃ મયુમલજી ભણ્યાળીદોસ્તી		૨૫	૨૫	૫૦
૩૧	શોઃ પાલવીર મુગજી મોડાયા મુંબજ				૧૩૧ બ્યાજ વાપરેલુ ૫૦ ૫૦
૩૨	શોઃ અમુલખ મુખયંદ	"	૨૧	૨૧	૪૨
૩૩	શોઃ ધંદજી મુંદરજી	"	૨૧	૨૧	૪૨
૩૪	શોઃ રવયંદ ઉગમયંદ	"	૨૧	૨૧	૪૨
૩૫	શોઃ વીરયંદ કૃષ્ણજી પુના		૨૫	૧૦	૩૪
૩૬	શોઃ કુલયંદજી નેમીયંદજી દેવપ્રાદ		૧૫	૧૫	૫ ૩૫
૩૭	શોઃ લક્ષ્મીયંદ ખેંગાર મુંબજ		૨૧	૧૦	૩૧
૩૮	કુલયંદજી ગુમેચ્છા	શ્વેતોટી	૧૫	૧૫	૩૦
૩૯	શોઃ એમજી ખેરાળ મુંબજ				૨૫૧ ૨૫૧
૪૦	શોઃ મુગયંદ શોભાગમલ	"	૨૫		૨૫
૪૧	શોઃ કુલયંદ વેલજી	"			૨૫ ૨૫
૪૨	ગોઃ રાવયંદ મોતીયંદ	"	૨૫		૫
૪૩	વડોલ ડોરાલાલ ત્રીકમપાલ વીરમગમ	૧૪	૧૦		૨૧

૪૪	શેઠ પામુભાઈ પુંજા જોસર મુંબઈ	૨૫		૨૫
૪૫	શેઠ સાલજી બારમલ	૨૫		૨૫
૪૬	શેઠ સાલજી પુનથી	૨૫		૨૫
૪૭	શેઠ યેવાભાઈ ગણુશી	૨૫		૨૫
૪૮	શેઠ કાનજી મણુશીની કું.	૨૫		૨૫
૪૯	રા.રા. લખમશી દીરજી મેસરી	૨૫		૨૫
૫૦	શેઠ ટોકરશી દેવશી	૧૫	૧૦	૨૫
૫૧	રા.રા. સારાભાઈ મગનલાલ	૧૧	૧૧	૨૨
૫૨	એક ગુદરથ			૨૧
૫૩	શેઠ કુરશી વસાવા	૨૧		૨૧
૫૪	શેઠ પોપટલાલ ગુલાબચંદ વાવ	૧૦	૧૦	૨૦
૫૫	શેઠ છોટલાલ રૂપચંદ	૧૦	૧૦	૨૦
૫૬	શેઠ વાડીલાલ ત્રીભોવન અમદાવાદ	૧૫		૧૫
૫૭	શેઠ નરશી જાદવજી મુંબઈ	૧૦૧	૫૧	૧૫૧
૫૮	શેઠ રતનજી ત્રીકમજી મુંબઈ	૧૧		૧૧
૫૯	શેઠ પરમેતમ નાગરદાસ અમદાવાદ	૧૫		૧૫
૬૦	શેઠ મનમુખલાલ લલુભાઈ મુંબઈ	૧૫		૧૫
૬૧	શેઠ દેવશી પડું	૧૫		૧૫
૬૨	રા.રા.વેલજી આણ્ણંદજી મેસરી	૧૫		૧૫
૬૩	શેઠ નાનચંદ ગુલાબચંદ	૫૧	૫૧	૧૧
૬૪	શેઠ કાનજી રવજી	૧૧		૧૧
૬૫	શેઠ લખમશી ખેતરી દલાલ	૧૧		૧૧
૬૬	શેઠ માણેકલાલ પરમેતમ	૫	૫	૧૦
૬૭	શેઠ મદનજી કચરાભાઈ માંગરોળ	૫	૫	૧૦
૬૮	શેઠ કેશવલાલ જગનલાલ જોષ્ઠાવી	૫		૧૦
૬૯	શેઠ પોપટલાલ લલુભાઈ અમદાવાદ	૧૦		૧૦
૭૦	રા.રા.કાનજી કરમશી મુંબઈ	૧૦		૧૦
૭૧	શેઠ મંજુભાઈ ઉમાજી બારડોલી	૧૦		૧૦
૭૨	શેઠ જીવણલાલ લક્ષ્મીચંદ મુંબઈ	૫	૫	૧૦
૭૩	રા.રા.આલચંદ લક્ષ્મીચંદ સાદરા	૫	૫	૧૦
૭૪	શેઠ દામજી માવજી મુંબઈ	૫	૫	૧૦
૭૫	શેઠ દીરજી ઉમરશી	૧૦		૧૦
૭૬	,, હંસરાજ મુળજી	૧૦		૧૦
૭૭	,, પુંજા ઠોકરશી	૧૦		૧૦
૭૮	,, મગનલાલ જેવંત	૫		૫

૭૯. શ્રી નાગરદાસ હરગોવિંદ ખેડા	૫			૫
૮૦. બાબુ કિર્તિપ્રસાદ વકીલ મીરત	૫			૫
૮૧. શ્રી ચત્રમુજ નયુ મુંબઈ	૫			૫
૮૨. શ્રી કલ્યાણચંદ નગીનભાઈ	૨૫	૨૫		૫
૮૩. શ્રી હેમચંદ પ્રેમચંદ	૫			૫
૮૪. ,, શીવજી વાલજી	૫			૫
૮૫. ,, ખીમજી કેશવજી	૫			૫
૮૬. ,, દેવજી જોશી	૫			૫
૮૭. ,, માણેકલાલ હરખચંદ	૫			૫
૮૮. બાબુ અચળસિંહજી આગ્રા	૪			૪
૮૯. ,, દયાળચંદજી જોશી	૪			૪
૯૦. શ્રી મુનીલાલ દીપચંદ પુના			૨૫	૨૫
કુલ	૨૫૧૫૫૫	૧૫૬૦૫૫	૩૬૦૫૫	૪૪૬૦૫

૯૧. શ્રી હીરભાઈ પદમશી ડુંગરશી હ. શ્રી મેઘજી હીરજી જંઘાણીએ મુનિ-
સીંદી અને જૈન સાહિત્યમાં રૂ. ૧૫૧) આપવા કહેલા છે.

ઉપર જણાવ્યા સિવાય જૈન કેળવણી (એજ્યુકેશન બોર્ડના) ગ્રંથોમાં નીચેના
ગ્રંથોએ પોતપોતાનાં નામ ઇન્ડિયન-સની બેંક વખતે જાહેર કરી રૂ. ૧માં ૧ વર્ષના
રૂ. ૫) મુજબ આપવા કહેલા છે.

૯૨. શ્રી પોપટલાલ લખુભાઈ અમદાવાદ. ૯૩. શ્રી ઉમરશી માંડલ મુંબઈ,

૯૪. રા. રા. ભોગીલાલ નગીનદાસ એમ. એ. ખંભાત.

કોન્ફરન્સ મિશન.

? શ્રી સુહૃત મંદાર ફેડ.

(સંવત ૧૯૭૨ના શાકાબ્દ વ. ૧૪ પી પેશાબ રૂ. ૫ તા. ૧-૪-૧૯૫૫ ૭-૫-૧૬
મુંબી.) વસુધ આત્મા રૂ. ૮૩૯-૧૦-૦. ગયા મામ આખરના બાકી ૧૦૨૮-૧-૦

૧ ઉપદેશક મી. વાલીલાલ સાંકળચંદ-કેતર ગુજરાત.

મસનપરનાના બા, બદીવલ ૧૨, કનીપર ૭, ધમીજ ૪, પાદુદરા ૪,

દાધીજી બા, રંગજી મુવાડ ૫, અમરાજી મુવાડ ૧૧, લવાડ ૪૫,

કાગી બા ૪, દરોલી ૪૫, દરસોલી ૪. ચામલાગોડ ૪૫. કુલ ૧૨-૧૪-૦

૨ ઉપદેશક મી. અમૃતલાલ વાલીલાલ-પુના અંગ્રેજી.

તમેમાંવલભાઈ લા, મંચર ૧૦૫.

કુલ ૨૬-૧૨-૦

૩ મી. પુનલલાલ પ્રેમચંદ-મારવાડ, કેતર ગુજરાત તથા ધાબા અંગ્રેજી.

ઝોરાજી ૭, માતરા ૧૦૫, સાગવાડ ૫, બલ ૫, દાલીયા ૩,

સાલોડા ૫, કલ્યાણ ૬૧, સોલાપુર ૧૪.

કુલ ૫૮-૦-૫

૬૨ ઇંગ્લેન્ડના પોતાની મેલે મોકલેલા તથા કોન્ફરન્સની 'બેઠક' થયે

ચોલેટીઓ માર્ફેટ આવેલા.

અમદાવાદ-શેઠ હીરાચંદ કલકાષ ૩. ૧૦) આઠવર્ષના, મુંબઈ-શેઠ સોમચંદ ઝો તમચંદ ૫૧, એક ગૃહસ્થ ૨૧, એક મહસ્થ ૫૦, એક ગૃહસ્થનો ૧.

દશમી કોન્ફરન્સના અધિવેશન વખતે વોલેટીઓ માર્ફેટ ચાર આના-વાળી, આઠ આનાવાળી, રૂપીઆવાળી અને પાંચ રૂપીઆવાળી રસીડોના ૩. ૫૪૩૩, આઠ-નોદરી દમાળચંદ ૪, નોદરી અચળસિદ્ધ ૪, હૈદરાબાદ (દક્ષિણ) શેઠ કુલચંદ ૫, પૂના-શેઠ સુનીલાલ દીપચંદ ૨૧. કુલ ૧૮૨-૦-૦

એકંદર કુલ ૧૮૧૭-૧૧-૦

આ રૂંડમાં બરાબેલા નાણા પૈકી રૂ. ૨૦૯ બાકી છે તે ગૃહસ્થો ઉપર એક વખત પોસ્ટ ઓફ લખી વિનંતિ કરવામાં આવેલ છે. તેઓએ મહેરબાની કરી તુરંત બરેલી રકમ મોકલી આપવા મહેરબાની કરવી.

મયા માર્ચ ૧૯૧૬ના હેરેફના પેજ ૯૪માં "આગેવાનોએ પોતાની મેળે એ-કલેલા" માં ઝાંઝીબારના રૂ. ૧૯૧૧ છપાવા રહી ગયા છે તે ઉમેર્યાથી સરવાળો ૯૫૧૧ ગણાશે. એટલે એકંદર કુલ રકમ તેમ વસુલ આવેલી રકમ બરાબર મળી રહેશે.

તેમજ હુંગરપુરના ૩ ને બદલે ૩૧ વાંચવા

૨ ઉપદેશક પ્રવાસ.

(દરેક ગામના પત્રમાંથી હુંક સાર લેવામાં આવે છે.)

ઉપદેશક મી. પુળલાલ ત્રિમચંદ:-

હુંગરપુર-(રાજપુતાના) શેઠ સતીદાનજી મુનીમકી મારફત પાંચ રૂફે સ-માંચે કરનેમે આઈ. ચાર સમાઓમેલે દો સમા પરમપુજ્ય જૈનાચાર્યે શુદ્ધિસિદ્ધજી સુ-રિજી કે અધ્યક્ષતામે હુઈ, ઉતમે મિત્ર વિપયોપર વ્યારયાન હોનસે રૂસ જગહ દહતસે કુરિવાજ દૂર હો ગયે હે. સમામે વહુતસે સ્ત્રી પુરુષોકો સમુદાયલાખે લેતેયે. રૂસ જગહકે સ્ત્રી સંઘને ઇક જૈન પાઠશાલા ઔર સમા સ્થાપન કરનેકા વિચાર કિયા હૈ. ઉપદેશકોકે અમાસે સ્ત્રી જૈનમંદિરોમે વહુતસે અશાતના હોતી હર દ્રષ્ટિ ગોચર હોતી હૈ. વહ મી ઉપદેશક આનેસે સુધર જાવે. ચાર જૈન મંદિર હૈ, ઉસમે નેત્ર તથા સંગોકી ટીલિયેકા વેદાવસ્ત વરનેકા જરૂરીયાત હૈ. સુદત મંદાર કંડ દરસાલ મેજનેકા પ્રરતાવ શેઠ મંગલજી જાલમચંદજી માર્ફેટ પાસ કીયા હૈ.

પુનાલી-ત્રે સમાઓ મરી રૂપ અને ધર્મના વિષયપર માણ્ણો કરી સારી લા-ગણી કરાયો છે સમામાં ઘણાં માણસો અગવતાં હતાં.

બનકોડા-સંપ, શિયલ, કન્યાચિક્રય, વાલ્લભ ઘોરે વિપયોપર સાત સમાઓ મરનેમે આઈ, અસરકારક લેકચર દાંયે. સમામે રૂમેશે ૮૦૦-૮૫૦ પુરુષ ઔર સ્ત્રીઓકી સંખ્યા હોતીયી, અન્યધર્મીઓકી કુરિવાજો દૂર કરના ઔર જાંબચા પાલનેકી અસર દુઆ હૈ

પુજપર—જૂદાજૂદા વિષયોપર ૩ સમાજો ભરી માવળો આવ્યાથી કેટલાક કુરિયાજી દૂર કરવા સારી અસર થઈ છે, ગામના અન્યથાઓ સમાજમાં પધાર્યા હતાં, કૉન્ફરન્સ તરફથી હિસાબ તપાસવાની યાત્રા અગત્ય છે.

કાવજા—ગામ વચ્ચે તમામ લોક ભેગા કરી જીવહિંસા, દારુ, કન્યાવિક્રય ઉપર માવળો આવવાથી સર્વ લોકોને સારો લાભ થયો છે.

વડોદા—છ સમાજો ભરી જૂદાજૂદા વિષયોપર માવળો આવતાં ઘણા લોકોને સારી અસર થઈ છે, કેટલાક ધૈરાંઓએ લગ્નમંત્રે શુભ ગીત ન ગાવા કબૂલ કર્યું હતું.

મમરાણા—ચાર સમાજો કરી તમામ ચરતીને ઘોલાથી મનોરંજક માવળો આપી અમોને સારી અસર કરી છે.

આલુવા—ઝોરાણ પ્રાંતીજ દસાદુમકની ગાતિયું બેતાળીય ગામોનું પંચ ભેગું થતાં બે જનરલ સમાજો ભરી અમારી ગાતિમાં આલતા રિવાજો સંબંધી અનેક દ્રશ્ય-શ્રાવ્ય અસરકારક માવળો આપી ઘણી અસર કરાવી છે. બંને દિવસોની સમાજમાં લગભગ ૭૦૦ કરતાં વધારે માણસો થતાં હતાં. (યજ્ઞેદા દસાવેનો ખરડો દાન્દરન્સ ઝોરીસમાં છે. તે તેઓના ગામોના સંબંધમાં હોવાથી જાહેર કરેલ નથી).

છાલા—ગામમાં સાદ પડાવી તમામ લોકોને ગામની વચ્ચે ભેગા કરી જાહેર સભા ભરી હતી. આશરે ૩૦૦ માણસો ભેગાં થયાં હતાં. ધર્મ, હવદ્યા વગેરે વિષયો ઉપર જાહેર માવળો આપી સારી લાગણી કરાવેલ છે.

સાણોદા—બજાર વચ્ચે જાહેર સભા ભરી “માનવ ધર્મ” એ વિષય ઉપર આશરે ૩૫૦ દલાક માવળો આપી અમને સારો ભોધ આપ્યો છે. આશરે ૩૦૦ માણસોએ દાનરી આપી હતી.

ઉપદેશક મી. વાઠીલાલ સાંકળચંદ.

કનીયર—સંપ, કન્યાવિક્રય, કુદી ચીજ વગેરે બાબતો સંબંધી માવળો આવતાં સારી અસર થઈ છે. કેટલાકે કન્યાવિક્રય કરનારને ત્યાં ન જમવા કે તેમાં ભાગ ન લેવા પ્રતિજ્ઞા કરી છે.

સુધારો:—

સંવત ૧૯૭૧ના દિસાબી રીપોર્ટમાં ૪૭ મે પાને “૨૫૬૪૪-૧૦-૧૧ સાડા ત્રણ ટકાની ભોન આતે” છપાયા છે તે સુધારી નીચે પ્રમાણે વાંચવું.

૧૫૬૪૪-૧૦-૧૧ સાડા ત્રણ ટકાની ભોન આતે.

ફોટોગ્રાફ અંકના ૧૩૮ મા પાનાની ૧૬ થી લાઇનમાં “૯. ઉત્તર ગુજરાત ૩. ૧૦. દક્ષિણ ગુજરાત ૧.” એમ છપાયું છે તેને બદલે “૯. ઉત્તર ગુજરાત ૯, ૧૦. દક્ષિણ ગુજરાત, ૧૩. એમ વાંચવું.

સુદૃઢ બંધાર ફરતી બે રસીદ બુકો—આર આનાવાળી નં. ૨૨૧-૨૪૦, ૪૮૧-૫૦૦ વાળી દાન્દરન્સ મંડપમાં વાંચાડીઓ માર્ફત સી પ્રેમકાએ મંગાવેલી તે પાછી મળી નથી. તો ને ખાખ્ખા પામે તે બુકો દોષ તેમજ દાન્દરન્સ ઝોરીસમાં મોકલી આપવા તરફી લેવી.

તૈયાર છે !

તૈયાર છે !

તૈયાર છે !

કોન્ફરન્સ ઓફીસની ચાર વર્ષની અધ્યાગ મહેનતનું અપૂર્વ ફળ.

શ્રી જૈન ગ્રંથાવલી.

જુદા જુદા ધર્મધુરંધર જૈન આચાર્યોએ બિન્ન બિન્ન વિષયો ઉપર રચેલા અપૂર્વ ગ્રંથોની સંપૂર્ણ યાદી આ પુસ્તકમાં આપવામાં આવી છે. જૈન આગમ, ન્યાય, દિલોસોફી, ઔપદેશિક, બાપા સાહિત્ય તથા વિજ્ઞાન સંબંધી ગ્રંથોનું સિરક, ગ્રંથકર્તાઓનાં નામ, શ્લોક સંખ્યા, રચ્યાનો સંવત, હાલ કયા બંડારમાંથી કેવી સ્થિતિમાં મળ્યા શકે તેમ છે વિગેરે સઘળા હકીકત બતાવનારૂં આ અમૂલ્ય પુસ્તક છે. વિશેષ દુરનોટમાં ગ્રંથોને લગતી ઉપયોગી માહિતી આપવામાં આવેલી છે. ગ્રંથ અને પૃષ્ઠ, રચ્યાનો સંવત અને ગ્રંથ, એવી રીતે ગ્રંથ પ્રમાણની સંબાળ પૂર્વક બનાવવામાં આવેલી અનુક્રમણિકાઓ આ પુસ્તકની છેવટે આપેલી તે આ પુસ્તક દરેક પુસ્તક બહાર, લાયબ્રેરી તથા સામાન્ય મંડળમાં અવશ્ય રાખવા લાયક તેમજ દરેક જૈનને ઉપયોગી છે. કીંમત માત્ર રૂ. ૩-૦-૦.

પાપધુની, મુંબઈ નં. ૩,

આસિસ્ટન્ટ સેક્રેટરી.
શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સ.

શ્રી જૈન શ્વેતાંબર-મંદિરાવલિ. પ્રથમ ભાગ.

આ પુસ્તકમાં શુભરાત, ઠાઠિયાવાડ, કચ્છ અને મારવાડ દેશના દેરાસરોની (ધર દેરાસર સુદૃઢ) હકીકત આપવામાં આવેલી છે. કોન્ફરન્સ ઓફીસ તરફથી મહાન ખર્ચ કરી શરૂ કરવામાં આવેલ ડીરેક્ટરીના અમૂલ્ય તેમજ પ્રથમ ફળ રૂપે આ પુસ્તક જૈન સમાજના હિતને માટે બહાર પાડવામાં આવેલ છે. હિંદુસ્તાનમાં આવેલા આપણાં પવિત્ર ક્ષેત્રોની હરવા જનાર જૈન બ્રાહ્મણોને આ પુસ્તક એક સુંદર ભોમીયા તરીકે થઈ પડવા સંભવ છે આ પુસ્તકમાં જુદી જુદી ક્ષેત્રો પાડી દેરાસરવાળા ગામનું નામ, નજીકનું સ્ટેશન યાને મોટા ગામનું નામ તથા તેનું અંતર, દેરાસરનું દેકાણું, બાધણી, વર્ણન, બધાવનારનું નામ, મૂળ નામનું નામ, બધાવાની સાલ, પ્રતિભાજની સંખ્યા, નોંધરોની સંખ્યા તથા મકાનની સ્થિતિ વિગેરે તમામ હકીકત સચિત્તર દાખલ કરવામાં આવી છે. આ પુસ્તક શેમલ સાદૃશ ૨૬૦ પાનાનું સુંદર પુસ્તક બધાને હિંદુસ્તાનમાં મળ્યા પડવાને લી. પી. થી મોકલવામાં આવશે. કીંમત માત્ર રૂ. ૧-૮-૦.

પાપધુની, મુંબઈ નં. ૩,

આસિસ્ટન્ટ સેક્રેટરી.
શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સ.

શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સ હેરલ્ડ.

શ્વેતાંબર શ્રી કોમમાં મવોંપરી રથાન ભોગવતા 'આ ભાસિકમાં વિદ્વાન લેખકોના તેમજ મુનિ મહારાજના હાથથી લખાયેલા સાંસારિક, ધાર્મિક, તેમજ સાહિત્યને લગતા વિદ્વાતા બરેલાં લેખો આપવામાં આવે છે. તેમજ કોન્ફરન્સને લગતી દરેક બાબતનો સુચોચ હેવાલ આ ભાસિકમાં આપવામાં આવે છે. તે દરેક જૈનને અવશ્ય વાંચવા લાયક છે. આ સાથે કોન્ફરન્સના કાર્યને ઉત્તેજન આપવા ઉપરાંત ખાસ અકાનો લાભ વધ શકશે. વાર્ષિક લવાગમ પોસ્ટેજ સહિત માત્ર રૂ. ૧-૮-૦ છે.

મળવાનું દેકાણું-સેક્રેટરી શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સ, પાપધુની, મુંબઈ.

તૈયાર છે !

તૈયાર છે !

તૈયાર છે !

જૈન બધુઓ ! વાંચો અને અમૂલ્ય લાભ લેશો.

શ્રી જૈન શ્વેતાંબર ડિરેક્ટરી.

બહાલા બધુઓ ! આપ સારી રીતે જાણતા હશે કે વડોદરા અને પાટણ કોન્ફરન્સ વખતે જૈન શ્વેતાંબર કામની આધુનિક રીતિ જાણવા માટે સર્વે જૈન બધુઓનો વિચાર થવાથી ડિરેક્ટરી કરવાનું કામ કોન્ફરન્સ ઓફીસે હાથ ધરેલું હતું. આ મહાબારત કામના પ્રથમ ક્ષણ રૂપે અમદાવાદ કોન્ફરન્સ પહેલાં શ્રી જૈન શ્વેતાંબર મંદિરાવલિ ભાગ ૧ લો બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો ત્યાર પછી કોન્ફરન્સ ઓફીસ તરફથી આ મુકદ્દમ કામના દ્વિતીય ક્ષણ રૂપે શ્રી જૈન શ્વેતાંબર ડિરેક્ટરીનો-ભાગ ૧ લો (ઉત્તર ગુજરાત) અને ભાગ ૨ નો [દક્ષિણ ગુજરાત] ઝેવી રીતે બે ભાગ જૈન પ્રજા સમક્ષ પ્રસિદ્ધમાં મુકવામાં આવેલ છે. આ બન્ને ભાગમાં સમગ્ર ગુજરાત દેશની પ્રાચીન નેમજ અર્વાચીન જાણવા લાયક હકીકતો દાખલ કરવામાં આવી છે; જૈનોની વસતી સંખ્યા દેખાડનારી ગામની નિશાનીઓ ઉપરાંત તીર્થ રચણ, દેરાસર, તથા રેલ્વેની સગળ માહિતી આપનારાં ચિત્રો વાળો સુદર નકશો પણ આપેલો છે. ટુંકમાં જૈનોની વસતીવાળા જીલ્લા અને તાલુકાવાર ગામ, રાજ્ય, નજીકનું રોશન અને તેનું અંતર, નજીકની પોસ્ટ તથા તાર ઓફીસ, દેરાસર તીર્થરચણ ધર્મશાળા, ઉપાશ્રય, પુસ્તક મંડાર, લાઇબ્રેરી, પાઠશાળા, પાંજરાપોળ અને સમા મંડળ વિગેરેને લગતી સઘળી બાબતોથી આ ડિરેક્ટરી ભરપૂર છે. આ સિવાય ગામવાર માતિ અને ગચ્છની, કુંવારા, પરણેલા, વિધુર અને વિધવાની તેમજ ભણેલા તથા અભણની સંખ્યા આ ડિરેક્ટરીમાં સમજાવવામાં આવેલ હોવાથી દરેક જૈન બધુને આપણી આધુનિક રીતિ નજરે પડી આવે છે, વિશેષમાં જીલ્લાવાર જનરલ રીપોર્ટ પણ આપેલ છે, આ ડિરેક્ટરી જૈન સમાજ માટે બહુ ઉપયોગી કરવામાં લગાર પણ ક્યાંક રાખવામાં આવી નથી ડિરેક્ટરી તૈયાર કરવા પાછળ રૂ. ૧૫૦૦ની મોટી રકમ ખર્ચવામાં આવી છે; તે છતાં જુજ કિંમત રાખવાનું કારણ કમાવાની ખાતર નહીં પરંતુ શ્રીમંત તેમજ ગરીબ જૈન બધુને આ પુસ્તકનો અરખો લાભ આપવાનું છે, માટે સર્વ જૈન બધુઓ આ મોટો લાભ અવસ્ય લેશેજ એવી અમેને સંપૂર્ણ ખાતરી છે. કિંમત માત્ર પહેલા ભાગના રૂ. ૦-૧૨-૦ બીજા ભાગના રૂ. ૧-૪-૦ બન્ને ભાગ સાથેના ૧-૧૪-૦ નકાની છુટક નકલ અઢી આનાની પોષ્ટ ટીકટ મોકલનારને મોકલવામાં આવશે.

પાપધુની, મુંબઈ નંબર ૩,

}

આસિસ્ટન્ટ સેક્રેટરી.

શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સ.

જૈન કોન્ફરન્સનો સંવત્ ૧૯૭૧ નો વાર્ષિક રિપોર્ટ.

મયા વર્ષ સુધી તેમજ મયા વર્ષમાં આ કોન્ફરન્સ તરફથી શું કામકામ કરવામાં આવ્યું છે તેનો વિગતવાર રિપોર્ટ તથા જુદા ખાતામાં ભરખેલી તથા ખર્ચાંખેલી રકમનું મિંદાવલોકન કોન્ફરન્સ ઓફીસ તરફથી માર્ચ ૧૫ જૈન બધુને મળત આપવામાં આવશે

પાપધુની, પોસ્ટ નંબર ૩ } કલ્યાણપુર્વક શોભાગચ્છ ૬.
મુંબઈ. } મોરારજી નરમલ મેમોરી

आजकल करते २ अथवा २० सालसे मैं कुछ प्रेसी दवाकी खोजमें था जो जगत्को आशीर्वाद रूप हो जाय, एक ही छोटी सीखी अपने जेबमें रखनेसे सारा दष खाना निकम्मा हो जाय-यानी अपना जकीटके जेबमें एक छोटीसी सीखीके अंदर सारा दवाघोना आ जाय। परदशमें, रेलमें, जहाजमें, अंगलमें छोटे मोटे गांवमें जहांजिस घल कोई घोंमारी उमड़ आई उसीदिन उसका इलाज अपने जेबमेंसे निकाल पड़े। कई आशा मिराशाके शीके खाते आज २० वर्षके बड़े परिश्रमके बाद मैंने यह चन्द्रामृत पाया है।

इससे पादी, घदहजरी, दस्त, कै, खांसी, दमा, शीरदर्द, जुखाम, आंखका दर्द, दांत या डाढ़का दर्द, कर्ण रोग, दाद, खुजली, खाज, हैजा, सूजम गठिया, घात, लकवा, कमजोरी, अशक्ति, नामर्दी, गहरी डंक, प्लीहा, अप्पट्टि, प्रदर रोग, सरदी, दवासीर मुंह के छाले, प्रमेह, रक्त शुद्धि, जलना, ताप (धुलार) न्दारआ हिवकी, दुर्गन्धि, खटमल आदि प्रायः सर्व रोगोंका पूरा २ इलाज है। गृहरथों को एक शीशी अपरय पास रखना चाहिये। कीमत अमीर गरीब सब के लिये पौड़ी रखी है खाते लगानेकी तरीकिय दवा के साथ मिलती है। की० की० शीशी ॥) तीन शीशी २) २० डा० अर्च अलग।

दवा मंगावानुं स्थलः—

चन्द्रसेन जैन वैद्य, चन्द्राश्रम-इटावह, U. P.

લોહી સુધારવા માટે સૌથી સરસ

ડૉ. વામન ગોપાલનું

જગપ્રસિદ્ધ અને લોકપ્રીય

આયોડાઈઝડ

સાસાંપરિલા

જેનો લાખો દરદીઓએ ઉપયોગ કરી પોતાની નિરાશા દૂર છીધી છે.

આ સાસાંપરિલા બગડેલા લોહીથી થતા દરદો માટે એક

ફતેહમંદ ચક્રસીર ધલાજ છે.

અને બાજુ ૬૦ મરસાથી એક સરખી રીતે માન પામેલું છે અને જુદા જુદા પ્રદર્શનામાં

સોના અને રૂપાના ચાંદો મેળવવા

આ એક જ સાસાંપરિલા બાગ્યશાળી નિવડ્યું છે.

લોહી એ મનુષ્યનું જીવન છે તે જાગડ્યું હોય તો અનેક રોગ ઉત્પન્ન થાય છે. માટે તે સુધારવા દરેક માણસે કાળજી લેવી જોઈએ, તેને માટે આ સાસાંપરિલા વિના ખીજી એક પદ્ધતિ દવા લેવાની જરૂર નથી. વળી આ દવા પીવાથી ઉપદ્રવ એટલે ગરમી અને તેના વટે થતા રોગો—તેમજ લકવા, સંધીવા, ચામડી પરના કાળા ઠાપ પડવા, અંગતુ મુજબ આવવું, શરીરમાં બળતરા થવી, શરીર ઉપર દેવી સરખા ફાટલા થઈ આવવા વિગેરે વિકારો ઉપર આ દવા ચક્રસીર થઈ ચુકી છે.

શીશી ૧ નો ૩ ૧૧, ચાર શીશી પી, ત્રણી સારા ગુણ આવે છે. ગોઠ ખર્ચ જુદું.

ચાર એકદમ મૂ ગાવનારને ૩. ૪૧૧. પોરોજ માથે.

ડૉ. ગણિતમરામ કેશવ—ઠાકુરદ્વાર—મુંબઈ.

અમદાવાદના એજન્ટ—શા. મ. હાલમ મોનીયર ૭ મ. મોની પોત-અમદાવાદ.

શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર કોન્ફરન્સ હેરલ્ડ.

પુસ્તક ૧૨૦ એક રૂ. , વિરાત ૨૪૪૨ બેઠક સં. ૧૯૭૨. બુન ૧૯૧૬.

અમો તો તું અમે નહિ તો નહિ તું બાણજો નિશ્ચે,
નહિ જો બીજ કયાંથી વૃક્ષ દ્રવ્ય કોના ઉપર દ્રવ્યે ?
અમારી હસ્તીમાં હસ્તિ રહી તારી અજબ રીતે,
અમો પર ઘાવ કરતાં ઘાવ આવી તમ ઉપર પડશે.

વિષયાતુકમ.

The Present State of the Jains (Kanhialal Jaini) ...	175
શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર એકપુરુષાન યોડ—અન્ને ધાર્મિક હરીશાખની પરીક્ષાઓનો અભ્યાસક્રમ ...	૧૮૩
તંત્રીની નોંધ ...	૧૮૧
જૈન મંથથી કંઈ કંઈ (તંત્રી) ...	૧૮૩
જાન ચર્ચા (ગ. ગોકુળભાઈ નાનજી ગાંધી) ...	૧૮૫
અન્યધર્મોમાં જૈન ધર્મનો હલ્લેખ (ગ. ગોકુળભાઈ નાનજી) ...	૧૮૬
સત્યાગ્રહ એક સનાદ (રા. બગવાન વલ્લભ શાહ) ..	૨૦૧
અન્ને ધાર્મિક હરીશાખની પરીક્ષાઓના અભ્યાસક્રમનો સુધારો. ..	૨૦૪
દશમી કોન્ફરન્સ વખતે બરેલી રકમ આપવાની નોંધ ...	૨૦૫
દશમી કોન્ફરન્સ વખતે બરેલી રકમ આપવી બાકીની નોંધ ..	૨૦૭
કોન્ફરન્સ મિસાન—મીસુકુત બડાર દડ. ...	૨૦૮

ઓનરરી તંત્રી.

મોહનલાલ દલીપ્પદ દેશાધ.

જી. એ. એ. એ. એ. બી

વડીલ હાઈકોર્ટ-પ્રિન્સિપલ રૂઝીર, અમદાવાદ.

ખાસ ખબર.

આ કોન્ફરન્સ હેરૅડ મામિકના નવા ધનાગ આડકોને જણાવવામા આવે છે કે મંવત ૧૯૭૦ ના પર્યુષણ પર્વ સમયે આ મામિકના ખાસ અંક તરીકે શ્રીમન્ મહાવીર સચિવ્ર અંક ૨૪૦ પૃષ્ઠો આઠ આના કિંમતનો બહાર પાડવામાં આવેલ હતો. તેમજ તે વર્ષના દિવાળીના શુભ પ્રસંગે શ્રી મહાવીર સચિવ્રનો દિત્તરાઈ ભાગ ૧૫૦ પૃષ્ઠો અંક પ્રગટ કરવામા આવેલ છે. ગયા બંને અક્ષ માયે મગાવનાર પામેથી ફક્ત આર આના કિંમત લેવામા આવશે ગયા વર્ષના પર્યુષણ પર્વ પ્રસંગે જૈન ઇતિહાસ-સાહિત્ય સચિવ્ર અંક એટલે ૩૧૦ પૃષ્ઠો ખાસ અંક બહાર પાડેલ છે. તેની કિંમત છુટક ૧ અંકની જાર આના રાખનામા આવેલી છે, પણ નવા આડકોને તે અંક ખાસ મદત આપવામાં આવશે. માન તેઓનુ નામ આડકના લીટમાં તા. ૧ જુલાઈ સને ૧૯૩૫ થી દાખલ કરવામાં આવશે અને તે પછીના મધ્ય અક્ષ પુરા પાડનામાં આવશે. આનો કલન લાભ લેરા દરેક છતાનુ અધુ આ મામિકના ઉત્તેજન એથે, આ પત્રના આધાર શ્રી કોન્ફરન્સ દેળીના મહાય આપવા અથે અને પોતાના આત્માના લાભાર્યે આડક તરીકે નામ લખી મેળનાવવા અને ખીજતઓને આદક ધવા તત્પર ધરોત. એવી અમો આશા ગળીએ છીએ. નવા ધનાર આડકોનુ સવાજમ પ્રથમ લેરામા આવશે.

માસિક મેંબથી તમામ લખાણ નીચેના શીરનામે અને લેખ મંબધીનું તમામ કાર્ય નંબ્રી આઈનલાસ દલોચદ દેજાઇ વધીવ લાલજી માનસિંદ ખીશ્ડોંગ પ્રીન્સેસ રહીદ મુબધના શીરનામે લખતા રિવાજ ગળસો.

પાવધની, મુંબઈ નં ૨.

આસિરદર મેંમેગી

શ્રી જૈન ધેતાંબર કોન્ફરન્સ.

કાશ્મીરનો પવિત્ર કેશર.

આ કેમગર પૂતને યોગ્ય છે. આ એક કુદરતી પેનાવાર છે, અને શ્રી મદારાજા મારિય કાશ્મીરની આગથી પ્રતિ વર્ષે એડવામાં આવે છે. અમો પ્રમિદ વ્યાપાગ્યો, દેગસંગે અને તીર્થ સ્થાનોમાં મોકલીએ મીએ પ્રથમ મેળીના એક નોવાલી કિમત ૨. ૧૫. યાલિસ કમ્પરી ૩. ૨૫ તો. નામગ મમીંગ ૩. ૩ તો. ગદ્દ સિવાજન ના તો. અયગીદિંગ) ન તો. મુર્મિનિ છંગ ૧. ૨, આદિપ્ત મુજ્યા આગમ ૩. ૧૧. રવચ્છ મધુ ૩. ૧ મેર, ૨૬ પ્રકાગી ગાલો મલ્લાદિ ચરનુ કિશ્મતે મોકલીય.

કાશ્મીર સ્ટેમ્પ શ્રીનગર નં ૧૯

સર્વે દાનાતુ પરં દાનં અન્નદાનં વિશિષ્યતે ।

તદ્દેશભાગજ લાભના

એક અમૂલ્ય સૂચના.

શાસ્ત્રજ્ઞાનું પાલન એ

હિન્દુ માત્રેનો પરમ ધર્મ છે.

भवन्ति नरकाः पापात् पापं दारिद्र्यसंभवम् ॥

दारिद्र्यमपदानेन तस्मात् दानपरो भवेत् ॥

—દાન નહિ આપવાથી દારિદ્ર્ય એ વે છે, દારિદ્ર્યથી પાપ થાય છે અને પાપને પરિણામે નર્ક મળે છે માટે —

બસો રૂપિઆમાં અન્નદાન સાથે અમર નામ !

૩ ૨૦૦ આપી અન્નદાન ખાતે એક નિમ રોની આગસતી તખ્તીમાં નામ કોતરાવી યાગિરી અમર કરો !

ગરીબ હિન્દુ અનાથોની યથા લાગણી અને નેહમને સારે માટે પ્રમુખે બાલજીની માફક યાદ કરી દાન આપતું એ દરેક હિન્દુ કરવું છે. જાણુ કે, આવા નિરાધાર અનાથોને દાન પ્રવાણી પરોક્ષની વાજ ખગ્ગી પ્રાપ્ત થાય છે. હાનગા મોના આપરે અનાથો હિન્દુ અર્જુનશ્યામના આગ્રમમાં મળે છે.

માટે તમાના દાનના મની-જોડરા પુરત નીચેને સરનામે મોન્લી આપો.

૨ ૨૫) દાન આપવાથી એક “ ગાદાન ” ગણાય છે તેના વ્યાપ્તિમાં અનાથોને દુધ અપાય છે અને દાતાના નામનું આગ્રમ મોડે હર નખાય છે.

એ રૂપિઆ સૂંઢીના દાન વાર્ષિક રીપોર્ટમાં જણાય છે. તે રીપોર્ટ મરત મળે છે, ને મગાવવા દાન મોન્લી લખો.

મંત્રી—હિન્દુ અનાથાશ્રમ, નડીઆદ.

જનસમાજને ફાયદાકારક ચેતવણી.

હજારો ગ્રાહકોની ખાત્રીવાળો ૮૦ વરસથી સંપુર્ણ માન પામેલી અને
ભરોસાદાર ચોખ્ખા ચાંદીના દાગીના વેચવાની જુનામાં જુની પેઢી.
ગ્રાહકોને ખાસ અગત્યની સૂચના.

અમદાવાદના ખજારમાં આજકાલ
ચાંદીનાં દાગીના વેચનાર અનેક વેપા-
રીઓ છે. છતાં અમારી દુકાનમાં દરેક
જાતના દાગીના ખાસ જરૂરીથી ગણેલી
તથા ધુવરીઓ બાંધવાનો વાળો તે પણ
ચોખ્ખી ચાંદીનો પાકી ગેરંટીથીજ આ-
પવામાં આવે છે. ભાવમાં ઠગાવાની
ખીલકુલ ધારતી રહેતી નથી માટે એક-
વાર પધારવા વિનંતિ છે.

ચોખ્ખી ચાંદીના દાગીના-
બનાવનાર તથા વેચનાર.

પંચાલ ભૂલાભાઈ હીરાચંદ

૬. માંડવીની પોળમાં લાલાભાઈની પોળમાં ઘર નં. ૨૨૧૪.

અમદાવાદ.

श्री जैन श्वेताम्बर कॉन्फरन्स हेरॉल्ड. Jain Shwetambara Conference Herald.

पु. १२ अंक ६.

वीरार २४४२. जेष्ठ, सं. १९७२.

जुन, १९१६.

The Present State of the Jains.

My Dear Jain Bretheron,

The census figures show that the Jain population in India was 14 lacs in 1901 while the number has decreased by two lacs during the last decade, the present figures coming to 12 lacs only, while there has been a marked increasement of over twenty millions in the general population of India. Under the circumstances the time seems not very far off, I am sorry to say, when the name of Jainism will become a mere subject of history. The chief causes of this fast decline seem to be:—

1. Splitting of the religion into various sects and sub sects and castes.
2. Want of proper education, and
3. the stoppage of the baptismal procedure.

To quote the Gazetteer, "Jainism, again, is generally recognized as a distinct religion, but in certain parts the Jains themselves strongly assert their claim to be Hindus, and some of them were doubtless thus entered at the census. ... ..
... The numerical strength of the Jains is now 13 millions, and it shows a tendency to decrease, but this is perhaps more nominal than real, as there seems to be a growing disposition among them to describe themselves as Hindus. The line, in fact, which divides them from Hindus is narrow. They employ, in their domestic rites, venerate the cow, often

worship in Hindu temples, follow the Hindu law of inheritance with the reservation that heirship is not dependent on the performance of funeral rites, are more than Hindus in strictness of their caste-exclusiveness, permit connubium with Hindus, and visit Hindu places of pilgrimage."

This division and sub-division of the religion has not left a single body of over one lac souls united together. Our sacred scripture shows that there existed no such sects before. In a course of time they became divided into two large sects, the Svetambers and the Digambara, and after a lapse of many centuries the Svetambers were again subdivided into Mandir-margis and the Sthanakvasis, and the Digambers into Bis and Taranpanthis. Moreover there are innumerable sub-sections now, which if taken down, would form a good religious tree divided into lots of its branches. The people of one sect are not generally on good religious terms with those of the other. This religious pestilence prevailing all over India has struck a death-blow to the progress of religion. I do not know a single town, except Bharatpur, where the Jains of the different sects unite together in religious functions. The sectarian feeling in so small a community tends to nothing but weakness. Every intelligent being would admit that no body can make any advancement either in religious or social relations unless the differences are made away with. If an investigation be carried out to enquire as to how these distinctions came into vogue, the originating causes will prove very trivial, most of them inventions of the uncultured minds. These differences keep us back from consulting together, form a barrier in the circle of matrimonial alliances and serve to create spirit of estrangement and aloofness between the brothers of the same religion and the followers of the same enlightened Tirthankers. Contention and hatred exist in place of harmony and love.

All over India at present, we can trace the gradual and almost insensible transformation of tribes into castes, says a learned professor. The main agency at work is fiction, which

in this instance takes the form of the pretence that whatever usage prevails to-day has been so from the time immemorial. Our ancestors possessed highest qualifications which almost became extinct during the adverse periods. What exists now is the only remnant of the past, or the outcome of the ignorant minds, which requires much to be modified to attain its former pre-eminence.

It cannot be denied that Jainism as preached by our last Tirthankar Shri Mahavir Swami, was based on one and the same sound principle, and our deficiency of knowledge to understand what the sayings actually meant, has thrown us in confusion, and misled us in various senses according to the limited circle of the individual ideas. We are now stray in a dense and almost impenetrable jungle to seek after truth. This is chiefly owing to absence of a systematic vocabulary and grammar of the spiritual language in which the sayings of the August Sage were for the first time brought into black and white. These may have either not existed or were destroyed during the revolutionary period.

It is much to be regretted that the greater part of some of the Jain Sadhus and reformers is now-a-days involved in criticising the aphorisms of the other sects, use abusive language for them, or publishing such hostile pamphlets as to create greater controversy among the followers of the same enlightened Sage. Personally, I hate such feelings. Circumstances always change with the period, and it is rather unwise to stick to the old and time-worn customs and usages while the change offers us better opportunities for amelioration. The sacred words of His Holiness should never be dismembered to impart different sects. It is our misunderstanding of the meanings of the religious canons that has made us divided into various sects, a mistake which must be rectified. Quarrelling over their respective possessions accomplishes nothing but the destruction of the real truth. To unite all into one common feeling is not an easy task. There appears to have been convened no general council of the Jains after 310 B. C. If a

general meeting of the Jains of all sects and creed is held to explore the Jain Siddhants and edit its vast philosophy, something may be done to uphold the limited number of Jains and to bring them under one religious sway. But time must elapse before we can realise the great consummation, but patience and perseverance coupled with the encouragement of all the enlightened may eventually get the triumphant goal.

Mutual love is the highest ideal of the Jain religion, not only to the human beings but to the animal kind in general. But how we can establish love when we are prepared to antagonise with the very brethren of our community. "Ahimsa Paramo Dharma" is our highest motto. "Ahimsa" is not only to deprive one of his life, but includes annoyance as well. The Jains must have been an exemplary community to profess love to all beings. International antagonism degenerates a community in the foreign eyes and brings on destruction upon ourselves. Conflicts and evil passions between ourselves should cease. Good and the only good must come from a freer, fuller and friendly communion.

The pure geographical barrier should not stand in the way of our religious formula. The number of some of the castes has become so very limited that it is sometimes too difficult to find suitable matches among them, and the compulsory endogamy directs a death-blow to our personal and social advancement. The circle of our inconnubii has become so very limited. So far as possible the ritualistic and the social differences must at least be done away with.

It is no doubt too difficult at the outset to remove the sectarian feelings, but I would for the present suggest that the restriction in marrying among the same caste must at least be done away with, and that the broader field for the matrimonial purposes among the Jains without any caste distinction may be opened. The System if passed by the community is sure to improve our social and religious condition. As for the mode to bring this into effect when passed by the Community, I would suggest that a head office be formed

for the purpose and the names of the families agreeing to the proposal with fixed determination may be registered, and when the number reaches a certain limit, say two thousand families or more, a circular be issued from the head office, to start to bring the proposal into practice, and those who willingly get their names registered later may as well be welcome. The question of sects or rites is trivial. The bride must follow her husband and the rites of the different localities may be maintained. At the time of celebration of the wedding, the bridegroom's party should follow the rites prevailing at the bride while they reach there.

Taking the second question of Education in hand, I would say that the Jains are called a wealthy community and no doubt they are so, but what a pity that they do not maintain a single higher institution of their own to work on the proper footing. They have although got some schools scattered unsuitably, but most of them generally disappear with their originator being unsupported by any capital means. Look to the education of Parsis. Their population in India numbers less than $\frac{1}{4}$ th of the Jains, but they have got many admirably maintained institutions of their own. One cannot prosper without education in this world of literature. If all the Jains agree to pay one percent per annum of their income for their noble cause, a fair college can well be started. The want of proper education does not only keep us back from being happy and prosperous in the worldly life only, but strikes a serious blow to our religion. We could get general education at the public institutions maintained by our auspicious Government, but where we could get the religious training? The people abroad are of opinion that the Jain Shastras are full of sound philosophy, and no doubt they are, but it is much to be regretted that there is hardly one in thousand Jains who knows what Jainism is. This state of affairs has made us call ourselves Hindus and rely upon the Brahmanic scripture for the various sanctities of life, while the Brahmins never fail to avail themselves of our ignorance,

Our old scriptures exist in Sanserit and Magadhi languages and our Acharyas were quite right to write them in those languages as they were then the mother tongues. But those languages have now become dead and are spoken nowhere. Moreover there exist no proper grammar of the Magadhi as stated above. There must be almost lifelong times or at least greater part of the precious life to get a full mastery over a dead language, and very little time be left at the disposal of the scholar to make himself master of the religious doctrines. This coupled with want of zeal to get even the general high education, is the chief reason why few or no philosophers spring up now-a-days in our community. Hence the conversion of our Shastras in Hindi is most essentially needed. Our Digamber brethren have done something in this direction, and also the Svetambers seem to make a move to step forward. But the translations of the former are either mostly in verses in which it is too difficult to interpret a philosophic idea without exaggeration, or are in prose not easily comprehensible, while those of the other sect are too brief and very little idiomatic to produce a desired impression upon the half-cultured minds. How painful I feel to think that we cannot attain the object even if we desire to do so, as there are few among us who could impart sound Shastric education. If we desire to do so we have to look to the non-jainists, who cannot avoid to add their own comments. There is a great difference between the teachings of one of the same and the other religion. The former, on his corresponding sentiments arising from the very depths of his heart, does not avoid any mental exertions to make their full impressions upon the mind of his pupil, while the latter does that only regarding his duty for the compensation paid and seldom tries, therefore, to understand himself or make his pupil understand deep sense of the Great Philosopher's teachings. Our religious suffers a good deal consequently for want of the proper instructors. But wherefrom to get them? They cannot be procured unless we have a big institution of our own. It is true that we cannot at first do without the literal aid of the scholars of the other religion. But we

can do away with them gradually as we can procure capable hands in our own community. Could a Mahomadan teach Veda and a Hindu Qoran so well as the scholars of the respective religions? How can then we expect the Brahmaus to impart sound religious education to the Jains? Our hearty thanks are due to late Swami Shri AtmaRamji Maharaj and his learned pupils who are doing their best towards the achievement of this object. But our co-operation with them is most essential.

The education in our Jain bretheren is limited, except in certain exceptional cases, to scanty reading and writing or the mercantile culture only. This lack of literary advancement seldom allows them to leap over the sphere of worldly knowledge feeling themselves morose to step forward.

The want of proper education and the sacrifice of religion at the hands of the scanty-literals are the chief causes of this degeneration. No achievement can be perfect unless carried out by whole-hearted zeal.

As regards the Jain literature it is noted down in the Gazetteer that "It is only in recent years that the vast intricate literature of Jainism has been partially explored, and there is still much to be done in the way of translation before the history of the order can be written."

The question of female education comes on next. In this respect I appreciate the words of Justice Newman, who says - "I doubt if the rule of parents arranging marriages for their children is not wiser and more rational than that of young people marrying from what they think is love. It is often temporary fancy. I believe that France and India show on the whole happier result in married life than other countries. If your wives are to be your helpmates, your equals, and your best advisers they must be educated, but it is hard to say how far you ought to go. Without progress there is no life. but a man-woman is a thing unnatural." Everything must be kept within its limits. It is really a source of trouble if the couple are unable to communicate their ideas at a distance to

each other. Every one has his own secrets, which he does not wish to communicate through the medium of others.

Thirdly, to add to the Jains, the task can be performed by our so called Sadhus, whom I beseech to preach the religion. Those who may be willing to accept may be most welcome. In this connection I would say that deficiency lies in want of a single scripture to impress the high Jain philosophical ideas on the foreign minds. This deficiency can also be made up by the Sadhus.

In all confidence, I place in your lap, My Dear Jain Brethren ! the key to the archives of occult refinement, as I know that most of you are in the perfect intellectual condition to appreciate its mystical treasures. I shall deem myself fully recompensated if any of my above solicitations meets the kind approval of my co-religionists.

Bharatpur

15-4-1916.

}

KANAHIALAL JAINI.

શ્રી જૈન શ્વેતાંવર એજ્યુકેશન બોર્ડ.

શ્રી જૈન શ્વેતાંવર કોન્ફરન્સ ધાર્મિક હરીફાઈની પરીક્ષા.

તેના નિયમો તથા સને ૧૯૨૬ ની સાલનો અભ્યાસક્રમ.

નિયમો.

૧ મજકુર પરીક્ષા શ્રી જૈન શ્વેતાંવર એજ્યુકેશન બોર્ડ નિમેલ, નીચે જણાવેલ એન્જીનીયરી ટેપરેન્સ નીચે, નીચેનાં સ્થળોએ તા. ૩૧-૧૨-૧૬, રવીવારે બપોરના ૧ થી ૪ વાગ્યા સુધી લેખીત લેવામાં આવશે.

સ્થળ

એજન્ડા

૧ મુખ્ય	શ્રી જૈન શ્વેતાંવર એજ્યુકેશન બોર્ડ
૨ સુરત	મી. સુનીલાલ હમનલાલ શરાદ તથા મી. મગનલાલ પી. બદામી
૩ અમદાવાદ	મી. મણીલાલ નયુભાઈ દોશી તથા મી. હીરાચંદ કલભાઈ.
૪ માંગરોળ	શ્રી આત્મારામજી જૈન પાઠશાળા.
૫ મહેસાણા	શ્રી મહેસાણા જૈન પાઠશાળા.
૬ પાલીતાણા	અવેરી. લક્ષ્મચંદ ઘેલાભાઈ તથા મી. કુંવરજી દેવશી.
૭ ભાવનગર	શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા.
૮ ગેવલા	શ્રી દામોદર બાપુશા તથા શ્રી બાલચંદ હીરાચંદ.
૯ બનારસ	શ્રી યશોવિજયજી જૈન પાઠશાળા.
૧૦ જયપુર	શ્રી ધાંસીલાલ ગુજેગજી.
૧૧ ગુજરાનવાલા	શ્રી આત્મારામજી જૈન પાઠશાળા.
૧૨ રાજકોટ	મી. ચત્રભુજ જેયંદ.
૧૩ રતલામ	શ્રી વર્ધમાનજી વાલચંદજી તથા શ્રી રતનલાલજી સુરાના.
૧૪ બોટાદ	શ્રી લલ્લુભાઈ બાધ્યંદ.
૧૫ વઢવાણ	શા. ગોવિંદભાઈ મકન તથા શા. મગનલાલ ડાલાભાઈ
૧૬ લીંચ	શ્રી હરીસંગ રતનચંદ.
૧૭ અમરેલી	શ્રી સુંદરજી ડાલાભાઈ વઢીલ.
૧૮ લીંચડી	શ્રી હીરાચંદ લાલચંદ તથા શા. સુખલાલ કપુરચંદ
૧૯ ધીણોજ	શા. સુનીલાલ દાપીચંદ
૨૦-મોરબી	વઢીલ ધનજીભાઈ રામચંદ તથા શા. પ્રભુરામ દરખચંદ.
૨૧ ઝીંજીવાડા	શ્રી તેજપાળ ત્રીકમ તથા વોરા સવચંદ ધ્રુવજીચંદ.
૨૨ વડરમા	શા. મયાચંદ સાંકલચંદ તથા શા. ભાવચંદ ખીમચંદ.
૨૩ ચાણુરમા	વઢીલ રવગંદ આલમચંદ
૨૪ ખંભાત	શ્રી મીનલાલ પુરષોત્તમદાસ તથા શા. સુનીલાલ મુળચંદ કાપડિયા.

- ૨૫ પાટણ શેઠ સેવંતીલાલ નગીનદાસ તથા શેઠ વાડીલાલ સાંકળચંદ.
 ૨૬ કપડવંજ શેઠ બાલાભાઈ દલસુખભાઈ તથા ખેરિ પ્રેમચંદ રતનચંદ.
 ૨૭ ખોરસદ શા. છોટાલાલ બાપુભાઈ પરીખ તથા શા. કીલાભાઈ જેઠાભાઈ.

મુચ્ચના—આ સ્થળે ઉપરાંત અરજીઓ આવેથી પરીક્ષા લેવાનાં સ્થળે વધારવાને વિચાર કરવામાં આવશે.

૨ નીચે મુજબ પાંચે ધોરણોની પરીક્ષા લેવામાં આવશે.

ધોરણ ૧ છું.

પંચમતિક્રમણ—મૂળ, અર્થ; વિધિ અને હેતુ સહિત (શ્રી જૈન ત્રેયસ્કર મંડળ વાળું પુસ્તક).

વિધિપક્ષવાળા ઉમેદવારો માટે શેઠ ભીમસિંહ માણેકજીનાં છપાવેલ વિધિપક્ષ પંચ-પ્રતિક્રમણ સ્ત્ર મોટું. સિંધિયાના ગચ્છવાળાઓની પરીક્ષા, તે તે ગચ્છના પ્રમાણુપૂત પુસ્તકના અનુસાર લેવામાં આવશે.

ધોરણ ૨ બીજું.

નીચેના બેમાંથી કોઈપણ એક વિભાગ.

- અ. જીવ વિચાર તથા નવતત્ત્વ પ્રકરણ—(શેઠ ભીમસિંહ માણેકજીનાં પુસ્તકો.)
 ધર્મબિંદુ—(આવક ધર્મ સંબંધી વિભાગ—માંગરોળ જૈન સભાનું છપાવેલું)
 જ નવતત્ત્વ, નવરમરણ અર્થ સહિત (શેઠ ભીમસિંહ માણેકજીનાં પુસ્તક.)
 ત્રણ સાધ્ય (શેઠ વેણીચંદ મુરચંદ અથવા શેઠ ભીમસિંહ માણેકજીનાં પુસ્તક)
 અર્થ અને સમજણ તથા હેતુપૂર્વક.

દેવવંદન—ગુરવંદન સાધ્ય.

ધોરણ ૩ ત્રીજું.

જ્ઞાનસાર—(શા. દીપચંદ જ્ઞાનલાલ વાળું)

મહાવીર ચરિત્ર સાધાનતર હેમચંદ્રાચાર્ય કૃત દશમુ પર્વ (શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલું.)

આનંદધનજીની યોગીશી (જ્ઞાનસારના ટપાવળી)

ધોરણ ૪ ચોથું.

આગમસાર દેવચંદ્રજી કૃત (શેઠ ભીમસિંહ માણેક તરફથી છપાવેલ)

સમાધ્ય તરવાચાર્યધિગમસૂત્ર—(મમજી સાચે. રાયલ એસીયાટીક મોમાઈટી વાળું.)

ધોરણ ૫ મું.

નીચેના પાંચ વિભાગમાંથી કોઈપણ એક વિભાગ

૧ ન્યાય:—સ્યાદવાદ મંજરી (રાયચંદ જૈન સામ્રાજામાંથી.)

આઠ દૃષ્ટિની સજ્જાય (પ્રકરણ રત્નાકરના બાગ પહેલામાંથી ૪૧૩ થી ૪૩૮ પાનાં)

૨ દ્રવ્યાનુયોગ:—૭ કર્મપ્રથ (ભીમસિંહ માણેક તરફથી છપાવેલ.)

૩ અધ્યાત્મ કલ્પદ્રુમ (શા. ગ. મોતીચંદ ગિરધાસાલ કાપડીઆ મોતીચીતર તરફથી બદાર પડેલું.)

દેવચંદ્રણની ચાવીશી (રોડ બીમસિંહ માણેક તરફથી વિવેચન સાથે છપાએલ.)

૪ પ્રકીર્ણ:—ઉપદેશ પ્રાસાદ પાચે ભાગ (શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા તરફથી છપાએલ.)

તેના પર વિવેચન વિચારપૂર્વક કરેલ અવલોકન માથે.

૫ ઇતિહાસ:—ત્રિપથિ શાલાકા પુરૂષ ચરિત્ર પર્વ ૧ થી ૧૦ તુ બાપાંતર સંપૂર્ણ (શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા તરફથી છપાએલ.) ઐતિહાસિક તથા તત્વદષ્ટિએ વિદ્યાર્થીઓએ અવલોકન કરવાનું.

૬ તત્ત્વજ્ઞાન-સદીક પદ્ધતિન સમુચ્ચય.

૭ પ્રાકૃતભાષા-પ્રાકૃત ભાગોપદેશિકા (પંડિત બહેચરદાસ.)

ઉપદેશભાષા (ધર્મદાસ ગણિ કૃત.)

૩ મજ્જીમ પરીક્ષા લીધા પછી આશરે દોઢ મહિને ઇનામ મેળવનાર તથા પાસ થનાર ઉમેદવારોનું લીસ્ટ શ્રી જૈન શ્વેતાંગર ઐજ્યુકેશન બોર્ડ તરફથી જાહેર પત્રદ્વારા બહાર પાડવામાં આવશે.

૪ આ પરીક્ષામાં ઉમે નંબરે આવનાર ઉમેદવારોને તેની લાયકાત પ્રમાણે નીચે મુજબ બોર્ડ તરફથી શ્રી જૈન ધાર્મિક દરિયાઇની પરીક્ષાનાં ઇનામો મજ્જીમ પરીક્ષા પછી આશરે એ મહિને આપવામાં આવશે.

વર્ગ પહેલો--દશ ઇનામો રૂ. ૬૨ નાં.

૧ હુ ઇનામ રૂ. ૨૧)	૬ હુ ઇનામ રૂ. ૭)
૨ જી " " ૧૭)	૭ મું " " ૫)
૩ જી " " ૧૫)	૮ મું " " ૩)
૪ મું " " ૧૧)	૯ મું " " ૨)
૫ મું " " ૯)	૧૦ મું " " ૨)

વર્ગ ૨ જો:—આઠ ઇનામો રૂ. ૧૦૦) નાં.

૧ લા પેરા વિભાગ માટે	૨ જા પેરા વિભાગ માટે
૧ હુ ઇનામ રૂ. ૨૧)	૧ હુ ઇનામ રૂ. ૨૧)
૨ જી " " ૧૫)	૨ જી " " ૧૫)
૩ જી " " ૯)	૩ જી " " ૯)
૪ મું " " ૫)	૪ મું " " ૫)

વર્ગ ૩ જો:—પાંચ ઇનામો રૂ. ૬૩) નાં.

૧ હુ ઇનામ રૂ. ૨૫)	૪ મું ઇનામ રૂ. ૮)
૨ જી " " ૧૫)	૫ મું " " ૫)
૩ જી " " ૧૦)	

વર્ગ ૪ જો:—ત્રણ ઇનામો રૂ. ૬૦) નાં.

૧ હુ ઇનામ રૂ. ૩૦)	૩ જી ઇનામ રૂ. ૧૦)
૨ જી " " ૨૦)	

વર્ગ ૫ માં:—(સાત વિભાગમાંના દરેક વિભાગમાં ૩. ૨૦)
સાત ધનામે ૩. ૧૪૦) નાં.

૫ પ્રકીર્ણ સૂચના:—કોઈ પણ વિદ્યાર્થી એકી વખતે એક જ ધોરણમાં પરીક્ષા આપી શકશે, પણ તેમાં તે નિષ્ણદ થશે તો તે ધોરણમાં તે બીજા વરસે એવી શકશે, બીજા તથા પાંચમા ધોરણમાં એકથી વધારે વિષયો છે, તેથી દરેકનાં જુદે જુદે વરસે પરીક્ષા આપી શકશે, અને પાસ થનારને લાયકાત પ્રમાણે ધનામ અથવા પ્રમાણપત્ર મળશે.

એક તૃતીયાંશ માર્ક મેળવનારને જ પાસ થયેલ ગણવામાં આવશે, પણ ધનામને લાયક થવા માટે ઓછામાં ઓછા પચાસ ટકા માર્ક મેળવવા જ નેહશે.

પાંચમા ધોરણમાં હાલ તુરંત ધનામ નાનાં દેખાય છે, પણ જે વિભાગમાં બેસનાર નહીં હોય તેનાં ધનામે અન્ય વિભાગમાંના ધનામની રકમ અથવા સંખ્યા વધારવા માટે ઉપયોગમાં લેવામાં આવશે.

દરેક પેટા વિભાગનાં ધનામે એક બીજાથી સ્વતંત્ર છે, તેથી તે ધોરણના વિભાગમાં અંદર અંદર હરીફાઈ રહેશે નહીં.

બીજા ધોરણમાં અને ત્યાર પછીના ધોરણમાં નવસમરણ સિવાય કોઈ પણ વિષયમાં મુખવાકના સવાલો પરીક્ષામાં પૂછવામાં આવશે નહીં.

આંખે અપંગ હોય તેને માટે લખનારની વ્યવસ્થા કરી, લેવામાં આવશે તો તેની યોગ્યતાનું પ્રમાણપત્ર આપવામાં આવશે પણ તેને ધનામ મળશે નહીં.

આ પરીક્ષાના ધોરણ વિગેરે સંબંધમાં ખુલાસો પુછવો હોય તે નીચેના શીરનામે પૂછી મંગાવવો.

પરીક્ષામાં બેસવા ઇચ્છનાર દરેક વિદ્યાર્થીએ નવેમ્બરની ૩૦ મી તારીખ પહેલાં પહેાંચે તે પ્રમાણે અરજી બોર્ડના સેક્રેટરી તરફ મોકલી આપવી. દરેક અરજી નીચે જણાવેલી વિગત સાથે મોકલવી.

૬. આ પરીક્ષામાં બેસનાર ઉમેદવારોએ નામ, ઠેકાણું, ગામ, ઉમર, જન્મતારીખ, જન્મસ્થાન, કયા ધોરણમાં, કયા પેટા વિભાગમાં જે સ્થળે પરીક્ષા આપવી છે, તેમજ તેની વ્યાવહારિક કુળવણી કેટલી છે અને કયાં રું છે તેની વિગત નીચેના શીરનામે યોગ્યતા અક્ષરે લખી મોકલવી.

પરીક્ષા તા. ૩૧-૧૨-૧૬ સં. ૧૯૭૩ ના પોષ સુદ ૭ ને રવિવારે બપોરે ૧ થી ૪ વાગ્યા સુધી ઉપર જણાવેલી જગ્યાએ લખીત લેવાશે.

પાપધુની-પોસ્ટ નં. ૩
મુખ્યધ.

ભાતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડીઆ.
ભાદુનલાલ દલીચંદ દેશાધ.
આનરરી સેક્રેટરીઆ,
શ્રી જૈન ચેતાંબર એજ્યુકેશન બોર્ડ.

શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર એજ્યુકેશન બોર્ડ.

ચાઇ રતન- શા. ઉત્તમચંદ કેશરીચંદના પત્નિ.

શ્રી જૈન ધાર્મિક હરીફાઇની પરીક્ષા.

તેના નિયમો તથા સને ૧૯૧૬ ની સાલનો અભ્યાસક્રમ.

નિયમો.

૧ મજબુર પરીક્ષા શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર એજ્યુકેશન બોર્ડ તરફથી નીચે જણાવેલા એન્જીનીયરી દેખરેખ નીચે નીચેનાં સ્થળોએ તા. ૩૧-૧૨-૧૬ રવીવારે બપોરના ૧ થી ૪ વાગ્યા સુધી લેખીત લેવામાં આવશે-સ્વજન તથા એન્જીનીયરી નામોમાં હવે પછી પત્રવ્યવહાર કરી સારી રીતે વધારો કરવામાં આવશે.

સ્થળ.

એન્જી.

૧ મુંબઈ.	શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર એજ્યુકેશન બોર્ડ
૨ સુરત	મી. સુનીલાલ હગનલાલ શાસ્ત્રી તથા મી. મગનલાલ પી. બદામી.
૩ અમદાવાદ	મી. હીરાચંદ કક્ષભાઈ તથા મી. કેશવલાલ પ્રેમચંદ મોદી, વકીલ.
૪ ભાંગરોળ	શ્રી આત્મારામજી જૈન પાઠશાળા.
૫ મહેસાણા.	શ્રી મહેસાણા જૈન પાઠશાળા.
૬ પાલીતાણા	અવેરી લક્ષ્મિચંદ ધેવાભાઈ તથા મી. કુંવરજી દેવશી.
૭ બાવનગર	શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા.
૮ ચેવલા	શેઠ દામોદર બાપુશા તથા શેઠ બાલચંદ હીરાચંદ.
૯ બનારસ	શ્રી યશોવિજયજી જૈન પાઠશાળા.
૧૦ જયપુર.	શેઠ ધાંસીલાલ ગુલેશી.
૧૧ ગુજરાતવાલા	શ્રી આત્મારામજી જૈન પાઠશાળા.
૧૨ રાજકોટ.	મી. ચત્રમુજ્જ જ્યેંદ
૧૩ રતલામ	શેઠ વર્ધમાનજી વાલચંદજી તથા શેઠ રતનલાલજી સુરના.
૧૪ ખેડા	શેઠ લક્ષ્મીભાઈ બાઈચંદ
૧૫ વડવાણશહેર	શેઠ ગોવિંદભાઈ મકન તથા શા. મગનલાલ કાલાભાઈ.
૧૬ લોચ	શેઠ દલીસંગ રતનચંદ.
૧૭ અમરેલી	શેઠ સુંદરજી કાલાભાઈ વકીલ.
૧૮ લોખડી	શેઠ હીરાચંદ લાલચંદ તથા શા. સુખલાલ કપુરચંદ.
૧૯ ધીબોજ	શા. સુનીલાલ દાધીચંદ
૨૦ મોરબી	વકીલ ધનજીભાઈ રાવચંદ તથા શા. પ્રજ્ઞરામ હરખચંદ.

૨૧	ઝીજુવાડા	શેઠ તેજપાળ ત્રીકમ તથા વોરા સવચંદ ઇચંચાચંદ.
૨૨	વડરખા	શા. મયાચંદ સાંકલચંદ તથા શા. બાયચંદ ખીમચંદ.
૨૩	ચાણુરખા	વકીલ રવચંદ આલમચંદ.
૨૪	ખંભાત	શેઠ ચીમનલાલ પુરુષોત્તમદાસ તથા રા. ચુનીલાલ મુલચંદ કાપડિયા
૨૫	પાટણ	શા. સેવંતીલાલ નગીનદામ તથા શેઠ વાડીલાલ સાંકલચંદ.
૨૬	કપડવજ	શેઠ બાલાભાઈ દલસુખભાઈ તથા પરિ. પ્રેમચંદ રતનચંદ.
૨૭	બોરસદ	રા. છોટાલાલ બાપુભાઈ પરીખ તથા શા. કીલાભાઈ જેઠાભાઈ.

૨ નીચે મુજબ અવિવાહિત કન્યાઓ માટે બે ધોરણની અને કન્યાઓ તથા સ્ત્રીઓ માટે પાંચ ધોરણની પરીક્ષા લેવામાં આવશે.

અભ્યાસક્રમ.

માત્ર અવિવાહિત કન્યાઓ માટે.

ધોરણ ૧ છું.

સામાયિક તથા દેવવંદન વિધિનાં મુત્ર તથા નવ અંગ પૂજના દોહા સમજાવવાનું મૂખપાઠે.

અવિચારની પચીસ ગાથાના છુટા બોલ સામાન્ય સમજાવવા સાથે.
પુત્રી શિક્ષા (ચુનરાતી ગ્રંથ.)

ધોરણ બીજું.

અવિચાર* તથા નવતત્ત્વનો સાર (શેઠ ભીમસિંહ માણેકવાળી બુક.)
ઉપદેશ પ્રાસાદ ભાગ ૧ હો (પ્રગટ કરતાં શ્રી જૈન ધર્મ. પ્ર. સભા-બાવનગર.)
હિત શિક્ષા છત્રીસી (વીરવીજયજી) સમજાવવા સાથે.

કન્યાઓ તથા સ્ત્રીઓ માટે.

ધોરણ ૧ છું.

બે પ્રતિક્રમણ-અર્થ સમજાવવાપૂર્વક મુખ પાઠે (તપગચ્છ માટે શેઠ હીરાચંદ કક્કલ-
ભાઈવાળી બુક તથા વિધિપદ્ધતિવાળા માટે શેઠ ભીમસિંહ માણેકવાળી બુક)

અવિચાર+ પ્રકરણનો સાર (ભીમસિંહ માણેકવાળી બુક)

સજ્જાઓ—હૃદય રતનની ચાર-ફાળ, માયા, માન, લોભની સજ્જાઓ.

ગદ્યગીત—૧ શીલ સહુણી ચુદ્ધી પાનું ૧૦૦ ૨ બાળબોધ ગદ્યગીત સંગ્રહ-ભાગ
૨ બહેની સંચરતારે સંસારમરે પાનું ૨૬ ૧ હો ભીમસિંહ માણેક.

ધોરણ ૨ છું.

પાંચ પ્રતિક્રમણ તથા નવરમરણ—સમજાવવાપૂર્વક મુખપાઠે (તપગચ્છ માટે શેઠ હીરાચંદ કક્કલભાઈવાળી બુક તથા વિધિપદ્ધતિવાળા શેઠ ભીમશી માણેકવાળી બુક બે પ્રતિ-
ક્રમણ સુત્રો મિત્રાચ)

વિધિપદ્ધતિ માટે પાંચ પ્રતિક્રમણ, ભક્તિમર તથા કલ્યાણમંદિર.

ધોરણ ૩ છું.

નવતત્ત્વ તથા ત્રણ સાધ્યોનો સાર (ભીમસિંહ માણેક વાળી બુક.)

ઉપદેશ પ્રાસાદ ભા. ૧ હો (શ્રી જૈન ધર્મ. પ્ર. સભા-બાવનગર.)

*નોટ—અવિચાર, નવતત્ત્વના વિદ્યાર્થીએ ગાથાઓ કંઈ કરીને બાવાય કરતા પછી
+ પરીક્ષા આપા પછી નદિ પાર તેમાંના પારિભાષિક શબ્દોની વ્યાખ્યા વિગેરે પછી.

સ્તવનો:—જન્મ લગે સમકીત રત્નકું પાયા નહિ.
સમકિતદાર ગભારે પેસતાછ
દોડતાં દોડતાં પંચ કપાયતો
તાર હો તાર પ્રભુ મુજ સેવક બણી
જન્મ નવાણું કરીએ વિમલગિરિ.
પ્રભુ પાસછ પ્રગટ પ્રભાવી.

અથવા

સમકિતના ૧૭ બોલની
સંજ્ઞાપ્ય સમજણ સાથે.

ધોરણ ૪ થું.

આગમ સાર (દિવ્ય-દ્રશ્ય) — પ્રકરણ રત્નાકરમાંથી)
ગુણસ્થાનક ક્રમ. (જૈન તત્ત્વાદર્શ-પરિચ્છેદ છઠા.)

અથવા અનોપચંદ મધુકચંદના પ્રત્યોત્તર રત્ન ચિંતામણી પ્રશ્ન પર થી ૫૪ જેમાં
આ દર્શકિત આવી જાય છે.

શિલોપદેશમાળા—(જૈન વિદ્યાશાળા વાળા.)

માને શિખામણ. (કર્તા ડા. ત્રિભોવનદાસ મોતીચંદ.)

ધોરણ ૫ થું.

નીચેના પાંચ વિભાગમાંથી ગમે તે એક.

અ. તત્ત્વાર્થ સૂત્ર (રાજચંદ્ર મંથમાળામાંથી)

આનંદધનજીની ચોવીશી (પ્રથમનાં ૧૯ સ્તવનો-આવક' ભીમસિંહ માણેકવાળું
બાળબોધ સમજણ સાથે.) અથવા

વ. ચાર-કર્મમંથ (પ્રકરણ રત્નાકર ભાગ ૪ થી) ઉપમિતિ ભવપ્રપંચ સંક્ષિપ્ત
(ભીમસિંહ માણેક) અથવા

ક. જ્ઞાનભૂવ અને આઠ દૃષ્ટિની સંજ્ઞાપ્ય અથવા

દ. યોગબિંદુ, આઠ દૃષ્ટિની સંજ્ઞાપ્ય અને દેવચંદ્રજી ચોવીશી અથવા

૩. ઉપદેશ પ્રાસાદ ભાગ ૨ થી ૫.

૩ મજકર પરીક્ષા લીધા પછી આશરે દોઢ મહીને ઇનામ મેળવનાર તથા પાસ
થનાર ઉમેદવારોનું ધિરૂટ શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર એન્ડ્રુકેશન બોર્ડ તરફથી જાહેર પત્રદાર
બહાર પાડવામાં આવશે.

૪ આ પરીક્ષામાં ઉચે નંબર આવનાર ઉમેદવારોને તેની લાયકાત પ્રમાણે નીચે
મુજબ બાઈ રતન-ચેઠ ઉત્તમચંદ કેશરીચંદના પતિન સ્ત્રી જૈન કાર્મિક હરિ-
દાઇની પરીક્ષાનાં ઇનામો મજકર પરીક્ષા પછી આશરે બે મહીને આપવામાં આવશે.

પ્રથમ બાળ ધોરણ—આઠ ઇનામો રૂ. ૫૦ નાં.

૧ હું ઇનામ રૂ. ૧૫	૫ થું ઇનામ રૂ. ૫
૨ છું " " ૮	૬ હું " " ૪
૩ " " " ૭	૭ થું " " ૩
૪ થું " " ૬	૮ " " " ૨

બીજી બાળ ધોરણ—સાત ઇનામો રૂ. ૩૮ નાં.

૧ હું ઇનામ રૂ. ૧૫	૫ થું ઇનામ રૂ. ૩
૨ છું " " ૭	૬ હું " " ૨
૩ " " " ૫	૭ થું " " ૨
૪ થું " " ૪	

વર્ગ ૧ લો—દશ ઇનામો રૂ. ૬૨૦ નાં

૧ હું ઇનામ રૂ. ૨૧	૬ હું ઇનામ રૂ. ૭
૨ હું " " ૧૭	૭ હું " " ૫
૩ " " " ૧૫	૮ " " " ૩
૪ હું " " ૧૧	૯ " " " ૨
૫ હું " " ૯	૧૦ " " " ૨

વર્ગ ૨ જો—ચાર ઇનામો રૂ. ૮૩ નાં

૧ હું ઇનામ રૂ. ૩૧	૩ હું ઇનામ રૂ. ૧૭
૨ હું " " ૨૫	૪ હું " " ૧૦

વર્ગ ૩ જો—ત્રણ ઇનામો રૂ. ૫૦ નાં.

૧ હું ઇનામ રૂ. ૨૫	૩ હું ઇનામ રૂ. ૧૦
૨ હું " " ૧૫	

વર્ગ ૪ જો—ત્રણ ઇનામો રૂ. ૫૦ નાં.

૧ હું ઇનામ રૂ. ૨૫	૩ હું ઇનામ રૂ. ૧૦
૨ હું " " ૧૫	

વર્ગ ૫ જો—પાંચ ઇનામો રૂ. ૧૦૦ નાં.

પાંચ વિભાગમાંના દરેક (વિભાગમાં રૂ. ૨૦)

૫ પ્રકીર્ણ સૂચના.

૧ પ્રથમેના જે ધોરણમાં સવાસો બહુ સાદા પૂજારી આવશે અને પરીક્ષકો નરમ રહે તેવી સૂચના કરવામાં આવશે.

૨ સર્વ સવાલપત્રકોના સંબંધમાં અવશ્ય સવાસો ન પૂજાય તે માટે મોડરેટરોની નિમણૂક બોર્ડ કરશે.

૩ કોષપણ વિદ્યાર્થી એક વખતે એક જ ધોરણમાં પરીક્ષા આપી શકશે, પણ તેમાં નિષ્ફળ થશે તો તે ધોરણમાં તે બીજે વરસે બેસી શકશે. પાંચમાં ધોરણમાં એકથી વધારે વિષય છે તેથી દરેકમાં જુદે જુદે વરસે પરીક્ષા આપી શકશે, અને પાસ થનારને લાયકતા પ્રમાણે ઇનામ તથા પ્રમાણપત્ર મળશે.

૪ એક વૃત્તિવાંશ માર્ક મેળવનારને જ પાસ થયેલ ગણવામાં આવશે પણ ઇનામને લાયક થવા માટે ઝોજામાં ઝોજા પચાસ ટકા માર્ક મેળવવા જોઈએ.

૫ પાંચમા ધોરણમાં હાલ તુરત ઇનામ નાનાં દેખાય છે પણ જે વિભાગમાં બેસનાર નહીં હોય તેનાં ઇનામો અન્ય વિભાગમાંના ઇનામની રકમ અથવા સંખ્યા વધારવા માટે ઉપયોગમાં લેવામાં આવશે.

૬ આ પરીક્ષામાં બેસનાર ઉમેદવારે તા. ૩૦-૧૧-૧૯૧૬ સુધીમાં પોતાનું નામ, ઠેકાણું ગામ, ઉમર, જન્મતારીખ. જન્મભૂમિ, કયા ધોરણમાં કયા પેટા વિભાગમાં કયે સ્થળે પરીક્ષા આપવી છે તેમજ તેણીની બ્યાવહારીક કેળવણી કેટલી છે તેની વિગત નીચેના શીરનામે ચોખ્ખા અક્ષરે લખી મોકલવી.

પાંચમી પોસ્ટ નં. ૩
સુબધ.

માતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડીઆ.
મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઈ.
આનરરી સેક્રેટરીઆ.
શ્રી જૈન મેલેજર એન્ડુકેશન બોર્ડ.

પાટણની પ્રભુતા અને જૈનો.

તંત્રીની નોંધ—પાટણની પ્રભુતા એ નામનું પુસ્તક ‘ગુજરાતી’ નામના પ્રસિદ્ધ સાપ્તાહિકની આ વર્ષની ભેટ તરીકે બહાર પડેલું છે કે જેમાં જૈનો સંબંધે ઓછું બધું અયોગ્ય—અણુછાજનું, બે આબર કરનાર—નાલેસી બધું અને કડવાસ ઉત્પન્ન કરે તેવું લખાય છે કે જેની સખત નોંધ લેવાની જરૂર છે અને એમ જો નહિ કરવામાં આવે તો તેવાં પુસ્તકો હવે પછીના વર્ષોની ભેટ તરીકે નીકળશે અને જૈનોનાં કુત્સિત ચિત્રો વધુ વધુ નીકળી અગ્નિ વિશેષ પ્રજ્વલિત કરશે, આના સંબંધમાં એક ત્રિદાન મુનિ સંક્ષેપમાં જણાવે છે કે—

“ગુજરાતીનો આ વર્ષની ભેટ પાટણની પ્રભુતામાં જૈનોની નીચતાનું ઉત્કૃષ્ટાચ્ચ આલેખવામાં આવ્યું છે તે અવલોક્યું જ હશે. આ સંબંધમાં કાદિયણ પ્રતિહાર કરવા યોગ્ય છે કે મરણાસત્ર જૈનોને પોતાના જીવનને દુઃક મવા કેવામાં સહાય કરવા યોગ્ય છે ? તત્સંબંધે સ્વચિત્તાર કાચિરો.”

એક જૈન જતિને ‘આનંદસુરિ’ નામ આપી તે કાલ્પનિક પાત્રને રાજબટપટી, પ્રપંચી અને જુદાં જુદાં પાખંડો ધતીંગો વેશો ધારણ કરનાર તરીકે સ્તીતરી પ્રથમ પૃથ્વી તે છેલ્લા પાના સુધી તેને તેવા અખંડ આકારમાં મૂકી જૈન હૃદયની અધમતા બતાવવામાં એ જૈનેતર લેખક રા. ધનસ્યામનો શો હેતુ હશે? એવી ઐતિહાસિક ખીના કોઇપણ મંથ-માંથી તે લેખક બહાર પાડી પોતાના કાલ્પનિક ચિત્રનું યથાયોગ્યપણું પૂરવાર કરશે કે ? પહેલાં તો સુરિનો અર્થ જ લેખક સમજ્યા નથી. સુરિ એટલે આચાર્ય કે જે શાસ્ત્ર-નિપુણ હોવા ઉપરાંત શિષ્યસ્મહાના વડા હોય છે. વળી જતિઓની ઉત્પત્તિનો પણ લેખકને ખ્યાલ નથી, કારણ કે જતિઓનો ઉદ્ભવ પંદરમો સોળમો સંકો કે તે પછીના સમયમાં છે. મૂળ લેખકે ‘ધનસ્યામ’ એવું કાલ્પનિક નામ ધારણ કર્યું છે કે ખરેખર તેમનું મૂળ નામ ધન-ધનસ્યામ છે ? તે અનુમાની શકાય તેમ નથી. તેમજ મહાભારતનાં યુદ્ધમાં અમ્ભ ભાગ ભજવનાર અને જંદાવનનાં ગોપ ગોપીઓ સાથે ક્રોડા અને રાસલીલામાં આનંદ લેનાર અને આપનાર ધનસ્યામ-કૃષ્ણ—કનેયાને સુદર્શન ચક્ર અને મીડી બંસરીને એક બાજુ મુકી જૈન ધર્મ ઉપર અપરોક્ષ રીતે આલોપ—પ્રહાર કરવા હાથમાં કલમ લેવા કેમ ગમ્યું હશે તે પણ અનુમાની શકાય તેમ નથી. નવજીવનના તંત્રી રા. શ્રી ઇન્દુલાલ જૈનેતર હોવા છતાં આનું અવલોકન લેતાં જૈનને ઉદ્દેશી લખે છે કે—

“ઐતિહાસિક તેમ જ ૧૬૬૫નાની દૃષ્ટિથી બે વસ્તુ અમને રાંકાસ્પદ લાગે છે. પ્રથમ તો જૈનધર્મને લડાયક બનાવી તેનાથી ગુજરાતને લશ્કરી એકતા આપવાની આનંદસુરિની ચોળના ઐતિહાસિક છે એમ લેખકે પ્રસ્તાવનામાં કહ્યું નથી. આથી અનુમાન એમ જ થાય કે તે લેખકની કલ્પના છે. જો એમ હોય તો અમને હેમાં બહુ આચિત્ત જણાતું નથી જૈનો અને હિન્દુઓ વચ્ચે નાદિવાદ અને કલહ થયાના અનેક પ્રસંગો બન્યા છે, તેમ જ હિન્દુ ધર્મને નામે રજપૂત શરાઓ વારંવાર દહાડવાની આપણને ખબર છે. ચરન્દ્ર ભેરન્દ્રસમયી જૈન ધર્મની છાપ આખા રાજ્ય ઉપર પાડી હવે પ્રબુની એકતા આપવી એટો મુસલમાન લાવવાનું જૈનધર્મ ઉપર આરો-પણ કરવા બરાબર છે અને તે માવના સુંભલ જેવો રાજપુરુષ ચરાકય ગણી મૂખાઈ લશ્કરી

માને પણ અંદાવતીના જૈનોના પ્રતિનિધિરૂપ એક જૈન સાધુ તે રાણીના મંગલમાં મૂકે અને અનેક કૃપાત કરાવે એવો અત્યંત વિચિત્ર અને અનુચિત લાગે છે. અહિંસાના આચારને હૃદયથી પૂજનાર જૈન સાધુને આવો વેષ આપવાથી જૈન કોમ પોતાના ઉપર ગદાગદા આક્ષેપ મૂકાયો છે એમ સમજે તો અમે આશ્ચર્ય નહિ પામીએ. "—જે કે આ વિચારો સાથે અમે સમત થતા નથી કારણ કે જૈનો લઘુચક બાજુ લજવતા આવ્યા છે તે ઇતિહાસથી સિદ્ધ થઈ શકે તેમ છે, પણ તેમાં જે કાળા નડા અક્ષરો છે તે પર અમે વાંચકોનું ખાસ ધ્યાન ખેંચીએ છીએ.

આ સંબંધમાં અમારે સાક્ષર શ્રી ન્હાનાલાલ દલપતરામ કુવિ એમ. એ. જેમણે ડિ.ડિ.મ નાથી અનેકવાર જણાવ્યું છે કે જૈનેતરોના હાથેથી જૈનોપર ધર્યો અન્યાય થયો છે અને અનેક નિર્દયક અને અયોગ્ય દૂમલાઓ-આલેખો થયા છે, તેમની સાથે વાતચીત થતાં તેમણે ઉક્ત પુસ્તક અથેતિ વાંચી પછી અભિપ્રાય આપવા જણાવ્યું હતું પણ સાથે કહ્યું કે એમ જે હોત તો નહારી બાળુની સાથે સારી બાળુ બતાવવા સુપ્રતિષ્ઠિત સુંદર જૈન મુનિનું બીજુ પણ ચિત્ર આલેખ્યું જોઈતું હતું.

રા. ધનશ્યામને બીજાને ધનશ્યામ જેવા ચીતરવામાં શું દહાવો હશે ! અમે તેમ, પણ પ્રકાશક 'શુભરાતી'ના અધિપતિ પણ આ પ્રગટ કરવામાં કેમ સંમત થયા હશે ! કદાચ તેમણે તે કૃતિ વાંચી નહિ હોય એવો બીજાની સલાહ લઈ પ્રગટ કરી હશે

હવે આપણે શું કરવું તેપર આવીએ:—

- (૧) દરેક જૈન વિદ્વાન અને ગ્રંથગુરુએ આ પુસ્તક વાંચી તેમાં ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ કેટલું અસત્ય છે તે શોધી કાઢી જૈન સાધુનું યથાર્થ ચિત્ર રજુ કરી આ પુસ્તકને યોગ્ય બદલો આપવાની જરૂર છે.
- (૨) જૈન એસોસિએશન ઓફ ઇન્ડિયા જૈન ગ્રંથગુરુસ એસોસિએશન, તેમ જ બીજા જૈન સંસ્થાઓએ આમાં ઉત્તરી ઉદાપોહ કરવો ધટે છે.
- (૩) જૈન જૈનશાસનાદિ પેપરો અને જૈનમાસિકોએ આના સંબંધમાં ચર્ચા જોસરેર ચલાવી તે પુસ્તક અને જૈનો સાથે શું સંબંધ છે તેની યોગ્ય યોગ્યતા પ્રજ્ઞ સમક્ષ મૂકવી ધટે છે.

છેલ્લે જણાવવાનું કે કેટલાકને આશ્ચર્ય થાય છે કે પ્રસ્તાવનામાં જણાવ્યા પ્રમાણે જૈનના સ્થાનકવામી સંપ્રદાયમાં ઉછરેલા ગૃહસ્થ રા. ખુશાલભાઈ તત્વકચી'રાહ કે જે B. A. B. Sc. Bar at Law ની પદવી ધરાવે છે ને પ્રોફેસર છે તેમણે "આ કથાને આ રીતે જન્મ પ્રમાણતાં ધનશ્યામના એક મિત્ર જરીકે મદદ આપી છે," પણ અમોને લાગે છે કે બધી બાબતમાં તેઓ મદમત તો નહિ થયા હોય. રા. ધનશ્યામને નવલ-કથા લખી રહ્યા પછી કોઈ જૈન વિદ્વાન કે યોગ્ય ગૃહસ્થને બતાવી તેનીપાસેથી જૈન સાધુનો વેષ, આચાર, ત્યાગ મંબદેનો મત માગ્યો હોત અને તેમાં યોગ્ય ફેરફાર સૂચવવા કથા હોત તો પણ ખુશીથી તેઓ તે કાર્ય ઉપાડી લેત. જે થયું તે થયું, આ બધામાં માત્ર રા. ધનશ્યામે એક જ વસ્તુ ઉણી ગઈ છે; અને ને એ કે આખરે તે જાતિને સ્વપ્રકાર મદદમાં આવે છે અને બીજા જૈનો નેના દુશ્મનો તરફ નિગ્રહ દેખાડે છે.

છતાં આવાં કૃત્યો એક જાતિને હાથે કરાવવામાં આવે એ ઘણું શોચનીય છે. કદાચ એમ પણ હોય કે લેખકે અજ્ઞાતાં આવી ભૂલ કરી દીધી હોય. જો એવી ભૂલ હોય તો ઘણી ખેદકારક છે અને લેખકને સ્પષ્ટ કરતાં કોઈ વાધો નહિ હોય કે શા હેતુથી આવું લખવામાં આવ્યું છે. માત્ર નિંદાને ખાતર આવું લખવામાં નહિ આવ્યું હોય તો હમને ખાતરી છે કે લેખક ખતતી તરાએ ખુલાસો આપશે કે કેવા દષ્ટિબિન્દુથી આવું તેના તરફથી લખવામાં આવ્યું છે કે જેથી આપણી કોમમાં યતો અસંતોષ દૂર થાય.

—તંત્રી.

જૈન સંબંધી કંઈ કંઈ.

જૈન ધર્મ વિષે અંગ્રેજી પુસ્તક—નામે 'Epitome of Jainism' આપણા માન્ય ગ્રેજ્યુએટ શ્રીયુત પુરનચંદ્રજી નહાર M. A. B. L. વડીલ હાઇકોર્ટ યોડા વખતમાં પ્રગટ કરવાના છે એ જાણી અમને આનંદ થાય છે. દિગંબરી મહાશય શ્રીયુત જીવન મંદીરલાલ જૈની Bar-at-Law. ઉદારની ચીફકોર્ટના જજ પણ 'outlines of Jainism' નું પુસ્તક બહાર પાડવાના છે. અમે ઇચ્છીએ છીએ કે જૈન ગ્રેજ્યુએટો આવું અનુકરણ કરી પોતાના ગ્વાનનો ઉપયોગ કરશે.

પંડિત અર્જુનલાલ સેઠીનો કેસ—આ સંબંધે શું વીચક શેડીપર વીત્યાં છે તે અમારા ગાંધકાને ખબર છે. તેમને વગર તપાસે કોઈ પણ જાતનો ગુન્હો સાબીત કર્યા વગર કે દેખાડ્યા વગર જયપુર રાજ્યે તુરંખા મોકલાવી દીધા છે એ સંબંધે અનેક પોકાર લેવા છે અને હકીકત જય છે—કોઈ તેનું ઘણી કે ધોરી થતું નથી. મેમોરીઅલપર મેમોરીઅલ તેમના પત્ની તેમ જ સહધર્મી બાઈઓ તરફથી યતા જાય છે, કોઈ સરકાર દ્વારા તો કોઈ જયપુર રાજ્ય તરફ. મુજબમાંથી એક જયપુર રાજ્ય તરફ અને પછી તેનો જવાબ ન આવવાથી વાઇસરોયપર એમ જે મેમોરીઅલ મોકલવામાં આવ્યાં છે પણ તેની માત્ર પહોંચ મળી છે. હમણાં અજીતપ્રસાદ M. A. B. L. B. વડીલ લખેના તથા બીજાઓની સહીથી એક મેમોરીઅલ નવા વાઇસરોયપર મોકલવામાં આવ્યું છે તેની નકલ અમોને મળી છે પણ રચાનના અભાવે તેને અહીં અધિકાર આપી શકતા નથી પણ તે સંબંધમાં મુખાઇના ૨૧ મી જુનના બેબે કોનીકસે ડસારેલા નીચેના વિચારો સાથે અમે સંમત થઈએ છીએ —

The Case of Arjunlal Sethi.

It is about a year and a half now since the well-known Jain scholar and educationist, pandit Arjunlal Sethi was imprisoned at Jaipur without any trial and without even a charge being brought against him. In these columns the strange circumstances under which he was arrested

and after being taken from one place to another, finally interned under the arbitrary regulations of the Jaipur Durbar, have been fully described. Meetings by the score have been held by the Jain community all over India and memorials sent to the Government of India and the Jaipur Durbar but the redress sought for has not been obtained. A further strong representation has now been addressed on behalf of the whole Jain community to Lord Chelmsford, praying in the interests of both justice and mercy that his Excellency should move in the matter and secure the release of the pandit, or at least that he should be given a fair trial to meet the charges, whatever they be, which are withheld from his knowledge at present. We need not again emphasise the unanswerable reasonableness of the request and we hope that it will not be made in vain, to Lord Chelmsford.

ભારત જૈન મહામંડલ જેવી મોટું નામ ધરાવનારી સંસ્થાએ ગત ડિસેમ્બરમાં વાર્ષિક સભા મુંબઈમાં બરી પશુ રોહી સભાએ દરજ્જા લાવવામાં જે બીકણપણું દર્શાવ્યું છે તે માટે તેમ જ અહીંની જૈન એસોસિએશન ઓફ ઇન્ડિયાએ આ સંબંધે કંઈ પશુ હીલ-આલ દરી નથી તે માટે ખેદ થાય છે. કોઈ પશુ બંધુ વગર તપાસે અને ગુન્હાની જાણ વગર જોડમાં સડે એથી અહિંસા ધર્મનો ખુટો ઊઠાવનારી જૈન કોમને કે જૈન બાળકોને કષ્ટારી આવતી નથી કે પાનો ચરે ! શિવ ! શિવ ! શિવ !

મુત્રોત્તું ભાષાંતર—અજમેર લાખનકોટીથી મુનિ માર્ગેક લખી જણાવે છે કે “દિંદી ભાષા રાજ્ય ભાષાના સર્વત્ર પ્રચાર થવા ચોગ્ય હોવાથી મેં મુત્રોત્તું દિંદી ભાષાંતર કરવા માંડ્યું છે અને તે સૌને શીઘ્ર મળે તે માટે કુલ નામની કિમત રાખી છે. કલ્પસૂત્ર મૂળ તથા દિંદી ભાષાંતર લખાવા આવ્યું છે અને તે દરેકને રૂ. ૧) માં મળી શકે તેવી તજવીજ કરી છે. જોઈએ તેણે અજમેર નાયા જગ્ગર શોભાગમલ દરખાવત પાસેથી મંગાવી લેવું. તૈયાર થવા બાદ કોઈપણ સંસ્થાને તે આપી છ તેમાંથી જ રાજ-પત્રોળી સૂત્ર અર્થ સાથે લખારી. તેથી સંસ્થા જે લેશે તે રૂ. ૧૧ માં કલ્પસૂત્ર વેચશે.”

અમે મુનિશ્રીનું ભાષાંતર મળ્ય ચોગ્ય સૂચનાઓ કરીશું; છતાં આત્મારે એટલું કહીશું કે આના શુદ્ધ અને સરસ, અર્થ સ્પષ્ટ અને ચોગ્ય અને બની શકે તે પાઠિભાગિક સંપ્રદાના અર્થનો કોય તેમાં દોવાં આવવ્યક છે.

કવિતા લખનારને વિદ્વાસિ—અમારા તરફ કવિતાઓ લખી વખત આવે છે અને સાથે લેખક જણાવે છે કે (આપના માસિકમાં પ્રસિદ્ધ થશે તો તે બહુ આનંદ પામીશ અને કૃતજ્ઞ મંગશે. તો આના જવાબમાં જણાવવાનું કે ને એટલી બધી કુલ્લક અને ગદ્ય ભાગને ગમે તેવા રાગ, ગજલ કે હંદમાં અંશર કે માત્રાના દગ વગર ગોઠવેલી દોષ છે કે કવિતા લખવાની ઉર્મિરૂપ કલત વિચારની વ્યંજક દોષી જોઈએ એવું બાન રજૂ દોષ એમ ભાગનું નથી તેથી તેને હાથમાં રાખવા વગર છૂટકો રહેતો નથી પણ સાથે દુષ્ટીએ છોડે કેલેખકો પીમેધીમે પ્રવાસો કરી નિચેના વિચારો પાનમાં રાખી પ્રગતિ કરતા જરી નો કોઈ ગુણોત્કર્ષ થશે.

“પ્રતિભાની વિશેષતા—ઉત્તમ ભાવ અને વિચાર કાવ્યમાં ખાસ ઉતરવા નોંધ્યો. વળી અભ્યાસ અને મનનની જેમ ગદ્ય લેખ લખવામાં જરૂર રહે છે તેમ માત્ર કલ્પનામય વ્યાપારોમાં અને શબ્દોની ગમે તેવી ગોઠવણીમાં ચિત્ત ન રાખતાં અભ્યાસ અને મનન, કાવ્ય કરતાં પહેલાં પણ હોવાની પૂરી જરૂર છે.”

પુસ્તક પરીક્ષા—કેટલાક તરફથી અંગ્રેજી ચોતાનાં પુસ્તકો અવલોકન અર્થે મળે છે તે માટે તેમના ઉપકાર માનીએ છીએ અને કેટલાક તરફથી ઉપકાર અર્થે મળે છે તે માટે તેમને સર્વથા ધન્યવાદ આપીએ છીએ. જેઓ અવલોકન અર્થે મોકલે છે તેમાંથી કોઈ કોઈ કદાચ એવો પ્રશ્ન પૂછે છે કે “હજી સુધી કેમ અભિપ્રાય આપ્યો નથી ?” માટે તુરત અભિપ્રાય લઈ તે અંક અમને તાજાંદે ખીડશો. તો આ સંજ્ઞાનને અમારે વિનંતિ પૂર્વક કહેવાતું કે અમો તરફ જે કંઈ આવે તેનો અભિપ્રાય લેવો અને છેવટે કંઈ નહિતો સ્વીકાર જણાવવો એ અમારી શ્રદ્ધા છે, પરંતુ અધિપતિ માથે કેટલો બધો બોલો હોય છે તે ધ્યાનમાં રહેતો શરિયાદો યોડી થાય એમ અમારું માનવું છે. વળી એક પુસ્તકનો અભિપ્રાય ઉપર ઉપરથી લખી નાંખવાનો જ હોય તો તો પછી તેવા અભિપ્રાયની કિંમત જ નથી એમ અમે સમજીએ છીએ. ખીલતો બસે તેમ કહે, પરંતુ માસિકમાંના અભિપ્રાયોમાં ગુણવત્તા, અને શિષ્ટતા હોવી જોઈએ તેથી ચોખ્ખામોખ્ખતાનો શુદ્ધ અશુદ્ધિનો—વગેરેના વાંચી મનનથી તોડ કરવાની પૂર્ણ જરૂર રહે છે. તો ધીરજ રાખ્યે બની શકશે ત્યાં સુધી અગાશે અધીન અભિપ્રાય આવશે એમ મમગ્નવવાની વધુ જરૂર રહેતી નથી.

શેઠ જેતશા ખીઅશી, જે. પી ની ઉદારતા—જૈન કેળવણી ખાતું કે જે સંવત ૧૯૧૪ માં જામનગરની આધમણી બાજુએ ૬૪ ગામોમાં ખેતીનો ધંધો કરતા આશરે ૧૩૦૦૦ વીસા ઝોરાવાલ આવકોને ધર્મ પમાડવા અર્થે સ્થાપિત થયું હતું તે સં. ૧૯૬૮ માં બંધ થયું હતું, પણ આ શેઠ તે સાલથી નિભાવી લઈ આત્માર સુધી દરવર્ષે મદદ તેમાં આપતા રહ્યા છે તે માટે તેમને ધન્યવાદ ઘટે છે, આ સંબંધી વ્યવસ્થા જામનગરના વકીલ રા. સાંકળચંદ નારણજી સાહ B. A. LL. B. સેક્રેટરી કબા સંધ ૪૦ મારી રીતે કરે છે અને તેમની પાસેથી આ માટેની દરેક હકીકત મળશે.

—તંત્રી.

જ્ઞાનચર્યા.

પ્રશ્ન—સાંખ્ય દર્શન, યોગદર્શન અને વેદાંત દર્શનની એકતા કોઈ પણ રીતે ધમ્મ સાક્ષી હોય તો તદ્દન દ્વંદ્વમાં જણાવશો.

આ પ્રશ્ન રા. રા. મોતીભાઈ નથુરામનો છે.

ઉત્તર—સ્થૂલ દૃષ્ટિએ જોતાં સાંખ્ય શાસ્ત્રમાં જીવ અનંત કહેલા છે; યોગ શાસ્ત્રમાં પુરુષ વિશેષ દૃષ્ટર કહેલો છે અને વેદાંત શાસ્ત્રમાં માત્ર અદૈત જ્ઞાન એટલે જૈતન્યસત્તા સર્વત્ર કહેલી છે એ બેદ છે. સૂક્ષ્મ વિચાર કરતાં સાંખ્ય, યોગ અને વેદાંત એકજ જણાય

છે. અવિદ્યાના અભાવમાં આત્માની સ્વરૂપમાં સ્થિતિ તે સાંખ્ય યોગની મુક્તિ છે. સાંખ્ય દર્શનનું કથન છે કે “ પ્રકૃતિ પુરુષાન્તર પરિજ્ઞાનાત્ મુક્તિઃ ” પ્રકૃતિ, પુરુષથી અન્ય છે એવું જ્ઞાન થાય (સાક્ષાત્કાર થાય) ત્યારે મુક્તિ થાય છે. યોગદર્શનકારનું કથન છે કે “ તદ્ભાવાસ્સંયોગાભાવો હાનં તદ્દુશ્વેઃ કૈવલ્યમ્ ” અવિદ્યાના અભાવથી સંયોગનો અભાવ થાય છે તેજ્ઞ દાન અને તેજ્ઞ કૈવલ્ય, અવિદ્યા છે તેજ્ઞ દૈતપણું છે. અવિદ્યા રૂપ દૈત ભાવનો અભાવ થતાં આત્મા સ્વ સ્વરૂપમાં સ્થિત થાય છે. સ્વરૂપસ્થિત આત્માને માત્ર પોતેજ પોતાને જણાય છે. જે પ્રકૃતિ જણાય તો તે સ્વરૂપસ્થિત કહેવાય નહિ. અર્થાત્ સાંખ્ય અને યોગમાં મુક્તને ચૈતન્યનોજ અનુભવ થાય છે, પોતે ચૈતન્યમયજ થઈ રહે છે. વેદાંતશાસ્ત્ર પ્રમાણે મુક્તને એક ચૈતન્યસત્તા સિવાય બીજું હોતું નથી. માત્ર સર્વત્ર ચૈતન્યજ ભાસે છે, એ પ્રમાણે કૈવલ્યમાં સાંખ્ય અને યોગવાળાને પણ ભાસે છે. પ્રકૃતિના સંયોગથી જેમ સાંખ્યયોગમાં બદ્ધાત્માની સ્થિતિ છે તેમ અવિદ્યારૂપ દૈતાભાસવડે વેદાંતશાસ્ત્રમાં બદ્ધાત્માની સ્થિતિ કહેલી છે.

ઉપર પ્રમાણે દર્શનભેદ તણને નિર્ધક્ષણાત જ્ઞાનદષ્ટિએ જોતાં સાંખ્યદર્શન, યોગદર્શન અને વેદાંતદર્શન એકજ છે. માત્ર અધિકાર પરત્વે જ્ઞાનશૈલીની સૂક્ષ્મ નહિ પણ સૂક્ષ્મ ભિન્નતાવાળી શાસ્ત્રો જુદાં છે. इत्यलम् क्व शान्तिः शान्तिः शान्तिः

રાજકોટપુરા-કાઠિઆવાડ

તા. ૧૪-૬-૧૯૧૬.

ગોપાલદાસ નાનજીભાઈ ગાંધી

અન્યધર્મોમાં જૈનધર્મનો ઉલ્લેખ.

(૨)

જૈન-વૈશાખ માસના અંકમાં આ વિષયનો પ્રથમ ભાગ આવી ગયો છે. આજ વિ. પયનો દ્વિતીય ભાગ આ નીચેથી શરૂ કરવામાં આવે છે. પહેલા ભાગના ઉપોદ્ધાતમાં જણાવી ગયા પ્રમાણે આ ઉલ્લેખમાં અન્યધર્મોના જૈનો માટેના અભિપ્રાયોજ આવશે. જ્યારે આ લેખના ચાર ભાગ પૂર્ણ થશે ત્યાર પછી તે લેખોના જૈનો તરફથી કેવા પ્રકારે જવાબ અપાવા જોઈએ તે તથા અન્યધર્મોના જૈનધર્મમાં ઉલ્લેખ એ લેખો આવશે) હાલ તો જે ઉલ્લેખ આવે તે બિલકુલ અકળાયા વગર ચાંત ચિત્તે પ્રસન્નતાપૂર્વક વાંચી જવા ધ્યાન આપવા જરૂર છે આ લેખ કપરથી ધાર્મિકજ્ઞાન આપે ઐતિહાસિક જ્ઞાનમાં પણ અભિવૃદ્ધિ થવા વગર રહેશે નહિ.

શ્રી યોગવાશિષ્ઠ—વેદાતના અગ્રગણ્ય પુસ્તકો પૈકીનું આ પણ એક છે. આ ગ્રંથ આદિકવિ શ્રી વાલ્મિકિ કવિએ રચેલો છે. વર્તમાન મમયમાં શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતાની પેઠે આ પુસ્તક પણ અતિ આદરને પાત્રું છે; તેમાંથી નીચે પ્રમાણે જૈનને લગતી દહીકત મળી આવે છે.

નાહં રામો ન મે વાંછા ભવેષુ ન ચ મે મનઃ ।

શાન્ત આસિતુ મિચ્છામિ સ્વાત્મનીવ જિનો યથા ॥

મુમુક્ષુ પ્રકરણે અર્હંકાર ખંડન અધ્યાયે શ્લોક આદ્યો.

ટીકા:—બ્રહ્માકારત્યાગે દેહાભિમાનમમતાદયઃ સ્વયમેવ શામ્યંતીતિ દર્શયતિ । નાહ મિતિ । શાન્તો નિઘરઃ । સ્વાત્મનીવ આત્મોપમ્યેન સર્ધભૂતાનિ પશ્યન્નિત્યર્થઃ । જિનો બુદ્ધઃ સ યથા અહિસાપરસ્તદ્વત્ । નિષ્પેષ્યપિ શુણોગ્રાહ્ય इति ન્યાયેન જિનો-દાહરણઃ । જિત इति વા પાઠઃ ।

ટીપ:—ઉપરના શ્લોકમાં જિન શબ્દ છે તેનો અર્થ ખરું જોતાં જિનેશ્વર જ ધાય છે પણ સસ્તાસાહિત્ય વર્ધક કાર્યોલ્લેખ તરફથી યોગવાસિષ્ઠનું શુભરાતી બાધાંતર બહાર પડ્યું છે. તેમાં બાધાંતરકારે પ્રાચીન ટીકાઓ ઉપર પણ આધાર નહિ રાખતાં પોતાની મરજી પ્રમાણે જિન એટલે પાછો વળેલો, વેગગવાન, હારી ગએલો, એને મળતો એવો અર્થ કર્યો છે. વિશેષ નામોને એમને એમજ મૂકવાં પણ તેનો અર્થ કરવો નહિ એવો પ્રાચીન સંસ્કૃત વैयाકરણોનો પણ મત છે છતાં સસ્તા સાહિત્ય તરફથી જિન શબ્દનો અર્થ મૂકવામાં આવ્યો છે જેથી જિન શબ્દ ઉપરથી શ્રોતા અને વક્તાના મનમાં જે જિનેશ્વર ત્વનો ભાવ સમજાવેો જોઈએ તે સમજા ઉડી જાય છે માટે જ સંજ્ઞામયાત્ વિશેષ નામના અર્થો નહિ મૂકવાની વैयाકરણીયો ના પાડે છે, આખા યોગવાસિષ્ઠ ઉપર સંસ્કૃત ટીકાકાર આનંદબોધદ્ર બિશ્વએ વ્યાકરણના નિયમને અનુસરતીજ ઉદારતા દેખાડવા માટે જિન શબ્દ કાયમ રાખ્યો છે અને જિન એટલે જિનેશ્વર એવો અર્થ બતાવ્યો છે.

કલર્થિક ઘટન્યાયો ધર્મ इत्यपિતદિદામ્ । .

તથાત્મસિદ્ધેસ્તેચ્છાનાં તદ્દેશેષુ ન દુષ્યતિ ॥

ટીકા:—યથા ઘટેઽયરુદ્ધઃ કલર્થિકસ્તન્મુખાપાઘરેણ ઘહિરુદ્ધીય ચ્છત્તિ एवं વેદાંતઃ પરિચ્છિન્નો ધર્મો જીવઃ કર્મક્ષયે પરલોકે ઉદ્દાય ગચ્છતીત્યાહંતકલ્પનાપિ સત્યા ॥

ઉપરનો શ્લોક અને ટીકા નિર્વાણ પ્રકરણના ૯૭ મા સર્ગના ૧૦ મા શ્લોકમાં છે. આનો અર્થ સસ્તા સાહિત્યવાળા આ પ્રમાણે કરે છે:—“જેમ ધડમાં પુરેલો કલર્થિક પક્ષી ધડાનું મોઢું ખુલ્લું થતાં તેમાંથી ઉડી બહાર જતો રહે તેમ દેહમાં પરિચ્છિન્ન આ-કારે રહેલો જીવ કર્મનો ક્ષય થઈ જતાં દેહમાંથી ઉડી જઈ પરલોકમાં જતો રહે છે. આવો (આર્હંત મતનો) વિચાર પણ તેમ માનનાગના અનુભવને અનુસારે સાચો લાગે છે.”

મહાભારત — એક લાખ કરતાં વધારે મૂળ સંસ્કૃત શ્લોકવાળા મહાભારત નામ-વાળા ઇતિહાસ—પુત્રતકમાંના શાન્નિપર્વમાં નીચે પ્રમાણે ઉલ્લેખ છે.

एतदेवं च नैवं च न चोभे नानुभे तथा ।

कर्मण्या विषयं ब्रूयुः सत्त्वस्याः समदर्शिनः ॥

શ્રી નીલકંઠી ટીકા:—આર્હતમત આહ પતદિતિ તૈહિં સ્યાંદસ્તિ સ્યાન્નાસ્તિ સ્યાદસ્તિ ચ નાસ્તિ ચ સ્યાદાસ્તિચાવક્તવ્યઃ સ્યાનાસ્તિચાવક્તવ્યઃ સ્યાદસ્તિ ચ નાસ્તિચાવક્તવ્યઃ સ્યાદવક્તવ્ય ઇતિ સત્તર્ભંગી નયઃ સર્વથ ચોજ્યતે મત પતદેવમિતિ સ્યાદસ્તીત્યુક્તં ચાત્ પતમ્ન એવં ચનોતિ સંવેધે નસ્યાન્નાસ્તિસ્યાદવક્તવ્ય ઇતિ ચોક્તં ન ચોમે ઇત્યનેન સ્યાદસ્તિ ચ નાસ્તિ ચ સ્યાદસ્તિ ચ નાસ્તિચાવક્તવ્ય ઇતિ ચોક્તં નાનુમે ઇતિ સ્યાદસ્તિ ચાવક્તવ્યઃ સ્યાન્નાસ્તિ ચાવક્તવ્ય ઇતિ ચોક્તં કર્મસ્થા આર્હતા વિપર્યં ઘટાર્દિં પતદેવમસ્તિત્યાદિ વૃપુરિતિ સંવંધઃ પતેષુ પક્ષેષુ કૃતદાના કૃતાભ્યાં ગમપ્રસંગાત્સ્વભાવમાપ્રપક્ષસ્તુચ્છઃ વંધમોક્ષાદિ વસ્તુમાપ્રસ્વરુપસ્યાસ્તિ નાસ્તીત્યાદિ વિકલ્પ પ્રસ્તુત્વેનાનવધારણાત્મક આર્હતપક્ષોપિ તુચ્છ એવ પરિશોપાત્સમુચ્ચય પક્ષ એવ શ્રેયાન્ પ્યવહારે પરમાર્થસ્તુ સત્યસ્થાયોગિનઃ સમવર્તિનો પ્રહૈવ કારણત્વેન પદ્યન્તિ ॥

શ્રી મહાભારતે શાંતપર્વેઽધ્યાયઃ ૨૩૨ । શ્લોક ૬ ।

ઉપરના શ્લોકના સંબંધમાં શ્રીયુત છોટાલાલ નિર્ભરરામ બદ્ધ લખે છે કે “ આર્હત મતવાળા (જૈન) ” જગતને આણું છે, આણું નથી, બંને નથી અને નહિ બંને નથી. ” એમ કહે છે, એમાં જૈન લોકો જે સર્વથ સપ્ત ભંગીઓ (વિકલ્પ) બતાવે છે તેનો સમાવેશ કરેલો છે. એવી રીતે કે, ૧ જગત છે. ૨ જગત નથી. ૩ જગત છે અને નથી ૪ જગત છે અને અવકતવ્ય છે, ૫ જગત નથી અને અવકતવ્ય છે. ૬ જગત છે અને નથી તથા અવકતવ્ય છે. ૭ જગત અવકતવ્ય છે. એજ સપ્ત ભંગીઓ (વિકલ્પો) જૈન મતમાં છે. એ સર્વ પક્ષોમાંથી સ્વભાવવાદીઓનો મત તુચ્છ છે કેમકે, તેઓના કહેવા પ્રમાણે સ્વભાવથીજ ઉત્પતિ હોય તો કૃતદાન એટલે કરેલા કર્મનો નાશ અને અકૃતાભ્યાગમ એટલે નહિ કરેલા, કર્મની પ્રાપ્તિ થવા ૩૫ દોષ ઉપજે છે. આર્હત મત પણ તુચ્છ છે કેમકે બંધ અને મોક્ષ એ વસ્તુ માત્રનું સ્વરૂપ છતાં “ તેમાં છે અને નથી ” એવો વિકલ્પ કરવો હિચિત નથી. માટે વ્યવહાર પક્ષે જોઈએ તો દષ્ટા દષ્ટ મત, કાળ અને સ્વભાવ, એ ત્રણના સહાયથી પૌષ્પકર્મ શુદ્ધતા બને છે એવો સમુચ્ચય પક્ષજ હીક છે અને પરમાર્થ પક્ષે જોઈએ તો સમાન દષ્ટિવાળા યોગી પુરો અલ્પનેજ જગતના કારણ રૂપે માને છે તેઓનોજ મત શ્રેષ્ઠ છે.”

શ્રી શાન્તિપર્વના ૨૩૩ ના અધ્યાયના ૨૧ માં શ્લોકમાં પણ ઉપરને મળતીજ હકીકત છે નથી અત્રે આપી નથી.

ટીપ્પણ:—શ્રી યોગવાસિષ્ઠ વાલ્મિકી ઋષિએ બનાવ્યું છે. વાલ્મિકી ઋષિ, શ્રી રામચંદ્રજીના સમયમાં દેવપાત દત્તા અને તેમને વૈદિક ગણના પ્રમાણે આજે લગભગ વીસલાખ વર્ષ થયાં છે. શ્રી રામચંદ્રજીએ જિન દેવની પેઠે આત્મશાંતિ ચાહી છે નથી શ્રી રામચંદ્રજી પણ શ્રી વીતરાગના અભેદ માર્ગનેજ માનવાવાળા દત્તા એમ વેદાંતના અગ્રગણ્ય યોગવાસિષ્ઠ ગ્રંથ ઉપરથી સાબિત થાય છે. આત્મસ્વરૂપે સ્થિત થવું એ યોગવાસિષ્ઠનો સારાંશ છે. શ્રી જિનદેવ આત્મસ્વરૂપે સ્થિત દત્તા માટેજ શ્રી રામચંદ્રજીએ જિન દેવની પ્રમાણેજ આત્મશાંતિની ઇચ્છા કરી છે. અપિત જૂનકાલમાં પૂર્ણ વીતરાગના પૂર્વક પૂર્ણ આત્મશાંતિ શ્રી

જિનેશ્વર મેળવેલી હોવાથી શ્રી રામચંદ્રજી જેવા સુરાસુરપૂજનિક મહાત્મા પણ એ અપૂર્વ આત્મશાન્તિની ઇચ્છા કરે એ દેખીતું જ છે. શ્રી ચોગવાસિષ્ઠમાં સરળ, સીધી અને બહુધા પક્ષાપક્ષી વગરની વાતો જ છે.

શ્રી મહાભારતનામક ઐતિહાસિક ગ્રંથને રચાયાં આજે વૈદિક ગણુના પ્રમાણે પાંચહજાર ઉપરાંત વર્ષો થઈ ગયા છે. આ ગ્રંથ મહાપુરુષ શ્રી વેદવ્યાસે (કૃષ્ણ દ્વિપાયને) રચેલો છે. આ લેખ ઉપરથી શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનના સમયમાં પણ 'જૈન ધર્મ' પ્રચલિત હતો એમ વેદાનુયાયી શ્રી મહાભારત ઉપરથી સાબિત થાય છે. શ્રી મહાભારતમાં બીજે રથને પણ ઉલ્લેખો છે.

સર્વ દર્શન સંગ્રહ:—આ પુસ્તકમાં મણિશંકર હરગોવિંદ બદ, બી. એ. એ. ઉપોદ્ધાત કરેલ છે તેમાં તેઓ લખે છે કે:—“ભારત વર્ષાંય સર્વ ધર્મોના મુખ્ય બે વર્ગ થઈ શકે છે:—એક આસ્તિક અથવા વેદને માનનારાઓનો; અને બીજો નાસ્તિક અથવા વેદને નહિ માનનારાઓનો. નાસ્તિક માર્ગમાં ચાર્વાક બૌદ્ધ અને જૈન એઓનો સમાવેશ થાય છે. આસ્તિક માર્ગોના પણ બે ભાગ પડે; દર્શનધર્મ અને પુરાણધર્મ. X X X X. જૈનના બે વર્ગ છે શ્વેતાશ્વર અને દિગંબર.

આર્હતદર્શનના બાપાંતરમાં લખે છે કે “ આ પ્રકારનું મુકતકચ્છનું મત નહિ કરનારા દિગંબરો ગમે તે પ્રકારે રચાયેલો આધાર લઈને ક્ષણિકત્વ પક્ષનો પ્રતિષ્ઠેપ કરે છે. જો કદાપિ આત્માઓ રચાયે છે એમ ન ગ્રહણ કરીએ તો લૌકિક ક્ષણના સાધન સંપાદન કરવાનું કામ પણ ક્ષય રહિત થાય. X X X X એ ક્ષણબુદ્ધિ ક્ષણિકતા પરીક્ષક આર્હતને ગ્રહણ કરવા ચોગ્ય નથી. X X X X આ આર્હત મત પ્રમાણુ દૃષ્ટિથી જોનારને નિષ્ઠ છે; કારણ કે એકજ પરમાર્થસત્ વસ્તુમાં સત્ત્વ અસત્ત્વાદિ ધર્મવાળાં અનેક પરમાર્થ સત્ત્વો સાથે સમાવેશ સંભવતો નથી.

શ્રીમદ્ મુક્ત (મુક્તિ) શાસ્ત્ર:—આ ૭૪૭ પૃષ્ઠનો ગ્રંથ કાલિદાસ પંડિત ચિકીત્સકે રચેલો છે તેમાં જૈન ધર્મ માટે આ પ્રમાણુ લખ્યું છે:—“ આ ધર્મનો પ્રચાર સુમારે ૨૪૦૦ વર્ષપર હિંદુસ્તાન, ચીન, ટીબેટ, લંકા, વગેરેમાં થયો હતો, આપણા વેદાંત ધર્મના જે યજુષાગાદિક કર્મો કરવાની પદ્ધતિથી અનેક જીવોનો જે વધ થતો હતો, તે વધ કરવાની રીતભાત ઉપરથી આ પવિત્ર વેદાંત ધર્મને હિંસક ધર્મ વા નાસ્તિક ધર્મનું વિશેષણ આપ્યું હતું. જે ઉપરથી સર્વ પ્રજાએ વેદાંત ધર્મને છોડી દીધો હતો, ને તમામ પ્રજા એ ધર્મમાં દાખલ થઈ ગઈ. જેથી એ ધર્મે દયા, સત્ય, શુદ્ધભાવ, તપ વગેરેના પ્રચાર વધારી દીધો. એમાં જીવ, બુદ્ધિ, આકાશ, કાળ, સ્વર્ગ ને મોક્ષ એવાં છ તત્ત્વ માન્યાં છે. એમાં સૌ પુરુષ બેઠેનો મોક્ષ થાય છે. X X X જીવની શક્તિ એવી છે કે, એ જ્યારે પોતાના તેજોમય રૂપને જોળખે ત્યારે એ મોટા પદને પામી શકે છે. તેથી એણે પોતાનું જ ધ્યાન કરવું. X X X જીવને પંચમૂલનો સંબંધ સ્થાયી છે. X X X આ પંચ મહામૂલ એ જીવના અગ્નિના દેખાવ છે. એ ચૈતન્ય હોવાથી એની શક્તિએ જગત ઉત્પન્ન કર્યું છે. જીવ જ્યારે પોતાના જ્યોતિષરૂપને જાણે છે ત્યારે પોતાની મેજેજ નિરંજન નિરાકાર થઈ જાય છે. X X X આ જગતના સર્વ આકારો જીવનાં સ્વરૂપો છે. આ સૃષ્ટિને ઉત્પત્તિક્રમ પંચમૂલના ફેરફારથી બન્યો જ છે. આ સૃષ્ટિ પ્રારંભકાળમાં જગરૂપ હતી. પાછળથી

વનસ્પતિ આદિની ઉત્પત્તિ યદ્ય આવી. x x બાદ ધણી એક કાળે મનુષ્યની ઉત્પત્તિ યદ્ય આવી. આ ઉત્પત્તિને જોરીઆની સૃષ્ટિ નામે બોલાવતા હતા. આ જોરીઆને લોકો બેડકાં કહે છે. x x x આ જોરીયાં સૃષ્ટિને ધણીએક કાળ યયા પછી ઋષભદેવ (સાચાદેવ વા આદિનાથ) નામના એક પુત્ર તે પ્રસંગે ઉત્પન્ન થઈ આવ્યા. આ પુત્ર તે જગતના આદિ જીવ, એઓ પોતાના નીરાકાર, નીરંજન સ્વરૂપથી સર્વજન પ્રકાશી રહ્યા હતા તેજ પુત્ર ઋષભદેવ નામથી પ્રગટ થઈ આવ્યા. આ પુત્રને પહેલો તીર્થંકર (મૂર્તિંકર) કહેલા છે. આ પહેલા તીર્થંકર ચોવીશમા આસમાન પર રહેતા હતા; ત્યાંથી આ લોકમાં પધાર્યા. એમને ૧૦૧ પુત્ર યના હતા. તેમાં ૯૮ છોકરા સાધુ હતા. x x x એના નવ પુત્ર નવ યોગેશ્વર કહેવાય છે, તેમણે જનક રાજને ઉપદેશ આપ્યો હતો. x x x x x x x ઉપલા પહેલા તીર્થંકર ઋષભદેવજી આ જગતમાં ધણીવાર આવ્યા છે. એમનું આવવાનું પ્રયોજન એવું કે જ્યારે આ પવિત્ર જનધર્મનો નાશ થાય છે વા તમામ પ્રજા અધર્મના રસ્તાપર ચાલે છે. ત્યારે પ્રાયશ્ચિત્તો બાગ વધી પડે છે તે સમયે એઓ અવતાર ધારણ કરીને ધર્મનું સંરક્ષણ કરી ચોવીશ અવતાર લીધા છે x x x x પુરાણમાં શ્રીવિષ્ણુજીનો આઠમો અવતાર શ્રી કૃષ્ણ નામથી યયો હતો, તે સમયે એમના ઋષભદેવજી મહારાજે ઉપદેશ તેમનાથ નામનો અવતાર ધારણ કીધો હતો. x x x x હવે વાંચનાર પુરોહિતે દીર્ઘ દૃષ્ટિથી વિચાર કરવો કે આ બે પુંજમાંથી કયો ખરો હશે! પણ ના! ના! ધર્મ અંધના લખનારાઓએ પોતાના ધર્મનો મઢીમા વધારવા સાફ એવાં અનેક ગપાટા મારેલા છે. આવા પ્રકારના અનેક તરેહના અધેરથી સર્વ પ્રજા ધર્મના દોવાણમાં ગભરાઈ ગઈ છે. x x x આ લોકો કહે છે કે હમારા તીર્થંકરોએ તયા મહાન મોટા દેવલોકોએ સ્વર્ગ, મૃત્યુ, પાતાળાદિ સ્થાનોને છોડી દઈ બાહરે તપાસ કરી વા સમાધિની પેલી મેર જઈ જોયું ત્યારે જ્યાં ગયા ત્યાં અમુક સૃષ્ટિ સ્વરૂપ દેખાયું તેથી જગત અનાદિ છે.

અંધકાર કાલિદાસ પંડિત દિગંબર અને શ્વેતાંબરનું મત જુદું જુદું જણાવતાં લખે છે કે " દિગંબરનું મત (એમાં) એમાં પ્રકૃતિ અનાદિ છે હ્રસ્વ નથી, એઓ સિદ્ધની મુર્તિને નગ્ન રાખે છે. એમાં સોળ સ્વર્ગ ગણેલાં છે. બધા મળીને ૧૦૦ છદ્મ માનેલા છે. x x x આ લોકો આત્માને મધ્યમ પરીમાણવાળો ગણે છે. " " શ્વેતાંબરનું મત- એમાં હ્રસ્વ છે, જગત તેણે બનાવ્યું છે, પ્રકૃતિ હ્રસ્વને વિગે રિધર થાય છે. x x x જીવ એ હ્રસ્વનો અંશ છે, એ લોકો વંશપરંપરાના નથી.

ટીપ્પણ:--પંડિત કાલિદાસે ઉપરના ઉદ્દેશ્યમાં અસહ્ય અનેક ભૂતો કરેલી છે. પંડિતે જૈનધર્મના પુસ્તકો બીજકુલ વાંચેલા નહિ હોવાથી માત્ર તેમણે ગમે તેને પૂછીને મરજીમાં આવે તેમ લખી કાઢ્યું છે. ઋષભદેવજી નેમનાચરણે ફરીયાં આપ્યા, શ્વેતાંબર જગતકર્તા હ્રસ્વને માને છે, વગેરે ગંભીર ભૂતો આ ઉદ્દેશ્યમાં છે પણ આ રથે બંડન મંડનને અવકાશ નહિ હોવાથી અત્રે તે આપેલ નથી. એકંદર પંડિત કાલિદાસનો આખો ઉદ્દેશ્ય ફેરવવાની જરૂર છે. મગફળ મુકત શાસ્ત્રમાં જીન ધર્મોના ઉદ્દેશ્ય ક્યાં છે તેમાં પણ જૈનના જોવીજ ગંભીર ભૂતો કરેલી છે. દાખલા તરીકે ૪૯ ૧૫૬મે મેરાજપંથની વાત લખતાં જણાવે છે કે "એનો ચલાવનાર જન્માવન્દાનો એક દાસીય ગાજ કુમાર હતો." આ વાન

તદ્ન જૂન બરેલી છે. જે તેમણે મેરાજ પંથના કુલજ્ઞ સ્વરૂપ, ગુરૂ ગીતા, પરમ ધામની સીડી, વગેરે ગ્રંથો વાંચ્યા હતા તો સ્પષ્ટ જણાત કે મહેરાજ પંથનો મહેરાજ નામના જન-મનગર (નવાનગર એટલે નૂતનપુરી)ના હુદાણા—હકરે—અલાવેલો છે અને તેમાં ઉમરકોટના શ્રી દેવચંદ્ર કાયસ્થની મદદ હતી. ઝરણા પત્તામાં તો માત્ર તેમની એક ગાદીજ છે તેનું કારણ ત્યાંના રાજા છત્રસાલમદારાજ શ્રી મહેરાજ કાકેરના સેવક થયા હતા. આવી અનેક ગંભીર જૂથોથી પૂર્ણ આ ગ્રંથ છે પણ આ બધું લખવું અત્રે વિષયાંતર જેવું થઈ જવાથી અત્રે અલભ... ફરયલમ્ હૈં શાન્તિઃ શાન્તિઃ શાન્તિઃ.

એ પ્રમાણે જૈન ધર્મનો અન્ય ધર્મમાં ઉલ્લેખ એ નામના લેખના દ્વિતીય ભાગનો પહેલો ખંડક સમાપ્ત થયો.

રાજકોટપુરા.

ગોકુલદાસ નાનજીભાઈ ગાંધી.

સત્યાગ્રહ—એક સંવાદ.

૧

સત્યજેવી—સત્યાગ્રહી પહાણા વીર પુત્ર ! તું તારા સત્ય ધર્મનું નિરૂપણથી પ્રાલભ કર. જે પરમપવિત્ર ધર્મ શ્રી વીર પરમાત્માએ પ્રરેષેલો છે તે જ સત્યધર્મ તે ગ્રહણ કરેલો છે—વીરે રાત્ર્યપાટ છોડી, એક મહાન તપસવી તરીકે રહી બાર વર્ષ સુધી અધોર પરીવહો સહન કરી દૈવલ્ય પદની પ્રાપ્તિ કરી; તે વીરનો વીરધર્મ છે. કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યા પછી સમવસરણમાં ખીરાજ દેશના રૂપી અમૃત ધારાઓ વરસાવી અનેક ભવ્ય જીવોને પ્રતિભોધ્યા, તે વીરનો સાત્વિક ધર્મ છે. વીરના વીર અને સાત્વિક ધર્મમાં નથી મતભેદ, નથી પક્ષાપક્ષ, નથી મમત્વભાવ કે નથી અહંભાવ. ફક્ત સ્વ અને પરના આત્માના ઉદ્ધાર માટે શ્રી વીર ભગવાને જે સીધી સડક બાંધી છે તે સડક ઉપર રહી તું ગતિમાન થા.

સત્યાગ્રહી—માતૃશ્રી ! આપનું કહેવું વાસ્તવિક છે, પણ અંધ શ્રદ્ધાવાળા યુગે મને મુંઝાવ્યો છે, મારા કાર્યક્રમને તોડી મને હેરાન કરવાની અનેક યોજનાઓ રચી છે. છતાં હુંતો આપ જેવી પવિત્ર દેવીની સહાયતા મળે તો જ અડગ ઉભો રહી શકીશ.

સત્યજેવી—વત્સ ! તું વીરનો પુત્ર હોવાથી ડરપોક નથી એવો મને ખાતરી છે, છતાં પણ તને કંઈ હું કે કોઈ પણ અવસરે એવા અંધ શ્રદ્ધાળુ દુરાગ્રહીઓથી તારે શેષ માત્ર પણ ડરવાનું નથી. વાદો અને પ્રતિવાદો, સ્પર્ધા અને પ્રતિસ્પર્ધા, વાસ્તુ-દેવ અને પ્રતિવાસ્તુદેવ સાથે જ હોય એ કુદરતનો કાયદો છે, પણ અંતે સત્યનો જ જય છે. જોને ! પૂર્વકાળમાં કેટલાક કદાગ્રહીઓનું એટલું બધું જોર હતું કે દ્વાધર્મનો સમુજગો નારા કરવા ઉભા થયા હતા. બીચારા નિરપરા-

ધી અનાય પશુઓનો લાખોની' સંખ્યામાં યજ્ઞોમાં તેમજ બીજાં અકાર્યોમાં વધ થતો હતો, તે વધ આપણા વીર પરમાત્માએ અટકાવ્યો, એટલુંજ નહીં પરંતુ કદાચહીઓને પ્રભોધી પોતાના જ કર્યા. તું પણ એજ વીરનો પુત્ર હોવાથી તેમના પગલે ચાલ્યો જા. તારી સત્યતાના પ્રભાવથી કદાચહીઓ પણ સત્ય સમજવા શીખશે એટલું જ નહીં પણ અત્યારે તને જે તુચ્છકારે છે તે તારાજ થશે એમ તારે ખાત્રીથી માનવાતું છે.

સત્યામહી—માતૃશ્રી ! હું મારૂં સત્કાર્ય કર્યું જ નહીં પરંતુ વિપત્તિ સહજ જરાળા અટકાવવા પ્રયત્નશીલ બનું તેમાં તો મને ઉત્સાહ વધે છે પણ આતો અમૃતમાંથી વિષ પ્રકટેલું બાળી મારા ચિત્તને કાંઈક ખેદ ઉપજે છે તેનું શું ?

સત્યદેવી—અમૃત અંદર વિષ હોતું જ નથી અને કદાચિત્ બાહિર દૃષ્ટિથી તને વિષ સમજાતું હોય તો એ તારી દૃષ્ટિની જ ખામી છે. મેં તને પ્રથમ જ કહેલું છે કે વીરના ધર્મમાં નથી મતભેદ, નથી પક્ષપક્ષ, નથી મમલભાવ, કે નથી અહંભાવ; અને કદાચિત એવો ભાવ કોઈ દર્શાવતું હોય તો તે વીરનો ધર્મ નથી. એલ, હવે તારે કંઈ કહેવાતું છે ?

સત્યામહી—જ્યારે એમ છે ત્યારે અત્યારે આ સેંકડો વાડા યાના? અને દરેક વાડાવાળા પોતાની ગાયોને પોતાના જ વાડામાં પુરી રાખવા અનેક તરેહની ગડમથલ ચલાવે છે તે શું ?

સત્યદેવી—વહાલા ! એ વીરે બોધેલા ધર્મના નહીં, પણ આપમતિ અને અહંભાવવાળા ગાવાળોના વાડાઓ છે. તેઓ એમ ધારી બેઠા છે કે મારું તે સાચું પણ તારું તો સાચું તે મારું એમ સમજીને જ આગળ વધવાતું છે વળી તે સેંકડો વાડા તરફ તું દીવ્ય દૃષ્ટિ નાંખીશ તો સાફ જણાશે કે એ સર્વે વાડાવાળાનાં પગલાંઓ હાથીના પગલાંની પેઠે વીરના પગલામાં જ સમાધાન થાય છે તો પછી તારે કોઈપણ પ્રકારનો પક્ષપાત રાખવાની જરૂર રહેતી નથી.

સત્યામહી—માતૃશ્રી ! મારો આશય લેશમાત્ર પણ પક્ષવાદી નથી પણ મારા ધર્મબુદ્ધિઓ નકામા પક્ષવાદમાં પડી અનેક તરેહના ઝગડાઓ મચાવે છે, આપસ આપસમાં વૈરભાવ ઉત્પન્ન કરે છે, કોર્ટ ચડી સાબો શ. ની દર વર્ષે બરબાદી કરે છે અને એ કેસ પના બોગે કુલ સંપ્રદાયનું જીવું વાળવાને તૈયાર થાય છે તે જ ખેદકારક બીના છે.

સત્યદેવી—વત્સ ! આવા મમલભાવવાળો પવન અત્યારે કાંઈ નવીન વાતો નથી. અનાદિથી તાર્યાજ કરે છે. હરત અને બાહુબળજીને આ મમલ ભાવ એક વખત લાગુ પડ્યો હતો. પાંડવ કૌરવે પોતાના લાખો વીર યોદ્ધાનો કુરુક્ષેત્રમાં ભોગ આપ્યો હતો, રંક વણિકે વણિકપુત્રનું પતન કરાવ્યું હતું, જયચંદ્રે આર્ય માતાને સુસલમાનોના હાથમાં સોંપી હતી, માધવે ગુજરાતનું નિકંદન કદાચું હતું, મદમદગીરજનવી, શાહજુદિન ઘોરી, અલાઉદ્દીન ખુની અને દિંડુ ધર્મને ઝેર કરનાર ઔરંગઝેબમાં આજ પવન વાગ્યો હતો, તપગચ્છ વાળે ખરતર

ગમ્મના. અને ખરતર વાળાએ તપગમ્મના ધિલાલેખો બુ'સાવ્યા હતા, તે બધી આવાજ પ્રકારનો મમત્વ ભાવ. એથી દરેક વ્યક્તિને પાછળથી ધણું ધણું સોસવું પડ્યું હતું અને અત્યારે પણ તે આપણને સોસાવે છે, પણ ધીરજ રાખ, સ્વરમ રાશિ ગ્રહ ઊતર્યો છે જેથી તારા સંપ્રદાયના કલ્યાણનો વખત નજીક આવ્યો હોય એવો ભાસ દષ્ટિમાં આવે છે. બે ! તારા સે'ક્રેડા વાડાતું ત્રણ વાડામાં બંધારણ આવી ચુક્યું છે. અધિષ્ઠાતા કૉન્શરન્સ દેવી, એ ત્રણ વાડામાં વારા ફરતી વિચરે છે. અધિષ્ઠાતા દેવીના ઉત્સાહી ઉપાસકો તનમન અને ધનના આનંદ મોજેથી તેની સેવા બળબે જાય છે તો તારા મનોરથ શ્વેતભૂત ધારી એમાં સંશય રાખીશ નહીં.

સત્યાગ્રહ—માતૃશ્રી ! એ ત્રણે શ્રીરક્ષાના સરળ સાક્ષરો તો કુલ સંપ્રદાયને નહીં પણ આખી જગતને એક રૂપે નીહાળે છે. આખાજગતનું બહું કરવાના વિચારો ધરાવે છે પણ ફેટલાક નિરક્ષર ગાયો, ફેટલાક નિરક્ષર ગોવાળો અને ફેટલાક નિરક્ષર ઘેડાંઓ સામાં ધીંગડાં બરાબી પોતાના મમત્વ ભાવનેજ વધાર્યેજ જાય છે. ધર્મ એ શું ચીજ છે તેનું જ્ઞાન નથી. વાડા અને કુસંપ વધારવો એ તેમનું લક્ષ મિત્તુ છે ધર્મના બહાને અવળે રરતે લાખે શુ. ની બરબાદી કરી નામના વધારવી એ તેમનો મુજ હેતુ છે. પોપટ પ્રમાણે કાંઈ પણ હેતુ સમજ્યા વગર ગુપ્ત ક્રિયાકાંડમાંજ ઉદાર છે એજ તેમનો ધાર્મિક સિદ્ધાંત છે. વગર સારવારે પાંજરાપોળોમાં પડ્યોએને ગોંધી રાખવા એ તેમનો દયા ધર્મ છે. એક ટંકના જમણવારમાં હળરો શ. ઉડાડવા એ તેમનું સ્વામિવાત્સલ્ય છે. મોટા ખર્ચે જામણાંઓ જામવવાં એ તેમનું જ્ઞાન દાન છે, આડંબર અને પક્ષવાદથી મોટા ખર્ચે વરધોડા ચડાવવા એ તેમના મતે શાસનની શોભા છે, અને એવા બીજા અનેક પ્રકારના મમત્વ ભાવે તેમનાં હૃદય એવાં કોર બનાવ્યા છે કે કુસંપ અને વાડા વધવાથી સમાજનું સલા-નાશ વાળે છે છતાં તેમાં તેઓ પાપ માનતા નથી. ધર્મના બહાને હળરો શ. ઉડાડનારા, અધર્મથી નાણાં જામવવામાં પાપ માનતા નથી. પોપટીઆ યાત્રીઓ ધર્મ બહાને છર્પા, વેર ઝેર વધારવામાં પાપ માનતા નથી. પાંજરા-પોળમાં ગોંધનારા યાત્રી રક્ષણ કરનારા પોતાના કે પોતાના જાતબાધઓને વેચવામાં વેચાવવામાં કે ખરીદ કરી ફાંસીને લાકડે લટકાવવામાં પાપ માનતા નથી. વ્યાખ્યાનમાં હાજી હા કરનારા, પ્રભુ પાસે નાયનારા અને તીર્થ યાત્રા-ઓમાં શરનારા સો સો વરસના છુટ્ટાઓ પોતાની વિષય વૃત્તિને કાચુમાં રાખી ચક્રતા નથી અને પૈસાના તોરમાં ખાર વરસની બાળકીને કારાગ્રહે નાંખવા જરાપણ પાછી પાની કરતા નથી અગર તો એવાઓને કોઈ અટકાવવા પણ પ્રયત્ન કરતા નથી જેથી ધણી જાણના જગડેલો બવ આપણે નજરે નજર જોઈએ છીએ પણ તેમાં પાપ માનતા નથી, એક ટંકમાં હળરો શ. ઉડાડી જમાડનારા પોતાના નિરાશ્રીત ધર્મ જન્મુઓને ધકકો મારવામાં પાપ માનતા નથી. જામણા જામવનારાઓ જ્ઞાન ઝંઘોળો ગ્રાધધી ભોગ ચએલો જ્ઞેવામાં પાપ માનતા નથી, મોટા વરધોડા કદાડી શાસનની શોભા વધારનારા પોતાના

નિર્દોષી ધર્મજન્યુઓને રક્ષણતા રખડતા કે જૂએ મરતા જોવામાં પાપ માનતા નથી, ન્યાતના શેઠીઆઓ બની ન્યાયને બદલે અન્યાય, દયાને બદલે જોર જીલમ અને ગરીબોને કચરડી તેનું લોહી પીવામાં પાપ માનતા નથી, વિધવાઓ તરફ દયા દૃષ્ટિ રાખવાને બદલે તેમને રહેંસી મારવામાં પાપ માનતા નથી. માતૃશ્રી ! આપણા સમાજના શ્રીમંત શેઠીઆઓમાં કેટલાએકનાં મગજ એવા તોરથી ભરેલાં છે કે પોતાને જૈન નોકર તરફ તો અણગમોજ હોય છે; પોતાની માલેકીવાળા ખાતામાં અણગમો ખતાવે છે એટલુંજ નહીં પણ પોતે જે ધાર્મિક સંસ્થાના ખાતામાં મેનેજર ટૂંટી તરીકે કામ કરતા હોય તેવા ખાતાઓ કે જે કુલ જૈન સંઘની માલેકીના છે તેમાં પણ જૈનોને ગોઠવવા અણગમો ધરાવે છે; જૈન ધાર્મિક સંસ્થાના લાભો રૂ. ના ફંડ તેમના હાથમાં છે અને જો ધારે તો એ નાણાંથી વેપાર ખીલવી, દેશનો અને પોતાના સીંગતા જન્યુઓનો ઉદ્ધાર કરી શકે તેમ છે પરંતુ એ વાત તેમને ગળે ઉતરે તેમ લાગતું નથી. એવાં નાણાંથી પરધર્મીઓ, પરદેશીઓ ઘણો લાભ ઉત્પન્ન કરી તેના બદલામાં માત્ર નજીવી જેવી વ્યાજની રકમ આપે છે અથવા ક્યારેક બેઠાવાળા દેવાળાં દાઢી સમુજમાં કુખાવે છે છતાં તેઓ પોતાનો કંડો છોડતાજ નથી.

નીંગાળા તા. ૧૫-૫-૧૬-

લગવાન વલ્લભ શાહ.

બન્ને ધાર્મિક હરીફાઈની પરીક્ષાના અભ્યાસક્રમમાં સુધારો.

૧ પુરૂષ વર્ગની પરીક્ષાનાં અભ્યાસક્રમમાં.

ધોરણ ૨ જી. અ.

જીવવિચાર તથા નવતત્ત્વ પ્રકરણ—(શ્રી ભીમશી માણેકવાળાં પુસ્તકો.)

ધર્મશિક્ષા—આવક ધર્મ સંબંધી વિભાગ.

ધોરણ ૨ જી. વ.

નવતત્ત્વ, નવસ્મરણ અર્થ સહિત—(શ્રી ભીમશી માણેકવાળાં પુસ્તકો.)

દેવવંદન-ગુરૂવંદન સાખ્ય—(શ્રી વેળીચંદ સુરચંદ અથવા શ્રી ભીમશી માણેકવાળા પુસ્તક અર્થ, સમજણ તથા હેતુપરક.)

૨ બાઈ રતન—શ્રી જૈન ધાર્મિક હરીફાઈની પરીક્ષાના અભ્યાસક્રમમાં.

કન્યા તથા સ્ત્રીઓના ધો. ૧ લા માં—એ પ્રતિક્રમણની જુદા રાખેલ છે તે તપઃગચ્છ માટે ધી જૈન એવરર મંડળવાળા જુદા તથા વિધિ પક્ષવાળા માટે શ્રી ભીમશી માણેકવાળા જુદા.

સ્ત્રીઓના ધો. ૫ મામાં અ વિભાગમાં તત્ત્વાર્થ સૂત્ર છે તે રાવલ એસિયારીક સોમાઈનું.

બાકીનું આ અંકમાં આપવામાં આવ્યું છે.

દશમી શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સની બેઠક વખતે ભરેલી રકમ વસુલ આબ્યાની વીગત,

નં.	નામ.	રામ.	કેળવણીકંડ.	નિભાવકંડ.	સુકૃતભંડારકંડ.	કુલ.
૧	ડૉ. બાલાભાઈ મગનલાલ વડોદરા		૫૦૦	૫૦૦	૧૦૦	૧૧૦૦
૨	સા. કુરબાળ દરશીની કું.					
	દ. ચામજી લધાભાઈ મુંબઈ		૨૦૦			૨૦૦
૩	શેઠ મણીભાઈ શેઠજીભાઈ	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૪	શેઠ રતનચંદ તલકચંદ માસ્તર	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૫	શેઠ સાંતિદાસ આચારજી	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૬	શેઠ કદમાણચંદ શોભાગચંદ	"	૫૧	૫૧		૧૦૧
૭	શેઠ આણંદજી પુરુષોત્તમ ભાવનગર		૫૧	૫૧		૧૦૨
૮	શેઠ મોતીલાલ મુળજી મુંબઈ		૫૧	૫૧		૧૦૨
૯	શેઠ મોહનલાલ હેમચંદ	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૧૦	શેઠ રતનજી જીવણદાસ	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૧૧	એક શુદરથ	"	૫૦		૫૦	૧૦૦
૧૨	શેઠ જ્ઞાતમચંદ હીરજી	"	૫૧	૨૫		૭૬
૧૩	શેઠ હરખચંદ કપૂરચંદ	"	૫૧	૧૫		૬૬
૧૪	શેઠ ભાઈચંદ અમુલખ	"	૩૧	૨૫		૫૬
૧૫	શેઠ કસ્તુરચંદ રૂપચંદ	"	૩૧	૨૫		૫૬
૧૬	શેઠ યાગજી ધરમશી	"	૩૧	૨૧		૫૨
૧૭	શેઠ લાલજી કાકરશી	"	૫૧			૫૧
૧૮	શેઠ તેજીભાઈ ડાયા	"	૫૧			૫૧
૧૯	શેઠ સોમચંદ જ્ઞાતમચંદ	"	૦	૦	૫૧	૫૧
૨૦	શેઠ કેશવજી મેધજી	"	૫૧			૫૧
૨૧	શેઠ સુનીલાલ નહાનચંદ	"	૨૫	૨૫		૫૦
૨૨	શેઠ નાગજીભાઈ મોતીચંદ	"	૨૫	૨૫		૫૦
૨૩	શેઠ અમુલખ જીવણચંદ	"	૨૧	૨૧		૪૨
૨૪	શેઠ ઈંદ્રજી મુંદરજી	"	૨૧	૨૧		૪૨
૨૫	શેઠ રવચંદ ઉજ્જમચંદ	"	૨૧	૨૧		૪૨
૨૬	શેઠ વીરચંદ કૃષ્ણજી પૂના		૨૫	૧૦		૩૫
૨૭	શેઠ કુલચંદ તેમીચંદજી યાગજી હૈદરાબાદ		૧૫	૧૫	૫	૩૫
૨૮	શેઠ લક્ષ્મીચંદ ખેંગાર મુંબઈ		૨૧	૧૦		૩૧
૨૯	શેઠ ખેમજી ખેરાળ મુંબઈ		૨૫૧	૦		૨૫૧
૩૦	શેઠ મળચંદ શોભાગમલ	"	૨૫			૨૫
૩૧	શેઠ કુલચંદ વેલજી	"	૦	૦	૨૫	૨૫

૩૨ શેઠ રાયચંદ મોતીચંદ મુંબઈ		૨૫	૨૫
૩૩ શેઠ લાલજી ભારમલ	"	૨૫	૨૫
૩૪ શેઠ લાલજી પુનશી	"	૨૫	૨૫
૩૫ શેઠ ઘેલાભાઈ ગણુશી	"	૨૫	૨૫
૩૬ શેઠ કાનજી મણુશીની કું	"	૨૫	૨૫
૩૭ રા.રા. લખમશી હીરજી મેશરી	"	૨૫	૨૫
૩૮ શેઠ ટાકરશી દેવશી	"	૧૫	૧૦
૩૯ રા.રા. સારાભાઈ મગનલાલ	"	૧૧	૧૧
૪૦ એક ગૃહસ્થ	"		૨૧
૪૧ શેઠ કુરશી વસાયા	"	૨૧	૨૧
૪૨ શેઠ નરશી જાદવજી	"	૧૦૧	૫૧
૪૩ શેઠ રતનજી ત્રીકમજી	"	૧૫	૧૫
૪૪ શેઠ પુરષોત્તમ નાગરદાસ અમદાવાદ	"	૧૫	૧૫
૪૫ શેઠ મનસુખલાલ લક્ષુભાઈ મુંબઈ	"	૧૫	૧૫
૪૬ શેઠ દેવજી પદુ	"	૧૫	૧૫
૪૭ રા.રા. વેલજી આણંદજી	"	૧૫	૧૫
૪૮ શેઠ નાનચંદ ગુલાબચંદ	"	૫૧	૫૧
૪૯ શેઠ કાનજી રવજી	"	૧૧	૧૧
૫૦ શેઠ લખમશી ખેતશી દલાલ	"	૧૧	૧૧
૫૧ શેઠ માણેકલાલ પરશોત્તમ	"	૫	૫
૫૨ શેઠ મદનજી કચરાભાઈ	"	૫	૫
૫૩ ડૉ. પોપટલાલ લક્ષુભાઈ અમદાવાદ	"	૧૦	૧૦
૫૪ રા.રા. કાનજી કરમશી મુંબઈ	"	૧૦	૧૦
૫૫ શેઠ જીવજીલાલ લક્ષ્મીચંદ	"	૫	૫
૫૬ રા.રા. ન્યાલચંદ લક્ષ્મીચંદ સાદરા	"	૫	૫
૫૭ શેઠ હીરજી ઉમરશી મુંબઈ	"	૧૦	૧૦
૫૮ શેઠ હંસરાજ મુળજી	"	૧૦	૧૦
૫૯ શેઠ પુળા દાકરશી	"		૧૦
૬૦ શેઠ મગનલાલ જેવંત	"	૫	૫
૬૧ બાણુ કિર્તીપ્રસાદ વકીલ મીરત	"	૫	૫
૬૨ શેઠ હેમચંદ પ્રેમચંદ મુંબઈ	"	૫	૫
૬૩ શેઠ શીવજી વાલજી	"	૫	૫
૬૪ શેઠ ખીમજી કેશવજી	"	૫	૫
૬૫ શેઠ દેવજી જેઠા મુંબઈ	"	૫	૫
૬૬ શેઠ માણેકલાલ હરખચંદ	"	૫	૫
૬૭ બાણુ અચળસિંહજી આગ્રા	"		૪
૬૮ બાણુ દયાળચંદજી જોધપુર	"		૪
૬૯ શેઠ મુનીલાલ દીપચંદ પૂના	"		૨૧

દશમી શ્રી જૈન જ્યોતિર્બર કોન્ફરન્સ વખતે ફંડમાં બરેલી રકમ આવવી ખાકી છે તેનું લીસ્ટ.

નં.	નામ.	ગામ.	કેળવણીફંડ.	નિકાવફંડ.	સુકૃતમંડારફંડ.	કુલ
૧	શેઠ જીવજીયંદ ધરમચંદ	મુંબઈ	૫૧	૫૧		૧૦૨
૨	શેઠ દલસુખભાઈ વાડીલાલ	"	૫૧	૫૧		૧૦૨
૩	વોલંટીઅરોતરદ્વીપ મણીલાલ	"			૧૦૧	૧૦૧
૪	શેઠ એલકભાઈ નીમજી	"	૫૧	૨૫		૭૬
૫	શેઠ લાલભાઈ કલ્યાણભાઈ	"	૩૭૫	૩૭૫		૭૫
૬	શેઠ મણીલાલ સૂરજભલ	"	૨૫	૨૫		૫૧
૬	શેઠ નાગરદાસ રણછોડ માંગરોળ		૨૫	૨૫		૫૦
૭	શેઠ મણીલાલ મોદમચંદ મુંબઈ		૨૫	૨૫		૫૦
૮	રા. રા. મધુમજી બજુશાળી દોલ્હી		૨૫	૨૫		૫૦
૯	શેઠ પાશવીર મુળજી સોડાયા મુંબઈ				ફક્ત વ્યાજવાપરફંડ ૫૦	૫૦
૧૦	શેઠ કુલચંદજી ગુલેશ્વર દુલોદી		૧૫	૧૫		૩૦
૧૧	વકીલ છોટાલાલ ત્રીકમલાલ વીરમગામ		૧૫	૧૦		૨૫
૧૨	શેઠ પોપટલાલ ગુલાબચંદ વાવ		૧૦	૧૦		૨૦
*૧૩	શેઠ છોટાલાલ રૂપચંદ		૧૦	૧૦		૨૦
૧૪	શેઠ વાડીલાલ ત્રીભોવન અમદાવાદ		૧૫			૧૫
૧૫	શેઠ કેશવલાલ હમનલાલ ગોધાવી		૫		૫	૧૦
૧૬	શેઠ ચંદુભાઈ ઉમાજી બારડોલી		૧૦			૧૦
૧૭	શેઠ દામજી માવજી મુંબઈ		૧૦			૧૦
૧૮	શેઠ નાગરદાસ હરગોવીંદ ખેડા		૫			૫
૧૯	શેઠ અરબજી નથુ મુંબઈ		૫			૫
૨૦	શેઠ કલ્યાણચંદ નગીનચંદ	"	૨૧	૨૧		૫

કુલ ૩૯૧૧ ૩૧૨૧ ૧૫૬ ૮૬૨

૨૧ સા. હીરબાઈ પદમશી હ. શેઠ મેઘજી હીરજી જંધાણીએ મુનિવર્ધિટી અને જૈન સાહિત્યમાં રૂ. ૧૫૧) આપવા કહેલા છે.

* ગામ તથા દેશાણુનો પતો નથી.

કેળવણીફંડના મેંબરોની ફીના રૂ. ૫ પ્રત્યે સને ૧૯૧૬ ની સાલના વસુલ આવ્યાનાં નામ.

૧ શેઠ મોહનલાલ મગનલાલ મુંબઈ.	૨ બાલુ પૂરણચંદજી નાદર કલકત્તા
૩ શેઠ મચંદ એલજીભાઈ પાલજીપુર	૪ શેઠ બાલચંદ લીરાચંદ માત્રેગાંવ
૫ શેઠ મુનીલાલ વીરચંદ મુંબઈ	૬ રા. પોપટલાલ લલુભાઈ અમદાવાદ.

જનસમાજને ફાયદાકારક ચેતવણી.

હજારો ગ્રાહકોની ખાત્રીવાળો ૮૦ વરસથી સંપુર્ણ ખાન પામેલી અને
લેરોસાદર ચોખ્ખા ચાંદીના દાગીના વેચવાની જુનામાં જુની પેઢી.

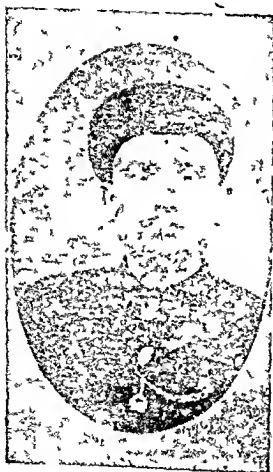
ગ્રાહકોને ખાસ અગત્યની સૂચના.

અમદાવાદના બજારમાં આજકાલ

ચાંદીનાં દાગીના વેચનાર અનેક વેપા-
રીઓ છે. છતાં અમારી દુકાનમાં દરેક
જાતના દાગીના ખાસ જરૂરીથી ગણેલી
તથા ધુવ્વરીઓ ખાંધવાનો વાળો તે પણ
ચોખ્ખી ચાંદીનો પાછો ગેર ટીકીજ આ-
પવામાં આવે છે લાવમા ઠગાવાની
ખીલકુલ ધાસ્તી રહેતી નથી માટે એક-
વાર પધારવા વિનંતિ છે.

ચોખ્ખી ચાંદીના દાગીના-

બનાવનાર તથા વેચનાર

પંચાલ ભૂલાભાઈ હીરાચં

કે. માંડવીની પોળમાં લાલાભાઈની પોળમાં ધર

શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર કોન્ફરન્સ હેરલ્ડ.

Jaina Shvetambara Conference Herald.

પુ. ૧૨ અંક ૭. વીરાટ ૨૪૪૨. અસાહ, સં. ૧૯૭૨. જુલાઈ, ૧૯૧૬.

અમૃત વૃષ્ટિ.

અમૃત આકાશમાંથી ઉતર્યો રે લોલ
સ્વર્ગીય થતુ અહીં સાકાર ને—અમૃત.
મંદમંદ સમીર શીતળ વાય છે રે લોલ
વોજ કરે અતિ ચમકારને—અમૃત.
ચારે દિશેથી અંહી લેગા મળી રે લોલ
અક્ષ રચે ગોઠી એકાકારને—અમૃત.
આંખાનાં કુંજમાં ડાચલ કુદે રે લોલ
આનંદે કરતી 'કુહુ' કારને—અમૃત.
હૃદયમાં નિમગ્ન મયૂર નાચતારે લોલ.
કળા કરી કરે 'મિહુ'કારને—અમૃત.
વિરમી ચક્રેરી સુખ શાંતિમારે લોલ.
મટયો આજ ખ્યાસીનો પોકારને—અમૃત.
પપૈયોય પીને 'પીહુ' બેલીનેરે લોલ,
વિરહી હૃદય ભરે વિકારને—અમૃત.
ગરને ગડગડે અતિ ચોરથીરે લોલ
બોમ ધરા થતા એકાકારને—અમૃત.
અમૃતની રેલઉલ વિશ્વમાં રે લોલ
વિશ્વ થતુ અમૃતાકારને—અમૃત.

સ્નેહાળ પ્રિયા.

'પ્રિયતમ પ્રિયતમ' વદી પ્રભાતને પ્રગટાવે
 સહુઆનિહક-લોજનની સગવડ સચવાવે
 'પ્રિય બહેલા આવજો' એમ કહેતી વળાવે
 પ્રમદા પ્રીતિ પદ્મ પરાગ પૂર્ણ પ્રસરાવે
 મુણી આવતો હસતી સ્વાગતવા આવે
 મુખ શાંતિદાયક ઉપાય સર્વ વસાવે
 મધુ મધુરી ગોષ્ઠ કરી યાક ફીકર વીસરાવે
 પ્રમદા પ્રીતિ પદ્મ પરાગ પૂર્ણ પ્રસરાવે
 ગૃહકાર્ય કુશળ વ્યવહારે ન ખામી બતાવે
 પતિનાં મુખ શાંતિ કાળ દેહ કષાવે
 સદા સદગ હૃદયથી આશાતુર્ત ઉઠાવે
 પ્રમદા પ્રીતિ પદ્મ પરાગ પૂર્ણ પ્રસરાવે
 મન મલીન મદન મદમાં મચીને મરડાવે
 તન તપે તત્કાલ તીવ તાપથી ત્યારે
 સ્વજન-સુદમ સ્નેહને સ્પષ્ટપણે સમજાવે
 પ્રમદા પ્રીતિ પદ્મ પરાગ પૂર્ણ પ્રસરાવે

—કૃત્ય,

તંત્રીની નોંધ.

૧ જૈન ઇતિહાસ સામગ્રી—જૈન ઇતિહાસની કેટલી જરૂર છે તે હવે સમાજને મસજવા લાગ્યું છે, તે માટે વિધિવિધ પ્રયત્નો થાય છે, તેની નોંધ લેતાં અમને આનંદ થાય છે. શિલાલેખો પણ ઇતિહાસ સામગ્રી છે તેના સંખ્યા ડૉન્ટરન્સ તરફથી સંગ્રહ પ્રસિદ્ધ કરવાનો હોતો તે હવે વિચાર અમલમાં આવ્યો નથી ત્યાં તો—

૧. કલકત્તાના બાબુ પુરણચંદ્ર નંદાર એમ. એ. ખી. એલ. તરફથી શિલાલેખો 'જૈન લેખ સંગ્રહ' છપાય છે કે જેનાં ૧૪૪૫૫ હાલ છપાયો છે, અને તે સિવાય ૮ પેટા લેખોમાં છપાય છે. આમાં કેટલાક ઉપયોગી છે અને કેટલાક તદ્દન નવા છે. છપાઇના ટાઇપ ને પદ્ધતિ સ્થૂળીય નથી પણ પ્રયાસ સ્તૂત્ય છે.

૨. પ્રસિદ્ધ જૈન સાક્ષર શ્રીમત મુનિ મહારાજની જિનવિજયજી તરફથી 'પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહ' સંપાદિત થઈ છપાય છે. તેમાં આપેલ ચાર દોર્મ એટલે ૧૪૪૫૫

છપાયેલાં જોવાં પછી કહેવામાં ડોષ જનતો વાંધો નથી કે કાર્ય ધણું સુંદર, રમણીય અને પ્રાચીન તત્ત્વથી પૂર્ણ છે. આ છપાવવા માટે વડોદરાના એક સારા પ્રેસમાં ગોઠવણ થઇ છે અને મહિનામાં ૧૦ થી ૧૫ ફોર્મ તૈયાર થશે. તેમાં પ્રથમ તો બધા લેખો મૂળમૂળ રૂપે છપાશે. આ લેખો અત્યાર સુધીમાં અંગ્રેજી પુસ્તકો જેવા કે એપિગ્રાફિક ઇન્ડિકા, આર્કિઓલોજિકલ ખાતાના જૂના અને નવા રીપોર્ટો, સોસાયટીનાં જર્નલો આદિમાં છપાયેલા છે તે અને બીજા ઉક્ત મુનિશ્રીએ સંગ્રહેલા છે, તે છે—અને પછી તે બધા લેખોનો સાર અને ઉપયોગી ટાંચણ હિન્દી યા ગુજરાતી બાષામાં આપવામાં આવશે એવો પ્રબંધ હમણાં રાખવામાં આવ્યો છે. આ ક્રમ ધણો અનુકૂળ છે અને લેખોનો જે સાર મુનિશ્રી આપવા ઇચ્છે છે તે આશા છે કે ધણો ઉપયોગી અને સુંદર થશે. આ સિવાય ખાસ આનંદદાયક બિના એ છે કે ‘આર્કિઓલોજિકલ સર્વેનાં દક્ષિણ વિભાગના સુપ્રિન્ટેન્ડન્ટ થીપુકત ડી. આર્. બાંડારકરે પણ આ કામમાં સાહાય્ય આપવા ઇચ્છા દર્શાવી છે અને પોતાની ઑફીસમાં જૈન શિલાલેખો કે, જે પ્રકટ નહીં થયા હોય તેવા ‘સુનિશ્રીને મોકલી આપ્યા છે. એમના લેખોમાંથી કેટલાક તો બહુ ઉપયોગી અને મહત્ત્વના છે. પ્રારંભમાં તો બધા શિલાલેખો પાપાજીની પ્રતિમાઓના લેખો જ વિભાગ રાખવામાં આવશે. પછીથી ધાતુની પ્રતિમાઓના લેખો આપવાનો વિચાર રાખવામાં આવ્યો છે. કે જે ધાતુપ્રતિમાના લેખોનો સંગ્રહ મુનિશ્રીએ કરેલો તેની સંખ્યા પાંચસો લગભગ છે. આ સિવાય અમેએ રા. રમણિકલાલ મગનલાલ મોદીએ આપેલા લેખો લખેલા તે તથા રા. કેશવલાલ પ્રેમચંદ મોદી બી. એ. એલ એલ. બી. વડીલ અમદાવાદ તરફથી મળેલા છ ફોટા આયુષરના મોકલી આપ્યા છે. આ રીતે મુનિમહારાજને તથા શ્રાવકો જેની પામે શિલાલેખોની નકલો હોય યા જે કરાવી શકે તે તેમના પર મોકલાવી આપશે.

(૩) જૈન પ્રશસ્તિ સંગ્રહ—ઉક્ત મુનિશ્રીએ પ્રાકૃત સંસ્કૃત પ્રશસ્તિઓ છપાવવા માટે એકત્ર કરી છે અને યોગ્ય સમયમાં પ્રેસમાં અપાશે. આ પ્રશસ્તિઓ પીટર્સનના રીપોર્ટો અને કિલ્હોનીના તેમજ બાંડારકરના રીપોર્ટોવાળી અને બીજી મુનિશ્રીએ સંગ્રહી છે તે બધી એકજ પુસ્તકમાં આવવા લેવાર છે કે જેથી જોનારાઓને બધે ઠેકાણે શ્રદ્ધાં મારવા મટી જાય.

(૪) જૈન ઐતિહાસિક રાસ સંગ્રહ—આ સંગ્રહમાં ઉક્ત મુનિશ્રી ઐતિહાસિક રાસાઓ અને સ્તનાદિ પ્રગટ કરવાના છે અને તે છપાય છે.

(૫) વિજ્ઞાપિત ત્રિલેખી—આ પુસ્તક ઐતિહાસિક છે અને તે ઉક્ત મુનિશ્રીએ સંશોધિત કરી પ્રેસમાં છપાવી તૈયાર રાખ્યું છે. આ ગ્રંથ નવીન જ છે અને પ્રસ્તાવના પણ લંબાણથી લખવામાં આવશે આ સિવાય ઉક્ત મુનિશ્રી કુપારસકોપ વગેરે જે ત્રણ ગ્રંથો છપાવે છે. આ સર્વ પ્રપત્તો માટે અમે આ મુનિશ્રીના અખંડ અને અવિચ્છાત પરિશ્રમ અને ઉત્સાહ હૃદયપૂર્વક અભિનંદીએ છીએ,

હવે આ સંબંધે અમે કાંઈ સૂચના કરીશું તે એટલી જ કે—

૧. શિલાલેખો સંબંધી ચેતાંબરી અને દિગંબરી બંને જેટલાં મળે તેટલાં સર્વ સાથે સાથે છપાવવાં, તેમ જ બીજી શકે તો ચેતાંબરી અર્થે એકત્રિત કરી છપાવવાં અને સાથે સાથે દિગંબરી એકત્રિત યત્નાં હોય તે સર્વકરી તે કામ દિગંબરી સંગ્રહ ને છપાવવા

આપી દેવાં. 'સર્વ' ન બને તો ઉપયોગી અને પ્રાચીન હોય તેને પ્રથમ પદ આપવું. આમ બનશે તો તીર્થો સંબંધીના ઝઘડા ધણી સારી રીતે પતી શકશે, અને જૈન ઇતિહાસનાં અણુભોજાં અને અંધકારમાં પડેલાં અણુજનણ્યાં દાર ઉધડશે.

૨. દરેક પુસ્તક કે સંગ્રહમાં અનુક્રમણિકા વિસ્તારપૂર્વક અને વિવિધવાર આપવાનું ખાસ લક્ષમાં રાખવું.

૩. દરેક ગ્રંથ તૈયાર કરવામાં તે સંબંધી જેટલાં બને શકે તેટલાં પુસ્તકો, સાધનો નો ઉપયોગ કરવો ઉદાહરણ તરીકે ફ્રેંચ ડાક્ટર ગેરિનોએ છપાવેલ જૈન બિબ્લિઓગ્રાફી અને શિક્ષણોની રેપર્ટરી, ક્રીર્ષિકૌમુદી (મુંબઈ ગવર્નમેંટ સંસ્કૃત સીરીઝ) માં આપેલા આણુગિરિ પરના શિક્ષણો, ઉબોધનાં પુરાતન કામો, ભાવનગર રાજ્ય તરફથી છપાવેલ બ્હુલરનો સંગ્રહ કે જે આત્માનંદ સમાની લાયબ્રેરીમાં છે તે વગેરે સર્વ કામે લગાડવાં ખપે છે.

છેવટે આવા આવા પ્રયત્નો અખંડ ચાલુ રહે એવું ઇચ્છીએ છીએ અને તેવા પ્રયત્નો સદા ગતિમાન રહે તે માટે જૈન ઇતિહાસને જ લગતું એક માસિક નીકળે તેવો સમય આવી લાગ્યો છે એમ અમે જણાવીએ છીએ.

૨ અંગ્રેજી ભાષામાં જૈન ધર્મ સંબંધી પુસ્તક—જૈન ધર્મ સંબંધી અંગ્રેજીમાં ધણાં ચોડાં પુસ્તકો છે તેથી હાલના જૈન યુવકો અંગ્રેજી બણવા સાથે પ્રાકૃતનું જ્ઞાન ન હોવાથી તેમજ સંસ્કૃતનું જ્ઞાન ઓછું હોવાથી વળી વિશેષે શૃદ્ધતા ધર્મ સંસ્કાર યથોચિત્ત ન પડવાથી અંગ્રેજીમાં લખેલાં પુસ્તકોના અભાવે જડવાદી બનતા જાય છે. આ સ્થિતિ અટકાવવા માટે જૈન ધર્મરસિક શ્રીમંતોએ અંગ્રેજીમાં વિદ્વાનો પાસે પુસ્તકો લખાવી જૈન તત્ત્વજ્ઞાનનો પ્રસાર જૈન શિક્ષિત યુવકોમાં તેમજ જૈનેતર પ્રજામાં કરવો ઘટે છે. જૈન ધર્મનું રીખાઈર્સન (Outlines of Jainism) એ નામનું પુસ્તક તૈયાર થાય છે એવી ખબર અમે આપી ગયા છીએ પણ તેના સંબંધમાં ૧૨ મી જુલાઈના ન્યુ ઇન્ડિયા પત્રમાંથી વિશેષ ખબર મળી છે તે નીચે આપીએ છીએ:—

The Cambridge University Press will shortly publish for the Jain Literature Society, a volume of *Outlines of Jainism*, by Mr. Jagmunderlal Jiani, president of the All India Jain Association, edited by Dr. F. W. Thomas, Librarian to the India office and president of the Jain Literature Society. The work is being issued in advance of a series designed to consist principally, but not exclusively of translations from authoritative texts, and presents in a modern compass a thorough exposition of the system and its terminology.

૩. જેસલમીર તથા બીજા જૈન બંડારો—બહુ આનંદની વાત છે કે શ્રીમંત વડોદરા સરકાર પોતાની હમેશની વિદ્યાર્થિયતા એક યા બીજી રીતે પ્રગટ કરી સાહિત્યનો સમુદ્ધાર કરવા પ્રત્યે તીવ્ર લાગણી ધરાવે છે. તેના પરિણામે પાટણના જૈન બંડારોની ફરિસ્ત કરવા આપણા જૈન સાક્ષર શા. ચિખનલાલ ડાલાભાઈ દલાલ એમ. એ. ને મોકલ્યા

હતા અને તેમણે પ્રવર્તક શ્રીમાન કાન્તિવિજયજીની સહાયથી સર્વ બંડારો તપાસી યોગ્ય હકીકત અને પ્રશસ્તિનો સંગ્રહ કરી એક રિપોર્ટ તૈયાર કરવાની સર્વ સામગ્રી મેળવી છે. આ રિપોર્ટ બહાર પડ્યે બહુ ઉમદા અને ઉપયોગી બાબતો જૈન ઇતિહાસને અંગે મળી આવશે તેમજ જૈન સાહિત્યની પ્રમાણતા ખ્યાલ આવી શકશે. આને અંગે કેટલાંક મહત્વનાં પુસ્તકો પણ શ્રીમંત સરકાર તરફથી બંહાર પડવાનાં છે અને તેમાંના એક ધનપાલપંડિત દ્વારા 'પ્રચીન કલા' નામનો પ્રાકૃત ગ્રંથ છે. આ ગ્રંથની એકજ પ્રત મળી છે અને તે યોગ્ય રીતે શુદ્ધ નહિ હોવાથી સંશોધિત કરવી મુશ્કેલ છે તો કાષ્ઠ પાસે તે હોય તો રા. દલાલપર મોકલવામાં આવશે તો તેનો ઉદ્ધાર થશે. રા. દલાલપર સરનામું 'સેન્ટલ લાયબ્રેરી, વડોદરા' છે.

ખીજી નોંધ લેવા લાયક ખીના એ છે કે આ માસમાં કે તુરંતમાં જેસલમીર અને મારવાર મેવાર અને માલવાના ઉપયોગી સ્થલો કે જ્યાં જૈન બંડારો આવેલા છે તેમાંના પુસ્તકોની શોધખોળ કરવા માટે રા. દલાલને શ્રીમંત સરકાર મોકલાવવાના છે તો આશા છે કે તે તે સ્થલના બંડારો જેવા તપાસવાની સર્વ અતુરૂણતા ત્યાંના સધેા તથા તે તે સ્થળે લાગવગ ધરાવતા આપણા પૂજ્ય મુનિવરો મેળવી આપશે. કૉન્ફરન્સ આફિસમાં રહેલી પંડિત હિરાલાલ હંસરાજ જેસલમેર બંડારની કરેલી ટીપો બધી રા. દલાલપર મોકલી આપવામાં આવી છે. જૈન સાહિત્યનો વિજય હો !

૪. 'પાટણની પ્રભુતા' અને જૈનો—આ સંબંધે અમે ગયા અંકમાં જે કંઈ જણાવ્યું છે તેપર લક્ષ્ય બેઝીએ છીએ. આ પુસ્તકના સંબંધમાં શું કરવું તે માટે જૂદા જૂદા મુનિરાજ અને શ્રાવક તરફથી અભિપ્રાય મળ્યા છે તે અમે ટીકાએ છીએ:—

અ. 'અમારા તરફથી તો એ પુસ્તક જ્યારથી જોવામાં આવેલ છે ત્યારથીજ કોઈ ઉપાય યોજવાની જરૂર છે (એમ) વિચારવામાં આવેલ છે તેમજ કેટલાક શ્રાવકોની સાથે વાત નીકળતાં પણ કહેવામાં આવેલ છે પરંતુ ઉપાય યોજવાવાળાના તરફથી કોઈ પગલાં બરવામાં ન આવે તો પછી ખીજી બોલીને કે લખીને શું કરે ?...આપણને યતો ગેર-ઈન્સાફ હકાવવાની કોશિસ કરવી આપણી ફરજ છે....."

જુનાગઢ ૨૮-૬-૧૬

વક્તા મુનિમહારાજશ્રી વલ્લભવિજયજી.

ખ. 'પાટણની પ્રભુતા' નામનું ચાર માસ પૂર્વે વાંચ્યું છે. તે સંબંધી તમારા અભિપ્રાય ને તત્સંબંધી પ્રવૃત્તિને અનુકૂલ છું. તમને યોગ્ય લાગે તેમ પ્રવર્તશો. આવી અનેક બાબતો છે. પરંતુ એક મંડલ આ દિશામાં કામ કરે એવું સ્થાપવું જોઈએ. સાધુઓ અને શ્રાવકો ભોગા રહી પરસ્પર સલાહથી આ વિષય માટે કામ કરે તેવું થવું જોઈએ. ચારે તરફથી મજબુત અવાજ હોય પ્રવૃત્તિ ધાય અને પૂર્ણપણે શાંતી શાંતિ તો જાહેરમાં આવવું ઠીક છે. સમાજના સાંકડા વિચારો વધવામાં એક તરફથી આડકતરી રીતે નિમિત્તતા વધે નહીં તે ધ્યાનમાં રાખીને કામ કરશો."

વિજયપુર ૪-૭-૧૬

—મુનિમહારાજશ્રી બુદ્ધિસાગરજી

ક. "પાટણની પ્રભુતા" નામનું પુસ્તક જનરાતીના માહક તરીકે મારા તરફ બેઠાં આવેલું છે તથા તે પુસ્તક મેં પુરેપુરું વાંચેલું છે અને તે ઉપરથી મને જે વિચાર થયા છે તે નીચે પ્રમાણે છે:

૧ કાષ્ઠપણુ રાજ્યમાં કાષ્ઠપણુ વ્યક્તિ અથવા કાષ્ઠપણુ ધર્મવાળાની પ્રબળતા યાચ ત્યારે તેના સામે ધર્મીથી કે સ્વાર્થીથી અનેક વ્યક્તિઓ અથવા વિરુદ્ધ ધર્મીઓ ખટપટ ઉઠાવી પ્રબળપક્ષને તોડવા પ્રયત્ન કરે એ સંભવિત છે. તેજ પ્રમાણે ગુજરાતી ગાદી ઉપર મહારાજ સિધરાજની સગીર વયમાં મીજલદેવી સત્તા બોગવતાં હતી ત્યારે જૈન ધર્મીઓની પ્રબળ સત્તા જમાવવા માટે તે વર્ગ તરફથી કાશીસો યજ્ઞ હતી અને તેના સામે વિરુદ્ધ પક્ષે એ સત્તા તોડી પાડવા માટે ધણી ખટપટ અને કાવાદાવા કરી લોકો તથા ક્ષત્રીઓને ઉશ્કેરી જૈન ધર્મીઓની સત્તા તોડી પાડી હતી.

૨ આ રાજ્ય ખટપટમાં એક જૈન યતિએ સુખ્ય કરી બાગ લીધો હતો અને એક સંસારી ગૃહસ્થ આવી રાજ્ય ખટપટમાં ઉતરી સ્વાર્થાધ જની અનેક અનર્થો કરે તેવાં અનર્થો સદરહુ જતીના હાથથી કરાવવામાં આવેલાં છે—આ અનર્થો તથા જતીને જે સ્વ-રૂપમાં ચીતરવામાં આવેલ છે તે ખરેખર જૈન ધર્મ તથા તેના આચાર્યની પદવી બોગવતા આવા યતિને અપમાન કે તિરસ્કાર સુકતજ ગણાય અને લોકોમાં તેની મહત્તા તથા આખર અને ગૃહસંસાર ત્યાગી લીધેલી જૈન દિક્ષાને ઉતારી પાડનાર ગણાય એવી ખારી માન્યતા છે. આ યતિના હાથથી આગ સળગાવવાના તથા ખુન કરવા વિગેરે અનેક અ-ધર્મિત બનાવોની ઘટના આ પુસ્તકમાં ગોઠવેલી છે.

૩ આ યતિ ઇતિહાસિક બનાવનો—ખરેખરો પાત્ર હતો કે નહિ તે તો ઇતિહાસ તપાસી ખાત્રી કરશો. જો તેનું નામ ઇતિહાસમાં હોય તો તેમાં તેણે આ વખતના રાજ્ય કારભારમાં કેટલે દરજ્જે બાગ લીધો હતો તે તપાસવું જોઈએ અને તેના પ્રમાણમાં એક ઇતિહાસિક નોવેલ બનાવનારે આવા ધર્મચાર્યને તેના દરજ્જા તથા ધાર્મિક બંધારણને નહીં જાજતી રીતે ચીતરવામાં કેટલી બધી સંભાળ અને કાળજી રાખવી જોઈએ તે તો આપ સારી રીતે જાણો છો માટે.....

જેતલસર ૨૯-૬-૧૬

—વહીલ અભેચંદ કાળીદાસ.

૬. ‘પાટણની પ્રભુતા’ પર આપે લાગણી બરી ટુંકી નોંધ લીધી તે માટે ધન્યવાદ આપવો ઘટે છે..... ‘પાટણની પ્રભુતા’ ત્રણ માસપર મળી વાંચી, કંપારી વહુટી. તેની બાપા રચનાપરથી લાગે છે કે ‘ધનસ્થામ’ તે ‘ગુજરાતી’ માં કટકે કટકે પ્રસિદ્ધ યજ્ઞ ગએલ સુન્દર નવલકથા ‘વેરની વસુલાત’ના કર્તા હશે. તેમ જો હોય તો ખરેખર એક સાક્ષરનાહાયે રાક્ષસી કૃત્ય યથું છે. જૈન આચારવિચાર, જૈનસિદ્ધાન્ત-ધર્મભાવના-લક્ષ્યચિંત્ન અને જૈનોના સુપ્રસિદ્ધ ઇતિહાસિક કૃત્યો—એ સર્વપર-આક્ષેપો કરી જૈનસમા-જની પામરતા બતાવી છે! જે ધર્મે દયા-અબેદ પ્રેમ-નીતિનું સામાન્ય સ્થાપ્યું તે જૈન ધર્મને જૈનેતરોના હાથે આવો બદલો ? ! ! !

‘યુદ્ધરાક્ષસ મીઠક’ (સંસ્કૃત)માં જે આકારે ખટપટી પ્રપંચી કોટિલ્ય નીતિકથાળ ચાણક્ય આજેખાયલ છે તેનું માત્ર અણુજાજતું રૂપાન્તર ‘જતી કે જમદત્ત,’ —ભયંકર-કાળું-ધનસ્થામ ચિત્ર તે ‘આનંદ સરિંતું’ છે ! ! ! ‘ઉદો મારવાડી’ જેને કર્તા કુમારપાળના મહામંત્રી તરીકે ઓળખાવે છે તે ચિત્ર જાણે અત્યારના ધાસમેટના ફેરીઆ

પાંજરાપોળમાં સુનારા-વ્યાજવટાની કપટજનળથી પૈસો પેદા કરનાર 'મારવાડના બનિયા' જેવું છે. શું જાળ-મીનજ દેવીનાં ચિત્રો વ્યભિચારદર્શક છે.

એકદર આખી કથામાં બધાં જૈનપાત્રો બાવલીન-કાળાં-મલીન ચિત્રેલાં છે. તે બધું જો ઇતિહાસથી સપ્રમાણુ સખાયું હોત તો આવો બચકર-વિવાદમરત વિષય ચર્ચતાં કર્તાએ સ્પષ્ટીકરણ કરવું જોઈતું હતું. અમો નથી ધારતા કે કર્તા તેમાં વિજયી નિવડે. આતો ઇત્યાસીક નવલ કથાના નામે જૈનોની દશમાં અને અવ્યારમા શતકની સુપ્રસિદ્ધ-સપ્રમાણુ જહોજલાલી પર લેખકે કાદવ હડાડ્યું છે! તે બધું નિર્દોષ બાવે સખાયું હોય એમ તે કેમ માની શકાય? એથીજ એ કૃતી...ને પાત્ર છે. તેને જન્મ પમાડતાં પ્રો. ખુશાલ ત શાહે કેવી મદદ કરી હશે? જે કલ્પજ્ઞની છાયા નિચે પ્રોફેસર બિરાજે છે તેનાં મૂળીઆં ખોદનારાને તે મદદ આપે? સાહિત્ય અને રાજદારી વિષયમાં આજેવાન શુજરાતીના સખ એડીટર અંબાલાલ ખુ. જાની બેટના નામે જૈનોને કંપારી આપનાર કૃતી સાથે કેમ સંબંધ થયા હશે? આ સખધે મુદાવાર ખુલાસા મેળવવા જૈન વિદ્વાનોએ પ્રયાસ કરવો ઘટે છે.

જૈનો પોતાના ધર્મ-રથાનો-શાસ્ત્રો-સાહિત્ય અને જહોજલાલીની જાળવણી નહિ કરશે તો જૈનેતરોના હાથે તેમને સત્વલીન-મલીન અને આખરે બચકર આકારમાં રાવણુ જેવા આજેખવામાં આવશે.

મુંબઈ ૧૬-૭-૧૯

—પદમશી નથુ શાહ.

[આ પ્રમાણે અમારી પાસે જે અભિપ્રાયો આવ્યા તે એમને એમ જણાવ્યા છે અને તે પરથી જૈમ સમાજના પર તે પુસ્તકની શું અસર થઇ છે તેનો કંઈ ખ્યાલ આવી શકે તેમ છે. આ પત્ર સમગ્ર સમાજના વિચારોને માન આપનારું છે તેથી આ પુસ્તકના વિદ્વાન લેખક અમો જણાવી ગયા તે પ્રમાણે પોતાનો ખુલાસો સ્પષ્ટ બાધામાં કરશે એમ અમે હૃદયપૂર્વક ખાત્રી રાખીએ છીએ. અમે કર્તાની સાથે પત્રવ્યવહાર કરી જે પરિણામ આવશે તે આવતા અંકમાં પ્રકટ પહેલી તક હાથ ધરીશું]

૫. જૈન પવિત્ર આગમોત્તુ સુદ્રીકરણુ--અમને અતિશય આનંદ થાય છે કે શ્રીમાન પન્નાસ આનંદસાગર ગણિના સ્તુત્ય પ્રયાસથી 'આગમ વાચના' શરૂ થઇ, 'આગમોદય સમિતિ' નામની સંસ્થા હબી કરવામાં આવી અને તેના પરિણામે શેઠ દેવચંદ લાલબાઇ જૈન-પુસ્તકોદાર કુંડહારા અત્યુચોગદાર પ્રથમ ભાગ અને ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનો પ્રથમ ભાગ એમ બે નિર્ણયસાગર પ્રેસમાં મુદ્રિત થયાં. કાગળો ઘણાં જાડા, ટકાવ અને બહુ રંગના સુંદર વાપરવામાં આવેલા હોવાથી પુસ્તકોત્તુ આયુષ્યદીર્ઘ લખાશે એમાં શક નથી. ટાઇપ પણ મોટા અને સુંદર વાપરવામાં આવ્યા છે, તેથી વાચકને પણ સરલતા થઇ છે. બંને ગ્રંથોના પ્રથમ ભાગ પ્રસિદ્ધ થયા છે પણ થોડા વખતમાં બીજા વિભાગો ઉપાધ સંપૂર્ણ થશે તો તે દરમ્યાન નધ સૂચના એ કે પ્રસ્તાવના મૂલ, ટીકા, ચૂર્ણિ વગેરેના રચનારાઓના સમય કાલ અને ઇતિહાસ, સૂત્રના ઇતિહાસ--નામ પ્રમાણે અર્થ શું છે? તેને મારે રથાનાંગ ને નંદી સૂત્રમાં શું ઉદ્દેશ છે? મૂળ જણાવતાં પદો હમણાં છે કે નહિ તેનાં કારણુ, બાધાવિરોધ વિગેરે હકીકતોથી પરીપૂર્ણ આપવામાં આવશે તો કાર્યની મહત્તામાં ઝોર વધારો થશે. અનુગોગ દારમાં મલધારગઢીય આચાર્યશ્રી હેમચંદ વિરચિત જ્ઞાતિ આપનામા આવી હ

આ આચાર્ય મહા વિદ્વાન અને સમર્થ અધિકાર ધરા છે. તેમણે વિશેષાવશ્યકપર દીકા લખેલી તે છપાઇ ગઈ છે તે સંવત ૧૧૬૪ માં વિદ્યમાન હતા. ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમાં મૂળ, તેપર શ્રીમદ્ બદ્રબાહુ કૃત નિર્વુક્ત અને શાંતિસૂત્રની શિષ્યહિતા નામની વૃત્તિ આપેલાં છે. શાંતિસૂત્ર તે પ્રસિદ્ધ 'વાદિવેતાલ' શાંતિસૂત્ર છે કે જે સં. ૧૦૯૬ માં દેવસેકે પધાર્યા હતા. આ વૃત્તિ પરથી દેવેન્દ્ર ગણિએ સમૃદ્ધત કરી સં ૧૧૨૯ માં વૃત્તિ લખી છે, તેમાં કારણ તેમણે જણાવ્યું છે કે—

શ્રી શાંત્યાચાર્ય જૂગઃ પ્રવર મધુસમા મુત્તરાધ્યયનવૃત્તિ

વિદ્વદ્દેશોકસ્ય દત્તપ્રમુદ મુદગિરયાં ગબીરાર્થ સારાં ૩

તત્ત્યાઃ સમુદ્ધૃતા ચૈવા સૂત્રમાત્રસ્ય વૃત્તિકા

એક પાઠગતા મંદજુહીનાં હિતકામ્યયા ૪

અમે આ સર્વ પ્રયત્નોને અભિનંદી છએ છએ કે પીરતાલીસ આગમેનો સત્વર આ રીતે ઉદ્ધાર યાય,

૬. સપ્ત ત્યાં મુખ્ય—ખેરસદમાં વીસા શ્રીમાળા જૈન શાંતિમાં કુંક વખતથી બે તક પડેલાં હતાં તે ત્યાંની મુક્તિ-વિનયજી જૈન કન્યાશાળા કે જે ત્યાંના વીસા શ્રીશવાળ પંચ તરફથી શરૂ થઈ હતી તેના ધનામી મેળાવડાની અસરથી તેમજ ત્યાંના સીડી ઇન્કવાયરી ઓફિસર અમદાવાદવાસી જૈનમધુ રા. રા. અમુલખરાય ઇગનલાલના સહુખેશથી સમાધાન થઈ આવ્યાં એક જમી છે. આવાં તડાંતું સમાધાન કરનારા કાર્યવાહકોને ધન્યવાદ આપી છએ છએ શું કે આવું કાર્ય અખંડ અને ઉચ્ચ વિહાર કરવાના આચારવાળા આપણા પૂજ્ય મુનિરાજે હમેશાં હૃદયપૂર્વક ઉપાડી લેશે તો સમાજની પ્રગતિ સહેલાઈથી અને બહેલી થશે.

૭. રાજભક્તિની અવધિ !—એક પ્રતિષ્ઠિત ગણાતા ભાવનગરના શેઠ જનરલ સેક્રેટરીને જણાવે છે કે “મારા વિચાર પ્રમાણે અર્જુનલાલ શેડીની હકીકત આપણે હૈરલ્ડ માં લેવી ઠીક નથી. આ બાબત આપ વિચાર કરી જોશો.” કેવું જૈન હૃદય ! જીવદયા પાળક જૈનો પાંજરાપોજનું રક્ષણ કરશે, પારેવાને જર નાંખશે અને વાયુકાય જલકાય જેવા સક્ષમ જાતુઓની રક્ષા કરશે, પણ મનુષ્ય પ્રાણી અને તે વળી સ્વર્ધર્મ વગર વાંકે તપાસ વગર જોલમાં સડતો રહે તેને માટે કંઈ કરવામાં ન આવે—અરે ! જીવ કે કલમ પણ લાગણી બતાવવા માટે વપરાય નહિ પણ ઉલટું કાંઈ વાપરે તો તેનો પ્રતિજ્ઞ છએ તે જૈનો અહિંસા પરમો ધર્મને કંઈ અધી રીતે પાળે છે ? કાલા લગ્નપતરાય કે જે હિંદનો શ્રેષ્ઠ યુગોમાંનો એક, નિડર અને સત્યાગ્રહી વીર છે એ જેણે બાપનો જૈનધર્મ મૂકી દીધો છે તે જુલાઈના મોડર્ન રિવ્યુમાં Abinsā Parmo Dharma—A Truth or Fad ? એટલે અહિંસા પરમોધર્મ એ સત્ય છે કે વેલજા છે ? એ મથાળા નીચે એક લેખ લખ્યો છે કે જેનું બાપાંતર જૈન અને જૈનશાસનમાં આવી ગયું છે અને આમાં અમે આપ્યું છે તે વાંચી જવા અમે બલામણુ કરીએ છીએ. તેમાંની કેટલીક દીકા એ છે કે—

“ભારતવર્ષ અત્યારે અને છેલ્લાં પંદર સતકમાં તદન કચડાઈ ગયેલો અને પુરુષત્વના એકેએક અંશ ગુમાવી બેઠેલું છે અને એ સ્થિતિ કેટલાક લોકો કહેશે કે અહિંસાવાદથી ઉભી થયેલી નથી, પણ તે ખીજા સદ્ગુણોને તિલાંજલિ આપવાથી થઈ છે, છતાં હું તો આમકપૂર્વક માનું છું કે ગૌરવ, મનુષ્યત્વ અને સદ્ગુણના માર્ગને વિસારે પાડી અધર્મ

તન આશુનાર ને ને કપણે છે, તેમાંથી એક અહિંસાવાદના ઉચ્ચ સત્યની વિદ્યુતિ છે. આત્મંત ખેદ તો એથીજ થાય છે કે ને લોકો આ સિદ્ધાંતને સંપૂર્ણ શ્રદ્ધાથી વળગી રહે છે (જૈનો) તેઓ પોતાનાજ વર્તનથી ખતાવી આપે છે કે આ સત્યનો વિપરીત વ્યવહાર મનુષ્યોને દાંભિક, નિર્માલ્ય અને ક્રૂર જીવનને માર્ગે દોરી જાય છે. ”

એ મથાળાના નીચે ને લખ્યું છે તેનો અનુવાદ જૈન અને જૈનશાસનમાં છે તે વાંચવાની તેમને અને લઘામણ કરીએ છીએ. આવું લખવામાં કોઇપણ સહાયશ્રૂત હોય તો આવા આપણા જિનાનુયાયીઓ અને તેના વિચાર-આચાર છે એમ અમને પ્રીતિત થાય સત્ય કહેતાં કોઇ વખત કહી ગોળી આપવી પડે છે, પણ આમાં તો જરા સાકર ચોપડીને આપી છે તો મીઠું ન લગાડતાં આમાં રહેલા અમૃત અને માધુર્યને મહણ કરવામાં પોતાની સુજનતા બેશે.

—તંત્રી

સ્વીકાર અને સમાલોચના,

આનંદ કાવ્ય મહોદધિ--મોક્ષિક ૪ યુ (સંશોધક શ્રી શુદ્ધિસાગર સુરિ સંપ્રા-
હક રા. જીવજ્યૈષ્ઠ સાકરચંદ્ર ઝવેરી પ્ર૦ શેઠ દેવચંદ્ર લાલભાઈ જૈન, પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ.
સુરત જૈન પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ પ્ર. ૧૯૫૬૮૦ મૂલ્ય જાર આના) આની આંદર ખરતર ગમ્મીય
જિનહર્ષ ગણિતો, શ્રી શત્રુંજય તીર્થરાસ આખો મકનામાં આવ્યો છે. પ્રસ્તાવનામાં શત્રું-
જય મહાત્મ્ય લખનાર ધનેશ્વરસુરિનો સમય અને તે;કાલનો ઇતિહાસ રસ પડે તેવો આપ્યો
છે. આજ મહાત્મ્ય પરથી ગૂજરાતી કૃતિ અનુવાદિત થઈ છે. જિનહર્ષનો સમય જણાવી
તેની કૃતિઓ વિસ્તારથી મૂકી છે. અમારે કહેવું જોઈએ કે યશોવિજયના પરિચયમાં જિનહર્ષ
આવ્યા હોય અને તેથી રાસ લખવાની ઇચ્છા થઈ હોય એવો સંજવ ઉપસ્થિત કરવામાં
આવ્યો છે પણ તેને કંઈ પણ કલ્પના મિલાવ આધાર હોય એમ પ્રતીત થતું નથી; કૃતિઓ
તરફ નજર નાંખતાં કર્તા સં. ૧૭૪૦ થી સં. ૧૭૬૦ સુધી અવશ્ય વિદ્યમાન હતા એમ
સ્પષ્ટ જણાય છે.

શ્રી શુદ્ધિસાગર સુરિએ મહેનત ધણી સારી લીધી છે અને આવી રીતે બીજી ગૂર્જર
કૃતિઓ સંશોધિત કરી મુકશે તો જૈનસાહિત્યપર ઉપકાર થશે.

વિશેષમાં સૂચના રૂપે જણાવવાનું કે

(૧) કોઇપણ કૃતિનું સંશોધન એકજ પ્રતિ પરથી શુદ્ધ અને નિર્ણય પૂર્વક થતું નથી,
તેથી જ્યાં સુધી એચાર પ્રેનો શુદ્ધ અને જૂની પ્રાપ્ત થાય નહિ ત્યાં સુધી સંશોધન કરવાની
તારહી સેવી વ્યાજબી નથી. આ સૂચના કરવાનું પ્રયોજન, અશુદ્ધિ એક બે અ-
શુદ્ધ પ્રત પર આધાર રાખવાથી આના પૂર્વાર્દમાં રહેલી છે તે છે. તે માટે પ્રસ્તાવનામાં
જણાવેલું છે કે “ શત્રુંજય રાસની છાપના થોડા નકલ જેના ઉપરથી કરવામાં આવી તે
પ્રતિની અશુદ્ધતાથી નકલ કરનારે કરેલી અશુદ્ધતાથી, છાપવાની અશુદ્ધતાથી તથા સુધાર-
વામાં બીજી શુદ્ધ પ્રત ન મળનાથી ઘણા ખડેમાં શબ્દોની તથા પાંડોની અશુદ્ધતા રહી

આ ઠરાવને માન આપવા આવાં પુસ્તકો શાળામાં ચલાવવાં અને પુસ્તકાલયમાં ગ્રાખવાં યોગ્ય છે.

ન્યાયદિપિકા—આઆર્યવર્ષ શ્રી ધર્મબૂણુ વિરચિત પ્ર. ભારતીય જૈન સિદ્ધાંત પ્રકાશિની સંસ્થા—કાશી. મૂલ્ય આના ૪) આ ન્યાય વિશેનો સુંદર મંથ છે કે જે ઠલકતાની સરકાર તરફથી લેવાતી સરકૃત પરીક્ષામાં સરકૃત ન્યાયની પ્રથમ પરીક્ષામાં નિર્ણિત થયો છે. મૂલ્ય શુદ્ધ રીતે આપનામાં આન્યું છે. અતુલ્ય આપવાથી ઉપયોગિતા વધી છે. પ્રસ્તાવના આપી તેમાં કર્તાનો સમય, મંથપરની દીકરો વગેરેનું જ્ઞાંત આન્યું હોત તો વિશેષ મહત્વનું યાત. જૈન ન્યાય સમજવા માટે સરકૃતગોને ખાસ ઉપયોગી મંથ છે. આનું દિંદી બાપાંતર જુદું છપાયું છે.

પરીક્ષામુલ્ક—(આઆર્યવર્ષ શ્રી મણિક્યનંદિ વિરચિત ને દિંદીબાપાનુવાદક—ન્યાય તીર્થ શ્રી ગજધરલાલ જૈન બંગાનુવાદક—બ્રહ્મચારિ સોમ્યતીર્થ શ્રી સુરેન્દ્રકુમાર પ્રમ ગાંધી હરિભાઇ ઠોકરજી એડ મન્સ હારા ભારતીય જૈન સિદ્ધાંત પ્રકાશિની સંસ્થા) આ સનાતન જૈન મંથમાલાનો ૧૧ મો અંક છે આમાં પ્રમાણ અને પ્રમાણમાસનાં લક્ષણ, છ ઉદ્દેશમાં વિભાગ પાડી આપ્યાં છે. અન્ય સાહિત્યનાં અગ્રે સાથે ન્યાય પણ જૈનોએ પલ્લવિત કર્યું છે અને પોતાની વિશિષ્ટતા સિદ્ધ કરી છે. આપણે જૈન પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ કહીએ છીએ તેમાં અને ન્યાય દર્શનાદિ જેને પ્રત્યક્ષપ્રમાણ કહે છે તેમાં ધણું અંતર છે. આ મંથમાં સરકૃત મુલ્ય અને તેનું દિંદી અને બંગાલી ભાષામાં માત્ર બાપાંતર આપેલ છે. આવા મંથોનું અંગ્રેજીમાં વિવેચન, પ્રસ્તાવના વગેરે સહિત લખાવી બહાર પાડવામાં આવે તો વિશેષ યોગ્ય થઇ પડે તેમ છે. સનાતન જૈન મંથમાલાનો વિન્યય કહીએ છીએ.

સેવાધર્મ—આ નામની એક નાની સોળપેજ આકારમાં ૬૫ પાનાની ચોપડી કુમારેન્દ્રપ્રસાદ જૈન, આરાધ તરફથી બહાર પડી છે. તે શ્રી. જી. એસ. એરડેલના The was of Service એ નામના પેમ્ફલેટનું દિંદીમાં બાપાંતર છે. તેમાં સેવાના પ્રકાર અને શુણ્ડ ફુંકમાં પણ સ્પષ્ટ બાપામાં જણાવ્યા છે. મૂલ્ય ચાર આના છે.

સ્વામી દયાનન્દ બૌર જૈન ધર્મ—સ્થનાર 'હંસરાજ શાસ્ત્રી પ્ર. ૧૪૭ આઠ પેજ જૈન પ્રીટીંગ પ્રેસ મુલ્ય આઠ આના) આર્યસમાજના સ્થાપક સ્વામી દયાનન્દે વેદના સ્વમતિ અનુસાર અર્થ કરી તેના નામનો જુડો લઘુ દરેક ધર્મનું ખંડન યદાતદા પોતાના 'સત્યાર્થપ્રકાશ' નામના મંથમાં કર્યું છે કે જેમાં જૈન ધર્મના સંબંધે ધણું વિભ્રમ ગેરસમજથી ઉત્પન્ન કર્યો છે. આ વિભ્રમ કેવી રીતે ઉડી જાય છે એ જૈન મતના ખરા મંતવ્ય બતાવી મધ્યસ્થ રીતિ એ પંડિતજીએ આ પુસ્તકમાં દર્શાવ્યું છે તે માટે પંડિતજીને ધન્યવાદ આપીએ છીએ. અમેાને ખંડન જંડન ઉપર ગાળગલીય વાપરવી, તેમજ તદન જવની બનવું તે બિલકુલ પસંદ નથી તેથી એવો કોઇ પણ પ્રસંગ હાથ ધરવામાં અવકાશ એ છીએ, પરંતુ આ મંથમાં મધ્યસ્થ રીતિએ જે પક્ષખંડન કરવામાં આન્યું છે તેથી અમને ધણું નહું જાણવાતું મળ્યું છે. ધણી વખત એવું બને છે કે 'જેવા યાચ એવા યજએ તો સુખે રહીએ' તેવીજ રીતે આર્યસમાજ militant spirit થી હાઈ લેતી આવી છે અને જ્યાં લાગ શકે ત્યાં કુદાડના પ્રહાર

કરવા મંડી જાય છે. આના પરિણામે ઘણાઓની કફળી તેણે બેઠારી લીધી છે. પંજાબમાં એક આર્યસમાજીએ આપણા શાસ્ત્રનો વિપરીત અને ખીભત્સ અર્થ બનાવડી રીતે કરી જૈનોની નિંદા કરી હતી અને તે માટે કોર્ટમાં કેસ ચલાવતાં તેને શિક્ષા પણ થઇ હતી. એ અમોને યાદ છે. પંડિતજી હંસરાજ તેની પદ્ધતિ પ્રતિકાર રૂપે ન વાપરવામાં કંઈ ગુજરાતના આબોહવા તથા તેની પરિસ્થિતિએ અસર કરી હોય તો તે પણ યોગ્ય થયું છે, કારણ કે પોતાના પક્ષનું મંડન કેવી શાંતિપૂર્વક કરી શકાય છે તે આ પુસ્તકથી તેમણે ખતાવી આપ્યું છે.

શત્રોરપિ ગુણા વાચ્યા દોષા વાચ્યા ગુરોરપિ।

જૈન ધર્મપર અનેક હુમલાઓ અયોગ્ય રીતે થયા છે અને તેમ થવાનું કારણ ધર્માન્યતા ઉપરાંત મહર્ષિ ચારકના વાક્ય નામે 'નાયં સ્યાણો રપરાધઃ યદ્દેન મન્યો ન પદ્યતિ' પ્રમાણે અજ્ઞાન-બેખબ્બર છે. કેટલાક હુમલાઓ કરનાર સામે તો મૌનજ રહેવું યજ છે કારણ કે તેને એક કહેતાં સો સાંભળીએ તેમ છીએ; કહ્યું છે કે:-

મદ્રં કૃતં કૃતં મૌન કોકિલૈર્દર્દુરાગમે ।

દર્દુરા યત્ર વક્તાર સ્તત્ર મૌનં હિ શોભતે ॥

આ પુસ્તકમાં સ્યાદ્વાદ સંબંધે પૃ. ૨૨ થી ૨૮, ધ્વજનું અકર્પૂત પૃ. ૨૯-૩૧ જગત્ આનાદિ અનંત છે તેના સંબંધે પૃ. ૩૩-૩૬, કાલ સંબંધી ૩૬-૩૭, જીવના ભેદ સંબંધી પૃ. ૩૮ થી ૪૧ તેમજ કર્મસંયોગ ૬૩-૬૫ વગેરે ખાસ વાંચી મનન કરવા યોગ્ય છે. આવીજ શૈલીએ જૈન સંબંધી જ્યાં જ્યાં વિપરીત ઉલ્લેખો છે તેનું નિરાકરણ કરવામાં શાસ્ત્રીજી તેમજ ખીજ પોતાના સમય, શક્તિ અને બુદ્ધિ વાપરશે તો જૈનધર્મ સંબંધે રહેલું જામિત જ્ઞાન દૂર યશે. આવા પ્રયત્નોતો વિજય ઇચ્છીએ છીએ.

અમિનંદન જૌર સુમતિનાય પ્રમુકાચારિ—(મુંનિ માળકમુનિજી પૃ. ૪૮ મૂલ્ય ૧૦ આના) હિંદી ભાષાથી અલપત હોવાથી આમાં ભાષા કેવી વપરાઈ છે તે સંબંધી કંઈ કહી શકીએ તેમ નથી, છતાં હિંદીમાં જૈન સાહિત્યનો પ્રચાર કરવો એ આશય અને તે નિમિત્તે પરિશ્રમ સ્તુત્ય છે.

સદ્બોધક પ્રાચિન સ્તવન સંબંધ—પ્ર૦ રાધનપુર સુવકાદય મંડળના પ્રમુખ લક્ષ્મીચંદ પ્રેમચંદ શાહ. કિં. જ આના. પૃ. ૧૬૭) સ્તવનાદિ પ્રકટ કરવાના પ્રયત્નો અનેક થયા છે અને આ તેવોજ પ્રયત્ન છે. કોઈ નવિન સ્તવનાદિ એકત્રિત કરી હવે પછી છાપવાનો પ્રયત્ન યશે તો વધુ યોગ્ય યશે. છાપવાની પદ્ધતિ અર્વાચીન રાખી છે તે યોગ્ય છે. કહિન શબ્દોનો કોચ, આપ્યો હતો ઉપયોગિતામાં વધારો યાત.

જૈન આત્માનાંક સલા બાવનગર—રિપોર્ટ સં. ૧૯૬૯ થી ૧૯૭૧ સુધીના ત્રણ વર્ષનો બાવનગરમાં જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા પછી લગભગ તેના જેવી ખીજ સભા આ છે અને કીમદ આત્મારામજીના સ્મરણાર્થે સ્થાપાયેલી આ સંસ્થા આત્માનાંક પ્રકાશ નામનું માસિક તેમજ સંસ્કૃત પ્રાકૃતાદિ મત્ર પુસ્તકો અને કેટલાંક ભાષાંતરો પ્રસિદ્ધ કરી જૈન સમાજની સારી સેવા કરે છે. આત્મારામજી સરિનો શિષ્ય પરિવાર વિપુલ છે અને તેમાં યોગ્ય

બધારણ હોવાથી સુસંપ અને રનેહ વૃદ્ધિગત થતા હોવાથી અને સમયનું જાણપણું તેમાં વિશેષ હોવાથી ઘણું ઉપયોગી કાર્ય આ સંસ્થાદ્વારા કરવામાં નિમિત્ત બૂત બને છે તે વિશેષ હર્ષ તેવા જેવું છે. માસિકમાં હમણાં હમણાં કવચિત્ કવચિત્ ઐતિહાસિક લેખો તેમજ તત્ત્વજ્ઞાનના સ્વતંત્ર લેખો આવતા હોવાથી તે વિશેષ મહત્ત્વનું પૂર્વ કરતાં નિવડયું છે તેમાં મૂળ કરતાં કદ પણ મોટું કરવામાં આવ્યું છે. આશા છે કે તે વિશેષ ઉપયોગી લેખો મેળવી વિશેષ પ્રકાશ પાડશે વળી હજારો કુળવણી શંકની સ્થાપના કરી જ્ઞાનને ઉત્તેજન આપવામાં રસ લેતી આ સભા થઇ છે તે માટે તેને અભિનંદન આપીએ છીએ. મુદ્રિત કરેલાં પુસ્તકોની સુટણી સુંદર છે. આ સભાનો વિજય ધંધીએ છીએ.

મહુવા જૌરફક સભાની પાંચરાયોળ રિપોર્ટ વર્ષ સાતનો સં. ૧૮૬૪ થી ૧૯૭૦ પુ. ૨૪૮ જીવદમાનું કાર્ય જેનો પોતાનું માને છે છતાં ખાસ કરી જેનેતર ગદ્ય મહેતા એધવજી રામજી મહુવામાં જે રીતે આપોતું રક્ષણ કરવા તરફ લક્ષ રાંખી કાર્ય કરતા રહ્યા છે તે ખાસ મોંઘવા જેવું છે. આ દેશની અનેક જાતની દોલતમાં ગાય પશુ એક દોલત છે કારણ કે તેની પ્રજા બળદ ખેતિનું મુખ્ય સાધન છે તેમજ તેનું દૂધ સાત્ત્વિક છે આ કારણે 'ગાયને ગૌમાતા' આપણે કહીએ છીએ.

હોય જીવતી ને ગાયો વા, બળદોની જત પાપ,

ગોપુત્રોને હળમાં, ખેડી ખતે ખેતી કરાવ-

—હિન્દનું દ્રવ્ય બળદ ને ગાય,

પ્રયાસ સ્તુત્ય છે. જેઓ ખાસ આ માટે જે દ્રવ્ય આપે છે તેનો પ્રમાણિક પણે સન્નિધાથી અને ખરી લાગણીથી હૃદિપૂર્વક ઉપયોગ કરે છે તેઓ ધન્યવાદને પાત્ર છે.

—તંત્રી

પ્રાચીન પત્ર.

સં. ૧૭૫૬માં, મહોપાધ્યાય શ્રી એધવિજયજીએ પોતાના શિષ્ય મુનિ સુંદરવિજયજી ઉપર લખેલો પત્ર#.

॥ શ્રીસર્વજ્ઞાય નમઃ ॥

॥ ૫૦ ॥ સ્વસ્તિ શ્રી મત્પરમાનંદનદુર્મવિદુમપ્રભાવેષ્ટપલ્લવનહેતુષિપલ્લવલ વનનવમહતામહનમતાલિકાકેતુવહુસંદર્ધદર્મીકુરનિકરદુઃકરાવતાર નિઃપારસંસારસાગરતિતીષ્ઠ હર્ષમર્કર્પલબ્ધસ્તબ્ધાવટ્ટબાયતસેતુકરણિ શતશઃ પ્રશસ્યય શસ્યતયાન મિકર્મીકૃત્ય *ગોપગિરેમેધવિજયઃ પ્રણયેનાશ્ચિપ્ય શિષ્યાનુશિષ્યમનુશિષ્ય પ્રણયાદ્યાર્ચયતિવાર્તે યદત્ર ભવત્ શ્રીજિણ્ણમપ્રવિણ્ણુતેજસાંજસા સાર્વત્રિક સુત્ર સુપમાસમાશ્રયતિતરાં નિતરામિતરચ અત્ર શર્મ કર્મ છદ્મં, તત્રનો તાદરો લેખ શ્રાવણ સુદિ

૧૨ નો લિખ્યો લેખ આવ્યો, સમાચાર જાણ્યા તથા ક્ષેત્ર આશ્રી લિખ્યું તે સો કાલે પહોંચે છે, સર્વે ક્ષેત્ર દુર્ભિન્ન રૂપ થયા છે, પન્નગ વ્યાસ છે, તેને જિમ તિમ નિર્વાહ કરવો... ....

....
....
....
.... સુખાનંદનો સદા પ્રવૃત્તિ તિમજ છે. ક્રિયાર-
ત્નસમુચ્ચય મુક્તાવલી એ વડે પરિવેશ અવશ્ય લેયો. વીજું ભાણ, નૈપથ ૧ મંજરી ૨,
હૈમપ્રક્રિયા ૩ મળે છે. પં ૦ શ્રીમાણિક્યવિજય રહુ મળે છે, પ્રક્રિયા પ્રથમપ્રવૃત્તિ
મળી પછે મુંકી છે. રત્નસી મળે નૈપથ ૧ મંજરી ૨ હૈમપ્રક્રિયા ૩ મળતા હતા,
હવેનાં પજૂસણ ઉપરિં ગુરુ વોલાવ્યા તરુ પુહતા છે તે જાણવું. કાગલ તાહરો શુદ્ધ
કરી વલતો મોકલ્યો છે સીપવામળી, ધિરવિજયનો પગ મળો થયો સાંમલી ઘળી
સાતા ઝપની, હવે વહિરવા જવાં છે કિંવા કાંઈ કસર છે તે જાણવું, કસર હું
તો તરુ કારીગર લગાવી સાતા કરવી, નગરસ્થાન છે તરુ પળે કારીગર હર્યૈંજ,
તે જાણવું. વીજા સર્વસમાચાર યથાસ્થિત છે. સમસ્યા ૩ તુલ્લે લિખ્યો, પ્રમાણમુંદર
મિલે તો લિખાવ્યો. તરુ પં ૦ મેરુની ઘળી સેવા કર્યો. સુસંપા રહ્યો, કાંઈ પઠન
ઉદ્યમ કર્યો. કલ્પસૂત્ર વાંચ્યો. ઢાહા થાયો. ઘળું સ્યું લિખી. તાહરી લિખી
માત્ર સમસ્યા શોધી, સપર્યાય કરી છે. સાતા માનયો. નૈપથસમસ્યાનો ઉત્તારો
નથી થયો તે મીલ્યો. ભાણ, વૃત્તમાત્તિક ૧ શૃંગારતિલક ૨ અમરનામમાલા ૩
લિખે છે. એકલો હાંઈ કરે છે, તે અત્થનિ દુઃખ લાગે છે.... ....

....
.... કાલેનંદન મજ સુદાં છે દત્તારો સ્યો જોર છે તે જાણવું. એક
પાસે એકલો ભાણ પંદિત તેહનંદ ફિરવું થાં છે, વીજં પાસે રતનસી ગૌતમ
જાં છે, કામ કાજ જિહાં પહે તિહાં ગૌતમ જાં છે એ સમાચાર જાણવા. તરુ
પં ૦ શ્રી ભોજવિજયગણિ, પં ૦ શ્રી મેરુવિજયગણિ, તેજવિજય, પ્રેમવિજય, ધનવિજય
સ્થિરવિજય, રૂપવિજય પ્રમુખનંદ અનુનતિ કહવી, તુલ્લે અનુનતિ જાણવી. શ્રાદ્ધ સ-
ર્વનં વિહું પારં ધર્મલાભ કહવો, વલતા લેખ સવિશેષ સમાચારં લિખવા. અગ્ર

* ડિશનગદનિવાસી નાદાટ રૂપુચ્ચતમસ્થાન વડીલે, જે બંડાર શ્રીઆચાર્યમહારાજશ્રીને
વહેદાઓ હતો, તે બંડારમાંથી, આ પત્ર ગ્રાહ થયો છે. આ પત્રની અસલ કાપી શ્રીઆ-
ચાર્યમહારાજશ્રી પામે મોજુ છે.

× ગોપગિરિ=ગ્વાલીયર શહેર, કે જે ગ્વાલીયર રેલ્વેની રાજધાની હતું. આ પુરાણી
રાજધાની મિંધીયાની નવી રાજધાની લરહરથી ત્રણ માઇલ દૂર છે.

जलद चारु छई. + गोहं दोढमण, चिणा २ छई, सुगाल छई. साता मानयो ॥
संवत् १७५६ भाद्र सुदि १ इति मंगलम् ॥

॥ उदयचंद यद् प्रत्यय लगें सारस्वत रत्नसी पासिं भण्यो, हविं हुं पाठ
चलहुं हुं. सवारे हैमप्राक्रिया पाठ कराहुं हुं । सूत्रनो पाठ पूठी ? नो दिई छई.
वीजुं आठमि चओदसी पाछलुं भण्युं गुणई छई, तै साता मानयो. तथा सुगडांग
मध्ये प्रथम स्कंध मध्ये ' उसिणोदगततभोइणो ' ए पाठ छई. आचारांगे ' उत्स्वे-
दिमादि ' जल कहां तथा उत्तराध्ययन मध्ये ' आयामक ' प्रमुख पांणी कहां ते
थंडिलवाधादि बाह्यपरिभोग निमित्त छई, जो पीवा योग्य हुई तो चाउल्लहुं पांणी
एकज किम उपवास मध्ये आदरणीय हस्यई, ते पणि उपवास मध्ये पीतां तेहने
पणि दोष नहीं लागई, ते माटई ' पडिगाहिज्जए ' पाठ छई, पणि भोगपाठ उण्णो-
दकनोज छई । ' पडिगहणई ' पणि दशर्विकालिकसूत्रमध्ये ' सं से इमं चाउल्लोदगं
अहुणा धोयं विवज्जए ' ए पाठ छई. आगलि ' जे जाणिज्जाचिराधोयं ' इत्यादि
पाठ मध्ये ग्रहण कल्प जलनो पाठ पडिठाववानो छई, पणि पीवानो नयी । यदि
प्रत्याख्यान भंग न थाई तो ' आसाइत्ताण रोयए ' ए पाठ छई, प्रत्याख्यान
भंगवालो ' इत्यंगदलादिमे ' ए पाठ विवेकई करी कहां छई. ' तं च हुज्ज अका-
मेणं विमणेण पडिच्छियं तं अप्पणा नपि वेनोवि अन्नस्स दावए ' इत्यादि स्पष्ट पाठ
परिठवानोज छई. नालं तएह विणिज्जएणं तृष्णा कहा, माटई ते भूलई छई, पणि
इहां तृष्णा शब्दई इच्छा प्रयोजननी जाणवी, अन्यथा परिठववानी आज्ञा न हुई.
सचित्त लवणाहारनी परई आचारांगे आहार आज्ञाज हुई ॥ तृष्णा शब्दई इच्छा
उत्तराध्ययन मध्ये छई, अन्यथा ' तित्तगं कडुयं व कसायं अंबिलं च लेई नहीं,
अनि ' जं जाणिज्ज चिराधोयं ' एहहुं तो जल अंबिलज्ज हुई वो ते वारई किम
चिराधोत हुई, ते निर्मल हुई तत्काल धौत आविल गडुल हुई ते धावन कार्यई
नावई चिरधौत धावन कार्यई आवई, ए परमार्थ जाणवो ॥ आचारप्रणिधि अध्य-
यने ' उसिणोतत्तफामुयं पडिगाहिज्जसंजए ' । इति दशर्विकालिके आठमई
अध्ययनई ॥

॥ शुभ ॥ गुरुगुरुतर भक्ति शक्ति प्रसक्त व्यस्तमुनि सुंदरविजय वराणाम् ॥

॥ * श्रीजिहानावादनागरे ॥ श्री ॥

+ ते वपनानी स्थितिनुं ज्ञान, आ अनानाना आव उपरथी सदन धर्म आवे छे
आ भयु जगणी (शुभरातना उजव) समजवा, केमडे ते तरई जगणी भयु आवे छे.

ઉપર્યુક્ત પત્રના લેખક શ્રી મેઘવિજયજી ઉપાધ્યાય, ગણિ અજ્ઞ સાગરના [યતા હતા, અને તેટલા માટે હેમણે શ્રીમેઘવિજયજી ઉપાધ્યાયની વજ્રભાષામાં સ' માં શુકલ પક્ષની નવમી તિથિએ આ પ્રમાણે સ્તુતિ કરી છે:—

મેઘવિજય ઉવજ્ઞાયશિરોમનિ પૂરનપુન્યનિધાનકે ભારા
 ગ્યાનકે પૂરતે દૂર કિયો સવ લોકનકે મતિકો અંધીયારા ।
 જા દિન લાગિ હડ્ડગળમૈ રથિ ચંદ અનારત તેજ હૈ સારા
 તા દિન હોં પ્રતપો મુનિરાજ કહે કવિ આજ મ્વોદધિતારા ॥ ૧ ॥
 માતુ મયો જિનકે તપતેજતૈ મેદ ઉદોત સદા જગતીમૈ
 દૂર ગયો મસ્દેશ તૈનાં કરિ મૂઢપણો ચરકી ધરતીમૈ ।
 જા દિન તેં ફુનિ મુંહ કર્યોં હત કોં તુમ સુંદર પૂર્વહીમૈ
 તા દિન તેં દુપરોસ દેશકે દૂર ગયે તજિકેં કિનહીમૈ ॥ ૨ ॥
 નામ જૈ જિનકે સુખ હોય વૈ અતિનીકો જગત્તિમૈ સારૈ ।
 ભૂરિતરોસવરો હતમામ અમામ વધે સુવિધિ દિન મોરૈ ।
 વાનીમૈ જાકેં મિલી સવ આય સુધાઈ સુધાઈ તજી સુરસારૈ
 મેઘવિજય ઉવજ્ઞાય જયો તુમ જાદિન હોં દિવિ લૌક મૈ તારૈ ॥ ૩ ॥
 વિદ્યાવિજય.

[આ પત્ર લખનાર મેઘવિજય મહોપાધ્યાય ઘણા વિદ્વાન્ હતા, કે જેમણે કવિવર જનારસીદ્ધસના અધ્યાત્મપર આશ્રેષ્ઠ કર્યો છે. સાહિત્ય દૃષ્ટિથી જોઈએ તો આ પત્રની લેખનશૈલી સંવત્ર અદ્વારમા સૈદ્ધમાં ગદ્યશૈલી કેવી હતી તેના કંઈ આભાસ આવે છે. શોધખોળ કરતાં આવા પત્રો (એક દેવચંદ્રજીને અને બીજો પદ્મવિજયજીને હમણાના આત્માનંદ પ્રકાશમાં છપાયા છે.) ઘણા મળી આવે તેમ છે. ધાર્મિક દૃષ્ટિથી જોઈએ તો જણાય છે કે જૈન મુનિઓ પોતાના શિષ્યો પ્રત્યે ઘણી કાળજી ધરાવતા હતા અને સંસ્કૃત ભાષાની સાહિત્ય ગ્રંથોનું પઠન પાઠન કરાવતા હતા. વ્યાકરણમાં જૈન ગ્રંથો નામે હેમપ્રક્રિયા (ધર્ણ કરી તેના સૈદ્ધમાં થયેલા વિનયવિજયજી ઉપાધ્યાય કૃત) કે જે શ્રીમદ્ હેમચંદ્રાચાર્ય પર હુંકે પણ સુંદર દીકા છે, કિયારત સમુચ્ચય (ગુણરત સંસ્કૃત કે જે હમણાં કાશીની યજ્ઞોપવિજય સંસ્કૃત પાઠશાલા તદ્દયથી છપાઈ બહાર પડેલ છે) શિખવાતા હતા; જ્યારે શબ્દશાસ્ત્રમાં અમરનામભાલા, ન્યાયમાં સુક્તાવલી, પિંગલમાં વૃત્તમીક્રિતક, કાવ્યમાં ભાષ, નૈપ, શૃંગાર તિલક અને સ્તુવંશ [કવિ સિરોમણિ કાશીદાસ કૃત] શિખવાતાં હતાં, આમાં મંજરી જણાવેલ છે તે ધનપાલની 'તિલક મંજરી' હોય એમ લાગે છે. આ સિવાય મુનિઓ શિષ્યની શંકાઓનું શાસ્ત્રના પ્રમાણથી સમાધાન કરતા હતા. સામાજિક દૃષ્ટિથી જોઈએ તો મુનિઓ પોતાના શિષ્ય મંડળને યોગ્ય સચના આપી તેઓનું હિત જાળવવા સાથે સંઘમાં સંપ રાખતા હતા. સં. ૧૭૫૬ ની આસપાસ દુર્ભિક્ષ દેશમાં દેખાવ આપ્યો હતો; તોપણ રૂપીએ ધડ દોઢ મણ, ચણા બે મણ (બંગાલી) એ ભાવો

અત્યારના બાવે સાથે સરખાવતાં બમણું સોંધા માલૂમ પડે છે. જૈન સાધુઓ આવકને 'ધર્મલાભ' કહેવરાવે છે એ આપણે જાણીએ છીએ, પણ પોતાના શિષ્યને 'અનુનતિ' કહે-વરાવતા હતા એ આ પત્ર પરથી જણાવે છે અને પત્ર શરૂ કરતી વખતે પ્રથમ 'મ્મી સર્વજ્ઞાય નમઃ કે એતું લખાવું હતું. તન્મી.]

જૈન ધર્મનો અન્ય ધર્મોમાં ઉલ્લેખ.

(૩)

આ લેખને અંતે આ લેખના દ્વિતીય ખંડનો અને દ્વિતીય ભાગનો અંત આવે છે. અન્ય મતમાં થએલ ઉલ્લેખ તથા દંતકથાઓ અને તેમના પ્રાંત ભાગમાં આપેલી ટીપો તથા સૂચનાઓ વાંચવાથી તે તે વિષયનું સામાન્ય જ્ઞાન થવા ઉપરાંત ઐતિહાસિક જ્ઞાનની પણ કંઈક અભિવૃદ્ધિ થવા વગર રહેશે નહિ. અન્યમત વાળા ગમે તેમ લખતા હોય પણ તે વાંચીને તેમાંથી ન્યાય દૃષ્ટિ પૂર્વક સવળો અર્થ લેવો અને કથાકથને મંદ પાડી દેવા એ જૈનોનો ખાસ ધર્મ છે. જૈન લોકોની અસહન શક્તિ નાશ પામીને જેમ જેમ સહનશક્તિ ખીલતી જશે તેમ તેમ જૈન કોમ કુદરતી નિયમ પ્રમાણે ઉચ્ચતર ધતી જશે. કોઈએ આપણને ગાળ આપી છે માટે તેના સામાં પગલાં લેવાં એ આવકોનો ધર્મ નથી ત્યારે સાધુઓનો તો તેવો ધર્મ હોય જ ક્યાંથી !! સહન કરવું, કથાય પાતળા પાડવા, સમભાવ રાખવો એ આપણો ધર્મ છે.

પૈત્તરશી—શ્રી મત્પરમહંસ પરિવાજકાચાર્ય શ્રી વિદ્યારણ્ય સ્વામિ પ્રણિત આ વેદાંતમતાવલંબી ગ્રંથ છે તેના ઉપર તેમના શિષ્યશ્રી રામકૃષ્ણજીએ પદદીપિકા વ્યાખ્યા કરી છે. આ ગ્રંથમાં જૈન સંબંધી ઉલ્લેખ નીચે પ્રમાણે છે—

દિગમ્બરા મધ્યમત્વમાહુરાપાદમસ્તકમ્ ।

ચૈતન્ય વ્યાપ્તિસંદેષેરાનલાગ્રથુતેરપિ ॥ ૮૨ ॥

મધ્યમ પરિમાણવાદિનો મતં દર્શાયતિ । દિગમ્બરા इति तत्रोपपत्तिमाह ।
આપાદેતિ । " स एष इह प्रविष्ट आनखाग्रेभ्यः " इति श्रुतिरप्यत्र प्रमाणमित्याह
आनखाग्रेति ॥ ८२ ॥

સૂક્ષ્મનાડી પ્રચારસ્તુ સૂક્ષ્મૈરવયૈર્ભવત્ ॥

स्थूल देहस्य हस्ताभ्यां कञ्चुकप्रतिमोकवत् ॥ ८३ ॥

નતુ મધ્યમપરિમાણત્વે શ્રુતિસિદ્ધો નાડીપ્રચારો ન યત્તત્ત્વશંક્યાહ ।
સૂક્ષ્મનાડીતિ । यथा देहावयवयोर्हस्तयोः कञ्चुकप्रवेशेन देहस्य कञ्चुक प्रवेशस्त
द्वादत्मावयवानां सूक्ष्माणां नाडीषु प्रचरेणात्मनोऽपि प्रचार उपचर्पत इत्यर्थः ८३

न्यूनाधिक शरीरेषु प्रवेशोऽपि गमागमैः ॥

आत्माज्ञानां भवेत्तेन मध्यमत्वं विनिश्चितम् ॥ ८४ ॥

નન્વાત્મનો નિયતમધ્યમપરિમાણત્વેકર્મવશાન્યૂનાધિકશરીરપ્રવેશો ન ઘટત
 ઇત્યાશંક્યાવયવાગમાપાયાભ્યામાત્મનો નિયતમધ્યમપરિમાણત્વાદ્ દેહવ દુભયં ન
 વિરુદ્ધ્યતે ઇત્યાહ । ન્યૂનાધિકેતિ । ફલિતમાહ । તેનેતિ ॥ ૮૪ ॥

સાંશસ્ય ઘટવન્નાશો ભવત્યેવ તયાસતિ ॥

કૃતનાશકૃતાભ્યાગમયોઃ કો વારકો ભવત્ ॥ ૮૫ ॥

આત્મનઃ સાવયવત્વે ઘટાદિવદનિત્યત્વ પ્રસંગે નૈતત્ દૂપયતિ । સાંશસ્યેતિ ।
 ભવત્ કો દોષસ્તગ્રાહ । તયા સતીતિ । કૃતયોઃ પુણ્ય પાપયોર્ભોગમન્તરેણ નાશઃ ।
 અકૃતયોરકસ્માત્ ફલદાત્વત્કૃતાભ્યાગમઃ । એત દોષદ્વયમાત્મનો નિત્યત્વાભ્યુ
 પગમે ભવેદિતિ ભાવઃ ॥ ૮૫ ॥

તસ્માદાત્મા મહાનેવ નૈવાણુર્નાપિ મધ્યમઃ ॥

આકાશવત્સર્વગતો નિરંશઃ શ્રુતિસંમતઃ ॥ ૮૬ ॥

અતઃ પરિશેષાદાત્મનો વિમુત્ત્વં સિદ્ધમિત્યાહ । તસ્માદિતિ । તત્ર પ્રમાણ-
 માંહ । આકાશવદિતિ । “ આકાશવત્સર્વગતશ્ચનિત્યઃ । નિષ્કલં નિષ્કર્યં ”
 ઇત્યાદ્યાગમઃ પ્રમાણમિત્યર્થઃ ॥ ૮૬ ॥

શ્રી પંચદશ્યાં ચિત્રદીપઃ

મુરજરામજી કૃત ભજન—આ ભક્ત આજથી ૫૦ વર્ષ ઉપર હૈયાત હતા અને
 તેઓ નિરાત નામના કોળી (તળપદા) ના પ્રશિષ્ય હતા. તેમના જન્મ કરજણ પ્રાંતના
 મેરાસર ગામમાં થયો હતો. તેઓ જાતે શાહજી હતા. તેમની ગાદી મેરાસરમાં છે અને
 તેમના પુત્ર મણિરામજી મહારાજ હાલ હૈયાત છે.

રાગ સારંગ.

સમજી લો સાર, સંતને સેવ્યા વિના કોઈ તરે નહિ;
 માટે કરવો વિચાર આતમ જોળખ્યા વિના ભવ ભવ જાયે નહિ. ટેક.
 જે સતગુરુ વિના સાધન કરશે, જેમ પથરને નાવે ચડશે

તે દુઃખી થઈ ભવ દૂષમાં પડશે...સમજી લો-૧

જોને સેવડા શ્રાવકને સમજાવે, કદિ કંદમૂળ ન ખાસો હાવે;

એમ બુધ્યા જીવને ભરમાવે. ... .. સમજી લો-૨

આપે રીંગડાં મુળાની બાધા, એણે સાચા સતગુરુ નથી લાધા;

એવા કપડીને કાળે ખાધા ... .. સમજી લો-૩

તમે પાસે કરોને પાકમણું; તેથી ઘરમાં થાએ ધન ધણું;

લે છે પંચકણ ને પામરપણું ... .. સમજી લો-૪

તમે હાંધે ગાંઠવાળી ઘાડી, રોમ બેસને ડાખે પાડી;

તમે ચાલ ચાલો દો જાડુ આડી ... .. સમજી લો-૫

તમે મોક્ષમાર્ગ જઈ જાણો, નથી પ્રભુ વિના દામ દાણો;

સત સમજીને સર્વે પાળો ... ... સમજી લો-૬

તમે રાતે કરો ના વાળુ, આપો જાણું ને કરો કાળું;

જૂઠું ખોલી કાટો દેવાળું. ... ... સમજી લો-૭

એ પ્રપંચ સર્વે દૂર કરી, રહો સતગુરુ શરણે શીરા ધરી;

સુરજરામ નામે નિરખો દરિ ... ... સમજી લો-૮

ટીપ્પણી:—આ પદમાં સેવડા શબ્દ વાપર્યો છે તેનો અર્થ શ્વેતાંબર-શ્વેતપરા—થાય છે. ગુજરાતમાં મુખ્યત્વે શ્વેતાંબરામ્નામનું પ્રચલ હોવાથી અને શ્વેતાંબરો માટે ભક્તોની બાબમાં સેવડા શબ્દનો પ્રચાર હોવાથી આ પદમાં સેવડા શબ્દ વપરાય છે, પાકમણું એટલે પકિકમણું અર્થાત્ પ્રતિકમણું. ઉપરના પદમાં તે સમયની વણિક દક્ષતા અને વણિક આતુર્યને ટકારા મારવામાં આવ્યા છે તે સમયમાં એક તરફથી પ્રતિકમણું કરતા અને બીજી તરફથી જાણું તોળતા તથા દીવાળું દાઢતા એટલે કે કહેણી અને રહેણીમાં પરસ્પર વિરોધાત્મકતાવાળા ધણા જૈનો મજકુર ભક્તરાજના જ્ઞેવામાં આવેલ હશે તેપરથી તેમણે આ પદની યોજના કરી જણાવ્ય છે, જૈનાના પાંચીસ માર્ગાનુસારીના ગુણમાં ન્યાયોપાર્જિત ધનવાળો ગુણ પ્રથમ હોવો જોઈએ. હાલમાં પણ જૈન નામ ધરાવનારા કટલાક જૈન શેઠીઆઓમાં ન્યાયોપાર્જિત ધનની ખામી જ્ઞેવામાં આવે છે.

શ્રી શંકર દિગ્વિજય:—આ સંસ્કૃત મંથ થી માધવાચાર્યજીએ શાલિવાહનના તેરમા શતકમાં રચેલ છે. શ્રી માધવાચાર્યજી જૈન માટે ઉલ્લેખ કરતાં આ મંથના ૧૫ માં સર્ગમાં ૧૪૨ માં શ્લોકથી ૧૫૬ શ્લોક સુધીમાં નીચે પ્રમાણે લખે છે.

પ્રતિપદ્યતુ ઘાહિકાન્મહર્ષે વિનયિભ્યઃ પ્રવિવૃણ્વતિ સ્વમાપ્યમ્ ॥

અવદન્નસહિષ્ણવઃ પ્રવીણાઃ સમયે કેચિદ્યાર્હતામિધાને ॥ ૧૪૨ ॥

(માળવાથી) વિહાર કરીને શ્રી શંકરાચાર્યજી આદીક દેશમાં પધાર્યા અને પોતાના શિષ્યોને બાપ્તનું વ્યાખ્યાન સંભળાવતા હતા, આ વખતમાં કેટલાક આદિત-જૈન મતાવલંબીઓ આવ્યા અને અસહનતાથી તેમણે શ્રી શંકરાચાર્યજીને કહ્યું કે—

નનુજીવમજીવમાસ્રવં ચ શ્રિતવત્સંવરનિર્જરૌ ચ વંધઃ ॥

અપિ મોક્ષ મુર્ખેપિ સપ્ત સંખ્યાન્નપદાર્યાન્કયમેવ સપ્તમંગ્યા ॥ ૧૪૩ ॥

સપ્તમંગી ન્યાયની પદ્ધતિ પ્રમાણે જીવ, અજીવ, આજીવ, સંવર, નિર્જરા, બંધ અને મોક્ષ એ સાત પદાર્થોને કેમ માનતા નથી.

કથયાર્હત જીવમસ્તિકાર્યં સ્ફુટમેવંવિધ ઇત્યુવાચ મૌની ॥

અવદત્સચ દેહતુલ્યમાનો દદ કર્માટકવેદિતશ્ચવિદ્વાન્ ॥ ૧૪૪ ॥

મુખ્ય જૈનને શ્રી શંકરાચાર્યજીએ પૂછ્યું કે હે જૈનમતાવલંબી તું તારા મતમાં જે પ્રકારે જીવનું સ્વરૂપ કહેલ છે તેનું સ્પષ્ટ વર્ણન કર. ત્યારે જૈન બોલ્યો કે હે વિદ્વાન્ જીવડો દેહ છે તેવડો જીવ છે અને તે જીવ આદ્ય પ્રકારનાં દદ કર્મોથી વીંટાયેલો છે.

અમહાનનર્ણયદાદિવત્સ્યાત્સન નિત્યોપિચ માનુષાઘ્ચ દેહાત્ ॥

ગજદેહમયન્ વિશેષકૃત્સ્નં પ્રવિશેષ્યપ્તુપિદેહમપ્યકૃત્સ્નનઃ ॥ ૧૪૫ ॥

જો જીવ મહાન નથી તેમ આણુ પણ નથી એટલે કે જો દેહ જેવડો જ જીવ હોય તો જેમ ઘટ અનિત્ય છે તેમ જીવ પણ અનિત્ય થશે વળી હાથીનો જીવ મનુષ્યના શરીરમાં જશે તો જીવ શરીરથી વધી પડશે તેમજ માણસનો જીવ હાથીના દેહમાં જશે તો હાથીના શરીરનો અધિક ભાગ જીવ વગર રહી જશે તથા મચ્છરના દેહમાં ધણું જીવ શરીર બહાર રહી જશે.

ઉપયાંતિચકેચ ન પ્રતીકા મહતા સંદનને સંગમેસ્ય ॥

અપ્યાત્યધિ જગ્મુપોલ્પદેહં તદયં દેહસમઃ સમશ્રુતેશ્ચ ॥ ૧૪૬ ॥

જૈનઃ--જ્યારે જીવ મોટા શરીરમાં જાય ત્યારે જીવને કેટલાક નવા અવયવો પ્રાપ્ત થાય છે અને જ્યારે જીવ નાના શરીરમાં જાય છે ત્યારે કેટલાક અવયવો જતા રહે છે એટલે જીવ દેહ જેવડો જ રહે છે તેથી અમારી માન્યતામાં દોષ આવતો નથી. વેદની શ્રુતિ પણ સ્વીકાર કરે છે કે “ સમો નાગેન સમો મદ્રાકેન ” હાથીના શરીરમાં હાય જેવડો અને મચ્છરના શરીરમાં મચ્છર જેવડો આત્મા છે.

ઉપયંત્યેમ તથા પર્યંતો યદિવર્ષ્યેવન જીવતાં મજેયુઃ ॥

પ્રભવે યુરનાત્મનઃ કર્થતેકયમાત્માવયવાઃ પ્રયંતુ તાસ્મિન્ ॥ ૧૪૭ ॥

શ્રી શંકરાચાર્યજીઃ--

જો અવયવો જતા રહે અને આવ્યા કરે તો તે જેમ શરીરથી આત્મા બિન્ન છે તેમ આત્માથી તે અવયવો પણ બિન્ન હોવા જોઈએ. તેમ જો અવયવોનું આવાગમન પંચમહાભૂતથી થવાનો સંભવ જણાતો નથી કારણ કે આત્મા પંચમહાભૂતનો વિકાર નથી.

જનિતા રહિતા ક્ષયેણ હીનાઃ સમુપાયંત્યપયાંતિ ચાત્મનસ્તે ॥

અમુકોપચિતઃ પ્રયાતિકૃત્સ્ન ત્વમુકૈ શ્વાપચિતઃ પ્રયાત્ય કૃત્સ્નં ॥ ૧૪૮ ॥

જૈનઃ--જો અવયવો જન્મરહિત અને ક્ષયહીન એટલે સનાતન છે છતાં આવે છે અને જાય છે માટે વૃદ્ધિ પામેલો જીવ હાથી વગેરેના શરીરમાં વ્યાપે છે અને સંકાય પામેલો જીવ મચ્છર વગેરેમાં વ્યાપે છે એ સિદ્ધાંત બધે બેસતો છે.

ક્ષિમચેતનતોત ચેતનત્વં વદતેષાંચરમે વિરુદ્ધમત્યા ॥

વપુરુન્મથિતં ભવેત્તુ પૂર્વે વત કાત્સ્ન્યેન વર્નચેતયેયુઃ ॥ ૧૪૯ ॥

શ્રી શંકરાચાર્યજી--જો અવયવો--પ્રદેશ અચેતન છે કે ચેતન છે? જો ચેતન હોય તો ધણું ચેતનનો એક જ અભિપ્રાય કાઢવખતે ન રહેતાથી વખતે શરીરની ખરાબી થાય ખરી અને જો અચેતન હોય તો તેના વડે આજુ' શરીર ચેતીભૂત થઈ શકે નહિ.

ચલયન્તિ રથં યથૈકમત્યા વહ્વો વાજિન ઈવમપ્રતીતાઃ ॥

ઈતરેતરંમગમે જયંતુ જ્ઞપતે ચેતનતામપિ પ્રપદ્ય ॥ ૧૫૦ ॥

જૈન:—જેમ ધણા અવધે એક મતવડે રથને ચલાવે છે તેમ ધણા અવધવો એક મત-
ધીજ શરીરને ચલાવે છે એમ માનીએ તો તેમાં કશી હરકત નથી.

वहवोपि नियामकस्य सत्त्वात्सुमते तत्र भजेयुरैक मत्तम् ॥

कथमत्रनियामकस्यतद्विद्वद्वात्कस्यचिदप्य दोषटेत ॥ १५१ ॥

શ્રી શંકરાચાર્યશ્ચ—હે સુત જૈન! રથમાં ધણા અધીનો એક મત ચલાવું કારણ
માત્ર સારથી છે તેમ શરીરમાં કાંઈ નિયામક નહિ હોવાથી એ પ્રદેશે કવી રીતે એક મત
યશે ? શરીરની અંદર ખીજો કાંઈ નિયામક નહિ હોવાથી એકમતપણું કેમ થઈશે ?

उपयांति न चापयांति जीवावयवाः किंतु महत्तरे शरीरे ॥

विकसंति च संकुचत्य निष्टेयतिवर्षात्र निदर्शनंज लौका ॥ १५२ ॥

જૈન:—જીવના અવધવો કાંઈ આવે છે અને જાય છે એમ તો નથીજ પણ તે મોટા
શરીરમાં વિકાસ પામે છે અને નાના શરીરમાં સંકોચાય છે. આ બાબતમાં જગોતુ દર્શાવ
લાગુ પડે છે, કે જ્યારે જગો લોહી પીએ છે ત્યારે કુલે છે અને જ્યારે લોહી નીકળી જાય
છે ત્યારે સંકોચાય જાય છે.

यदि चैव ममी सविक्रियत्वाद् घटवत्ते च विनश्वरा भवेयुः ॥

इति नश्वरतां प्रयाति जीवे कृतनाशकृतसंगमौ भवेतां ॥ १५३ ॥

શ્રી શંકરાચાર્યશ્ચ:—જો એમ અવધવો સંકોચ વિકાસનું બાજબી હોય તો તે વિકારી
નાશ કરતાં પામવાવાળા થાય છે. અવધવોના નાશથી જીવ પણ નાશ પામે અને તેથી
જીવે પ્રથમ કરેલાં કર્મોના નાશ અને નવાજીવે તેણે ઉત્પન્ન નહિ કરેલાં કર્મોનાં ફલોની
પ્રાપ્તિ રૂપ બે દોષ પ્રાપ્ત થઈ પડે છે.

अपि चैवमलायुवद्भवान्धौ निजकर्मोष्क भारमय जंतोः ॥

स ततोर्ध्वगति स्वरूपमोक्षस्तव सिद्धांत समर्थितो न सिध्येत् ॥ १५४ ॥

ખીજો દોષ એ આવે છે કે ઘુંમકાનાં આંધળી અપ્પટકર્માવરણ હુકત જીવ દંખાયેલો
રહે છે અને કર્મરહિત જીવ ઉર્ધ્વગમન કરે છે એમ તારી સિદ્ધાંત છે પણ અવધવો
જતા આવતા હોવાથી કયા મૂળ અવધવોના મોક્ષ ધાય છે તે સમજી શકાય
તેવું નથી.

अपि साधनभूत सप्तमंगी नयमप्यार्हतनाद्रिया महेते ॥

परमार्थ सतां विरोधभाजां स्थितिरैकत्रहि नैकदा घटेत ॥ १५५ ॥

ખીજું પણ—પરસ્પર વિરૂદ્ધ ધર્મોના એક વખતે સમાવેશ કરવાવાળો જો સપ્ત
મંગી નય તારા મનમાં છે તેને પણ અમે યોગ્ય ગણતા નથી કારણ કે પરસ્પર વિરૂદ્ધતા
વાળા ધર્મોની એક સમયે એક પદાર્થમાં સ્થિતિ સંભવી શકે નહિ.

इति माध्यमिकेषु भग्नदर्पेण्वयभाष्यानि सनैमित्तोविनस्या ॥

दरदानभरताश्च शरसेनान्कुरु पांचालमुखान्वहन जैपीत् ॥ १५६ ॥

એ પ્રમાણે જૈન લોકોના ગર્વને તોડી નાખીને નૈમિય ક્ષેત્રમાં સ્વકીય બાળ્યોનો પ્રચાર કરીને દરદ, હરત, શસ્ત્રેન, કુર અને પાંચાલ વગેરે ઇતર દેશોના મોટા મોટા વિદ્વાનોને પણ જીતી લીધા—

સાર્મતાથ દિગંરાન્વયમુવશ્વાર્વાક વંશાંકુરા ॥

નવ્યાઃ કેચિદલં મુનીર્શ્વરં ગિરા નીતાઃ કથાશ્રેષ્ઠતાં ॥ ૧ ૭૩ ॥

કેટલાક વાદીઓ દિગંબરો એટલે જૈનોના વંશજોના ખંડીઆ રૂપ હતા અને ચાર્વાકોના વંશના નવીન અંકુરા રૂપ હતા તેઓને શ્રી શંકરાચાર્યજીની ગિરાએ વાતમાંજ નષ્ટ કરી નાંખ્યા.

મજ્જુર અંધના ૧૬ મા સર્ગના શ્લોક ૭૭ તથા ૭૮ માં નવે પ્રમાણે છે.

અથાન્નવીદિગ્વસનાનુસારી રહસ્વમેકં વદસર્વ વિચેત્ ॥

યદસ્તિકાયોત્તર શબ્દવાચ્યં તત્ત્વિકં મેતડસ્મિન્વદ દેશિકાશુ ॥ ૭૭ ॥

પછી દિગંબર એટલે જૈન ધર્માવલંબીએ શ્રી શંકરાચાર્યજીને પૂછ્યું કે જો તમે સર્વજ્ઞ હો તો અમારા મતમાં જેમની પાછળ ‘અસ્તિકાય’ શબ્દ લાગે છે એવા શબ્દોથી શું શું કહેવાય છે તે કહો.

તત્ત્વાદ્દેશિકવરઃ શૃણુરોચતેચેજ્જીવાદિ પંચકમમીષ્ટ મુદાહરન્તિ ॥

તત્ત્વજ્ઞવાચ્યમિતિ જૈનમતે પ્રશસ્તે યદ્યસ્તિ વોધ્ધુમપરં કથયા શુતન્મે ॥ ૭૮ ॥

શ્રી શંકરાચાર્યજી બોલ્યા કે જો તારી ઇચ્છા છે તો સાંમગ. જ્ઞાસ્તિકાય, પુદ્ગ-જ્ઞાસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, અને આકાશસ્તિકાય, ધર્માસ્તિકાય એ પાંચ શબ્દોથી અનુક્રમે જન, પૃથ્વી, વગેરે સહિત રચાવર જંગમ, ધર્મ, અધર્મ, અને આકાશ કહેવાય છે. તારે કંઈ ખીજું પણ જાણવાની ઇચ્છા હોય તો શીઘ્ર પૂછ.

ટીપ્પ:—શ્રી જગત્ગુરુ આદિ શ્રી શંકરાચાર્યજીને યયાં લગભગ ૨૪૦૦ વર્ષ ધવા આબ્યાં છે આ શ્રી શંકરાચાર્યજીનું જીવન શ્રી માધવાચાર્યે શંકર દિગ્વિજયમાં લખ્યું છે. માધવાચાર્યજી શાલીવાહનના ૧૩ મા સતકમાં હતા તેમનું રહેઠાણ તુંગભદ્રા નદી ઉપર આવેલા પંપાક્ષેત્રમાં હતું. આ વખતે વિજયનગરમાં હરિહરરાય અને બક્ષરાય નામના રાજા યયા. આ રાજાઓના સમયમાં માધવાચાર્યની ખ્યાતિ થઇ. માધવાચાર્યજી તદ્દન ગરીબ હતા. ગાયત્રી દેવી તેમના ઉપર પ્રસન્ન યયાં અને તેથી માધવાચાર્યજીને ચોદ વિદ્યા મળી ત્યારથી તે માધવાચાર્યને બદલે વિદ્યારણ્ય કહેવાયા. માધવાચાર્યના ગુરુનું નામ વિદ્યાતીર્થ હતું તે “શ્રી વિદ્યા તીર્થ રુપિણીમ્” એ શરૂઆતના શબ્દો પરથી જણાય છે.

લોકવાણી—

હહો.

ગળીને પાણી પીએ, અળગણ પીએ લોહ;

ગીણાં જીવની રક્ષા કરે માણસ મારે જોધ.—

૨

ટીપ્પ:—ઉપગતો ઉપાણો જૈનો માટેજ છે. કેટલાક જૈન બધુઓ હંમેશાં ઉપાશ્રયે જાય, મુદુપતિ ખોંધી પાટ આગળ બેસીને જ મદારાજ, તેત, પ્રમાણ વચન, વગેરે બોલ્યા

કરે, ચોવિહાર પચ્ચખાણુ કરે, લીલેતરી ખાણ નહિ, કીડી, મંકાડી, મજ્જર, વાપુકાય, અપકાય, તેડકાય, વગેરેના સુદ્ધ જીવો ઉપર દયા પાળવાનો પૂર્ણ દેખાવ રાખે; પાંચરાપોળની વફાદારી ખતાવે પણ જ્યારે પ્રભુએ પણ વખાણુ કરેલી અને દિદાદિ દેવોએ પણ ધમ્મજાતી ગાણુસ જાત તેવાના સપાટામાં આવે ત્યારે તેમને માથે દાવા બાંધીને તથા બીજી રીતે હેરાન કરીને ધણી વખત પાપમાલ કરી મૂકે છે. વ્યવહારની લેવદેવમાં પણ માયા કપટ કરી બોળા લોકોને હસાવી પોતાનો સ્વાર્થ સાધવા નહિ જુલતા હોવાથી, જૈન નામને લગ્નવનારા અમુક ધર્મધૂત વહિંકો માટે જ ઉપરનો બધ મેસતો ઉખાણો કરેલો છે.

જ્યારે જૈનધર્મીઓ દહેણી પ્રમાણે પોતાની રહેણી રાખશે અને મનુષ્યકોમ તરફ ખાસ દયા ધરાવશે અને રેસ ખમવાની તાકાતવાળા ધરો ત્યારે જૈનધર્મની કીર્તિ ફેલાશે.

શ્રી શંકરાચાર્ય વિજય ટિંહિમઃ—આ સંસ્કૃત ઉલ્લેખ શ્રી ધનપતિસુરિએ શ્રી માધવાચાર્યજી કૃત શંકર દિગ્વિજય ઉપર કરેલો છે તેમાં જૈન માટે નીચે પ્રમાણે લખેલ છે.

આચાર્ય આહ અમહાનનણ્ડેહ પરિમાણો જીવો ઘટાદયામધ્યમપરિમાણત્વાદ્યથા ન નિત્યાસ્તથા નિત્યો ન સ્યાત્ અપિચ શરીરાણામવનસ્થિતપરિમાણત્વાન્મનુષ્યજીવો મનુષ્યપરિમાણો ભૂત્વા પુનઃ કેનચિત્કર્મવિપાકેન હસ્તિજન્મ પ્રાપ્નુવન્ન સર્વે હસ્તિ શરીરં પ્રવિશેદ્દેહાપરદેશો નિર્જીવઃ સ્યાત્પુત્તિકા દેહં ચ પ્રાપ્નુવન્ સર્વોન પ્રવિશેત્ દેહાદ્વહિરપિ જીવઃ સ્યાદિત્યર્થઃ ચકારાદસ્મિન્નપિ જન્મનિ કૌમારયૌવનસ્પ્રવિરજ્જેષ્ઠોપો બોધ્યઃ। યદીમેજ્વયવા ઉપયંતસ્તથાપયંતશ્ચ તર્હ્યાગમાપાયિત્વાચ્છરીરવદાત્મત્તં ન ભજેયુઃ કિંચાનાત્મનસ્તે જીવાવયવાઃ કથં પ્રાદુર્ભવેયુઃ કથં ચ તસ્મિન્નાત્મનિતેલિયેરેન્ વિરોધાદિત્યર્થઃ। વહ્વોપિ વા જિનો નિયામકસ્ય સત્ત્વાદૈકમત્યં તત્ર રથચાલને ભજેયુ રત્ર તુ તદ્વત્કસ્ય ચિદપિ નિયામકસ્યા ભવાદદ્ એકમત્યં કથં ઘટેત કટાક્ષેણ સંબોધયતિ હે સુમતે ઇતિ । યદિ ચૈવંતર્હિં સ વિક્રયત્વાન્તેડમી વિન્નશ્વરાભવેયુરિત્યેવં જીવે નશ્વરતાં પ્રયાતિસતિ કૃતનાશાકૃતાખ્યાગમૌ ભવેતાં । કિં ચૈવં સતિ તુંબિકાવત્સંસારસાગરે નિજકર્માણ્કભારેણમગ્નસ્ય જંતોઃ અપિ ચ હે આર્હત તે સાધનભૂત સત્તમંગી નયમપિ નાદ્રિયામહે દિયસ્માત્પરમાર્યસતાં વિરોધમાજાં સદસન્નાદિધર્માણામેકસ્મિન્ધર્મણ્યેકદાયુગપતિસ્થિતિર્નઘટેત । ઇત્યેવં માધ્યમિકેષુ ભગ્નર્ગ્વેસત્સુ અયાનંતરં સ શ્રી શંકરાચાર્યો નૈમિશે.....

ટીપ્પઃ— આ ઉલ્લેખ શ્રી બાલગોપાલતીર્થના શિષ્ય શ્રી ધનપતિસુરિએ રચેલો છે, જેવી રીતે જૈનો માટે, આજથી લગભગ ૨૪૦૦ વર્ષની આસપાસ ચએલા શ્રી આદિ શંકરાચાર્યજીએ તથા શ્રી રામાનુજાચાર્યજીએ તથા પંચદશીકાર શ્રી વિદ્યારમ્યજીએ તથા બીજા વિદ્વાનોએ દિગંબર શબ્દ વાપરેલો છે તેવી જ રીતે શ્રી ધનપતિસુરિએ પણ દિગંબર શબ્દ વાપરેલો છે એટલું જ નહિ પણ વર્તમાન દિગંબર જૈનો કે જૈનો કાલના આણુ માને છે તે જ વાત શ્રી શંકરાચાર્યજી વગેરેએ પણ આજથી ૨૪૦૦ વર્ષની આસપાસ ઉપર લખી

છે જેથી જોમ સમજી શકાય છે કે કાલનાં અણુમાન વાળા દિગંબરોની શાખા પણ સ્વેતાંબરો સામે મૂળથી જ ચાલી આવે છે તથા દિગંબરોમાં મહાન વિદ્વાનો યજ્ઞેલા તથા મહાન રાજાઓ યજ્ઞેલા અને તેઓ વેદાન્તમતાનુયાયીના મહાન વિદ્વાનોની સાથે શાસ્ત્રાર્થમાં ઉતરેલા. શ્રી દારિકાની શંકરાચાર્યજીની પરંપરા પ્રમાણે શ્રી શંકરાચાર્યજીને યયાં આજે ૨૩૮૦-૮૧ વર્ષ યયાં છે. શ્રી આદિ શ્રી શંકરાચાર્યજી ૩૨ વર્ષ જીવ્યા એટલે ૨૩૮૧-૩૨=૨૪૧૩ માં શ્રી શંકરાચાર્યજીનો જન્મ. આજથી ૨૪૪૪ વર્ષે શ્રી મહાવીર સ્વામી મોક્ષે પધાર્યા. ૨૪૪૪-૨૪૧૩=૩૧. મહાવીર નિર્વાણ પછી ૩૧ મે વર્ષે શ્રી શંકરાચાર્યજી જન્મ્યા અને ૬૩ મે વર્ષે દેલાસ પધાર્યા. આ ઉપરથી સ્પષ્ટ સમજાય છે કે આદિશંકરાચાર્યજી અને શ્રી મહાવીર પ્રભુના પદશિષ્ય સુધર્માસ્વામી તથા જંબુસ્વામી સમકાલિન હતા. શ્રી શંકરાચાર્યજીનો મહાન ભક્ત અને દિંદમાં ચક્રવર્તિ તૃલ્ય સુધન્વા રાજા પણ આજ સમયમાં હતો. બૌદ્ધધર્મની મુખ્ય ચાર શાખાઓ, શાકત, વૈશ્વ, કાપાલિક, પાશુપત, ચાર્વાક વગેરે પંચો પણ તે સમયે હયાતી ધરાવતા હતા. શ્રી શંકરાચાર્યજીએ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની મૂર્તિની પૂજા કરી હતી તે ઉપરથી સમજાય છે કે જૈનોની પેઠે તે વખતે અન્ય લોકોમાં પણ મૂર્તિ પૂજાનો પ્રચાર હતો. એટલું તો નિર્વિવાદ છે કે આદિ શંકરાચાર્યજીના સમયમાં જૈન કરતાં બૌદ્ધધર્મ ખાસ ભરતક્ષેત્રમાં પણ વિશેષ કાણુ ધરાવતો હતો. જે કે શ્રી શંકરાચાર્યજીએ જૈન તથા બૌદ્ધ ધર્મને મોટો ધકો લગાવ્યો હતો પણ તેમાં બૌદ્ધધર્મને તો ભોંભરજ કરી દીધો; જૈનધર્મ તદ્દન ભોંભર ન થયો હતો જેના પરિણામે અત્યારે અને તે પહેલાં જૈનધર્મ જેવા પરમપવિત્ર ધર્મની હયાતી જેવાને ભાગ્યશાળી બની શકાયું છે શ્રીરામાનુજચાર્યે પણ જૈન ધર્મને મહાન ધકો લગાવ્યો હતો. આવા અનેક મહાન હુમલાઓ વચ્ચે પણ શ્રી વીતરાગનો અભેદ માર્ગ અખિલ ભૂમંડલમાં પોતાના આત્મજ્ઞાનનો પ્રચાર, સત્પુરુષોદ્ધાર કરી રહ્યો છે એ વિશેષ ખુશી થવા જેવું છે. જેમ શ્રી મહાવીર પ્રભુ અને શ્રી યુદ્ધદેવ સમકાલિન હતા તેમ શ્રી મહાવીર પ્રભુના પદધર શિષ્ય આચાર્યશ્રી સુધર્માસ્વામી તથા જંબુસ્વામી અને શ્રી આદિશંકરાચાર્યજી સમકાલિન હતા. વળી શ્રી આદિ શંકરાચાર્યજીના વિચારોમાં હંડા ઉતરનારાઓ સમજી શકે છે કે શ્રી આદિ શંકરાચાર્યજીએ પોતાનો કેવલાદ્વૈતવાદ ચલાવ્યો ત્યારે તેમાં યુદ્ધ અને મહાવીરના કેટલાક સિદ્ધાંતોને દાખલ કરવા પડ્યા હતા. સમજાવના સિદ્ધાંતો શ્રીમહાવીરનાં છે અને શત્રુને બદલે અગ્નિ-ત્ય જલ એ શ્રીયુદ્ધના સિદ્ધાંતનું રૂપાંતર છે. ખરૂં જોતાં જગતમાં કાંઈ નવું જ નથી; માત્ર મૂળ વસ્તુના પચાચો જ છે. એ પચાચોની દેશકાળાનુસાર યોજના કરનાર રાવે એ સંબંધિત છે.

શ્રીહનુમન્નાટકમ્:—આ સંસ્કૃત નાટક શ્રીમદ્ધનુમદ્ધિરચિત છે. આ નાટક ઉપર પંડિતવર શ્રીમોહનદાસજીએ દીપિકાપંચ વ્યાખ્યા સંસ્કૃતમાં રચી છે. સંસ્કૃત છંદોથી સહેલી ભાષામાં આ નાટક રચાયેલું હોવાથી સાધારણ સંસ્કૃત જ્ઞાન ધરાવનારને પણ આનંદ આપે તેવું છે. આ નાટકના પ્રથમકંઠા ત્રીજા સ્થાનમાં નીચે પ્રમાણે ઉલ્લેખ છે.

યં શૈવાઃ સમુપાસતે શિવ ઇતિ વ્રહ્મેતિ વેદાન્તિનો

ઘૌદ્ધા બુદ્ધઇતિ પ્રમાણપટ્તઃ કર્તેતિ નૈયાયિકાઃ ।

અર્હન્નિત્ય જૈનશાસનરતાઃ કર્મેતિ મીમાંસકાઃ

સોડ્યં ચો વિદધાતુ વાઙ્મિત્તફલં વૈલોક્યનાયો હરિઃ ॥

જે શુદ્ધચૈતન્ય આત્મસ્વરૂપ ઐટલે પરમાત્માને શૈવલોકો શિવ નામવડે બને છે, વેદાન્તીએ બ્રહ્મ કહીને બને છે, બૌદ્ધલોકો શુદ્ધદેવ કહીને બને છે અને ન્યાયશાસ્ત્રપારંગત લોકો કર્તા કહીને બને છે, જૈનશાસનરત-જૈનલોકો અર્હન્ત કહીને બને છે, મીમાંસકો કર્મ કહીને બને છે તે ત્રૈલોક્યનાય હરિ શ્રીરામ ઐટલે આત્મારામ કલ્યાણ કરો.

આ શ્લોક ઉપર શ્રી મોહનદાસજી પંડિતવર્ય દીપિકાખ્ય વ્યાખ્યા ત્રીએ પ્રમાણે આપેલ.

અથ વિદ્યાવાનિતિ નૈતુગુણં વસ્તું વ્યવસ્થાપયતિ—યમિતિ । યં રામં શૈવાઃ

શિવમક્તાઃ શિવેતિ નામ્ના સમુપાસે 'મહાસ્ત્રાદ મૂત્પ્રકૃતિરતઃ સૂત્રં તતોઽહમિતિ તતો વિશ્વમ્' इति श्रुतेः । वेदान्तिनो ब्रह्मेति 'एकमेवाद्वितीयं ब्रह्म नेह नानास्ति किंचन' इति श्रुतेः । बौद्धा बुद्धइति 'प्राण्यालंभनं संसृति नन्मदयेति माम् । इति श्रुतेः । प्रत्यक्षानुमानोपमान शब्दा भावार्थं प्राप्तिपत्ति प्रमाणानिति प्रमाणेष्वेव निष्पन्ना नैयायिकाः कर्तेति 'सनातनाः पशवः प्राविशन्ति प्रमेयानभूतः कर्तेव ततः' इति श्रुतेः । जैनाज्ञाभिरता अर्हन्निति स्वभाव एवेश्वरो नान्योऽस्ति कदाप्यस्यानि दृशत्वापत्तेः' इति श्रुते, मीमांसकाः कर्मेति 'कर्मणा जायते नश्यति भयाभयसुखानि' इति श्रुतेः । एतैस्तदुपाशिक्षितैर्मार्गरेव समुपासते सोऽयं रामो, वाम्मिन्तफलं विदधातु । एतेन विद्यावत्त्वमुक्तम् ।

ટીપઃ—ઉપરોક્ત નાટક શ્રીમાન્ હનુમાનજી નામના શ્રીરામચંદ્રપ્રજ્ઞના 'પરમ બક્ષે રમીને સેતુજ' ધ રામેશ્વર પાસે એક શિલા ઉપર લખી રાખ્યું હતું. આ નાટક લખાયું તે વખતે યોગવાસિદ તથા રામાયણના રચનાર આદિ સંસ્કૃત કવિ શ્રી વાલ્મિકિ રૂપિ ઉચાત હતા, જેથી જાણી શકાય છે કે આ નાટક પણ શ્રી વાલ્મિકિ રામાયણ જેટલું જ પ્રાચીન છે. કાલાન્તરે ધારાધીરા ભોજરાજા સેતુજ' ધ તરફ યાત્રાએ પધારેલ હતા. ત્યાં શિલા ઉપર લખેલા શ્લોકો ધર્મધુરધર ભોજરાજાના જ્ઞેવામાં આવ્યા તે ઉપરથી સમુદ્રમાંથી તે શિલા કાઢીને નિજસભા મહાપંડિત મિશ્ર દામોદર કવિને માનુજ'ધકાવ્ય સંદર્ભે સંશુદ્ધિ માટે આપતા કરી. તતુતુયા ઉપલબ્ધ થએલ પ્રબળને સુદ્ધિજ્ઞાનુસાર સરલ કરીને તેના પ્રચાર કર્યો. આ નાટકમાં કેટલાક શ્લોકો અવગણીને કવિ અવશ્યતાવિધે ઉમેરાયલા પણ જણાય છે. આ ઉપરથી સમજાય છે કે આ નાટક પંડિતવર શ્રીદામોદરમિશ્રવડે સમ્યક્ક્રમવડે સંસ્કૃત થએલું છે. યં શૈવાઃ એ શ્લોક ઉપરથી જૈન ધર્મની પ્રાચીનતા સાબિત થાય છે. શ્રી હનુમાનજીને જૈન ધર્મમાં એક વિદ્યાર તરીકે તથા મહાત્મા કે સંપૂર્ણજ્ઞાની તરીકે વર્ણવેલ છે. રામાયણમાં એ જ હનુમાનજીને શ્રીરામ-આમારામના પૂર્ણ બક્ષા કહેલ છે. શ્રી વાલ્મિકિ, શ્રીહનુમાનજી તથા શ્રીરામ જેવા મહાન્ પુરુષો જૈન હતા તથા જૈન ધર્મ તરફ પૂર્ણ માનની લાગણી ધરાવનારા હતા. આ વાત હનુમાન નાટક ઉપરથી પણ સિદ્ધ થાય છે. ટીકાકારે પણ જૈનનો અર્થ અર્હન્ત કે આર્હન્ત રાખીને પોતાની સુદ્ધિની વિશ્વાસ-તા દરસાવી છે. શ્રીહનુમાનજીનું શુદ્ધઆદીપણું તથા સમભાવ-નીતરાગભાવ-પણું જણાઈ આવે છે.

નાથ સંપ્રદાયમાં જૈન વધન:—પરમ યોગીરાજ શ્રી મત્સ્યેંદ્રનાથ તથા ગોરક્ષનાથ-
થી નાથ સંપ્રદાયની વિશેષ વૃદ્ધિ થઇ હતી. આ નવ નાથની સંપ્રદાયમાં જૈનો માટે એવું
કથન છે કે “એક વખતે મત્સ્યેંદ્રનાથને સંસાર ભોગવવાની ઇચ્છા થઇ તેથી ગિરનાર
પર્વતની ધ્યાન શુક્રમાંથી બહાર નીકળીને પોતાના દિવ્ય ગોરક્ષનાથને પોતાની સંસાર
ભોગવવાની ઇચ્છા જણાવી અને અસુક્ર સુદતે પાછો આવીશ એમ કહીને શ્રી મત્સ્યેંદ્ર-
નાથજી ભરતક્ષેત્રમાં વિહાર કરવા લાગ્યા અને ક્રમે કરીને કામરૂપ દેશમાં પધાર્યા. કામરૂપ
દેશમાં ત્રિવારાજ્ય-સ્ત્રીઓનું રાજ્ય હતું. લગભગ તમામ સ્ત્રીઓ મંત્રશાસ્ત્રમાં પ્રવિણ હતી-
શ્રી મત્સ્યેંદ્રનું શરીર લાવણ્ય જોઇને કામરૂપ દેશની રાજા તરીકે રાજ્ય ચલાવતી મુખ્ય
રાણી નામે મેનાવતી (કોઈ ખીજ) નામે પણ આપે છે.) હતી તે શ્રીમત્સ્યેંદ્ર ઉપર મોહ
પામી. શ્રીમત્સ્યેંદ્રનાથ પણ મેનામાં લપટાયા. ધણી વર્ષ સુધી બંનેએ સંસારસુખો ભોગવ્યા,
કાળે કરીને શ્રીમત્સ્યેંદ્રનાથવડે મેનાને જે પુત્રો હત્યાન થયા તેમનાં નામો નેમનાથ અને
પાર્શ્વનાથ પાડ્યાં હતાં. ગિરનારથી નીકળતી વખતે મત્સ્યેંદ્રનાથે શ્રીગોરક્ષનાથને અસુક્ર સુદત
આપેલી તે પુરી થઇ જવા છતાં પણ શુદ્ધ મત્સ્યેંદ્રનાથજી પાછા નહિ આવવાથી શ્રીગોરક્ષ-
નાથજી મહાત્મા મત્સ્યેંદ્રનાથજીને શોધવા નીકળ્યા અને નદની સાથે કંપનીમાં બળાને
‘ગામોગામ’ એટ મચ્છંદર ગોરખ આયા” એ વાક્યનું ઉચ્ચારણ કરતા કરતા કામરૂપ
દેશમાં પધાર્યા. ત્યાં શ્રી મત્સ્યેંદ્રનાથ અને ગોરક્ષનાથનો સમાગમ થયો. મેનાની રજા લઇને
સુવર્ણની ઈંટ સહવર્તમાન નેમનાથ અને પાર્શ્વનાથને સાથે લઇને મત્સ્યેંદ્રનાથજી તથા ગોરક્ષ-
નાથજીએ પ્રાતઃમરણીય ગિરનારને રસ્તે ચાલવા માંડ્યું, રસ્તામાં ઈંટને વાવમાં ફેંકી દીધી
પછી એક શહેરમાં આવીને ઉતર્યા. તે શહેરમાં વણિક કોમતી વસતી ધણી હતી અને તેજ
દિવસે વણિકોમાં મોટું જમણું હતું. જમણુરથાને એક ગામની વાછડી મરણ પામેલી પડી
હતી. નેમનાથ અને પાર્શ્વનાથ બીકા અર્થે ગામમાં નીકળ્યા અને જ્યાં વાછડીનું મુકડું
પડ્યું હતું અને વણિકોની ભોજનશાળા ચાલતી હતી ત્યાં આવી પહોંચ્યા. વણિકોએ તે
બંને બાલકોને લાડુથી ઝોળા ભરી આપવાનું કહી, ભોળવીને તે વાછડીનું મુકડું એ આ-
ળકા પાસે ટસડાવી ધણે દૂર નંખાવી દીધું પછી લાડુની ઝોળા ભરી આપી. લાડુની ઝોળા
ભરીને આસને પાછા આવ્યા ત્યારે કહી મત્સ્યેંદ્રનાથજી તથા શ્રી ગોરક્ષનાથજીના જાણવામાં
તે વાત સમાધિકારી આવી અને બંને પુત્રોને વણિકોએ ભ્રષ્ટ્ર કર્યાં છે માટે તે પુત્રો વણિ-
કોને શોધવા જોઈએ એમ વિચાર કરીને તે મહાન્ યોગીઓ બંને પુત્રો સહિત
વણિકા પાસે આવ્યા, અને વણિકોને ધમકાવ્યા. વાણિકા તે મહાત્માથી ડરો અને
પ્રાયશ્ચિત માગ્યું ત્યારે શ્રી મત્સ્યેંદ્રનાથજી તથા શ્રી ગોરક્ષનાથજીએ વણિક કોમને
આજ્ઞા કરી કે આ અમારા ભ્રષ્ટ્ર થએલા પુત્રો નામે નેમનાથ તથા પાર્શ્વનાથને
તમે ભૂલ ખંચારાવી છે માટે તમો સર્વે તેમને માનો પુજો તથા તેમનું ભજન કરો
એથી તમારું કલ્યાણ થશે. એ નેમનાથ તથા પાર્શ્વનાથ પરમપદને પામશે અને તમારો
જૈનધર્મ આજથી પ્રસિદ્ધ થશે અને પાછળથી મંત્ર ચલાવવા, મલેન્દ્ર રહેવું, વેદની નિંદા
કરવી વગેરે આચારો તમારા ધર્મમાં દાખલ થશે.” આ હકીકતને મળતી જ હકીકત
નવનાથના સંપ્રદાયવાળાઓ ભજન વગેરે દ્વારા બતાવે છે, અને જૈનમતને પાખંડ મત
માને છે. ઝુડો-રજોહરણ છે તે ગાયનું પૂછું છે એમ તેઓ માને છે. આ માન્યતાના
સંબંધમાં વિચાર કરીએ તો નાથ સંપ્રદાયની માન્યતા ઐતિહાસિક પ્રમાણ સાથે બંધ

એસતી થતી નથી. જૈન માન્યતા પ્રમાણે નેમનાથ અને પાર્શ્વનાથ એ બે બાઈજ ન હતા. એ બંને તીર્થંકરો વચ્ચે ૮૩ હજાર વર્ષનું લગભગ અંતર હતું. બંને શૂરવીર રાજપુત્રો હતા. તેમને અને મત્સ્યેંદ્રનાથજીને કશો સંબંધ ન હતો. વળી જૈનધર્મ કાંઈ નેમનાથથી ચાલ્યો નથી પણ ઋષભદેવજીથી જૈનધર્મ પ્રચલિત થયો છે. હવે મત્સ્યેંદ્રનાથજી તથા ગોરક્ષનાથજી ક્યારે થઈ ગયા તેનો વિચાર કરીએ. જગત્ સુર શ્રી આદિશંકરાચાર્યને યયાં આજે ૨૩૮૦ વર્ષ યયાં છે. શ્રી મહાવીર નિર્વાણ પછી ૩૧ મેં વર્ષે શ્રી આદિશંકરાચાર્ય ચાર્ચજી જનમ્યા હતા. શ્રી આદિશંકરાચાર્યજી જ્યારે મંડનમિથુની સ્ત્રી ઉભયભારતી સાથે શાસ્ત્રાર્થમાં હાર્યા ત્યારે કમચાત્રનો અનુભવ મેળવવા સાર, મરણવશ થયેલા અમરક રાજ્ઞતા શરીરમાં પ્રવેશ કરવા વિચાર કર્યો ત્યારે શ્રી પદ્મપાદે શ્રી આદિશંકરાચાર્ય-જીને કહ્યું કે ધણાં વર્ષો પહેલાં શ્રી મત્સ્યેંદ્રનાથજીએ પણ સંસાર ભોગવવાની ઇચ્છા કરી હતી, આ ઉપરથી સમજી શકાય છે કે શ્રી આદિશંકરાચાર્યજીની પહેલાં ધણાં વર્ષો શ્રી મત્સ્યેંદ્રનાથજી થઈ ગયા છે. શ્રી મહાવીર પ્રભુ પછી ૩૧ વર્ષે જ શ્રી આદિશંકરાચાર્યજી યયા માટે શ્રી મહાવીર પ્રભુની પણ અગાઉ શ્રી ગોરક્ષનાથ વગેરે થઈ ગયા હોય એમ જણાય છે. મહાવીર પ્રભુ પહેલાં ૨૫૦ વર્ષે લગભગ શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્વામી થઈ ગયા છે. શ્રી પાર્શ્વનાથજી પ્રભુના સમયમાં અગર તેમની પણ અગાડી શ્રી મત્સ્યેંદ્રનાથજી તથા શ્રી ગોરક્ષનાથજી થઈ ગયા હોય એમ જણાય છે કારણ કે શ્રી આદિશંકરાચાર્યજી પહેલાં ધણાં વર્ષે શ્રી ગોરક્ષનાથ વગેરે થઈ ગયા હતા એમ શ્રી શંકરદિગ્વિજયમાં લખ્યું છે. શ્રી મત્સ્યેંદ્રનાથજી અને શ્રી ગોરક્ષનાથજી કદાચ શ્રી પાર્શ્વનાથજીના સમકાલિન હોય અને તે સર્વે નાથ કહેવાતા તેથી નાથ સંપ્રદાયવાળાઓ પાર્શ્વનાથજી તથા નેમનાથજી પ્રભુને નાથ સંપ્રદાયમાં ભેળવી દે છે પણ તે વાત જૈન ઇતિહાસ સાથે બિલકુલ મળતી આવતી નથી; નેમનાથ અને પાર્શ્વનાથની હૈયાતીતો પુરતો પુરાવો જગત્ના ખીજ ધર્મોના ઇતિહાસમાંથી નહિ મળતો હોવાથી માત્ર જૈન પરંપરા પ્રમાણે ઉપરજ આ બાબતમાં આધાર રાખીને સંતોષ માનવો પડશે. શ્રી મત્સ્યેંદ્રનાથજી અને શ્રી પાર્શ્વનાથજી સમકાલિન હતા તથા બંનેમાં નાથ શબ્દ આવે છે તથા બંને યોગી-વૈરાગી હતા વગેરે બાબતો ઉપરથી નાથ સંપ્રદાયવાળાએ શ્રી પાર્શ્વનાથજીને નાથ સંપ્રદાયમાં જોડી દીધા જણાય છે પણ ખરૂં જોતાં તો પાર્શ્વનાથજી એક રાજકુમાર હતા. નેમનાથ પ્રભુ તો શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના વખતમાં થઈ ગયા છે. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના સમય પછી ધણાં વર્ષે શ્રી મત્સ્યેંદ્રનાથજી યયા હતા માટે નેમનાથ પ્રભુ તથા શ્રી મત્સ્યેંદ્ર સમકાલિનજી હતા નહિ,

પૌરાણિકોમાં ચાલતી એક દંતકથા અને તેમાં શિવ પુરાણની કંઈક સહાનુભૂતિ:—શિવપુરાણમાં ગૌતમઋષિના સંબંધમાં એક એવી આખ્યાયિકા છે કે “એક વખતે આ ભરતક્ષેત્રમાં ઉપરાઉપરી ધણાં ડુકાણો પડવાથી બ્રાહ્મણો સહિત તમામ માણસો ભુખમરાથી પીડાવા લાગ્યા. આવા કટાકટીના સમયમાં ઋષિ ગૌતમ ઋષિ એક મહાન પ્રતાપી પુરુષ ગણાતા હતા તેથી સર્વે બ્રાહ્મણો સહવર્તમાન શ્રી ગૌતમ ઋષિને શરણે ગયા શ્રી ગૌતમ ઋષિએ પોતાના તપોબલ અને અધ્યાત્મ બલવડે સવારે જ વાવે અને સાંજે લણે એવી સિદ્ધિનો પ્રયોગ અજમાવીને તમામ લોકોને સાત કે બાર ફાગળ ઉતાવા. આવા મહાન કાર્યવડે સદ્દ પ્રભુ શ્રી ગૌતમઋષિના અદેશાનમાં દયાઈ

ગધ શ્રી ગૌતમઋષિની કીર્તિ સ્વર્ગપર્યંત વ્યાપી જવાથી લોકોમાં કહેવાતી કહેવત (ભામણની આંખમાં ઝેર હોય) પ્રમાણે ધણા ખરા બ્રાહ્મણોને ગૌતમઋષિની કીર્તિની ધ્યા આવી અને ગમે તે પ્રકારે પણ શ્રી ગૌતમઋષિ પટકી પડે તેા કીક એને એ વિચારમાં બ્રાહ્મણોએ એક એવી યુક્તિ શોધી કાઢી કે એક જનાવરી-કૃત્રિમ-ગાય કરીને ગૌતમના જવના પોશમાં મૂકવી અને ગૌતમ તે ગાયને હાંકવા આવે કે તુરત ગાય મરણ પામે અને તે ઉપરથી ગૌતમને ગૌહત્યારો ઠરાવીને ન્યાત બહાર મૂકી દેવો આવી નીચ યુક્તિ શોધીને તેજ પ્રમાણે શ્રી ગૌતમઋષિના જવના ખેતરમાં ગુપ્તપણે કૃત્રિમ ગાય ઉભી કરી દીધી. શ્રી ગૌતમના જોવામાં તે ગાય આવવાથી, તે ગાયને પોતાના ખેતરમાંથી બહાર કાઢવા માટે એક દર્બની સળી લાધને ગાય તરફ દેખી કે તરતજ ગાય નીચે પડી ગધ અને મરણ પામી. આ સમયે ધણા બ્રાહ્મણો આસપાસ સંતાપ રહ્યા હતા. તેઓ ધરાદાપૂર્વક બહાર આવીને ગૌતમે ગાયને મારી નાંખી છે માટે “ ગૌતમ ગૌહત્યારો ગૌતમ ગૌહત્યારો ” એવા પોકારો માર્યા અને ગૌતમને બ્રહ્મ ગણીને તેમની સાથેના સ્વયંહાર બંધ કર્યો. પરમપવિત્ર શ્રી ગૌતમઋષિએ જાહેર રીતે પાવન થવા સાંક શ્રી અદ્યોચિની ગંગાજી ઉપર સંપ્ત તપ કર્યું. શ્રી ગંગાજીએ પ્રદેશ ધર્મ સર્વ લોકો દેખે તેમ શ્રી ગૌતમઋષિને પાવન કર્યા તેથી ગૌતમઋષિ પાછા જ્ઞાતિમાં દાખલ થયા. આને મળતુંજ આટલું જ લગભગ કથન શિવપુરાણમાં છે. આ કથનમાં લોકો તથા ઇતર પૌરાણિકો કંઈક વિશેષ ઉમેરીને એવું કહે છે કે શ્રી ગૌતમ ઋષિને બ્રાહ્મણોએ વિના વાંકે પગથા તેથી શ્રી ગૌતમઋષિની આંખમાં બ્રાહ્મણો માટે ઝેર આણું અને વૈરનો બદલો લેવા માટે અને બ્રાહ્મણોએ લોકોનું દ્રવ્ય હરણ કરવા વાસ્તે પાયરેલી જાળ તોડી પાડવા માટે જ વેદ ધર્મની સામે ઘેટલે બ્રાહ્મણ ધર્મની સામે પોતાનો જૈનધર્મ નામે મત ચલાવ્યો. ધર્મના નામથી યજ્ઞમાં બ્રાહ્મણો ગાય, પાડા, બકરાં, અશ્વ, મનુષ્ય, વગેરે હોમાવતા અને નિરપરાધી પ્રાણીઓના પ્રાણો હરણ કરાવતા હતા; ઉપરાંત તે જીવોના માંસોનું બક્ષણ પણ કરતા હતા. શ્રી ગૌતમે એ બ્રાહ્મણોની હિંસકવૃત્તિ અને પાછા સજીવન કરવાના ડોળની સામે અહિંસાનો ઉપદેશ ચલાવ્યો. લાખો મનુષ્યો અને રાજાઓને જજ્ઞાણું કે યજ્ઞને નામે હિંસા કરવી તે વ્યાજબી નથી તેથી તે લોકો શ્રી ગૌતમના જૈન ધર્મમાં બળ્યા તેથી બ્રાહ્મણોની આજીવિકામાં ધણોજ ફેર પડી ગયો. શ્રી ગૌતમે ગાયના પુંછડાને ઝુડો વગેરે બનાવ્યા તે રમેહરણમાં દેખાય છે. આવા પ્રકારની પૌરાણિકોની કથાનો સાર એટલોજ નીકળે છે કે શ્રી ગૌતમને દુઃખતું હતું પેટ અને કટવા માંડ્યુ માયું એ નિયમ પ્રમાણેજ વેદની સામે જૈનધર્મ નામનું પાખંડ પોતાનું વૈર લેવા નિમેષેજ ઉણું કરેલું છે. આવી દંત કથા લોકોમાં ચાલે છે. આ દંત-કથા શિવપુરાણ ઉપરથી લોકોએ તદ્દન કલ્પી કાઢી છે કારણ કે શિવપુરાણમાં શ્રી ગૌતમે જૈનધર્મ ચલાવ્યો. એ હકીકતજ નથી મળતી, વળી જૈનધર્મ માટે શ્રીમદ્ ભાગવત પુરાણમાં તે ભવિષ્ય ભાષ્યું છે તેમાં પણ શ્રી ગૌતમ જૈનધર્મ ચલાવશે એમ નથી લખ્યું પણ કેકેવેકેવેટ દેશનો આદ્ય નામે રાજા જૈનધર્મ ચલાવશે એમ લખ્યું છે. આ ઉપરથી એમ સમજાય છે કે જૈનધર્મના ઇદ્રજૂત ઉદ્દે ગૌતમનું નામ સાંભળીને લોકોએ જૈનધર્મ ગૌતમે ચલાવ્યો છે એમ બ્રાંતિથી માની લીધેલું છે. ખરૂં જોતાં જૈન ધર્મ તો શ્રી રૂપબદ્ધેજીથી ચાલેલ છે અને શ્રી મહાવીરપ્રભુના એકશિષ્ય તરીકેજ ઇદ્રજૂત નામના ગૌતમગોત્રી બ્રાહ્મણ હતા.

ઉત્તરું ઉપલી દંત કયાઓમાં તો બાહ્યો ઉપકારને બદલે અપકાર કરવાવાળા છે એવું સાબિત થાય છે. इत्यलम् उँ शान्तिः शान्तिः शान्तिः :

એ પ્રમાણે જૈનધર્મનો અન્યધર્મેમાં ઉલ્લેખના દ્વિતીય ભાગનો દ્વિતીય ખંડક અને દ્વિતીય ભાગ સંપૂર્ણ થયો.

—ગોકુલદાસ નાનજીભાઈ ગાંધી.

લાલા લજપતરાય શુ કહે છે ?

“ અહિંસા પરમો ધર્મ ” સત્ય છે કે ઘેલછા !

અહિંસા પરમો ધર્મ :

સત્ય કરતાં ઉચ્ચ ધર્મ નથી અને ‘ અહિંસા પરમો ધર્મ : ’ કરતાં વર્તન દર્શક એકે ઉત્તમ માર્ગ નથી. યથાર્થ સમજાય અને જીવન વ્યવહારમાં યથાર્થ જોતપોત કરવામાં આવે તો એ સૂત્ર મનુષ્યને મહાત્મ્ય અને વીરતા બક્ષે છે. અયોગ્ય ભ્રમથી જીવનમાં તેને અયથાર્થ ઉપયોગ થાય તો મનુષ્ય શ્રીકણ્ઠ, બાવલા, અધમ અને મૂર્ખ બની જાય છે. એક કાલે ભારતવાસીઓ તે સૂત્ર યથાર્થ સમજતા હતા, અને તેનો આચરણમાં યથાર્થ ઉપયોગ કરી પણ જાણતા હતા, ત્યારે તેઓ સત્ય, ઔદાર્ય, અને વીરતાના ગુણવત્તે અલંકૃત હતા. એ ઉદાર સત્યનું વિદ્યુત સ્પર્શ

એક સમય એવો આવ્યો કે જ્યારે કેટલાક સદ્ગુણી મનુષ્યોએ સંપૂર્ણ ઉચ્ચ આશયથી અને સાધુતાથી તેનું સ્વરૂપ ઘેલછામાં ફેરવી નાખ્યું, તેને સર્વ સદ્ગુણથી ઉચ્ચસ્થાન આપ્યું એટલું જ નહિ પરંતુ સદાચારી જીવનની કનોડીનું અપૂર્વ શસ્ત્ર બનાવ્યું. તેમણે પોતાના જ જીવનમાં તેને અતિશય મહત્ત્વ આપ્યું એટલુંજ નહિ પણ અન્ય સર્વ ગુણને ભોગે ઉચ્ચતમ પ્રબળીય સદ્ગુણનું સ્વરૂપ આપી દીધું, અન્ય સર્વ ગુણો જ મનુષ્યને અને પ્રજાને ઉચ્ચ પ્રતિભાસાગી બનાવે છે, તેને પાછળ મૂકી દાધા અને તેમના મત અનુસાર આ બલાધની એકજ કસોટીથી તે સર્વ ગુણને ગોણપદ આપ્યું.

તેનાં ભયંકર પરિણામ

ધૈર્ય, રૌદ્ર્ય, વીરત્વ એ સર્વ સદ્ગુણો ધીમે ધીમે ધસાધ ઘવા, પ્રતિષ્ઠા અને સ્વમાન વિલુપ્ત થઇ ગયાં. સ્વદેશાભિમાન, સ્વદેશ પ્રીતિ, કુટુંબ પ્રીતિ અનુરાગ જાતિ ગૌરવ એ સર્વનો ઝળહળતો દીપ જોલવાધ ગયો. અહિંસાના વિપરીત આચરણના દુરપચોગને ક્ષીણે અથવા સર્વ ઉચ્ચ તત્ત્વોને ભોગે તેને અમર્યાદિત મહત્ત્વ આપવાથીજ હિંદુઓનો સામાજિક, રાજકીય તેમજ નૈતિક વ્યવસ્થાત થયો. મગદાનગીમાં અહિંસા કરતાં કોઇ પણ રીતે તાત્વિક ઉણપ નથી એ વાત તેઓ તદ્દન વિસરી ગયા. તત્ત્વતઃ એ સદ્ગુણને જો યોગ્યરીતે વ્યવહારમાં યુક્તાય તો તે અહિંસાથી અત્પારો પણ અસંગત નથી. વ્યક્તિહિત કે રાષ્ટ્રીય કલ્યાણ માટે જગીઆથી નિર્જનનું રક્ષણ કરવાની, અન્યાયબર્થ આક્રમણ કરનાર

* જુલાઇના મોડર્નરિલ્કમાં આવેલા અંગ્રેજી લેખનું આધાર.

અને રાજ્યાધિકારી, ચેરટા અને લક્ષ્મી, કામધ, નરાધમ અને સ્ત્રીના સતીત્વને બ્રહ્મ કરનાર, દુરાચારી, ખુની અને શત્રુને અન્યાયાચરણ કરતા અને ઉપદ્રવ આપતા અટકાવવાની અનિવાર્ય અગત્ય તરફ તેઓએ દુર્લભ આપ્યું. નિર્દોષને પીડા આપતા, વિશુદ્ધને બ્રહ્મ કરતા, અને અન્યના વ્યાજબી હકકે ઉપર તરાપ મારતા—દુષ્ટ સ્વભાવવાળા મનુષ્યોનાં હૃદયને ન્યાયપુરઃસર ક્રોધ અને તેને અંગે નીપજતાં પરીણામના બમથી તેમ કરતાં અટકાવે એમ માનવભાવના સ્વીકારે છે, તે વાત તેઓ વિસરી ગયા. જે મનુષ્ય અધર્મ અથવા ઝેર અને જીલ્લમની જખરજસતીથી જમાવેલી સત્તાને સહન કરી, “ચાલે તેમ ચાલવા દેવાની રીત” રાખે છે, તે એક રીતે તેને અનુમોદન આપી ઉત્તેજે છે, અને તેથી દુરાચારીના અજીવન અને પ્રાણધ્વની વૃદ્ધિ માટે કેટલેક અંશે જવાબદાર છે એ સત્યમાં રહેલા આવશ્યક અને મહાન્ રહસ્યને તેઓ પ્રત્યક્ષ કરી શક્યા નહિ.

અહિંસાનો અયોગ્ય વ્યવહાર—

આ અહિંસાનો નિર્મળાંતિત અને અયોગ્ય વ્યવહાર કોઢાણરૂપે પલટી જઈ સુખ્યવસ્થાના મુંદર દેહમાં વિપર્યયે પ્રસરે છે, શક્તિને નિર્વીર્ય કરી મૂકે છે અને પુરુષો અને સ્ત્રીઓને ચસકેલ મગજના, ચિત્તભ્રમિત, નિરતેજ જનાવી મહત્વાકાંક્ષા અને ઉચ્ચ સદ્ગુણોની પ્રાપ્તિ પાછળ અપ્રતિહત ખતથી મંડ્યા રહેવામાં નેષ્ટતા સામર્થ્ય વિનાના અને નમાસા કરી મૂકે છે, તેનાથી મનુષ્યહૃદય એકલતીલું અને બીર જની જાય છે. જૈનધર્મના સંસ્થાપકો આત્મસંયમન અને દેહદમનમાં જીવનને વ્યતિત કરનાર મહાત્માઓ હતા. તેમના અનુયાયી જૈન સાધુઓ વિકાસોનો નાશ કરવામાં મહાન્ સંબવિત વિજય પ્રાપ્ત કરનારા મહાપુરુષોની કોટિમાં આવે છે. ટાઈટોપનો અહિંસા સિદ્ધાંત યોડાં જ વર્ષ પહેલાંજ જન્મ પામ્યો છે. જૈન અહિંસાને ભારતવર્ષ ત્રણ હજાર વર્ષથી જાણીતા આવ્યો છે. પૃથ્વીતળ ઉપર એકે એવો દેશ નથી કે જેને ભારતવર્ષની માફક સૈકાઓ થયાં આવા અનેક અહિંસાવાદીઓ શોભાવી રહ્યા હોય પણ પૃથ્વીતળ પર એવોયે એક દેશ નથી કે જે હાલના અથવા હેલાં પંદર શતકના ભારતવર્ષ માફક તદન કચડાઈ ગયેલો અને પૌરુષત્વના એકેએક અંશ ગુમાવી બેઠેલો હોય. કેટલાક સોડો કહેશે કે ભારતવર્ષની આ સ્થિતિ અહિંસાવાદનું પરિણામ નથી, પણ ખાંજ સદ્ગુણોને તિલાંજલી આપવાનું પરિણામ છે. પણ હું તો આશ્ચર્યપૂર્વક માનું છું કે ગૌરવ, મનુષ્યત્વ, અને સદ્ગુણના માર્ગને વિસારે પાડી અધઃપતન આણનાર જે જે કારણો છે, તેમાંથી એક અહિંસાવાદના ઉચ્ચ સત્યની વિકૃતિ છે. આત્યંત ખેદ તો એથીજ થાય છે કે જે લોકો આ સિદ્ધાંતને સંપૂર્ણ શ્રદ્ધાથી વળગી રહે છે, તેઓ પોતાના જ વર્તનથી જતાવી આપે છે કે આ સત્યનો વિપરીત વ્યવહાર મનુષ્યોને ઈભિક, નિર્મળ્ય અને ક્ષુદ્ર જીવનને માર્ગે દોરી જાય છે.

મારા કુટુંબનું ઉદાહરણ—મારો જૈનધર્મનો ત્યાગ,—

મારો જન્મ જૈન કુટુંબમાં થયો હતો, મારા દાદાને અહિંસામાં આત્યંત શ્રદ્ધા હતી. એટલે સુધી કે સર્પને મારવા કરતાં તેનાથી મૃત્યુ પામવાનું વધારે પમંદ કરે. તે એક જાંતુને પણ ઇજા કરતા નહિ, ધાર્મિક ક્રિયાઓમાં કેટલાક કલાકના કલાક ગાળતા. દેખીતી રીતે તે એક સદ્ગુણી નર હતા અને કોમમાં માતબર માણસ ગણાતા. સૌને તેમની પ્રતિ માન ઉત્પન્ન થતું. તેમના બાધ સાહુ ધયા હતા અને પોતાના પંચમાં એક પ્રતિજ્ઞાશળી

શરૂ હતા. મારા જીવનમાં મેં જોએલા ઉચ્ચ સાધુઓમાંના એક હતા. તેઓ પોતાના સિદ્ધાંતને જીવનભર જાળવી રહ્યા અને દેહદમન તથા વિકારને અંકુશમાં રાખવામાં નિપુણતા મેળવવામાં સફળ નિવડ્યા હતા, પણ નૈતિક ધોરણના ઉચ્ચ કાનુનોને અનુસરીને જોઈએ તો તેઓનું જીવન શુદ્ધ અને અસ્વાભાવિક હતું. હું તેમને ચાહતો અને માન આપતો પણ તેમનો મત સ્વીકારી શક્યો નહિ. તેમજ તેમણે પણ મને પોતાનો મત સ્વીકારાવવાની કાળજી કરી નહિ. પણ તેના બાઈ-મારા દાદા-જીદીજ પ્રકૃતિના પુરૂષ હતા. તે અહિંસા ધર્મ-વિકૃત અહિંસાધર્મ-પાગાલ. તે મત ગમે તેવા સંયોગોમાં કાંઈના પ્રણય હરવાની મનાઈ કરે છે, પણ તે પોતે, પોતાના ધંધાને અનુસરતાં, જ જ પ્રપંચ ખેલવા પડતા તે સર્વ પ્રપંચને બ્યાજબી ગણતા એટલુંજ નહિ પણ સર્વોત્તમ માનતા. પોતાના ધંધાના બ્યવહાર શાસ્ત્રાનુસાર એ પ્રપંચ તેમને મન છુટ આપી શકાય તેવા હતા. જી, પક્ષી અને એવા બીજાં પ્રાણીઓ મૃત્યુના મુખમાં આવી પડતાં હોય તો તેને બચાવવામાં હજારો રૂપિયા ખર્ચી નાંખે પણ સગીર કે વિધવા સાથે લેવડ, દેવડ. કરવામાં તેમનો છેલ્લો કાળીઓ પણ ઝુંટાવી લે એવા એ મતને માનનારાં ધણાં મનુષ્યો મેં જોયાં જાણ્યાં છે.

હાલના જૈનો—

હું કાંઈ રીતે એમ કહેતા નથી માગતો તે ભારતવર્ષમાં અન્ય હિંદુ કામો કરતાં જૈનો વધારે અનીતિમાન છે, અથવા એમ પણ નથી કહેતો કે અહિંસા એવી અનીતિ તરફ દોરી જાય છે. એવા મિથ્યા દોષારોપણનો અણસારો પણ મારાથી દૂર રહો ! પોતાની રીતભાતમાં જૈનો ઉદાર, અતિથિપૂજક, શુદ્ધિશાળી અને બ્યવહારમાં કુશળ છે. હિંદુઓમાં એવી બીજી માતિઓ પણ છે. મારો કહેવાનો બાવાર્થ એવો છે કે અહિંસાના અમર્યાદિત બ્યવહારે તેઓને અન્ય કોમ કરતાં વધારે ઉચ્ચ નીતિના પર્યે ચડાવ્યા નથી. વસ્તુતઃ જોર જીલમ અને છુટકાટને લીધે જો કાંઈ કોમને વધારે ખમવું પડતું હોય તો તે જૈન કોમજ છે. કારણ કે વારસામાં મળેલી બીરતા અને બળના ઉપયોગ તરફ તિરસ્કારને લીધે બીજા કરતાં તેઓ વધારે લાચાર હોય છે. તેઓ આત્મરક્ષણ કરી શકતા નથી, તેમજ પોતાના પ્રિયજનની આપડને સાચવી શકતા નથી.

શુ' કર્તવ્ય છે ?

વર્તમાન કાળે મુરોષ, સામાર્યના દેવી હક્ક માગનાર અવતાર છે. ત્યાં ટૉસ્ટોયનો અવતાર રોપના સદમાએજ ધયો. પરંતુ ભારતવર્ષની સ્થિતિ તદ્દન જીદીજ છે. જીલમટાટના; આ કમણનાં કે છુટકાટનાં કર્તવ્યો માટે બરજેરી કે જખરજરતી વાપરવાનો ઉપદેશ આર્થસંતાનો આપેજ નહિ. મને વિશ્વાસ-શ્રદ્ધા છે કે આર્થજૂમિ એટલી પતિત ધરોજ નહિ. પણ આ પછી આમરું તેમજ આપણી સ્ત્રી, બેન, પુત્રી કે માતાની પ્રતિજ્ઞાનું રક્ષણ કરવા માટે પણ આપણે આપણા સાર્મથ્યને ઉપયોગ કરવો એ પાપમર્થ છે એવું શિક્ષણ તો આપણે પાલવે તેમ નથી. એવું શિક્ષણ અસ્વાભાવિક અને અનિષ્ટકારક છે. આપણે રાજ-દારી ખૂનોને ધિક્કારી કાઢીએ; અરે ! એથી પણ ન્યાય ખાતર, ન્યાયપુરસ્કર હેતુ પાર પાડવા અન્યાયયુક્ત અને કામદા વિરૂદ્ધ બળનો ઉપયોગ કરવાની રીતને અવગોડી કાઢીએ પરંતુ જ્યારે એક મહાન અને લોકમાન્ય પુરૂષ આપણા ધુવાનોને કહે કે “ હુદ્દા જોર-જીલમ કરનાર મનુષ્યને સામા યયા વિનાં આત્માર્ષણ કરીને જ આપણે આપણા આધારે